

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

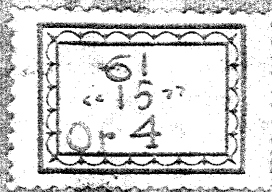
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Sardian

Collect.

Med. Lib.

ORIBASII SAR-
DIANI COLLECTO-
rum Medicinalium,

LIBRI XVII,

QVI EX MAGNO SEPTVAGINTA
librorum volumine ad nostram aetatem soli peruenierunt

Ioanne Baptista Rasario, medico, Noua-
riensi, interprete.

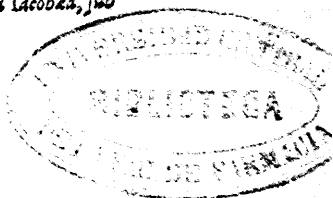

PARISIIS.

Apud Bernardinum Turrisanum, via Iacobae, sub
officina Aldina.

1555.

A. 293.416

IOANNES BAPTISTA RA²

SARIVS, NOVARIENSIS, MEDICVS,

NICOLAO SAMMICHELIO, ME-
dico, Nouocomensi, S. P. D.

Anta est virtus tua, Nicolae ornatissime, vt omnium animos tum rerum cognitione, atque vsu, tum morum suauitate, & vita integritate tibi deuincias: tanta verò est tui in me officij magnitudo, vt cum tu & consilio, & te iuuare me nunquam destiteris, & testimonio tuo singulari me perpetuo ornaueris, nisi ego te vehementer diligam, & summo opere obseruè, meumque tibi aliqua ex parte gratum animum ostendam, inhumanus iudicari merito possim. quauquam enim scio, te esse animo tam excelso magnoque, vt nihil vnquam in me officij contuleris, vt gratiam tibi à me referri aut expectares, aut velles, tamen sicut tu beneuolentiam tuam in me extare voluisti, ita mihi dandam esse operam existimo, vt aliquo saltem vigiliarum mearum munusculo te afficiam. id quod erit eiusmodi, vt non à me proficiscens ad te veniat, sed vt abs te prius profectum, mihi que donatum nunc ad te reuerti valde cupiat. itaque cū tu prater cetera tua in me merita, vnum & triginta libros Oribasij misisses, quorum nouem ad Eustathium filium misisti, Latini à me facti anno superiore prodierunt in lucem, decem septem vero super sunt ex magno illo septuaginta librorum volumine,

quod totam in se artis materiam complectebatur, quod
ad Iulianum Cæsarem scriptum fuerat, quatuor denique
ad Eunapium: rogasti, ac propemodum efflagitasti à me,
ne libros à studiosis omnibus maximopere expectatos pa-
terer latere diutius, tantæque vtilitate genus humanum
priuarem. Ego vero quanquam id ipsum vehementer cu-
piebam, vt hoc æs alienum dissoluerem, tamen vix au-
debam aggredi eam provinciam, ad quam rite conscien-
dam, maiore ocio, atque copia librorum manu scripto-
rum opus esset: cum præsertim ego in publico munere quo-
tidie verfer, & duo tantum exempla librorum Oribasii
mibi suppetant: quorum alterum mihi tu dedisti, alte-
rum vero est apud virum clarissimum, & senatorem gra-
uissimum Matthæum Dandulum: à quo cætera omnia,
vt ego quidē puto, tanquā à fonte manarunt. & quam-
uis codex ille sit omnium, quos ego in hac maxima vrbē
viderim, vetustissimus, tamen tute scis, quot in eo quo-
que loca sint in quibus interpretandis vel diuinandum,
vel quod maxime periculosum est, coniectura vtendum
sit. veruntamen tu me ita hortatus es, vt omnem meam
operam, omne studium, omnemque diligentiam mihi ef-
se adhibendā censuerim, vt libros alioqui studiosis vti-
lissimos in linguam latinam conuerterem. his enim ea
cognitio continetur, vt omne hominum genus delectare,
iuuareq; posse videatur. nam si quis medicamenta scire
aueat, eaq; siue simplicia, siue cōposita sint, totam eorum
sylvam longe, lateq; diffusam in hisce libris comperiet: si
ea, quibus vescimur, herbas, plantas, fructus, semina, ra-
dices, succos, liquores, lapides, metalla, & cætera quæ ex
terra prodeunt, hinc eidem suppetent omnia. si verò quæ
sit aquarum dulciū vis & natura, quaq; earum, in qui-
bus

bus aliqua medicamenti qualitas inest, & qua lauacra
 arte confici queant, vt ad omnia genera morborū sint ac
 cōmodata, velit cognoscere: id cumulatius suppeditabūt
 hi libri, quam vt longe abeamus. siquidem quæ de his re
 bus non modo Hippocrates & Galenus, quorum ad nos
 scripta peruenerunt, sed etiā Diocles Carystius, Archi
 genes, Agathinus, Menemachus, Dieuches, Philotimus,
 Antyllus, Philagrius, Ctesius, Plistonichus, Athenæus,
 Posidonius, Herodotus, Xenocrates, Zopyrus, Rufus, &
 ceteri veteres medici præstantissimi, quorum libros iniu
 ria tēporis nobis ademit, cōscripserunt, in vnū hoc volu
 mē Oribasius redegit. tum vero ex eorundē sententia de
 mari & lacubus, de fluminibus & aquis pluuiis, & de
 iis omnibus, quæ in mari degunt, atq; nascūtur, abunde
 disseruit. Idem quoq; cælū, cæliq; regiones & orbis terræ
 partes salubres, & pestilētes, & habitationes, vrbesq; ad
 bonā valetudinē tuendā, & morbos profligādos accōmo
 datas defininit: deq; aëriū & volatilibus egit: tū siderū
 ortus & occasus, & vim vētorū, & quæ in superna cæli
 regione fiāt, est cumulate persequutus. Iā quid de huma
 ni corporis fabricatione dicā? qui musculus, qui neruus,
 quæ vena, quæ arteria, quæ deniq; ossa sunt, quæ in his
 libris nō descripta, sed fere depicta nō videātur? Omittā
 hoc loco tot, tāmque varia genera exercitationum, quibus
 veteres vtebātur: nihil etiā cōmemorabo, quot menda ex
 Galeni libris tum in medicamentis expendendis tum in
 hominis fabricatione explicanda sublata fuerint: nihil
 deniq; afferam, quāta sit inter huius & Dioscoridis de
 scriptiones herbarū differentia: quippe cum & tu omnia
 diligenter inspexeris, & ceteri iudicare facilius queant.
 Cum igitur hanc tantā, tāmque variā vtilitatem his li

bris contineri perspiceres, tantū abest, vt quorundā morem tibi seruandū esse existimares, qui thesauros huiusmodi reconditos perire malunt, quam egrētibz impetiri, vt non prius conquieueris, quam impetraris à me, vt hos decem septem libros, quo peruenire ad omnes possent, interpretarer, quod cum fecissem, non debere eos in alio nomine apparere, quam in tuo, planē intelligebā: siquidem iure quodam domum tuā repetere videbantur, & quod tu eorum confectiōis author fuisses, & quod Oribasium honorifice semper tractauisses tū in simplicium medicamentorū & dissectionis humani corporis cognitione, in qua summopere excellis, tum in facienda medicina, in qua sic versaris, vt innumeros non sanaueris modo, sed à morte penē ad vitam reuocaueris, idq; quotidie facias. praterea vero sciebat eius nomen à te fuisse celebratum, cum tu summa cum laude in florentissima Academia Patauina reconditā scientiam tuā, & singularem medicinæ cognitionē, quæ in te elucet, cunctis patefaceres, atque aperires, & arcana senis nostri, omnis medicinæ parentis, ita ad hominum studia, salutēque accommodate referares, vt, qui te audirent, summū fructum ferrent, tu vero laudē immortalem, & gloriā tibi parares sempiternā. Mitto igitur ad te Oribasium: qui licet alia lingua loquatur, est tamen idē, qui tecum multos annos vixit: atque ita mitto, vt si quid meo studio, & diligentia fuerit ornamenti consequutus, totum id cateri tibi acceptū referant: sin quid offendat, id mihi, & libri mendis ad scriptum velint laudent tamen industriam, qui, quantum possum, quantumque valeo, totum ad illorum studia libenter accommodo. Vale.

ORIBASII MEDICINA:

LIVM COLLECTORVM,

AD IMPERATOREM IVLIA.

NVM CAES. AVG.

LIBER PRIMVS.

*Ioanne Baptista Rasario medico, No-
uariensi, interprete.*

Pitomas, quas tu olim, Diue Iuliane Cæsar, mihi conficiendas mandaucras, iam pridè, cum in Gallia citeriore essemus, ad finem, quemadmodum tu voluisti, perduximus: quas quidem ex iis solis cōfeceram, quæ Galenus cōscripsisset. cūmq; tu eas laudauisses, alterum mihi laborem adiunxisti: vt perquisitis omnibus quæ medici præstantissimi maxime opportuna dixissent, & quæcunque ad medicinæ finem pertineret, vnū in volumen redigerè. id quod ego pro virili parte me proptō animo facturum decreui: cum existimem hæc collecta fore vtilia iis in quorū manus incident, vt statim, quid semper iis, qui auxilio indigeant, vtile sit, comperiant, Nunc vero cum superuacaneum & omnino ineptum putem eadem sæpius adscribere, & quæ ab optimis medicis, & quæ ab iis, qui non ita diligenter res tractauerunt, scripta fuerint: ea solum colligam, quæ nobis reliquerunt ij, qui cæteris præstiterunt, sed nihil omittam eorum, quæ Galenus dixerit:

siquidem ex iis, qui easdem res pertractarunt, ipse & via ac ratione, & distinctione cæteris omnibus antecellit, ac principia & sententias Hippocratis imitatur. Hoc vero ordine hoc loco utar. In primis colligam ea, quæ de parte materię sunt: deinde de natura, atque fabrica hominis: tum de tuenda sanitate, & reficiendis corporibus agetur: quibus confectis addam, quæ ad dignotionem, & prænotionem pertinent: ad hæc, quæ de morbis, deque symptomatis sunt, accedent: & denique ea quæ valent ad corrigendum ea quæ præter naturam sunt, adhibebuntur. à facultatibus autem alimentorum initium dicendi sumam.

Ex Galeno de virtute & initio Cerealium seminum. Cap. I.

NON solum cum in alienam regionem profectus infueri quippiam comedere debeas, sed etiam apud nos ipsos cuiusque rei naturam tentare prius tum in aqua sola citra decoctionem macerando, tum etiam adhibita coctione, & assatione poteris. Semina enim quæ in tumorem elata, statim pristinam duritiam & lentorem abiiciunt, & molliora redduntur, meliora sunt omnia: at quæ pristinum tumorem vna cum duritie conseruant, ea sunt deteriora, nam & difficulter concoquuntur, & terreæ substantiæ sunt, ut vix in sanguinem conuertantur. Hoc pacto & amygdalas, & nuces magnas & paruas, et castaneas probatis, at de ptissana quorsum attinet dicere? nam id vel pueri sciunt, eam quæ statim intumescit, esse optimam: quæ vero longo tempore exiguum tumorem acquirit, pessimam. Sed ex seminibus cerealibus nonnulla sunt, quæ ne cocta quidem in tumorem apta sunt efferri, quæ veteres Greci quidam indomita vocauerunt, quæ vero exigua mole plurimū habent substantiæ, eaque crassa est, & glutinosa, omnia optimi succi sunt, & alimenti plurimum præbent: sed tamen non facile secedunt. Contra vero, quæcunque laxam mollemque substantiam habent, eorumque partes admodum fursuraceæ sunt, ea melius quidem deiiciuntur, sed minus nutriunt. ex quibus sane quæ graueolentia sunt, & iniucunditatem gustui afferunt, perspicuum est ea esse omnino mali succi, & difficulter concoqui. In exigua autem mole plurimum substantiæ

stantiæ inesse, pondus ipsorum lance libratum, & farinæ copia signo tibi erunt. nam ex mole exigua seminum, quæ compactam habeant substantiam, multum farinæ efficitur. Ergo tritica quæ totam ipsorum substantiam densam, & compactam habent, ut vix dentibus frangantur, color vero eorum est flauus, ea exigua mole plurimum alimenti corporibus præbent: quæcunque vero iis sunt contraria, ut facile à dentibus confringantur, & confracta rara, & laxa appareat, ea magna mole dant exiguum alimentum. Hordeum optimum est, quod candidum ubi pinsitum est, apparet, aliquidque densitatis ac ponderis, quantum hordeo licet, habet. præterea quod totum plenum est, & externam circumscriptionem tensam habet, ei quod gracile, rugosumque sit, præstat. Sed non solum hordeum, verum etiam quæcunque semina plena sunt, & externam circumscriptionem tensam habent, optima sunt omnia: nisi forte multo maiorem, quam eorum natura ferat, molem habeant, sintque & molliora, & laxiora, nam quæ ita sunt, ea scito cum excrementitiâ humiditatem habere, tum vero etiam esse prædictis deteriora. quam ob rem cum ea collegeris, uti eisdem non debes: sed locis siccis reposita diutius permitte: ut interim pars superuacanei humoris exhalet, pars vero etiam concoquatur usque dum siccata mediocriter contrahatur. quæ namque diutissime reposita fuerint, facultatibus deterioribus fiunt. Huius autem rei terminus esto, cum iis diuisis tanquam tenuis puluis quidam excidit. Iam vero in tritico sæpenumero frequens lolium inuenitur: in hordeo parum quidem lolij, sed frequens ægilops. In lentibus quoque ex ipsarum mutatione araci, & pelecini semina dura, & rotunda, quæque esculenta non sunt sicut aparine, & eruangina in eruo, comperiuntur. valde enim hæc perniciofa sunt semina. Quod vero melampyron appellatur, ex tritici quoque mutatione oritur: sed prauitate permultum a lolio superatur. Inueniuntur etiam aliæ nonnullæ huiusmodi in seminibus mutationes. quocirca non par est nos negligentes esse in omnibus seminibus purgandis quæ ad vescendum comparantur: cum sciamus, etiam si noxam, quæ quotidie fit, ob exiguitatem non sentiamus, tamen quod longiore temporis spatio ab ipsa coaccruatur, esse quandoque erup-

turum. Fructus autem ad reponendum idoneos scito esse eos, qui antequam putrescant, exsiccantur. Ac probabiliter quidem tipham paruum triticum quispiam appellauerit: ut. pote quæ & colore, & densitate, & caliditate similem tritico facultatem habere videatur. Sunt autem & alia permulta semina, predictis similia, quæ tamen non exquisitè eandem habent speciem: atque ea quidem partim inter hordeum & tipham, partim inter triticum & tipham media sunt: & partim ad olyræ, partim ad hordei, vel tiphæ, vel tritici: quemadmodum alia partim ad panici, partim ad milij naturam propius accedunt, habentque nomina alia simplicia, ut in Italia sitanium, alia vero composita, ut in Cappadocia gymnocrithon, id est hordeum nudum, & in Bithynia quod ex zea & tritico fit, zeopyron nuncupatur.

*De tritico, ex Athenæi commentariis, ex libro
primo. Cap. 2.*

Ex cibus valentissimum ad nutriendum est triticum: cuius magna differentia ut magis minusque calefaciat, & humectet, à genere, à locis in quibus nascitur, à temporum constitutione, ab aëre, & à temporibus ducitur. Ac generis quidem ratione differt triticum, quia alterum sitanium & farinaceum, alterum vero similaceum est. Sitanium vero leue est & laxum consistentia, atque album. hoc enim est elaboratum, terrea substantia multum in eo effusa, & a propria concoctione dissoluta. quocirca & promptum, & quod bene concoquatur, & ad summam, quod facile immutetur, alimentum præbet. quinetiam, quod facile perspiretur, & conficiatur: minus tamen sit, neque par ei, quod similaceum affert: & quod magis ad bonam valetudinem, quam ad robur accommodatum sit. Similaceum vero est grauius, & densum, & flauum, & pellucidum. estque difficile ad concoquendum, distributionem tamen copiosam, & quæ non facile perspiretur, habet. & omnino potius ad robur, quam ad sanitatem est accommodatum. Ex locis autem differt triticum quod in siccis, & non pinguibus regionibus natum sit ab eo quod in fertilibus & pinguibus oriatur. illud enim cum ex minore materia, leuiorèque & tenuiorum partium, conficit, facile conficitur, facileque mutatur illud quidem, sed minus alit

alit. qua re affectum est id, quod in locis, quæ exusta vocantur, feritur. Cum enim loci materia exusta sit propter cinerem pinguedine, & nutritione carentem, triticum album, laxum, & sitanium efficitur. at quod in pinguibus & fertilibus locis nascitur, copiosa & solida materia educatū, est & densum, & graue, atque etiam multum nutrit. Ac loca quidem aperta, quæque bene perspirantur, & aprica sunt, melius triticum ferunt, & quod multo magis nutriat. Differt quoque loci ratione triticum, quod in locis admodum frigidis & nivalibus oritur, ab eo, quod in calidis regionibus feritur. nam quod oritur in frigidis locis, magis est elaboratum, & tenuium partium, quale est sitanium. cum enim non velut delitescat in eis vis, exiguumque alimentum, idque paulatim capiat, permultum autem concoquat, efficitur, ut pars terrea magis in eis elaboretur, & fundatur: ex quo conficitur, ut triticum cum leue sit, tum vero etiam in tenuem farinam dissoluatur. quod trimestre triticum est, leuius esse, & præferim, quod in nivalibus locis nascitur, huiusmodi esse accipimus. Quod vero in calidis locis oritur, & copiosum alimentum, & multam densitatem, & minus fusam, atque secretam capit. Palustre porro triticum alimento vacat, estque leuius, & vitiosum sanguinem facit, & corpora minus calefacit. Loca autem perhumida triticum ferunt, quod minus alit, quodque est imbecillius, & ex toto genere videtur in lolium propter aquæ vim & copiam degenerare. Quod vero in vmbrosis & nemorosis locis nascitur, plus habet acris, quam utilitatis. Ex temporum vero atque aëris constitutione existit etiam tritici differentia. atque ex temporibus quidem, cum eorum sit temperata, & moderata in frigore, calore, imbribus, & postea in aquarum defluentium cohibitione commutatio: tunc enim triticum boni alimenti fieri, eiusque molem impleri contingit, ut contra fit, cum intempestiue, intemperate & immoderate quæ prædiximus, eueniunt. nam & gracile, & alimonia vacans efficitur. Aëris autem ratione, cum opportunis temporibus serenus, apricusque est, & à ventis apte perficitur. vel contra, cum nubilus est, & opacus. sæpe enim minutulam pluuiam emittit, cum iam tempus sit calidum, & triticum ad perfectionem peruenit. quo casu triticum rugibine têtatum perit. Simili quoque modo fit cum venti graues, sicci, & calidi sub tempus,

LIBER

quo spicæ implentur, exoriuntur. Cúmque vehementes & multo tempore spirauerint ij, qui καύωνες, hoc est ardentés nominantur, spicas adurunt, & exsiccát, & idcirco faciunt, vt alimenti nihil habeant. Ratione vero temporis nouum à vetere, & eo quod inter vtrunque est intermedium, differt. nam recens plus succi habet, status gignit, & multum alit: vetustum contra, succo vacat, siccus est, & minus alit: quod vero est medium, ratione téporis habet medietates prædictorum.

De carnibus, pro anni temporibus. Cap. 3.

Sues verno tépore vsque ad occasum autumnalem Pleiadum sunt pessimi, ex eo vero tempore vsque ad vernum tempus, optimi. Capræ hyeme pessimæ sunt, vere autem vsque ad Arcturi occasum esse meliores incipiunt. Pecudes quæque hyberno tempore sunt pessimæ: post æquinoctium vero vsque ad solstitium æstium pinguescunt: Boues vero, cum herba fructum ferat, & finito vere, & per æstatem totam. Ex auibz nonnullæ per hyemem sunt optimæ, quæ nimirum hyeme apparent, vt merula, atque sturnus, & palumbus. Attagenes vero & atrica pillæ, autumnò præstant, item que sicedulæ, & lusciniæ, & coruñices eo tempore sunt pinguisimæ. Galli vero gallinacei hyeme non admodum corpore augentur, & præsertim in austrinis locis. turtur vero autumnò excellit. Ex piscibus vero prægnantes optimi sunt caris, carabus, & molles, sepia, & loligines, alij vero cum oñis incipiunt incubare, vt capitones. cum vero foetu pleni sunt, tenues sunt, & non nutriunt. & multo etiã magis cum partum ediderunt. Tynnus autem post Arcturum pinguisimus est, æstate vero est deterior.

Ex Galeno de tritico elixato. Cap. 4.

Triticum elixatum est edulium graue, & quod difficulter concoquitur. Vires autem magnas habet triticum, si ita sumptum concoquatur, corpusque egregie nutrit, ac robur infigne præbet iis, qui vñ eo fuerint.

De alica. Cap. 5.
Alica est ex genere tritici: eaque & valenter nutrit, & glut-

tinofum habet succum, siue in aqua solum cocta ex vino mulso, aut vino dulci, aut adstringenti, (nam his singulis suo tempore vtimur) siue cum oleo, & sale frixa fumatur, ei vero quandoque acetum adiungitur, ac medici alicam ita confectam ptiffanæ præparationem fuisse aiunt. Iam vero panes ex alica confecti plurimi quidem alimenti sunt, sed minus subsidunt.

De amylo.

Cap. 6.

Amylum ex tritico conficitur: habetque vim exasperatas partes læuigandi: nam neque adstrictionem ullam, neque acrimoniam insigné habet. Estque similis facultatis cum panibus lotis, sed tamen & minus alimenti dat corpori, & non calefacit.

De placentis, quæ ex farina triticea fiunt.

Cap. 7.

Taginitæ ex oleo solo paratur. oleum in sartagine igni, qui fumi expers sit, impositam iniicitur. huic calefacto triticea farina multa aqua imbuta affunditur, quæ cum in oleo coquitur, statim æque, ac caseus tener, consistit, atque crassescit. ac tunc quidem qui eam parant, vertunt, & supernam extremitatem esse infernam faciunt, vt sartagine contingat: quæ vero erat inferior, quæ iam satis erat cocta, in sublime efferunt, vt supra maneat. cumque inferior pars fuerit condensata, ipsam bis, & ter volunt, vsque dum eis æque esse cocta videatur. Est enim perspicuum, hanc crassi esse succi, & ventrem cohibere, & succos crudeos efficere. quam ob rem ei quidam mel adiciunt. sunt etiam qui marinum salem misceant. Iam vero fuerit hoc placentæ genus quoddam, vt sunt etiam aliæ huiusmodi placentarum species quas cum rustici, tum urbani pauperes ex tempore parant. Etenim & *πυμματα ζυμα* quæ in clibano assant, deinde extrahunt, & statim in mel calidum conii-ciunt, vt id in se tota recipiant, placentæ quoque sunt genus quoddam. Eiusmodi quoque sunt quæ ex itriis cum melle parantur omnia. Est autem itriorum duplex species: præstantiorque est, quam rhyemata, deterior vero, quam lachana vocant. Nunc vero omnia, quæ ex his, quæque

ex similia componuntur, crassi succi, & tardi transitus sunt: & meatus iecoris, per quos alimentum importatur, obstruunt, & lienem imbecillum augment, & calculos in renibus gignunt. Valenter autem nutrient, si concoquantur, & probe in sanguinem commutentur. Quæ vero cum melle parantur, mixtæ facultatis sunt: vt cum mel succum tenuem habeat, ea quoque quibuscum miscetur, attenuet. ex quo merito fit, vt quæ cum maiore mellis copia parata fuerint, & diuturniorem coctionem sint consequuta, minus tarde subducantur, & succum ex tenui & crasso mixtum gignant, iecorique & renibus, & lieni in iis, qui integra valetudine fruuntur, potiora sint, quam quæ sine melle conficiuntur: in iis vero, in quibus est initium obstructionis, aut qui inflammatione, aut scirrho laborant, nihil minus, quam illa, nocent, & nonnunquam etiam multo magis: & omnium longe maxime, quorum farina admodum glutinosa fuerit. Et tamen nihil eorum, quæ ita confecta sunt, neque thoracem, neque pulmonem lædit. Cæterum cum apud nos triticeam farinam cum lacte mul- ti coquant, sciendum est hoc edulium esse ex iis, quæ in- tus obstruunt, nam quemadmodum hæc omnia edulia cum boni succi sunt, tum alimentum afferunt, ita etiam lædunt eos, qui ipsis continenter vescuntur: siquidē & iecoris ob- struções faciant, & calculos in renibus gignant.

De panibus triticeis.

Cap. 8.

Optimus panis, ac saluberrimus homini neq; iuueni, ne- que exercitato fuerit is, qui plurimum fermenti, plurimū- que salis habeat: quique plurimum sit subactus, & elabora- tus, & in ciibano moderate calido sit assatus. hoc vero, quod dixi plurimum fermenti, atque salis, tu gustu iudicato, quod enim in copiosiore horum mistura iam molestum est, id noxium est. Quicunque autem panis lauandi rationem gitarunt, ij paucioris quidem alimenti cibum, sed qui à no- xa obstructionis absit quam maxime fieri potest, inuenerūt. hic enim panis succum crassum & glutinosum minime ha- ber, utpote qui ex magis terrestri, magis sit factus aërius. Eius autem leuitas tum ex pondere per lancem, tum vero ex eo, quod in aqua non submergitur, sed instar suberis super- natat;

natat, apparet. Panes autē omnium optimi sunt clibanitæ, deinde ipnitæ, cum eodem modo fuerint confecti. Sed quia interius non affantur æque, ac clibanitæ, idcirco ab illis superantur. qui vero super craticulam, aut calidum cinerem affati sunt, quia inæqualis dispositio in eis est, sunt omnes noxij: siquidē extima pars præter modum affata est, intima vero cruda. Post triticeos panes, qui ex olyra conficiuntur, principem locum tenent, si ex olyra bona fiant. secundi ab iis sunt ij, qui fiunt ex tiphera.

De panibus ex Athenæo.

Cap. 9.

Panes tenues paucioris succi, pauciorisque alimenti sunt, cum affatio magis extenuet, magisque diminuat in eis vim alendi. quocirca itria, & lachana paucioris succi sunt. hac quoque ratione affati & bis cocti panes minus alunt, quam succi pleni, nam cum sint quadantenus affati, iterum conteruntur: deinde contriti iterum affantur. contingit enim, ut excalfacti, & admodum confusi, multo magis ex attritu fundantur, & dissoluantur. sed cum tales ex secunda affatione sint redditi, quod valens est in eis consumptum fuit: quod vero restat, & leue, & laxum, & tenuium partium fit, & facile distribuitur. Iam vero calidos recentisque panes valentius nutrire, quam frigidos, & veteres est perspicuum: siquidem caliditas quoque concoctionem adiuvat.

De hordeo ex Galeno.

Cap. 10.

Triticum perspicue calefacit: hordeū vero, quoquo modo eo utaris, siue panes ex eo conficias, siue ptisanam coquas, siue polentam pares, aliquid refrigerantis habet. Succum vero, qui abstergendo est, gignit. Panes autem qui ex ipso fiunt, non modo magis, quam triticeis, sed etiam magis, quam olyrini, & multo magis etiam, quam tipherini, friabiles sunt: cum in se glutinosi nihil habeant. ex quo planum est, exiguum ex his alimentum corporibus præberi.

De hordeo ex Athenæo.

Cap. 11.

Hordeum aliud nudum est, & expers corticis, & multi

fucci est, ac valde nutrit, idque propius ad triticum, quam aliud, accedit. aliud vero secundum est, quod spicas habet, binis granorum versibus constantes. quod etiam minus habet excrementi, quam triticum, quod spicam habet, quæ ex unico granorum constat ordine.

De polenta, & maza, ex Galeno.

Cap. 12.

Polenta exiguum corporibus alimentum præbet: iis vero, quæ exercentur, minus: quæ vero exercitatione non utuntur, satis multum. Maza vero tanto est pane hordeaceo inferior in alendo, quantum ille triticeo cedit: atque etiam ægrius, quam hordeacei panes, concoquitur: & ventrem magis flatu implet: in quo si diutius maneat, turbationem quoque efficit. Hæc vero subacta & contrita diutius, per aluum potius fecedit. Si vero mel eidem adiiciatur, citius descendet, atque etiam ob hanc causam aluum ad excretionem irritabit.

De tiphera, & olyra.

Cap. 13.

Olyrini panes post triticeos optimi sunt, si ex olyra proba conficiantur: his succedunt tipherini. si vero illi ex vitiosa olyra sint facti, tipherini non erunt illis inferiores. Cum vero tiphera est optima, calidi tipherini sunt olyrinis multo præstantiores: at asseruati, deteriores illis fiunt ita, ut qui post unum, vel duos, & multo magis post aliquot deinceps dies huiusmodi panem comederit, lutum sibi ventriculo inesse existimet, cum vero adhuc calidus est, ab ipsis etiam urbanis expetitur, eumque cum caseo quodam familiari comedunt, quem oxygalactinum vocant. ergo hic calidus commendatus non modo à rusticis, sed etiam ab ipsis urbanis in deliciis habetur. qui vero triduo, aut quatrinduo ante sit confectus, vel ab ipsis rusticis iniucundius mādatur: difficiliusque concoquitur, ac tardius per aluum subducitur: quæ calido minime accidunt. Atqui hic calidus corpus valenter nutrit, ut parum triticeo syncomisto sit inferior. Porro tipheræ semen extrinsecus habet corticem veluti olyra, atque hordeum. ex eo pinfito panes fiunt, & vsui omnino accommodatur. Ex aqua itidem elixum manditur à rusticis sapa adiecta, non secus, quam quod apothermum nominant. quandoque ve-

ro cum sale comeditur . Ex nobilissima autem olyra , cum cortex ita , vt par est , fuerit excussus , appellatum tragus , conficiunt:quo aqua elixato plerique vtuntur:deinde aqua effusa,sapam,aut vinum dulce,aut vinum mulsu affundit: ac nucs quoque pineas aqua præmaceratas donec plurimū intumuerint, superiniiciunt.

De auena.

Cap. 14.

Hoc semen est iumentorum , non hominum alimentum: nisi fortassis magna quandoque fame ad panem ex hoc semine conficiendum compellantur . Si vero fames non sit, decoctum ex aqua cum vino dulci , aut destruto , aut vino mulso veluti tipha comeditur . satis enim habet caloris æque atque illa , non tamen est æque durum . quam ob rem corpus minus alit , alioqui autem panis ex eo confectus insuauis est : aluum tamen neque cohibet,neque proritat,

De milio, & panico, quod etiam μελίκνυ vocant.

Cap. 15.

Ex his quoque panis interdum conficitur, cum dictarum frugum est penuria, quique ex eis fit, parum nutrit, & frigidus est, planumque est, eum esse prædurum, atque friabile. quare merito humectam aluum exsiccat . Rustici vero farinam eorum elixantes, deinde suillam pinguedinem, aut oleum admiscentes mandunt . Milium vero est in rebus omnibus panico præstantius. nam & suauius editur, & minus difficulter concoquitur, minusque aluum sistit, & magis alit. Farina quoque eorum decocta ex lacte rustici quandoque, non secus, quam triticea, vescuntur. estque perspicuum, hoc edulium ita sumptum tanto esse præstantius, quantum lac, & ad bonum, & ad multum succum, & ad alia omnia efficienda excellit.

De oryza.

Cap. 16.

Hoc semine ad aluum cohibendam vtitur. difficilius tamen, quam alica, concoquitur, & item minus alit.

Lentes corticem habent adstringentem : quæ vero ipsarum est veluti caro , crassi succi & terrei est, & exiguum austeræ qualitatis habet: cuius multæ cortex est particeps. Succus in eis est astringenti contrarius. idcirco si quis lentes aqua coxerit , & aquam sale , aut garo & addito oleo præbeat , hic porus aluum deiiciet. Ex lentibus autem bis, vt diximus , decoctis lens ipsa apparatus vim habet succo contrariam : vt quæ ventris fluxum exsiccat, & stomachum , & intestina , & totū deniquè ventrem roboret. Cui vero cortex sit detractus vt adstringendi vehementiam amisit, ita etiam magis, quam cui cortex non sit ademptus, nutrit, succique crassi est, & tarde permeat. & tamen alui fluxus non exsiccat, vt facit ea, quæ non sit spoliata cortice . Præterea vero hoc edulium mali succi est , succumque melancholicum facit . Hebetat autem aspectum integrum , eundem nimium exsiccat: qui vero contra sit affectus, cum lentis vsus iuuat.

De fabis.

Cap. 18.

Puls fabarum & per se, & cum ptissana paratur , hæc autē corporis habitum carne non constricta illa quidem, vt suilla facit , sed quodammodo multo laxiore implet. hoc edulium, quomodocunque sit paratum, flatus gignit . Substantia vero non densa, & grauis, sed laxa & leuis fabis inest. habent tamen vim abstergendi non secus , quam ptissana. Cum vero fabarum puls flatus gignat, multo etiam maior flatus excitabitur, si quis ipsis fabis integris coctis vescatur. at frixæ flatum quidem deponunt , sed difficiliter concoquantur, & tardius ventrem permeant, & crassi succi alimentum corpori præbent. Cum vero virides , antequam maturæ & exsiccatæ fuerint, sumuntur, habent id, quod omnium fructuum, quos ante perfectionem edimus, est commune, vt humidius alimentum corpori præbeant.

De pis.

Cap. 19.

Cum pisa totius substantiæ ratione quandam cum fabis
ha-

habeant similitudinem, iisdemque modis, quibus fabæ, comedantur, in duobus ab illis differunt, tum quia non ita sunt flatulenta sicut fabæ, tum quia abstergerendi facultate carent: ex quo fit, ut tardius, quam fabæ, per aluum secedant.

De ciceribus.

Cap. 20.

Cicer edulium est non minus, quam faba, flatulentum: nutrit vero non minus, quam illa. ad venerem incitat, & simul quoque semen gignit. in eo maior est abstergerendi vis, quam in fabis. ex quo fit, ut nonnulli cicerum vsu lapides qui in renibus essent, euidenter confregerint. nigra autem sunt ea, & parua, & arietina vocantur. sed præstat ipsorum in aqua coctorum succum solum bibere. Viridia vero æque, ac reliqua omnia, excrementitia sunt: quemadmodum etiam frixa flatum quidem deponunt, cæterum difficilius concoquuntur, ventremque magis sistunt, & corpori minus alimenti afferunt.

De lupinis.

Cap. 21.

Lupini dura, terrestriſque substantia est. quocirca & ut difficulter concoquatur, & ut succum crassum gignat, necesse est: ex quo in venis non probe cōfecto succus proprie crudus appellatus acervatur. cæterum edendo qualitatis, quæ sensu deprehendatur, expers est. par ergo est, ipsum neque ad aluum deiciendam, neque ad eandem cohibendam esse accommodatum.

De fœnogreco, quod & bouis cornu dicitur. Cap. 22.

Hoc semen cum garo præmansum aluum subducit. estur quoque ex aceto & garo, & ex vino & garo, & oleo. aliqui cum pane idem sumunt, nec capitis dolorem affert, veluti cum garo. Estur quoque fœnumgræcum ex aceto & garo, antequam eius planta fructum ferat. aliqui vero oleum affundentes cum pane vescuntur. sed ita caput ferit. Succus autem decocti fœnigræci cū melle sumptus, ad omnes vitiatos humores, qui in intestinis sunt, subducendos valet. Et quia abstergerendi facultate præditus est, ideo

L I B E R
intestinum ad excretionem irritat.

De phaselis, & ervilia.

Cap. 23.

Hæc quoque semina perinde ac fœnū Græcum, mortales aqua præmacerantes donec radicem prodixerint, ante alios cibos garo intingentes alui subducendæ gratia comedunt, succum vero, cum cōcocta & distributa fuerint, copiosioris alimenti, quam fœnum Græcum, habent. hæc porro media quodammodo sunt inter ea quæ boni succi sunt, quæque facile, & quæ difficulter concoquantur, & quæ tarde, & quæ celeriter transeunt, & quæ flatulenta sunt, quæque flatus non excitant, quæ denique exiguum, & quæ multum dant alimenti. neque enim ullam qualitatem efficacem habent.

De cicercula.

Cap. 24.

Hac vescuntur homines, vt phacoptisana. habet vero succum faculitate quidem phaselis, & erviliis quodammodo similem, sed consuetudine crassio rem. ex quo fit, vt cicerculæ magis fere, quam illi nutriant.

De arachis.

Cap. 25.

Hoc semen est cicerculæ semini persimile: atque etiam vsus omnis, itémque eorum vis cicerculis est similis: nisi quod duriores sunt, & minus facile elixantur. ex quo sequitur, vt araci quoque difficilior, quam cicerculæ, concoquantur. Apud nos vero agreste quoddam, ac durum & rotundum semen, eruo longius in cerealibus fructibus inuentum, quod arachum per ch nominant, feligunt, & non fecus, quam pelecinum, abiiciunt.

De dolichis, hoc est, phasolis.

Cap. 26.

Hos aliqui siliquas, aliqui phasiolos appellant. facilius autem deiciuntur, quam pisa, minúsque inflant: atque etiam alunt.

De

De erup.

Cap. 27.

Magna quandoque fame compulsi homines hoc vescuntur. minus vero medicamentoſum eſt album, quam quod ad flauum, pallidumve colorem abſcedit. cum vero coctum bis fuerit, & in aqua perſepe dulce redditum, inſuauitatem quidem deponit, ſed cum ea facultatem quoque abſtergendi, & incidendi amittit, vt ſola ſubſtantia terreſtris ei remaneat: quæ facit, vt edulium citra inſignem amaritiam exciccans fiat.

De ſeſamo, & eryſimo.

Cap. 28.

Pingue eſt ſeſami ſemen, ideo celerrime fit oleoſum: quã ob rem eos, qui ipſo veſcuntur, celeriter implet, ſtomachumque ſubuertit, & tarde concoquitur: & corpori alimentum pingue aſſert. quoniam vero craſſi ſucci eſt, idcirco non celeriter ſecedit. at eryſimum corporis quidem ſubſtantia eſt quodammodo ſimile ſeſamo, ſed in cibo eſt inſuauius, & corpus minus alit, & eſt omnino deterius. ambo vero ſunt calido temperamento, & ob eam quoque rem ſuum aſſerunt.

De papaueris ſemine.

Cap. 29.

Satiui papaueris ſemen panibus, ceu condimentum, vtiliter inſpergitur. ac ſemen quidem, quod candidius eſt, præſtat ei, quod nigrius ſit. vim refrigerandi habet, quam ob rem ſomnum quoque conciliat, ſi que liberalius ſumptum fuerit, grauem etiam ſoporem inducet, & ægre concoquitur. Præterea vero quæ ex thorace, ac pulmone tuſſi eiiciuntur, cohibet. iuuat eos, quos tenuis a capite diſtillatio exercet. alimentum non notabile dat corpori.

De lini ſemine.

Cap. 30.

Alienum ſtomacho eſt, & concoctu difficile lini ſemen, & exiguum alimentum corpori præbet. nullam vero habet alui deliciendæ facultatem. habet quidem exiguam vim

vrinæ ciendæ, ac præcipue frixum.

De ormine. Cap. 31.

Hoc frixo vtuntur, ipsūque læuigant, & mel adiiciunt, parum vero in eo inest alimenti.

De cannabis semine. Cap. 32.

Cannabis semen ægre concoquitur, stomacho alienum est, caput ferit, mali est succi, & egregie calefacit.

De viticis semine. Cap. 33.

Credunt hoc semen venereas appetitiones cohibere, corpori vero parum alimenti, eiusque siccantis, ac refrigerantis affert. siarus valde discutit, quibus omnibus rationibus, iis qui se à rebus venereis puros seruare student, conuenit.

De aphace, & vicia. Cap. 34.

Horum seminum figura est fabis similis. cum fames est, iis etiam viridibus, sicuti ciceribus, & fabis, mortales vescuntur, & præsertim vere, sunt autem non solum insuaui, sed etiam concoctu difficilia, & aluum sistunt, malūque succum, atque etiam melancholicum gignunt.

De cucurbita. Cap. 35.

Cucurbita probe cocta nullam euidentem saporis qualitatem habet: quocirca merito multis modis apparatus: utpote quæ in medio excessuum omnium sit constituta, atque ipsa quidem, quantum in se est, humidum, frigidūque & propterea etiam exiguum corpori dat alimentum. Facile autem subsidet suæ substantiæ lubricitate. concoquitur vero non male, si non prius fuerit corrupta. Assata autem, aut in sartagine frixa, plurimum quidem humiditatis propriæ deponit, sed quod reliquum est, nullam insignem facultatem obtinet: veluti nec cum simplici iure fuerit parata. Merito autem propter aquæ qualitatem organo gaudet. Non-
nul-

nulli eius semen abiiciunt, & partem quæ est velut caro, exsiccant, & in hyemem reponunt. Illis autem ita repositis omnino aliter vascuntur, quam vt cucurbitis: siquidem & succo vacantes, & siccæ, perinde vt coria, redduntur.

De peponibus.

Cap. 36.

Tota peponum natura frigidior est cum humiditate copiosa coniuncta. habent autem quandam abstergendi vim, & idcirco vrinam mouent: & melius, quam cucurbitæ, & melopepones, subducuntur. eorum semen potentius, quam ipsorum veluti caro deterget. Succum in corpore vitiosum facit, & potissimum, cum non probe fuerit concoctum: quo quidem casu cholicos efficere consuevit. Quinetiam prius, quam corrumpatur, ad ciendum vomitum valet. siquæ largius eo quispiam vescatur, neque quicquam eorum, quæ boni succi sunt, super mandat, omnino vomitum excitabit.

De melopeponibus.

Cap. 37.

Melopepones minus, quam pepones, humidi sunt, minusque mali succi, & minus vrinam cient, & minus infra subducuntur: neque parem vim cum peponibus ad vomitum excitandum habent. à fructibus autumnalibus stomacho idoneis multum absunt, & tamen non ita, vt pepones, stomacho sunt noxij.

De cucumeribus.

Cap. 38.

His quoque ciende vrinæ vis, vt peponibus, sed minor inest. qui vero eos probe concoquunt, cum iis assatim se expleuerint, longo temporis spatio accidit, vt succum crassum immoderate aceruent, qui in ea concoctione, quæ in venis fit, non facile in probum sanguinem commutetur.

De ficibus.

Cap. 39.

Quod est omnium fructuum nõ modo autumnalium, sed etiam horarum cõmune, id quoque ficus habent, cum succi prauitatem effugere nõ potuerint: minus tamen, quam re-

liqui omnes horri fructus, eius participes sunt. in eis hæc insunt bona, vt ventrem pertranseant, & per totum corpus facile secedant. habent etiam vim abstergendi notabilem. cum vero autumnales fructus omnes parum alimenti corpori præbeant, id minime omnium in ficus cadit: carnem neque compactam, neque firmam, sed sublaçam, vt fabæ, faciunt. sed & ipsæ flatu ventrem implent. verum quia celeriter descendunt, ideo breuem flatum cient. Quæ vero exquisitè matura ficus est, prope est vt nihil omnino lædat, sicut etiam caricæ, quibus multa quidem insunt commoda, sed noxam tamen quandam iis, qui liberalius eis vescuntur, afferunt: siquidem non admodum probum sanguinem faciunt. ex quo fit, vt ex eorum vsu pediculorum copia exoriat. habent autem attenuandi, incidendique facultatem: qua & ventrem ad excretionem impellunt, & renes expurgant. lecori lieni inflammatis noxiæ sunt, nõ propria facultate quadam excellenti, sed communi omnium dulcium eduliorum ratione: obstructis vero, & scirrho obfessis ipsæ per se neque profunt, neque obsunt: at cæteris medicamentis abstergentibus & incidentibus adiectæ, non parum utilitatis afferunt. Quicumque autem caricæ, ficusque cum aliquo crassi succi cibo mandunt, ij non parum læduntur.

Ex Rufo de fribus.

Cap. 40.

Ficus sunt cæteris autumnalibus meliores: & tamen noxam quandam afferunt. caricæ satis alere corpus queunt: quam ob rem veteres permittebant, vt athletæ caricis vescerentur. Goras primus Eurameni Samio carnem afferens hunc vsum antiquauit, atque ita illa viuendi consuetudo est sublata.

De vris ex Galeno.

Cap. 41.

Ficus & vuæ inter autumnales fructus primas ferunt. nam & magis, quam reliqui omnes fructus horæi, nutriunt, minimumque prauis succi habent, & præsertim cum exquisitè maturæ fuerint. caro tamen, quæ ab eis efficitur, neque firma, neque densa est, sed laxa, atque fluida. quam ob rem celeriter contrahitur. Vuæ autem minus, quam ficus nutriunt: maximum

ximum vero hoc eis bonum inest, quod cito subsident. quocirca si quando contineantur, egregie nocent, cum hoc vitij ficibus non insit. nam si non, ut consentaneum est, deiciantur, innoxium alimentum corpori præbent. at vuarum neutrum horum habent, nam retentæ neque probe concoquuntur, & dum in iecur, venasque distribuuntur, succum crudum faciunt, qui in sanguinem non facile commutatur. Potius enim per ventrem transeunt, si grana sine acinis deglutiantur. adstringunt namque acini, cum neque concoquantur, neque mutantur. Inter eas, quæ reponuntur, quæ in vinaceis asservantur, ventriculum roborat, ac cibum fastidientibus appetentiam excitat: non tamen per aluum subsidet: sique largius ea quispiam vescatur, caput feriet. quæ vero in musto conditur, magis etiam caput tentat, at pensilis neque caput lædit, neque aluum fistit, neque proritat: est autem omnium compositarum vuarum concoctu facillima. Cæterum vuarum dulces calidiorem succum habent: & propterea sitim afferunt: austera vero, & acida frigidiorem: vinosæ denique inter calidum & frigidum sunt mediæ. Dulces aluum subducunt: præsertim vero ubi humidæ fuerint: acida vero & austera non modo huic rei, sed etiam coctioni, quæ in ventriculo fit, sunt incommodæ. Omnium vero usus est tutissimus, cum vuarum suapte natura sint carnosæ, & eisdem optime maturis quispiam moderate vescatur: idque siue in vite summam maturitatem sint consequutæ, siue, quod deerat, ex suspensione sint adeptæ. Secundo vero loco censentur humidæ acida, aut austera qualitate vacantes: quas alui deiciendæ gratia copiose possumus ingerere, nonnulli quoque mustum idque dulce eiusdem rei causa bibunt. id enim maxime subducit, quod vero ex vuis austeris, aut acidis exprimitur, ad omnia pessimum est. Iam vero dilutum vuarum ad ciendam urinam valet.

De vuis passis,

Cap. 42.

Quemadmodum vuarum passæ dulces calidiores sunt, ita quoque austera temperata sunt frigidiore, stomachumque roborant, & ventrem constringunt, sed perspicuum est, acerbis id etiam magis, quam austeris, efficere. dulces vero medium quodammodo statum inducunt: utpote quæ neque

stomachum aperte dissoluant, neque ventrem subducant. Et tamen vis quædam temperandi, sicut etiam facultas modice abstergendi semper inest dulcibus: ut vtriusque facultatis ratione exiguos oris ventriculi morsus obtundant. si quidem planum est, maiores morsus valentiora remedia possulare. Inter vvas passas cæteris præstant pinguiorẽs, quæque veluti corticem habent tenuem. Nonnulli autem, & recte quidem, è dulcibus magnisque, cuiusmodi sunt Scybeliticæ, prius quam vescantur, semina eximunt. atque ex quoque inueteratæ duram, crassamque cutim habent: easque in aqua prius oportet macerare, ita enim semen facilius eximitur. Aliæ quædam sunt his contrariæ, austeræ & parvæ, quæ nullum omnino semen habent. Quod autem ex passis alimentum corpori affertur, tale qualitate est, quales passæ fuerint. Quantitate vero, copiosius ex pinguibus & dulcibus: parcus ex austeris, & macris. cæterum magis, quam caricæ, stomacho sunt idoneæ.

De sycaminis, quæ & mora nominantur.

Cap. 43.

Sycamina si in ventriculum purum inciderint, primoque loco sumpta sint, celerrime pertranseunt, & aliis cibis præeunt. sumpta vero post alios cibos, aut si malū succum inuenerint, in vetriculo celerrime corrumpuntur absurda quadam corruptela, quæ explicari verbis non potest, ut in cucurbitis usu venit. Cum autem minus noxia sint horæis cibis, si nõ celeriter subsederint, noxiã habent corruptelã peponũ corruptelæ consimilem. quanquam pepones si celeriter subducantur, nullam magnam noxam inuehunt. Tempus autem, quo sycaminis, est id, quo etiam peponibus, utamur, cum squalidum æstûque pressum est ventriculi corpus. tunc enim tale quodammodo iecur itidem esse necesse est. habet sycamina vim quandam adstringendi. omnino vero humectant, non tamen omnino refrigerant, nisi frigida sumantur. alimentum minimum dant corpori, ut etiam pepones faciunt.

De rubi fructu.

Cap. 44.

Rubi fructus magis, quã mora adstringit: siquẽ largius quispiam

spiam eis vescatur, capite dolebit, alij stomacho etiam angurur, ergo diligenter abluendus fructus est prius, quam eum comedere aggrediamur. quod nō minus in sycaminis est faciendum. ventrem tamen nō subducit hic fructus, sed potius cohibet.

De canini rubi fructu.

Cap. 45.

Canini rubi fructus paulo maiorem adstringendi vim, quam rubi fructus habet. quam ob rem aluum quoque magis cohibet, corpori vero exiguum alimentum præbet.

De fructibus iuniperi.

Cap. 46.

Iuniperi fructus exiguum dulcedinem, minoremque adstrictionem habent, præterea aromatiei quippiam eis inest, & eos calefacere propter acrimoniam perspicuum est. corpus parum alunt. sique liberalius eis quispiam vescatur, stomachum mordent, caputque calfaciunt, & dolore vexant. Urinas vero mediocriter cient.

De persici.

Cap. 47.

Horum quoque succus, & quæ veluti caro est, facile corrumpitur, praua que est omnino. quocirca non debent, ut à quibusdam fieri consuevit, post alios cibos sumi. nam superfluitantia corrumpuntur, & cætera quoque simul vitiant.

De armeniis & præcocibus.

Cap. 48.

Hæc quoque persicorum genere continentur, illis tamē bonitate nōnihil præstāt. neque enim æque, atque illa in vetriculo corrumpuntur, neque acescunt. Vulgo autē iucundiora apparet: & propterea stomacho magis idonea. porro his fructibus exigua alendi vim inesse, prius dictum est. cæterum præcocia sunt armeniis præstantiora.

De malis.

Cap. 49.

Mala, quæ adstringunt, succum frigidum ac terreum habent: quæ acida videntur, succum quidem frigidum habent, sed

qui fit tenuium partium: mediæ vero temperaturæ sunt dulcia, quæ ad calidius vergût: vt quæ plane qualitatis sunt expertia, & veluti aquea ad frigidius inclinant. Est autem perspicuum mala adstringentia alui deiectiones cohibere: acida vero crassum succum, quem in ventriculo inuenerunt, incidunt, ac deorsû subducût, & propterea deiectiones humectât. cû vero purû ventrẽ inueniunt, cû magis sistût. Dulcia potius distribuûtur, quæ vero qualitatis sunt expertia, cum neq; iucunda sint, neque ventriculum robovent, neque ipsum sistât, merito dispiciuntur, & suis proiciuntur. quæ vero probe in plantis maturuerunt, ac reponuntur, in morbis sæpenu-mero sunt vtilissima, siue ad modû cataplasmatum cum farina adhibita, siue in calido cinere mediocriter assata, siue in vapore bullientis aquæ probe cocta. statim autem à cibo danda sunt: quandoque vero cum pane, ventriculi & stomachi roborandi gratia iis, quibus prostratus appetitus, quique tarde concoquunt, & vomitu, fluore alui, ac torminibus vexantur. ad quem vsum acerba sunt accommodata. appa-rata enim, vt nuper dicebam, mediocrem adstrictionem habent: cum ea, quæ mediocriter austera sunt, omnem in ea præpara-tione adstrictionem deposuissent: & ob eam causam similia iis, quæ ab initio aquea sunt, euasissent.

De cydonijs & struthiomelis. Cap. 50.

Eximium quid inest his, quod alia mala non habent. cum enim adstrictionem maiorem habent, tum vero eorû succus perdurat, si quis coctum ex melle velit adseruare, alio-rum autem malorum succus repositus cum copiosum frigi-dum humorem habeat, acescit. Struthiorum vero malorum succus diutius durat atque adeo in multos annos manebit, cum os vasculi densam crustâ habuerit: quæ in melle atque aliis quibusdam sæpenu-mero concreuit: hancq; adiacen-tem seruare oportet, cum diutissime citra mutationem ser-ua-re medicamentum velis. Cydoniorum vero succus mi-nus suauis est, & magis adstringit, idcirco ad roborandum ventriculum dissolutum. hoc etiam quandoque vtemur.

De piris, & punicis. Cap. 51

Sic ea, quæ de malis diximus, ad pira, & punica transfe-
ras omnia, nihil erit, quod nos noui quicquam de eisdem
afferamus. Puuica vero omnino perexiguum alimentum cor-
pori dant: ac pira, & præsertim magna, quæ menatæ à nostris
tibus dicuntur, aliquantulum nutriunt.

De mespilis & sorbis.

Cap. 52.

Hæc adstringunt ambo, sed mespila multo magis quàm
sorbæ. quocirca utilissimus est ventri fluenti cibus: sorbæ
tamen sunt in cibo suauiora. Constat autem, omnibus huius
modi parce, non autem large, ut uis & ficubus, esse vescendum.

De fructu palma.

Cap. 53.

Ex palmis quædam sunt siccæ & adstringentes, ut Aegy-
ptiæ, quædam molles, humidæ, & dulces, ut quæ cario-
tæ appellantur: quæ præstantissimæ in Palæstina Syria in
Hiericonte nascuntur. ceteræ vero aliæ palmæ omnes in-
ter hoc genus utrunque medium locum tenent, ut aliæ magis,
aliæ minus sint humidæ, siccæ, dulces, & adstringentes. Verum
extremis constitutis, iam quodcumque in medio est, facillime
deprehenditur. Ostendimus enim dulcem succum alendo
esse, austerum vero stomacho idoneum, & ventrem sistere.
Palmæ autem omnes difficulter concoquuntur, & copio-
sius sumptæ, capitis dolorem excitant: quædam vero morsus
etiam cuiusdam sensum ori ventriculi afferunt. succus porro
qui ab ipsis in corpus distribuitur, crassus est omnino, habet-
que lentoris aliquid, cum pinguis palmula est. cumque huic
succo aliquid dulcedinis mistum fuerit, iecur ab eo celerrime
obstruitur: atque ab earum esu maxime læditur, inflamma-
turque, & scirro obsidetur. post iecur vero, lien quoque &
obstruitur, & læditur.

De oliuis.

Cap. 54.

Ipsæ quoque exiguum alimentum dant corpori, &
potissimum caducæ, & quemadmodum caducæ succum pin-
guem habent, ita quæ halmades, & colymbades appellantur,
adstringentem. quocirca stomachum roborant, appetitum-

que excitant. ad hoc vero aptissimæ sunt, quæ cum aceto cōponuntur.

De nucibus. Cap. 55.

Nuces magnæ, & auellanæ corpus non multum alunt: auellana tamen magis. Vtraque autem mediocriter adstringentis qualitatē est particeps, quæ progressu temporis in oleosum commutatur. Viridis autem nux neque qualitatē perspicue adstringentis est particeps, neque oleosæ: sed est expers quodammodo qualitatē, & aquea. nux vero melius, quam auellana concoquitur. est quæ stomacho magis idonea, & multo magis, si cum caricis edatur. est præterea manifestū humidam nucem ad deiectionem aptiorem esse, siccam vero minus. sed hæc quoque aqua macerata, & abiecto putamine, similem viridi facultatem habet.

De amygdalis. Cap. 56.

In his attenuandi & abstergendi facultas excellit. nonnullis vero tanta vis inest crassos glutinososque succos incidendi, ut præ amaritie mandi nō possint: oleosæ tamen & pinguis qualitatē, ut etiam nuces, sunt participes. exiguum vero alimentum dant corpori:

De pistaciis. Cap. 57.

Minimum quidem alimentum præbent: sed ad iecur firmā dum sunt utilia: habentque subamarum & subadstringentem qualitatē.

De prunis. Cap. 58.

Pruna minimum alimentum corpori præbēt, utilia tamen sunt iis, quibus humectare, & refrigerare mediocriter ventrem est propositum. hæc vero etiam exsiccata possunt usui esse. quæ vero Damasci nascuntur, ceteris præstant omnibus;

De sericis. Cap. 59

Est hoc mulierum, & puerorum effrenatorum edulium, parum nutriunt, difficile concocuantur, non sunt stomacho idonea, minimum alimenti corpori prebent.

De siliquis.

Cap. 60.

Mali succi sunt, & lignosæ, & difficile concocuantur, & non celeriter deiciuntur.

De cappari.

Cap. 61.

Cappari facultas inest tenuium partium: ex quo fit, ut corpori minimum alimenti distribuatur. Sale vero condita, & abluta usquedum facultatem, quam ex sale contraxit, deposuerit, parum quidem alit, sed tamen pituitam ex ventriculo absterget: & ex aceto mulso, aut aceto & oleo præ cæteris cibis sumpta viscera liberat obstructione.

De Sycomoris.

Cap. 62.

Hæc planta nascitur Alexandria. fructum ficui similem fert. nullam acrimoniam habet, exiguae dulcedinis participes est. humidæ quodammodo & frigidioris est facultatis.

De persio.

Cap. 63.

Hæc itidem planta Alexandria est, huius fructum apud Persas ita esse noxium commemorant, ut eo vescentes interimat, in Aegyptum vero translatum, fieri esculentum, & æque manduciari ac pira atque poma.

De citrio.

Cap. 64.

Tres sunt huius fructus partes: acida, quæ in ipso medio est: ea quæ est veluti caro, quæ mediū ipsum ambit: & tertia quæ est tegumentum extrinsecus circumdatum. est autem hoc odoratum, & aromaticum, sed difficile concocuitur. concoctionem autem adiuvat, si quis eodem ut medicamentum utatur. parce vero sumptum stomacho robur adiungit. Parte autem acida, & quæ non estur, ita utuntur, ut in acetū coniiciant, ut acidiores reddant. quæ vero inter duas alias

L I B E R

media est, quæque corpus etiâ nutrit, difficulter cōcoquitur.

De fructibus plantarum agrestium. Cap. 65.

Hi fructus præterquam quod exiguum alimentum præbent, malum etiam succû omnes faciunt. ac nonnulli noxij stomacho sunt, præter spinosos, qui in terra optima, exoriuntur.

FINIS PRIMI LIBRI.

ORIBASII MEDICINAE LIVM COLLECTORVM,

L I B E R S E C U N D V S.

De lactuca. Cap. 1.

mus.

V M olera omnia paucissimum, malique succi sanguinem gignât, lactuca non multum illa quidem sanguinis, sed qui non sit pravi succi, nec tamen omnino probi, gignit. Succum autê humidum, ac frigidum habet, sed qui mali succi non sit, vti diximus.

De intybo. Cap. 2.

Intyba similem lactucis facultatem habent: à lactuca tamen & suauitate, & aliis, quæ supra de lactuca diximus, superantur.

De malua. Cap. 3.

Malua lentoris quippiam habet, quod lactucæ non inest. perspicue vero à refrigerando abest. hoc olus facile subducitur, ac præsertim si quis ex oleo & garo copiose ipsum summat. nutrit autem mediocriter.

De

De beta.

Cap. 4.

Betarum succum abstergentem esse planum est: qui quidem ventrem quoque ad excernendum irritat, ac stomachum interdum mordicat. idcirco copiosius sumpta stomachum laedit. alimentum vero exiguum, ut cætera olera, corporibus affert. accommodata est ad iecoris obstructions: ac præcipue cum ex sinapi, aut aceto estur. quo modo lienosis quoque fit utilis.

De brassica.

Cap. 5

Brassicæ succus vim quandam purgandi habet. at corpus ipsum communi exsiccantium ratione magis cohibet, quàm ad excretionem impellat. exsiccat ergo brassica æque, ac lens. quam ob rem aspectum hebetat, nisi totus oculus præter naturam sit humidior. & tamen non ita boni succi edulium est, sicut lactuca: sed prauum & graueolentem succum habet.

De blito, & atriplice.

Cap. 6.

Hæc sunt cæteris oleribus magis aquea, & ut diceret quispian, omnino qualitatis expertia. cæterum dictum est, hæc olera ad facilem deiectionem propensa esse: ac tum vel maxime, cum vna cum humiditate lubricum quid habeant. sed quia nulla acris, ac nitrosa qualitas eis inest, ideo fit, ut non vehementem habeant ad inferna propensionem, estque plane perspicuū, parum admodum corpus ab his nutriri.

De portulaca.

Cap. 7.

Hæc, ut cibus, exiguum alimentum, idque humidum, & frigidum & glutinosum præbet. ut medicamentum vero dentium stuporem, suo lentore, morsus experte, curat.

De oxylapatho

Cap. 8.

Lapathum crudo nemo vescitur, quemadmodum nec beta.

L I B E R

ac rustici oxylapathum crudum edunt. id vero non nutrit,
atque etiam multo minus, quam lapathum.

De lapatho.

Cap. 9.

Lapathum non solum gustu, sed etiam facultate est betæ
hortēsi adsimile. verum quia beta est suauior, idcirco omnes
homines eadem potius vescuntur.

De solano.

Cap. 10.

Inter olera, quibus vescimur, nullum noui, quod tantam,
quantā solanum, adstrictionem habeat. iure igitur vt alimē-
to perraro, vt medicameto saepe vtimur. est enim efficax in
ea, in quibus adstringentis refrigerationis est vsus.

De plantis spinosis.

Cap. 11.

Plerique rustici huiusmodi plantis è terra nuper exorien-
tibus vescūtur. alēdi vis minima eis, vt cæteris oleribus, inest,
eaque tum aquea, tum vero etiam tenuis. Ac spinosa quidem
mediocriter stomachum iuuant. inter hasce plantas est car-
duus, atractylis, spina alba, dipsacus, cnicus, tragacatha, atrac-
tis, & quam magis, quam par est, æstimant, cinara. est enim
prauisucci edulium, & præsertim cum iam sit facta durior.
nam & biliosum succum in se copiosum habet, & totam sub-
stantiam, quæ ad ligni naturam magis tendit, vt ex ea melā-
cholicus succus, ex succo vero ipsius, tenuis & admodum bi-
liosus gignatur. ergo satius est, eandem elixatam comedere.

De hipposelino, sto, smyrnio, & apio.

Cap. 12.

Hæc vrinam cient omnia: apium vero inter ea est vsitatissimū,
suauius, & stomacho magis aptum. Smyrniū vero acri-
us, calidiūque est multo, quam apium, & hipposelinum, & si-
um. cætera cruda etiam comeduntur: hipposelinum vero, &
sium elixata: siquidem horum vtrunque crudum insuaue ap-
pareret. quidam vero apium & smyrniū lactucæ foliis admi-
scentes offerunt. nam cum lactuca sit olus inspidum, habeat
que frigidum succum, & suauior & vtilior efficitur, si acrum
olerū

De eruca.

Cap. 13.

Hoc olus manifeste calfacit. quocirca ipsum solum, nisi laetruca foliis misceatur, non facile manditur. Creditur quoque semen gignere, & rerum venerearum cupiditatem excitare. Capiti etiam dolorē affert, ac præsertim si quis eo solo vescatur.

De urtica, quam xvid^{us} xp^{ist} etiam vocant.

Cap. 14.

Vim habet tenuium partium, & merito ea, vt alimento, nemo vitur: vt obsonium vero, ac medicamentum vsui est ad aluum deiciendam.

De gingidio, & scandice.

Cap. 15.

Gingidium est scandici persimile, stomacho valde idoneū, siue crudo, siue cocto vescaris. diuturniorem coctionem non fert. adstrictionis vero & amaroris non mediocris est particeps.

De ocimo.

Cap. 16.

Hoc pessimi succi est: idcirco nonnulli de eo falso prodiderunt, si tritum in ollā nouam coniceretur, celerrime paucis diebus scorpiones generare. est autem etiam stomacho noxium.

De asparagis.

Cap. 17.

Asparagus brassicæ minus, quam ipsa brassica exsiccat. aliorum olerum caulis magis exsiccat, quam folia. Aliud autem asparagorum est genus, quod in plantis fruticosis nascitur, oxymyrine, chamædaphne, & oxyacantha. Alij quoque ab his diuersi sunt vt regius, & qui palustris nominatur: cuiusmodi alius quoque est bryoniæ asparagus. Omnes vero stomacho idonei sunt: urinamque prouocant, & parum nutriunt.

Derapis, quæ Bouviadis quoque nominantur.

Cap. 18.

Si rapæ minus, quā vlla alia planta quæ sit eiusdē generis;

L I B E R

nutrissent, utique mirarer, succum in corpus distribuunt moderato crassiores. ita fit, ut qui liberalius eisdem vescatur succum crudum sit aceruaturus. bis vero cocta laudatissima red datur. Si vero crudior sumatur, difficulter concoquitur, status excitat, & mali succi est: nonnunquam vero morsus ventriculum vexat.

De aro.

Cap. 19.

Ari quoque radix eodem modo, quo rapæ, manditur, in quibusdam vero locis acrior prouenit ita, ut prope ad draconitij radicem accedat: eamque bis coctam mandere oportet. Cyrene vero minime est medicamentosa, & acris, ut rapis etiam sit utilior. constat enim hanc ad alendum esse potiorē, ad educendum vero ex thorace & pulmone acrior præstat. estur quoque elixa cum sinapi, vel aceto ex oleo & garo. est namque perspicuum, alimentum, quod ex ipsa in corpus distribuitur, non secus quam ex rapis, esse quodammodo crassius.

De dracontio.

Cap. 20.

Huius itidem radicē bis, tēre elixatā, ut quod medicamentosum in ea est, deponat, mādēdā damus, cum vehemētiore facultate opus est ad humores ex thorace, & pulmone eiicēdos.

De asphodelo.

Cap. 21.

Asphodeli radix parata, ut lupini, amaroris plurimum deponit. Fame autem vagante hanc complurimis elixationibus, & aquæ dulcis macerationibus vix factam esse esculentam vidi. eius facultas est, ut quemadmodum draconitij radix, speciat, ac incidat.

De bulbis

Cap. 22.

Horum quoque radices comeduntur: interdum vero & eorum asparagi verno tempore. amaram, austeramque facultatem habent: unde etiam stomachum exolutum ad appetendum excitant. non aduersantur autem iis, qui ex thorace & pulmone expuere aliquid volunt, licet substantia corporis crassiore, & glutinosiore sint: sed

sed amaritudo, quæ suapte natura glutinosa, crassaque incidit, crassitie obstitit. præstabit vero tunc eos conditos ex aceto, oleo & garo comedere. quo etiam modo minus flatulentus cient, plus alunt, & facilius concoquuntur. nonnulli vero ex ipsorum esu liberaliore, & semen sibi inautum, & ad res venereas promptiores redditos aperte senserunt.

De pastinaca, dauco, & caro.

Cap. 23.

Radicibus quoque horum mortales vescuntur. minúsque quam rapæ, & arum cyrenaicum nutriunt, manifeste calfaciunt, & aromaticum quiddam præ se ferunt. sunt tamen, ut aliæ quoque radices, concoctu difficiles. urinam cient, sique liberalius quispiam his vescatur, modice peioris succi erunt. melioris tamen succi est carus quam pastinaca. quidam vero agrestem pastinacam daucum nominant: qui urinam magis ciet, medicamentosiorque est, ac si quis comedere ipsum velit, permultum erit elixandus.

De tuberibus.

Cap. 24.

Tuberibus nulla perspicua qualitas inest: ipsis tamen ad condimenta excipienda vtuntur, sicuti cæteris, quæ ad gustum qualitatis expertia & aquea nominant, quorum omnium commune est, ut alimentum, quod ab eis corpori distribuitur, non calfaciat: sed subfrigidum quidem sit, crassitie vero tale, quale id est, quod sumptum fuerit: quodque ex tuberibus crassius est, quod vero ex aliis ad horum proportionem humidius, atque tenuius.

De fungis.

Cap. 25.

Ex fungis boleti aqua rite elixati prope ad qualitatis expertium eduliorum naturam accedunt. alimentum, quod præbent, pituitosum, frigidumque est, sique copiosius quispiam eis vtatur, mali succi. Atque hi quidem cæterorum omnium sunt minime noxij, secundæ tribuuntur amanitis, cæteros vero tutius est ne omnino quidem attingere, plerique enim ex eorum usu perierunt.

Vim habet attenuantem, ac perspicue calefacit, in eaque qualitas acris excellit.

Hæc facultatem insigniter acrem habent, & pro eius ratione corpora calefaciunt, crassosque humores, quibus obsidentur, attenuant, & glutinosos incidunt. bis tamen, terve elixata acrimoniam quidem deponunt, sed attenuant adhuc, & paucissimum alimentum prebent: cum prius, quam elixarentur, nullum darent. Ampeloprasa vero tantum à porris differunt, quantum in cæteris omnibus, quæ sunt generis eiusdem, sativa ab agrestibus differunt. Cæterum à continuo acrimium omnium esu abstinendum est, ac præcipue cum is, qui vescitur, sit natura biliosior. hæc enim edulia iis solum, qui succum acervant pituitosum, aut crudum, aut crassum, aut glutinosum conveniunt.

Omnes animalium partes non eandem facultatem habent: sed carnes cum probe fuerint concoctæ, sanguinem optimū gignunt, ac præcipue, si animalium boni succi fuerint, quale est suillum genus. partes autem nerueæ, pituitosiores sunt. omnium ergo eduliorum suilla caro valētissime nutrit. bubula vero præbet ipsa quoque alimentum non mediocre, nec quod facile per halitum digeratur, sanguinem tamen crassorem, quam par sit, efficit. ac si quis suapte natura sit temperatura magis melancholica, si bubula vescatur largius, aliquo melancholico affectu corripitur. quantum enim totius suæ substantiæ crassitie bubulæ carnes suillas superant, tanto suillæ bubulis lentore præstant. & tamen suillæ sunt ad concoquendum multo præstantiores. Vituli melius, quam perfecti boues, concoquuntur: ut etiam hœdi melius, quam capræ. capra vero minus sicco est temperamento, quam bos: at sui comparata, multum superat. Porcelli vero alimen-

alimentum nobis dant eo magis excrementis redundans, quo ipsi sunt magnis humidiores: ac merito etiam minus nutriunt, agnorum quoque caro humidissima pituitosâque est. sed & pecudum caro plura habet excrementa, ac peioris succi est: caprarum vero caro habet præterea acrimoniam, hircina autem & ad coquendum, & ad succum bonum faciendum est pessima: hanc sequitur arietina, tum vero taurina. In his autem omnibus castratorum carnes præstantiores sunt: Annosæ vero ad concoctionem, ad succi bonitatem, & ad alimentum sunt deterrimæ. quocirca sues quoque ipsi, quamvis humidæ temperaturæ sint, si consenuerint, carnem fibrosam, siccâque, & propterea concoctu difficilem habent. Leporis autem caro licet crassiore sanguinem faciat, tamen melioris succi est quam caro bouum, & pecudum. Nihilo minus his mali succi est ceruina caro, estque dura, & difficilis ad coquendum. huic propinqui sunt asini agrestes bene habiti, ac iuuenes. atqui nonnulli quoque asinorum domesticorum senio confectorum carnes, quæ pessimi succi sunt, difficulter concoquuntur, alienæ sunt stomacho, atque etiam insuaues, comedunt: quemadmodum equorum & camelorum carnibus vescuntur, cum ipsi & animo & corpore sint asinini. Quinetiam sunt, qui vrsorum carnes & his peiores, leonum, ac pardorum edant. De canibus vero quid iam attinet dicere, quos itidem iuuenes & pingues, ac præsertim cum castrati fuerint, apud nonnullas gentes comedant, cum pantheris quoque vescantur? Vulpium vero carnes venatores apud nos autumno comedunt. Hoc vero est sciendum, animalia quæ herbam altiore debent pascere, ea hyeme, & primo vere gracilia ac prauis succi fieri: veluti boues, qui progressu temporis melioris succi & crassiores manifesto apparent, cum herbæ crescunt, ac densæ fiunt, & ad semen ferendum properant. quæ vero humili herba nutririqueunt, ea primo ac medio vere præstantiora sunt, veluti pecudes: ætate autem prima, & media, capræ: cum fruticum germina, quibus vesci capræ consueuerunt, sunt frequentissima.

De cochleis.

Cap. 29.

Cochlearum dura est caro, ob idque difficulter concoqui-

tur: quæ si concocta fuerit, valentissime nutrit. Succus eis, vt etiam testaceis, inest, qui ventrem subducit: quam ob rem quidam oleo, garo, & vino eas condiunt, ac iure, quod conficitur, ad aluum deiiciendam vtuntur. Sin autem huius animalis carne, vt solo cibo esculento, vti velis, cum prius in aqua elixaris, in aliam aquam transferes, in qua iterum coques, & ita condies, donec caro diligenter flaccida reddatur. ita enim præparata aluum quidem sistet, cæterum corpori alimentum egregium dabit.

De animalium pedestrium partibus extremis. Cap. 30.

Porcellorum pedes ptissanz incocti aptissimi sunt. Extremæ vero corporis partes omnes vt minimum pinguedinis, ita quoque naturæ carnosæ minimum habent. neruea enim cutaceaque natura in eis excellit: cuiusmodi etiam cutis & nerui sunt in toto corpore: sed in extremis magis exercentur, & idcirco magis lenti sunt. etenim nervus atque cutis omnis dum elixantur, ad talem naturam perueniunt. ergo iure fit, vt corpus minus alant: sed propter lentorem facilius per aluum deiiciantur. Pedes autem porcellorum sunt grunno præstantiores, sicut etiam grunns auribus præstat: siquidem ex sola chartilagine & cute constant. ac chartilago quidem in adultis animalibus omnino concoqui non potest: in iis vero, quæ adhuc augefcunt, si in ore probe læuigata, & in ventriculo concocta fuerit, exiguum alimentum dabit. Quod vero nunc diximus, in aliis animalibus ad proportionem est intelligendum: quantum enim ipsorum carnes alimenti bonitate suillis cedunt, tanto etiam illorum partes extremæ partibus suillis extremis deteriores sunt.

De terrestrium animalium lingua. Cap. 31.

In hac parte substantiæ proprietas quædam inest, vt carnem laxiorem, ac magis sanguineam habeat. muscoli enim, & potissimum ipsorum partes mediæ, sunt carnes exquisitæ.

De glandulis. Cap. 32.

Quantum lingua à carnis substantia, tantum glandulæ à lin-

à linguæ substantia distinctæ sunt. ergo glandularum omnium commune est, vt in cibo suaues, ac friabiles appareant: quæ vero mammillarum sunt, cum lac habent, ipsius quoque dulcedinem præ se ferunt. quapropter cum lacte sunt plenæ, magnopere à gulosis expetuntur. alimentum autem, quod ex iis probe concoctis præbetur, prope ad carnis alimentum accedit. si vero minus, quam par est, conficiantur, crudum, aut pituitosum succum faciunt. Cum vero testes ex glandularum sint genere, non tamen tam boni succi sunt, vt glandulæ mammillarum: sed habent virosam quippiam, seminis quod gignunt, naturam referentes: vt etiam renes, vrinæ. quinetiam animalium terrestrium testes multo difficilius concoquuntur, nam gallorum gallinaceorum altitium cum suaues sunt, tum vero etiam optimum alimentum corpori præbent.

De renibus.

Cap. 33.

Renes prauis admodum succi sunt, ac difficulter concoquuntur.

De testibus.

Cap. 34.

Omnium quadrupedum animalium testes sunt concocti difficiles, ac prauis succi: probe vero concocti nutriunt. Soli autem gallorum gallinaceorum, ac præsertim altitium, sunt omnium præstantissimi.

De cerebro.

Cap. 35.

Cerebrum omne cibus pituitosior, prauisque succi est, ac tarde permeat, & difficulter concoquitur, & nõ minimũ stomacho nocet. Quidam eius mollitie decepti, ipsum offerunt: cum præter cætera, nauseam quoque excitet. cumque crassi succi sit, & excrementitium, melius redditur cum incidentibus, & calfacientibus paratum. si vero bene concoquatur, alimentum corpori notabile præstabit.

De ossium medulla.

Cap. 36.

Medulla, quæ in ossibus inuenitur, est cerebro dulcior,

suauior, ac pinguior ita, vt si quis facta cōparatione gustet, cerebrum aliquid etiam austeri habere videatur. Præterea medulla largius sumpta perinde, ac cerebrum, nauseam ciet. quæ quidem si belle concoquatur, ipsa itidem nutrit.

De spinali medulla.

Cap. 37.

Pinguedinis minimum habet: idcirco nauseam non prouocat. si vero probe concoquatur, non mediocre alimentum dat corpori.

De pinguedine, & adipe.

Cap. 38.

Et pinguedo & adeps exigui alimenti sunt, & potius carniū, quibus alimur, sunt condimenta.

De terrestrium animalium visceribus.

Cap. 39.

Iecur omnium animalium crassi succi est, difficulterque concoquitur, ac tarde pertransit. est vero omnium præstantissimum non modo ad voluptatem, sed etiam ad alia omnia, quod *συκωτον* appellatur, quod quidem inde nomen inuenit, quia macerandi animalis iecur, multarum siccarum ficuum esu sic præparent: quam rem in suis maxime faciūt, propterea quod suilla viscera sunt aliorum visceribus multo suauiora. Ex reliquis autem visceribus lienis non est gustui suauis, perspicua enim acerbitas quædam in eo inest. ac merito quoque prauū esse succi creditur, quippe qui melancholicum sanguinem gignat. at pulmo vt est rarior utroque, sic etiam est ad concoquendum facilior: quantum vero ad alimentum pertinet, est iecore multo inferior: & quod alimentum corpori præbet, est etiam multo pituitosius. Cor, substantia quidem caro est fibrosa, atque dura, ideoque difficulter concoquitur, & tarde permeat: sed tamen si probe conficiatur, alimentū corpori non paucū, neque mali succi præbet.

De quadrupedum animalium ventriculo, vtero, & intestinis.

Cap. 40.

Hæ partes carnis duriores sunt. quocirca etiam si probe conco-

concoquantur, succum tamen non exquisitè sanguineum, sed frigidiorem, ac crudiorem faciunt: multoque tempore indigent, vt conficiantur, ac in sanguinem probum commutentur.

De agrestium, & domesticorum animalium differentia.

Cap. 41.

Domesticorum animalium temperatura est agrestium humidior. agrestium vero est durior, pinguedinisque aut nihil omnino, aut certe paucissimum habet. quam ob rem eorum caro pluribus quoque diebus quam domesticorum, & in ocio educatorum imputris feruatur. Estque perspicuum, alimentum quod inde prouenit, multo minus excrementi habere: quod vero à domesticis, atque ociosis sumitur, esse excrementitium.

De alimento, quod à volucribus animalibus sumitur.

Cap. 42.

Auium omnium volucrium genus gressilium generi, ac præsertim suillæ carni comparatum minus alimenti præbet. volucrium tamen caro est ad concoquendum faciliior, præcipue perdicis, attagenis, columbæ, gallinæ, & galli gallinæci, turdorum vero & merularum & paruorum passerum, inter quos sunt etiam, qui turricolæ nominantur, caro est prædictorum carne durior: atque horum quoque multo magis concoctionem & alimentum attinet, gallinarum carni est similis: voluptate tamea in edendo excellit. his durior, concoctu difficilior, ac fibrosior est pauonum caro. In omnibus autem volucribus animalibus perinde ac in quadrupedibus generatim sciendum est, carnem augescensium multo esse carne declinantium meliorem: prauam vero admodum nouellorum: sed longe alia ratione, quam senio confectorum: siquidem senum caro dura, & neruea est, & idcirco praua ad concoquendum, & alimenti exigui est: at corpora animalium quæ nuperrime in lucem edita sunt, mucosa, humidaque sunt, & ideo excrementorum plena. omnino vero per alium fecedunt.

De anseribus & struthiocamelis.

Cap. 43.

Horum caro excrementitia est, multoque ad concoquendum difficilior, quam prædictorum animalium caro: ac potissimum quæ parua sunt, & carne dura sunt prædita. alarum natura fibrosa est, ac dura. quorundam vero caro tota est huiusmodi: quales sunt grues: quas comedunt, cum prius multos dies mortuas tenuerint. Inter grues autem, & anseres, caro tardarum, quæ *ἀντίς* appellatur, est quodammodo media.

De volucrum animalium visceribus.

Cap. 44.

Horum ventriculi esculenti sunt, ac nutriunt, quidam vero sunt etiam periucundi, ceu anserum, deinde gallorum gallinaceorum altilium. & quemadmodum iecur in suis adhuc viuentibus esu caricarum iucundum præparant, ita in anseribus alimenta sero lactis imbuuntur, ut iecur non modo suauissimum sit, sed ut etiam valentissime nutriat, optimi succi sit, & non difficulter deiciatur: & pariter, ut in ventriculo probe concoquatur. Alæ quoque anserum ad concoquendum, & alendum sunt idoneæ: & his magis gallinarum. pessimæ sunt annosorum, optimæ vero iuniorum, ac probe nutritorum. Gallorum autem gallinaceorum testes sunt optimi: præcipue autem altiliæ: ac multo magis, si cibus eorum sero lactis fuerit imbutus. nam & boni succi sunt, & nutriunt, & facillime concoquuntur. Nonnulli autem struthiocameli ventriculum, tanquam medicamentum concoctione adiuuans, falso laudant: alij vero magis mergi ventriculum commendant: verum hæc neque facile concoquuntur, neque medicamenta sunt alios cibos concoquentia.

De cub.

Cap. 45.

Gallarum, ac phasianorum ova cæteris præstant: anserum vero, ac struthiocamelorum sunt deteriora. recentia quoque veteribus: quæque minus cocta sunt iis, quæ plus, præstantiora sunt. tremula autem ad corpus alendum sunt
om-

omnium præstantissima: sorbilia vero minus nutriunt illa quidem, sed facilius subducuntur. elixa vero & assa, difficulter concoquuntur, tarde transeunt corpúsque aliméto crasso nutriunt. quin multo etiam tardius transeunt, crassiúsque alimentum præbent, quæ in calido cinere assantur. Quæ vero in sartagine inspissata sunt, & *terruisæ* propterea dicuntur, alimenti sunt ad omnia pessimi. Quæ vero suffocata appellantur, elixis & assis meliora sunt. ea sic parant. oleo garo, ac modico vini inspergunt, vas, quo continentur, caccabo, in quo aqua calida insit, imponunt, ipsum operculo totum obstruunt: ignem substruunt, quoad oua mediocrem consistentiam sint consequuta. nam quæ supra modum crassa sunt, elixis & assis similia redduntur. Eidem etiam mediocritati consistentiæ intentos esse nos oportet in ouis, quæ superne caldariis infunduntur, ut ne ipsa omnino incrassari permittamus: sed cum adhuc succum habeant, vas ab igni auferamus.

De mugile.

Cap. 46.

Caro mugilum, qui in aqua palustri sordidæque viuunt, excrementitia est, atque admodum mucosa: optima vero est eorum, qui in puro mari degunt. Sed mugiles quoque prauis sunt, qui in stagnis vitam ducunt: ac præsertim qui in paruis versantur, & magis etiam, cum aqua non effluit, sed stansibilis est, inter fluuiatiles autem præstantiores sunt, qui oriuntur in fluminibus, quorum aqua rapide fertur, ac copiosa est: qui vero in stagnantibus, ij non boni sunt. Iam vero gustus tibi mandenti præstantiorem mugilem indicabit. acrior enim, iucundiórque, & pinguedinis expers eius est caro. at pingues, & gustui exoluti, cum ad vescendum deteriores sunt, tum peius concoquuntur, & à stomacho sunt alieni, prauumque succum faciunt. quam ob rem ex origano eos parant.

De lautace.

Cap. 47.

Hic piscis pelagijs est. alimentum vero quod ex hoc, cæterisque piscibus habetur, sanguinem facit tenuioris consistentiæ, quam id, quod animalia terrestria suppeditat: ut copiose non nutriat, & citius discutiat.

De mulo.

Cap. 48.

Inter pelagios hic quoque numeratur. omnium ferme aliorum carnem habet durissimam, & friabilem. nutrit, cum probe concoctus fuerit, valentius quam cæteri pisces. hi vero tum propter purum mare, tum propter cibum, ut etiam alij pisces omnes, optimi fiunt. ergo qui cancellos comedunt, & grauitur olent, & insuaues sunt, & difficulter concoquuntur, & prauis sunt succi. hos dignoscas, si prius quam vescare, ventrem referaris: inter vescendum vero primus statim odoratus, atque gustatus tibi eosdem indicabit.

De piscibus saxatilibus,

Cap. 49.

His omnibus scarus excellere suauitate creditur. secundo loco censentur, merula, ac turdi: tertio iulia, succæ, ac perçæ. Alimentum vero, quod suppeditant, non modo est concoctum facile. sed hominum etiam corporibus, ut quod sanguinem mediæ consistentiæ gignat, est saluberrimum.

De gobio.

Cap. 50.

Gobius littoralis est piscis ex eorum numero, qui parui semper manent. præstantissimus autem ad suauitatem, concoctionem, distributionem, & succi bonitatem est is, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promontoriis degit. at qui in ostiis fluminum, aut stagnis maritimis viuit, neque ad concoquendum facilis est, neque boni succi. Si vero limo facta quoque fuerit aqua, aut fluuius urbem expurget, gobius ibi genitus erit pessimus: quales sunt cæteri pisces omnes, qui in eiusmodi aquis vitam exigunt. porro gobiorum caro ut est saxatilibus durior, ita est mulorum carne certe mollior. ergo vescantium corpora pro portione nutrit.

*De piscibus molli carne præditis, & albi iuris
conficiendi ratione,*

Cap. 1.

Aselli si probo alimento utantur, & in mari puro degant, carnis bonitate cum saxatilibus cõtendent: at qui alimen-

to prauo vtuntur, & in aquis mixtis versantur, mollitiē quidem carnis non amittunt, sed tamen pinguedinem acquirunt, propter quam non æque, vt prius, suauis manent: atque alimentum excrementorum plenum corpori præbent. Caterum in omnibus piscibus hoc est communiter, vt diximus, memoria tenendum, pessimos gigni in ostiis fluuiorum, qui latrinas, aut balneas, aut culinas, aut vestium ac lin-teorum sordes expurgant. Iam caro etiam muranæ, quæ in huiusmodi aqua versatur, pessima inuenitur. buglossus vero & mollior, & suauior, & omnino melior est passere. Lacerti vero medium quodammodo inter pisces quorū mollis caro est, & quorum est dura, locum tenent. horum autē piscium apparatus ad concoctionem optimus est, is, qui ex albo iure conficitur, quod quidem paratur hoc modo. In aquam copiosam olei quod satis sit effundito, parūmque anethi & porri addito, cum pisces semicocti fuerint, tantum salis adhibeto, vt totum ius nōdum salsum videatur. hic apparatus vel ipsis ægrotis est accommodatus. Omnium autem prædictorum piscium alimentum hominibus, qui non exercentur, ociosis, imbecilibus, & ægrotatibus aptum est. qui vero exercentur, cibos valentioris materiæ postulant. sæpe autem diximus, molle, friabileque alimentum, vel ex eo, quod optimi succi est, ad bonam valetudinem esse accommodatissimum, nihil enim est, quod magis, quam succi bonitas ad tuendam sanitatem pertineat.

De piscibus, quorum dura caro est.

Cap. 52.

Dracones, ac cuculi omnibus iis, qui eos comederunt, duram habere carnem perspicuo videntur. galeonymi vero duram ipsi quoque carnem habent, præter eum, qui apud Romanos in summo pretio est, quem galaxiam vocant: qui mollis est carnis. est vero hic etiā ex genere mustelorum. Iam scorpionij, trachuri, orphi, & muli duræ carnis piscibus adnumeratur. Est vero perspicuum, pisces duræ carnis difficilius, quā eos, qui molli carne præditi sunt, confici: siquidem & concoctio quæ in ventriculo, & quæ in iecore, & venis sanguinis origo. & quæ in singulis corporis partibus alendis assimilatio fit, in mollioribus facilius, in durioribus ægius efficitur. præterea ex durioribus piscibus crassus succus, ex mollioribus vero tenuior gignitur.

Buccinæ, purpuræ, ostrea, hiatulæ, cæteraque his similia, cū integumentum quo extrinsecus ambiuntur testæ sit persimile, testacea nominantur. Est autem horum omnium commune, vt succum falsum in carne contineant aluo subducendæ idoneum, qui in vnoquoque magis, minúsque ad hanc rem pro qualitatís, ac quantitatis ratione sit proprius. siquidem ostrea carnem aliorum omnium testaceorum mollißimam habent: at parue hiatulæ, & purpuræ, & buccinæ, & quæcunque huiusmodi sunt, duram. ergo iure fit, vt ostrea potius aluum subducant, minúsque corpus alant: duriora vero difficilius concoquantur, & magis nutriant. quemadmodū enim ex animalibus testaceis quæ duræ carnis sunt, carnem ad concoquendum, ita etiam ad corrumpendum difficilem habent. quam ob rem ea sæpe iis damus, quibus cibus vitiatur in ventriculo ob prauos succos: qui vel ex iecore in ipsum confluant, vel in suismet tunicis contineantur, nam ex eis plurimus succus crudus, quem vocant, ex iis, qui mollioris carnis sunt, pituita gignitur. vt igitur, cum succum falsum abiecerint, eorum caro difficulter corrumpitur, aluumque sistit, ita si quis confectum ex ipsis ius biberit, aluus quidem ei abūde deiicietur, id tamen corpori nihil alimenti offeret.

Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides, & alia consimilia tenui testa, duritie quidem simili testaceis, sed quæ minor sit, conteguntur. habent tamen falsum succum, eumque non exiguum. dura carne in totum constant: & idcirco difficulter concoquuntur, & firmiter alunt, cum scilicet in aqua potabili præcocta fuerint. Horum etiam caro, vt ostreorum, cum ex aqua, vt dictum est, præcocta succum falsum deposuerit, aluum cohibet. hæcque ægre non secus, quam testacea duræ carnis corrumpuntur.

Mollia vocantur, quæ neque squamas, neque asperam
ne-

neque testaceam cutim: sed mollem, qualis humana est, habent. huius generis sunt polypus, sepia & cætera his similia: hæc nanque tangentibus mollia videntur: duræ tamen carnis sunt, difficulter concoquuntur, & exiguum falsum succum in se continent. Si tamen concoquantur, corpus non parum nutriunt, cæterum hæc quoque plurimum succi crudi generant.

De chartilagineis.

Cap. 56.

Aspera, nodûque splendens est horum animalium cutis. idcirco nonnulli ἀπὸ τῆς σείας ἔχεν, hoc est, quia splendorem habeant, ea σείαχια nominata fuisse dixerunt. inter ipsa autem torpedo & pastinaca carnem habent mollem, atque suauem, quæque mediocriter per ventrem transeat, & non difficulter concoquatur. nutriunt etiam mediocriter, ut alia quoque omnia, quæ molli testa sunt instructa. Est vero omnibus commune, ut partes, quæ ad caudam sunt, mediis partibus sint carnosiores: id quod præcipue inest torpedinibus, nam partes horum animalium mediæ videntur habere in se tabidâ chartilaginê quandam. Bari autem, Liobati, & rhinæ, omniâque huiusmodi, duriora sunt, & ad concoquendum difficiliora: & valentius, quam pastinaca & torpedo corpus alunt.

De cetaceis animalibus.

Cap. 57.

Phocæ, balenæ, delphines, libellæ, grandiores thynni, iteq; canes, cæteræque cetacea his similia duram, mali succi, ac plenam excrementorum carnem habent, quapropter sale prius condientes ad usum ipsa redigunt.

Ex Xenocrate de alimento, quod ex aquatilibus existit.

Cap. 58.

Natantiû natura cibus extitit, qui in conuiujs splendidis in delitijs est habitus: ac magnum quoque ad salubrem victus rationem usum præstitit. Differunt vero pisces ex ipsa compage, siquidem alij duræ, alij mollis carnis sunt, ac duræ quidê sunt carnis phagri, synodontes, buglossi, & lati, quales sunt phesæ, & rhombi: mollê vero carnem habêt turdi, merulæ, phucæ, & eiusmodi, qui facile digeruntur. Inter hos medij sunt aselli, bacchi, vmbellæ. Præterea quidam faxatiles, quidam pelagij sunt, ac magis alunt, qui prope littora, quâ qui aqueductuû meatibus mali succi, & ori ingratiferuntur. Iam maria quoque in hac re differunt. sunt nâq; me-

diocres pisces qui in Adriano, sed qui in Tyrrheno degunt, suauissimi. quinetiam verno tempore quamplurimi, quod oua pariant, sunt præstantiores, vt muli: æstate vero phagri, & synodontes: autumnus vero hepatus, qui cum annum excedit, mali succi est, mugiles, & lupi delicatiores sunt. Ex ætate vero parui & noui facile corrumpuntur: cetacei vero difficulter in succum commutantur, duri sunt, ac stomacho non xij: qui vero medium locum tenent, ij medio quoque modo ad distributionem sunt affecti. In partibus quoque differunt, nam in partibus quæ ad caudam sunt, cum motu exerceantur, bonum alimentum afferunt, ac delicati sunt: in iis vero quæ ad ventrem pertinent, cum pingues fuerint, tum fluitant, tum vero ad excretionem rite sunt affecti. in dorso vero, dura caro est: at capita omnino propter falsum humorem, & pinguedinem non nutriunt, & difficulter distribuuntur. at facile admodum excernuntur maraugiæ & paguri: sed maxime omnium muli. Ex apparatu, assi magis nutriunt, sed difficiliter transeunt. elixi vero parum nutriunt, sed facillime deiiciuntur. itemque marini ori suaues, apti stomacho, facillimi ad distribuendum, flaccidas, ac molles carnes faciunt. nam & coloratos faciunt, & sanguinem creant: aliuq; subducunt. At fluuiatiles & qui in stagnis degunt, stomacho noxij sunt, crassam materiam faciunt, difficulter excernuntur. & nonnulli non sunt marinæ materiæ expertes, vt coracinus qui in Nilo nascitur, & perca in Rheno, & in Tyberi lupus, qui est subsignatus. itemque Annienis, palusque in Phalernis eiusdem naturæ pisces gignunt. nam pabulum quod illic eis suppetit & boni succi est, & valde accommodatum. Ex omnibus vero piscibus anteposendi sunt ij, qui virus non habent, & præpingues sunt, ac boni succi, & moderati. Cæterum ex piscibus alij natantes, alij chartilaginei, alij molles, alij testa operiti. quorum exponendæ sunt qualitates. Apua minimus est, gregarius, & in olla paratur. Alopeces, Lippuri, Thrisse, Lerusque ex mari in flumen confugientia difficulter in succum mutantur, stomacho non conueniunt, difficulter concoquuntur, & exiguum alimentum præbent. acharnes vero duræ est naturæ, ægre corrumpitur, nec est stomacho accommodatus, nec probum succum gignit. Velonæ, quæ rostri cornei sunt, ineptæ stomacho, malique succi sunt, non nutriunt, facile corrumpuntur phocæ, Iulides,

Trachuri, qui Sauri ab aliquibus nominantur, & Canni, & ceteri omnes, qui sartagini conueniunt, ori quidem comedendo apti sunt, sed tamen stomacho non sunt idonei, & facile corrumpuntur, fluitant, ventrem non alunt, erythrinus ori gratus aluum sistit. duræ compagis est, ad nutriendum valet: & ad res venereas excitandas, si quis eum vino suffocatum bibat, aptus est: thranis, aut xiphias cetaceus est piscis, & in frusta secatur. ori autem ingratus est, scaber, difficilis ad conficiendum, valenter nutriendus, graue olēs. quam ob rem & cum sinapi comeditur, & in olla paratur. eiusque prestantior pars est imus venter. tynnus, & tynnus, colias, orycinus, pelamis, scombrusque non apti stomacho sunt. mali succi sunt, flatum gignunt, scabri, difficiles ad excernendum, nutriunt: quorum valentissime nutrit pelamis: colias vero & ori ingratus est, & nullius succi: at tynnus ei subiicitur. tynnus vero difficulter concoquitur. Sionnes, brachicephali, pestines, chelidones, vranoscopi, galei, canes, & qui sunt generis eiusdem, mali succi, & grauis odoris sunt, segnem materiam trahunt, & gignunt. apti autem mensæ sunt sargi, melanuri, canthari, suntque stomacho idonei, boni succi, ac facile distribuuntur. præterea vero alunt, & apti ad excernendum. Salpæ autem pelagiæ acris sunt saporis: ori grata, difficulter corrumpuntur, difficulter separantur, alunt, facile excernuntur. at quæ in littoribus capiuntur, duræ sunt carnis, & mali succi, & ori insuaues. buglossi vero, & passeris duram carnem habent, ac difficulter corrumpuntur: boni tamen succi sunt, & facile excernuntur: glaucus, cum lupo (est enim in omnibus ei similis) minus. præstat autem sparo, ellops: stomachoque est idoneus, succum dulcem gignit, alit, facileque excernitur, hepatus: hemaxias, mediocriter alit: delicatus, solutus, ori gratus, difficulter vero concoquitur, & alit, & facilis excrētionis est: mugil vero pelagiæ optimus, ori gratus, acer lupo non cedens. præterea hic quoque præter quam quod tener est, facile subducitur. in limpidis autem ac puris fluminibus natans marinam duritiam dulcis temperiei beneficio remittit: qui vero in turbidis, & stagnis in quibus aqua stat, grauioris odoris est, difficillime distribuitur, cumque ex fimo pinguis sit redditus, admodum inertem carnem habet. cum vero in

magnitudinem excreuit, indurefcit. nonnulli vero mugilē, plotem vocant. Citharus & rhombus lati funt. rhombusque solidus eft, difficulter corrumpitur, qui quidem fi magnus fit, quoniam difficulter conficitur, & fatis alit, per vnum diē adferuatus coqui debet, ac citharus mali fucci eft, & ftomacho non idoneus. ægre corrumpitur, facile excernitur. Ciclæ, cottyphi, phæcides teneræ funt carnis, boni fucci, facile digeruntur, non nutriunt, ad alui deiectionem accommodati. Coraxus duræ carnis eft: & cū maior eft, atque audior, grauis odoris, difficilis distributionis, ori aptus: alienus tamen à malæ materiei fobole. eftque cæteris fimilibus fuauior. Lupus vero variatur. nam quanto maior eft, tanto durior efficitur. bimeftris eft optimus, ftomacho idoneus, boni fucci, tener. Vrfæ dulcem fuccum facit, nutrit, facile distribuitur, & facile excernitur, atque ita quidem de pelagia cenfendum eft. at quæ in piscinis degit, omnia habet contraria, quemadmodum in aliis quoque piscibus vfu venit. ori nanque infuauis funt ij, qui conclufi viuunt. quæ vero in fluminibus degit, eo quod ex mari frigidam aquam fubit, ori grata, teneraque eft. quæ vero in portus tranfit, limofa, & coanguftata, & pinguis reddita ori ingrata eft. afellus non acris faporis eft, boni fucci, difficilis distributionis, facile subducitur, alit. Scorpenæ duræ carnis propter fuccos funt, & ob eam caufam apparatu indigent: & cum ad excretionem aptæ funt, ori quoque funt gratæ. Umbellæ ori fuaues, boni fucci, facilis distributionis, non admodum nutriunt, facile excernuntur. Scarus ori gratus, difficulter digeritur: facile corrumpitur, & deiicitur, qui vero nuper captus eft, neque viuariis fuit inclufus, multa habet interiora, & ori gratus eft, & fluitans. facile corrumpitur. Synodus habet ille quidem carnem duram, fed tamen non eftimenti expers, boni vero eft fucci, ac facile distribuitur, & mediocriter nutrit, & facile excernitur, mulus obfoniorum præftatiffimus eft, & ftomacho idoneus, & boni fucci, & ori gratus, caro plana, difficilis ad corrupendum: & mediocris ad excernendum. differt autem pelagius à faxatili, quod ruffus fit, cinnabarisque atque auro fimilem afpectum habeat. itémque barbam fert. his autem inferiores funt ij, qui in littoribus viuunt. phagrus duræ carnis eft, difficulter corrumpitur, non facile fecernitur. aurata candidæ carnis eft, folida, condensa, boni fucci, facilis

facilis distributionis, alitque, & non diffieulter excernitur. Gongrus nec ori gratus, nec mali succi est. modice aptus ad concoquendum, & alendum: & ad excernendum vitio vacans.

De Vrtica.

Vrticæ, quæ etiam acaliphe dicuntur, gratæ ori, & stomacho non mediocriter ineptæ. sed assatæ sunt elixis accommodatiores. aluū cient, vrinamque magis mouent quæ post purgationem exortæ iuxta calculos, lotæ, & perexiguo salimixtæ, atque ita parum aspersæ sunt, vt mediocriter mandipossint, & assatione concretæ aut verubus, aut furculis super carbonibus maluæ, aut sarmentorum, vt valenter soluant. Cum passo autem, aut vino mulso gustum excitantes facile concoquuntur, facileque excernuntur. quæ vero ex passo & oleo elixantur cum alio etiam condimento, id quidem seruant vt lubricæ sint, atque attrahant, sed & explent, & diffieulter concoquuntur, & aluum magis relaxant.

De testa operis.

Glandes optimæ sunt, quæ estate capiuntur, aptæ, vt eis vescamur. quæ quidem exoriuntur, vbi aqua dulcis mari admiscetur. nam & alunt, & dulces sunt. plerunque autem in petris educantur. Suauissimæ enim sunt quæ alunt, friabilisque sunt, multumque succi faciunt, & ad aluum molliendam accommodatæ: & stomacho idoneæ, ori gratæ, teneræ, & vrinam cient, succus earum simplex confici non potest. at ius decoctarum ad excretionem valet. quæ vero in petris vitam non degunt, acres sunt, & medicamenti facultatem præse ferunt. & plus ventrem citant, quam vrinam moueant. glycymerides præstantiores sunt trachibus, inferiores autem peloridibus. hæc nanque stomachum disgregant. earum caro dura est illa quidem, sed non expersimenti. & vrinam magis, quam pelorides cient. assatæ autem, mea quidem sententia, indurescunt. elixatæ vero & conditæ ori sunt gratæ. Ex genere peloridum, sunt hiatule. diuersæ autem sunt, atque variæ, & longæ, vt Dicearchiæ in lucrino lacu: & Alexandriæ in portu. sunt enim dulces, & boni succi. quæ vero sub pharo, & Diolco, & ponte, & insula oblongæ sunt, & asperæ, glandibus quercinis similes: & æque ac phagi echinum producentes. albæ autem sunt, duræ, atque acres. Pectines optimi sunt, qui ad iustam magnitudinem peruenerunt, caui, co-

lore nigriore. præstant autem verè, atque æstate: siquidem eo tempore ad lunę incrementum maxime augentur. omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate. his similes Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriã, Salonas, & Latium producit. Iam vero & Chios, & vicinę insulę, itẽmque Alexandria huiusmodi pisces ferunt. Pontus vero multos fert, sed minutos, & qui ægre augeantur. dulces sunt, ac facilius, quam ostrea concoquuntur. ex aceto sumpti ad excretionem accommodantur. & cum ex posca coquuntur, dulcitudinis participes sunt, quam affando deponunt. pari quoque modo contriti aluum solvunt. idque siue recẽtes, siue vetusti fuerint. parum autem vrinam cient. qui buxei coloris sunt, sicut ostrea, non facile corrumpuntur. elixi sunt assatis ad aluum subducendam aptiores. quique magis assati sunt, minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existimãdum quoque est, eos, qui in suis testis assantur, minus eos perturbare, valentiores autem assati sunt. quique expurgati plane, purẽque fuerint, ij grãti ori sunt, & facile concoquuntur. & testaceis anteferendi sunt illi, qui sale conditi sunt: nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in muria conseruant: & vrinam mouent. ac candidi quidem & lati sunt dulciores. atq; albi sunt duri. ruffi vero sunt virosi, & vrinam cient. varij autem medij sunt, & eorum aliqui fucis sunt similes. qui per se dati, difficulter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. assumpti vero pectines remedio sunt iis, quorum vesica vlceribus sordidis, & crustam habentibus vexatur: siquidem ea expurgant. Buccinę sunt duriores purpura. & magnitudine ac loco differunt: triplicẽque vires habent testæ, colli, & excrementi in testa contenti. nam scabra substantia piscis aluum sistit, ac præcipue si assetur. contra magis facit elixa. collum earum aluum soluit, difficulterque concoquitur. idcirco ex sinapi, vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipsum debent qui eodem vescuntur. aqua denique quæ ex eis emanat, calefacta ventrem subducit. cum eo vero excremento quod testa continetur, cocta, magis gilua fit, & piscis qualitatem præfert. si verò tota decoquantur, maiorem sistendi vim habebunt: & sitim afferent. quidam vero eas elixantes læuigant, & æque ac vrticas condiunt: suntq; ori gratę. Luna exoriente plenæ, & æstate graciles. purpuræ maiores duriores

res sunt: & earum coria mediocriter corrumpuntur: colla difficulter conficiuntur, ægre secedunt, ægréque corrumpuntur. aptæ stomacho, pauci humoris sunt, vix mandendo dissoluantur: fundum vero aut earum excrementum, facile conficitur, facile secedit, maiorem piscis facultatem affert, urinam cient, sudorem mouet, sputum creat. si quis eo largius vescatur, bilem, nausæamque facit, & atri humoris copiam gignit. partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ eiusdem sunt generis, quæ turbinatæ sunt, omnium sunt aptissimæ: earumque vsus elixando, & assando humorem ex se emittit ori gratum, ventriculo idoneum, aluum subducen-tem, dulcium vrinarum motorem. parum tamen carnis facit, ad cochlearum proportionem. sed & ori suauem odorem conciliat. ad vini potum incommodæ: elixatæ nutriunt: assatæ vero, duræ sunt. earum excrementum, quod testa continetur, sistit more buccinarum. Cochleæ duræ sunt, difficulter conficiuntur, harum species sunt hæ: teretes, quæ tubæ modo sufflat: rotunda, quæ oleum effundit. harum quæ nimis magnæ sunt, ineptæ ad comedendum censentur, quia virosæ sunt, duræque, ac bilim creant, & multa eis caro inest, cetaceæque sunt. breuius vsus nonnullis placet cum aceto mulso, aut cum foliis viridibus rutæ, cum oxypipere. quæ vero quinque digitorum sunt, & imam partem acutam habent, quæque helices, aut actinophori nominantur, minus quidem carnis, quam ceteræ cochleæ habent, sed tamen explent, & superfluunt. at præmadefactæ, & assatæ, atque ex aceto sumptæ, accommodatiores sunt. ac cochleæ omnes incoctæ ventrem perturbant. marinæ vero vertices habent dulciores. suntque teneræ, boni succi, difficulter corrumpuntur, leues comparatione terrestrium: valentiores enim & molliores ad excretionem cèsentur, suauiorisque odoris, & ima eorum pars stomacho idonea. cochleæ porro egré concoquantur: cum aceto vero & succo aperiunt: vt qui eis vescuntur pinguescant. ac cum eruca etiam comeduntur. Lopades minutæ sunt, in quibusdam vero locis sunt magnæ vt ab ostræis non absimiles videantur. maxime in India, sicut cætera omnia, nascuntur. cæterum duræ, & pauci succi, difficulterque conficiuntur, & excernuntur. coctæ autem conditæ sunt gratæ ori. Murices falsi, virosi. eis succurritur liquore cyrenæico, ruta, & aceto. ventrem turbant. urinam cient. ori non grati.

concoctu difficiles. obstruunt crasso sanguine. pituitam gignunt, & magis adeo recentes. idcirco parandi sunt cum acris, vt sinapi, erucæque. asse difficulter sedunt, magnam sitim inuehunt, grauant: elixati, contriti, & conditi minus virosi sunt, sed eadem quæ turbinati faciunt, mures rotundiores quidem sunt muricibus, sed minores, & hirsuti: testamque tenuem ferunt. caro magis tenera est, ac dulcior: succi magis varij, minus etiā nutriunt, os mordicant, faucium deglutionem conuellunt: vocem condensant, aut abscindunt, qui large eis vescuntur, tussis siccas, & rauitates eis excitant. arenosi vero boni nō sunt, vel qui in fictilibus figulorum, vel in petris, vel in alga nascuntur. sunt enim acres. Ostrea vero pelagia rara, & inutilia sunt. quia ea sol non aspicit. & exiguæ magnitudinis sunt, amaræque sunt, nec esculenta, quia ventrem mordicant, gaudent dulci temperamento immixta, quod carnes dulces auger. idcirco ad Nili ostia præcipue in Aegypto, & in Ephefo ad Caistri ingressum inclusa, vt semina ponunt, & ita crescunt. Vere igitur crassescunt expleta albo humore & lacteo: præterea Brundisij, Tarracone, Narbonæ, Dicæarchiæ, in Lucrino lacu, Chelidonia, Leucade, Actio, & lybico sinu idem fit. pelorides vero, aut melænides optimæ sunt, quæ similes sunt ostreis in stagnis, & limosis paludibus, vbi aqua dulcis immiscetur, quæ vero in fundo degunt, cum raræ sunt, tum vero etiam insauiores. his accommodate vttere ex iure conditis ad alui subductionem, adiuuant concoctionem. mediocriter secedunt. Pinnæ locorum causa aptæ sunt, teneræque bene alunt: ex lutulentis locis captæ, & in quibus aqua dulcis & tranquilla miscetur, quia ab vndis non offenduntur, teneræ permanent. Pinophylaces vero qui sunt eiusdem alimenti participes, titillantes ac pinnas admouentes, pinnæ consulunt, atque auxiliantur, ac potius in lapidosis & pinnis assuetis locis morantur. magnitudinis autem causa pinnæ minores sunt magis teneræ quam maiores. Verno autem tempore, atque æstivo captæ longe excellunt iis, quæ alio tempore capiuntur. nam præterquam quod bonam alimoniam dant, dulces etiam sunt: cum tunc oriantur, & magnitudinis ratione, quæ non magnæ sunt, alijs præstant. mediæ carnem habent mollem, albam, dulcem. earum dura sunt colla: cōcoctūque difficilia, & quæ ægre diuiduntur, & ægre corrumpuntur. sed earum

cor-

corpus facilius, quam collum, corrumpitur. elixantur oleo dulci, melle, similiter & vino. quæ vero ex aqua elixantur, iis præter naturam conchularum, ex sinapi vescimur. assæ duriores sunt elixis: & præsertim quæ vino parantur. præstat enim eas ex liquore, aceto, & sinapi parare. at earum quæ in vino & aceto maduerunt, magis tenera est caro, sed statum ciet. Strombi vero duri sunt, egre conficiuntur. ac magis etiam ij, qui auriculis maiores sunt. cum sinapi vero & liquore in aceto læuigati accommodati sunt. Solenes, aut auli, aut donaces, mares ac fœminæ sunt, quæ vngues nominantur, differunt autem, nam fœminæ mundæ sunt, & vrinam cient: hu mectant. parantur vero aperte, recentes vero ac magni, quique nigris quasi virgis distincti versicolores sūt, mares sunt: vrinamque turbant. sed omni molestia vacantes redduntur sale & aceto parati, at vitiosi, & excrementorum pleni ex oleo & sale sumpti, æque ac loligines ad potum parantur. optimi sunt maiores & crassiores assati. minimi dulces sunt. ac dulciores quoque fœminæ vnius coloris. vere autem vigent, & florent. sale cōditi, insuaues sunt. Tethea in limo nascuntur, & littoribus algæ feracibus: inueniunturque in musco, alga, & fuco: similiaque sunt fungo plantæ marinæ. præterea vero qualitatem manui indunt, quæ difficulter abstergetur. maxime vero eorum coria non conficiuntur. auxiliantur autem renibus, aut quibus vitiatum est stomachus: & quos tinesmus exercet: & coxendicis morbis laborantibus & ventri superiori vna cum ruta. Secantur etiam, & lauantur, ac liquore cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiuntur, estque operæ pretium ea cum viridi mēta conficere. præstantissima vero in Smyrna insula Assæ nascuntur. Aegyptus vero hæc non fert omnino. Teline, siue xiphydria alium subducunt, locis arenosis proueniunt, & portubus vndis agitat. fluuiatiles teline maiores sunt, & plus succi habent. quales Aegyptiæ sunt. elixatæ sunt dulces, earumque ius alium soluit. clausæ vero sale sparguntur, & per testas humorem trahunt. frigida lauantur aqua, & ex oleo & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. qui alium soluere voluerint, eas solubili apparatu cum oleribus condient, quæ florē gratis agunt, si comedantur, vere sunt optimæ. Ex chemis asperas nonnulli glycymeridas appellant: alij conchas vocant: quæ longiusculæ sunt, sed minores quam quæ in Aegypto visuntur, quæ

L I B E R

in sectione asperitates habent glandium quercinarum asperitatibus non dissimiles: in longitudine vero virgatæ sunt, & eruptiones à cæteris differētes habent. quæ vero gustatui maris odorem repræsentant, durioris sunt carnis: danturque imbecillis. aqua ab eis manans stomacho est idonea, & ventri in transitu. eadem sale conditæ trahere urinas possunt. os itidem iuuant comedendo, & præsertim ex sinapi, aut aceto, & ruta. Leues autem chemæ maxime differunt ab asperis, habent enim latam testam, & pellucidam, ac facile concoquuntur, boni alimenti, bonique succi, ac dulces sunt, & non in iucundæ stomacho. ex liquore cyrenaico, & sinapi eis elixis & assis vescimur, coctarum iusculum soluit ventrem. at glycymerides iucundiores sunt conchis, quæ leui testa sunt: sed minus quam pelorides. Differunt autem ex locorum situ, ut pelorides varietate, ac figura. nam quæ in portu Alexandriæ inueniuntur, optimæ sunt: quæ vero prope Diolcum & Pharusum & pontem teretes sunt, atque asperæ. quæ vero auriculæ nominantur, prope petras nascuntur, duræque sunt, difficulter cōcoquuntur, ori insuaues, & alienæ stomacho: & per aluum secedentes. cum ruta exhibētur: cum non alia ratione gratæ fiant. magnæ in Illyria nascuntur in Ionio siuæ: atque ex cyrenaico liquore, aceto, & ruta comeduntur.

De piscibus cetaceis sale conditis.

Sale conditi pisces communiter quidem sunt ori grati: sed mali succi, & stomacho alieni: leniuntque ac urbant aluum. ex sale vero conditis alij duræ carnis sunt, alij suapte natura humidæ compagis sunt: alij teneri, alij medij inter hos: alij carnosî, alij ex pinguedine constant: alij vetusti, alij medij. alij recentes, ex quibus pelagij extensi sunt, nuper capti cedentes: medij vero diuturni, mediocres. atque alij quidem valde pingues sunt, & excrementorum pleni: minus illi nutriunt. de cæteris, qui duræ sunt carnis, ij difficulter vitiantur: qui magis teneri sunt, facile corrumpuntur. Colij sunt ori grati, aluum mouent. Iberici cæteris præstant omnibus. Pelamis exigua nascitur in Mæotide, ori grata, facile corrumpitur, facileque excernitur. Cybium, hoc est cōcisa, pelamis, quæ post quadraginta dies à Ponto in Mæotim reuertitur, ori grata, & boni alimenti, quod vero Leoræum appellatur, suaue est, boni alimenti, sium non inuehit. Triton sectum cybium ægre vitiat. solidius est cybio, in cæteris par. Orycalus est pel-

pelamis magna, quæ in paludē non redit, tritoni similis. sed quia difficilior vitiatur, ideo insignē vetustatem fert: tritone friabilior, sed oris suauitate illi cedens, facile vero distribuitur, atque concoquitur. Sarda, ita vocatur pelamis longa ex Oceano veniens, ori grata est, acrimonia cybio præstans, appetitum excitans, facile ad excretionē lubricās. Scomber ori gratus, difficilis corruptu, sitim asserens, laudatissimus est Parius. Salsamenta vero quæ ex tynnis fiunt, magnam inter se differentiam ostendunt, alia enim eorum facile distribuuntur: alia difficulter. eorum ceruix fit salsamentum, quod ori gratum est, & ægre vitiatur, quia est pinguedine vacans, laudatissimum Cumis. Tynni vero venter cum recēs est, aptus est ad comedendum: sed vetustatem non moratur. estque stomacho idoneus, vt in genere sale conditorum: boni est succi, facileque corrumpitur. sed propter pinguedinem excrementum parit. cæteræ partes melandryæ dicuntur propter similitudinem quam cum nigricantibus quercus radicibus habent. appetitum excitant sinapi adiuncto. & quia pinguedinis sunt expertes, ideo fit, vt difficilior, quam imus venter corrumpantur. atque hæc quidem partes proprie & vñtato vocabulo ταρίχα hoc est salsamēta nominantur. muli enim & phagri ex India duri existimantur: suntque cetacei, nec inter puriores marinos adnumerati.

De salsamentis fluuiatilium, & palustrium.

Ex fluuiatilibus, ac palustribus Nilus mures, & phagros producit, qui quoniam pinguissimi sunt, ideo elixi ex sinapi comeduntur. si maior eorum copia assumatur, supernatant. de media materia ex mugilibus in salsamenta condiuntur ij, qui ad spinam dissecti sunt, & mendesij vocantur: eugies vero marini sunt. hique in fistilibus sale conditi cibo apti sunt, qui etiam crudi detracta pelle, & euulsa comeduntur. Ex mugilibus quoque qui acropasti vocantur, suaves sunt, & assi comeduntur, non secus quam marini, & mendesij. Ex coracinis qui sale conditi sunt, hemineri dicuntur. ipsique assi assumpti vicem gerūt alicuius autumnalis fructus. hique non omni tempore, sed hyeme nascuntur. sunt quoque alia minima salsamēta, quibus crudis vescimur. Auris proba quidem est, sed aruinam peculiarem quandam inducit, & idcirco cum acribus oleribus ea vescuntur. quorū, vt sit hæc perfecta tractatio, commemoratio faciēda est nobis. vocantur

ergo alia eorum coracidia, alia boridia, alia colia, alia typhli-
nidia, alia abramidia. quæ omnia stomacho aliena sunt, dif-
ficulterque corrumpuntur, & aluum subducunt.

Galenus de lacte & caseo.

Cap. 59

Bubulum lac crassissimum est, ac pinguisimum. camelinū
vero liquidissimum, & minime pingue: deinde vero equinū,
tum asininum; at caprillum, moderatæ consistentiæ est. quo
crassius est ouillum. habita vero anni temporis ratione lac
post partum est liquidissimū. & temporis progressu semper,
ac magis, magisque incrassescit. media autem ætate ipsum
quoque in medio naturæ suæ consistit: post vero hoc tēpus,
paulatim iam crassescit, donec prorsus deficiat. Vere ut liqui-
dissimum est, ita maxima eius est copia. porro ex contrariis
substantiis sero, & caseo lac constat. præterea vero habet ter-
tio loco, ut pinguis succi particeps sit: cuius plurimum habet,
ut diximus, lac bubulum. ideoque butyrum, quod vocant, ex
eo conficitur. ouillum vero, ac caprillum lac habet quidem
aliquid pinguedinis, sed minus quam bubulum. quam ob re
efficitur, ut quandoque in ventriculo alicuius sit coagulātū,
si statim, ut emunctum est, calidum fuerit epotum. si vero
sal, aut mel addatur, neque concrefcere, neque coagulari in
ventriculo poterit. Ad lactis vero bonitatem magnopere fa-
cit pastio bestiarum. Perspicue autem videmus lac earū, quæ
scammoniam, aut tithymalum depastæ sunt, purgandi vim
habere. ex quo planum est, lac esse acre, & acidum, & auste-
rum ubi vitiatæ pastiones sunt: cum semper herbarum natu-
ræ assimiletur. non ergo opus est pastus bestiarum neque
acres, neque acidos, neque austeros nimium esse: ut lac affer-
rant, quo tanquam optimi succi vsuri simus. iam vero debe-
re esse animal florentis ætatis, & præditum corporis habitu,
qui vitio careat, clarum utique est, & nihil est, cur ego id
pluribus explicem. sed mirum in modum vsus eius frequens
dentes & gingiuas lædit. nam gingiuas flaccidas, dentes pe-
trefactioni, & erosioni obnoxios facit. ergo sumpto lacte os
vino diluto colluendum est: erit etiam accommodatius, si mel
eidem adiecias. Dignoscitur autem lac cum vel calefit, vel
coagulo cogitur, aut alio quouis modo. nam & scissio, quam
appellant, vel citra coagulum, idem efficit, cum lacte abunde
excalsfacto oxymel frigidum instillamus. quod idem vino
mulso

mulso efficitur, ac quandoque nihil ei instillâtes vase aquæ frigidissimæ pleno in lac demisso ipsum scindimus. Præterea id lac, quod post partû emunctum est, absque coagulo protinus coagulatur, si parûper super calidû cineré calehat: appellatur autem id, quod ita confectum fuerit, pyriastes, & pyriaphthus. Ex caseis mollior est durior præstantior: rariorque ac laxus densiore, & compacto: cum etiam vitiosi sint, & qui valde glutinosus, & qui ad asperitatem vsque est friabilis. Quod autem pertinet ad eam cognitionem, quæ ex gustatu existit, omnium optimus censendus est is, qui nullam vehementem qualitatem habet: sed dulcitus parum cæteras qualitates excedit. est etiam præstantior, ac suauior, qui medio-crem sale, quam qui permultum, aut prorsus nihil habet. Postquam vero caseum sic examinatum sumpseris, tibi licebit ex ructu qualisnam optimus sit, cognoscere. cuius enim qualitas paulatim aboletur, præstantior est: cuius vero perdurat, is non bonus est. nam planum est huiusmodi caseû ægre mutari, & difficulter alterari.

De acido lacte.

Cap. 60.

Acidum lac eos lædit, qui frigida sunt dentium téperatura: ut pote quibus dentium stuporem inducat. est etiam perspicuum, lædi ventriculum, qui sit frigidior, nec commode acidum ab eo lac confici, qui nanque moderatæ temperaturæ est, vix ipsum concoquit: non tamen penitus immutatum cõrinet. Verum si ventriculus fuerit quam par est, calidior, tantum abest ut ledatur, ut etiam aliquo commodo perfruatur. ex quo patet, acidum lac frigidæ temperiei esse, & crassum succum efficere.

Ex Ruso de potu lactis. hoc autem in medio quinto libro continetur, cum de lacte loquitur.

Cap. 61.

Qui lac potare in animo habet, ab aliis abstinere cibis, & potionibus debet: donec ipsum fuerit concoctum, & ad infernas partes descenderit. nam si parû quidpiâ cuiusvis rei lacti misceatur, necesse esse & ipsum lac, & id quoque quod assumptum fuerit, corrumpi. præstat igitur mane bibere lac recens multum, & post nihil sumere: eoque tempore nimios labores vitare. necesse enim est, ut in iis accescat, qui tum se labori de-

dunt: sed melius est quiete inambulare, & interim vigiles qui
escere. nam hoc pacto lac quamprimum per aluum descen-
dit. vbi hoc deiectum fuerit, aliud bibendum est. cumque hoc
descēderit, aliud deinde bibendū. atq; in initio quidē vtiliter
ex alia corporis mole non admodum multum purgat, sed ea
quæ in ventriculo sunt, & quæ cum illa secefferint, ex propin-
quis partibus eò dilabuntur. qua re confecta venas ingredi-
tur, & optime nutrit: & non amplius secedit: sed ventrem si-
stet. ergo ei, qui alui subducendæ causa lac bibit, maior
eius copia non erit incommoda, at qui alendi gratia, eius ad-
huc cupidus ab eodē abstineat: quia multa considerare opus
est. nam & corpus inane cruda recipit. & inani facillimum est
impleri. ob eam causam in euacuationibus seruare modū con-
uenit, nec debet quiuis bibendi lactis causa ad aliam victus
rationem mutari: præsertim vero in morbis thoracis diutur-
nis, & quos tussis affert. Si vero sputum decidat ac defluat,
longior lactis oblatio cōferet. sed aliquid temporis est inter-
mittendum, deinde iterum dandum. Ad erodentes humores,
& echymomata potui dandum melle admixtum, ita enim &
præstantius est, & aluum magis deiecit: sapa quoque, & vi-
num dulce ei admiscetur. Sed aluum quoque deiecit, si sal ad-
diciatur, verū sit insuauius. In torminibus, & biliosis fluxioni-
bus, & omnino in is, quos ieiunum intestinum vexat, &
cum ad ventriculum colliquationes confluunt, decoctum
lac dari conuenit, ac primum quidē lente, & paulatim coque-
tur, vt pars descendat, pars vero absumatur. deinde magis ma-
gisque coquetur adhibita diligētia ne aduratur, né ve caseus,
aut serū ex eo fiat. curabitur hoc diligentissime, si leniter
coquas, & agitando id ex omni parte detrahas quod seceffe-
rit. Ferula autem leni, & tenui agitandum est. ac siquid labris
ollæ insederit, id spongia abstergendum, sæpe enim fit, vt in-
de totum fuerit deprauatum. Lac igitur vsque dum crassum
æquabiliter, & crudo dulcius euaserit, coquatur.

Galeni, de optimo melle.

Cap. 62.

Mel præstantissimum est, quod dulcissimum est, atque a-
cerrimum. colore vero pallidum, consistentia neque crassum,
neque concretum, neque valde dilutum: sed vnitum in om-
ni parte, & tenax ita vt si eius particulam digito substuleris,
& defluere

& defluere permiseris, sibi ipsi continuum extendatur, & perinde ac viscum non abscissum, non in particulas dissectum descēdat. tale autē est hymettium, tasiū, & vno verbo, atticū. quod consequitur id, quod ex insulis Cycladibus aduehitur. fit quoque mel optimum inter pergamum, & Elæam urbem. Ad mellis autem bonitatem, aut malitiam videtur aliquid accedere ex plantis, in quarum foliis mel colligitur. & ob eam causam laudatissimum conficitur mel in iis locis, in quibus thymi, & aliarum quarundam herbarum & fruticum calidi & sicci temperamenti plurima copia est. nonnulli id vitiant thymo imposito. quod vitiatum esse ita cognoscēs, nam mel optimum thymi quidem acrimoniam præ se fert. sed tamen odorem eius non reddit, vt etiam nec ita est gustui vehemens. si quis mel delingat, minus nutrietur: sed aluum magis subducet. si quis id largius sumat, vomitum excitare consuevit. elixū sine aqua, neque pari modo vomitum ciēt, neque aluū ita subducit, sed distribuitur, & nutrit, atque id vrinas minus, quam id quod cum aqua coctum est, mouet, verum cum nutrit, non multum alimenti corpori affert. ex quo fit, vt senibus, & cæteris quorum frigida est temperatura mel conueniat: at florentis ætatis hominibus, & calidis in bilim conuertatur. præterea exiguum nobis alimentum inde accedit, si nō prius in bilem mutetur. in quo sciendum est, si id ei contingat, ipsum eo tempore nihil prorsus nutrire posse.

Ex Rufo de optimo melle. habetur hoc in secundo de ratione victus, hoc est, de potionibus, ad finem.
Cap. 63.

Atticum mel commendatur, est quæ celeberrimū: ac cætera omnia ad huius comparationē nihil esse censentur. at ego neque etiam omne id, quod ibi conficitur, laudo. existimōque alibi etiam inueniri, quod bonitate & virtutibus præstat. & in primis quod in Marathone fit, pessimum est, non quidem hymettio comparatum: siquidem hymettium est præstantissimum: sed etiam vt alio fit inferius. est etiam malum milesiū, & id quod ex Aphidna, quodque ex Sicilia comparatur: sed præter atticum bonum est mel Chium, Syrium, & Scythicum, & Siphnium: & quod aliunde aduehitur ex multis Cycladibus insulis. & Siculum hyblæum, & Creticum, & Bzoticum, quod Oechaliæ gignitur.

In singulis differentiis, quas inesse alimentis diximus, medra quædam interiecta sunt. etenim inter ea quæ molli sunt carne, & quæ dura, medium quid inuenies, quod nec duræ, nec teneræ carnis sit, pari quoque ratione inter attenuantia, & incrassantia, vel calfacientia, & refrigerantia: vel exsiccantia, & humectantia, ac animantibus quidem naturalem temperaturâ vitio carentem seruantibus cibi suis naturis similes cõueniunt, at quibus praua temperies aut innata est, aut post acquisita, non similia suæ naturæ sunt idonea: sed contrariorum vsus vitiatam temperaturam ad propriam naturam atque suam adducit.

De his quorum liquida & dura consistentia est.

Cap. 65.

Quorum liquidior substantia est, exiguum alimenti corpori dant omnia, atque eiusmodi, vt cito in vapores abeat, & digeratur, vt alterius non ita multo post indigeat. quæ vero dura sunt, ac terrea, multû & firmum quodque difficulter digeratur, alimentum præbent. quod si glutinosi particeps sit, multo magis hæc omnia valenter præstabit. est etiam perspicuum, hæc nõ facile concoqui, nec in sanguinem abire neque assimilari solidis animalis particulis, quod si ita sit, ne celeriter quidem nutriunt: sed vbi fuerint superata & elaborata atque confecta, tum corpori multû alimentum suppeditabunt.

Qua ratione fiat, vt pomorum adstringentium, aut pirorum esus ventrem deiciat.

Cap. 66.

Quibusdam contingit, vt poma adstringentia comedendo, aluius deiecerit, cum prius scenum græcum, & radiculam, & maluas ex oleo & garo, & omnino ea quæ subducere alui consueuerunt, sumpsissent: & postea austera pira, aut poma, aut mala punica comedissent. Véter enim tum maxime emolitur, cum imbecillus est, & ab adstringentibus roboratur, & ad excretionem impellitur. si quid contra feceris, & prius sumas austera, deinde ea, quæ molliunt, contra quoque compri-
metur, quocirca si quis alius succus ventrẽ subuertat, id quod solet pallida bilis in quibusdam efficere, in quibus maior eius copia sit coagueruata, qui ita affectus est, si quod adstringē-
tium

tium gustarit, is statim succum vexantem deorsum excerneret. Cum igitur olim iuuenis quidam scammoniam purgadi corporis gratia sumpsisset, iamq; horis quinque lapsis nulla subsecuta fuisset excretio, quereretur autem stomachum sibi premi, & ventriculum intumescere, atque grauari, & idcirco pallescere & animi pendere, iussi, vt exiguum quid mali adstringentis, aut punici, aut piri comederet, qui simulatq; comedisset, à perturbationibus illis fuerit liberatus: facta copiosissima confertaque ventris excretionem. Hæc satis sint ad ostendendum, iis qui imbecillo ventriculo sunt, aluum subduci cum post alios cibos aliquid adstringentium assumpserint.

Ex Mnesuhei Athenæi de facultatibus alimentorum.

Cap. 67.

Omnibus seminibus communis quædam inest affectio: de qua necessario dicendum est, cum enim superioris anni sunt, aptiora redduntur ad bonam concoctionem: at quæ verustiora sunt, leuia sunt illa quidem, sed minus nutriunt. quæ vero iuniora sunt semestribus alimentum graue, stabile, & quod ægre conficiatur, exhibet. atque hæc quidem proprietas quæ exoritur, ferme omnia, vt ita dicam, consequitur. quorum enim radices maxime comeduntur, eorū semine minime vescimur. contra etiam quæcunque semina nobis alimentum suis fructibus præbent, eorum radices sunt ad vescendum inutiles.

De iis, quæ solidis vngulis sunt.

Cap. 68.

Solidarum vngularum animantium esus admodum vilis est. omnibus tamen præstant, leuissimæque sunt carnes asinorum, quemadmodum aiunt ii, qui Asiam peragunt, syluestrium: quemadmodum vero nos ibidem vidimus eorum qui diligentissime fuerint educati. secundo loco censentur eorum, pessimæ sunt muli. equorum vero syluestrium sunt pessimæ omnium. sed ex iis vbiq; lactentium sunt optimæ, secundas ferunt recentissimorum. Quæ autem bifida sunt, corporis habitum, qui imbecillus sit, alere præcipue possunt: post pisces vero, hædorum, & agnorum lactentium. nam & facile concoquuntur, & alendo sunt, & aluū humectant. atque in his etiam querenda sunt ea animalia, quæ ab ortu lacte ipso fuerint abunde nutrita, & nō multas herbas in pascuis sint

depaſta. nam eorum omnium & teneræ ſunt carnes propter ætatem, & propter alimentum, quod eis lac affert, facile concoquuntur. Vitulorum vero & porcellorum lactentium caro & odoris ſuauiſſime, & iucunditate ac deliciis nullius carne eſt inferior: ſed ægrotis, aut iis qui ſe reficiunt, non eſt eius uſus accommodatus, nam vitelli grauioribus ſunt, & porcelli nimis humidi: & ventrem perturbant. at victimæ, quæ non amplius lac ſugunt, nec tamen adhuc venerem ſunt expertæ, præſtantiores ſunt porcis, cum ad eam ætatem peruenerunt: ſiquidem humectans vis, quæ ex lacte prodit, in eis non ineſt. at pinguedo naturalis, & tenera ætas temperatum ex utriſque eſum facit. Cætera porro genera victimarum cum ad eum gradum peruenerunt, duriores quam lactentes ſunt, & difficilius concoquuntur. & ſi conficiantur, durius alimentum corpori præbent. Quæ vero deinceps hæc conſequentur, & rebus venericis iam vtuntur, quæque ex eis maxime florere videntur, vtilia ſunt illa quidem iis, qui ea poſſunt concoquere cæterum moleſtia afficere conſueuerunt, iis præterea qui robur ex uſu carniū quærunt, neceſſe eſt deteriores eſſe vetuſtas, quia ætas ſemper in deterius vergit. quocirca non ſunt ſponte aſſumendæ. ſi vero quandoque neceſſitas cogat magis coctis veſcemur. Caninæ carnes aluum ſubducunt: non ſemper tamen afferunt eam leuitatem, quam ex multis aliis conſequimur. nam & mucoſæ ſunt, & glutinoſæ, & tamen teneriſſimorum catulorum caro præſtantiſſima redditur. Vulpina & uſſina caro mucoſa eſt: & quodam autumnii tempore fit craſſior, & inter eas præſtantiſſima eſt ferarum quæ carnem vorant, vt luporum, & leonum, & omnes qui eiufmodi ferarum carnes comederunt, eas ægre cōcoqui aiunt, graueſque eſſe, & inteſtina dolore vexare: mures qui in arboribus vitā agunt, aluum deiicere ſed nihil nutrire comperiuntur. at qui mures domeſticos & mōtanæ teſtudines, & lacertos agreſtes & paluſtres, & eiufmodi beluas comedunt, eos animo valde placatos eſſe quiſpiam dixerit.

Ex philotino de facultatibus alimentorum.

Cap. 69.

Sorbitio omnis, non magnæ admodum confectionis, quæ in ventriculo fiat, indiget. nam & humoribus eſt mixta, & liquata eſt, & calfacta, & computruit, & multā propaſiæ molis alterationem eſt fortita, acris diluta, ſuccum acerbum, quæque

que torm ina & fletus veheméter excitat, corpori distribuūt: siquidem in ore facultatem habere acerbam ostendūt, & prædictas molestias, simulat quæ sumpta sunt, ex eis oriri conspiciamus. Carnes conuenienter animalium naturæ meliores censeantur: vt nouellæ sint præstantiores vetustioribus, & quibus maior copia carnis inest, gracilioribus: quæ pabulis cōcoctū facilibus vtuntur iis, quæ non huiusmodi, & pinguiore macrioribus, & inter hæc, carneæ partes cæteris præstent: item, quæ exacta animalia nō dissectis: & fœminæ maribus, quibus pares virēs habeant. Ex partibus vero animalium, posteriores excellunt ac dexteræ sinistris antepōnūt. De pedibus vero partes inferiores & internæ crurum externis, & tergoris partes partibus ad ventrem & pectus sitis duriores sunt, & difficilior conficiuntur. Simili quoque modo affecta esse videntur ea quæ intra spinam sunt, & latera, ad ea quæ extra sunt sita. Porra elixa ægre conficiūtur. flexibilia enim in modū lori fiūt: & ore difficulter læuigātur. cæterū vero alimentū nulla noxa afficiunt: ex quo sequitur, vt nullam eius cruditatem videamus. cruda facilius concoquuntur: quia magis tenera sunt: & ab ore cōficiuntur. Cucurbita ex iure carnis cocta, celerissime, & maxime cōcoquitur, at quæ minutatim dissecta, atque ita simul cocta est, quemadmodum quā plurimi coquere consueuerunt, difficilior quā illa conficitur. Ex oliuis nigræ suat omnium pinguiſſimæ, difficillimæ ad conficiendum, & choleram maxime omnium efficiunt, & diurnas nauseas excitant: & secessiones per aluum paulatim, & plures mouent: quæ vero pyrallides nominantur, faciunt illæ quidem eadem, quæ nigræ, cæterum quia minus pingues sunt. minus etiam ea, quam nigræ faciunt. utræque tamen succum pinguem, glutinosumque, & in quo acerbitas quædam insit, gignunt in corpore. quam ob rem fit, vt succus vitellinus ex ea oriatur. Oliuæ autem quæ in aceto composite sunt, facile quidē cōfici possunt, sed acidū succū in corpus distribuūt albæ vero ex muria paratæ minus difficulter, quam prædictæ, conficiuntur: verum salsas afferunt facultates, amarasque & acerbæ, ex quibus succi vitellis oui similes creantur. Confractæ denique oliuæ facilius quidem, quam albæ conficiuntur, verum tamen salsus ex eis succus in corpore generatur:

ORIBASII COL- LECTORVM

LIBER TERTIVS.

*De attenuante, & incrassante victus ratione,
ex Galeno. Cap. 1.*

Tenuans diætā transitus angustos aperit:
& adhærescentē humorum tenacitatē ex-
trudit: inciditque crassos humores, atque at-
tenuat. sed si quis in ea diutius immoretur,
sanguis serosus, aut biliosus, aut melancho-
licus progressu temporis fiet: siquidem hu-
iusmodi omnia calefacere vehemēter, & exsiccare apta sunt.
quam ob rem calculi tophacei in renibus gignuntur. ergo ca-
uēdus est omnium acrium vsus continuus: ac præsertim cum
is, qui illis vititur, sit naturā biliosior: quandoquidem hæc e-
dulia solis iis, qui pituitosum, aut crudum, aut crassum & glu-
tinosum humorem congregauerunt, idonea sunt, ac plerique
etiam diuturni morbi solo vsu diætæ attenuantis plerunque
sublati fuerunt. & multo melius est, vt in iis, in quibus sola
victus ratione finem optatum consequimur, a medicamentis
abstineamus: quæadmodū ego multas nephritidas, athritidas
non paucas, quæ etiam cum tophis articulos nudauerāt, alias
quidē hac victus ratione omnino perfanatas, alias vero mitio-
res redditas fuisse cōspexi. noui etiā qui difficultate spirandi
laborarent nō paucos adeo adiunctos, vt vel prorsus conua-
lescere: aut longo temporis intervallo parū affligerentur.
hec eadem attenuans victus ratio lienes magnos, & iecur
induratū eliquat, & morbos comitiales, adhuc paruos, & in-
cipientes curat: ad diuturnos, & inueteratos non mediocri-
ter iuuat. Omnia igitur quæ irritant, ac mordent olfactum,
& gustum, ea acris sunt, & attenuant. Iam vero quæcunque
nitrosa & quæcunque amara sunt, quendam incidendi vim
habent. sed non exigua differentia erit, si quid horum cum
oxymelle, aut aceto, aut sale, aut oleo propines, nam acetum
& oxymeletorum vires intendit: oleum vero diminuit. Ergo
ex eduliis attenuantibus plurima quispian medicamenta,
quam

quā alimēta nominarit, quæ vero crassos, glutinososque humores gignūt, valētissimi sunt alimēti: sique probe & in vētriculo, & in iecore concoquantur, bonum efficere sanguinem consueuerunt. & tamen lienem & iecur obstruunt. sique in visceribus paruum quoddam inflammationis initium fuerit, eam valde augment non secus, quam inflationes, & scirrhasas affectiones exacuunt. & abscessus etiam gignunt. Sed quedam sunt, quæ tantummodo crassum succum faciunt: sicut lens: quædam glutinosum, vt malua: quædam vtrunque, vt animalia testa operta, & quæ molliora nominantur, ac ad tuendam quidem valetudinem planum est accommodationem esse attenuantem, quam incrassantem victus rationem. firmam tamen corporis affectionem & robur præstare corpori propter alimenti exiguitatem non potest, idcirco necesse est quandoque edulia attingere, quæ valde nutriunt, quæque crassos succos faciunt, id tamen moderate faciendum est, atque illis præsertim temporibus, in quibus perspicue sentiunt se alimenti indigere. porro iis hominibus, qui multis se credere exercitationibus possunt, et dormire, donec velint: quique vitam elegerunt à Reip. negotiis liberam, iis vsu venit, vt edulia glutinosa, & crassi succi possint comedere, ac præcipue si cum se illis expleuerint, nullum vnquam sensum aut grauitatis, aut tensionis in hypochondrio habeant. Quicūque vero aut etate, aut imbecillitate impediti sese ante cibos exercere non possunt, ij penitus ab huiusmodi eduliis abstinendi sunt. qui vero omnino in ocio vitam degunt, ne ij quoque talibus cibis vescantur. etenim ad bonæ valetudinis tutelam cum maximum malum est quies corporis: tū vero summum bonum censetur moderatus motus. quibus quidem sit rebus, vt tutius sit abstinere à cibis crassis & glutinosis eos, qui solum bonæ valetudinis habent rationem, & non firmæ constitutionis corporis, cuius studio athletæ tenentur. Minime ergo reprehendenda inter edulia sunt ea, quæ media interiecta sunt inter attenuantis & incrassantia: vtpote quæ in moderatione, & medio excessuum sunt constituta: & sanguinem consistentia moderatum faciunt: hoc igitur alimentum est corporibus nostris optimum: quod vero crassos succos gignit, deterrimū: quod est perpetuo fugiendū. & eduliorū varietas, & præsertim cū ex cōtrariis viribus cōstāt, maxime noxia

est censenda: quippe quæ res assumptas nō probe concoqui permittat. ac vires quidē vniuersales, tales quædam sunt: eorum vero materias deinceps adscribemus.

Quenam alimenta attenuant.

Cap. II.

Allia, cepa, nasturtium, porra sinapi, piper, smyrnium, pyrethrum, origanum, nepita, mentha, hyssopum, sisymbrium, pulegium, satireia, viridia adhibita. nam exsiccata, iam medicamenta sunt, non alimenta. omnino enim quicquid siccū est, viridi valentius est. & quæ in montibus, aut locis siccis crescūt, iis quæ in plantis, aut hortis, aut paludibus, sunt fortiora. quæ sane de omnibus communiter sunt intelligenda. prædictas vero ordine consequuntur eruca, sum, apium, petroselinum, ocima, radiculæ, brassica, beta, carduus, heryngium, vrtica, sceniculum, coriandrum, ruta, anethum, libypticum, cuminum, capparais, terebinthi fructus. item quæ semen cari, anisi, sinonis, ameos, dauci, feseleos, tordili, ac denique omnium odoratorum, & acrium, & perspicue calidorum. Vehementer autem attenuat rutæ semen, & cannabis, ut medicamenti similitudinem habeat. ex reliquo cerealium seminum genere ad victus rationem attenuantem solum hordeum molestia vacat, secundum locum tenent triticeï panes in clibano cocti. à cæteris abstinere homo debet. maxima quoque si volueris, copia tibi ciborum ad rationem victus attenuantem accommodata suppetet à piscibus saxatilibus, & ab auiculis montanis. nam quæ in montibus degunt animantes naturæ siccioris, ac calidioris sunt earumque caro minime pituitosa, glutinosaque est. sturnos igitur, turdos, merulos & perdices poteris comedere: itemque passeris turricolas, & quæcūque in vineis vitam agunt. ex columbis vero quæ turres inhabitāt, domesticis præstāt, & omnino quæ exercētur ociofis, & quæ siccioribus pabulis, iis quæ humidioribus vītut, quæcūq; puri, & tenuē aērē inspirant, iis quæ contrariū, antepōneda sunt. Ex piscibus saxatilibus vsci poteris iulide, fuca, merula, turdo, scaro, & ad summā quicūque mollem simul ac friabilē carnem. habēt. ab iis vero quorum dura glutinosaque caro est, omnino abstinebis. ac mollis quidem est caro asellorum: verum minus friabilis, quam piscium saxatiliū. at mulorum friabilis est illa quidem, sed nō mollis. Friabilitas igitur & mollities due notæ sint ut cuiusq; ani-

que animalis carnē cognoscas ; quibus attentus eā carnem, cui inesse vtrāque conspicias, ad satietatem vsque poteris comedere; cui neutram, eius vsus omnino circuncidendus : cui alterutrā tantum, ea cum aliā tibi non suppetant, aliquando vesci, non tamen ad saturitatem vsque. quam ob rem asellos, mulos, aliōsque pelagios pisces mandere licet, cum saxatiles desunt : & præsertim qui ex sinapi comeduntur, quemadmodum scorpius. Sunt vero alia quædam genera animalium, in quibus altera ex iis notis, quas dixi, inest, sed propter alterius notæ exuperantiam ab eorum vsu abstinendum est. nam anguillæ, & plerique chartilaginei pisces mollem quidem habent carnem, sed quoniam glutinosi & pituitosi sunt, satis noxæ afferunt iis quibus victu attenuante opus est. ex chartilagineis vero torpedo & turtur solum accommodati sunt. potēsque eis nonnunquā vti, cum saxatiles non suppeditantur. sunt quoque eiusdem facultatis buglossi, & passerēs. Gallinis vesci non veto eos, qui exercentur, itēque columbis, & turturibus, & præsertim, qui in montibus degant, oportet autem eos, non recēs, sed pridie ad minus esse mactatos, quod etiā in cæteris omnibus, quæ carnem modice duram habent, obseruādum est. pisces autem saliti exquisitissime attenuant, & incidunt. ex his eligendi sunt qui suapte natura tenera sunt carne. cæra-cum genus est cauendum. Iam vero suillas carnes sale conditas gustare quispiam tuto poterit. Ex fructibus autumnalibus ij qui ventrem molliunt, minime nocebunt. molliores igitur potius, quā duros, & quā eos qui tarde transeunt, comedere licet, nō tamē ex vllō genere ad satietatem. qui autē vehementer austeri & acerbi sunt, huic rationi victus sunt contrarij. omnibus vero aliis accommodatiores sunt caricæ, nuces, pistacia, & amygdalæ subamaræ. oliuæ eiusmodi sunt, vt eas neque laudem, neque vituperē. ex dulcibus autem nō modo esculentis, sed etiam poculentis, solum mel, vt ita dicam, succum tenuē exquisite gignit. vina alba & tenuia crassos humores incidunt, & per vrinas expurgant. Iam vero ferū lactis inter ea numeratur, quæ attenuandi vi sunt prædita : sed oxymel ad victus rationem attenuante multo est accommodatius.

Crassos succos faciunt panes, qui sub cinere coquuntur, quique rite non conficiuntur: & qui tragus appellatur, & placenta ex musto & simila: & lagana, & placenta, quæ itria nominantur: & quodcunque ex triticea farina sine fermento conficitur: & placenta, quæ ex eadem materia elaborantur, præterea simila & alica abunde crassi sunt succi: amyllum vero mediocriter. lobi quoque crassi succi sunt, & lupini, & interna pars lentis: fabæ frictæ, sisami semen, erisimi semen, pisces qui molles appellantur, loligines, sepia, polypodes, & cetaceum genus. valde autem crassi succi sunt ostrea, buccina, purpura, chema, patella, pectines, pinna, & vno verbo, omnia quæ testa conteguntur. itémque anguilla, cochlea, carnes ceruina, caprina, bubula, porcina, leporina, iecur, renes, testes, cerebrum, spinallis medulla, mamma, lingua, glandula mediocriter. lac nimis coctum, casei omnes, recentes vero, & qui ex acido lacte constant, minus. lac acidum igni decoctum. ex ouis, quæ ad perfectam concretionem sunt cocta: & assata etiam magis: & longe maxime quæ in sartagine fricta sunt. palmylla, castanea, glandes, bulbi, rapa, fungi, ari radix, tubera, nuce pinea, ficus non probe maturæ: citrij caro, cucumeres vberius sumpti, poma nondum matura. inter vina, quæ dulcia sunt, ea crassum sanguinem gignunt: & magis etiam id, quod defrutum nominatur: & mustum eodẽ modo, itémque crassa & nigra vina.

Mediæ attenuantium, & crassos succos facientium.

Cap. 4.

Panes optime confecti, sunt eiusmodi, & carnes gallinarum, gallorum gallinaeorum, phasianorum, perdicum, columbarum, attagenum, turturum, turdorum, merularum, & paruarum auicularum omnium: itémque piscium saxatilium, littoralium, & pelagiorum, & gobiorum, murenarum, buglossorum, & absolute omnium piscium, qui neque lentorem, neque fectorem edendo referant. & ficus maturæ, & ex oleribus agrestibus feris. atque id est commune multorum genus. singulorum vero speciales appellationes apud Atticos sunt, vt lactuca, chondrile, gingidia, & alia innumera. huius

huius vero sunt generis palustris, myacanthinus & chamædaphnes ac bryoniæ asparagus. vinum flavū simul & dulce, & pellucidum, quale est aruifium, & Lesbium, & salernum, & tmolite. hæc enim omnia & bonum, & moderate crassum sanguinem gignunt.

Quæ viscidum succum faciunt.

Cap. 5.

Triticum omne, quod graue, densum, & interius flavesceens est, viscidum succum gignit: quod vero leue, rarum, candidūque intus est, minus est huiusmodi. Simila quoque & alica abunde viscidæ sunt, itēque tendines, & musculorum extremitates nerue: & partes quæ circa labra sunt, & lingua, omnis suilla caro, itēque agnina: sesami semen, bulbi, & pingues palmulæ.

Quæ crudos in nobis humores pariunt.

Cap. 6.

Palmulæ virides crudis humoris explent eos, qui ipsis vescuntur, ut rigoribus, qui calefieri difficulter possint, capiuntur: & radix rapæ, si quis ea liberalius utatur: & caro testaceorum, quorū est dura caro, quæque falsum succū ex nimia coctione amisit: & quæ mollia nominantur, polypodes, sepia, & quæ sunt generis eiusdem: omne ceraceum genus in mari degentium animalium: ventriculi, intestina, vterus quadrupedum, duræ glandulæ incoctæ, acidum lac, caseus, panes in sartagine cocti, lupini, vva in ventriculo contenta.

Quæ frigidos humores creant.

Cap. 7.

Qui se cucumeribus valde explent, iis ut frigidum succum coaceruent, natura comparatum est, cum non facile possint in probum sanguinem commutari. eiusmodi etiam succum ventres, intestina, vterus quadrupedum bestiarum, acidum lac, boleti, poma immatura, & bulbi pariunt.

Quæ pituitam gignant.

Cap. 8.

Succum absolute pituitosum gignunt nerue animalium particulæ, cerebrum, pulmo, spinalis medulla, glandulæ incoctæ, agnina caro, boleti amanitæ, caro testaceæ, um molli carnis, poma nondum matura.

Quæ res melancholicum succum pariant. Cap. 9.

Carnes bubulæ, caprinæ, & his multo magis hircinæ, & taurinæ melancholicum succum faciunt, & magis etiam asininæ, camelinæ, vulpinæ, caninæ, leporinæ, & suum agrestium, carnes animalium terrestrium sale conditæ, lichen animalium. ex marinis huiusmodi succum pariunt carnes thynni, balenæ, phocæ, canis, delphinis, & omnium cetaceorum. itémque cochleæ, brassicæ, arborum germina, quæ muria, vel ex acida muria sunt condita, ut lentis, terebinthi, rubi, & canini rubi germina. cinaræ etiam caro, & lens edulium est melancholicum vel maxime: post hanc panes fursuracei, quique ex tipha, & aliis vitiosis seminibus conficiuntur, triticum tenerum, aphace, & vicia, & vina crassa & nigra.

Quæ succum biliosum pariant. Cap. 10.

Siliquæ, cinaræ succus tenuis est, & amaram bilim facit. præstat igitur cinaram coctam edere mel quoque facile in bilem vertitur in calidis corporibus. omnia enim dulcia alimenta, & vina item dulcia materiam flavæ bili gignunt & suppeditant.

Quæ gignant excrementa. Cap. 11.

Palumbi, anseres, præter alas, viscera omnia, spinalis medulla, cerebrum, aues palustres, & quæ in stagnis ac pratis vitam ducunt, cicer, fabæ virides, faba ægyptia, porcelli nuper in lucem editi, caro pecudum, & omnium animantium recens natorum, quæque in ocio vitam transigunt: & piscium fluviatilium, ac palustrium, quique in limo degunt: & omnes cetacei generis in mari, excrementa faciunt.

Quæ vacant excrementis. Cap. 12.

Animalium colla, caudæ, alæ, agrestium animantium caro, & eorum, quæ in siccis locis viuunt, excrementis carent.

Quæ valde nutriunt. Cap. 13.

Suum domesticorum caro præ omnibus edulis maximè alimentum præbet, bubulum cerebrum, testes, cor, spinalis, & item

item alia medulla, alę anserü, & magis etiā gallinarü, omnium volucrum ventres, cochleę, & præcipue ter coctę. ex testaceis, quę dura carne sunt prædita, vt chemę, purpurę, buccina, & cætera generis eiusdem plurimum alimenti afferunt. Iam vero astaci, paguri, cancri, locustę, squillę, & iis similes: itęmque molles appellati, vt polypodes, sepię, loligines, & consimiles: & ex chartilagineis torpedo & turdus moderate nutriunt: itęmque bati, liobati, & rhina magis, muli autem, & gobij minus. Lac magis alit quod crassius est, quod vero liquidius est, id minus alit. ex panibus magis nutriunt filiginei, deinde ij, qui ex simila parantur, tertio loco ij, in quibus etiam furfur sit. triticum elixum, simila, alica, fabę carnem gignunt non firmam illam quidem, & densam, sed potius laxiorem. cicer magis nutrit quam fabę. magis phascoli, & ochri magis quam scenum græcum. dolichi, quos lobos & phaselos vocant, non minus, quam pisa, nutriunt. alunt etiam lupini, castaneę, lentes, palmulę dulces, vux dulces, & pingues, glandes, rapa, quam napum nominant. bulbi maxime nutriunt, & magis etiam bis cocti. mel despumatum & ad distributionem, & ad nutritionem redditur accommodatum: itęmque melicratum probe coctū. omne vinum proportionē crassitiei nutrit, rubrum ergo & crassum maxime omnium ad sanguinem gignendum accommodatum est: secundo loco nigrum simul, & dulce, & crassum, tum rubrum, & crassum, & adstringens. his minus nutrit album, simul & crassum, & austerum. minime omnium album, & tenue. ad summam omnia, quę crassi sunt succi, si probe concoquantur, multum alimenti præbent.

Quę res minus nutriunt.

Cap. 14.

Extremę partes animalium parum nutriunt, itęmque vterus, venter, intestina, cauda, aures, pinguedo, adeps: omne volucrum genus terrestrium generi comparatum, minus nutrit. caro eorum, quę senio confecta sunt, minus alit, quam eorum, quę adhuc augeſcunt. alimentum quod pisces dant, sanguinem magis tenuem facit, vt neque satis nutriat, & cito digeratur. ex iis quę testa intacta sunt, quę molli sunt carne, velut ostrę, exiguum alimentum præbent. panes

hordeacei quomodocunque conficiantur, minime omnium aliorum nutriunt. æque vero ac ij nutrit polenta ex eis confecta. itémque panes furfuracei, & impuri omnes, ac loti, amygdalæ, maza ex polenta hordeacea, auena, milium, eóq; magis panicū, oryza, fabæ virides, semen papaueris, semen lini, ormina, sycamina, rubi canini fructus, iuniperi bacce, myrta, amygdalæ, pistacia, pruna, persica, armeniaca præcocia, oliuæ, & præsertim maturæ, nuces auellanae, & magis etiam regie, nuces, serica, corna, pruna, rubi fructus, fructus arbuti, zizipha, iuglandes, halicacabus, capparis, & præsertim sale condita, brassica, beta, lapathum, oxylapathum, portulaca, folanum, raphanus, rapa, sinapi, nasturtium, pyrethrum, asparagi omnes, pastinaca, daucus, carus. cepa autem, & allium, & porrum, & ampeloprasum cruda quidem alimentum nullum præbent: bis autem, terte cocta paucissimum. mala punica parum nutriunt, pira vero & præsertim magna nescio quid alimenti in se continent. cucurbitæ quoque modicum alunt. itémque vuæ passæ austerae, & non pingues. porro inter ea quæ multum, & ea quæ parum nutriunt, medij interiecti sunt phascoli, ochri, araci, cicercule, & ficus, quæ non eque ac alij autumnales fructus, parum nutriunt, laxam enim carnem faciunt, id quod efficiunt etiam vuæ. ipsæ vero minus, quam ficus alunt, laxamque & humectam carnem gignunt, omnia autem edulia, in quibus aliqua vehemens medicamenti qualitas insit, cum eam qualiratem aut assando, aut elixando, aut parando deposuerint, exiguum alimentum corpori dāt: prius vero nullum præbent.

Quæ res boni succi sunt.

Cap. 15.

Omnium ferme earum, quibus vescimur, lac optimi est succi. est autem optimum lac animalium integræ valetudinis, cum nuper expressum potatur. oua tremula, & sorbilia boni succi sunt, præstantiora autem sunt gallinarum, & phasianorum, deteriora vero sunt anserum, & struthocamelorum. aues autem & pisces ferme omnes boni succi censentur: præter eos, qui in paludibus, ac stagnis, & fluminibus limosis degunt: ac præsertim si aqua è ciuitate aliqua prodeat, cuius cloacas, balneas, & culinas expurget: vel aqua admixtam habeat, quæ fullonibus ad vestes tinctas ablucendas

vsui

¶ sui fuerit. ergo tutius erit, semper eos pisces offerre, qui de mari quod aquæ dulci mixtum non sit, excepti fuerint, quales sunt, qui pelagij, & saxatiles appellantur: hi enim tum succi bonitate, tum iucunditate cæteris longe præstant. si vero quidam sint, qui utraque in aqua viuere sint soliti, ut capito, lupus, asellus, cobio, murena, cancri, & anguilla, statim quærendum erit, ubinam sint capti; deinde odoratu, ac gustatu discernendum. etenim qui in aqua vitiata vitam duxerunt, & si cæteris pinguiore sunt, tamen & male olent, & insuaues, ac mucosi sunt, & cito putrescunt. atque etiam ex consuetis piscium alimentis aut meliores, aut deteriores esse ex gustu atque odore facile cognoscuntur: quemadmodum muli pessimi omnium sunt, qui canculos comederunt: aliorum vero caro durior est illa quidem, sed non mali succi. fiddicula, rhombus, hepatus, buglossus, passer, & lacertus medij quodam modo sunt inter eos, qui teneram, duramque carnem habent, alimentumque eorum est optimum iis, qui se non exercent, quique imbecilli sunt, iis vero qui conualescunt, friabile & molle alimentum est ad bonam valetudinem accommodatissimum: quocirca optimum omnium succum creat. carnes animalium quadrupedum si probe concoquantur, optimum sanguinem gignunt, & præsertim eæ, quæ boni succi animalium sunt: quale suillum est genus. nam caro suum & ad iucunditatem, & ad concoctionem est præstantissima: & maxime eorum, qui in media ætate sunt constituti. vetustissimi namque suis caro deterior est: itemque eius, qui nuper natus comeditur. nimis enim humidæ sunt carnes eorum, qui recens sunt nati, & pituitæ plurimum faciunt. mamma boni succi est. iecur, partes quæ circa labia sunt, alæ, & cæteræ extremitates, itemque intestina, & uterus, & cauda minus quam carnes boni succi sunt. glândulæ concoctæ probe, proxime ad carnes in alendo accedunt. cor non mali est succi, pedes meliores sunt rostro, atque auribus. etenim charitago in perfectis animalibus omnino cõcoqui non potest. in iis vero, quæ adhuc crescunt, cum exquisite fuerit in ore contrita, concoquitur. cæterarum vero animantium quanto carnes à porcorum carnibus, in alimenti viribus superantur, tanto partes extremæ in eisdem partibus suillis cedunt. cerebrum volatiliū longe præstat cerebro terrestrium. syluestrium caro melioris succi est, quam cicurum. panis purus &

rite confectus boni succi est: itēque alica, prissana probe cocta, fabę, castaneęque non mali succi sunt: ficus maturę, vna matura & pensilis non sunt reprehendendę. caricę statim distributę boni succi sunt: quę vero diutius in ventriculo morantur, mali succi euadunt, & pediculos gignunt. hęc cum nuncibus in cibo acceptę pręstantissimum edulium faciunt. qui vero ficus & caricas cum aliquibus aliis eduliis comedunt, non mediocriter offenduntur. lactuca inter olera bonum gignit sanguinem, deinde vero intiba. vina odorata boni succi sunt: optimi vero sunt succi salerna, & potissimum dulcissima: itēque aruissium, & fuluum tmolite dulce.

Quę res malos succos faciunt.

Cap. 16.

Mali succi non vna species est, nam alius frigidior & pituitosior est, alius calidior, & biliosior, alius denique magis melancholicus: ab omnibus autem mali succi eduliis, etiam si ab aliquibus facile concoquantur, abstinendum esse consulo. succus enim malus ex eis aceruatus longo tempore latet in venis: cūque vel paruam occasionem ad corruptellam nanciscitur, febres malignas gignit. mali succi sunt hęc, pecudum caro, & caprarum simili modo, adiuncta etiam acrimonia. hircorum caro pessima est: proxime succedit carō arietina, deinde taurina. inter has omnes caro castratorum est potior. seniorum vero carnes sunt pessimę. leporum caro gignit illa quidem sanguinem crassiores, sed tamen qui melior sit ad succos bonos faciendos, quam boum, aut pecudum. ceruina quoque caro non minus quam eę succi mali est. renes, & testes nimis adultorum animalium, pręter testes gallorum gallinaceorum, mali succi sunt. cerebrum, spinalis medulla, cor, lien, minus autem suillus, omnia viscera, oua fricta, casei veteres, boleti, amanitę mali succi sunt: cęteros fungos non esse tutius est. scęnum gracum, lens, tipha, auena, & panis ex eis confectus non boni succi sunt. olyra tanto est tritico deterior, quanto est tipha, atque auena pręstantior. panicum, milium, & cętera generis eiusdem non boni succi sunt. Pisces vero dracones, cuculi, galeonymi, scorpij, trachuri, muli, orphi, glauci, & cętera animalia cetacea in mari degentia, mali succi sunt omnia. fructus omnes, qui horę dicuntur, mali succi sunt: ficus vero minus quam alij horę fructus: at caricę, si quis liberalius eis vescatur, non admodum pro-

probum sanguinem gignunt, & ob eam causam magna pediculatorum vis ex eis consequitur. poma nondum matura, pira antequam maturuerint, terebinthi fructus mali succi sunt. cinara quoque, & præsertim eum durior est, itémque cucumeres, & pepones, & melopepones, sed hi minus. Cucurbita his omnibus præstat: sed ipsa quoque in stomacho corrupta mali succi abúde est. Ex oleribus nullum boni succi est. medium inter res mali, & res boni succi locum tenet lactuca, & intriba, & malua, deinde attriplex, & portulaca, & beta, atque lapathum. Radices plantarum olerum mali succi sunt quęcunque acres sunt, quales sunt, caparum, porrorum, aliorum, radicularum, & dauci. medię sunt radices ari, rapę, quę napus appellatur: & eius, quem carum nominant. ocimum succi est pessimi, rapa crudior, brassica, bulbi non probe cocti: cępę, porra, allia, ampeloprasa bis cocta succi prauitatem deponunt. omnino vero pessimi succi sunt olera omnia quę agrestia nominantur, vt agrestis lactuca, chondrole, scandix, gingidium, feris, & cicorium. vina quę crassa sunt & foetida, & austera, quale est vile bithynum, quod in magnis doliis cõportatur, mali succi sunt: nam quod in paruis conuehitur, neque boni, neque mali succi est, sed medium inter vtrunque locum tenet.

Quę facile concoquuntur.

Cap. 17.

Facile concoquuntur panes rite confecti, saxatiles pisces omnes, cobio, torpedo, turtur, omne genus volucrum. auium nanque caro terrestrium carni comparata facilius concoquitur. præsertim vero perdicis, attagenis, columbę, gallinę, galli gallinacei, phasiani. alę anserum faciles ad concoquendum sunt: sed gallinarum sunt faciliores. & ad summam alę bene educatorum, & iuniorum optime concoquuntur, pessime vero macilentorum, & seniorum. quę vero sero lactis educata sunt, & iecur anserum, & cæterorum quę similiter aluntur, itémque testiculi gallorum gallinaceorum, facillime concoquuntur. carnes porcorum facillimę concoctę sunt. vituli melius, quam adultorum bouum caro concoquitur, itémque hœdi melius quam caprę. omnium crescentium caro facilius, quam declinantium: & eorum quę siccis in locis, quam corũ quę in aliis degunt, concoquitur. iuglans facilius, quam auellana cõcoquitur. bulbi facilius concoquun-

tur, qui bis cocti sint. itémque oua tremula, & forbilia, lactu-
cæque & intiba ac malua, & cucurbita elixa, cum in ventri-
culo non corrumpitur. Vinum dulce facilius quam austerum
côcoquitur. porro ex iis quæ æque salubria sunt, id esse con-
coctum facilius sciendum est, quod sit iucundius.

Quæ difficulter concoquuntur. Cap. 18.

Caprina, bubula, ceruinæque caro ægre côcoquitur, pessimè vero hircina: deinde arietina, postea taurina, animalium
vero annosorum caro pessime concoquitur: & suum annis
consectorum, ventriculus ægre conficitur, itémque intestina,
uterus, cor, & adultorum testes: sanguis omnis, anseres, præ-
ter alas, palumborum vero, sturnorum, merulorum, ac par-
uarum auium caro est durior: ac magis etiam turturis, atque
anatis: & his magis caro pauonum, otidumque. ventres om-
nes volucrum egre concoquuntur. quam ob rem quidam
struthocameli & mergi ventrem falso commendant, vt me-
dicamentum ad concoquendum valens: cum neque ipse fa-
cile concoquatur, neque aliorum ciborum concoquens sit
medicamentum. Cochleæ difficulter concoquuntur, atque
etiam lac acidum, & præsertim in iis, quorum frigidus ven-
triculus est, caseus itidem vetus est huiusmodi: at recens, &
præsertim ex acido lacte confectus, præstantior habetur. Pur-
purarum autem caro, & buccinarum, & aliorum testa inte-
ctorum, quorum dura caro est, difficulter concoquitur. astaci
quoque, paguri, cancri, locustæ, squillæ, & cæteri huius ge-
neris, polypodes, sepie, loligines, & omnes, qui molli cute
præditi nominantur, bati, liobati, rhinæ, drachones, cuculi,
galeonymi, scorpij, trachuri, muli, orphi, glauci, zyzænæ, sal-
pæ, gongri, phagri, amix, aquilæ, oua tosta, elixa, fricta, triti-
cum elixum, tragus, farina crassiuscula, quæ difficiliter conco-
quitur quam polenta, tipha, auena, panes ex eis confecti, fa-
bæ, ochri, dolichi, phaseli, cicercula, araci, cicer, oryza, lupini,
panicum, milium, & his consimilia, lens, tussilago, sesamum,
erysimum, castanæ, glandes, poma, pira, ficus, & sorba ante-
quam maturuerint. vux acidæ, & austeræ, palmulæ omnes,
siliquæ, citrium, cuius parte exteriori si quis pro medicamen-
to vtatur, & ad concoctionem faciet, quemadmodum alia
pleraque acria consueuerunt. ocimum, rapa ctudior, bulbi
crudiores pastinaca, daucus, carus, & omnes olerum radices,

& ipsa iidem olera omnia, præter lactucam & intibum, sunt eiusmodi. vinum quoque crassum, & nouum tale est, atque etiam aqua admodum difficulter concoquitur.

Quæ res stomacho idoneæ sunt, ipsæque roborant.

Cap. 19.

Stomacho autem aptæ sunt palmulæ austere, mala cydonia, oliuæ sale conditæ: præstantiores autem sunt, quæ ex aceto sunt paratæ: vux passæ austæræ, vua in vinaceis reposita, nux regia, & magis quam auellana, & multo magis si cum caricis comedatur. spinosa omnia stomacho apta sunt medicis. huius generis sunt carduus, atractylis, leucacantha, labrum veneris, cyix, tragacatha, atrace, cui maior, quam par est, honor est habitus, cinara, fiseris radix elixa, gingidium æque ac sandix, quod quidem & crudum, & coctum assumptum stomacho mirum in modum idoneum est: longiorémque coctionem non fert. sinapi, raphanus, rapa, nasturtium, pyrethrum, regius asparagus, palustris, oxymyrtilus, chamædaphnes, oxyacanthæ, & bryoniæ. bulbi appetitum excitant. itémque capparis sale condita. extima citrij pars stomachum roborat in medicamenti vicem sumpta. vinum austerrum ventriculum, & præsertim calida intemperie affectum iuuat. inter medicamenta vero absinthium, & aloë eundem corroborant.

Quæ res alienæ stomacho sunt.

Cap. 20.

Lædunt stomachum bacce iuniperi, magis vero cedriæ, fructus arbuti, amaranthus, viticis semen. beta vero ita stomacho aliena est, ut si estur largius, morsum etiâ inducat. itémque lapatium, ocimum, rapa crudior, blitum, atriplex, nisi ex aceto, oleo, & garo comedatur. scenum græcum stomachum subuertit, & eodem etiâ modo sesamum. Lac in iis, qui frigido ventriculo sunt, acescit: in iis vero, qui calido sunt, in nidorem transit: ex quo fit, ut febricitantibus iure noceat. si quis vero lac cum melle propinet, vomitum excitabit. pepo non probe concoctus cholicos inducere morbos consuevit. etenim prius quam corrumpatur, ad vomitum prouocandum est idoneus: sique copiosius coquispiam vescatur, nec quicquam quod boni succi sit, post comedat, omnino vomitum ciebit. idem facit melopepo. Iam vero cerebrum omne stomacho alienum est, & nauseam ciet: ut facit etiam osi-

sum medulla . Vinum nigrum & austerum facile acefcit: & ad vomitum impellit : crassum quoque & nouum,inter medicamenta abrotonum, seriphum , & spuma nitri stomacho non conueniunt.

Quæ res caput lædunt.

Cap. 21.

Caput lædunt mora,fructus rubi, & arbuti , iuniperi bacca, cedriæ, semen canabis, radix mei, palmulæ omnes, eruca, fœnum græcum, viticis semen . Vinum fuluum & austerum caput lædit, & mentem tentat magis, quam nigrum & austum: odoratum quoque caput petit . at vinum aquosum neque capitis dolorem excitat, neque neruos pertingit, at quod *δαρτοφόρον* dicitur , sedat etiam capitis dolores , quos succi ventriculo contenti excitarunt, lac non est aptum capiti, nisi quis caput admodum validum habeat . aqua in qua vuae maduerint, quæ sex quoque nominatur , capiti dolorem infert, itémque vua, quæ fuerit in vinaceis reposita,

Quæ res non inflant.

Cap. 22.

Pisa, phaseoli, cuminum, lybistici radix, & semen, viticis semen, canabis fructus, fabæ frictæ, bulbi multum , aut bis cocti, & ex oleo, garo, & aceto sumpti , mel despumatum, oxymel status discutit . panes hordeacei quomodocunque conficiantur, status sunt expertes, inter ea quæ inflant, & non inflant, medij sunt phaseoli, ochri, cicerculæ, atque araci.

Quæ res inflant.

Cap. 23.

Cicer, lupini, phaseoli, ochri, panicum, milium , & similia inflât, itémque faba fresca magis inflat cum per se, quam cum aliter cocta estur, maza ex polenta statum gignit: subacta vero, diuque contusa magis per aluum ducit : præcipue vero si mellis portio ei fuerit addita, Zythus, & liquores omnes inflant, præ cæteris vero cyrenaicus, satyrium, si phij liquor, & radix, ex ficibus breuis status excitatur, quia facile deiiciuntur: quæ vero exquisite maturæ sunt, parum abest, quin nihil penitus noceant, veluti caricæ . palmulæ virides ita statum excitant, vt ficus, rapa crudior . lac in ventriculo facile ciet statum, bulbi crudiores, mel non plane coctum . vina dulcia status diuturniores cient: dulcia vero simul & austera , quæ neque distribuuntur, neque digeruntur, sed in ventre supe-

riore manent diutius, flatum inducunt. mustum quoque infar.

Quæ res abstergeant, incidant, aperiântque.

Cap. 24.

Piſſana absterget, itémque scœnum græcum, melopepo, pepo, vuæ passæ dulces, fabæ, cicer, ac magis nigrum: quod lapides etiam in renibus egregie frangit. capparis satis tenuium partium est: quæ vero sale cõdita est, absterget, & pituitam, quæ in ventriculo est, deducit: & lienis, & iecoris obstructions expurgat: ad quem usum adhibenda est cum oxymelite, aut aceto, & oleo ante alios cibos omnes. betarum succus abstergendi vim habet, easque obstructions, quibus iecur infestatur, dissoluit, ac præsertim cum ex aceto & sinapi estur. lepatia quoque, & vrtica. ari vero & asphodeli radix tenuium partium est, bulbis vim habent extergendi, attenuandi, & aperiendi, quocirca & asparagum asphodeli histericis, vt summum remedium, præbent. cape, allia, porra, ampeloprasa attenuant, secântque crassos & glutinosos humores, qui redundant in corpore: atqui bis aut ter cõcta acrimonia deponunt, & tamen etiam attenuant. serum lactis humorum crassitudinem attenuat. ficus absterget: quam ob rem multæ arenulæ ex ficuum usu in nephriticis excernuntur. carica extenuant, & incidunt: ex quo renes expurgant, bacca juniperi ea quæ in iecore & renibus sunt, purgant, crassosque ac tenaces humores attenuant. amygdalæ extergent, & attenuât, viscerâque expurgant, & humorum reiectiones, quæ per sputum ex pectore, & pulmone sunt, expeditiores reddunt. pistacia ad iecoris firmitatem vtilia sunt, & ad purgandos humores, qui in eius meatibus infarcti sunt, valent: radícula attenuandi vim habet. mel habet maiorem attenuandi vim, quod ex calidis & siccis plantis factum est. quocirca etiam aqua mulsa ad sputum educendum est accommodata. oxymel ea facile deducit, quæ neque tenacia, neque crassa omnino sunt: viscerâque sine molestia expurgat: morbisque thoracis, & pulmonis mirifice conducit. his qui succû crassum acervant, vina tenuia conueniunt. quod si frigidi quoque humores illi fuerint, tenuia, & antiqua, & cû acrimonia conferent. Vinû vero aquosum ad humorû ex pulmone eductionem aptum est: roborat enim, & succos humores

Stat, & fecat mediocriter. Vinum dulce in morbis acutis, veluti in peripneumonia, & pleuritide, cum iam sit facta concoctio, ad sputa elicienda est accommodatum.

Quæ res obstruunt.

Cap. 25.

Lac in quo plurimum feri sit, minime periculosum est, etiam si semper eo vescare: quod vero feri parum, caseique multum habet, non tutum est ei, qui in eius usu longo tempore permaneat. renes enim calculo obnoxios lædit, & iecoris obstructions facit in iis, qui in hosce morbos facile possunt incidere. palmule sunt iecori, & spleni inflammatis noxiæ, veluti etiam ficus, non aliqua propria & præcipua earum facultate, sed communi omnium dulcium ratione: omnia enim dulcia lienem & iecur obstruunt, & scirrho laborantia lædunt: ipsæ vero suapte natura neque obsunt, neque profunt vehementer: additæ vero iis medicamentis, in quibus abstergerendi, & incidendi vis est, non mediocrem utilitatem afferunt. aqua mulsæ incommoda est iis, quorum viscera in tumorem elata aut scirrho, aut œdemate, aut inflammatione laborant: quandoquidem mel suapte natura in biliosum succum celeriter mutatur. Papaveris semen ea retinet, quæ ex thorace prodeunt. palmulæ pingues, & dulces obstruunt: id quod virides magis faciunt. præterea omnia librorum genera, & quæ ex simila conficiuntur, obturant, & lienem augent, & lapidem in renibus faciunt. idem efficit triticea farina ex lacte. alica etiam incommoda est iis, quorum iecur obstructum est, & quibus renes sunt lapidi gignundo idonei. vinum dulce obturat, & viscerum tumoribus incrementum addit.

Quæ tarde transeunt.

Cap. 26.

Tarde transeunt omnia, quæ ex itriis, & simila conficiuntur. fabæ frictæ, panes puri, lens detractio cortice. cerebrum, spinalis medulla, iecur, cor, triticum elixum, oua elixa, & magis assata, & multo magis fricta, lupini, phaseli, pisa, sesamum, erysimum, glandes, mala, pira non matura, siliquæ, vinum dulce, & magis quod austerum est, & nigrum dulcedine vacans: itémq; crassum, & novum omne. aqua valde tardi transitus est.

Quæ facile corrumpuntur.

Cap. 27.

Perfica, armeniaca, præcocia facile corrumpuntur. omnes
iti-

in idem fructus horei, quorum natura humida est, in ventre facile vitiantur, nisi prius cito desiciantur: idcirco iis ante cætera omnia velci oportet. ita enim celeriter secedunt, & alia quoque deducunt. Si vero post alias dapes comedantur, eas etiam simul corrumpunt.

Quæ difficulter corrumpuntur.

Cap. 28

Chamulæ parvæ, purpuræ, buccina, & cætera omnia testa infecta, quæ duram carnem habent, iis qui propter humorum malitiam cibos corrumpunt, dare consuevimus: eaque bis & ter in optima aqua incoquimus, & in aliam purâ transferimus, cum prima iam salsa facta esse videatur. eiusmodi quoque sunt astaci, paguri, cancri, locustæ, squillæ, & quæcunque carnem habent, quæ difficulter vitietur, non secus quam testa contestæ, quorum caro est dura.

Quæ res aluum subducunt.

Cap. 29.

Aluum subducunt lens, brassica. ex marinis vero fere omnia, quæ testacea nominantur, compositam ex contrariis qualitatibus habent naturam. ipsum enim solidum cuiusque corpus tarde permeat, & aluum cohibet: humor vero ad excernendum proritat. Si quis igitur aut lentem, aut brassicam, aut aliud quippiam ex marinis animalibus, ut dixi, coquat, deinde eius decoctum oleo, garo, & pipere condiat, tum potui det, cui velit, ventrem eo potu subduci conspiciet. quia etiam marinorum herinaceorum, & conchularum omnium, & veterum gallorum iuscula ciēt aluum. Brassicam, si velis aluum subducere, cacabo vna cū aqua, in qua fuerit cocta, prope collocata extrahimus, & statim in oleum & garum iniicimus: ea enim non est admodum coquenda. panes furfuracei aluum mouent, & quia in ventre multum excrementi faciunt, & quia furfur extergendi vim habet, fœni græci succus cum melle coctus, & sumptus, ad omnes vitiatos humores, qui in intestinis sunt, subducendos est idoneus, ea quoque abstergendi vi, quæ in eo est, intestinum ad excretionem impellit. mel vero quod ei miscetur, parum esse oportet, ne morsum exciter. oliuæ salitæ si ante alios cibos ex garo comedantur, aluum mouent. quemadmodum testa infectis, ita etiam conchulis succus inest ventri subducendo idoneus: & propterea nonnulli eas ex oleo, vino, garoque

parant, & iure, quod inde fit, ad ciendam aluum vtuntur. Lac quod liquidius est, magis subducit: quod crassius est, minus. ferum lactis valde aluum mollit, ei que tantum optimi mellis adiiciendum est, quantum satis sit ad condiendum citra stomachi subuersionem: eodemque modo tantum salis imponendum, quantum sufficiat, ne gustus offendatur. quod si velis magis subducere, plurimum salis indito. Carnes animalium, quibus parum admodum ætatis accessit, ac similiter etiam eorum extremitates per aluum facilius transeunt. Ex piscibus chartilagineis torpædo & turdus mediocriter transcunt: betæ, & lapatium, vrtica, caseus recens cum melle, atriplex, blitum, cucurbita, pepones, melopepones, ficus, caricæ, vuæ dulces, & præsertim cum humidæ fuerint. Mora in purum ventericulum incidentia, & præ cæteris cibus sumpta celerrime subducuntur, & cæteris quoque cibus viam parant: at post alios cibos accepta, etiam si vitiosum succum in ventriculo comperiant, tamen eque ac cucurbita, celerrime corumpuntur. nuces recentes ad alui excretionem faciunt. Sed & siccæ si prius in aqua permaduerint, æque ac virides ad aluum subducendam valent. pruna humida subducunt: sicca vero in aqua mulsæ, in qua multum mellis sit, infusæ, etiam si quis ea sola comedat, satis abunde ventrem leniunt: sed multo magis, si mulsam etiam eibat. est enim clarum facere ad ventris subductionem, vt postquam ea sumpseris, aliquo post tempore vinum dulce bibas, neque statim prandeas. mora, cerasus, præcocia, persica, & omnia humida, & aquæa, & omnino quæ nullam insignem habere qualitatem ea gustantibus, & odorantibus videntur, si recte affectus sit venter ad infernâ deiectionem, facile deiiciuntur: si vero nō, & ipsa supra cætera manent, & nil venter ad expellendum iuuat: quia nulla in eis acrimonia, aut nitrosa qualitas est. hæc quæ eduliorum materia est quodammodo media inter ea quæ aluum subducunt, & ea, quæ sistunt: parumper ad alteram partem vergens, cum neque ventrem admodum languidum ad excretionem, neque validum ad distributionem sortiatur: quâdoque enim sistit aluum, ex quo fit, vt aqua mulsæ, in quibus celeriter distribuitur, in iis nō solum aluum ad excernendum exciter, sed cæteros etiam cibos comistos deducat: si vero nō properet distribui, statim irriter ad excretionem: quia habet aliquid acrimoniæ, quin ipsum quoque mel solum si quis non coctum lambat, aluum recte

recte subducit. aqua autem mulsa parumper, vel nil cocta, antequam distributio fiat, subducetur. oxymel imbecillius intestinum radit. Vinum dulce nonnihil adiuuat ventris excretionem: passum aluum subducit.

Quæ res aluum supprimunt.

Cap. 30.

Palmulæ austere, vuë passæ austere, mora, rubi fructus alui suppressant, magis etiam sistit rubi canini fructus, myrta syluestria, agrestia pruna, quæ etiam pruna dicuntur. mala adstringentia ventrem detinent. acida vero cum in ventriculo succum crassum inueniunt, eundem incidendo aluum subducunt: & ob eam causam feces liquefaciunt: at si purum ventriculum inueniant, eum magis cohibent, quæ dulcem succum habent sine acrimonia, ea facilius distribuuntur: cum acrimonia vero adiuncta, secedunt, aquea vero, & qualitatæ expertia, iniucunda sunt, & nihil commodi habent in se. quod de malis dictum est, idem quoque de malis punicis, deque piris dictum esto. Si quis lac excoquat, serumque consumatur, aluum non ciebit. nam si lapides ignitos toties in lac immittas, ut serum consumptum sit, lac ita paratum adstringet: idque iis, quorum acria excrementa ventrem morfu infestant, dare consueuimus. Sed non minus etiam quæ ex lapillis ignitis, imò vero magis idem facies ferreis orbiculis igne candentibus. verum lac, quod ita confeceris, in caseum facile coit in ventre: circo ei mel & sulem admiscemus: sed tutius est aquam ei affundere. neque mirum videri debet, si consumpto sero lactis aquam adhuc infundimus, quia non feri humiditatem, sed acrimoniam, qua ventrem subducit, fugere volumus. astaci, cancri, paguri, locustæ, squillæ, & cætera omnia, quæ molli testa intacta sunt, aluum suppressant: sed minus quam ea, quæ dura testa sunt operata. habentque hæc salsum in se humorem, quem si in aqua deposuerint, non minus, quam ostreorum, & aliorum dura testa conectorum carnes, ventrem comprimunt. Leticula quoque & brassica bis coctæ, & cum succum deposuerunt, ventrem sistunt. cumque humidum ventrem exsiccare in animo habemus, brassicam mediocriter coctam prima aqua abiecta, statim in aliam calidam coniicimus, atque in illa iterum eam coquimus donec flaccescat. idque quod bis coquendum est, neque aerem, neque aquam frigidam debet contingere: siquidem non poterit exquiescere flaccidum

reddi, etiam si plurimum decoquas. si corticem à lēticula auferas, vehementem adstringendi vim amitter, neque ita fluxiones quæ in ventriculo fuerint exsiccabūt: si vero eam contundas, bisque excoquas, prioremque aquam abiicias, deinde modicum salis, aut gari permisceas, & aliquid eorum, quibus alius constringitur, addas, ita ut gustus non lædatur, iucundissimum, accommodatissimumque medicamentum, & edulium parabis. polenta ex vino austerō epota, exsiccat. oryza cohibet aluum: itemque panicum, milium, fricta leporis caro, vinum austerum, & fuluum atque austerum.

Que res calefaciunt, acresque & calida sunt.

Cap. 31.

Calefaciunt autem hæc, triticum coctum, panes ex eo confecti, tiphā, auēna, scenum græcum, iuniperi baccæ, palmule dulces, poma dulcia, scsamura, erysimum, & ob id sitim inducunt: canabis semen, vuzæ dulces, & ideo sitim afferunt. vuzæ passæ dulces, malua mediocriter, apium, smyrnium, eruca, raphanus, rapa, radícula, sinapi, cardamum, & pyrethrum. Acria vero & calida sunt hæc, pastinaca, daucus, & carus manifesto calefaciens: allium, cæpa, porrum, ampeloprasum satis acris sunt, sed tamen bis, tēve cocta deponunt acrimoniam. caseus vetus calidus est, & idcirco sitim affert. vinum dulce mediocriter calidum est, & ideo sitim inducit: fuluum est nigro calidius: flauum vero est extreme calidissimum, deinde fuluum, tum rubrum, postea dulce, postremo album minus, quæ cætera omnia calefacit: at vetustissimum vinum abunde calefacit.

Que refrigerant. Cap. 32.

Refrigerat hordeum, quibuscunque modis conficiatur, milium, panicum, tubera, cucurbita elixa, melopepones, cucumeres, pruna, austere & acidæ, vuzæ, et passæ austere, mala adstringētia frigidi, & terrestres succi sunt: acida vero frigidū tenuium partium succum habent: atque ea etiam quæ plane qualitatum sunt expertia, & veluti aquea. idem de piris & malis punicis iudicato. non pauci quoque sunt aliarum arborum fructus, qui refrigerent, & præsertim ij, qui reponi, & asseruari non possunt. itemque palmulæ adstringentes frigidi succi sunt, lactuca, intubus, sed moderatius: portulaca, papaueris semen,

femen, cuius si plus sumatur, soporiferū fiet, & nimiam propensionem in somnum afferet: eos vero, quibus tenuis destillatio fuit à capite, iuvat: in qua re præstat id, quod candidius est. myrta refrigerant, sed non cum adstrictione, quādoquidem acrimoniam quandam habent. solanum efficax est in refrigerando & adstringendo. aqua, vinum aquosum non aperte calefacit: quam ob rem cum minore periculo febricitantibus datur. Vinum album, & austerum, & crassum, & novum manifesto refrigerat, & acetum: est quæ tenuium partiū, & iccirco cum intimas partes magis, quam alia refrigerantia penetrat, nervos lædit. media vero quodāmodo inter calefacientia, & refrigerantia sunt panes loti, amyllum, & vix vinose.

Quæ res exsiccant.

Cap. 33.

Lens & brassica pariter siccant, & ob eam causam aspectum obtundunt, nisi forte contingat, ut totus oculus sit humidior: eius vero asparagus, minus quam brassica siccatur. aliorum vero olerum caules est siccior. cōtra vero est radiculæ, rapæ, sinapis, nasturtiique, ac pyrethri, & cæterorum omnium, quorum acrem esse asparagum contingit. polenta siccatur, viticis semen, eruum bis coctum, & sæpe in aqua dulci redditum, edulium exsiccat: fit: præstantius autem est album. quæcunque autem assata, aut fricta comeduntur, siccior alimentum præbent: at quæcunque in aqua prius elixantur: humidius: quæcunque vero in sartagine condiuntur, medium inter hæc locum tenent. quodcunque autem plus vini & gari habet, siccior est quam id quod non habet: quæ vero minus horum, aut defuncti plus habent, aut in simplici & puro albo iure coquantur, multo sunt prædictis humidiora: quæ vero ex aqua sola coquantur, sunt etiam his humidiora, magna enim differentia ex conditura accedit seminibus, oleribus, & plantis, omnibus quidem exsiccantibus, sed aliis magis, aliis minus, pro facultate earum rerum, quæ eis adiacentur.

Quæ res humectant.

Cap. 34.

Prissana, cucurbita elixa, pepones, melopepones, cucumeres, nux viridis, pruna, sycomora, mora non corrupta omnino humectant: non refrigerant autem omnino, nisi frigida.

L I B E R

fumantur. humectat quoque lactuca, intubusque, sed minus: portulaca, ac malua, & blitum, atque atriplex maxime omnium olerum aquea sunt: quin etiam alij plerique fructus aliarum arborum humidi sunt: ac praesertim ij qui vt feruentur, reponi non possunt. Iam vero lactucæ & papaueris semen humectat: iremque fabæ virides, cicerque viride, aqua porro humectat & refrigerat: calfacta vero humectat, & calefacit.

FINIS TERTII LIBRI.

ORIBASII MEDICIN-
NALIVM COLLEC-
TORVM,
LIBER QVARTVS.

Ex Galeno de apparatu alimentorum.
Cap. 1.

X nobilissima olira, detracto, vt par est, cortice, tragus quem nominant, conficiunt. nam & ex hac ipsa, atque ex typha, non secus quam ex hordeo, cum detractus cortex est, siquidem extrinsecus corticem habent, panis conficitur. Tritico vero mollito siquis tenuissimam farinam excusserit, ex reliqua panes qui furfuracei dicuntur, efficiet: siliginæ vero & similaceus panis ex purissimo fit. ac pueri quidem panes copiosiore fermento indigent: & subigendi quoque diutius sunt, nec statim post fermentum, & subactionem assandi: furfuraceis satis est paucum fermentum, levis subactio, & tempus exiguum. pari quoque modo puri assationem diuturniorem, furfuracei vero breuiorem exigunt. inter purissimos vero, & sordidissimos non parua maioris, minorisque ratione latitudo intercedit. est autem inter hos exquisita media species panum, qui ἀγροπίροι, & αὐτοκίμοι appellantur.

pellantur: qui ex farina indistincta, & furfure ac farina non seiunctis fiunt.

De polenta.

Ex nouo hordeo mediocriter fricto præstantissima polenta fit. Si hoc desit, plerunque ex alio eam conficimus, cumque polenta omnis, quæ rite facta sit, boni odoris est: tum vero optimi odoris erit ea, quæ ex optimo atq; nouo hordeo, quodque aristam non admodum siccam habeat, confecta fit. Est hoc in more positum multorum, qui sani sunt, ut polentam sapa, aut vino dulci, aut mulso, & quandoque sola aqua conspergant, & æstiuo tempore duabus, tribusve ante balneum horis eam bibant: aiuntque sentire se huius portione siti liberari. Iam vero ex polentis aqua temperatis maza quoque conficiuntur.

De alica.

Alica ex genere tritici est. adhibere vero diligenter mentem debemus iis sorbitionibus, quæ ex ipsamet alica parantur. est enim hic eius succus aqua commixtus: plurimamque coctionem expostulat: qui veluti satis coctus, decipit eos qui ipsum parant, & non mediocriter ægrotos lædit. nam cito concreuit, & densatur, quia lentus ad modum glutinis est. ergo permulta aqua admixtus super carbones plurimum coquendus est, atque mouendus anetho, donec coctus fuerit: atque eo tempore sal quoque adiiciendus est: oleum vero, etiam si in initio indas, nihil incommodi erit. Sanis vero, cum interdum propter vehementem ventriculi morsum, aut biliosi humoris transitum sorbitionis indigēt, alicam plurimum coctam usque dum extabuerit, tum percolatam, ut ptissanæ succo percolato similis sit, tunc sorbendam damus. eadem quoque est alicæ lotæ parandæ ratio.

De ptissana.

Parabitur autem ptissana, sicut decet, cum coquendo intumorem plurimum elata fuerit: deinde lento igni longo temporis spatio in succum abeat. quo quidem tempore cum plane intumuerit, acetum ei inditur: cumque probe fuerit cocta, paulo ante quā edatur, sal tenuis iniiciendus est. si vero oleum ab initio imposueris, coctioni nihil incommodaueris.

aliud vero nihil admiscendum est, nisi porri modicum, & anethi, idque in ipso statim principio. oportet autem crudā ptisanā in aqua aliquandiu præmaceratā, deinde in mortarium coniectā confricare manibus asperam quampiam rem in se habentibus, cuiusmodi est spartus, ex quo iumentis soleas nectunt, usque eo vero confricanda, dum præpositus cortex abiectus sit, si vero totum acus non deciderit, ptisana elixa magis absterget, & nullam præterea noxam contrahet. pessima vero ptisanæ confectio est, cum coqui crudam in mortario ex aqua contusam parumper coxerint, & defrutum, ac sapam iniiciunt. nonnulli vero mel, & cuminum cum iis etiam imponunt, ut cinnum potius, quam ptisanam parare videantur.

De phacoptisana.

Ex lentibus & ptisana præstantissimum edulium fit, cui phacoptisanæ est nomen. non tamen pari mensura lentes & ptisana commiscetur, sed ptisanæ minus iniicitur, quippe quæ in succo vertatur, & in maiorem molem extollatur: lentes vero coctæ perexiguum tumorem nanciscantur. & tamen huius quoque edulij confectio eadē est, quæ ptisanæ: præterquam quod satureia aut pulegio indito suavius simul, & ad concoquendum accommodatius redditur, cum ptisana anetho, & solo porro contenta, illa minime exigat. pessime autem à coquis lens ex sapa diuitibus apparatus. si vero suillam incoquere simul velis ptisanæ recentem, ac præsertim pedes, lentibus vero sale iandiu conditā, conuenire comperies, quemadmodum ea quæ inter has media est, quæ nuper sale condita sit, phacoptisanæ conuenit.

De teutlophaca.

Præstans edulium est quod ex beta & lentibus cōfectum, teutlophace nominatur. multæ autem betæ imponendæ sunt, & paulo plus salis, ac gari dulcis, siquidem ita facilius subducetur.

De cucurbita.

Cucurbita vero propter aqueam qualitatem sibi innatam origano merito gaudet. omnia enim quæ eiusmodi sunt, acerbis, aut acidis, aut austeris, aut salis succis admiscenda sunt,

sunt, si neque insuauia sunt futura, neque iis, qui ea sum-
pserint, nauseam allatura. ex cucurbita quoque iucundissi-
mum edulium fit, si ea cum aliquo salsamento ex ponticis,
quæ mylla dicuntur, in sartagine paretur.

De rapis.

Rapæ, quas *βυβιάδας* etiam vocant, diuturniorem coctio-
nem postulant: suntque laudatissimæ, quæ bis aut ter coctæ
fuerint.

De radice ari.

Ari autem radix æque ac rapæ estur. ea in quibusdam re-
gionibus acrior nascitur. ad Cyrenem hæc planta oritur à
nostrate diuersa: siquidem in illis locis arum minime medi-
camentosum, acréque est: ut rapis quoque sit vtilius. Sed &
dracontij radicem bis, terve coctam mandendam damus.

De asphodeli radice.

Asphodeli radix, ut lupini, apparatus. nam cum eiusmodi
bis elixauerimus, cū mediocriter cocta videantur, aqua prio-
ri abiecta statim in aliam calidam coniicimus, & deinde in
ea iterum coquimus, donec colliquetur. in quo illud est ca-
uendum, ne quod bis coquendum est, aut ærem, aut aquam
frigidam attingat: quia licet plurimum coqueres, nunquam
tamen tenerum redderetur.

De cochlearum coctione.

Cochleas secundo loco elixare oportet. deinde paratas
tertio elixare, donec intabescant: ita enim alent. verum ad
aluum deliciendam in ipso statim initio parandæ sunt ex
oleo, garo, & paucio vino: & iusculo, quod inde fit, utédum.

*Quæ corpora animalium, & quorum, apta sunt,
ut sale condiantur.*

Corpora ad saliédum apta sunt, quæ & dura sunt, & car-
nes excrementis affluentes habent. quæ vero aut valde mol-
lem, aut valde siccum, & excrementis vacantem corporis ha-
bitum nacta sunt, non sunt ad saliendum accómodata. ete-
nim sicca corpora sale conspersa exarescunt, & inepta cibo
redduntur, ut in lepore conspicitur. Suum vero etate floré-

rium, & pinguium carnes apte ad saliendo sunt, cum vtriusque incommodi, & siccitatis annosorum, & immoderate nouellorum porcellorum humiditatis sint expertes. Vt enim corpora sicca sale condita coriis similia redduntur, sic contra fit in iis, quæ humore nimio diffluunt, vt salis commercio colliquetur, quam ob rem nec pisces mollis carnis, & excrementorum expertes, quales sunt, qui saxatiles appellantur, nec aselli, qui ex puro mari capiuntur, saliendo sunt, Graculi vero, & muli, & pelamides, & sardæ, & sardenæ, & quæ saxatina dicuntur sunt ad saliendo idonea. Cetacea quoque marina sale condita, quoniam ipsa quoque carne excrementis redundantem habet, præstantiora sunt, muli vero, quod eorum sicca, & vacas excrementis caro est, incommoda sunt, vt saliantur. Ex his autem perspicuum est, quæcunque sale condita dura, nervæ, & fere coria redduntur, esse concoctu difficillima: quæ contra affecta sunt, & ipsa tenuium fieri partium, & crassos, ac glutinosos humores attenuare. Laudatissima vero omnium, quæ mihi usu cognoscere licuerit, sunt Gaditana salsamenta, quæ nunc Sardæ appellantur: deinde muli, qui ex Ponto aduehuntur: post hos secundum locum tenent graculi, pelamides, & quæ saxatina nominantur.

De cerebro coquendo.

Cerebrum omne cum incidentibus, & calfacientibus apparatus fit ex omni parte præstantius.

Quomodo ius album conficiatur.

Album ius, atque simplex ex sola aqua, & oleo, paucis anethi & porri, & sale modico iniecto post idoneam coctionem, conficitur.

De decoctionibus.

Decoctum plurimorum, aut etiam omnium, quandiu coquas, eo magis salsum fit: postea vero etiam amarum. corpus vero solidum quod in aqua elixatur, qualitates, quæ eadem primum inerant, in ea deponit, vt tandem qualitatis expertus, & aquosus reddatur: nec quicquam falsedinis, aut amaroris, aut adstrictionis habeat. atque amara quidem sibi, aut ter, elixare volueris, ea amarorem in aqua plane deponent: eruntque similia iis, quæ expertia qualitatum dicuntur;

tur, eodémque modo acríá elixata deponunt acrimoniam. eadém quoque adstringentium est ratio. Iam vero aqua per se ipsa cocta diutius, magis se ipsa salsa redditur.

Ex Ruso, de parandis eduliis. Est autem hoc caput in primo libro extremo de victus ratione.

Cap. 2.

Quæ assa præbemus, ea vim habent exsiccandi: quæ vero elixa sunt, ea humectât, licet suapte natura diuersam vim haberent. Estque inter hæc differétiâ ex condimentis, quæ admiscuntur, vt ex coriandro, & anetho, & cumino, & porris, & cæteris, quæ vt condimenta * carnibus imponuntur, minime autem adiiciendæ sunt notæ condimentis. nam quæ ita sunt parata, etiam si ventri non sunt nota, tamen si in principio iadantur, præstantissima sunt, postea vero admixta, fiunt deteriora: cum non sit equalis elixatio. atque eo quidem tempore valentioribus conueniunt, ac sal copiosus ad pinguedinis colligationem accommodatus est, & quod pingue est, salem recipit: & plurimo igni coquendum. at gracilia, & sanguine vacantia si assare volueris, magis lêto igni admoueabis. Ex carnibus autem caprarum, aut pecudû, quas sub æstiuo solstitio elixabis (siquidem eo tempore grauioris odoris sunt) itémque arietis, & magis etiam hirci, (assata enim grauius olent) in elixando operculum auferendum est: & ex plurima aqua elixare, & condimentis alterare oportet, ossa quoque carniû mali odoris præcidenda, & confringenda sunt omnia. medullæ enim in primis putrescunt: quæ cû putres non sunt, & pinguiissimæ sunt, & suauissimæ. Cognoscere vero debemus, quæ statim, & quæ post elixanda sint. Carnes ergo omnium agrestium post, cicurum vero, suis, ouis, & capræ statim coquendæ: bubulæ autem interiecto spatio, aues quoque magnæ, & palustres, itémque gallinæ, palumbi, perdices, pauones atque attagenes. sed turtur, columba, turdusque statim. Pisces vero omnes quamprimum etiam festinando coquere debemus: quia non commode adseruari reponiq; possunt. quæ auté adseruanda sunt, sed elixanda, ea fragiliora sunt aceto. gallinas vero adseruare possumus infuso aceto: quandoquidê ita perdurât. Si vero agrestes, cum primum eas venatus fueris, elixes, non

eris magnopere reprehendendus. Calazas quæ in carnibus fieri solent, maxime ne laudabis: quæ vero furbus obueniunt, exiguas carnem facere suauiore existimato, maiores vero humidiores, atque iucundiores. dandæque opera est, ut horum usus circuncidatur: si vero oporteat, parû ceræ adiucito, & affando veru cera inungito, ac viuus quidem adhuc animalibus, utrum calazas habeant, cognosces ex lingua: quæ tibi signa dabit: itemque ex pedibus posterioribus: si quidē consistere non possunt. Iam vero qui celerius elixare aliquid volunt, alij nitrum, alij filphij succum, alij ceram, alij ramû ficulnum, & magis etiam caprificum indunt: cum caprificus etiam rebus affandis acceleret affationem. intrita vero ut myrtorum, quod ex allio & aliis quibusdā rebus fit, & mēta, & aprium, itemque omnia quæ ex caseo & aceto parantur, omnia ad coctionem maxime faciunt. myrtorum vero aliis * secedit. Senibus appositæ sunt carnes, quæ ante coctionē extractæ fuerint, & parumper in aqua sale, thymum, aut tragoricanum habente maduerint. Pisces non sinendi sunt inueterascere, nisi nimis duri sint: neque quatiendi, nisi molles: sed omnes æque ac carnes præmadefcere in aqua sale & thymum habente debent. atque ita quidem carnes quadrupedum rite elixatas coquas, ut celerrime conficiantur: ceteræ vero neque prius elixandæ sunt, neque affandæ: sed soli igni admouendæ, ita enim maxime pisces moriuntur: quodque glutinosum est, exsugitur. quos vero affare nō possumus, hos tenuissime elixare conuenit. idem de auibus, & carnibus, cum quispiam elixis delectatur, est faciendum. Si quis ostrea sinat prius feruere, deinde affet, exiguum sinapi, ac piper addendo sumat. ac nunc non opus est ea * minueri: aut testes gallorum gallinaceorum vefcos etiam ægotantibus commendare. Cydonia mala non admodum corumpuntur. eaque ex melle sumēda sunt. eadē ex vino quoque detractō cortice coquuntur, aut abiectō semine mel inditur. toti denique cydonio crusta ex farina aqua subacta circūlinitur: & mel imponitur, & coquitur vsquedum crusta adusta sit: quo sane tempore & totum cydonium est coctum, & mel totum est exhaustum.

Ex Diocle de alimentorum præparatione. Cap. 3.

Quoniam pleraque edulia alicuius apparatus indigent, fiuntque

fiuntque meliora, vt alia eis quidpiam addendo, alia ab eis-
dem auferendo, alia omnino aliter disponendo, fortasse nō
erit incommodum, hac de re pauca dicere. etenim eorum
purgatio, cum adhuc cruda sunt, non mediocre ad bonam
valetudinem, & ad iucunditatem momentum affert: nec vlla
in parte huic rei minore studio incumbendum est, vt quę
inutilia sunt, abiiciantur, & fœda, atque incommoda sunt,
perpurgentur. purgantur autem omnia vel elixando, vel ma-
cerando, vel persæpe lauando. elixanda porro in aqua sunt
ea in quibus amarities, vel adstrictio inest quedā: quę mor-
dent, quęque acrimoniam habent, aceto temperanda: mace-
randa vero sunt ea, quę salsa sunt: lauanda denique ea, in
quibus aliquas immunditias conspiciamus. In elixis atque as-
sis ignis ipse, & condimenta ad fœdum odorem, ad insipi-
ditatem, & ad succi malitiam auferendam maxime conue-
niunt. ad hæc vero omnibus inspargenda est ruta, cumi-
num, coriandrum, & cætera viridia condimenta, ac nullum
quidem contritum, sed cui conueniat, eorum contusorum
succus imponetur: itēque origanum, satueriam, thymum,
salem, acetum, & oleum, in quibus omnibus suę virtutes
insunt, adiiciemus. Caseus est prædictis deterior: minime ve-
ro insensus caprinus ex coagulo concretus, non vetustus;
odoratus, exiguus, & potius tostus. Silphium vero, sicubi eo
opus fuerit, candidissimum, odoratissimum, & minimum ca-
pietur: odoribus enim condimentorum suauitates atque
virtutes continentur. Quę vero crassa sunt, & ex copioso-
re caseo, sesamo, silphio, & copia contritorum sunt, nihilo
maiorē voluptatem afferunt, sed sæpenumero molestia cō-
ficiunt. at obsonia, quę exigua, aut nulla correctione indi-
gent, ea, vt vno verbo dicam, aqua sunt elixanda: quę vero
virosa, & humida, & insipida sunt, cū aceto: quę deterioris
succī sunt, magisque austera, aceto dulci. Maximi autem re-
fert, vt res omnes conuenienter & succis, & odoribus citra
contritionem componamus, & temperemus: quod præcipue
consequetur is, qui diligenter animaduertat, vt neque odo-
re, neque succo aliquo res commixta satiatur: sed vnus om-
nium odor, vnusque succus appareat, qui singulis rebus con-
fectis conueniat. Super carbonibus equaliter coquantur
omnia. Cum elixa edulia sunt, è vasis extrahi debēt seruen-

tibus adhuc humoribus, nec sunt infrigidantibus immittenda. Quæ cum humoribus non comeduntur, ea lento, & æquabili igni assanda sunt omnia. & quæ vitiosos succos habent, magis siccanda: quæ bonos, succi reddenda pleniora.

Ex Mesitheo Cyzicino, de brassica.

Cap. 4.

Brassica quam acutissimo ferro concidenda est, deinde abluenda, & aqua abiicienda, & coriandri, atque rutæ quantum satis sit, vna contundendum: tum oxymelite totum aspergendum, & perexigua filphij portiuncula super abradenda. Huius si tantum, quantum acetabuli mensura continet, sumere velis, nihil tibi vitiosi in corpore concrecet: imo vero si quid prius inhæserat, extrudit. sedat præterea caligines oculorum, itémque suffocationes, si quid etiam incommodi vel circa septum transuersum, vel hypochondria accidit, subuenit: emendatque ea, quæ leni obfunt: sique lien permagnus sit, eundem extenuat, ad melancholicos vero mire facit cruda sumpta: si quidem venas expurgat, ad morbos vero articulorum, nihil æque efficax est, ac brassica ita composita, & ieiuno & mane data. Ad tormenta intestinorum ita paranda est, vt brassicam diligenter plurima aqua maceremus, deinde in calidam aquam coniectam elixemus donec intabuerit: tum aqua tota abiecta oleum indere: postea sinemus, vt simul ferueant: tum in vas coniecta interemus, & cum aliquo cibo, aut solam brassicâ, eamque frigidam mandendam dabimus: idque non semel, sed singulis diebus mane longo dierum spatio faciendum est, sed non multum eius propinandum, ne obstitat.

Ex Dieuche, de conficiendis panibus.

Cap. 5.

Panem conficere oportet ex farina tritici maxime inconglutinati, & leuiter fermentati dulci fermento, vt ex massa firmissima: estque multo tempore subigendus. Præterea vero assatio in furno mihi tutior, quam quæ in clibano fit, apparet: & multo etiam tutior, ea, quæ fit crustis circumdantibus: siquidem mollis, & longiore tempore fit assatio, ad hæc quoque ignis non facile adurit rem, quæ assatur, quia exustio externas partes congrassatur. at panis qui in clibano coquitur, siccior est ille quidem, & ori iucundior, quam is, qui

qui in furno conficitur: sed tamen assatio non est tuta, sed exteriora statim exuruntur, interna pars cruda remanet. Subcineritius vero est omnium siccissimus: atque etiam difficilior est eius assatio, quam quæ clibano conficitur. Prunas enim multas esse oportet, & ad hæc cinerem copiosum adesse. massa vero ex farina triticea, non ex simila, & abunde subacta est præstantior: debetque maiorem habere molliitiæ, quam panis in clibano confectus. deinde in cinere imponi, qui igni incumbat: tum desuper alio cinere massam contingere, & super eo cinere prunas quamplurimas conicere, & maxime supernam partem incendere, quo loco assatur. hic panis omnium est siccissimus: eritque ad ventres humidos, & non concoquentes, quibuscunque pituitæ copia redundat, accommodatissimus.

Ex Dieuche, de polenta.

Cap. 6.

Polenta vti quispiam potest, & portione, & pulte quæ in aqua coquitur, confecta: vel si farinam in gallinæ ius coniectam feruefaciat, vt maxime assata polenta euadat, cum eam non agitet, sed sinat coire sensim calfaciens igni, vel aqua calida ita, vt bis coquatur. in agninum quoque, & in coedinum non omnino pinguedinis expers, atque in suillæ carnis ius coniecta, & simul cocta, dysentericis facit. Satis autem est, in quartupla parte chœ polentæ optimæ, & ponderosissimæ cyathos duos lactis, & aquæ tertiam partem indere, & cum ab igni abstuleris, papaueris, aut eius capitum, vel dum adhuc ad ignem est, * cucumeris læuigati quantum holcæ triobolus contineat, admiscere, & simul incoquere: & ad sorbitionis crassitudinem redigere, ac propinare. Hæc ita confecta cessationem quandam resurgendi, & somnum affert: nec debet quisquam hac vti sæpius, sed ter, aut quater: & præcipue in robustis corporibus: quia imbecillitatē quādam inducit: & iis, qui eadem vtuntur liberalius, vrina raro procedit. Ex auena quoque polenta conficitur, tota enim cū acere frigitur, repurgaturque, ac subigitur, & quemadmodū hordeacea, polenta trahitur: sed tamen hæc præstantior est, & minus, quam hordeacea, flatu ciet.

Ex Dieuchis commentariis, de parandis alimentis.

Cap. 7.

Qui imbecilli admodum sunt, & crassius alimentum quā

LIBER

aqua sit, sumere amplius non queunt, optimum est, ut eis alimentum in portione data maceretur, coquatur, & teratur. ita enim fit ut totius alimenti distributio tenuis, & in vaporem dissoluta distribuatur, & excrementa in ventre non remaneant, & toto die & alimentum, & potio distribuatur. Hęcque propinatio præcipue utilis erit iis, quorum ventres consistunt, & non turbantur, indigentesque tenui, & quod pondus habeat, alimento. macerabit ergo quispiam polentam calidam, & quæ ericidas dicuntur. magnam vero facultatem panes quam calidissimi amittunt, cum franguntur, & macerantur. Simili quoque modo triticum tostum, & confractum macerabitur. eorum enim quæ magis etiam coquitur, melior est potus, & magis etiam alit. Febricitantibus ergo, & quibus crises non facile fiunt, hordeum confringendum non est, sed lotum in aqua elixandum: priusque aqua cum intepuerit, abiicienda, tum alia imposita coquendum. ac recte quidem coquetur, si decem aquæ heminas in vnam hordei heminam coniicias, coquitur autem usque dum hordeum crepet. deinde aqua tenuissima excolanda est, & melle admixto, vel per se sola danda. hæc enim cum aluum probe soluit, citetque urinam, tum vero etiam abunde nutrit. Datur etiam hordeum in polenta frictum, quod tostum hordeum nominant. priusquam vero hordeum tundatur, abstergendum leuiter est acus illud adustum, & ubi maceratum fuerit, coquendum. sed ventrem magis, quam superius, cohibet. est vero in aqua coquendum, non secus quam crudum. Ericidas quoque in aqua ab agitatione abstinendo quispiam decoquet, ut quam tenuissimum sit decoctum. decoquet etiam quispiam panes, & fermentum: siccumque ac recens triticum crudum, & frictum, & milium, & omne ferme alimentum, quod ægrotanti accommodatum esse existimauerit: idque in portione data, & in iure gallinæ, & in aliis plerisque humoribus. Quæ vero subtrita sunt, ea maceratis & coctis esse crassiora, & validiora videntur, ac omne quidem memoratum alimentum, in portionibus quæ datur, ferme subteri posset. itaque multis arborum fructibus, & leguminibus, alendis, & vires quibusdam ægrotantibus addendi causa vititur aliquis eadem incidendo, cotundendo, & succum exprimendo, ut potui dato indat. Iam vero panes & siccos, & recentes, & placentulas macerare aqua immerfas, & ex linteolo percolare ex-

pedir. ad candorem vero, ne color ex pane appareat, cucumeris semen tostum, itémque amygdalas, & nuces pineas, & forba admisceto: & cum vnoquoque horum, & cum aliquibus, vel etiam his omnibus anisi, aut foeniculi semé adiungit: totidque febricitantibus ex aqua mulsâ, non febricitantibus vero ex vino propinato. Milium vero, & panicû contusa detracto cortice conueniunt iis, quibus véter biliosa affectio-
ne premitur: & quibus tenues, eâque multæ excretiones per aluum fiunt. hæc autem conterendo aqua diluenda sunt: non minus, quam quod acetabulum contineat, si viro descolato ex denso linteo, & in aquæ heminam vini austeri modicum adhibe, & ieiuno da. Accommodatum quoque fuerit vna cû milio nuces euboicas cum internis membranâ non multas contundere, nam in succum redactæ vna cum milio, sorbitione febricitantibus idoneam faciunt. sed omniû infirmissima sorbitio est, quam *καχρύδα*. i. ex hordeo tosto coactam vocant. hæc verò ita fit, vt in semichœnice heminae sex aquæ insint, si bis coquatur, vt crepet, erit præstâtior. Iam ex ptissana quoque succum exprimimus: & ventrem minus, quam ptissana deiicit: succusque fit tenuior. Auena autem maxime omniû leguminû est ad concoquendum accommodata: & eius est præstantissima sorbitio, valentiôrque quam quæ *καχρύς* dicitur: sed ptissana imbecillior, & suauior, coquitur eodem modo quo ptissana, vt hemina in decê aquæ heminis incoquatur. sorbitio vero quæ ex létibus fit, faciendâ est, vt non torreatur tenuissimo cinere circumposito. quæ vero atype dupla, quam lens sit, efficitur, leuiter cōcutiendâ est, donec quicquid est aceris diligenter excidat: tum cribro tenui agitanda: cinis vero infra erit. lentem vero sæpe lotam, & anethi, aut pulegij portionem absque oleo indens, salêmque modicum addens elixabis, & aceti parum effundes, cum iam erit discocta: nō febricitantibus, & quibus aluus profuit, vini odoratissimi cyathum pro aceto infundes. sed & ventri profunt pira, & mala cydonia dissecta in partes, & in lentibus absque vino & aceto incocta. atque hemina quidem lentium in septem aquæ heminis coquetur. In iis præterea, quorum aluû humectare oporteat, vti poterit quispiam nouellarum betarum foliis puris, simul coquendo aut maluam, aut cucumerem, aut cucurbitam in minutas dissectam partes. Amylinę vero sorbitionis vsus febrem habentibus apius

erit iis, quorum in febris aluus profuit: & alui causa, lentes admisceri poterunt. sed & in lacte quoque ut ea licebit, & aqua itidem admixta, & ipsa etiam per se data. ac magis quoque dysentericis, & flexionibus, quæ tussi excitantur, conveniet. ita vero coques, ut decem eius drachmæ in quatuor heminis aquæ coquantur, at milium non conveniet febricitantibus: veruntamen iis, quos turbata aluus exercet, est maxime accommodatum: eiusque acetabulum in decem aquæ acetabulis bis coques. atque etiam id ipsum in mortario contundes, & prædictam aquæ mensuram infundes, liquabisque, ac percolabis, & in illa ipsa aqua ita coques, & anethi, falsisque parum iniicies. Præterea vero quod ex milio percolatum est, & lentibus, & ptissanæ admiscebitur, ac in omni sorbitione, præter eam, quæ ex lentibus conficitur, pro oleo crudum cucumeris semen miscebis, quod ubi eliquaveris, & ptissanæ, & ceteris decoctionibus indes, vel pineam nucem, aut ponticas, aut thasias nuces: ac præsertim in iis, quibus admiscere aliquid lactis loco volueris: ut in iis, quos tussis vexat, maxime conveniet, si amygdalas subtritas sorbitionibus imponas, at iis, quos perturbata aluus infestat, pro oleo subteres papaver album leviter tostum cum vtriculo suo: atque ex eo succum in decoctionem exprimes, id quod etiam ad somnum conciliandum facit. Iam ad aluum quoque Euboicæ nuces, quas Sardianas vocant, cum internis membranis, quæ cum nucibus ipsis sunt, teres, & aquam papaveris exprimes. Similâ vero coques, ut quartupla eius portio in decem aquæ heminis imponatur, parumque olei, & anethi addatur. prius vero lauanda similâ est. alicæ quoque, si facere sorbitionem ex ea velis, eadem est habenda ratio. Coques etiam lac addendo, ut cum iam coctæ decoctiones fuerint, calidum lac indas, nec diu simul coquere permittas. Alica vero debet aqua prius macerari, tum quarta pars chenicis capi, ut septem heminis aquæ, duæ heminæ lactis accedant. Coquenda super carbonibus leviter, & agitando, & vas manu tenendum, ne aduratur. Sed lac omni sorbitioni poteris ad eundem modum adiungere. Placentula vero, quam itriū quidem nominant, minus molestiæ afferet, si confringas, contundas, tenuemque facias, & cum amygdalis, vel cucumeris semine coquas: sin secus, ut mos est, ex oleo, & anetho. utetur hac re quispiam ad aluum, vel sola, vel lentibus admixta:

at febricitatibus nullum alimentum dari posset inutilius. Coquunt id rite illi quoque qui in gallinaceo iure, aut agnino coquunt: quandoquidem id faciunt in iure copiosiore, atque in ollis, nec quicquam tangunt, neque commouent, ut vel hac ratione maxime intabescant, & percoquantur. Panis aridus leuissimum decoctum facit: ac febricitatibus quidem est ad ignem tepidus reddendus, & ubi maceratus fuerit, in laeuore terendo redigendus, & eius decem drachme in duabus aequae heminis coquendae, donec ad forbitionis crassitudinem perueniant. sed cum hoc subterende quoque sunt aut amygdalae, aut cucumeris semen, atque iis, qui febrem non habent, confringes ad similes, aut alicuius magnitudinem, & breui tempore macerabis, ac decem eius drachmis tres aequae semiheminas affundes, & aliquid eorum, quae dicta sunt contundes, & ad spissitudinem alicuius rediges, & ex melle, vel ut aegrotanti placebit, propinabis. Valebit etiam ad ventriculos, qui non concoquunt, quique flatibus torquentur, & qui nimium humecti sunt, idque vel per se, vel cum lentibus. Praeterea ad alium consistentem in maiore gallinacei iuris portione macerabis, aut decoques.

Quomodo ex amylo, & reliquis subsidientia fiant.

Cap. 8.

Ex omnibus leguminibus, quemadmodum ex amylo subsidientia conficiuntur. sunt autem hoc modo. Similam quam purgatissimam capimus, leuiter maceratam lauamus, linteo ex copiosissima aqua percolamus: colla, ut maxime fieri potest, auferimus: in vase fictili subsidere permittimus, aquam deinde percolamus, aliamque eodem modo affundimus: tum ita faciendo usque eo permutamus, dum id quod excolatur, purum sit. postremo vero subsidientia extrahimus, atque in vase fictili ad solem, donec perfecte sicca sint, exsiccamus.

De iis quae ex eruo fiunt.

Eodem modo in eruo faciendum est. praecipue autem album fresum, & cum feruendo acus abiicit, madefaciendum est, & conterendum ut laeuum reddatur. quod cum copiosiore aqua eliquatum fuerit, abicienda per die aqua est persape, donec ea, quae effunditur, pura sit, atque ita siccabis, & repones. hoc vteris ad suppuratos: itaque ad mulierum purgationem,

carne[m] augendam, & bonum colorem comparandum: id-
que ex vino mulso, vel polenta propinabis: ex quo satis erit
acetabulum & viro, & fœminæ bene valentibus.

De iis, quæ fiunt ex lentibus.

Fiunt etiam ex lentibus subsidientia, cum seruêdo acus ab-
jecerunt, madueruntque, ac contusæ, vt de eruo dictum est,
fuerunt: & aqua vsque abiecta, dum ea, quæ exit, pura sit. hæc
subsidientia siccata miscebis decoctionibus in iis, quos tur-
bata aliud verat, & præsertim post milium, post panem sic-
cum, post ptissanam, & post alias cõplures sorbitiones, qui-
bus aliquis vsus esset. Iam decoctiones quæ ex leguminibus
sunt, incommodiores febricitantibus sunt, quam prædictæ:
quippe quæ & minus alant, & flatus magis cieant. Vteretur
etiã quispiã eisdẽ ex crudis leguminibus lomenta conficiens.

De lomento fabarum.

Lomentum fabarũ si flatus expers conficere volueris, mul-
tam aquam affundes, atque elixabis: cùmque perfrixum, &
decoctum fuerit, totum effundes, & calidam aquam iterum
indes: satis autẽ erit, si quartuplæ chœnicis portioni lomen-
ti, quod iam effuderis, & confeceris, duas heminas aquæ, &
olei admisceas. eius vsus esse potest in grauedinibus & de-
stillationibus addita faui portiũcula, eo quoque vtetur quis
ad dysenterias, & tinesmos, si pinguius reddat, nec prius ex-
coquat, nec aquam abiiciat, ad quem vsum medulla quoque
ei addetur, itẽmque cera, & caseus, & præcipue frigus: & oleũ
copiosius in iis, quos eiicere stercus volumus. Cum ptissana
quoque, & lentibus lomentum componetur ad dysenterias,
& tinesmos. Iam vero lomentum non excoctum elixabitur,
vt in quartuplæ chœnicis portione sex heminæ aquæ impo-
nantur. Pisorum vero lomentum minus flatum ciet, quam fa-
barum, & facilius conficitur: atque ideo imbecillis erit accõ-
modatius, idque dari potest iis, qui defluxionibus, & tussi ve-
rantur, huius quoque quartupla pars chœnicis indenis aquæ
heminis incoquetur. At lomentũ quod ex phaselis fit, omni-
bus dulcedine præstat: sed & difficulter coquitur, & cætera
habet prædictis similia: atque id quoq; in pari humore elixa-
tur, quod deniq; ex dolichis, & aracis fit, omniũ pessimũ est:
& ad nullam rem ægrotantibus vtilis eorum est decoctio.

De

Legumina omnia, hordeum, & triticum coquenda sunt osculo ollæ cruſta obturato. diutiſſime autem coquenda ſunt, & igni quo magis lento fieri poteſt. tunc enim licet quantum viſ coquantur, nunquam comburantur. debemus ergo leguminibus iam valde decoctis ita vas manu continere, vt agitando non comburantur: & ad decoctiones, & ad obſonia oleo quod minime odorem habeat, & nullam omnino facultatem ori præ ſe ferat, vti huiusmodi eſt omphacinum. Piſces vero qui flatum excitant, in patinis elixandi, & aſſandi ſunt. ſi vero elixes, diſtribuenta conditura eſt, & ſatis olei indendum, & prius muria elixanda, deinde in eam feruentem piſcis coniiciendus, ſi ſic condias, piſcis ſucci plenior fiet, & proprium ſuccum in ſe cōunebit. idē quoque in patinis aſſatus, & melior, & maxime tener, & plurimi alimenti reddetur. ſed conditura cum oleo diſtribuenta eſt: & ſal abunde inſpargendus, itēque tenuis farina quod ſatis fit.

EX Philotino, de milio condiendo. Cap. 10.

Milium crudum tritum, & leuigatū, & aſuſa aqua iterum contritum, & percolatum, & coctū, & molito ſimile factum, in collæ modum redditur, habetque adſtriſionem, & ventrem ſiſtit, & diſſiciliter in ventriculo conficitur. ſed ſi totum coquatur, vt faciunt, eſt multo ad conficiendum diſſicilius: & quandoque aluum molliorem facit, & non admodum in excrementis alteratur, & glutinoſum eſt: ſuccum vero qui dulcem adſtriſionem habet, corpori diſtribuit.

Ex Antyllo, de alimentis, quæ continenter egrotantibus dantur, deque ratione eorum apparandorum. Sūntque hæc in tertio de auxiliis libro, de iis quæ in cibis adhibentur, capite ſecundo.

Cap. 11.

In morbis continuis eligendum alimentum eſt, quod ſacillime concoquatur, celerrime diſtribuat, & non admodum nutriat, & facile perſpiretur. nam quæ continentur in corpore, febres pariunt. atque has quidem virtutes panis aqua lotus in ſe omnes continet. Sed eſto panis ipſe ex tritico trimeſtri, & non admodum puro, ſiquidem valde purum,

valde etiam nutrit. conteratur vero diligenter, atque affetur. Ex simila vero confectus, neque ex huiusmodi tritico, neque ex aliis propter sui vehemētiam capiatur. Sūtque potius hesternus, & cum fermento: isque calida aqua maceretur, alia atque alia continenter effusa: nec totus panis, sed pars interior. nam exterior eius pars quæ cutis vicem gerit, ad distributionem & ad concoctionem inepta est. macerandi vero terminus sit, vt non solum panis in tumorem efferatur, sed vt fermentum euanescat, & illius odorem non referat. alica quoque lota est generis eiusdē, cum succus expressus, & ipsa satis lota sit, & elixa detur ex aqua, vel mulsā. Similis quoque generis est ptissanæ succus ita coctus, vt in vna eius parte quindecim aquę partes indantur. cū enim coquēdo quinta pars remaneat, & percoletur, succus modica mulsā addita potui datur. Ipsam quoque mulsam in horum alimentorum genere posset quispiam constituere. Coquitur, vt ptissanam coqui diximus, cum mel in multas aquę partes coniicitur, & in quintam partem coquendo redigitur. Ex alica etiam sorbito conficitur ad hunc modum. alica lota, & aqua sepe abiecta, iterum aqua pura vnus horę spatium maceratur: deinde manibus in aqua confricatur, donec aqua colorem & spissitudinem lactis acquirat. deinde alica ita percolata, ipsa quidem extra remanet: quod vero lacteum ab ipsa est effectum, parū salis capit: & in iis quorum stomachus & intestina morfu infestantur, parum anethi adiungitur: in iis vero, quibus stomachus peruertitur, & nausea vexatur, pulegij, & thymi: in iis, qui flatu pleni sunt, cumini. coquitur ad consistentiā, & datur antequam refrigerata sit. hoc alimenti genus si rite conficiatur, & dandi promptitudine, & concoctionis facilitate, & celeritate reficiendi, cum alicā, & panē præferimus. * atque alimenta quidem quæ in morbis acutis conueniunt, hæc sunt, quæ exposuimus. Sed persæpe ordo variatur, vel quia hæc non suppetant, vel quia non rite affecti ad ea sint ægrotantes, aliis alimentis vti necessitas nos cogit: in quorū numero sunt itria, olera, & polenta, & oua. Itrium igitur est ex tritico, cū sit ipsum quoque panis recte assatus, debet autem tenue esse magnopere, siquidem crassum inæqualiter assatur: debetque præcipue quam tenuissime conteri, vt sit polentæ persimile: atque in aqua elixari, & præsertim pluuiæ: si ea non suppetat, alia purissima: idque plurimum, vt coquen-

do in vnum conducatur. modicū quoque salis insit: oleique sit expers: vel parum omnino olei imponatur: & prius quam iñium eo perspergatur, oleum cum aqua sit incoctum. alica vero cum iisdem condimētis coquitur. Omnium vero oleum accommodatissima malua est, quæ ex garo, & oleo cocta comeditur: vel sorbitio, quæ ex ea fit hoc modo. folia maluæ nouella, absque fibris elixantur, deinde in mortario contunduntur, & iterum ex aqua, sale, & oleo elixantur. Secundum locum tenet cucurbita. Sed admodum nouellas cucurbitas debemus eligere, atque totas non abrasas coquere: ne elixatæ aqua impleantur. vbi vero elixatæ fuerint, tum abradantur: denturque præcipue in aqua & muria: nam hoc pacto ori non erunt ingratæ: sin secus, ex garo dentur, & oleo. Oua in aqua sunt coquenda, atque continuo agitanda: siquidem ita commota, neque simul cohærent, neque densantur. sed præstat etiam ea in posca coquere, quoniam magis etiam liquida permanent.

F I N I S Q V A R T I L I B R I.

ORIBASII MEDICI-

NALIVM COLLECTORVM,
LIBER QVINTVS.

Ex Galeni libris, de aquis.

Cap. I.

Qua optima omnis qualitatis non modo gustatui, sed etiam olfactui expers esse debet. atque eiusmodi quidem erit bibenti iucundissima, & plane pura. Si vero etiam hypochondria celeriter permeet, nulla est querenda præstantior, at quæ puræ, limpidae, potuique non insuaues sunt, sed tamen diutius in præcordiis morantur, ex quæ, aut ventrem feriunt, aut flatu implent, aut prægrauant, semiprauæ sunt existimandæ: cuius sane generis multæ sunt, de quibus mihi præcipue videtur Hippocrates, vt eas ab optimis aquis discernere:

mus, scripſiſſe, cum ait, aqua quæ cito caleſcit, & cito frigeſcit, leuiſſima eſt. etenim neque in cœnoſis, neque in grau-
 colentibus, neque in iis, quæ guſtatui medicamenti facultatem
 aliquam afferunt, vtilis eſt huiuſmodi dignotio, cum eæ vel
 omnibus perſpicuo ſint notæ: ſed in quibus nihil quidem ta-
 le eſt, verum alia quedam prauitas ob corrupti aëris admitti-
 onem, aut aliud quoddam vitium ipſi aquæ innatū, ab igno-
 ra cauſa proueniens, aquis ineſt: ſiquidem in eiufmodi præ-
 dicta dignotio optimum iudicandi inſtrumentum eſt. nam
 quæ tales ſunt, neque cito frigeſcunt, neque cito caleſcunt. A-
 lia quoque huic ſimilis dignotio ex oleribus, aut legumini-
 bus, aut carnibus, aut fructibus, aut denique radicibus, quæ
 aquis incoquantur, ſumi poteſt. celerrime namque in opti-
 mis, tradiſſime vero in paruis res elixatur. ac nonnulli ex ve-
 teribus aquas ita prauas, indomitas, & crudas, æque ac legu-
 mina, quæ difficulter elixantur, appellauerūt, ergo tutiſſimū
 fuerit, vt experientia de huiuſmodi aqua iudicium fiat, ac ſi
 quis eſt, qui ex notis potius vim eius prænoſſe aueat, iſ ſciat,
 quarum fontes è petra ſcaturientes, ad Septentrionem fluūt
 ſolem quæ auerſum habent, eas omnes difficulter coqui poſ-
 ſe, tardi quæ tranſitus eſſe iudicandum eſt: id quæ eis ſtatim in-
 eſſe, vt tarde caleſcāt, ac frigeſcāt: quarū vero fontes ad oriētē
 ſolem erumpunt, & per meatum aliquem, aut terram puram
 colantur, ac celerrime caleſcunt, & frigeſcunt, eas eſſe optimas
 ſperandum eſt. Pluuiiales vero ex Hippocratis ſententia leuiſ-
 ſimæ ſunt: ſol enim quod leuiſſimum in aqua, tenuiſſimū-
 que eſt, attollit, & ſuſum rapit. id quod non ex aliis aquis
 ſolum, ſed etiam ex mari, & ipſis itidem humanis corporibus
 facit. idcirco ſit, vt celerrime omnium computreſcant. maxi-
 me enim corpora, quæ vnicam in ſe qualitatem habent, cum
 nulla aliunde cauſa ſubſit, quam ob rem difficulter, aut facile
 putreſcant, ea difficilior, quam quæ multas qualitates habet,
 computreſcunt. ſed animaduertendū eſt, ne quis putet aquā,
 quæ celerrime putreſcit, eſſe peſſimam. poteſt enim eadem
 eſſe præſtantiſſima, cum aliæ omnes optimarum aquarum
 notæ, quas ante diximus, ei adſint. nam facilitas immutatio-
 nis in qualitate, potius bonitati aque, quam uitio attribuen-
 da eſt. Aquam vero pluuiam bonitate præſtare argumento
 eſt quod etiam à ſolis calore coquitur. nam & cætera quæ eli-
 xantur, dulciora ſe ipſis fiunt omnia. cum quæ cœpit putreſ-
 cere,

cere, omnino est inepta potui: siquidem qui aquam adhuc putrescentem bibunt, hos raucitates, tusses, ac vocis grauitates corripunt. Ex pluuiis autem aquis æstiuæ, quam horæam Hippocrates vocat, quæque ex tonitruo fit, præstantior est, quàm quæ nimbis est demissa. quæ vero ex glacie, & niue soluta fiunt pessimæ sunt. in iis enim, quæ ex frigore concresecunt, tenuissima pars omnis excernitur. porro palustres, & foetide, & in quibus absurdæ qualitates insunt, coctione alteratæ offerantur. Quin etiam in alium usum aquam prius calefacimus, & postea refrigeramus: tamen si neque gustatui, neque odoratui ullum vitium afferat: ac plane pura sit: cum eam in ventriculo morari diutius, & noxam aliquam inferre, experti fuerimus. nam caliditas totam aquam, quæ elixatur, fundens aptam ad secretionem facit: dum aqua refrigeratur, partes terre innata grauitate descendentes in fundo vasis residebunt: aqua vero super eis fluitabit: qua sensim in aliud vas transfusa, citra noxam uti poterimus. Post decoctionem vero cum frigidissimam reddere aquam voluerimus, si nix nobis suppetat, aquam prius calefacimus, deinde niuem extrinsecus ei circumfundimus. si nix non adsit, è puteis, vel aquæ ductibus refrigerationem ei comparamus: eam itidem prius calefacientes, ut facilius alteretur. nam quicquid prius excalfactum est, id citius in se totum alterationem à rebus vicinis proficiscentem capit. Cum autem vas in puteum demittimus, aut aquæ ductibus subiicimus, tum vasculum operculo claudimus necessario, & ipsum ex omni parte diligenter obruramus, nec vasculum implemus, sed aliqua ex parte vacuum permittimus, ut aer, qui inter operculum & aquam interiaret, prius refrigeratus, eo contactu vicinam aquam refrigeret. ubi vero nihil horum nobis suppetatur, ut in Aegypto usu venit, ibi vasculum suspendimus, & quo aerem suscipiat, sine operculo sinimus. Quoniam vero aqua neque incidendi, neque calefaciendi vim habet, ideo iure fit, ut aqua omnis tardi transitus sit, ægre concoquatur, & ægre subducatur, licet alioqui sit optima. nam & multum temporis manet in ventriculo, & fluctuationes plerunque parit: sique biliosus ventriculus sit, ipsa quoque simul corrumpitur. cumque à ventriculo ad ieiunum intestinum ægre perueniat, non facile distribuitur. quam ob rem neque ad ciendam urinam, neque ad sputum educendum apta est: quin ne sitim quidem sedat, etiam si in ventriculo diutius

sine moretur, cum nec in totū se profundum immergat, nec
 quod squalidum est, irroret, porro aquam nō alere, sed vehi-
 culum tantum modo alimentū esse, & Hippocrates, & cæ-
 teri præstantissimi medici dixerunt: ob eamque causam non
 potest vitalem facultatem roborare. & hoc fuit in causa, vt
 Hippocrates ab aquæ vsu in ægrotantibus abstinens, ad mul-
 sam, oxymel, & vinum se contulerit, atque his quidem ratio-
 nibus nemo vnquam aqua vteretur. plerique tamen in aliis
 decepti ad aquam confugiunt, in qua nihil est, quod magno-
 pere contra animi sententiam succedat, cū ipsa quoque non
 magna vi sit prædita, at oxymelitis, vini, & mulsæ vsus est vi-
 tiosus propter repentinas mutationes: & propter sinceram
 permixtionem, quæ à medicis plerunque fieri solet. Vinum
 enim quod tanquam manus quædam ad distributionē aquæ
 trahat, est omnino paucissimum aque miscendum, vt aquæ
 sinceritatem tollamus. eademque ratione oxymel aquosum
 laudo, cum minore quoque periculo aquosa mulsæ quis vtī
 poterit, nam impermixta, nisi subducere aluum properet, ma-
 xime noxia est, & præsertim in amaræ bilis hominibus, quæ-
 que magna habent viscera, quibus ipsa quoque aqua est no-
 xia, cū in bilem cōuersa in hypochondriis diutius manet. ad
 hæc enim omnia mala, quæ in ea sunt, hoc accedit etiā, quod
 cum stercoreis sit expers, aluum non subducit: aquam vero in
 principiis accessionum potam lædere, perspicuum omnibus
 est. Ecquando igitur aqua potui vtiliter datur? nimirum cū
 ægrotus ex sola portione viuit, nec adhuc ptisanæ cremorem
 sumit, tunc enim in medio aliarum potionum aquam in tem-
 pore quispiam dederit, & præcipue cum ægrotus siti enectus
 sit: quandoquidē eo tempore inundationem quandam, hoc
 est humiditatis copiam ab ea induci, scriptum reliquit Hip-
 pocrates, quocirca inter mulsam & oxymel, parum aquæ ad
 humectanda ea quæ expuenda sunt accommodatum præbet.
 quin etiam vbi vinum magnopere noxium sit, tum etiam a-
 quam exhibet, nocet enim vinum cum ægrotans vel delirar;
 vel capite vehementer dolet. Hanc autem propriam naturā
 humidā & frigidam habet aqua, aduentitia vero calidita-
 te acquisita calefacit & humectat ipsa quidem ea, quibus
 admoetur: sed tamen vt virunque æque faciat, non est ei
 natura comparatum: verum humectat quidem summe, siue tē-
 perata, siue tepida, siue etiā calidior sit: calefacit vero nō sum-
 me, nisi

me, nisi quæ extreme ferueat. quod dicimus, in temperata natura prius exploremus. ergo si huic naturæ aquam téperate calidam offeras, siue lauans, siue perfundēs partem aliquam, profecto ipsam partem humidiorē, & calidiorē in ipso perfusionis tempore factam videbis: si postea quiescas, nec corpus frigida contrahas, & cōstipes, paulo post eandē partem se ipsa factam frigidiorē cōperies, quod calor innatus immoderatus perspirauerit. non tamē quemadmodum frigidius postea, aquæ calidæ vsus, ita etiam siccius corpus destituit, & tamen hoc quoque debere fieri videtur, cum ob meatuum raritatem, & corporis mollitudinem, tū vero ob substantiæ fusionem. plus enim in huiusmodi affectionibus euaporetur necesse est: vapor autem est humor attenuatus, verū tamen non ita se res habet. humores enim, qui in vasis, aliisque vacuis spatiis continentur, omnes exhauriuntur: corpora vero vasorum, & vniuersum carnosum genus humidius se ipso redditur, atque hanc solam facultatem, vt videtur, aqua nunquam deponit. neque enim cum feruens comburit corpora, facit vt quæ ambuga sunt, sicca fiant, vt quæ igni assata fuerunt. simili quoque modo cum summe frigida facta est, totoque die, aut etiam longiore tempore super aliquam partem perfunditur, eam non efficit sicciorem: quamuis rugosa, & admodū exilis videatur. verū hæc ideo eueniunt, quod qui in vasis, aliisque spatiis est humor, euacuatus est: partes vero genuinæ, atque solidæ nihil seipsis sicciore redduntur.

*De aqua frigida, & oxymelite egrotantibus potui
dando.*

Cap. 2.

Quoniam ostendimus omnem corporis affectionem, quæ præter naturam est, à sui contrariis curari: planū est, febrem quoque à frigida extinctum iri omnino, cum ipsa sola fuerit sine vlla affectione, quæ à frigida lædatur. nā si febris adiūcta sit alia affectio, quā frigida lædat, licet ea febris, quæ ex ipsa affectione orta est, confestim à frigida sit restincta, altera tamen deinde febris grauior accendetur aucta affectione, quam potio frigide oblæserat. Læduntur autem à frigida affectiones partium quæ inflammatione obsidentur, & in quibus incocti humores sunt: quorum indicium est vrinarum incoctio. si igitur concoctæ vrinæ sint, nullaque prius pars inflammatione vexetur, satis erūt, vt ad frigida potui

dandam impellamur. si vero æstiuo tempore vehementia febris quâdoq; vrgeat, laboransque iuuenis sit, & frigide potioni assuetus, si cum aspectu & consistentia vrinarum laudabile sublimamentum videas, tum, etiamsi pars aliqua inflammationem patiatur, frigidam dando non errabis: siquidem debes antepone, vt febris vehemētiâ eo tempore sedes, pluribus diebus, quibus ad reliquias inflammationis tollēdas opus sit: quas quidem & magis scirrhosas, & solutu difficiliores euadere necesse est. Si vero non admodum adurentes febres sint, & frigidam dederis particulis inflammatione laborantibus, magnopere tua te fallet opinio. febres enim, quæ vehementer flāmeæ sunt, inflammationem & erysipelatis speciem referentem quodam modo subesse nobis ostendunt: & ideo frigida quoque eandem iuvat: vt in exterioribus etiam partibus perspicitur. ergo in iis, in quibus incipiūt in iecore, vetriculo, & aliis huiusmodi particulis inflammationes, diligentius cōsiderandū est. nam ij omnes magnopere læduntur, etiā si in tēpore sumpserint, si potio fuerit paulo largior. Etenim cū priuicipia inflammationū, quæ sine ictu, & vulnere sunt. vel ex particularū imbecillitate, vel ex ignea caliditate quadā oriātur: eas quarū origo est imbecillitas, frigida semper lædet: quæ vero ex ignea quadā caliditate existunt, moderata frigida potio iuuabit. periculum enim est, ne in largiore portione propināda pars ad contrariū excessum traducatur. præterea vero huiusmodi potio tales affectiones magis iuuabit, si dum bene valerent, ea utebantur. ergo vehementes morbi, qui in ventriculo, in iecore, in collo, & toto capite sunt, prius cōsiderari debent. artus enim fortasse non magnopere læduntur: & tamen ipsi quoque offenduntur in quibusdam affectionibus, quas deinceps exponam. Sed horum fore tantam noxā quantam partes vehementer affectæ contrahent, ne ignarus quidem affirmaret. Si igitur affectio erysipelatis, aut herpetis speciem referens in hypocōdrio sit, aut inflammatio erysipelatis naturam referens, aut aliqua alia affectio summe calida ex intemperie sine succis exorta, frigida potio iuuabit: sicut eadem mirum in modū lædit cum abscessus, cedæma, scirrhus, vlcus, & frigida affectiones partes obsederint. Ac quoniam de artubus me dicturum promisi, illud sciendum est inflammationes neruofarum partium, quæ in eis sunt, à quibus alioqui periculum cōuulsionis imminet, frigida potione lædi vel

vel maxime, si vero in carnosis artuum partibus inflammatio gignatur, & bibere frigidam homo poterit, & si parti inflammatae foris admoueat, noxam quidem inuehet, sed neque notabilem, neque manifestam: ac praecipue si frigida portioni fuerit affuetus. Ergo cum febris sit, non adiuncta vlla alia affectione, quam frigida possit ledere, tantum frigida dandum est, quantum vno haustu aegrotus possit haurire. Oxyssel vel aestiuo tempore frigidum datur, ne laborantis sitim exacuat. quam ob rem aestate frigidum oxyssel dare audemus etiam ante morbi concoctionem, cum aquam frigidam in eiusmodi affectione ad satietatem daturi non essemus. tunc enim inflammationem desaret, si febris ex inflammatione orta esset: ac succos incoctos feruaret, si illi morbi causam attulissent. Sed tunc parum oxyssellis damus, vt quod in ventriculo prius intepestcat, quam ad costam vsque frigiditas eius distributur, quod si quid exiguum fuerit etiam distributum, id ab ipso oxysselite, in quo vis incidendi inest, corrigetur.

Ex Rufi commentariis, de aquis. est in secundo libro de dietis, vel de potionibus.

Cap. 3.

Resides aquae (ita enim aquas puteorum voco) quia non fatigantur, ideo non admodum sunt tenues. & cum intro ingressae fuerint, minus madefacient cibos, atque dissoluant, minusque concoquuntur, & praecrasitudine, & quia frigidae sunt, non bene per vrinam excernuntur. aptiores autem potui redduntur crebro hauriendo, ac si effluerent, & puteorum expurgatione, quae vero fluunt, multo tenuiores sunt & praestitiores ad madefaciendum, & concoquendum, & ad vrinam reddendam, quae est stagnis sunt, pessimae sunt omnes. nam & odorem absurdum, veluti putrescentes habent, & aestate calidae, atque hyeme frigidae sunt, quod ego vitij aquarum maximum esse signum statuo, ideo fit, vt aestate ventres perturbent, & tarde in vesicam transeant: ac sepe etiam tormina, & leuitates intestinorum hominibus pariunt, ex quibus in aqua intercutem cadunt. hyeme vero, quae frigidae sunt, ventres non admodum perturbant ille quidem, sed tamen & ruptiones, & lateris dolores, & tussis afferunt: & ad lienem etiam repunt, & postremo in aquam intercutem desinunt. ex liene autem etiam pedes vlcerantur, eaque vlcera non celeriter curantur. Solae paludes Aegyptiae inter omnes, quas quidem ego

nouerim, salubres sunt: quia hyeme aqua non putrescit, siquidem non supercalfit: autumno vero Nilus paludes explens, veterem aquam proiicit, & aliam nouam inuehit. De aquis pluuiis ita statuo. aquæ pluuiæ leues sunt, tenues, puræ, & gustanti dulces: siquæ in eis aliquid elixes, celerrime elixabitur.

- siquæ eas calfacias, celerrime calefient. & vino perexiguo temperantur. quocirca bonæ sunt & ad concoctionem, & ad vrinarum excretionem, itemquæ accommodatæ icteri, lieni, renibus, pulmoni, neruisquæ. cum enim vis non admodum refrigerans in eis sit, idcirco benigniores hisce partibus fiunt. Vernæ igitur atque hybernæ maxime opportunæ sunt, atque optime, quas ego laudo vel maxime. autumnales vero atque æstiuæ fuerint quidem aliis meliores, sed non omnes omnibus, nam viribus quidem antecellunt eas, quæ sunt in terris: verum quantum superentur à vernis, atque hybernis, ne dici quidem potest. nam æstate atque autumno terra sicciores vapores edit, aerquæ multas terræ sordes habet, quæ pluuiæ expurgantur. Idcirco fit, ut tales aquæ sicciores, & nitrosiores sint, & ad abstergendum, ac per intestina descendendum accommodatæ: sed neque renibus, neque pulmoni, neque arteriæ idoneæ. quinetiâ plus vini has ferre necesse est, ut nitrosa facultas vincatur. Iam vero aquæ non parua differentia ex ventis aquilonalibus, & austrinis accedit. nam flantibus aquilonalibus, dulcior pluit quidem, sed frigidior: austrinis vero spirantibus, minus dulcis, sed calidior. Ad summam vero tempora pluuiæ, dulciores, non nimboſa & squalida magis nitrosam aquam efficiunt. quæcunque autem ex niue fluunt, & glacie, duræ omnes sunt, & frigiditate excellunt: sed gustati dulces. at aqua dura, & frigida neque ad concoquendum, neque ad meiendum accommodata est. itemquæ noxia est neruis, pectori, & costis. nam & conuulsiones, & tetanos inducit, & ruptiones facit in pectore, ut nonnulli subcruenta expuant, & suppurentur. Fontanæ aquæ ad orientem vergentes ceteris præstât humiditate, tenuitate, odoris suauitate, & moderate refrigerando, moderatequæ calfaciendo. quæ ad septentrionem, dulces sunt illæ quidem, sed immoderate refrigerant. quæ ad occidentem, violentæ sunt & refrigeratione, & duritie: quam ob rem raucitates, laterum dolores, & conuulsiones pariunt. quæ ad meridiem spectant, magis falsæ sunt, & calidiores, & ad meiendum non idoneæ: sed ad descendendum

dum per intestina, præstantiores. quanquam autem aquas quæ ad meridiem fluunt, non laudo, Nilum tamen ita commendando, ut aquæ bonitate paucis fluminibus comparari posse videatur. nam & aluum subducit, & purgationes mulieribus ciēt, si in puerperio bibatur. Sed pleræq; ex aquis ad meridiem, resides sunt, quibus duplex est noxa coniuncta, altera è regione contracta, altera quod non effluant. Pro terræ autem natura sic de aquis decernendum est. Terra enim alia plana est, alia collibus, alia montibus cōtinetur. plana est ad aquarum effluxiones deterior: multiq; in ea putei fossiles, & resides fontes. colles vero & montes potiores sunt, nam & puriores & tenuiores, & odoratiores, & dulcedine suauiores aquas emittunt. cæterum ex planis alia falsuginem & nitrum ætate & autumnio producit, alia nihil: sed eam terram, dulce vocant. in hac igitur præstātor, & potui aptior, in illa vero falsa, & nitrosa aqua est. Ex montibus præterea alij terrei, alij petrosi sunt. terrei aquas ferunt præstantiores & mollitie, & quod minus frigida sint. saxei aquas habent deteriores tum duritie, tum frigore: puriores tamen quam alia sunt, minimeq; habent subsidentia. Maxima autem maximeq; notabilis differētia aquis inest ex metallis, & ex herbis eis innatis, ac metalla quidem cum ad aliā habitationem, tum verò ad aquarum potum sunt noxia. herbæ vero quandoque mirū in modū ledunt quandoque etiam valde aquam corrigunt: tale autem est sium, nepita, & adiantū. etenim hæ plurimæ riuis innascuntur: quæ quidem bonam aquam vitiānt, malam vero alioqui iuuant, cum ab eis quoddam quasi medicamentū aquæ impertiat. suntq; huiusmodi aquæ ad meriendū potiores, ergo diligenter etiā atque etiā considerandum est, ne vllum vitium aut à terra, aut aliūde aquis accedat: cum non satis sit è fontibus hic quidem præstātorem, potuique aptiorem, illic vero falsam & nitrosam aquam scaturire, nisi etiam quæ per riuos deriuantur, sint eiusdem generis. hætenus quæ maximi momenti sunt, oratione cōplexi sumus: nunc alia quoque aquarū bonitatis signa recenscantur. aquæ omnes quæ hyeme calidæ, æstate frigida sunt, optimæ esse quodammodo videntur. que vero frigiditatem & caliditatem habent anni temporibus parem, pessimæ. æstate enim calor extimam terræ partem occupat: hyeme vero mergitur in profundū, atque ideo mihi videtur fontes, qui à profun-

L I B E R

diffimis partibus fluūt, & spelūcas, cauas omnes hyberno tē-
pore calidissimas aquas cōtinere, æstate frigidissimas. idcirco
aquæ omnes quæ in terræ sunt extremitate, ad temporum
varietatem, quoquo modo tempora frigida fiunt aut calida,
commutantur.

*De fonte, qui in Lycia ad Chimæram montem est,
quem à Pegaso fuisse apertum ferunt.*

Mirabile est, aquam hyeme euanescere, æstate autem appa-
rere: & tamen contra deberet contingere. sed huius etiam rei
causa calor est, qui profundas aquas secum vehit: siquidem
hæ quoque calorem sentiunt. omnes enim profundos fon-
tes, quique parum admodum ab externis imbribus suscipiūt,
hyeme, & per vehementissima frigora minimos, æstate maxi-
mos comperies: vt stagnū itidem, quod in Delo est, id ipsum
propter eandem causam patiatur: atque etiam putei, qui Py-
thopoli visuntur. Est autem vna hæc bonarum, prauarumque
aquarum dignotio, si hyeme calidæ sint, æstate vero frigidæ:
altera vero est, si nihil ori gustantis notabile afferant: & ita
non multo vino ad eas temperandas opus erit: atque omni
vino conuenient, est vero etiam pura ea, quæ præstantior est
neque alioqui colore infecto: nec fecem habeat, nec subsiden-
tia. nam & quæ pura est, eadem etiam pondere est levis. nam
quæ pondere levis est, semper terræ impermixta est: quæ ve-
ro grauis, terræ ratione plus grauat. sed & hæc non minus
consideranda sunt, vt si cito calefiat, ac refrigeretur, quoniam
hæc cæteris præstat. & quomodo ad coctiones, quomodo
ad secessionem affecta sit. nam quæ citius coquuntur, præstan-
tiores sunt: quæque secedunt, meliores, si per vesicam secedât:
at aquæ per intestina secessio, deterior est. quarū vero nos-
træ artis non est effecta perdiscere, ea debemus ab incolis per-
quirere. nullo autem pacto facile est, ea quæ præter rationem
sunt, intelligere.

Historia rerum admirabilium, quæ in aquis contingunt.

Ac ne longe abeam, aqua in leontinis est, ex qua si quis bi-
bat, moritur. alia talis in Phæneo Arcadiæ est, quam aquam
Stygis vocant. alia quoque talis in Thracia visitur. itemque
stagnum apud Sauromatas, quod ne aues quidem trāsuolare
queunt: aliudque apud Medos, in quo nigrum ichorem dicunt
super-

supernatare:quo vbi vsus sit quispiā, si igni se admoueat, accenditur. eo medicamento Creontis filiā à Medea fuisse perditam ferunt. Est etiam Susis aqua, quę epota dentes excutit. Sybares fluuius homines facit infœcundos. Aqua vero quę apud Aethiopes est, quam rubram nominant, furorem inducit, at quę in Aegypto est, capita bibentium pilis nudat. Harum rerum nihil sciri sane potest, quam ob rem plerique qui illis nulla consideratione adhibita vsi fuerūt, mortui sūt, alij vero aliquod aliud incommodum sūt perpeffi.

Hæc verba ex tractatione de aqua descripta adiuncta sunt, quæ eiusdem Rasi sunt.

Sunt etiam aliæ quamplures aquarum facultates: quæ non communi natura affectæ sūt, nam quæ in Lyceis est, bibētes ebrios facit, in aqua vero quæ in Clitorio Arcadiæ est, si quis se lauerit, vini odorem ferre amplius non potest. Aqua Arethusæ in Chalcide mulieribus prodest: aliæ vero animantes ex eius potu dolores pedum contrahunt. Cydnus dolores pedum sedare creditur, quamuis frigiditate excellat. Qui habitat, vbi praua aqua est, dare operam debet, vt eam potui magis idoneā reddat. erit ergo optimū, vt in vasis fictilibus elixetur, & vbi nocte refrigerata fuerit, atque iterum calfacta potui detur. In exercitu vero si ex praua aqua reddere bonā opus sit, foueas ex ordine ex locis altissimis ad decliues fodere, per quæ eas aquam ducere oportet: terra dulci ac pingui, quæ faciendis fictilibus idonea sit, in foueas coniecta: siquidem ita semper aquæ prauitas in foueis remanebit.

Dioclis, de aqua corrigenda.

Cap. 4.

Aquam maxime imbecillam facies, si tertiam partem decoquas, & alba ouorum similiter incoquas. in hæc ipsa iniicienda est argillæ siccæ gleba, donec maceretur. mensura vero est, vt semisextarius amphoræ indatur. vbi decoxeris, bibatur. odorem etiam ab aqua remouebis, si calfactam manu ad ventum ferias, & sub dio in vase immenso teneas, & in multa vasa paulatim diffundas.

Athenai, aqua purgatio.

Cap. 5.

Aqua defecatur partim stillicidiis, quæ ita ita dicuntur, vt

fit Alexádriz, partim colis, iisque interdú simplicibus, interdú vero duplicibus, vel triplicibus, vt aqua purissima per eadẽ excipiatur. Fiunt etiã iuxta mare, & iuxta stagna foueæ, illic cum aquam potabilem à mari secernere volumus, hic vero, vt cum stagnũ fuerit turbatũ, hirudinẽsque, aut alia quædem vitia contineat, aqua purissima, & maxime innoxia per terram transiliens in fossis colligatur. Vbi vero multa aquæ copia sit haurienda, vt in exercitu fieri solet, latera foueæ lapidibus, lignisque ambiunt, & cum pauimentum simili modo instrauerint, puras seruare aquas nituntur. aquæ autem quæ purgantur, leuiiores, ac puriores fiunt: & ob eã ipsam causam etiam frigidiores, multæ vero, licet fuerint percolatæ, tamen facultates à sordidis corporibus contractas adhuc seruant.

De vino. Galeni.

Cap. 6.

Vinum aquosum homines vocant, quod colore & consistẽtia aquæ simile est. nam & pellucidum, & splendens, & purum est. & consistentia tenue videtur: & gustanti nullam affert qualitatem insignem: siquẽ ipsum aqua diluas, non multum aquæ feret: quam ob rem pauciferum veteres appellauerunt. huiusmodi autem vinum nõ plane adstrictionis expertum est: sed languidam omnino adstrictionem habet: quoniam si ipsum aquæ compararis, ex ipsa aquæ comparatione exiguum adstrictionem quandam factam fuisse senties. ac facultate quoque est aquæ persimile. nam neque imbecillum caput tentat, neque nervos debilitat: cum ne perspicue quidem calefaciat: quinetiam nullam aliam qualitatem insignem, vt neque austeritatẽ, neque acerbitatẽ, neque dulcedinẽ, neque acrimoniam gustui afferat. Accommodatum hoc vinum est ad educẽdum è pulmone, cum vires roboret, succosque humectet, & mediocriter incidat. hoc quoque cum minore periculo, quam cætera vina omnia, febricitantibus datur. quod vt aquæ, et vini prauitates effugiat, ei soli inter reliqua cõtingat. Iam vero præterquam quod caput non lædit, etiã sepe prodest: sedando paruos dolores, quos humores vêtre cõtenti procrearunt. Inuenies etiã nonnullos, quibus ex aquæ potu dolor capitis oriatur. cum præsertim aqua vitiosa fuerit: vt ipsa corrupta nativũ ventriculi robur exoluat: quo imbecillo ichores biliosi ex corpore

in

in ipsius caua solent confluere, quemadmodum etiam ieiunantibus vsu venit: à quorum vitiis, & noxis prædictum vinum hominem liberat, ac statim quidem ratione contemperationis, paulo post vero robur ventriculo addens, qui res noxias à se deorsum propellit. Homini vero temperaturæ valde calidæ, vtilior est aquæ potus, quam vini. si vero quandoque vinum dare oporteat, dandum quod tenue sit, & mediocriter austerum. Mouent etiam urinâ vina aquosa, & tenuia. & minimum alimenti corporibus præbent: eaque sola bono esse possunt, si nouella bibantur: quale est id quod Gaurianum vocant: & quædam eorum, quæ in Sabinis nascuntur. & vbique fere gentium facile est huiusmodi vina reperire. quamprimum vero apud nos ad bibendum apta sunt Tibenum, & Arsyinum, & post hæc, Titacænum. Dulce vinum exquisitè tenue, & splendidum nunquam reperies: sed magis & minus ab his remota, & eorum neutrum habentia, vinum omne dulce & crassum, consistentiæ ratione calefacit: eiusque singulæ facultates, quas epotum ostendit, ex hisce duabus qualitatibus consequuntur. color enim sui ratione, ad iuuandum, aut lædendum nullam vim habet. quanto igitur tale vinum consistentia crassius fuerit, tanto etiam tardius transibit: vt non solum aperturum non sit partes aliquas obstructas, sed etiam easdè obstructurum. quam ob rem iecori male affecto vinum huiusmodi maxime nocet: ac præsertim vbi inflammatione, aut scirrho obsideatur, minus vero nocet, si viscus à crassis humoribus sit obstructum, aut si quid propter imbecillitatem patiat, quemadmodum in affectionibus, quæ proprie hepaticæ nominantur, vsu venit. Post iecoris noxam, lienem vina dulcia lædunt. at pulmonem non item, cum in eius alis crassus humor sit impactus. præterea vero dulce vinum in morbis acutis, vbi facta concoctio sit, ad sputum eliciendū, vt in peripneumoniæ, & pleuritide, valet, vbi particulae non amplius inflammatione vexantur. quantū autē dulcia absunt à vehemēti caliditate, eo minus etiā caput grauāt, & mentē lædunt. melius vero per aluū secedunt, & viscerū tumores augēt: nec sunt accommodata iis, qui amarā bilim acervāt, quoniā omnes succi dulces, materiæ sunt flauæ bili gignendæ. hæcque vina, non solū quia multus calor huiusmodi succos amaro facit, non sunt febricantibus idonea, sed etiam

quia crassa sunt, neque per urinas cito excernuntur, neque fecum cætera deducunt, neque biliosos humores simul euacuant: idque vnum in se bonum continent, quod aluum emolliunt, quocirca ea præ reliquis bibunt. quo bono si fruentur, omnino lædunt: nam ad cætera mala hoc accedit etiam, vt sitim inducant: qua re ostendunt, se facile in bilem conuerti. sed flatus etiam gignunt: verum inferiori intestino non sunt noxia, quamuis flatus qui ab eis excitatur, tardi sit transitus, & in hypochondriis moretur, donec plene concoquantur, & perfecte attenuentur. si vero semel concoquantur, naturam habebunt, qua celerius commeabunt, & partium tenuiorum fient. dulce autem simul & austerum vinum, quale est in Cilicia Abates, atque ex contrariis qualitatibus constans, prauum est: cum neque distribuatur, neque deorsum secedat, sed diutius in ventre superiore maneat, ipsumque flatu impleat. at quod sine dulcedine nigrum est, atque perspicue acerbum, aut austerum, id satiat, & tarde permeat. & vtrunque excretionem, tam eam quæ per aluum, quam eam, quæ per vesicam sit, cohibet: & in hypochondriis diutissime commoratur: facile quoque accessit, & ad vomitum impellit: ac solum ventris defluxionibus est accommodatum, sed ita affectis non est bibendum ad satietatem. Austerum vero vna & album non est ipsum quoque ciendæ urinx aptum: verum si crassum sit, in hypochondriis moram trahit: si crassum non sit, neque tandiu permanet in ventre, quando nigrum: neque ita per urinam expellitur, sicut vina, quæ alba sunt, & mediocriter austera. Fuluum vero austerum conuenit ipsum quoque ventris defluxionibus. estque duplex fuluum, sicut etiam nigrum: alterum dulce, austerum alterum, sed fuluum caput & mentem magis tentat, quam nigrum, quoniam est etiam eo calidius: at flauum summe calidum est: sicut post ipsam tale est fuluum: post hæc, rubrum: tum dulce. album vero minus quam alia omnia calefacit. nullum autem album vinum dulce est: sed quedam austera sunt, & crassa, quedam aquosa, & tenuia. Ex flauis autem & fuluis, alia dulcia mediocriter sunt, vt Hyppodamantimum, & Phaustianum: alia neutiquam dulcia sunt. Rubra sunt his crassiora, quæ colore proxime accedunt ad nigra. quæ omnia ad proportionem crassitudinis nutriunt. quam ob rem iis, quibus recreatione opus est, dulcia vina sunt concedenda: ac præfer-

tim si nihil eis vitij fuerit in iecore, liene, ac renibus. Quibus vero crassus humor in venis colligitur, vinum tenuis consistentiæ ex usu est. verum si frigidi humores in venis collecti fuerint, acria & antiqua conueniunt: si frigidi non sint, ea apta erunt, quibus neutrum horum insit. ad succi vero bonitatem præstantius est odoratum: cæterum caput ferit. Vinis austeris vtimur, vt citatam aluum sistamus, alioqui non vsuri, quod neque deducendo alimento, neque sanguini gignundo, neque succi bonitati, neque ciundis vrinis, neque sudoribus eliciendis, neque vero subducendæ aluo conferant. ergo corporibus quæ biliosiora sunt, nec salernū, nec tmolite fuluum, & dulce, neque aruissimum, neque Lesbium, odorum, & fuluum, antedictis simile, accommodatum est, siquidem hæc calidiora sunt omnia. quique huiusmodi bibent, facile caput dolebit, & in febrem incidet: & nerui quoque patientur. tale igitur vinum nec biliosis naturis, nec perustis, neque in æstu multo, aut inedia, aut mœrore, aut anni tempore, aut regione, & calida constitutione concedendum est. Idem vero è diuerso probatur in iis, quibus excalfactione opus est, pituitosis, ac frigidis temperaturis, crudiorumque humorum copiam colligentibus, vitam in ocio ducentibus, regione frigida, atque hyeme, & cœli statu frigido, atque humido. Vinis autem omnibus, quæ quidem nec crassa valde, nec dulcia nimium sunt, quale est thereum, & scybelite, commune est, vt temporis progressu flauum colorem acquirant: & aliquid splendentis, instar ignis, habeant. nam nigra quoque, cuiusmodi est apud nos perperonium, si inueterarint, in rubram aut fuluam prius qualitatem, deinde vero in flauā abeunt. ita etiam album, quale est bithynum aminæum. hocque ita inueteratum Romani Cæcubum vocant. iamque huiusmodi vinum amarum est, & ob eam causam minime potui accommodatum. ergo ita veterum potus fugiendus, sicut etiam nimis nouellorum. ac maxime quidem a vinis suapte natura crassis, cum nouella sint, abstinendum est: siquidem tantum abest, vt quicquam ad ciborum concoctionem conducant, vt ipsa etiam vix concoquantur. præterea vero nec aluum subeunt, nec facile distribuuntur, nec vrinam cient, nec gignendo sanguini, nec nutritioni conferunt: manent vero diutius in ventre suspensa, sicut aqua: sique paululum quid eorum quispiam

bibat, facile acefcit. porro vetuftiffima vina tantum ab al-
bo vna & auctero, & nouo, & craffo differunt, vt illa vehe-
mentiffime calefaciant, hæc vero fic refrigerent, vt fenfus
ipfe percipiat. Quemadmodum vero muftum ftatus ple-
num, & concoctu difficile, & craffi fucci fit, omnes no-
runt: quod etiam id folum boni habet, vt aluum subducatur:
quod fi quandoque non faciat, perniciofiffimum eft. Cete-
rum celerime omnium alba, & aquofa inueterafcunt, hoc
eft, celeriter in vetuftorum qualitatem commutantur. eft au-
tem ea qualitas, acrimonia primum, qua plane calefaciunt,
poftea vero amaritudo, ad quam aquofa vina nouennio, aut
quandoque decennio perueniffe vidimus, nifi primis tribus
aut quatuor annis acefcere properauerint. at potentibus, &
aucteris, & albis fed craffis, quandoque contingit, vt etiam
poft decennium cum rite non afferuarentur, acefcerent. Sed
contingit etiam, vt plurimo tempore inueterafcât. talia funt
in Italia tiburtinum, figninum, marfum, & furentinû: quod
ferme ante vigefimum annum factum, potui aptum diu per-
durat, nec facile amarefcit: & cum falerno præftantia, virtu-
tèque contendit. his contrarias affectiones patiuntur vina
aquofa, quale eft, fabinum, gaurianum, arfynium, titacazenû,
tibenum, & cætera generis eiuſdem: quæ omnia contrarias
qualitates, acidam inquam, & fi perdurarint, amaram, facile
fufcipiunt, locus tamen, in quo reponuntur, vt ad alterutrâ
mutentur qualitatem, multum facit. optimus igitur in prin-
cipio locus frigidus eft: poft calidus: quoniam tepidus acida
vina facile reddit, quanquam vina, quæ duobus aut tribus
annis frigido loco reposita, bona manferunt, in cellam ca-
lidam fatiſ poſtea transferenda funt: nec vnquam tepida,
& temperata indigent. quædam tamen vſque adeo debilia
& aquofa reperiuntur, vt frigus ne à principio quidem fe-
rant. Vafa autem vinaria, quæ reclusa finis, in caufa funt,
vt vinum facile aceſcat: veluti contra, cum operculum ha-
bent, clauſaque funt, id minus eis contingit. & multo e-
tiam minus id vafa plena patiuntur. nam quæ aliquantulum
vacua funt, quoniam aërem incluſum habent, per il-
lum intermedium celerius ab extrinſecus ambiente immu-
tantur. plena vero ita, vt operculû vinum attingat, per
illud quidem imbecilliter admodum, & obſcure eouſque
viriantur, quouſque tegumenti denſitas peruenit. ex quo fit,

vt picata, & gypsata dolia diutius vina sincera conseruare comperias, sed quæ solo corio, sicut ea etiam quæ cuneis, obstruuntur, minus durant. Cæterum in Asia apud nos tria vina fulua sunt præstantissima, tmolite, Lesbium, & à veteribus laudatissimum aruissum, quod in Chio conficitur: quod omnes ad optima medicamenta, & præsertim ad antidota conficienda adhibuerunt.

Rusi, de vino. est libro xij de dieta, vel potionibus.
Cap. 7.

Vinum sic ad sanitatem, vt rem vllam aliam commendo: sed oportet bibentem scientia præditum esse, si velit non grauissimas pœnas dare. etenim vinum potest calorem accendere, corpus viribus implere, alimentum omnino concoquere: neque vllum vinum tam prauum est, quod hæc non faciat: sed hic quoque, vt in cæteris, & deterius, & melius cõperies. quin etiã vinum poterit animum quodammodo afficere: quippe cum vinum sit mœroris medicamentum, atque Helena quidem mihi videtur hoc crateri infudisse, vt mœrorem sedaret, ei ergo qui moderate bibit, & voluptatem, & humanitatem, & bonam valetudinem affert: is vero, qui immoderate potat, aliquid quidem iucunditatis in nimio potu, sed incommodi quoque aliquid capit. nam qui fieri potest, quin incommodo afficiatur is, qui nimium bibit, cum animus in tanto vino immersus sit, vt eo calidissimo frigeat? Sunt autem tibi hæc argumenta. nam ebrij corpus impotens primum fit, tum somno grauatur: & calore quoque alimentum concoquitur, atque hæc quidem ebrij patiuntur, vt statim frigescant: postea vero, ne ego quidem explicare queam, quot malis circunueniantur. nam & verisimile est, eos attonitos reddi, & articulos vitiari, & partem aliquam debilitari corporis, & iecori, spleni, capitique proprios cuiusque morbos afferri. Ac mihi quidem talia cogitanti, videri solet admirabile, qui fiat, vt cum in vino tot bona, totque mala plane appareant, liceatque ex vino optima quæque sumere, homines tamen pessima potius eligant.

Galeni, de sapa. Cap. 8.

Sapa ex musto fiat, id autem nõ ex austeris vuis, sed quam dulcissimis paretur. neque ex primo fluente, sed postremo.

LIBER

ale mustum si fuerit, vsque eo coquendum est, dum ad dimidium eius, quod initio iniectum fuit, redigatur. sin minus tale fuerit, ad tertias erit coquendum.

Rusi, de sapa. Sumptum ex secundo libro de victus ratione. Cap. 9.

Sapa vim habet ipsa quidem calfaciendi, sed non tamen eque, ac vinum. qua de re quidam etiam eam frigefacere putauerunt, mihi vero non probatur, dulce ita refrigerare, vt existimant: quoniam necesse est, dulce, suaue esse: quod vero suaue est, effusionem aut dissolutionem facit: hæc vero calor efficit. Verum neque per vrinam expellitur, neque ad distributionem facile mouetur: sed in ventre moram trahit, eumque propter crassitiem implet: & sua crassitudine sanguinem quoque crassum facit. præterea crassum iecur, crassumque lienem efficit.

Galen, de aceto. Cap. 10.

Acetum ex mixta substantia, frigida, & calida, quarum vtraque tenuium partium est, constat. veruntamen frigida facultas, quæ tenuium est partium, in eo excellit, quocirca vim habet repellendi.

Rusi, de aceto. ex secundo libro de dieta. Cap. 11.

Aceti vsus in ratione victus est plurimus. nam ex eo præstantissimum condimentum obsoniis accedit: multaque sine aceto vesca non sunt. si quæ aliquis eo non vtatur, maxime lædetur: non secus, quam si etiam sine sale cibus vesceretur is, cui sal cõueniret. Est autem cordi accommodatissimum, & cibo aptissimum, & concoctiones adiuuat, & pituitæ inimicum. Laudatissimum vero acetum ex potentissimis vinis fit. talia sunt, quæ acerbiora sunt.

Rusi, de potione quadam, quæ ex vinaceis fit ex eodem libro. Cap. 12.

Ex vinaceis huiusmodi potio conficitur. expresso ex vuis vino, aquam vinaceis immiscent, easque calcant: deinde exprimunt, tum decoquunt, donec tertia totius pars restet. fit potus dulcis quidem, vt sapa, sed neque crassus, neque potes.

si quæ

fiq̃ue aliquis diligenter decoquat, & suauis, & ad vrinam aptus, & flatus expers reddetur: vt etiam ægrotanti confidenter dare queas, si quando opus sit. si nō decoquas, acetum inde prauum fiet. Dioscorides vero singulis eius vini decocti congiis sextarios duos salis miscet: & post hyemem in dolia condi iubet: suadetque vt post annum eo homines vtantur: quoniam cito exolefcit.

Ex Dioscoride, de vino impotenti. Cap. 13.

Est etiam aliud, quod ἀδύναμον vocant. par autem musti & aquæ mensura miscenda est, tum lento igni leniter decoquenda, donec aqua tota consumatur, cūque refrixerit, id in picatum dolium fundemus.

Galenī, de melicrato. Cap. 14.

Melicratum nō admodum vtile est iis, qui amaram bilem coaceruant: quoniam in eis in bilem vertitur, nisi prius vel intestina, vel vesicam pertranseat. quod si faciat, non modo non lædit, verum etiā maxime iuuat. nam secum biliosa excrementa deducit. ergo huiusmodi naturis dilutius melicratum dare conuenit: vt nec sitim afferat, nec bilim gignat. Vt autem iis, in quibus amara bilis redūdat, ita iis, quibus in tumorem elata sunt viscera, siue ex scirrho, siue inflammatione, siue œdemate, est incommodum. nam in eis prauum fit, quia cito pertransire viscera ipsa non possit, & facile in bilem cōuertatur, præsertimque in inflammationibus propter caloris magnitudinem. Mel igitur quoniam rerum omnium est dulcissimum, cum in calidam corporis temperaturam incidit, statim mutatur, & in biliosum humorem in ventre cito conuertitur, priusquam in venas distribuatur. si vero absque huiusmodi mutatione distribui properet, omnino in venis commutatur. cætera vero, ad proportionem dulcitudinis, suscipiūt eadem ratione citius, aut serius mutationem: vt in calidiore natura citius, in frigidiore tardius immutentur. Cum igitur mel in acutis morbis in bilim conuertatur, & ob eam causam eis sit noxium, aqua autem tarde penetret, & in hypochondriis diutius moretur sitque idcirco fugienda: id quod ex vtrisque mistum est, idoneum redditur, cum ea temperatura constet, vt, aquæ plurimæ tantum mellis misceatur, vt viam aquæ paret, & eam ad distributionē du-

cat. his enim ita temperatis vrine facilius transibunt, & spiritum ocius educetur. si vero multum mellis imponas, sitim facit, & spiritum viscosum reddit, ad hęc igitur melicratum dilutius est magis accommodatum: meracius vero ad alui deiectionem. ac melicratum quidem crudum, magis aluum subducit: probe autem coctum, valentius alet. Fit autem ad hunc modum. primum multum aquę melli indimus: deinde tantisper coquimus, quoad spumare desinat. spumam autem, cum primum emergat, tollere ab eo oportet. atque ita quidem paratum acrimoniam deponet.

De apomelite, Galeni.

Cap. 15.

Apomel aquę frigidę mixtum, vt refrigeret, ac sitim extinguat, æstiuo tempore bibunt. estque vtile iis, qui crudos humores coaceruant, ac præsertim vbi coacuit, id quod esse sæpe contingit, alias magis, alias minus: vt pote quod ex aqua non pluuiam, sicut hydromalum, sed qualibet, confectum sit, ad hunc vero modum conficitur. è fauis non vitiosis expressum mel in leberem, in quo sit aqua fontana, quę pura, & suavis sit, coniicimus: deinde coquendum, donec faui omnem eorum humorem deposuisse plane videantur. tum reponimus, atque adseruamus, eoque in potu vitimur, quem veteres *δενυλκν*, hoc est, acidum dulce nominauerunt.

De hydromelo, quo veteres utebantur, Galeni.

Cap. 16.

Cum aqua pluuiam cessat putrescere, tum dulcedinem acquirat. hac mel prius decoctum, & à quo spuma sit abiecta, permiscemus, eoque vitimur. hæcque potio consueto nomine hydromalum nominatur. Dioscorides vero id hydromeli vocat: atque confici, vt vni mellis parti duę partes aquę pluuię veteris miscętur, & ad solem teneantur: traditque nonnullos aquam fontanam admiscere, & ad tertias decoquere, & reponere.

Philagrii, de apomelite, ex libro de potionibus suauibus.

Cap. 17.

Tempus apomelitis potioni accommodatum est, cum signum coctionis apparet: ac in febribus quidem, ex vrinis: in pulmone vero, si quippiam sit, quod hac potione indigeat, quod

quod ea quæ expuuntur, nobis indicent, nō importune quoque ante concoctionem dabitur: siquidem vim quādam habet incidendi, & abstergendi, potestque ipsum concoquere: sed melius etiam concoquit quam melicratum. præstantius ergo tempus apomelitis est posterius, vtpote quod vinosi quidpiam acquisiuerit. euenit enim vt febres magis accendantur ex vini porione, nisi iam morbus declinat. quo sane tempore causæ extenuatæ sunt, & meatus aperti fuerunt: ac tum quidem vinum potui datum permeat, nec febres auget, & ad cutim calorem trahit: & humores temperans, statim acrimoniam extrahit: paulo post vero sudores quosdam, & vrinas commouet. ex quo fit, vt tempus declinationis sit vini, & aliorum potuum vinosorum potioni accommodatum. Sed quoniam apomeli est vino itidem, in calore debilius, habetque vim incidendi, & abstergendi, idque vim habet præparandi solutionem febrium, quæ ex putrescentibus humoribus accenduntur: idcirco fit, vt etiam ante declinationem apomeli potui detur. at melicratum compositum statim præbetur. oxymeli vero dari poterit statim cōfectum: sed si melius sit diutinum, illud dato. tunc enim facultates inter se diligenter sunt distinctæ. Rhodomeli vero, & omphacomeli, & diacodyon inueterascere valde postulant. pars enim in eis crassa & feculenta est, pars vero contra utilis, & potabilis: & tempore opus est, vt secernatur: idque præsertim in apomelite: quod prius quam vinosi quidpiam, quod tractu temporis acquisiuerit, & gustanti, & odoranti afferat, nihil à melicrato differre videtur. Coctū enim, & sex mensium spatium asservatum, nō solum ea, quæ dixi, præstat, sed vim etiam roborandi, more vini, demonstrat: nec caput tentat. ergo diu ante factum apomeli, bibendum est. Hæc vero est eius confectio. Fauos mellis plenos, albi coloris, pellucidūque mel continentes capimus, manibusque humorem exprimimus: aquam fontanā optimā indimus. si mel crassius sit, vni mellis parti quatuoræque partes iniicimus: si mediocre, tres & dimidiū alterius: si tenuius sit & liquidius, tres. partē vero terrea faui, reliquias inquā, ex quibus mel expressum fuit, manibus multum confringimus, & in tenues partes dissectas. in aqua exprimimus: deinde humorē in vnum adductum, & totū mel dissolutum in ollam nouā, in qua prius ad terreum odorem tollendum aqua pedetentim ferbuerit, coniicimus, & igni

ex carbonibus, aut tenuiore flamma ex lignis fumum non reddentibus, decoquimus, ablata iugiter spuma, & quicquid veluti sex feruendo reiicitur. Post primam vero coctionem, auferimus quicquid terreum est, ac nimirum etiam spumam, ollam ab igni tollimus: deinde plane frigere sinimus. vbi iam frigida sit, quod supra fluitat, abiicimus. totum postea sic frige factum igni excalfacimus, & vbi serbuerit, tollimus. & vbi frigescat, iterum quodcunque superfluitat, excipimus. vbi vero tertio serbuerit, frige factum sit, & excrementum abiectionem, apomeli coactum in vas fictile coniicimus. sunt autem ad hoc accommodata, quæ philadelphia, & caryena, & omphacera nominantur. id reponimus in cella vinaria, vbi vinum reconditum moueri non solet. Est vero perspicuum, hoc esse diutius decoquendum. nam si ollam auferas, vbi feruere incepit, aut parum serbuerit, imperfectam coctionem facies: & excrementum terreum in ea relinquetur, quod efficere poterit, vt potus putrescat, & corrumpatur. Est autem duplex apomelitis compositio. alterum sit, cum soli faui, posteaquam mel expressum fuerit, in aqua decoquuntur: quod rustici plerunque faciunt: quod & vinosum, & crassum, & nigrius est: alterum vero, quale ego descripsi: in quo melis potius quam fauorum usus cernitur: quandoquidem faui in aqua tum lauantur, non coquuntur: cum tamen mel totum cum aqua decoquatur. hæcque compositione nos semper vtimur, aquæ solius potione vt plurimum deuitata: siquidem ea ægrotis febricitantibus neque pauca, neque exigua mala solet inuhere.

De confectione, quæ δὲ καὶ δὲ λέγεται dicitur, Galeni.

Cap. 18.

Vni aquæ sextario capita papaueris decem iniiciuntur: præmacerantur vnum diem & noctem, si humidiora, & molliora fuerint. si vero duriora & sicciora sint, etiam diutius, quam vnum diem. melius vero est, nondum indurata accipere. estque perspicuum, valde mollia abiicienda esse. nam sicciora exiguum succum habent, humidiora vero multum quidem, sed inconcoctum adhuc, & aquosum, & debile. quam ob rem ex humidis, & palustribus locis accepta fugienda sunt. numerum vero, quem dixi indi oportere, iuxta aquæ proportionem, de iis, quorum est mediocris magnitudo, intelligere oportet.

oportet. quædam nanque sunt moderatis maiora, quædam minora, quædam vero media, ut plerunque esse solent. ex his prædictum numerum ad sextarium conice. Coquendi terminus esto, non ut tertia, aut quarta, aut aliqua alia talis pars aquæ restet, verum cum primum tota flaccida facta fuerint: quippe cum eorum succum velimus exprimere, id quod satis vñu veniet, eis flaccidis effectis. huic succo mellis dimidiam mensuram adiiciendam censeo: & igni fumi experti coquendum simul ad attici mellis consistentiam. coquenda præterea sunt in aqua pluuiæ, aut fontana. Vñus eius est in iis, quibus somno opus est: quibus etiam sæpe medicamenta ex opio confecta damus. quibus tenuis defluxio à capite ad asperam arteriam destillat, quæ propter tussés insequentes dormire non sinit. in hñce consueui etiam medicamenti confectiõnem ex sapa parare. satis autem ad eiusmodi coquitur, cum capita papaueris ad aquæ medietatem fuerint decocta. quinetiam ex passo, & sapa cretica melius, quam ex melle coquitur: vbi fluxus valde tenuis sit. mel enim attenuandi vim habet, & tunc fugiendũ est, quoniam tenues defluxus auget. huic etiã medicamento, dum coquitur, radix glycyriæ addenda est, quo simul coquatur. vbi hæc non suppetat, succus imponendus, qui ex Creta aduehitur. si vero copia defluxus à capite delati in pulmone consistat, cõfectio ex melle est accommodatior, ergo ad id quod vrget, animũ aduertens, vbi in somnũ vertitur æger, aut quod ex melle constet, aut quod sine melle apparatũ est, medicamentũ dabis. aliquãdo etiam vtrunque permiscebis, ad id quod vrget, in miscendo intentus, ut scias cuiusnam maior imponenda sit copia. datur vero cõmoderata mensura, duorum satis magnorum cochlearium magnitudo. hanc mensurã augebis aut minues, habita ratione magnitudinis corporis, cui das, itẽmque ætatis, annique, temporis, & regionis. In his enim omnibus, frigidioribus minimum dabis, calidioribus amplius. habita vero etiam ratione quantitatis, & qualitatis ipsius defluxionis, tepus, minũsque daturum plane patet: siquidem hoc in omnibus auxiliis est commune.

De eadem confectiõne ex capitibus papauerum. Philagrii, ex libro de potionibus suauibus.

Cap. 19.

Ego non solum iis, qui se quieti tradidissent, somnõque

indigerent, cōfectionem ex capitibus papaueris exhibui, aut ad tusses arcendas dedi, in quibus & dandi tempus, & mensuram rite Galenus definiuit: sed etiam iis, qui vehemēti febris iactarentur, quique calore, quem ferre non possent, affigerentur, & os ventriculi ardore opprimeretur: itēque in erysipelate, & alio calido quouis affectu. in quibus etiā valde quantitatem auximus, vt quinque & sex cochlearia daremus. idque non semel, sed & bis, & ter: idque sæpius in die. nec solum in statu morborum, quos febris affert, sed etiam ante statum, & vero etiam ante concoctionem euidentem: in quibus vigilia, calorque acer aut magnus quidam hominem oppugnabat. Idcirco recte facere mihi videtur, qui ante statum morborum, qui ex febre existunt, bibere hanc cōfectionem volunt, vt oxymel admisceant: quādoquidem oxymel eius materiæ crassitudinem attenuat: seruātque cōfectio suam vim refrigerandi, & celeritati concoctionis nullum affert incommodum. nec solum vero in febribus ex humorum crassorum corruptela accensis, oxymel admiscere, & præsertim cum ante statum damus, sed etiā in visceribus obstructis, vt iecore, pulmone, liene, & eiusmodi febribus adurentibus oportet. tūc autē quinque aut sex perfecta cochlearia damus, nec frigiditatem nimia, quemadmodū in iis, quos tussis absque febre vexat, pertimescimus. Calorem enim, qui præter naturā est, corrigimus, cui etiam conuenit quantitas medicamenti, vt ad naturalē calorem redigatur: cū minime videlicet vehementibus potionibus accenditur. sed non solū febris, verū etiam accessio debent cōuenire: vt vterq; vigor, & priuatę accessionis, & morbi ipsius, in vnum incidat. Vehemētes autem portiones voco eas, quæ magnopere augentur, cum morbum crisi dissolutū iri speramus. nam ante morbi vigore, cū nobis persuademus, crisin nihil mouere posse, nos refrigerationis causa potione vtimur: eiusq; moderatam mensuram damus, sed eandem etiam dare poterit quispiam in statu, vel solam, vel cum oxymelite: & cum omphacome-lite, modicum tamen admiscens. & alioqui etiam cum rhodomele, & vino aliquo eorum, quę permeant: ac præsertim si cōfectio ex aqua facta sit: cum aqua suapte natura tardi sit transitus. Est autem paulo melius ad capita papauerum decoquenda, vinum quod magis tenue ac perlucidum sit, quam aquam, assumere. ita enim melius penetrat, & roboran-
di

di quoque vim habet. quinetiam in cute denfiores hoc vinum admixtum melius adiuuat: quemadmodum etiam omphacomeli aptius est in corporibus rarioribus, aut ore ventriculi imbecilliore, & magis etiā si cibi fastidio teneatur. iis præterea, qui dulcia bibunt, aut aliquē in ventre habent medicamentosum humorem fluentem, aut biliosum, iis qui ita affecti sint, rhodomeli admiscebis. atque hæc quidem in febribus satis distincta sint nobis. cæterarū vero affectionum deinceps est facienda commemoratio. Hic igitur potus non solum pulmoni suppurato, & defluxione oppresso, & tussienti utilis est, sed cæteris itidem visceribus: quā ob rem damus non modo hepaticis, & splenicis, sed etiā quibus renes, & vesica vitium contraxerunt: si modo calida sit affectio. ergo vrinæ stillicidia, quæ ex lotij acrimonia sint exorta, præcipue vero in balneo, aut ante balneū, copiose datus efficacissime comprimit: instituendāque iis est victus ratio crassior, & succi melioris. Ad renum autem vitia, & cum ilia, atque lumbi calidiores sunt, hic potus valde facit, itēque accommodatus est iis, quibus diabete, & cholericæ affectiones periculū minatur. in quibus vtrisque si nihil veter, frigida temperatus, sæpe est utilissimus. etenim extremū cholicorum affectuum remediū frigidus potus est. sed totus venter prius roborari debet melino, & mastichino, & vix acerbæ succo, & aliqua portiuncula aluminis scissilis, & cæteris generis eiusdem: totāque egroti cutis diutius confricanda est manibus inunctis, aut etiā linteis mollibus: tum cucurbitulæ dorso, scapulis, & thoraci affigendæ: postremo hunc potū calido omphacomelite temperatū dabimus, si vero his peractis inanitio valde perdurer, sitque aliqua syncopes, & conuulsio- nis suspicio, atq; timor, ad frigidæ potionem necesse est confugere, thoracē vero euacuabis, si hoc quoque opus esse propter vigilias, aut calorem immoderatū videbis. si vero concoquendus morbus sit, butyro, & terebinthina, & iride, vna cum eis vti poteris. si inueterarit, mel quoque & similia danda erunt, & cum somno se tradiderit, potum ipsum dabis. si vero humores contentos secare, & abitergere oporteat, tum hæc ipsa, tū vero etiā pulegij comam, itēque hyssopi, & adianti, & panacis ex aqua decoques: atque etiam oxymel solum, vel cū herbarum decoctione propinabis. id quod facies eo tempore, quod ante dixi, vna cum medicamento, quod

ex papauerum capitibus conficitur: & si opus fuerit, etiam de die, aut alio quoque aliquo nocturno tempore, cum febris ardens aliqua, aut vigiliæ vrgcant.

Philagrii, de confectiōe ex malis cydoniis, & quæ ex cornis & aqua fit, ex eodem libro excepta. Cap. 20.

Confectio ex malis cydoniis ad hunc modum paratur. auferitur cortex, & medulla: & coquantur ex optima aqua fontana, donec tertia pars aquæ consumatur: reliquæ vero duæ partes vasis fictilibus recte infunduntur, & prædictis locis accommodatis reponuntur. Fit hoc vinosum & austerum, & potum coeliacis prodest: & os ventriculi imbecillum atque hepar corroborat, cum seipsis humidiora quandoque sunt facta. quandoque autem optimum mel admixtum perfectam iam coctione inditur: idque non solum voluptatis causa, sed etiam ut compositio conseruetur. humor enim, si in eo mel sit, non facile putrescit, est ergo perspicuum, id convenire iis morbis, in quibus abstergendum vna, & adstringendum fit: quales sunt partium internarum ulceratarum: ut oris ventriculi, atque stomachi. Huic similis quidam potus ex aliis quibusdam fit, & præsertim ex iis, quæ corna dicuntur: qui & eodem modo conficitur, & parem ei, qui ex cydoniis fit, usum habet.

De omphacornelite. Philagrii, ex eodem libro. Cap. 21.

Acrestæ racemos prope initium maturationis capere oportet, cum acidam qualitatem consistentem adhuc seruant, neque adstrictionis sunt expertes: deinde loco temperato ponere tribus, aut quatuor diebus: ac præcipue si aer ambiens sit humidior. postquam vero repositi fuerint, exprimendi sunt, succusque in vitreum vas excipiendus: tribusque succi partibus vna mellis optimi despumati adicienda. multis vero diebus id insolabis, usque dum acrestæ humor feruifactus consistat: id quod longo tempore fieri solet: deinde in sublimiore parte domus seruato, ne putrescat, ita ego medicamentum hoc facere, & ad prædictas affectiones uti consueui. itemque in iis, quorum intestina diuturnis & tenuibus defluxionibus infestantur sic, ut continue excretiones ex quadam intemperie calida fiant, id etiam dare soleo iis, quibus os ventriculi propter calidum simul, atque humidam affectionem non appetit: cum prius per

per alia quædam absterfero ea quæ ad ipsum ventriculi os humores quosdam vitiosos mittunt, & ne appetitus excitetur, prohibent. do etiam non præmissa absterfione iis, quibus succus non fuit epotus. probe enim inappetentias omphacomeli potû sedat: ac præcipue si meracius potui detur. confert etiam iis, qui propter corporis raritatem ex tenuitate humorû fluentium, animo linquntur, & præsertim in febribus: quorum repentina purgatio, sine perspicua excretionē facta, morbi naturam valde producit. in quo genere affectionis tota curationis vis in vino quod permeet, & alicuius adstrictionis particeps sit, collocata est. si tale nō adsit, poterimus vino tenuis substantiæ, & flavi coloris hunc potû miscere, & ita ex pane propinare. atque ætate quidē aqua frigida temperatū, si nulla in partibus principē locum tenentibus inflammatiō sit: hyeme vero, calida necessario. Cūque hæc syncope vehemens accidit, semper calida téperare oportet, est etiam, cū acutissima distributione in acutissimis syncopis indigemus. atque iis quidem, qui ita exoluuntur, accommodatū est, quod & cito distribuitur, & quod ad continendum valet. talēq; erit merito, quod calidā, & adstringentem in se vim habeat. nam vi caloris penetrat, adstrictionis autem vi permanet. his ergo rationibus omphacomeli est accommodatum. nam mel in se habet, vt penetret: itēque acris qualitas: adstrictio vero, quæ suapte natura tarde permeat, est permanens. sed erit præstantius, si vinū assumpserit, vt acidū in eo facultatem, qua succi attenuantur, obtundamus. ideoque vinum fuluū & subdulce, & non admodū tenue, est ad miscendum accommodatius. ergo ad calidas intemperies, & morbos, vtilē comperies vtrunque potū, & qui ex capitibus papaueris, & qui ex acresta, & melle sit, & post hos, eum, qui ex rosīs, & melle conficitur: quod etiam omphacomeli superat. & ob eā ipsam causam his, qui propter mordaces & calidos humores, atque etiā febri acutissima exuruntur, vtilissimum est: in quibus videlicet non est molesta ventris solutio. nam in eiusmodi illud est præstantius. febrium enim affectionem simul concoqui par est, vt ita vtrunque eorum postea detur.

De rhodomelite. Philagrii, ex eodem libro.

Cap. 22.

Mel rosaceum tres succi rosarum excolati partes, vt a. n.

i. iij

que mellis capit, coquitur ad solem eodem modo, quo omphacomeli. leuiter autem adstringit, & refrigerat, & nonnihil etiā absterget, & nescio quid acrimoniæ nanciscitur. id eoque ori confert, quod calida inflammatione, & quod ob talis fluxionis defluxum laborer. leuiter enim id quod delabitur, cōprimit; & quod feruet, moderate refrigerat: potestque acrimoniam retundere nō secus, quam potus ex capitibus paneris facit. ita etiā facit in humoribus, qui in profundo sunt siti. nam vi abstergendi eluit mordaces humores, & refrigerium affert iis, qui calore, & morfu vexantur: & adstrictione naturales facultates corroborat. Præterea vero aqua mixtum, cum aliis, tum vero etiā febricitantibus damus, cū vigor accessionis, & morbi ipsius iam constiterit. iis quoque, in quibus non est humorū redundantia, dari potest absque omnimoda euacuatione: itēque iis, in quibus accensi sunt humores, aut noxia euomuerunt, aut excrementa infesta per inferiora expulsa sunt. sed in iis qui exuruntur, eius potio cōtinua erit, vt aliquis medicamentosus humor ad os ventriculi ex partibus adiacentibus intercitat. ac sæpenumero etiā in febribus vna tantum potio copiosior, in tempore cōgruo data, integram morbi solutionem potuit asferre, prouocato sudore, aut citata aluo, aut vomitu moto, quæ ex cæteris quoque potionibus in vigore datis consequi consueuerunt.

De felinato, Philagrij, ex eodem.

Cap. 23.

Apij decoctum, & flatum inconcoctum & crudum facit: & copiam humorum per vrinas ducit. idque dari conuenit iis, qui febris iactantur: & præsertim si acuta febris sit: cum non confertis crisi- bus earum solutio perficitur, sed concoctione ea, quæ adiuuans nominatur. sed præstat radices modice decoquere, ne ita vehemens sit. & antequam humores febrim accendentes discernantur, non erit potui dandum.

De oxymelite, Galeni

Cap. 24.

Cum melicrati facultas cætera omnia habeat, quæ ad acutos morbos opus sunt: in vno tamen duntaxat eis est contraria, quod supercalfacta in bilem conuertatur. hanc eius mutationem aceti permixtio cohibens, præstantissimum medicamentum efficit, tantumque aceti melicrato addendū est quantum satis sit, vt facultas in bilem conuertendi corrigatur. id enim

enim sitim non afferet, sputaque non omnino crassa & glutinosa, facile educet. has vero ambas eius actiones, sequitur etiam oris & faucium humectatio, & qua ratione hæc efficit, eadem quoque iecori, & lieni summe est accommodatum, cum viscera absque molestia expurget. In pulmonis vero, thoracis que affectionibus eius usus est plurimus, maximamque affert utilitatem propter commoderatam aquæ, aceti, ac mellis mixturem. tale enim oxymeli spiritum crassum, & flatuosum in hypochondrio secat: & status rumpens, viasque omnes expurgans, ad urinas serosa, & biliosa excrementa deducit. Oxymeli igitur mediocriter temperatum, noxas omnes, quæ ex mellicrato, vino, & aqua oriuntur, effugiens, solum nocet interdum quod intestinum radit: idque facit iis, qui intestinum imbecillius habent natura, & quod ad patiendum sit idoneum. Cum igitur mel facultate calidum sit, & in bilim cito in calidis corporibus, vertatur, idcirco edulium est pituitosioribus naturis & senioribus, ac morbis frigidis accommodatum. at oxymeli omni ætati, & naturæ ad tuendam valetudinem utilissimum est, cum omnes angustos meatus aperiat, sic ut crassus, aut glutinosus humor nusquam contineatur. quam etiam ob rem medicamenta, quæ tueri valetudinem à medicis dicuntur, attenuante facultate sunt prædita, ac tibi quoque & ratione & experientia perpendenti ea, quæ ad victum attenuantem faciunt, oxymeli accommodatissimum videbitur. nam neque mali succi est, neque stomacho insensum, neque ullam aliam absurdam facultatem habet. Si vero scilliticum acetum fuerit, ita non modo eorum, quæ ad victus rationem, sed omnium medicamentorum accommodatissimum ad incidendum est. conuenitque hoc uti, itemque vino, & aceto eos, qui summe incidere & attenuare morbum, qui in corpore sit, quod crassum, glutinosum, & pituirosum excrementum contineat. atque infinitos prope vidi, qui ex aceti scillitici, atque etiam vini usu ad vitæ finem usque sani vixerunt. oxymeli vero hoc modo conficiendum est. Melli optimo super carbonibus spumam aufer: in ipsumque tantum aceti conice, quantum gustanti nec acidum nimis, nec dulce videatur. ac denuo semper carbones coque, quoad plane in vnum coierint amborum facultates, nec appareat gustanti acetum adhuc crudum, hinc ab igni auferes. cumque uti voles, aquam miscebis, ita temperas, ut vinum, ergo melius exit ex sumetis gustu, quam nostro, iudicium de

modo facere, id esse sumentis naturæ aptissimum oxymeli ex
istimantes, quod utique est iucundissimum: proindeque utiles
aduersissimūque esse, quod est iniucundissimū. Eius tamen pri
mam mitionem, ut quamplurimis conueniat, talem esse oport
et. vni aceti parti, mellis, à quo abiecta spuma sit, duplum
miscendum est. Cum aqua vero statim ita in initio facies, mel
li quadruplum optimæ aquæ admiscebis. deinde coques me
diocriter, quoad spumare desinat. ac malum quidem mel mul
tum spumæ egerit, quam ob rem est etiam coquendum diu
tius: optimum vero, ut breuissimo tempore coquitur, sic mi
nimum spumæ emittit: unde nec pari ei coctione opus est.
plurima igitur coctio quartā partē eius, quod initio inditū est
amittit. Cōficitur etiam oxymeli, tribus statim ab initio mix
tis, ut sit aceti pars vna, mellis duæ, & aquæ quatuor. hæcque
ad tertiam, aut quartam partem coquuntur: spuma interim
detracta. sique valentius facere volueris, tantundem aceti &
mellis iniucies.

*Aceti scillitici, & vinorum confectio, ex Diosco
ride.* Cap. 25.

Acetum scillinum fit hoc modo. Scillæ purgatæ & candi
dæ minam concidimus, & in boni aceti sextarios sex conii
cimus, & vase diligenter operto sex menses ita sinimus. tum
exceptam Scillam exprimimus, atque abiicimus: defecatum
vero acetum in vase funditur, ac reponitur. Datur quotidie
ieiunis sorbendum, inter initia modicum, paulatim ad augen
do usque ad cyathum. nonnulli tamen duos cyathos, aut plu
res etiam dederunt. Scilliten autem vinum sic facies. Scil
læ purgatæ & dissectæ minas tres in musti boni metretam
Italicam demittito. operculo obducito, ac semestri spatio sic
dimittito. post id tempus excolatum vinum recondito. vetu
state fit præstātius, eius tamen vsus in febribus, & cum inter
næ partes vlceratæ sunt, fugiendus est. Quod vero meliten
appellant, datur in longis febribus, nam & aluum mollit, &
vrinas cit: prodest articulorum doloribus, & iis qui infirmo
capite sunt. Ita vero condies, ut ad quinque austeri musti cō
gios mellis congiū, & salis cyathum addas: in amplo vase
conficiendum est, quo magis ad efferuescendum locus detur:
salque prædictus paulatim inspergendus, donec ferueat: cum
que feruere cessauerit, in aliud dolium diffundetur.

Mulſa

Mulsi confectio.

Mulsum præstat id, quod ex vetere, austeroq; vino, & melle probato conficitur. minus enim inflat, mulsum vero plerumque fit, ut duabus vini metretis vna mellis adiiciatur. Quidam vero, ut celerius præberi possit, mel cum vino decoquunt: sicque in vasa diffundunt. alij, vtilitatis gratia, musti sextariis sex vnum mellis addunt: & vbi deferbuit, in dolia diffundunt. dulce autem permanet.

Vini ex cotoneis malis confectio.

Cydoniten vinum quod meliten aliqui vocant, ita condies. mala feminibus purgato, & raporum modo concidito: tum in musti metretam malorum minas xij demissas triginta diebus finito. vinum postea defecatum recondito. Quin etiam malomel, quod cydonomel itidem nominant, hoc modo fit. mala feminibus purgata in eam copiam mellis coniiciuntur, ut eo demersa obruantur. mitescit hoc post annum mulso simile. Vtrunque vero adstringendi vim habet, stomacho prodest: dysentericis, hepaticis, renum vitiis, & vrinæ difficultati accommodatum.

Hydromali confectio.

Fit hydromalum, ut malorum cotoneorum succi sextariis quatuor, mellis octo, & aquæ duodecim sextarii misceantur. sub canicula insolato. eandem, quam prædicta, vim habet.

Alia eiusdem confectio.

Mala cydonia optima xxxij feminibus purgata calamo in tenues partes dissecto, eaque in mellis præstantissimi sextarios octo coniicito. post octo menses aquæ pluviæ veteris sextarios duodecim addito: & in æstu caniculæ insolato: à pluvia, & rore custodito.

Vinum ex punicis confectum.

Ex punicis conficies hoc modo. Sumito matura punica sine nucleis. ab acinis eorum succum exprimito, & ad tertia decoctum reponito. hoc contra internas fluxiones, & fluidas febres efficax est: stomacho prodest, atque aluum adstringit.

L I B E R

De rosaceo vino.

Rhoditen hoc modo condies. Rosarum siccarum, & tufarum minam linteolo deligatam in sextarios octo musti demergito, & operculum obducito. post tres menses defecatum in vas transfundito, ac reponito. Vtile est iis, qui febrim non habent. & ad humiditas aluos, & ad tormina intestinorum facit.

Rosacei confectio.

Conficitur præterea ex rosarum succo, & melle commixtis quod rhodomel vocatur.

De vino ex myrti baccis.

Vinum myriten sic facito. myrti quam maturissimas baccas nigras sumito, & in sole siccatas tundito. earumque tufarum modio tres aquæ heminas, & vini austeri tantundem miscebis. sicque exprimes, & repones. hoc vehementer adstringit, & stomacho accommodatum est. fluxionibus ventris & stomachi prodest. & ad internas ulcerationes, & ad fluxum muliebrem valet. & capillos etiam denigrat.

Omphacite confectio.

Omphaciten sic faciunt. Vva nondum penitus matura, sed adhuc acerba, in cratibus disposita, arescit ad solē diebus tribus aut quatuor, donec racemi rugas contrahant: tum vinum expressum cadis insolarur. idque adstringendi vim habet & stomacho idoneum est. Creditur quoque in pestilentibus constitutionibus vtiliter bibi. sed huiusmodi vinum non nisi post multos annos bibi potest.

Picatum vinum quomodo fiat.

Vinum picatum ex liquida pice, & musto conficitur. pix vero prius lauanda est marina, aut muria, vsquedum exalbescat, & marina aqua pura defluat. postea vero lauanda iterum est aqua dulci. & octo musti congiis vna picis vncia adiicitur. & ita permittitur, vbi deferbuerint, & constiterint, in vasa diffunduntur. Calefacit picatum vinum, concoctiones adiuuat, abstergit, repurgat, vtileque est pectoris, venteris, iecoris, lienis, & muliebrium locorum doloribus: itaque diutinis defluxionibus, & ulcerationibus, quæ in profundo sunt, si febris absit.

abfit. Iam vero ad ruffes, tardas concoctiones, inflationes, & fufpiria facit,

De abfinthite vino.

Vinum abfinthitem fic condire oportet. Pontici abfinthij pondo libram cum multi quadraginta octo Italicarum amphorarum sextarij decoque ufque ad tertias. tum fuperinfunde multi sextarios ſex, abfinthiique pondo ſemiſſem: omniaque diligenter mixta in vafa diffunde, & repone. Eſt autem ſtomacho idoneum, vrinas ciet, hepaticis, regio morbo, & renum vitiis auxiliatur, tarde concoquētibus vtile eſt, itēque cibum auerſantibus, & iis, quibus iam longo tempore præcordia tenduntur. efficax etiam eſt contra inflationes, rotundos alui lumbricos, & menſtruas purgationes ſuppreſſas.

Elleboriten quomodo facias.

Facies autem elleboriten hoc modo. Ellebori nigri vncias duodecim, aphronitri vncias quatuor, multi heminas duodecim diebus quindecim macerato: & percolatis poſt ſex menſes vtitur, id etiam partum enecat. datur cyathus.

E ſcammonæa vt fiat.

Scammoniten facies fic. Scammonæe radicis per meſſem effoſſæ vncias quindecim in linteolo ligatas in multi congiū vnum conice: & diebus triginta finito. aluum purgat: bilem, ac pituitam trahit.

Ex thymo quomodo condiatur.

Thymi contuſi & cribrati triobolos centum linteo colligatos in multi amphoram demittito. facit hoc ad ægras concoctiones, cibi ſaſtudia, ruſtus difficultatem, neruorum, & hypochondriorum dolores, hybernos horrores, & denique ad venenata animalia, quorum ictum frigus inſequitur, & locus computreſcit.

Dioclis vinum ſanitatē conſeruans.

Cap. 26.

Cum in dolia coniectum muſtum fuerit, in metretas decē praſij minam indito.

In hoc capite plurima esse menda conspiciuntur.

Cum dandi vini duplex sit ratio, ususque postulet, ut vinum demus, vel ut febrim soluamus, vel ut concretionem fluentem sistamus, ideo in iis vini exhibitione omnino utendum est eò, ut vires confirmemus. at quibus, ut febris infirmetur, vinum damus, sit ut aliis dandum, aliis non dandum esse iudicemus: siquidem non vna est indicatio. atque ætas quidem est ad hoc idonea ea, quæ floret. vel quæ non multum absit. præterea viri aptiores ad hoc sunt, quam fœminæ: tempus vernum, & æstivum: naturæ perhumidæ, itémque nō multæ calidæ febres, breues, & quæ sine symptomatibus accedunt: & quæ in firma declinatione sunt, potius quam quæ declinare incipiunt. Omnino autem ad hoc inepti sunt, qui cum durtie, aut inflammatione partium ægrotant, sicci que sunt, & difficulter perspirantur: quique febres continuas habent: & quibus nervosa pars noxam contraxit. Vinum autem ieiunis dandum est, indita quinta aquæ calidissimæ parte: sique admodum potens sit, quarta. Sed si defecabitur, magis etiam eius vis infringetur. siquidem multum eius perspiratur. Primam vero eius exhibitionem remissam esse oportet, habita interim ratione consuetudinis: sique facile ferat, etiam secundo loco dandum erit: sique promptus capiat, etiam tertio. Ij vero qui præbibere consueverunt, bibacésque alioqui sunt, hortandi sunt, ut ad sex vsque heminas bibât. Qui vero athletarum vitam degunt, quique consueti sunt ad ludos, quos apocottabismos vocant, cum videlicet poculis plenis alter alteri præpinat, duplum, si velint præbibât, & euomant, tunc enim ex consuetudine datus eis humor accer & pituitosus excernetur. Adhortandi quoque sunt, ut qui velint, in medio cibo bibant, & etiam post sumptum cibum definitam mensuram assumant. Sed potus omnibus ne serius duarum horarum spatium à cibo sumpto detur, si postea siti urgebuntur, aquam bibât. Qui vero frigidum aliquid sumperant, iis in medio cibo, aut post cibum potus exhibeatur. Qui vero ieiuni bibere non consueverunt, nec possunt absque cibo potum sumere, si voluerimus nuda corpora à vino contingi, frustula panis in vinum temperatum calidum confracta iniciemus, sorbendum dabimus, atque ut
ita

ita temperatum sumant, iubebimus. ita enim pro portione respondebit potationi quę ieiuno stomacho fit. Eadē quoque & in senibus, & in pueris, & in plerisque mulieribus facienda sunt. itēque in iis, qui parum bibunt, vel suapte natura læduntur. qui vero à paucō initium sumunt, & in medio cibo vini indigent, iis ante, & post etiam, consuetam aquam dabimus. omnes vero, quibus febris infirmandę causa vinum damus, si res ex sententia succedunt, cogere oportet, vt dilutius quam eis conueniat, ebibant. mensuram vero in omnibus communem definire, cum magna & prope infinita sit in iis, qui sumpturi sunt, differentia, non possumus: & tamen danda opera est, vt medium terminum inter plurimum & minimū determinemus. ne plus igitur quam tres heminas, nec minus quam vnam bibant. iis vero qui ieiunā bibunt, dum apocortabismum exercēt, tertua præterea e poti pars adiungatur. qui vero post longum tempus loti sunt, portio consueta dari eis debent: itēque iis, quibus à balneo vinum damus. Omnibus enim, qui datum vinum biberint, sequenti die si bibant, aquę potionem commendamus. quam nisi eis persuaserimus, admonendi erunt, vt paucō vino vtantur, & copia etiam alimenti minuēda erit, qui vero febris infirmandę causa secundum balneum ingrediuntur, in eisdem vinis perseverare oportet, qui vero causa refectiōis, hi debent ad robustiora transire. Sed trāsitus ne fiat confertim & repente, sed pedetentim. Nunc vero signa, quę sequi eos debent, quibus recte vinum sit datum, exponenda sunt nobis. nam his cognitis mala quoque simul intelliguntur, ergo faciei rubor cū naturali coloris elegantia coniunctus, commoda spiratio, sudores calidi per totum corpus, capitis leuitas, partiū corporis agilitas, animi hilaritas, oculus humidus consequentur. tum vero sentiet se recte lotum, & ad vinum recte erit affectus: & postquam biberit, cibos magnopere appetet, & eorum vsum commode feret. itēque ructus, à quibus leuabitur, excitabūtur, & à cibo potum quęret. moderati sudores prodibunt, qui paulo post cessabunt: vrina excernetur. corpus denique reddetur molle, & probe coloratum, qui vero incommode vinum sumpserūt, eos sequetur faciei pallor, & siccitas per omnia, vel certe plurima corporis membra: ac, sicubi significat, sudor frigidus apparebit, vna cum capitis grauitate, in quo æger omnium

artuum motus conspicietur: itémque animi demissio, & stomachus ad cibum supinus, & sitis quæ sedari potando non poterit, & æstus in hypochondrio, & voluntas eructandi, nec ulli ructus sent: siquæ fiant, nihil leuabunt. vesica sæpe urinam retinens, atque etiam paulatim eam reddens, eorum quoque pulsus densus erit necessario. Cum hæc tum omnia, tum plurima appareant, si nausea eos tentabit, vomitus statim imperabitur. Si nausea non adsit, ipsi tamen alioqui facile vomant, tunc etiam, vt vomant, iniungemus: si difficulter vomant, aquam calidam potui dantes laborem sedabimus. Qui vero febrim habent, si euomant, & longa fuerit accessio, post vomitum exiguo cibo sunt alendi: si brevis, post sequentis diei somnum. Si non euomuerint, in iis cauere oportet diatriton, & mediis diebus assiduus potus temporibus à nobis definitis dandus erit. noxium enim est, cum febres post vini potionem accidunt, siccitate in ægro regendo vti. quam ob rem par est, vt cõtinuis potionibus humectantes particulas corporis exsiccatas, vini potione expediamus & liberemus.

Antylli, de collutione, ex tertio de auxiliis, quæ extrinsecus adhibeantur. Cap. 28.

Collutio sitim lenit; oris siccitatē humectat, linguæ asperitatem leuigat, dissolutionem mitigat, ac quod in dentibus viscidum est, expurgat: ac collutio quidem non solum in remissione dàda est, sed etiam moderate in omni tẽpore, præter quã in principio, ea vti possumus. gargarizatio vero iuuat ipsa quidem parum, extremas stomachi partes humectãs, sed tamen magis etiam lædit, cum materiam sursum potenter efficiens, caput obstruat.

De potu, ex libro eodem Antylli. Cap. 29.

Aqua calida quoquo modo omnibus ægrotantibus in tẽporibus oportunis dàda est: frigida vero; præcipue vt calorem, qui non ex alia affectione, puta ab inflammatione sit exortus, sed ipse per se vexet, vt in ardentibus febribus flammis, exhibetur. Per obfistentiam vero frigidam damus iis, qui frigide potioni sunt assueti, & qui alieni sunt ab vsu calidæ, aut quibus stomachus in morbo propter calidæ potionem subuertitur. Si vero ob febris æstum frigidam quis bibat,

bibat, is voraciter, & largius bibat: si ob aliā quāpiam causam, parum, & quasi forbeat. Cauendū autem est, ne statim à cibo bibatur, nisi vinum, & frigida, acetum nanque per se non damus, sicut ne vinū quidem, nisi quandoque paululū, & medicamenti vice. posca vero datur iis, qui sanguinem reieciunt: præsertim vero si à stomacho, aut ventre fiat reiectio. atque etiam iis, quos nausea vehementer exercet. & qui in nauigationibus nimium expurgantur. quandoque etiam pituitosis poscam damus, vt pituita euomant. & oxymeli sumimus, vt affectionibus thoracē infestatibus succurramus, & cum quispiam fungos comedit, atque etiā vbi quis gypsum potauit, & magis quoque, vbi taurinum sanguinem bibit. mulsum vero vinum vtrum alicui ægrotanti accommodatum sit, ego certe nō noui. at melicratū & iis prodest, qui febrem habent, & iis qui sine febre nervorum affectionibus correpti sunt. hydromeli vero, & apomeli, & melimalū ipsa per se non sunt idonei potus: quādoquidem facile corrumpuntur, & acefcunt. ori vero satis accommodata sunt iis, qui non appetunt in febribus non prauis, & morbis qui iam inueterarint, & à quibus febris absit: si minus apte datū alimentum est, nobisque placet statim à cibo & frigida, & vinum dare, horum aliquid sumemus. tum enim corpus, & præsertim ventriculus, & stomachus iam expleta nihil mali neque à morfu frigida, neque à vini facultate, atque vino patiētur. ex quo fit, vt neque ieiunis, neque multo post cibum, demus: cum simile sit si longo post cibum assumptū tempore, ac si ieiunis propinemus. post portionem vero cibos statim offerre, ne accommodatum quidem est iis, qui ieiuni præbunt, vinum enim & frigida prius corpus lædunt, quam cibi ingrediantur. Sed neque conuenit dare iis, qui multo ante comederunt, & postea superbibunt. nam quomodo hæc frigida morsum possint retundere, aut vini potentiam hebetare, cum iam confecta sint, nihil est quod afferri posse videatur.

Herodoti de potu: & quonam accessionis tempore potu sit vtendum.

Cap. 30.

Cum tota annotatio integra sectione in principium, statum, & declinationem diuidatur, omnem partem ad potum præbendum necessariam inueniemus. Qui igitur sumpto cibo febricitarint, aut facta conuenienti ciborum corruptio-

ne, si in principiis quoque annotationū nutriti fuerint, vel suspicio est, ne quid vitiosi alimenti sumplerint, si eis vomendum esse iudicauerimus, his vomitum post assumptum potū imperabimus. quibus quidem, ut reliquæ diligenter expurgentur, etiam secundo loco dabimus: & sæpe etiam, ut res iubeat temperentur, & per inferiora secedāt. sed aliæ quæque circumstantiæ inueniri possunt, quæ potum in principio annotationum postulent: qualis est infantium ætas. sed id demum tempus opportunū existimamus, cum nec serius, nec citius datur. qui vero potum auersantur, & ob eam causam in periculo versantur, id quod in difficilibus instantiis fieri solet, si in principio accessionis potum expetant, non erit eis negandus. In téporibus vero incrementi plures causæ dandi potus sunt. ergo si vehemens sitis in accessionibus quosdam inuadat, ferrique ea egre possit, non ex malitia, & incremento morborum, sed ex quadam propria mali qualitate, omnino necesse est symptoma mitigare: quod nisi fiat, febris magnitudinē multo magis sitis augebit. qua in re spectanda est etiam ægrotantis natura. nam si in ceteris tolerās patiensque sit, & frum non ferat, profecto aptus erit, ut in accessionis incremento bibat: & item qui multum biliosi humoris in stomacho acruant, & magno cum labore id reiiciunt, & quodammodo leuantur, sed extrema frigent, pallidique ipsi sunt, & prope deficiunt, neque decubitus ferunt, exusti atque enecti siti, quamuis ab excretionē leuari debuissent, cum ex quibusdam numeris constitutis hæc vicissitudine quadā patiantur, neque quiescunt, neque ad extremas usque partes febris peruenit, si multum humoris eis præbuerimus, eos quodammodo abluemus. iis cum euomuerint, accidit ut statim post assumptionem, & vomitū, calor confertim per corpus euehatur: & ad status proprietates proxime accedat. Si que partitio annotationis in imparia distribuatur: ut maior pars incrementi, minor vero status sit: tempus positionis dandæ erit in accretione. siquidem illud proportionē responderet tempori status: quoniam in iis temporibus causa dominatur, & homo ipse vexatur. Citius quoque alendi sunt, qui facultates habent, quæ facile opprimuntur: quos multo ante non solum potu dando communire oportet, sed cibis etiam præbendis. Qui vero in febribus difficulter bibunt, quia stomachus ex peculiari calore exaruerit, si magnitudo

febris sit, hi nisi continenter bibendo humectentur, cum magno suo damno in tempore alimenti reparantur. Nonnulli sunt qui ex suffocatione talia patiuntur: à quibus periculum suffocationis imminens auerentes, ante statum potionē dābimus. In iis autē, qui suapte natura non appetunt, & cum labore sumunt ea quę offeruntur, & præcipue si siccitas os occupet, continuo potu utēdum est: cum maior inde propter res futuras euasura sit utilitas. Citius quoque potū dāmus iis, quibus attractiones ingentis famis accidunt, ut symptomata mitigemus. Atque calidi quidem potus dandi tempus exposuimus. siquid omīssum à nobis sit, facile erit ex iis quę dicta sunt, inuenire. frigidi vero potus, cum incipit annotatio, vsus est in iis, qui sanguinem fundunt: in accretione vero dandus est iis, qui propter aliquem casum, sumere calidum non possunt. Frigida vero potio, quę ardentibus infirmandi causa datur, ante remissionem in ipsius status tempore præbetur. eadē exhibendi tempora sunt tepidę, lactę, & gelidę portionis. Calidę autem exhibitionis diuersa sunt tempora. nam si detur in principio annotationis, ut vomitus cieatur, & copiosa & tepida detur. Simili quoque modo si propinetur, ut vehementem, & ardentem sitim extinguere velimus: siquę vna cum defluxionibus multi acres, biliosi quę humores in stomachum confluant. siquidem eo tempore quod sumptum est, non superatur, sed excernitur. In frigida vero portione ad sitim tollendam, facere debemus, ut paulatim eam sumant, & parce bibendo diutius in portione immorentur. at cū mouendi vomitus causa bibitur, ut conferatim, ac quantum vno haustu possint, ea utantur. si vero propter annotationis longitudinem, aut virium vexationē, aut propter iam memoratas circumstantias demus, cū in accretione aut statu sint constituti, moderata portio danda erit, ut neque solum gustent, neque etiā se expleant. commodum nanque in febribus est, ventrem vacuum, & non tensum seruare. Qui vero propter siccitatem, & propter suffocationem ex ipsa ortam siccitate potum sumunt, in quibus etiam seruari volumus, quę ad portionē pertinent, eis paulatim & cōtinenter offeremus. Si vero etiam febricitantes aut stomachi, aut alui fluoribus vexentur, tunc etiam cauendum est, ne potio conferatim sumatur, quādoquidem symptomata excitat, atque irritat: optimūque est, ut ex vasculis, quos

rum perangusta sint ora, paulatim bibant, quod si in remissionibus potū præbeamus, iis qui defluxionibus tenentur, nunquam nec multum, nec affatim & confertim dabimus: sed eo modo, quem diximus. cæteri ad expletionem vsque bibant, ficcis vero, & quorum caro occlusa est, & ex omni parte constricta, plus dandum est, quam ut sitis postulet ratio, si quæ opus sit, iterum dandum, eadem enim & vnus, & plurium porionum est occasio. facienda tamen coniectura est, an primus humor concoctus sit: & corporum natura est indaganda, non autē desiderij ægrotantis habenda ratio. nam si sudores, qui post datam porionem apparent, utiles sint, ac bene cedant, perseverandum est in secunda porione propināda: si vero copiosis, largioribusque sudoribus opus sit, ipsi vero cessent, excitandi erūt. cum vero singultus infestet, aut sicca tussis intendatur, pauca calida absorbenda est. gelida vero aut frigida si pro calida detur, iisdem modis, iisdemque temporibus danda est: si vero ut sudores, aut alia symptomata cohibeantur, quæ supra numerauimus, paulatim, & ex maioribus interuallis exhibenda. Itēque frigida, quæ à cibo datur, pauca esto. frigida vero, quæ in febribus ardētibus certatim datur, aut lactea, aut gelida quomodo danda sit, in libris ad curationem pertinentibus, explicabimus. Aqua vero quæ potatur, sit optima, & decocta ad carbones in vase fictili. sed nos aquam in vitream phyalam immittimus, & in aquam feruentem indimus: quæ sic parata, omni reprehensione caret. si praua sit aqua, ubi decocta fuerit, sub dio teneatur. frigida vero pura esto frigida & mollis. Si vero accommodate atque apte tepesciat, lacteaque, aut gelida reddatur, diuersis rationibus ea erit vtendum, facta comparatione cum calida. Ceterum tepida ita temperetur, calidæ aque potui accommodatæ cyathis quinque vnus frigida addatur, gelida vero sic mutetur, ut calidæ cyathū vnū, & frigide quinque habeat. lactea vero ex pari vtriusque mensura temperatur. sit autem intenta, quæ frigida est. si vero remissa sit, plus frigida erit adiungendum.

De potionibus, quæ ægrotis conueniunt.

Cap. 31.

Febricitantibus optima potio est melicratum, aut oxymeli: quibus cordi est accommodatum. aqua vero in febricitante omni morfu vacat: excretionibus vero non admodum facit. aquæ vero, in quibus aliquid maduerit, in quibus

quibus vis adstringendi inest, non sunt incommodæ ventris perturbationibus, & valent etiam ad vomitus cohibendos: quibus mellis, & oxymelitis potio est aduersa. Mala vero dulcia, æstiuo tempore in tenues partes dissecta, in aqua macerentur vsque dum aqua colorem inde contrahat. Vel cydonia mala matura secantur in partes, & similiter macerantur. quod vero ex malis fit, dandum præcipue est iis, qui bilem vomunt: & quibus fuit aluius. sed ne mala aciditatem vllam habeant, diligenter considerandum est. Simili quoque modo pira sunt maceranda, quæ acerba, dulciaque sunt. omne autem dilutum, quod ex piris conficitur, maiorem vini facultatem refert. secundas in hac re fert id, quod ex malis fit cydoniis. minime vero quod ex crudis palmulis paratur: estque præstantius id, quod ex semimaturis conficitur. Myrta vero tenera macerata passo, vinosam quidem portionem, sed tamen morsus expertem, & lenem faciunt. Succus vero qui ex punicis extat, non minus, quam quæ dicta sunt, vinosissimus est. estque hic quoque succus lenis: & nihil habet caloris. atque hisce dilutis, quæ acerba sunt, vti poterit quispiam in iis febribus, quæ & turbationis expertes, & tutæ sunt: & omnino in iis, quos citata aluius exercet. Diluta vero quæ à sorbis, pirisque siccis, & myrtis, itemque palmulis fiunt, minus strigmenti modo crassa sunt. vti his poterimus in iis, quibus vinum non est dandum. acini quoque vuarum conficisci macerantur: sed eorum decoctum est vtilius: quod astringendo est efficacissimum: nec vllam aliam acrimoniam, neque aciditatem habet. Vina vero quæ ex myrtis, fauis, tritico, & hordeo fiunt, nihilo imbecilliora sunt, quam quæ ex vua conficiuntur: sed multo tardiora, peioraque sunt. at quæ ex palmulis & ficibus fiunt, cum in principio bibuntur, similia dulci vino gustantibus videntur: at facultate multo deteriora, & grauiora, & ad conficiendum difficiliora. cum vero inueterascunt, similia vino austero, & calore, & facultate redduntur.

Philotimi, de potione, quæ ante, & quæ post cibum datur.

Cap. 32.

Cum post cibum potus confertim sumitur, vsu venit, vt stomachus, & præsertim superior, fiat latior: venter extendatur, cibi madescant, & parentur vt diffundi queant, os;

partes capitis, guttur, & ventriculus calefiant. Qui vero nocte frigidam bibunt, iis omnia prædicta loca refrigerantur, & alimentum, quod non longe aberat, ut calefieret, perfrigerat, & coctionem impedit: alimentumque feruens, & bullas in eo iam excitatas deprimit, atque deponit: facitque ut quiescat: partemque alimenti iam dissolutam & eliquatam, reddit crassiores. Si quis vero frigidam ieiunus bibat, in eo quoque eadem loca refrigerari, & cito, & plurimum humorem, & calefactum minus ex ventre in corpus distribui: & pituitam, quæ ventriculo continetur, fieri crassiores contingit. iis vero qui ex laboribus, balneis, & febribus bibunt, cum distributio humoris celerrime fit, tum mixtionem minus sustinet: alimentumque quod in venis est, & os, & vultum, & stomachum, & ventrem maxime perfrigerat: & succos, qui venis continentur, paruo tempore refrigerat, ac crassiores facit.

Rosæ confectio.

Cap. 33.

Rosæ purgatis fordibus, & exectis vnguibus, in peruetustum vinum quot velis conijce. non tamen acervatim, sed paulatim: singulisque diebus calamo, quod ad fundum vasis pertineat, commoueto, ita tamen, ut ipsum diligenter obtures, ne fiat perspiratio: & finito triginta dies, quibus lapsis vinum defecabis, & in quinque eius sextarios vinum mellis sextarium conicies. itemque operculo probe concludes, & cum triginta dies sic permiseris, ut consistat, utitor.

Eiusdem alia composita confectio.

Rosæ, exectis vnguibus, iniice mellis sextarios senos: & per annum ita finito. tum huius compositi cape lib. vnam. mellis puri lib. quinque. eisque omnibus leuigatis vini optimi sextarios decem affunde,

Hydrosoratum.

Mellis optimi lib. 30. foliorum rosarum lib. 10. aquæ fontanæ lib. 60. coque aquam donec ferueat, & ablato ab igni vase, rosas iniice. tum vas obturabis, donec perfecta sit facta concoctio. ubi coxeris, mel separatim coquendo spuma expurgabis, & defecatis rosis, mel decocto rosarum infunde.

Aliud

Aliud rosaceum.

Vini, quod primum exprimitur, pondo 21. mellis pondo 8. foliorum rosarum pondo 3. rosæ vino immadefcant dies quindecim. tum è vino per colū traicies, mēque excoques, & spumam abiicies: & vino, in quo rosæ maduerint, addes; & probe obturata sic permittes.

Aliud rosaceum recens.

Mellis pondo 7. vini pondo 21. foliorum rosarum pondo 2. tritas, vt par est, rosas vino biduum admisceto. tum rosis excolatis, & melle cocto, vtrunque commiscebis, & probe obturata dimittes.

Violaceum.

Mellis pondo 7. vini pondo 21. violarum manipuli 240. has in folia redacta in vino triginta dies macerabis. tū violis colo traiectis, mel coques. tum vtrunque in vnum compones, & obturata ita fines.

Chamamelatum.

Vini ascalonitæ pondo 21. mellis pondo 7. granorum chamæmeli vnc. 6. grana vino diebus quinis macerato, iisq; excolatis, mel coquito. & abiecta spuma in vnum omnia rediges, & obturata permittes.

Conditum ad lapidem in vesica frangendum.

Mellis sextarius, vini sextarij quinque, piperis vncia, saxi-fragi drach. quatuor, spicæ nardi tantundem, carpesij, zinziberis, mei, assari, cassiæ, sinonis, petroselini, acori, gentianæ, dauci ana drach. 4. sicca melle despumato & vino componantur: & vas, in quo posita fuerint, dies 210. ita finito, vt fiat concoctio.

Conditum.

Mellis lib. 10. vini prioris lib. 30. piperis vnc. 1. piper contundendum est, vinoque admiscendum. tum mel despumatum cum vino compones, & obturata fines.

Anisatum.

Mellis lib. 10. vini prioris albi lib. 30. anisi vnc. 4.
lz iij

LIBER

Ex iunco odorato.

Ad drach. 16. iunci odorati adde croci pondera 12. mastiches drach. 16. hæc omnia contrita vino compones: melleque despumabis, & omnia simul miscebis, obturabisque, & ita permittes.

Styracatum.

Mellis lib. 30. styracis lib. 1. vini lib. 6. mel despumato, styracem terito, commisceto. & cum melle despumato vinum in mortario misceto, & manu tua excipiens vititor.

Abfynthite.

Ad vini sextarios quinquaginta iniice costi, folij, amomi, cassie singulorum semissem, mellis sextarios decem: & abfynthium herbam pauco vino macerabis, & predictis rebus tantum eius diluti affunde, quantum tibi gustanti rite confectum esse videatur.

FINIS QVINTI LIBRI.

ORIBASII MEDICI

NALIVM COLLECTORVM,

LIBER SEXTVS.

De decubitu, ex Antylli quarto libro, de auxiliis, quæ fiunt.

Cap. 1.

Decubere autem confert iis, qui acuto morbo detinentur: quoniam qui ita laborant, lassari non debent. qui vero diuturnis morbis sunt correpti, solum cōfert decumbere, cum vrget accessio. at in interuallis, etiam moueri nihil prohibet: cum motione, & variis quoque excitationibus indigeant. Figura autem decubitus eorum, quibus caput laborat, in sublime vergat, præter quam in phreneticis, quoniam in

in eis humilem atque inclinatum decubitus volumus: quia decubitus in sublime elatus, quodammodo eos perturbat. Præterea iis, quæ in thorace accidunt, sublimis decubitus est accommodatus. In dysentericis vero & celiacis decubitus conuenit ad ilia inclinatio. in gonorrhæa, satyriasi, & renū dolore, in vtrumuis latus decumbere potest. nā gonorrhæa, & satyriasis exacui, exacerbarique solent locis excelsis: cū in reclinato decubitu maneat, renum dolor tum exacerbatur, cum lumbus ea figura comprimitur. iis autem, qui non nutriuntur, quique tarde cōcoquunt, in sinistrum latus utile est decumbere, ut iecur ventriculo circumfusus eundē calefaciat. in scirrhis vero iecoris affectionibus, & tumoribus & inflammationibus contumacibus, in dextrū latus decubere est melius: quemadmodum si lien eisdem malis correptus sit, in eum decumbere satius est. sed in torminibus intestinorū, & in ilei, atque coli affectionibus, medius inter supinum & sinistrum conuenit. Cauendum autē est in colicis, ne illorum dolorem mitigemus, à pedibus decubitus altiore facietes: cum hic decubitus & caput, & instrumenta sensuum repleat. præterea quos ventris dolor, aut eiusdem frigus vexat, eis quoque talis figura decubendi non est accommodata.

De quiete, ex eodem libro. Cap. 2.

Quibus decubitus, iis etiam quies & tranquillitas conuenit: ac præcipue quidem in principiis accessionum, itēque incrementis, & post cibum, nuper sumptū, & cum quis dormire cogitat, apta est quies, atque tranquillitas.

De ægroto abstinendo, ex eodem libro. Cap. 3.

Abstinendus æger est, cum carnis & sanguinis copiā contrahere volumus, itēque cibos incoctos coquere, plenitudinem euacuare, defluxiones siccare, easque præcipue, quæ ex plenitudine oriuntur: quæ res maiores quoque mitigat. sed & dolores ipsos lenit, quos acrimonia excitauit: qui vero ex plenitudine oriuntur, eos irritat.

De somno & vigilia, Galeni. Cap. 4.

Somnus semper humectat, non secus quam vigilæ semper exsiccant: non tamen aptus est, ut calefaciat semper, aut refrigeret: verum cum in iis, qui febrē non habent, pituitosus

aut crudos, aut quouis modo frigidos succos in corpore in-
 puros confecerit, atque concoxerit, ex eisque probum san-
 guinem procrearit, tunc hominem insiti caloris incremento
 calefacit, at cum ex huiusmodi humorum putredine iam fe-
 bricitantes occuparit, tum febris calorem extinguens, pro-
 prium vero augens, eos refrigerat. Cum igitur somnus pro-
 prium calorem augeat, & roboret, eum vero qui præter na-
 turam est, cōminuat, & extinguat, merito etiam quis vno &
 eodem tempore corpus frigidius simul, & calidius se ipso à
 somno reddi censebit. Cū vero duplex læsio existat ex som-
 no, altera communis, quando ægroti in principiis accessio-
 num dormierint, altera propria in quibusdam morbis, quan-
 do in aliquo alio tempore dormierint: hæc periculosam esse
 existimare debemus, illa enim neque mortē, neque aliquod
 aliud graue significat, cum naturam temporis consequatur.
 In principiis enim accessionum, calor, & humores in pro-
 fundum corporis vergunt: ac, si qua inflammatio in visceri-
 bus sit, merito augetur: sique humores aliqui ad ventrē con-
 fluant, non concoquuntur illi quidem, vt in aliis somnis, sed
 multo plures fiunt, quam ob rem eo tempore vigilias ægro-
 tis imperamus, spiritus, sanguinis, & caloris qui in eis est, la-
 tionē ad exteriora, quæ à vigiliis sit, opposentes, tanquam
 maximū auxiliū, lationi eorundem ad interiora, quæ in prin-
 cipiis accessionū efficitur. Ex somnis vero, qui aliis tempori-
 bus capiuntur, maxima ex parte vtilitas manifesta consequi-
 tur, præsertim vero, vbi morbo declinante adhibeātur. nam
 & in statu etiā aliquādo manifestā vtilitatem somnus affert:
 quandoque etiā in extremis incrementi partibus, quæ statū
 contingunt, euidentissima tamen omnīū vtilitas est ea, quæ
 affertur in declinationibus. Veruntamen cū somni nocent,
 minus exitiales sunt iam cōsistente, atque increscente acces-
 sione, præcipue autē perniciosi sunt in declinationibus, quo
 enim tempore aliquid est vtilissimū, si præterquam quod ni-
 hil prodest, etiā nocet, mortem iure significat. Iam ex som-
 no læsiones sunt, quæ sunt vtilitatibus contrarię: tum quod
 febres ab eo non dissoluantur, vel etiā augeantur, tum quod
 dolores intendantur, & fluxiones multiplicentur, & infla-
 mationes crescant. Ex succis vero, quibus concoctione opus
 est, eis somnus prodest: quibus vero digestionē per halitum,
 vigilia, præterea, succos qui in ventriculum, intestina, & iecur

vergunt, somnus intendit: vigilæ reuellunt. itémque in humoribus, quorum crassitudinem, aut lentorem attenuare oportet, vigilia utilis est, sed nõ immoderata. sunt enim etiam in parte concoquendi, id quod somnus efficit. maxima vero læsio frigidis humoribus accedit, cum quispiam permittit, ut quantũ illi postulent, dormiatur. eo enim propter frigiditatem inclinant. veruntamen eis non prodest, sed tantum in eiusmodi humoribus dormiendum est, quantũ satis sit ad vires, quæ in vigilia laborarunt, reficiendas, & ad quandã concoctionem obeundam. Somnus namque fit, vel cum naturalis calor propter aliquem laborem, aut nimiam siccitatem ad alimentum conuertitur: vel propter nimiam humiditatem, quæ foras extendi non possit, ac prior quidem, & salubris & naturalis est: alter vero est, qualis in comate, & lethargis euenire consuevit.

*Antylli, de utilitate, quam somnus affert, ex quarto libro
auxiliorum, quæ sunt. Cap. 5.*

Somnus remittit, quæ tensa sunt, emollit indurata, fundit coherentia, inæqualia ad equalitatem perducit. itémque quassationes, & animi turbationes sedat: spiritũ lenit: defluxiones sistit, humores qui sunt in corpore, crassos facies. Somni vero tempus in morbis intermittentibus est, cũ sit remissio, quod si longior sit accessio, tunc & status, & declinationis tempus accommodatum est. at tempus principij est inutilius. atque etiam minime aptum est id, quod accessiones antecedit. In incremento vero, si breue sit, non est in eo refugiendus somnus: at si longius, atque post medium diei fiat, tunc est prohibendus, suapte enim natura omnis vespertinus somnus est malus. verum si post mediam noctem, & præsertim circa diluculum, medium quodammodo incrementi contingat, permittendum est ut continuo dormiatur. nox autem est die aptior. in ipsaque nocte, accommodatiora sunt ea, quæ post horam tertiã sunt, & præsertim vltima. in die vero, diluculum, & pars usque ad meridiem, cæteris præstant.

Eiusdem, & ex eodem libro, de vigilia. Cap. 6.

Vigilia plenitudinem per halitum digerit: quæ in ventre sunt, minuit, & ut per partes infernas exeant, preparat: languorem dissolvit, grauitatem dispensat, resoluta corrigit: &

robur naturæ atque animo adiungit: sudores cohibet. iis vero qui ex medicamento purgantur, ut usque ad perfectam purgationem vigilent, imperandum est. post etiam sumptum tunc cibum & potum, itemque in accessione, & ante accessionem, ut cum de somno loqueremur, memorauimus, vigilare homines debent. Vigiliæ inducunt frictiones duriores sine pinguedine, & magis etiam, si ex lineis panis crudis obeantur. præcipue autem crura fricentur: Vnguinæque conueniunt, quæ acriora sunt, quæ nitrum, aut euphorbium, aut limnesten, aut cachry, aut cardamomum, aut pyrethum, aut vuam taminiæ, aut granum gnidiū, aut sinapi capiunt. Cataplasmata quoque cruribus ex sinapi superduntur. Vigiliæ etiam faciunt hæc, pruritus violentus, pilorum euulsio, digitorum tractio, stomachi vellicatio digitis iniectis facta: quæ ano admouentur, atque induntur, quorum est iam descripta materia: ex iis quæ odorari solemus, quæ foedi sunt odoris: quæ sternutamenta cient: acria medicamenta oculis admota: aut oleum ipsam infusum: cucurbitulæ inguinibus affixæ: clamores continui: nuncij turbulenti: sermones qui affligunt, & cruciant. Spectacula vero non solum vigiliarum sunt efficiētia, sed etiam propensionem in somnum nimiam dissolunt. ergo quid fiet incommodi, si adhibeantur?

Eiusdem, de sermone, ex eodem libro. Cap. 7.

Sermo vim quandam habet, ut caput impleat, & gravitatem afferat. quin etiam vires dissoluit, idque præcipue in febribus, & magis quoque in accessionibus. situm etiam inducit: ac linguam siccatur. est itidem lippientibus, & quibus sanguis e naribus funditur, & maxime iis, qui sanguinem reiciunt, incommodus, est autem aptus iis, qui præter modum ad somnum sunt propensi.

Eiusdem, de vociferatione, ex eodem libro. Cap. 8.

Vociferatio est thoracis, & vocalium instrumentorum: & prius etiam, quam horum, naturalis caloris exercitatio. calorem namque auget, purgat, firmat, & attenuat. solidas vero corporis partes, robustas, puras, & offensæ minime obnoxias reddit. Vociferatione autem utimur quandoque ad morbi medelam, vel vocis defessæ, vel totius etiam corporis: quandoque vero, ut vocem vel ex morbo, vel suapte natura male

le affectam emendemus. Conuenit autem hæc stomachicis, vomentibus, acidum ructantibus, ægre concoquentibus, atque etiam accommoda est iis, quibus pituita redundat in corpore, & mulieribus prægnantibus, fastidio, cui picæ nomen est, obsessis. Capitis vero affectionibus nõ est idonea: cum nescio quid facultatis ad replendum caput, & instrumenta sensuum capite contentorũ, habeat. Iam vero iis qui cibi fastidio tenentur, quique non aluntur, conuenit: præcipue vero languidis, hydropicis, & asthmaticis, itẽmque refectionibus ex morbo, accommodatissima est. Nunc vero quoniam vox laborat, partim propter longam & nimiam loquelam, partim propter clamoris magnitudinem, partim propter acumen, & contentionem, partim vero propter silentium, quasi suarum actionum oblita, ideo fit, vt in hisce omnibus, quæ dicta sunt, vociferationis vsus sit utilis: cum longam loquelam dissoluat, & noxæ, quæ ex clamoris magnitudine contracta est, placida & quieta imminutione medeatur: acumini vero occurrat, grauiores sonos inspergendo. Qui vero ex silentio oritur, quauis non proprie vocis sit labor, tamen cũ vocis labore proportionem quandam habet: quocirca ad eum quoque vociferatio est utilis, quæ vocem exerceat. si denique vocalia instrumenta defessa sint, totũque corpus suum tenorem non seruet, aut lassitudine obsideatur, tunc ad eorum restitutionem, & curationem, utilis est vociferatio.

*Quis sit vociferationis modus, eiusdem, & eodem
ex libro. Cap. 9.*

Qui vociferaturus est, debet, cum alius deiecit, fricari leniter: ac præcipue partes inferiores: faciemque spongia maffacere, aut abluere: & prius sensim loqui, ac per interualla mediocria, sed melius est, vt prius deambulet: post vero, ad vociferationem accedat. Is vero qui doctrinæ expertus est, vociferando dicat, quorum meminerit, quæque clara, & multas habere lenitatis, & asperitatis mutationes videantur. sin autem versus sciat, iambicos dicat: & tertius locus elegiæ detur: quartus modulis numerisque, qua in re prestat etiã, memoria recitare, quã legere. In primis autẽ vociferandum est, vocẽ, quã grauissimis fieri sonis potest, producẽdo, tũ ad acutissimos eandem redigendo. deinde cum non multum in acuto sono permansum sit, retro vicissim paulatim reflectendum,

vocem diminuendo, donec ad grauissimam, à qua ductum initium est, reuertatur. Modus vero à viribus, animi alacritate, & consuetudine fumendus est.

Antylli, de salubri vociferatione.

Cap. 10.

Cum vocis exercitationem rite initam, omnium præceptorum ad sanitatis tutelam & conseruationem efficacissimam esse vsu atque experientia didicerim, dedi operam, vt & auxiliij naturam, & qua via & ratione adhibeatur, quoad eius fieri à me potest, describerem. nunc igitur, quisnam modus veræ exercitationis vocis, ad firmam & diuturnam corporis valetudinem sit, dicendum est nobis. Vox omnis fit à spiritu per respirationem atque inspirationem deprompto, & formato ab iis instrumentis, quæ natura ad hunc vsu est fabricata: vt eius materia sit respiratus aer; ars vero, si ita dicendum est, partes corporis, quæ aerem extendunt, atque dilatant, ergo necesse est, eius præstantiam, & vitium, aut in spiritu, aut in spiritum formantibus instrumentis versari. Instrumenta autem sunt, extremorum asperæ arteriæ locorum, eius quæ epiglottis dicitur, oris partium, linguæ, palati, dentium, & labiorum harmonia commoderata, atque ad actionem rite disposita. Considerandum igitur est, qualis aer, & quomodo dispositus, optimam vocem efficiat. ac in acutissimis quidem sonis vsu venit, vt comprimatur, & angustetur collum, & mentum compressum vehementer supra à locis quæ ad gurgulionem sunt, ad extremas linguæ partes comprimatur, & angustetur: atque etiam vt ad prædictarum partium proportionem, totum corpus simul attenuetur: & aer ad mensuram distantiae locorum pertranscat: & in pronunciationibus, & melodijs, quæ ex ipsis fiunt, & collum, quam maxime fieri potest, dilatetur, atque amplificetur, & os ad extremas linguæ radices, à locis quæ ad gurgulionem sunt, maximopere abscedat, & deducatur: & in pronúciando multus spiritus exsuffletur: totumque reliquum corpus remittatur, & propter raritatem relaxetur. ergo acutiorum sonorum exercitationem, inutilemque intentionem, quam hypate paulatim efficit, aut artificiosam accrescendi industriam, vt multum valeat, sinere deberet, quod si ad corporis tutelam suauitas cantus, & vocis præstantia conducatur, grauiorum sonorum vocem exerceamus. etenim aer quamplurimus respiratione in corpus per arteriam, & per ceteros

cæteros apertos cutis meatus occultos attract⁹, maximū momentum afferre, & præcipua præstantiæ vocis esse videtur portio, id vero fit vel maxime à multa vasorum aërem attrahentium latitudine, latitudo vero à concinna exercitatione conficitur, cum nos meatus accomodate diducimus, & dilatamus: & paulatim quamplurimum excipere aërem, & rursus eundem exfuffleare conamur. parum enim deest, quin omnes virtutes, quas pronūciatio affert, à spiritus multitudine & copia præstari comperiamus, nam neque quispiam vehementē sonum vaquam ederet, nisi vehementi, propter copiam, spiritu vteretur: neque magnum quippiam, nisi ei magna spiritus copia abundaret, Sed nec etiam longum tempus duraret, si non vocis productioni spiritus multitudo suppeditaretur: sicut etiam nec dēsum, aut clarum, aut plenum quid emitteret: aut propter paruitatem, & imbecillitatem inspirationis, inanem, raucum, solumque sonum ederet, cum perfectas, perspicuasque dictiones reddat: aut cum propter spiritus exilitatem, quasi celer, quæ dicuntur, atque impediatur: nec ad pronuntiandum sit satis, quo tempore, nulla re alia vocem corrigit, nisi multo spiritu vtatur. Cum igitur copia aëris per spirationem attracti, maximum pondus afferre ad vocis præstantiam videatur, in primis eius habenda est ratio ei, qui vocem exerceat, quis autem sit modus huius curæ, & diligentiae exponendū est. ergo cum spiritus in nos attractio fiat diducto pulmone, & ventre, & meatibus qui in tota sunt carne (aër enim intro vi pellitur ad eam capacitatem à diductione factā naturali quadam necessitate, vt quod vacuatū est, impleatur) nos eum per nares, atque os ingredientem videamus, ac multū etiā eius per totius cutis meatus ingreditur. eo plus autem externi aëris intra nos recipiemus, quo maiorem fecerimus capacitatem eorum locorum, quæ sunt eundem attractura, quam ob rem quorum densa cutis est, & meatus angustos habent, exiguæ vocis sunt, & ad sonos edendos imbecilli. rari vero, & quibus vasa aperta sunt, vehementem vocem edunt. ac pueri quidem & mulieres, & eunuchi vocem imbecillius, quam viri emittunt. id quod eis propter meatuū angustiam contingit. atque egrotantes, ob eandem causam, minorem vocem quam bene valentes habent. Cum ergo ostenderimus causam vocis corrigendæ esse aërem spirando attractum, aërisque causam esse meatuū dilatationem & diductionem, cō

sequeus est, vt quo modo hæc ipsa fiat, considerandum esse videatur. quoniam igitur omnis corporis capacitas, & cavitates duobus modis augetur, & paulatim diducitur, vel cum tunicæ, quæ cavitates amplectuntur, ex omni parte in orbem concluduntur: vel cum corpora ad id accommodata, ex additione augentur: vtriusque ratio nobis habenda est, & meatus dilatandi, in qua re densationem omnem, & eâ quoque inducentes causas fugere debemus: vt maxime remittatur, quod non tensum est, in longitudinem, quod vero fustum est, in latitudinem: & moles corporis conferuetur: præter ea vero aërem augere oportet, tum per inspirationes paulatim adductum respirando, & amplius vasa ad ipsum excipendum accommodata diducendo: tum etiam conando ex additione quam plurimū foras excernere, & spiritum prius ingressum exprimere & vacuare violentius. nam & carnis remissio atque fusio latitudinem meatibus præstabit, cum copiosioris aëris per respirationem adductio eos ad maiorem semper latitudinem diducat: & expirationis assiduitas, quo plurimus spiritus reddatur, magnopere meatus diducit. quo enim quispiam maiorem diligentiam adhibuerit, vt thoracem spiritu per expirationem vacuet, eo copiosiore aëre, vt in illius consumpti locum sufficiat, indigebit. ex quo conficitur, vt vocis exercitatio corpus meatuum diductione rarefaciat: cæteræ vero exercitationes omnes carnem stipant, densant, & constringunt: illa vero leuem molem corporis, meatus dilatando, cæteræ vero solidam, duram, & grauem efficiunt. atque ex ipsa vocis exercitatione, & raritate, quam ipsa inducit, videre est carnem obsequentem, & ad omnem actionem maxime tractabilem reddi: ex aliis vero exercitationibus, resistentem, durā egre sentientem. ideo fit, vt idiotæ, & plerique athletæ ingenio sint stupido, tardoque. ergo vocis exercitatio est cæteris anteposenda. In primis enim, in ipsis lectionibus accommodatis perspicuas humorum redundantium exercitationes facit: qui vero maiore vi legunt, maiores, atque adeo etiam persudores: qui vero lenius legunt, per occultā exhalationē, quæ in tota mole corporis efficitur: atque in omnibus simili modo per effluxionem, cum expirando multi humores extra effertur: & ex irritatione facta à vociferatione, & attenuatione vt multa excrementa, & spūta, & muci, & pituitæ prouentes excreantur. Iam vero ex robusta respiratione, quam vociferatio

feratio præparauit, præterquã quod vasa absterguntur, multi etiam humores consumuntur, qui & clam per corporis extremitatem, & per nares, & per os efflantur. Iis vero qui recalcificandi ex frigidityte sunt, ecquod maius auxilium afferri potest, quam actio respirationis exercitata? Spiritus enim calorem nostrum assiduo motu ex collisione attrituque excitat, & suscitatur: talemque reddit per incessantem actionis in corpore nostro feruorem. quocirca si non singulas in nobis partes, respirationis refrigeratione refrigeramus, lateat nos similia pati, qualia patiuntur ij, qui in maiorem humiditatem cadunt, * quam sit in nobis, atque etiam vehementissimæ refrigerationis correctionem eos recte consequi, qui rite vociferatione vsi fuerint, dictum est. Quinetiam si in nostris corporibus siccitas, & calor præter modum redundare videantur, multus aer per meatuum latitudinem respirando ingrediens, quæ exsiccata sint, maxime humectabit, & cum sit tenuiorum partium, & liquidior quam omnis aqua, duritiem à siccitate inductam emolliet. porro autem calorem, qui in corporibus præter modum fit, quid attinet dicere quã à nullo alio magis, quam ab aëre continenter per respirationem attracto refrigeretur, atque extinguatur? Oportet ergo sæpe legere, corpusque totum laxare & remittere, carnemque raritate perfundere, arteriam, cæterosque transitus spiritus studiose diducere, & per grauissimas vocis terminationes modulari. Vt autem procul à nobis valeant soni, qui ex additione ad notas studiose conscendant, faciendum est. Scimus enim, & vinibus, & intentioni meatuum alienissimum esse vocis acumen. Sonorum vero concinnitates, varietates mutationibus cantus temperatis conueniunt: sed nihil est quod ad salubrem corporis tutelam conducant. vociferationibus vero quæ per hypatas fiunt, quam maxime fieri potest, sonum dilatare coguntur. at in ijs, qui legunt ita, vt audiantur, aut disserunt, internam humiditatem euidentissime consumi, declarat densus vapor ex ore legentium prodicens. & superfluitates vetustiorum humorum, qui vnique meatui adhærebant, quæ excernuntur non solum in prædictis expirationibus, sed per alias, quæ extemplo appareat, vt per sputa, mucos, pituita, quæ expelluntur. quibus omnibus corpus ipsum causas morborum effectrices extrudit & reiecit. prædictis autem vocis actionibus neque temere, neque inconsulto vtendum est, ac

præfertim iis, qui huic exercitationi non affueti, incipiunt, neque etiam cum prauorum, corruptorumque humorum adsit copia, quin etiam vox non est exercenda tum, cum magnis & euidentibus cruditatibus stomachus obsidetur: ne ex actione inspirationis & expirationis, quæ firmior, & citatior facta sit, dum vox in magnitudinem, & multitudinem accreuit, vapores corrupti largius per corpus distribuantur.

Galenî, de exercitationibus

Cap. II.

Non omnis motus exercitatio est, sed solum vehementior: quoniâ autê id quod vehemētius est, in his est, quæ cū aliquo conferuntur, sit, vt idem motus alteri sit exercitatio, alteri nō sit. terminus autem vehementiæ est anhelitus alteratio: vt motus qui anhelitum non mutant, nondum exercitationes vocemus. Cum igitur vehemens motus exercitatio sit, necesse quidem est, hæc tria ab ea perfici in corpore, quod exerceatur, duritiem membrorum ex mutuo attritu, innati caloris incrementum, & spiritus citiorem motum: sequi vero hæc reliqua omnia priuatim commoda, quæ corpus ab exercitatione consequitur: vt ex mēbrorum duritia, tum vt minus ex labore patiatur, tum ad actiones robur; ex calore, tum deducendorum in corpus validiorem attractum, tum alterationem magis expeditam, tum nutritionem præstantiorem, tum singularum corporis partium fusionem. cuius fusionis beneficio, & solida fieri molliora, & humida tenuari, & meatus dilatari cōtingit, ex vehemētiore vero spiritus impetu, & meatus purgari & excremēta expelli necesse est. Calefaciūt igitur, ac refrigerant exercitationes, superuacaneas humiditates per halitum digerēdo, ac morbos etiam frigidos & humidos ex accidenti faciunt, ergo in iis, qui pituitam acervant, humorem continuo diffundit, & ad aliquem principem partē fluere cogit, atque ita princeps parte humectata, aut refrigerata, totū corpus frigida, aut humida affectione corripitur. Ocīa vero vt plurimum frigidi humoris copiam congregant: & raro etiam calefaciūt, cum scilicet natura corporis intemperata sit, vt acres defluxus habeat, qui in omnimodo ocio cohibiti, febris calorem afferunt. sed exsiccat quoque ocium ex accidenti, cū vires imbecillas facit, per quas alimenti distributio solidas partes siccat. Corporis autē exercitationes non sunt contemnendæ, quemadmodū contemnere eas solent ii, qui in disci-

in disciplinis studiose versantur: sed & totum ipsum corpus, quoad eius fieri potest, mouendum, & particulæ motibus qui viribus æquales sint, tractandæ, & dimouendæ in omni genere exercitationum, in quibus singulæ suo munere fungantur: motus autem vtiliores sunt, qui è nobis eduntur, cū ab interioribus partibus feruntur, & nostræ actiones sunt.

Quodnam tempus exercitationum esse debeat.

Cap. 12.

Si ergo exercitatio hæc efficit, non difficile erit tempus eius vsus statuere. nam quoniam digestionem in corpus adiuvat, non debet, cum administratur, crudi, incoctique cibi, aut succi multitudo aut ventriculo, aut vasis contineri: vnde periculum sit, ne prius, quam per maturam concoctionem utilis fiat, in omnes animantis partes rapiatur, & quoniā meatus expurgat, & excrementa expellit, præstat eam ante cibos adhiberi: quandoquidem impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. ex quibus perspicuum est, tempus ad exercitationem commodissimum esse, cum hesternus cibus duplici cōcoctione, & ea quæ in vetriculo, & ea quæ in vasis sit, prorsus sit confectus, atque concoctus: & alterius cibi sumendi tempus iam instet. quod si aut prius, aut posterius exercitatio ne vteris, aut crudis humoribus hominem implebis, aut pallidæ bilis prouentum augebis. huiusce autem temporis nota est, vrinæ color. quæ enim aquæ speciem præfert, crudum adhuc esse in venis indicat eum succum, qui à ventriculo submittitur: quæ vero rufa biliosa quæ est, iandudum huiusmodi succum concoctum esse: quæ modice pallet, peractæ modò secundæ concoctionis est signum. eo igitur tempore adeunda exercitatio est, sed expulsis prius excrementis, quæ vel in vesica, vel inferioribus intestinis continentur. periculum enim est, ne quid ex his in habitum corporis rapiatur, correptum videlicet vi caloris, quem accendit exercitatio.

De frictione preparante.

Cap. 13.

Ergo si quis posita iam veste, protinus ad valentiores motus prius accedat, quam totum corpus molliatur, & excrementa extenuentur, & meatus laxentur, periculum est ne aliqua solidarum partium rumpatur, aut conuellatur. pericu-

lum præterea est, ne excreméta impetu spiritus impulsa, meatus obstruant. Vt igitur hæc non fiant, oportet linteo corpus mediocriter fricando prius calefacere, mox oleo fricare. neque enim protinus accedendum ad pingue censeo, antequam cutis incaluerit, & meatus laxentur, & ut vno verbo dicam, quam præparatum corpus sit ad oleum suscipiendum. huic rei satis omnino sunt pauci manuum circumactūs: qui nullo compressu sint graues, & modice celeres: vt corpus citra compressum calefaciant. siquidē his peractis, cernere licebit floridum ruborem per totam cutim diffundi, ac tum quidem pingue inducendum, & nudum manibus fricandum, quæ mediū inter molle, durumque, modum seruent: ne corpus coactum, constrictumque, neque ultra, quam par est, laxum, resolutumque reddatur: sed in sua natura conseruetur. Fricandum vero primo contrectatu blandius, inde sensim augendum: eatenus aucta semper ad valentius frictione, quoad iam carnem manifeste premat, ne tamen contundatur. non tamen tam valida frictione diu vtendum est, sed semel aut bis in quaque parte: quandoquidem nō eo fricatur ad hunc modum pueri corpus, vt duretur, cum id iam ad labores producimus: sed quo ad actiones excitetur, & robur colligatur, & raritas, quæ mollem frictionē consequuta est, constringatur. siquidem in medio temperamento seruari huius corpus oportet: nec vsquā durum, siccūque reddi, ne aliqua ratione naturale eius incrementum inhibeatur. & progressu temporis, quando iam nobis sit factus adolescens, tunc & duriorē frictione vtetur & præterea frigida post exercitationes lauatione. Variæ autem ex manuum iniectione, circumactūque frictiones esse debent: nec superne modo deorsum, aut inferne sursum adhiberi, sed etiam tum in subrextum, tum in obliquū, tum in transuersum, tum in subtransuersum, quo vniuersæ, quoad fieri potest, musculorum fibræ ex omni parte fricentur. Domus autem in qua obviāda exercitatio est, nec calidior, nec frigidior esse debet: vt corpus absoluta temperie tempore frictionis perfruatur, nam si calidior, aut frigidior sit, quam oporteat, fiet vt in calidiorē corpus fudet priusquam satis fuerit emollitum: in frigidiorē vero, neque prorsus calefiat, neque vnquā probe mollescat: neque ruborem floridum ostendat, neque in tumorem extollatur: hæc enim sunt in aeris temperie, & statu corporis temperato moderatæ frictionis signa.

De generibus exercitationum, deque earum facultate.

Cap. 14.

Commune omnium exercitationum illud est, ut animanti caloris incrementum ex ipsis exciteretur. singularum vero exercitationum hæc sunt propria. valens, hoc est, quæ violenter sine velocitate exercetur, musculis & nervis robur parat: cuius modi sunt, fodere, & quatuor simul equos habentis coercere, aut onere maximo sublato, aut manere eodē in loco, aut paululum procedere. acclives quoque inambulationes huius generis sunt: & si quis per funem manibus apprehensum scadat, atque etiam si quis comprimat digitos, pugnumque faciat, aut diducat, & manum dilatat, vel in sublime attollat, & ita diutius permaneat: & adhibitum quempiam deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat. id quoque magis fiet, si quis summis manibus apprehenso pondere (cuiusmodi sunt, qui in palæstra alteres nominantur) manus porrigat, aut in sublime erigat. sed in palæstra sexcentæ alię sunt huius generis valentes exercitationes: quarum omnium peritiam simul, atque usum exercitor callat, qui sic est diuersus à gymnaste, sicut à medico coquus. quæ ergo valentes exercitationes sint iam dictum est: nunc vero ad eas perueniendum est, quæ celeritate, citra robur ac violentiam, peraguntur. eiusmodi sunt cursus, & umbratilis armorum exercitatio: & cum duo summis manibus inter se concertant, atque etiam quæ per follē, & paruam pilam fit exercitatio, est talis. eius quoque generis est quod *ἐκπαιδεῖν*, & *πυλαῖν* dicunt. est autē *ἐκπαιδεῖν*, cū in plethro, hoc est, sexta parte itadij quis prorsum, retrorsumque vicissim, idque sæpe, in vtranque partem sine flexu cursitans, vno quoque cursu breue quiddam de spatio demittit, quoad denique in vnico gressu consistat. *πυλαῖν* verō si quis summis pedibus ingrediens, tensas in sublime manus, hanc antrorsum, illam retrorsum celerrime moueat: Celeres motus, sed non violenti sunt, qui in palæstra eduntur, nobis; vel solis, vel cum aliis humi celeriter circumuolutis. licet autem & erectis, tum circumactis, ac velociter prope adstantē mutatis celerē peragere exercitationē: sæpe etiā cruribus retro tantū resiliēdo, interim vero in æteriora vtrūque; crus singulatim referēdo, quin & per manū exercitatione celeri tantūde valēte vti quispiam etiā citra alteres potest, si vti que frequen

tiæ, celeritatiq̃ue motus earum impêse incumbat, siue has in pugnum ductas, siue explicatas mauis. ac eiusmodi quidem celeris exercitatio est in quibus dixi, speciebus comprehensa. Ad vehementem autem veniendum est. ea enim ex valenti & celeri composita est: quando quas valentes diximus, iis omnibus vt vehementibus vti possumus, motus celeritate adiecta. non in postremis autem vehementes hæ sunt, fodere, discum mittere, saltare, idq̃ue continuato opere sine intermissione. similiter quoque graue aliquod telum iaculare, ictus maxime continuado: aut graui armatura testû celeriter agitare. hæc igitur omnia exercitationum sunt genera: & præterea ex eis aliæ magis lûbos, quam brachia vel crura exercent: aliæ spinam, aut thoracem solum, aut pulmoné. quippe incessus, cursusq̃ue, propriæ crurum exercitationes sunt: extremarum manuum concertatio, & vmbratilis armorum pugna, brachiorum. lumborum vero, assidue se inclinare, ac rursus reuocare. thoracis vero & pulmonis, maxime respirationes, propriæ exercitationes sunt: quemadmodum præter iam dicta, maxima vox omnium vocis instrumentorum. ex motibus igitur alij animantibus ex se ipsis insunt, de quibus ante diximus, alij extrinsecus adueniunt, qui nauigando, equitando, aut gestando siue vehiculo, siue lectulo pendente, siue cunis agitatatis præstantur, siue per vlnas nutricum in infantibus. extrinsecus etiam aduenientium frictio sit. nonnulli tamen motus plane mixti sunt, qualis est equitatio. non enim vt in vehiculis, ita etiam, cum equo insideas, accidit, vt à gestâte tantû agiteris, ipse nihil facias, sed & spinam erectam sustinere, & vtrisque feminibus equi costis firmiter inhaerere, & crura extendere, & etiam ante prospicere oportet, quo in genere & aspectus exercetur, & collum laborat, & viscera agitantur. sed æque etiam dimouentur viscera iis qui saliant: verum iis qui vehiculo gestantur, non æque. quare si quis viscera, quæ sub septo transuerso sunt, mouere violentius velit, & prædictos labores adeat, & præterea ad frictionem, quæ per circumiectam fasciam administratur, accedat. Sane concutiunt etiam nonnihil viscera, quæ sub septo sunt, maximæ respirationes & voces: sicut etiam efflatus. tam vero ipsa spiritus retentio, exercitatio quædam musculorum est, non minus eorum qui in abdomine, quam eorum qui in thorace insunt. atque hi quidem sunt motus, qui nobis extrinsecus adueniunt.

Quomodo

Quomodo adenda sit exercitatio.

Cap. 15.

Exuat se adolescens, ubi in loto, uti diximus, perfecta concoctio videatur: mox fricetur mediocriter. docebit id color floridus in summa cute residens, & artuum flexibilitas, atque ad omnem motum habilitas. postea vero exerceatur, dum & corpus intumescit, & color illi floridus apparet, & motus alacriter, æquabiliter, & concinne edit. inter hæc vero sudor cum calido vapore commissum cernes. inhibenda vero tum primū exercitatio est, cum aliquod horum fuerit immutatum. quippe si paulo contractior corporis moles videbitur, ilico desistendum est, nam si ultra quid progrediatur, etiam boni quippiam educetur: atque ita tum gracilius corpus fiet, tum aridius, atque ad incrementum minus habile. Simili quoque modo si coloris gratia euanescat, cessandum est: quoniam si adhuc exerceas, frigidum corpus efficiēs, & nimirum exhauries. Iam vero si motuum alacritas, æquabilitas, vel concinnitas remitti quippiam, collabique cernitur, utique statim desinere oportet: itidem, si in sudore accidat vlla qualitatis eius, quantitatisve mutatio, quippe quem & magis copiosum semper, & magis incalentem edi par est, prout motus vehementiores fiant. cum igitur is aut minor, aut frigidior redditur, tū scito corpus exhauriri, refrigerarique, & ficcari plus iusto. quam ob rem animum diligenter attendere exercitando corpori debemus, ut cum distarum iam notarum quælibet appareat, protinus cesset, nec tamen protinus mittendum est ad laudandum: sed summam intentionem exercitationis remittere, sistereque iubebitur, sique velit spiritus cohibitione implere illa, perfundi oleo, atque apothera pia deinceps uti debet: quæ genere duplex est, altera ceu pars exercitationis, altera eius species. ac de ea quidem, quæ ceu species est, postea dicemus.

De apothera pia frictione.

Cap. 16.

Nunc autē de ea, quæ ut pars exercitationis habetur, dicēdū est. Omnis exercitationis probe peractę postrema pars apothera pia dicitur. duplex eius est scopus, ut excrementa purget, & corpus à lassitudine tutū cōseruet. prior vero, est etiam toti exercitationi communis: quando ei quoque duo omnino esse proposita diximus, ut solidas animalis partes firmer,

& excrementa expurget. proprius autem apothera-
piæ scopus est, vt lassitudinē, quæ succedere immodicæ exercitati-
ni solet, submoueat, atque prohibeat, qualis autem adhiben-
da sit, ipsa finium, ad quos tendimus, natura demonstrabit.
nam quoniam propositum est, vt solidarum animalis partiū
excrementa, quæcunque excelsa, attenuataque per exerci-
tationem, in corpore adhuc manent, prorsus eniciatur, & fri-
ctiones quæ per alios cum celeritate administrantur, addideri
oportebit. & plurium manibus fricandum, quo nulla cor-
poris pars nuda relinquatur, & cum his vna tum ipsarū, quæ
fricantur, partium tensionem, tum etiam spiritus cohibitio-
nem. oleum quoque fricando corpori largiter erit circumfun-
dendum. id enim ad velocitatem simul & molliē cum fri-
ctione conducit. & alioqui aliud non mediocriter commodum
secum affert: quando & quæ tensa sunt, remittit, & quæ ex ve-
hementiore actione fatigata sunt, emollit. media igitur esto
mollis duræque, quæ eadem mediocris est. perficietur autem
fricantis manibus valenter iniectis ita, vt earum compressio
proxime ad duram frictionem accedat: cæterum pinguedinis
copia, & velocitate mouendi eatenus remissis, vt plane me-
diocris euadat. porro tendendas, dum fricantur, partes cense-
mus, vt quicquid inter cutem & subiectam carnem excremen-
torum residet, id per cutim expellatur. & ob hanc etiam cau-
sam non exigua portio apothera-
piæ est, spiritus detentio &
cohibitio: quæ quidem efficitur tensis omnibus thoracis mus-
culis, iis vero, qui sub septo & abdomine sunt, remissis, quæ
sane ratione excrementa deorsum ferentur. secundo autem
loco censenda est ea, quæ mediocriter eos musculos, qui in
abdomine sunt, tendit: quo videlicet ea quæ sub septo sunt,
viscera apothera-
piæ fructum sentiant. His ipsis de causis eti-
am fasciarum circumactis fiant, tendente se ad singulas
eo qui fricatur, non tamen cum omnibus pariter se verten-
te: cum neque continuos motus, nec vehementes ei con-
tingere ex apothera-
pia conueniat: sed certe aliquot, & qui-
bus per interualla frictiones sint interpositæ. itaque tum sæ-
pe reuoluatur, tum sæpe hoc ipso tempore progymnastem
mutet. sæpe ipse à tergo gymnastę incumbens, atque vtrun-
que crus per vices ei circumplectens, idque cum tensione ali-
qua non urgente, ab aliis qui cōmode correctēt, fricetur. hac
enim vel præcipue ratione & calore, qui exercēdo adaudus
est,

est, seruauerit, & excrementa propriis ipsius tum tensionibus, tum motibus eiecerit, ad quam rem conficiendam, spiritus quoque cohibitio non parū videtur conducere. quin etiam inter ipsas exercitationes, spiritus cohibitionem interponunt optimi gymnastæ: sicut etiam, quam supra diximus, apotherapiæ debitam frictionem: simul etiam cessando, cum homo lassari incipit: simul cutis meatus paulatim expurgando: quo scilicet perspirabile purumque corpus ad subsequentes labores sit: cum alioqui verēdum sit, ne siquid tale gymnasta prouiderit, obstruat potius meatus, quam expurget. nam vehementiores materierum motus diuersis temporibus & rationibus cōtrarias edere actiones possunt. obstruere autem, cum crassum simul ac multum fuerit, quod cōfertim ac præceps agitur: purgare vero, cum exiguum, tenuēque est, nec præpropere, nec violenter cogitur simul omne expelli. ob has igitur causas, qui etiam in mediis laboribus apotherapia vtuntur, potissimumque in iis, qui graua, quæ vocant, certamina exercent, laudo, atque commendo.

De propria frictione.

Cap. 17.

Frictio quandoque per se ipsa commodum aliquod corporibus nostris affert: quandoque vero iis, quæ commodum afferunt, ministrare potest. ministrat autem in exercitationibus, præparans ad eas corpora: & item cum post eas adhibetur, ac prior quidem frictio præparās, posterior vero apotherapeutica nominatur, de quibus supra verba fecimus. quæ vero per se ipsa boni quid facit, ea soluendi, ligandi, carnem augendi, & minuēdi vim habet, vt dura corpus ligetur, molli soluatur, multa extenuetur, mediocri denique crassescat. quatuor enim hæ genere differentiæ in quadruplici frictionum omnium facultate, atque vſu insunt. siquæ medias harum, quæ vna cum his intelligantur, annumeres, sex differentiæ omnes fient. Nā si dura ligādi, mollis soluēdi vim habet, corpora quæ supra modum soluta sunt, ea duriter fricare oportet: quæ cōstricta sunt, molliter, si modice se habeant, ea nec molliter, nec duriter, sed quatenus fieri potest, vtroque extremo declinato, fricāda esse, perspicuū est. Quæadmodū vero in iis differentiis, quæ in qualitate sunt, nō solū dura, mollisq; consistūt, sed etiā media: ita in iis quæ in quātitate ver-

fantur, non solum multa & pauca, sed etiam media est. cum igitur duæ res sint toto genere disiunctæ, si modo id quod facit ab eo quod fit, genere distinguitur, frictions ex eorum numero sunt, quæ faciunt: affectus vero, qui ab eis in corpore relinquuntur, ex iis quæ sunt. quare contrarietates quæque alias in genere frictionum, vt tum mollem & duram, tum multam & paucam: alias in affectibus, vt tum colligationem & solutionem corporum, tum gracilitatem & crassitudinem, necesse est constituamus. ac prior quidē affectuū contrarietas, ex priore frictionū contrarietate nascitur: secunda non item. euenit enim in hac, vt gracilitas proueniat ex multa frictione: carnis incrementum ex mediocri: quippe cum pauca augendæ carni non sufficiat: propterea quod id quod carnis incrementum accepturum est, & sanguinis moderato accessu, & valida virtute indigeat: quorum vtrunque mediocri commode præstat frictio: pauca neutrum, nec abunde, nec satis. Hippocrates igitur reductis veluti in elementa simplicibus differentiis, vniuersam frictionum rationem absoluit: quemadmodum carnem satis adicias, quemadmodum detrahas, quemadmodum corpus mollias, & quemadmodum constringas, cum his vna protinus se promunt, tum media earum opera, tum quæ per coniugationē faciunt. media, cum neque ligare corpus, neque soluere, neque carnem augere, neque minuere studemus: per coniugationem vero sunt, vt cum, verbi gratia, pariter colligare & carnem duram adicere volumus, frictionem duram vna cum mediocri quantitate adhibeamus: cum vero mollem, frictionem quoque mollem, & quantitate mediocrem administremus: & in aliis etiam coniugationibus ad proportionem. etenim tres differentiæ frictionum à qualitate sumptæ, tribus, quæ sumuntur à quantitate, coniunctæ, nouem coniugationes efficiunt. eas nos formula quadam describemus: in qua duorum versuum, qui superne pinguntur, priorem, qualitatum, secundum, esse quantitatum volo.

Qualitates.   Quantitates.

		Pauca.
Dura.	{	Multa.
		Mediocris.

Mollis.	{ Pauca.
	{ Multa.
	{ Mediocris.
Mediocris.	{ Pauca.
	{ Multa.
	{ Mediocris.

De matutina frictione.

Cap. 18.

De matutina frictione in corpore réperato ad hunc modum differendum est. si nihil sit, de quo queratur, certe superuacaneum erit, cum fricare: nisi si quando ingenti frigori occurrendum videtur, tum nãque veluti qui frigida sunt vsuri, sic frictione quoque hoc preparabimus. si vero lassitudinis sensus vllus appareat, tum vngédus homo est, & mollior fricandus. simili quoque modo, si siccior iusto sit, oleo dulci vngendus est. (id enim sicca corpora humectat) fricandusque est, vt omnino parcissime, ita nec duriter, nec molliter: quippe cum succurrere digestionis in corpus, non cutis, carnisque habitum mutare, neque etiam quod in his continetur, quicquam per halitum digerere oporteat: quorum mollis vtrunque, dura alterum facit: siquidem hæc cutim densat, duratque: mollis vero per halitum digerit, ac corpus laxum, molleque facit. Verum si cutis densitatem corrigere velis, ei quæ ex duris tum frictionibus tum pertractationibus, atque ex vehementi exercitatione, & multo puluere orta est, mollis frictio cum copioso & dulci oleo medetur: quæ vero ex frigore contracta est, eam primùm frictione sicca & celeri, deinde cum oleo adhibito calfacientes, ad naturam suam redigemus. Laxitatem vero, quæ frequens balneum, mollemque frictionem, & veneris vsum consecuta est, paucula frictione, primum quidem sicca, deinde cum oleo aliquo eorum quæ adstringunt, sanaueris. humiditatem vero, quæ nimis potioni successit, sicca frictio, & cum lintheo administrata, & cum manica, interdum etiam solis manibus, sedque vel citra vllum pingue, vel cum eo plane exiguo corrigat. esto autem oleum hoc, quod per halitum euocet, & omni facultate adstringente vacans.

De vespertina frictione.

Cap. 19.

Atque ita quidem de matutina frictione. vespertina vero

is utilis est, quos vel valida lassitudo premit, vel immodica siccitas male habet, vel quorum corpus ex alimento non nutritur. verum symptoma, cum corpus non nutritur, nunc seponatur una cum aliis omnibus symptomatis, quæ post tractabantur. in temperata vero natura, cum aut valida lassitudo, aut immodica siccitas corpus afficit, prandium minus esto: tum ab eo ad cenam longius tempus interponatur: plurimum quiescat: exiguum tamen quippiam inambulet, ut cibum recto motu coccussus subsidat, melius etiam si exonerare alium possit. His omnibus rite peractis, securus oleo duci fricabis: non multum tamen ventrem continges si secus facias, periculum est, ne & cibum deterius concoquat, & succus aliquis ex eo semicrudus in corpus digeratur, caputque turbetur, & stomachus subuertatur, optimum ergo fuerit, omnino ventrem non attingere. si vero in musculis ei vicinis, vel sensus aliquis lassitudinis, vel siccitas maior appareat, blande, & mediocriter vngi debebunt.

*De frictione, qua ad febrim tollendam adhibetur,
ex libro Herodoti de auxiliis que sunt.*

Cap. 20.

Frictiones quæ causa soluendæ febris adhibentur, hisce temporibus sunt administrandæ. conueniunt enim circa morbi statum, non omni quidem in parte, sed extrema, ut non longe à declinatione absit. in temporibus vero accessionum, primum in declinatione fieri debent. obseruandi tamen sunt, qui partes aliquas inflammationibus obsessas habent. nam si eæ sint, dissolui febris nullo pacto poterit. quin obseruare etiam oportet spirandi difficultates, itemque sudores, qui sine ordine in toto corpore, aut vultu, & collo sese ostendunt. ergo quibus facta crisis est, in principio declinationis, æstate, atque autumnio accommodate in loco temperato reclinabis, atque inibi paratum hydreleum calidum, in quo æphronitru tostum iniectum sit, habebis. frictio autem in iunioribus, & minoribus, à quatuor fiat: in iis vero, quorum ætas floret, quique maiores sunt, à sex administretur: ut alij brachia ad manus digitos usque fricent, alij thoracem usque ad inguina: alij denique crura usque ad pedes. effuso vero pingui aliquo, manus superne deorsum deducant ita, ut pars
omnis

omnis in fricetur. deinde hominem prouum statuunt, ipsum, que ad eandem proportionem fricent. ac principio quidem leui manuum iniectione, lentaque utantur: deinde vero, celeri & comprimente: postremo vero, remissa, & que in omnibus primæ sit par atque similis. Iam vero etiam partes capitis, & ceruix adiuncto pingui contrectentur. Partes autem singule, in iunioribus centies, in florenti ætate ducenties fricentur: in iis, qui athletarum more vitam degunt, duplicandus est numerus.

Interim vero dum frictio administratur, si multa hilaritas adsit, simulque febris sedetur, facilisque respiratio, & bonus color appareat, & pulsus magnitudo non ita multum sit imminuta, neque densus pulsus sit, & caro in tumore adiuncto rubore sit elata, tum numero frictionum aliquid debet accedere. at si iis qui fricantur, sudor prodeat, qui prius non apparebat, tum scire conuenit, recte progressam esse frictionem, & inde utilitatem ægrotati fuisse allatam: & tamen eum secunda quoque experientia indigere, neque etiam, cum pares accessiones sunt, nihilque occurrit, quod sensus iudicio utile, aut noxiū sit, sed per se ipsæ impulsus capiunt, expectanda crisis est: nam ex secunda administratione perspicua utilitas apparebit. omnibus porro post frictionem, aquæ calidæ quod satis sit, dandum est, sique tempora remissionis adsint, posturbationem, quæ auxiliū hoc attulit, & post sedationem concussionis alendus æger est, at in quibus nihil quicquam remittitur, eos perfectas remissiones expectando nutrimus, in mediis temporibus largū potum dantes, & præsertim iis, quos siccitas male habet. alimēta vero liquida & calida danda sunt. Si hyems sit, ea quæ ad curationem pertinent, in loco calidiore fiant: oleoque aphronitrum misceatur, & vini decima pars indatur. In secundis vero frictionibus, si non laxentur, viresque corporis validæ sint, & pulsus in propria magnitudine permaneāt, nec vlla turbata respirationis nota videatur, à frictione resectos insidere oportet, atque perfundi: ut inde laxatis corporibus, simile quippiā iis quæ per sudores sunt, post crisis perficiatur: atque utilitates magis variæ extent. nam vel manent in eodē statu, ut ante dixi, adiuti ad morbum discutiendū: vel typi in alterius generis formas trāseunt: vel intermissiones capiunt, vel sunt vehementiores, & eodē die cessant. sepe etiam ruitas perseverantias inferunt, post quas la-

boriosus frictionum modus cauendus est : sed in primis frictionibus manendum, cum non procul finis conspiciatur. si vero intendas manuum iniectionem. neque ferant, vlcerisq; sensum tactus inuehat, à frictione desistendum. si vero fricando multum circa se calorem sentiant, idque semper, & maiore itidem malo afficiantur, adsit vero etiam aliquod symptoma implacidum: tunc à tali quoque auxilio abstinendū est, cum eis immensum calorem afferamus : & vt cætera adhiberi queant, tēpora remissionis expectabimus. si vero adhibita frictione in diuturnis & intermittētibz febribz accidat, vt continua & vehemens febris subsequatur, moueri & turbari non debemus, quasi res male cedat: quandoquidem inde statim æger recreabitur.

Iam vero frictionem quoque tollendæ febris causa adhibere debemus in iis, qui febres molles, & tepidas habēt, quæ vel ab initio tales in eadem forma perstiterunt, vel ex vehementibus & difficilibz febribz declinantes, ad hasce magnitudines peruenerunt. quibus vero frictiones adhibendæ non sunt, discerni debent ex temporibus morbi, ne aliquid incommodi palam afferamus. quinetiam facta ægrotantis secum cōparatione, id discernetur. quam ob rem noxæ, quæ inuehuntur, spectandæ sunt, nam cum febres quæ à frictionibus excitantur, vehementes sint, nec declinent, sciendum est, hoc auxilium non proficere. simili quoque modo, si segnes, & somnolentę per totum caloris tempus sint, lassumque corpus, respirationem densiorem, & pulsus exiguos, & obscuros, atque etiam frequentes reddant, tum frictionem male cedere iudicamus. sed & tremor, & conuulsio ex frictione intempestiua, & multa fiet: pariter etiam ex dolore inflammatio exorietur, carne in tota corporis mole intumescēte. His symptomatis animum diligenter attendere, & copiam remediorum paratam habere oportet.

*De inambulatione, ex 30. libro Antylli, de auxiliis
quæ sunt.*

Cap. 21.

Deambulationis duo statuenda sunt genera, quorum alterum vt auxilium, alterum ad corporis recurationem adhibetur. deambulare igitur auxilij gratia cēsemus in affectionibus, quæ capiti, itēque oculis, gurgulioni. & thoraci, præterquam in sputo sanguinis, contingunt. est vero etiam ma-

xime utilis deambulatio stomacho humefcenti, dolenti, & in quo alimenta coacescunt, & corrumpuntur. efficax est etiam ad mulieres, quibus suppressæ sunt purgationes: & cum aluus sistitur, & cibi supernatant, & vrina retinetur. nõ mediocriter quoque coxendicis morbis prodest: & ad summam, omnibus iis, in quibus necesse est, aut à superioribus partibus ad inferiores aliquid defluere, aut quæ ad inferiores partes propensa feruntur, excernenda sunt. Deambulatione vero apothérapeutica utimur, cõfectis grauioribus exercitationibus, & post purgationes, quas medicamenta fecerint, & post subliationem oculorum, & post copiosum vomitum: & absolute, atque vno verbo, deambulatio apothérapeutica potest animum remittere, spiritum commutare, & in ordinem adducere: & quæ distenta sunt, soluere, itẽmque thoracem purgare, & vt facile respirationem edat, efficere: instrumentaque sensus roborare, & ventriculum firmare: & quod maximi refert, omnem affectionẽ quæ lassitudinis sensum affert, quæque perturbat, explicare, atque dissoluere. Ac deambulatio quidem quæ auxiliij causa suscipitur, & multa, & contenta esse debet: tum crura impariter mouenda, calcibusque incedendum: tum pectoribus pedũ cum poplitem contentione ambulandum. ac initio quidem quiete, deinceps vero vehementius: & rursus vicissim remittendum. quantitas autem ex viribus iudicetur. Verum quæ recurandi causa initur, pauca, & placide administrata, & quieta, animi corporisque effusione coniuncta esse debet. ex quo fit, vt quietæ deambulationes imbecillioribus accommodatæ sint. eadem quoque conueniunt iis, qui à cibo deambulationibus vtuntur, itẽmque iis, qui nuper è somno sunt experrecti, & qui ante maiores exercitationes, ad eas incundas se deambulando præparant: & qui parte quauis dolent. robustæ vero deambulationes conueniunt valentioribus, perfrigeratis, quique spiritum ægre trahunt, languidũque vna etiam cum viribus habent, quique segniore sunt mole corporis, & qui carnem reficiunt, & conualescentibus. Quæ vero cum intentione erurum, aut calcibus incumbendo fiunt, capiti male affecto sunt accommodatissime, itẽmque thoraci humidiori, & vtero cõulso, & purgationi suppressæ, & cum partes infernæ ex alimento fructum non capiunt: & omnino, quibus materia sursum repit, & fertur. Non intentæ vero deambulationes placidis si-

miles sunt, atque ad eadem valent. quæ vero extremis digitis
 obeuntur, eas obseruatum est proprie lippientibus, & alio
 suppressæ vtiles esse: accliuës autem thoraci, qui spiritû exi-
 guum ducat: idque ante cibum, & cum loco aliquarum ma-
 iorum exercitationum iniungitur deambulatio. decliuës ve-
 ro, cruribus laborem afferunt illæ quidem, sed tamen magis,
 quam alię, materiam infra trahunt, cum eam à capite ad in-
 feriores partes deducant. Inæquales vero vtiles sunt iis, qui
 cito deambulando fatigantur. quæ in campo sũt, magis la-
 boriosæ, quam hæ sunt: & magis etiam sunt accommodatę
 ad spiritum, & ad corpus constituendum. quæ loco asperò
 fiunt, caput replent, quę in arena, & præsertim profunda, (est
 enim hoc vnum genus exercitationis vehementissimæ) effi-
 cacissimæ sunt ad omnes partes corporis firmandas, & po-
 tentissimæ ad materiam è supernis ad infernas partes dedu-
 cendam, quæ vero in terra molli fiunt, proxime accedunt ad
 eas, quę in arena fiunt, quæ in pratis exercentur, blandissimę
 sunt, nihil omnino sensus tentant, nihil commouent, sed ta-
 men caput implent, cum propter odoris suauitatem, tũ pro-
 pter humiditatem, quę in eis inest. quæ vero in viis sũt, mi-
 nore cum labore fiunt, quam ex, quas in locis deambulatio-
 nibus dicatis obimus. quæ vero habent inuolutiones, sunt
 capiti noxiæ. Oblongæ vero, similes sunt iis, quæ in viis fi-
 unt, quę vero in locis superioribus domus fiunt, ceteris om-
 nibus sunt anteponendæ. nam & vaporum, qui è terra effe-
 runtur, sunt expertes, & aërem habent puriorem. atque ex eis
 accommodatiores etiam sunt, quæ fiunt in locis, quæ tabu-
 lis sint strata. siquidem obsecundant, & caput leuant, & ma-
 teriam deorsum trahunt. exigua deambulatio prodest iis, qui
 fatigati sunt, quique post exercitationes loti non sunt: & iis,
 quibus à cibo deambulationibus opus est: quibus grauitas est
 in corpore. multa vero deambulatio iuuat eos, qui caput, aut
 thoracem male affectum habent, & quibus infernæ corpo-
 ris partes non nutriuntur: & qui in exercitationibus vehe-
 mentiore motu egent. iam vero, quę prope mare fiunt, sic-
 candi & materiam attenuandi vim habent. at quæ circum
 flumina, & stagna fiunt, humectandi vim habent. verunta-
 men quæ prope stagna fiunt, deteriores censentur. quę vero
 in mediterraneis fiunt partibus, ex sunt aliis, quæ dictę sunt,
 præstantiores: verum superantur ab iis, quæ prope mare o-
 beunt.

beuntur. quę in rore fiunt, similes sunt iis, quę ad stagna fiunt. quę in locis auium volatu frequentatis fiunt, efficacissimę sunt ad euocandum per halitū, & ad leuandū: simili quoque modo ex, quę in sublimibus fiunt locis. at quę cauis locis, & speluncis (aër enim ibi intēperatus, & vitiosus inest) itēm quę quę sub tecto fiunt, deteriores sunt iis, quę sub dio, valent enim ad replēdū vel maxime, si humili tecto casa sit munita. Quę loco ventis non perflato fiunt, valent ad euocandum per halitum, & ad excrementa dispergenda, itēmque remittunt, non feriunt. at ex iis, quę vento perflāte fiunt, quę sub Borea, tusses excitant, thoracem lædunt, stomachū dissolutum roborant, vires collabentes firmant, & sensuum integritatem afferunt: quę sub austro, caput replent, sensuum instrumenta hebetant, aluum molliunt, atque ad dissoluēdum valent. at quę Zephyris spirantibus fiunt, ex præstant ceteris omnibus, quę in vento fiunt: non habent enim Boreę insuauitates, cū eis mansuetudo simul atque iucunditas sit coniuncta. quę in apeliore fiunt, malę sunt: & feriūt. quę in Sole, effundunt, & caput implent, & inæqualitates gignūt. quę sub arboribus fiūt, meliores sunt iis, quę sub tecto. aër enim ventilatur, & redditur salubrior. eę quę conuenientes arborū qualitatis, aut nocent corporibus, aut profunt. quę vero cœlo sereno, leuant, per halitum euocant, attenuant, bonam respirationem, & mouendi facilitatem parant: quę nubilo, caput implent, grauitatem important, minúsque per halitum euocant. ac matutine aluū molliunt: & segnitiam è somno contractā dissoluunt, spiritūsque attenuant. vespertinę vero ad somnum hominem preparant, & inflationes dispergunt.

De cursu, ex eodem Antylli libro. Cap. 22.

Quoniam cursus est deambulatio vehemens & concitata, ideo inter vehemētes exercitationes numeratur. est vero accommodatus hyberno tempore: itēmque æstate media. Vallet autem ad corpora calfacienda, appetitum reuocandum, & ad naturales actiones corroborandas, & stomachum firmandū, & defluxiones euocandas. etsi enim primū defluxiones videtur excitare, eas tamen postea cohibet & cōprimit. verum caput implet. In renū autem morbis, & seminis profluio, vt asseruatum quoddam auxilium, nos cursum adhibuimus. prodest ischiadicis: in quibus in cursus initio vix

moueri possunt, sed ubi in cursu sunt, ita properant, ut morbi propemodum obliti videantur. In iis vero, quorum viscera torquentur, & qui fungos esitarunt, & qui à scorpionibus icti sunt, nos cursum profuisse obseruauimus. ergo differentias, quæ ex qualitate, & quantitate sumuntur, & cæteras etiam generis eiusdem, ex iis intelligemus, quæ supra de ipsis deambulationibus dicta sunt nobis. at quæ non dixerimus, quæ quidem sunt perpauca, ea nunc persequemur. est ergo cursus quidam, qui recta ad anteriora fit, qui inde etiam nomen duxit: alius in posteriora, quem recursum vocant: alius in orbem, quem circuncisum nominant, ex quibus is, qui ad anteriora fit, ea præstat, quæ iam diximus. at recursus in posteriora, is non celeriter initus, & capiti, & oculis, & tendinibus, & stomacho, & lumbis accommodatus est, atque utilis, idcirco non replet caput, porro incessus, qui pedibus in altum sublati fit, qui cogit, ut firmitus summis pedibus incumbendo homines vadant, ne concidant, materiam infra trahit. Cursus vero in orbem, thoraci, & cruribus accommodatus est: at capiti est alienus. Ergo cursus qui testæ corpore ineuntur, ij carnem calfaciunt, & sudores mouent: qui non testæ corpore, non magnam illi quidem sudorum copiam eliciunt, veruntamen clam vehementer per halitum euocant: atque etiam corpora durant, & exsiccant.

De gestatione, eiusdem, ex eodem libro.

Cap. 23.

Aliæ exercitationes in motu corporis consistunt: gestatio vero media est inter motum, & situm partium corporis quiescentium. Cumque totum corpus ferendo moueatur, inde existit utilissima, & placidissima exercitatio, quæ ipsas itidem partes non minus, quam magnæ exercitationes, moueat. Omnis autem gestatio potest naturalem calorem augere, & materiæ multitudinem discutere, & habitum corporis firmare, & actiones stupidas excitare, & segnitiam præterea dissoluere: & corporis turbationem sedare, & iis, quos vigilie exercent, somnum conciliare: & contra etiam veteranosis & dissolutis reditum ad se, & vigilias parare. ac somnum quidem conciliat, excrementa, quæ à capite & stomacho delabuntur, per halitum digerendo: cum hæ partes sint vigiliarum causæ præcipuæ: at vigilias postea inducit, cor-
po-

poris tenorem ad se reuocando, & corroborando. Gestatio-
 nis autem differentias communes, in oratione, quæ de am-
 bulationibus habita est, exposuimus. propriæ vero sunt hæ-
 vna in lectica sit, quæ fulcra habeat lineis ab angulo ad an-
 gulum per pedes distincta, vel sit in sella: hæcque duplex est,
 vel sedentibus iis, qui gestantur, vel iacentibus: vel in vehicu-
 lo: vel in naui. ac in naui quidem, quæ aut ventis, aut remi-
 gibus impellatur: Gestationi quoque subiiciatur equitatio:
 quamuis nonnulli de ea priuatim loquantur. Ergo gestatio-
 ne, quæ in lectica sit, vtimur in febricitantibus; aut qui diu-
 turna imbecillitate laborant, quique elleborum sumpserunt.
 atque etiam dū vires reficiuntur, cum imbecilli adhuc homi-
 nes sunt, prodest: itémque vigilantibus, quique segnitie & pi-
 gritia quadā sunt oppressi, & iis, quibus caninum in modum
 appetitus est intentus, quippe quæ intentionem illā sedet. &
 iis, qui tarde alimentum conficiunt: & iis, qui alias obire ex-
 ercitationes nō possunt. eadem quoque proportione, iis qui
 diuturno morbo impliciti sunt, utilis est. sed aliud genus,
 quod lectulo pensili sit, & ante, & post cibū prodest: alterum
 vero, post cibum est inutile. quo modo autem vti hac gesta-
 tione debeamus, explicatur à nobis, vbi de elleboro propi-
 nādo loquimur. In sella autem stratos gestamus eos, qui fe-
 brim habent, atque ex iis, lethargicos potius, & quos cata-
 phora vrget. qui vero simplici, & permanenti, & diuturna
 febre iactantur, si vires ferant, debet gestari quamplurimum:
 quandoquidem gestatio minus mouens corpora, quādoque
 febrim excitat. ergo in febricitantibus, qui ad integritatem
 perueniunt, vel quorum longa admodum remissio est, vel
 qui febribus tenentur longis, etiam si nō magna interuallā
 habeant, conuenit hæc gestatio. Qui febrim nō habet, in ca-
 thedra non lecta potius, quam lecta, gestandi sunt. tempora
 autem, & loca in quibus gestatione vtendum sit, & quibus
 modis fieri debeat, deambulationis tractatio nobis expo-
 suit. quæ autem in vehiculo sit, habet vim quādam amolien-
 di, commouendique morbos stables, & permanentes. quæ
 vero in nauib; sit, parū plerūque distinguitur ab ea, quæ in
 terra administratur. ac quæ trāquillo mari obitur, nō admo-
 dum magnam turbationem, neque concussionem affert. ex
 quo fit, vt ferme accommodata sit iis, quibus etiā gestatio per
 currū conuenit: nisi quod hoc magis habet, quod in purga-

to aëre, & in quo nō humidi vapores, sed sicci, & acres sint, efficitur: & ob eam ipsam causam est præstantior. Quæ vero per pontum sit, ventis nauim ferētibus, ea maxime varia est, & ex maxime contrariis constat. habet enim motum acutissimū, vehementissimum, & nequiquam cessantem, dum nauis à vento impellitur: estque mixtus ex securitate & timore: habetque facillimas, & celerrimas mutationes. ac tales quidem mutationes, omnem diurnam morborum affectionem remouent. Commotio denique, quæ in navigatione excitatur, vim habet elleboro leui, & albo persimilem.

De equitatione, ex eodem. Cap. 24.

Equitationis exiguus in ægotantibus est vsus. nam si placcide equus gradiatur, nihil magis quam lassitudinem, & præfertim inguinibus afferet: si vehementer impellatur, quamuis totum corpus laboriose concutiat, tamen aliquid utilitatis affert: siquidem magis, quam omnes aliæ exercitationes, corpus, & præfertim stomachum firmat: & sensuum instrumenta purgat, eaque reddit acutiora. sed thoraci exercitatio hæc est insensissima.

De gestatione, quæ in febribus conuenit, ex Herodoti libro de auxiliis quæ sunt. Cap. 25.

Gestationis, quæ in sella, aut cathedra fit, primus modus est, ut neque minus quinque stadiis, neque plus, quam huius duplum, producat. qui modus sequenti etiā die erit obseruandus. à tertio vero die quinque stadia singulis diebus accedant vsque ad triginta stadia. qui vero longiore gestatione indigent, ij curru, qui manu ducatur, vtuntur: quos per triginta stadia mouere incipimus, deinde ea conduplicamus. qui in febribus vigilia premuntur, eos vsque dum somnum capiunt, gestare oportet. quos vero dolor vexat, aut aliud tale symptoma exercet, gestandi sunt, donec id quod eos infestat, amoueatur. gestatio vero, quæ lecto pensili fir, numero quidem non facile definiri potest, quanta esse debeat: verū consequi ratione debemus, tanto tempore vtendū ea esse, quanto quispiam in sella peslatus quadraginta stadiorū iter conficeret. qui vero in bigis gestantur, à stadiis triginta aut quadraginta ducentes initrū, vsque ad spatium altero tanto maius progredi debent. quibus maiore mensura opus est, sunt qui

qui equitare consueuerunt. in quibus equitatio quoque anteponenda est, utpote eorum naturæ accommodatior, & habita etiam consuetudinis ratione. Qui denique nauibus gestantur, à sexaginta stadiis incipiant, & in duplum horum desinant.

De cricilasia, ex quarto libro Antilli, de auxiliis quæ sunt.
Cap. 26.

Hæc exercitatio intenta corpora mollire potest, & quæ loco stabiliri non possunt, tum reuolutionibus, tum vero etiam figurarum corporis varietate sic parare, ut facile flectantur, & stabiliantur, neruôsque imbecillos firmare, & laxare, & calorem excitare, & intelligentiam, quæ deflexit de via, & atra bili agitur, ad statum suum reuocare. sit autem crici diameter minor, quam sit hominis longitudo, ut eius altitudo ad mammas usque perueniat. neque impellatur per longitudinem, sed etiam errando. esto autem ferreus auriga, qui ansam ligneam habeat. nonnulli tamen tenues cricos rotæ adiectos superuacaneos esse putauerunt. veruntamen non ita se res habet: sed stridor ex eis ortus hilaritatem, & voluptatem animæ parit. In initio autem rectos impellere cricos comportet, ubi autem corpus incaluerit, atque inane sit factum, tunc exiliendum, & discurrendum. sub fine vero, iterum recti impellendi sunt, ut statum, quem exercitatio parauit, rueamur. tempus autem accommodatum est ante cibum, aut balneum, ut etiam in aliis magnis exercitationibus obseruatur.

De natatione, eiusdem, ex eodem libro.
Cap. 27.

Pauci diuturni morbi sunt, in quibus apta sit natatio, & perraro etiam adhibetur. ac æstate solū ea utimur. potestque gracilem reddere, per halitum euocare, firmare, calefacere, attenuare, hominem iniuriæ minus obnoxium facere. quæ ergo in mari fit, ea hydropibus, scabiosis, & quos exanthemata infestos habent, itemque elephantiasin patientibus, & quorum crura, aut aliquæ aliæ corporis partes defluxione tentantur, accommodata est. facit quoque ad eos, qui ex alimento fructum non sentiunt, iisque qui in morbo exagitantur. Capiti vero nocet non solum quæ in mari, sed etiam quæ ybique fit. quæ vero in dulcibus aquis, egre & imbecilliter

prædictas res potest. quâ ob rem vitanda plerunque est, nam si quis in ea diutius immoretur, ei nervi cum propter frigus, tum propter humiditatem læduntur, at quæ fit in calidis spon-
te nascentibus, incômoda est, quippe quæ impleat. Sed mul-
to magis fugienda natatio est, quæ ex calefacta aqua constat.
Quin etiam siue in marina, siue in alia aqua natare quis vo-
luerit, debet is prius moderate vixisse, & frictione præ-
calfecisse corpus, & è vestigio in aquam se prolicere.

De palestra.

Cap. 28.

Palestra vehemens firmum & validum spiritum efficit, item-
que corpus solidum, & musculosum. nervos etiam confirmat,
& sensus exacuit, & naturales actiones corroborat. Carnem
densam illam quidem & excitatam, sed tamen ex omni par-
te paucam adiicit. pinguedinem, omnia cedemata, tumores,
aquam intercutem dissolvit. thoraci aliena est. at placida pa-
lestra, vice versa carnem multam comparat, ex quo fit, ut iis
qui reficere se incipiunt, sit superiore accommodatior. Præ-
terea erecta palestra capiti prodest, & thoraci, & nervos cor-
roborat: quæ vero super pavimento fit, lumbos, genua, præ-
cordia, & intestina vitata adiuuat: sed capiti est ineptior.

De vmbatili certamine, ex eodem libro eiusdem.

Cap. 29.

Vmbatilis pugna valet ad sedandam affectionem lassitu-
dinis sensum referentem, & ad humeros firmandos, & ad ner-
uorum imbecillitatem, & ad tremorem corrigendum. quin-
etiam materiam infra deducit, & præsertim in iis, qui sum-
mis pedibus pugiles imitantur. Est etiam utilis renibus, colo-
intestino, atque vitis quæ thoraci solent accidere. oportet
autem non solum manibus cum vmbra depugnare, sed etiam
cruribus: ac interdum tanquam salientes, interdum vero tan-
quam calcibus cædentes.

De gestulatione, ex eodem libro.

Cap. 30.

Inter choream, & vmbatilem pugnam media interiecta
est gestulatio, sed ad vmbatilem pugnam propius accedit:
estque ad eadem utilis, ad quæ pugna vmbatilis est: sed hæc
pueris, mulieribus, senibus, & quorum corpus mirum in mo-
dum gracile atque imbecillum est, magis conuenit: siquidem
utilis

utilis, & accommodata eis est exercitatio.

De exiliendo, & saltando, ex eodem libro.

Cap. 31.

Differt exilire à saltando. nā exilire est cursui simile, cum eodem in loco corpus manet, poplites inflectendo, & circumuehendo: saltus vero est ferme crurum continuus. his similis est saltus, quo Lacœnæ mulieres ad nates saltando prius temporibus utebantur. saltabant enim circumflexis cruribus ita, ut calcibus nates attingerent: quandoque cruribus alternatim inflexis, ut calcibus nates peterent: quandoque vero utrisque, vno & eodem tempore. Exilire vero accommodatum est diuturnis morbis capitis, thoraci, materiæ, quæ ad partes superiores propensa fertur, cruribus imbecillis, sese non alentibus, excarnibus, stupidis, & tremulis. Saltus vero magis, quam si quis exiliat, materiā infra ducit: sed quia thoracem concutit, ideo eius affectionibus nō conuenit, veruntamen & ad motum, & ad actiones promptum corpus valde reddit. saltatio vero ad nates caput purgat, & siccatur: euocat etiam menstruas mulierū purgationes: & fortis nimium adherentes expellit, quemadmodum Hippocrates in libro de natura pueruli scriptum reliquit, secundas quoque retentas deicit: & vterum qui supra se contraxit, in suum locum trahit: & hæmorrhoidas itidem prouocat.

De pila, ex eodem libro.

Cap. 32.

Exercitatio, quæ ex pila existit, promptiores ad motum reddit eos, qui in ea se exercent: & vitales actiones roborat. Est autem in ea differentia, quæ ex pilæ differentia oritur. nā alia parua est, magna alia, & media alia: atque alia iustæ magnitudinis, alia denique inanis & vacua. paruæ pilæ magnitudinis sunt tria genera: & ex vnoquoque genere vna extat exercitatio. quædam enim valde parua est: qui in ea exercentur, corpore maxime elato ludunt, & colludentes manus manibus proxima admovent. hæcque exercitatio cruribus aptissima est, siquidem vna cum intentione crurum administratur. utilis est etiā dorso, & costis pullulantibus: itēque brachiis, carnem quoque solidā reddit. Alia pila est paulo maior, qua etiam homines vtuntur: & cubitos cubitis ludendo immiscunt: nec corporibus mutuo herent, nec annuunt; sed

variis modis mouetur, & propter varios pilæ ictus atque motus huc, atque illuc digrediuntur, atque hæc pilæ exercitatio præstantissima est: & quod corpus sanum, & præptum ad motus cum robore cōiuncto præstat, & quod aspectum firmat, nec caput replet. Tertia vero pila, quæ his maior est, distans inter se homines ludunt, sed in ea stataria pars est, & motoria, quæ manent, pilam emittunt cum vehementia, & continuitate: brachiaque, & oculi iuuantur. in motoria vero & brachia, & oculi pariter iuuantur: sed cruribus etiam propter cursum, & spinæ propter inflexiones, quæ currendo fiunt, commodum accedit. atque hæc quidem de parua pila sufficiant. Exercitatio autem, quæ à magna pila oritur non modo à superioribus differt ex pilæ magnitudine, sed etiam ex manuum figura. nam in superioribus omnibus summæ manus super humiliores humeris tenentur, in hac vero, capite altiores. & idcirco ille quoque excitatur in hac exercitatione, atque discutitur, quandoque etiam summis pedibus vadunt, ut manus altius extollant, quandoque etiam saltant, cum pila supra eos fertur, ita firmat totum corpus huiusmodi exercitatio, & capiti prodest, materiâ infra deducens. Quæ vero plus iusto magna pila est, brachia quidem in ea proicienda firmat, & utraque etiam manu propter magnitudinem emittitur, sed plagas duras affert: eaque non modo egrotis, aut conualescentibus inutilis est, sed etiam benevalentibus. Inanis vero pila, cui etiam folliculo nomen est, æque exercet, ac motoria, in qua curritur: sed tamen non admodum facilis est neque apta, atque ideo omittenda est.

De pugillatorio folle, ex eodem libro.

Cap. 33.

Follis pugillatorius in corporibus imbecillioribus grano, si culno aut farina, in robustioribus, arena impletur. eius vero magnitudo ad vires corporis, & ad ætatem accommodetur. suspenditur autem in gymnasii superne è culmine, tantumque à terra distat, ut fundum ad eius, qui exercetur, umbilicū pertineat. hunc utrisque manibus tenentes qui exercentur, primum quidem quiete, postea vero vehementius, gestant ita, ut ipsum recedentem consequantur, & iterum redeunti cedant violentia compulsi: postremo vero eum è manibus reicientes emittunt: ut cum reuertitur, vehementius corpori aduentu suo occurrat. ad extremum vero in sedem suam sæpissime restituen-

restituendo dimittunt: vt ex congressu, si non valde aduertat retrocedat. ex quo fit, vt quandoque manibus occurrant, dū propinquat, quandoque vero pectore, manibus passis, quandoque vero iis ad terga reuolutis. Potest igitur hoc exercitationis genus musculosum corpus reddere, & robur afferre. estque humeris, & toti corpori aptū: & propter plagas, quas infligit, omnibus visceribus idoneum.

De exercitatione, qua halteribus contorquendis fit, ex eodem.
Cap. 34.

Halterum iaculatio, dura exercitatio est, stoma- cho autem quem defluxio infestat, quique imbecillus est, & in quo cibus acescit, & qui cum labore concoquit, est accommodata. & probe etiam humeros exercet. carnem creat: sed nec capiti, nec thoraci conuenit. differunt autem halteres inter se. nam vel separatim, mittuntur manibus extensis, & circumactis: vel tenentur solum in protensione manuum plerunque quiescentiū, & breui motu agitari: & iis ipsis, qui exercentur, introeuntibus, & eque ac pugiles, concutientibus: vel cum ij qui exercentur, manus ad spinam iaculando inflectunt. primum genus ea præstat, quæ diximus secundum vero, crura nervosque confirmat, & materiam deducit: tertium vero spinam. illaque iuuat, & mollit: sed caput pessime afficit.

De ingressu per loca sima, ex eodem libro.
Cap. 35.

Hoc exercitationis genus spiritum roborat: & corpori faciles flexiones parat: ac præsertim eam vim cruribus indit, ac simul etiam robur iis partibus, quæ mouentur, comparat. longum vero tenorem preparat, nervos conseruat, materiam deducit, & superiora excrementa ad suos meatus pellit. si vero etiam cum arteriarum firmitate adhibeatur, fiet vna è validissimis exercitationibus quæ inferiores, & superiores partes corporis æque fatigabit.

De armorum pugna, ex eodem libro.
Cap. 36.

Hæc exercitatio apud veteres non erat: non erat inquam inter eas, quæ ægotatibus profunt: cum aliter se in armis veteres exercerēt. Romani vero hæc postea exercitationē inue-

nerunt: quæ primum quidem conducebat, vt ad bellum p̄a-
tiores essent, sed quam nunc instituimus, ad corpora fatigan-
da pertinet. ergo milites (hæc enim ad singulare certamē per-
tinet) armis indutis, vel contra aduersarios, vel contra colu-
mnā, tanquam contra aduersarium pugnant. hæc autem ex-
ercitatio potest corpus aptius ad motum, & ad carnem susci-
piendam reddere: veruntamen carnem mollem, laxamque fa-
cit. estque capiti noxia, tum quia mirum in modum à pileo
contegatur, & galea, tum quia pondere pressum laboret, ma-
xima autem huius exercitationis professio, est & pollicitatio,
vt longam respirationem, & corporis firmitatem gignat, cum
ij, qui huic se dedunt, omnem aliam spiritus expulsionem fer-
re possint.

De rebus Venereis, Galeni.

Cap. 37.

Rerum Venerearū ex Epicuri sententia nullus est vsus sa-
lubris, re vera autem salubris est vsus, si tantum interualli in-
terponatur, vt neque resolutio vlla sentiatur, & ipse homo se
ipso leuior factus, & melius etiā spirare videatur. tempus au-
tem ad vtendum oportunū est, cum corpus in exquisita om-
nium externarum circumstantiarum mediocritate sit consti-
tutum: vt neque nimis plenum sit, neque vacuum, neque ni-
mis perfrigeratum, neque supercalefactum, neque exsiccatum,
neque humectatum. si vero errare cōtingat, paruus sit error,
sed melius est, vt potius calefactum, quam perfrigeratum, &
plenum, quam vacuum, & humectatum, quam exsiccatum, ve-
neris rebus vtatur. Qui ergo imbecillas vires habent, ij à Ve-
neris vsu ad summam infirmitatem deueniunt, qui vero ro-
bustas, sed propter magnam pituitæ copiam morbo detinē-
tur, ideo patiuntur, quod humores plus iusto per halitū dige-
ratur. Innoxia enim Venus iis est, qui calidi, humidi que sunt,
qui que semine naturaliter abundant. Quinetiam corpus eo-
rum, qui firmas vires habent, Venus calefacit, at eorum, qui-
bus eadem imbecillæ sunt, protinus quidē calefacit, sed post
ea vehementer refrigerat. nonnulli enim sunt, quos protinus
à iuuentute cōcubitus imbecilliores efficit: nonnulli vero, nisi
coeant assidue capitis gravitate infestantur, cibos fastidiunt,
ac febribus obnoxij fiunt, atque vt deterius appetunt, ita e-
tiam minus concoquunt. Quosdam noui, qui cum huiusmo-
di natura essent, vt à coitu abstinere, torpidi, pigri que, ac
seynes

seynes facti sint: quosdam vero, qui melancholicorum more, præter modum mæsti, ac spei expertes euaserint: hæcque omnia statim Veneris vsu sedata fuisse. Hæc igitur consideranti mihi, seminis retentio lædere magnopere videtur: & præsertim in iis, in quibus semen suapte natura deterioris succi est, & copiosius: & ipsi ociosam vitam degunt. quique antea rebus Veneris frequentissime utebantur, postea vero assatim abstinerunt. Qui vero firmiores, & iuuenes sunt, horum habitus corporis in raritatem potius, quam vires in imbecillitatem, mutatur, itaque corriguntur per ea, quæ cogunt, & cōtrahunt, qualis est præparans exercitatio, si vero etiam aliqua refrigeratio post Venerem corporibus adueniat, erit etiam exercitatione præparante ob eam causam vtendum. quādoquidem ea calorem excitat. si vero anni tempus non dissuadeat, nec à frigido balneo abstinendum erit. Cibi copia quidem sint maiores, qualitate vero humidiores, tum vt probe concoquantur, tum vero etiam, vt siccitas, quæ ex Venere cōtracta est, corrigatur. debet vero nec frigidiorē temperatura esse, sed vel mediā, vel calidiorē. nam quoniam corpus à Venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & siccius est affectū, debent plane quæ densent, & calfaciant, & vires reparēt, adhiberi: atque ad hæc studium omne impendi.

De rebus Veneris, ex Rufo. in quo est etiam virtus ratio.

Cap. 38.

Omnino autem concubitus frigidius corpus efficiunt: at tamen minus laboris à muliere impenditur, quam à viro: atque ita etiam minus molestiæ mulieri accedit. nam vehementes sunt virorum concubitus, & ideo maior itidem labor in concumbendo ab eis adhibetur. qui etiam erectis hominibus sunt, maiorem lassitudinem afferunt: atque illi etiā sunt huiusmodi, qui post satietatem ineuntur, itēque post ebrietatem. qui ante cibum sunt, faciles quidem ac celerrimi sunt, sed nescio quid imbecillitatis inuehūt. seminis vero interceptiones, quæ in medio concubitu sunt, renibus, & vesicæ sunt pessimæ. Verum nō omnino pessimæ sunt res Veneræ, si & tempus opportunum, & modum velis animaduertere. Ex eis ergo hæc extant commoda: plenitudinem euacuant, corpus agile reddunt, ad incrementum promouent, & magis virile efficiunt, animo vero id præstant, vt impeditam vim ratio-

nis explicent: iramque nimiam cohibeant. ideo fit, ut melancholicis, si quid aliud, accommodatissimo sint remedio, quicūque etiam alio insaniz genere laborant, & nonnullos etiam comitiales sanauerunt, facta in pubertatis tempore mutatione: itemque nonnullos, qui capitis grauitatem, aut dolorem patiebatur, sanitati restituerunt. Hippocrates autem vno verbo res Venereas morbis, quos pituita gignit, accommodatissimas esse pronunciauit. multi enim, qui ex morbo non alebantur, ad cibum facile sumendum redierant. alij, cum prius ægre spiritum ducerent, facile spirantes euaserunt. quidam, cum cibos fastidirent, ad eos capiendos promptiores sunt facti. alij à continuis pollutionibus, quæ in somnis fiebant, sunt liberati, quæ res minus afferre noxæ existimatur: sed mihi quidem non videtur: quippe quæ dissolutum corpus in somnis, adhuc magis dissoluunt. Atque hæc quidē sunt primæ huiusce orationis partes à nobis expositæ. Naturæ autem Veneri idoneæ sunt calidæ atque humidæ: victus vero ratio calidior & humidior: ac tale etiā anni tempus: atque ætas, ac tempus quidē, ver: ætas vero, iuuetus. victus vero multo quā alij ad res venereas accommodatio est, qui sit calidior, atq; humidior. minime autē ad eas facit victus, siccās & refrigerās, atq; ætas senilis, & autumnus: & natura, quæ his sit maxime similis, atq; ita oratio mea finē eū est cōsequuta, quæ initio proposuerā. Nunc vero rationes victus ad cōcubitum accommodatæ, & curationes adhibendæ iis quivireb⁹ Venereis nō possunt, sese offerūt. diætā ergo calida & humida institueda est: labores quoq; moderati esse debēt: & cibi facile deduci: quod est totius diætæ caput. Singuli autē labores sint cōtētax deambulationes, curs⁹ tardi, & quieti: equitationes neq; ad modū cōcitata, neq; admodū multæ. nā in eis & lūbos, & testes fatigari vehemēt⁹ necesse est. ei vero, qui sit frigidior, itē quæ ei qui humidior, hæc & magis, & acrius faciēda sunt omnia. cum vero, qui siccior sit, in quiete continens, in statu opportuno constitues: quemadmodum autem prædicti labores moderati iuant, ita etiam moderati concubitus conueniūt. nam & ad rem ipsa incitat, & consuetudine facilitatem afferunt: ut multi qui omīssa consuetudine concubendi, nō potuerint concumbere. alij vero ægre & magno labore * post ea concubuerint. adeo non solum oportet consequenti institutione corpus in suum statum redigere. labores autem his minus

minus cōueniunt, at palæstræ, & multæ frictions, & gestulationes, & missilium iactus, valent quidē ad robur comparandum, sed in alias partes potius alimentum perducunt. Venus, siquid aliud, alimēti exuberantiā exigit. ergo miseria & abstinentia nemo cōuenienter vtetur, at potu atque pastu vtetur. potui autē cōueniunt vina fulua, quippe quę omniū sunt moderatissima: neque per vesicam adeo permeant, sicut alba: neque sicca & crassa sunt, veluti nigra. eadem sunt capiti maxime idonea, & facillime concoquuntur: quibus omnibus est opus. panes apti sunt, puri, furno decocti: siquidem humidiores sunt cæteris. obsonia sunt carnes hœdorum, agnorū, suū, gallinarum, gallorum gallinaceorum, attagenū, perdicū, anserū, anatūque. nā hę omnes alunt maxime. ex piscibus idonei sunt polypodes. excitare enim Venerem hi mirū in modū existimātur. quicūque etiā mollē carnē hābēt, sunt accōmodati, inter olera, orminū, erysimū, eruca, & rapa ad hoc faciunt: quę etiam medicamenti vicē gerunt. ē leguminibus faba, cicer, eruilia, phaseli, & pisi, quod flatu corpus impleāt, & quod copiose alant, conueniūt: veluti ruta, quia flatus discutit, ac propellit, ita cōmiscendi corporis libidinē obtundit, ac discutit, Vuas ego in hac diætā magnopere cōmendo. nam & humiditate præstant, & breui tēpore probe subducuntur, & probe etiā nutriūt: & humanū sanguinē replent flatu, qui maximo impetu ad Venerē impellit. Iam vero accōmodatum etiā huic loco est, vt quę tēpora sint rebus Venereis idonea, perscrutemur. ne quid in hac tractatione desiderari possē videatur. Ergo tempora in omnibus multa sunt, prout quisque est paratū: sed summa est, vt recētes satietates & ebrietates vitentur: quia post has nullus alius cōuenit labor. fames quoque cauēda est. veruntamē magis salutariter eo tēpore concūbitur, quā cū quis se expleuerit, sed imbecillius corpus redditur. fugiendæ quoque cruditates sunt. idcirco concubitus qui media nocte sunt, periculosi sunt, si cibo nondum confecto exerceantur. eiusmodi sunt ij, qui sub aurora sunt, cum fortasse cruda adhuc sint ea, quę ventriculo continentur: & quia neque excrementa, neque vrinas homines emisierint, neque alius deiecerit: ac concumbere cum excrementis, est malum. ante vero exercitationes, & balnea, minus periculosum est. ei vero qui cōsuetā munia obiturus sit, imbecillitatē parit. optime ergo concūber à cibo, qui ad satietatē non sit ingestus.

nam hoc & ad vires confert: & ita refrigerationes, quæ subsequi solent, minus contingunt. Inde vero, si cui post prandium rerum venerearum pruritus excitetur, cessandum est donec alimentum ex multo somno constiterit. si post cenam, ante dormire oportet: siquidem hæc maxima cessatio est. Ac natura quoque videtur ratione quadam id efficere, ut primum eo tempore maxime ad venerem impellat, postea vero id quod superfluit, quam quod ei aptum & æquale est, accommodatius excernat, quod cum medici animadverterint, in filiorum procreatione admonent, virum qui comederit, & epulis & conuiuio exceptus fuerit: mulierem vero, quæ parcius sit educata, debere commisceri, causa est, quoniã vir dare, accipere vero mulier debet. Sed ad hæc quæ diximus, aliæ quoque affectiones corporis sunt examinandæ, etenim post labores, prauum est concumbere. & tamen existimant nonnulli solui concubitu labores, sed non recte sentiunt: cum imbecillitas non sit laborum remediũ, & tamen calore neruorum, qui in lumbis sunt, vim quãdam afferunt, ergo vitandæ sunt lassitudines, itẽmque vomitus, qui paulo post sint erupturi, quique paulo ante præcesserint: itẽmque purgationes, & alui fluxus recentes, nam inueteratos quandoque Venus exsiccat, habenda quoque ratio est omnium morborum thoracem obsidentiũ, aut quos obsessuros esse suspicamur: & vitiorum, quibus nerui affliguntur, quam ob rem vehementes cupiditates ego neutiquam laudo: sed censeo, tunc magis esse à concubitu abstinendum, idque tum in alijs, tum vel maxime in iis, quorum vesica & renes aliquo morbo vexantur: & quos morbus comitalis, aut insania infestos habet: nam vbi morbi accessuri sunt, tum vehementes impetus excitantur. Optimum autem est, ut tum quisque rebus venereis vtatur, ut cum prompto animo atque expedito concubitus expetat, tunc etiam corpus cõferatur, decet enim animum dominari, corpus vero obedire, non sunt hæc opiniones, sed prouidentie nature, quæ euacuationis indiget: ut etiam cæteras animantes facere decet, diætæ igitur, quibus assuescere debemus, sunt huiusmodi, quibus cognitis, poterit quispiam remedia facile inuenire, quæ iis, qui concumbere non possunt, adhibeantur, nam Corinthius qui ad nos venit, se quidem magna corporis commiscendi libidine teneri dixit, sed in concubitu semen non emittere, statim vero

vero multū effiari. in hoc cōiectura cōsequutus sum, ex siccitate malum existeret: id quod indicauit curatio. nam cum primum victu humido ali cōepit, statim semen emisit. Iuuenis vero Milesius, qui annum forte natus erat secundum & vigesimum, aiebat se in concubitu emittere genituram non posse, at in somno magnam eius copiam excerni. is mihi visus est ob multam humidam perfrictionem non posse cōcumbendo foueri, & cal fieri, in somno vero nimium cale fieri, quatenus somni id præstant, vt interiora caleant, & exteriora perfrigerentur: ideo labores ei satis fuerunt ad curationem, equitatio scilicet: medicamentum vero, testiculus Castoris epotus: reliqua denique victus ratio omnis, sicca & calida.

FINIS SEXTI LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER SEPTIMVS.

*Quæ corporum affectiones euacuationis indigeant,
ex Galeno.* Cap. I.

QVm plenitudo duobus modis fiat, atque dicatur, vno cum ad vires, altero cum ad capacitatem vasorum humores continentiu refertur, vtrique opus est euacuatione, siue in ægrotante homine, siue sano fiat. quæ admodum enim qui onus gestat, non protinus simulatque grauat, & fatigatur, iam cecidit, & ab eo est victus: ita etiam, vbi vires à plenitudine grauantur, fieri potest, vt homo nondum ægrotet. siquidem nonnulli, qui consuetà adhuc munera obeunt, sentire se aiunt graues, pigros, segnes, atque ita, vt egre moueantur, eaque plenitudo est, quæ ad vires pertinet: veluti cum post exercitationes tēdi videantur, non parua nota est alterius plenitudinis, quam

nōnulli κατὰ τὸ ἔρχμα vocant, quia in humoribus per vasa infusus consistit, atque intelligitur. sensus autem vlceris speciem referens, in toto corpore proueniens, ac præcipue in motionibus, mali succi est soboles, atq; progenies: qui quidem plerisque consuetas etiamnum actiones obeuntibus aduenire conspicitur, quandoque autem in quibusdam corporis partibus, non in tota mole, apparēt indicia affectionum, quæ in illis partibus sunt, similia iis, quas in toto corpore consistere dictū sit, ac quandoque solum caput grauari sentiunt, aut quandam vlceris sensum habere, aut musculos tēporum intendi, idque aut simpliciter, aut cum maiore calore coniuncto, sic quoque in iecore, liene, ventre, costis, & septo transuerso grauitatē saepe sentimus. Simili quoque modo in ore ventriculi, aut grauitatem, aut absurdum aliquem sensum percipimus, ad hæc, dolores in parte quadam infixi, vel ob humorum copiam, quæ confertim ingruit, vel ob spiritum flatuosum, euacuationem indicant: quemadmodum etiā faciunt, qui ab acri humore partem exedente, atque erodente excitantur. Sunt etiam qui ab intemperie nascuntur: & ex iis quidam ab ea sola citra humores, alij vero cum humoribus, ergo in his omnibus, quæ dicta sunt, infestantium humorum, aut vaporū euacuationes ab his affectionibus hominem liberant, non prorsus tamen venam secare opus est: sed satis est tum purgare, tum fricare, tum lauare, tum aliquo medicamēto uti, quod per halitum euocet. Deinceps igitur quænam affectiones venæ sectione iuuentur, exponamus:

Quæ affectiones venæ sectione indigeant. Cap. 2.

Qui consueta munia adhuc obeunt, sed princeps aliqua pars, aut totū corpus in eis grauatur, aut tenditur, iis necessaria est euacuatio. Si vero per ætatē neque pueri adhuc sint, nec iā senes, consiliū de secāda vena inibis: habita tamē præcipue ratione primarū intētionū, hoc est, quātītatis, qualitātisque plenitudinis, & roboris aut imbecillitatis viriū: deinceps vero naturalis totius corporis habitus, itēque anni temporis, regionis, & vitæ ante actę: tum vtrum copia esculentorū, poculentorūque, & præsertim valentis materię, qui ita affectus est, se expleuerit. & quibus motibus vel cōsuetis, vel nō cōsuetis, se mouerit: quāsq; excretionem habuerit, aut præter consuetudinem compescuerit: ad hæc autem omnia,

omnia, nō grācilior, aut crassior sit effectus. Sanē vtriusque plenitudinis quantitas ex propriorum signorum magnitudine dignoscetur. quanto enim grauior sibi homo videtur, perspicuū est, plenitudinē quoad vires tantū auctam esse. eodēque modo, quantū tensionis sensus auctus fuerit, tantū quoque auctā esse alteram plenitudinem, quam à quibusdā κατὰ τὸ ἔχον vocari diximus. Vtriusque vero plenitudinis qualitatem partim ex colore cognosces, memor colorē humorum esse, siquidē modice totum corpus à calore, frigoreque externo affectum fuerit: partim vero ex iis, quæ naturæ humorū sunt coniuncta. frigidiores enim, frigidior totius corporis sensus sequitur: calidiores, calidior: humores vero, qui in venis acruantur, tumor & vasorum distētio: eos qui in carne, sensus in ea aut grauitatis aut tensionis, sicut etiam caliditatis, aut frigiditatis consequitur. porro facultatū nos dispensantium infirmitates ac robur propriis actionibus iudicantur. ac voluntariæ quidem in neruis, & horum principio cerebro. pulsantes vero in arteriis & corde. ex facultate vero, quæ bona nutritio sit, aut color bonus, aut malus, tertia facultas, quæ nutritrix est, quam à iecore proficisci ostendimus, cognitionem sortitur. vbi ergo adsint plenitudinis signa, & facultates valentes fuerint, tum si videlicet affectio tensionis sensum referat, nihil præterea attendens, venā incidēs: ac multo etiam magis, si sensum referat inflammationis. Si vero infesta plenitudo grauans sit, non semper sanguinis est faciendā detractio. contingit enim, vt crudus humor in corpore sit collectus, in quo diligenter est aduertendum, quantum vires robustæ sint, & quantū humor ipse sit refrigeratus. etenim exolutæ ab huiusmodi affectionibus vires, adhibita sanguinis missione in extremū recidere malum solent: vt restitui postea nullo modo possint, quod vbi factū est, periculū nō mediocre consequitur. ac præsertim si febris accedat statu æstiuo, stomacho male affecto, & toto corpore molli suapte natura, & tēperie humido. huiusmodi enim homines per halitū digerūtur, & celerrime animo linquantur, etiā si nō magna febris inuadat. Si vero nihil horum sit, cæterū hyems sit, regione natura frigida, atq; hominis natura frigidior, iis & totū corpus venę sectione grauiter refrigeratur, & nōnulla etiam symptomata accidunt, quæ ex graui refrigeratione cōsequuntur. quā ob rem qui ita affecti sunt,

hos venę sectione vacuare non conuenit : sed frictionibus,
 & vnctionibus mediocriter calfacientibus, & portionibus
 humorum crassitudinem incidentibus, & modice calefaciē-
 tibus, nā quę vehementer calfaciunt, ea tum vires dissoluūt,
 tum etiam febres adaugent. Quicunque autem sanguine per
 sputum reiecto, nunc quidem curati sunt illi quidem, sed eā
 habent structuram in partibus thoracis, atque pulmonis, vt
 si vel paulo plusculum sanguinis colligatur, protinus aut
 vasis alicuius osculum reseretur: aut vas ipsum rumpatur, iis
 etiam si nondum vllum in corpore symptoma extet, tamen
 ineunte vere sanguis mittendus est: simili quoque modo iis,
 qui facile in comitalem morbum, vel apoplexiam cadunt,
 eodémque modo si alicui alij morbo obnoxium hominem
 cognouerimus, vt peripneumoniz, pleuritidive, aut angine,
 melius est prius venam secare, quam expectare, vt aliquod
 euidentis symptoma plenitudinis appareat. Ad eundem mo-
 dum, si hæmorrhoides retentę sint, & præsertim illi magis
 melancholici videantur. omnibus etiam, quos singulis an-
 nis morbi, qui ex plenitudine oriuntur, in æstate solent ex-
 exercere, iacunte vere mittendus sanguis est: id quod etiam fa-
 ciendum est in iis, qui eiusmodi morbis verno tēpore cor-
 ripiuntur. Homines enim experientia edocti sunt non à se
 ipsi solum, sed à iumentis, vtile esse, vt priusquam æstas in-
 cipiāt, sub finem veris sanguinem mittāt, memores à quibus
 morbis capi soleant, cum repente calida æstas adueniat. ea
 enim & sanguinem plus protendit, & fundit, & tanquā e-
 bullitionem quandam eius parat ita, vt tunc non amplius
 in venis tanquam moderatus contineatur, sed vel eas rum-
 pat, vel erodat. siquę immoderatio in partem quampiam
 irrumpat, aut inflammationem, aut erysipelas, aut talē quē-
 piam morbum gignat. etenim cum multo plures, tum vero
 etiam maiores, quam sint morbi plethorici, ex humorum fu-
 sione progignuntur. Quidam autem sunt oculis imbecillio-
 ribus, qui affectionibus, quę scotomaticę nominantur, fa-
 cile corripuntur, quos etiam initio veris euacuare oportet.
 prius tamen considerandum est nobis, quid in eis acerue-
 tur: siquidem nonnulli amarę bilis succum copiosus, quam
 reliquos, colligunt: nonnulli melancholicū, aut pituitosum:
 nonnulli vero ex equo omnes coaceruant: in quibus abun-
 dare sanguis dicitur. hos ergo omnes vacuabis, sicut etiam
 poda-

podagricos, & arthricos initio veris. idque aut medicamēto purgante, aut venæ sectione. Porro venæ sectio nō solū cum plenitudo est, eaque siue ad vires, siue ad vasorum, quibus succi continentur, amplitudinem pertineat, sed etiam si plenitudo nulla sit, magnopere prodest initio inflātionis, quæ vel ex plaga, vel ex dolore, vel ex partiu infirmitate oriatur. Si quoque magnus morbus expectetur, sanguis omnino mittendus est: etiā si plenitudinis signa nulla adsint, habita tamen ratione ætatis, anni temporis, & virium. Itaque tria sunt, quæ agnitionem continent, morbi magnitudo aut præsens, aut imminēs: robur viriū: ætas omnis præter puerilem atque senilem. qui scopi satis sunt ad venæ sectionem indicandā. neque enim vbi tanta crudorum humorū copia accumulata est, vt secandam venā prohibeat, ratio reprehenditur: quia iis viriū robur non adest: hocque indicio est, nō posse eos sanguinis ferre missionem, cum vna cum totius corporis colore, qui ita sit redactus, vt non indicet abundare sanguinem, pulsus quoque in vehementia & magnitudine inæqualis est, imbecilibus & paruis in ipsa inæqualitate exuperantibus. Nunc vero de vtriusque plenitudinis notis consideremus: an vbi ex in homine solita munia obeunte apparuerint, mittendus illi omnino sit sanguis, an id necessarium non sit, vbi nulla magni morbi fuerit expectatio. Quid vero ego in hac re sentiam, nostis: cum sæpe adfueritis, cum sanguinis missionem suaderē vel podagricis, vel articularū dolore laborantibus, vel morbo comitali vexatis; vel melācholicis, vel iis, qui sanguinem prius expuissent, aut thoracis structurā fortiti essent ad aliquod tale malum contrahendū idoneam: aut scotomaticis, aut qui angina continuo corriperentur, aut pulmonis, & iecoris vitiis essent obnoxij: aut vehementes lippitudines paterentur: aut, vt vno verbo dicam, aliquo magno morbo præmerentur. nam in his omnibus censeo missionem sanguinis necessarium esse remedium: quæ statim post viriū atque ætatis habitā rationem adhibeatur. quæ si quandoque non memorentur, subaudiendæ tamen sunt. at qui nihil huiusmodi ante sunt positi, omniumque corporis partium inculpatam structurā nacti sunt, in eis duplicem me vacationis rationem subiecisse cognouistis: venę quidem sectione si in victu sint intemperantes, sine venæ sectione autem, si temperate viuant. nam

& multa frictione, & balneis, & deambulationibus, atque aliis motionibus, & item vnctionibus in quibus digerendi vis inest, statim exhaurire plenitudinem licet: nisi forte crassus sanguinis redundantia tibi adesse videatur: talis enim maxime est melancholicus plerunque: raro vero crudorū, quos vocant, humorum. Cæterum in redundantia melancholici humoris, præstat venam incidere: aut certe vti medicamento atram bilem expurgante, at vbi crudi succi exuperant, antequam morbus incipiat, caute euacuabis: vbi vero febris iam accedit, vt ante dixi, nequaquam. erit vero indicio color eorum plumbeus, aut ex pallido albus: omniāque potius, quam ruber: itemque pulsū inæqualitas. Si vero etiam talis plenitudo multum excreuerit, tum & corporis quoque grauitas adest, & pigritia ad motus, & mentis tarditas, & sensus hebetudo. Contra vero, quibus cumulus in corpore sanguis ex compressis hæmorrhoidibus sit, iis venam audacter incidere, etiam si grauem antea morbum experti non fuerint, fieri enim potest, vt apti quidem ad aliquē huiusmodi morbum fuerint, verum ob hæmorrhoidum inanitionem nondum passi: si vero etiam aliquē in eis particulę vitiosam habere constructionem, & præsertim in thorace videantur, eis omnino venam celerrime secabis. Idem me sentire de mulieribus, quibus menstrua purgatio suppressa est, intellexisti. enimvero in eis non proroganda euacuatio: verumtamen venam scindere non est necesse, cum malleolorum scarificationes ei, quod superuacaneum est, euacuando satis esse possint: cum alioqui vim etiam quandam habeant mensium ciendorum, nō secus quam venę in malleolis ac talis incisę. plenitudines enim, quę ex mensiū retentione sunt ortę, per crura vacuabis, siue secare venam, siue scarificare oporteat. Reuellere autem mulierum purgationes secta in cubito vena solet. nam quę candidiores sunt, tenuiorem acervare sanguinem consueverunt: iccirco à malleolorū scarificationibus maxime iuuantur, nigriores vero venam secando curato. si quidem eę crassiores, ac magis melancholicum sanguinē coaceruant, quod magis etiam facies, si magnas habere venas videatur: id quod gracilioribus ac nigrioribus solet plerunque contingere, veluti carnosīs & candidis venę iniunt exiguę: in quibus præstat malleolos scarificare, quam venā incidere: quippe cum hæ paruas in cruribus venas habeant:

¶ licet etiā rite secetur, quod iustū tamen sit, nō fluat, multē
 vero sanguinis copiam non paruā habent, sed extreme sunt
 tēues: alię contra, crassę, sed parum habent sanguinis. Ac
 mulierem quidem tenuissimam, cui iam octo mensibus sup-
 pressa menstrua purgatio fuerat, non modico sanguine de-
 tracto ad pristinum statum breuissimo tempore perduxī. pri-
 mo enim die sesquilibram, secundo libram, tertio non mul-
 to plus quam selibram detraxi. in hanc vero sententiam ad-
 ductus sum, cum eius venas eminentes conspicerem, quę san-
 guinis liuidi plenę videbantur. Ceterum, non contemnen-
 da est venę sectio, tanquam auxilium reuellens non sit, cum
 me persēpe videritis in sanguinis ē naribus eruptione, cum
 ea vehemens sit, ea vsūm protinus effluxionem sedauisse. Cō-
 uenit autem non vsque eō sanguinem educere, vt ad ex-
 tremum casum virium perueniatur, sed quoad iusta mensu-
 ra videatureducta, & prorumpentis sanguinis impetus vali-
 dus perseueret: vena in cubito secanda est.

De partita sanguinis missione.

Cap. 3.

Quibus multa euacuatione opus est, vires autem infirmę
 sunt, in iis partiri euacuationem pręstat, vt cum parum san-
 guinis detraxerimus, iterum, ac, si lubet, tertio eūdē mittā-
 mus, quemadmodum me quoque fecisse in iis, in quibus cru-
 diorum humorum inerat copia, conspexistis, nam vbi parū
 sanguinis detraxi, protinus melicratum exhibeo probe co-
 ctum cum aliquo attenuanti medicamento, vtputa hyflo-
 po, aut origano, & interdum etiam nepita, aut pulegio:
 aut certē cum melicrato oxymeli, aut oxyglycy: atque ita
 sanguinem iterum minuo, quandoque autem eodem die,
 quandoque vero postero, in quo rursus dato aliquo ex prę-
 dictis medicamentis, iterum aliquid sanguinis detraho: ac
 tertio die quoque idē facio, vbi aliquid similiter dederō.
 Verum vbi feruecentis sanguinis copia redundat, acutis-
 simam febrem accendens, euacuatio confertim faciendā est,
 conādūmque est inanire, vsque ad animi defectionem, vi-
 rium robore diligenter inspecto: quemadmodum scio qui-
 busdā sex subinde heminas, aut postero, aut tertio, aut quar-
 to die fuisse detractas: quandoque etiam primo die, cum fe-
 bris in principio noctis, aut medio incepisset: probe autē cō-
 cocta fuissent, quę pridie comedissent. nonnullis vero, pri-

die inæqualitatem, aut grauitatem, aut capitis, aut alterius cuiusdam partis dolorem sentire se querentibus, ac proinde parce comedentibus, vbi febris præcedente nocte inuassisset, memini me primo etiam die sanguinem detraxisse. nam in quibus copia feruentis sanguinis apparet, dato operam, vt eum quâ celerrime vacues, prius quam in principem aliquâ partem irruat. quam ob rem etiam de nocte venam incidere ne verearis. nam ita affectis ægrotis expedit, vsque ad animi defectionem, vt diximus, sanguinẽ mitui. Noui enim ex eis quosdam ex animi defectione necessario refrigeratos, & madoribus toto corpore affluentibus, & aluo citata, celeriter morbo liberatos. Præterea in maximis inflammationibus, & vehementissimis doloribus nullum maius remediũ noui, quam vsque ad animi defectionem euacuare, adhibita distinctione, an sanguinem mittere, an purgare oporteat. Euacuandum autem est vsque ad animi defectionem, sed non omnem. neque enim intelligendum est de ea, quæ ægrotis ex timore contingit: neque de ea, quæ ex mordacibus succis os ventriculi obsidentibus oritur: cum tunc quoque animi defectionem ægroti pati soleant. verũ talis animi defectio non est sufficiens mensura euacuationis: quæ contingit quandoque ante, quam conueniat: quemadmodum febricitantibus quoque sæpe vsu venit, vt inter surgendum, vel residendum animo linquantur, animi igitur defectio, quæ ratione euacuationis fit, sit mensura euacuationis in affectionibus antedictis. Mentem vero adhibere oportet, vtrum purgationem ferant, pulsus eorum contingendo, dũ sanguis adhuc fluit: sicut in aliis omnibus, quibus sanguis mittitur, facere consueui: ne forte ignarus pro animi defectione mortem afferas.

De mensura euacuationis sanguinis.

Cap. 4.

Sciendũ est, dum propositi scopi huius præsidij augentur, maiorem euacuationẽ indicari: dum vero nõ augentur, tantum detrahendũ de sanguinis missione, quantum illi fuerint imminuti. Morbi autem magnitudo, & robur virium primi scopi erant sanguinis detrahendi, quibus vtrisque scopis presentibus, perspicuum est, vt ante diximus, nullam esse crudorum humorum tantam, talẽque plenitudinẽ, quæ inhibere hoc auxilium queat. deinde vero spectandum est, quæ
sit

fit naturalis hominis temperatura, nam quibus ample venæ sunt, quique modice graciles sunt, nec albi, neque tenera carne, copiosius euacuabis: contrarios vero, parcius: quippe qui exiguum habeant sanguinem, & eorum caro facile per halitum digeratur, qua etiam ratione pueris non est secunda vena usque ad quartumdecimum ætatis annum: post quem, si magna copia sanguinis congesta esse videatur, tempusque anni vernum sit, regioque natura temperata, & puer sit natura bene sanguinea, sanguinem minues: id quod inulto etiam magis facies, si peripneumoniæ, aut angine, aut pleuritidis, aut omnino alterius cuiusdam acuti, & vehementis morbi periculum immincat. primum autem detrahes usque ad heminam, ad summum. Si vero tibi inspiciet vires firmę permanere videbuntur, dimidium heminæ adiciēs, iterata missione: nostri enim vehementi pulsui cum equalitate, tanquam minime fallaci virium robustarum signo semper adhibendam fidem, ex abundanti autē, & magno, iraque & septuagenariis, si dicti pulsus adsint, & affectio iubeat, venam secabis. quidā enim eius ætatis multū sanguinis habent, & vires itidem robustas: sicut alij sicci sunt, & pauci sanguinis, & facile nigrescentes quavis parte percussa. iraque non solū numero annorum animū adhibebis, sed etiam habitui corporis, nam sunt qui sexaginta annos solū nati, sanguinis missione non ferant, veruntamen minus his utique detrahes: quamuis eandem habere affectionem, quam florens corpus, videatur. Sed optimum fuerit, antequā vena secetur, hæc omnia considerare, & præsertim cum suppressę hemorrhoides sint, & muliebris retēta purgatio, etenim vbi incisa vena sanguis fluit, tum eius mutationi, & præsertim cum iam adest inflammatio, & tenori fluxionis non labascenti, potissimum autem pulsuum mutationi, tanquam indicio non mendaci, animū diligenter attendas oportet: & continuo cessandū est, cum pulsus immutatur, aut in magnitudine, aut quavis inequalitate, nam de mutatione in imbecillitatē quid attinet dicere? scis enim in hac qualitatē certum fieri iudicium firmarum, & infirmarum viriū. In quibus autem prope sectam venam magna aliqua inflammatio est, in iis sanguinis & in colore, & in consistentia mutationem expectare est optimum, diuersus enim est sanguis, qui inest inflammationi, à naturali: quia nimis exalfactus est, nam si crudior erat prius, modo ru-

brior, & flauior efficitur. sin eiusmodi prius fuerat, ad nigrum adustione conuertitur. nam sanguinis mutatio signo est, aliquid ex inflammatione in venam sectam transumptum fuisse: non tamen omni ex parte expectanda est mutatio: sed est quandoque, vt antequam mutatio appareat, cessandum sit. idque vel propter virium imbecillitatem, vel propter malignitatem inflammationis, interdum enim nihil ab ea emittitur. sed inibi vehementer est constrictus. Si tamen vires nondum exolui euacuatione videatur, id quod scies pulsus tangendo, & si is, cui sanguis mittitur, ætate florenti sit, expectanda mutatio est. potissimum vero, si aer ambiens sit temperatus. Duo enim hæc sunt, quibus præcipue dignoscitur, quantum hoc præsidio sit euacuandum: ægrotantis inquam natura qualis sit, quam exquisitè cognoscere non possumus: & ambientis temperies qualis futura sit misso sanguine. nam cum is calor, quem febris affert, multum sanguinis digerit, & ægrotus abstinens viuit, alimentum ex sanguine cum breui tempore necessario destituit, atque interim vires exoluantur. Consumitur enim ob temperiæ ægrotantis, si humida & calida sit, qualis est puerorum: ob aërem vero ambientem, si regio calida sit, & æstiuum tempus. proinde minus detrahimus, quâ affectio comonet: habita ætatis ratione, in pueris: habitus corporis in cædids, & quibus tenera caro est: temporis vero, sub cane. eadem quoque regionum & constitutionum est ratio. alio vero modo, vt etiam ante diximus, in contrariis, hoc est, frigidis temporibus, & regionibus largam euacuationem vitamus, propter refrigerationem consequentem. quapropter vnum in his singulis euacuationis modum scripto definire non possumus. noui enim quibus sex libræ sanguinis fuerint detractæ, & febrim protinus fuisse extinctam, nec vllum virium detrimentum esse consecutum. nonnullis vero sesquilibra non sine leui quadam virium noxa detrahi potuit: quibus si duas libras quis euacuasset, extreme læssisset. quamobrem scio me quandoque vnâ quoque librâ, & quandoque etiam minus, vtiliter detraxisse.

Quæ vena secunda sit.

Cap. 5.

Si venâ causâ reuulsionis feces è directio partium, ad quas sanguis fluir, perspicuam inde vtilitatem celeriter videbis: at si contra feces, nihil proderit. Ita affectio liene vena quæ est

est prope annularem sinistrae manus digitum incisa iuuat, nonnulli vero eam venam incidunt, quae inter medium & annularem interiacet: & sanguinem fluere sinunt, donec ipse per se sistatur: lienemque iuuari aiunt: atque si venam internam cubiti secueris: sanguis enim è sinistra manu detractus lienem male affectum mirum in modum iuuat. praestat autem non semel extrahere quantum conueniat, sed in duos dies est facienda partitio. Quinetiam pleuriticis sanguinis missio è directo laborantis lateris adhibita, euidentissimam saepe utilitatem attulit: quae uero ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis spatium, ac saepe etiam oculorum dolores grauissimos venae sectio è directo facta intra horae spatium sedauit. ergo in oculis laborantibus uena, quae humeralis vocatur, quaeque ex ea deriuata est, in cubito incisa, perspicuam utilitatem celeriter afferunt: at dolente latere, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iccore, aut uentriculo, ea quae per alas in cubiti iuncturam pertinet, maxime autem haec ipsa interior secanda est. si secus, ea quae ab ipsa diducta in flexu iuncturae apparet: quam iandiu nostis ab humerali uena diductam esse, ipsamque contingere. Sunt enim hi tres modi sanguinis in cubito mittendi, interior, exterior, & medius. interior utilis est iis, quibus inferiores collo partes patiuntur: exterior iis, quibus affectae sunt quae illis sunt superiores, ut facies, & caput: medius uero locus interdum utriusque uenas diductas habet in vltiores partes brachij pertinentes: interdum uero celeriter in unum inter se coeuntes in flexu iuncturae: ac nonnunquam earum alteram obscuram, claram alteram. Vbi ergo uena, quae parti affectae propria est, obscurior fuerit, & ad aliquam ex mediis accedas, da opera, ut eam potius incidas, quae à propria diducitur. quandoque etiam usu venit, ut quae inferiores sunt cubiti iunctura, quae in vlna sunt, eas nihil prohibeat incidere: ubi quae in cubito sunt, non utique appareant. & ex iis ipsis incidendae sunt, quae è directo partium affectarum sitae sunt. Sanguinis ergo missio, quae in brachio fit, recte quidem administrata nihil magni habet in se: at si in ea peccatum sit, triplex error cõsequitur, ut in media, nervus exiguus, in humerali nervus capitis musculus: in interiore uero, arteria venae subiecta, simul etiam incidatur.

Cauendum esse, ne axillarem venam incidamus, si necessitas non urgeat, idque propter arteriam ei subiectam. Cap. 6.

Si quis autem alibi vnquam in vena secanda arteriã quoque secuit, hoc loco id contigit. ergo maxime cauendum est, ne eam incidamus : si vero necessitas id cogat efficere, duo hæc consideranda erunt, vt eam ligemus qua maxime parte pulsus arteriæ nobis indicat. quod vbi fecerimus, videamus, an locus vlla ex parte infletur. si quæ infletur, vinculum statim soluendum, & quod inflatum est, ad equalitatem redigendum, & iterum ligandum initio deligationis in primo loco, vbi arteria sub interius brachij, caput est sita. conandumque est, vt venam inferius incidamus: quia eo in loco disjuncta ab arteria est per venam mediam: cui nullum vas subiicitur: sed nervus est, vt ante dixi, notabilis in medio flexu: quæ ne tangamus, diligenter est animaduertendum.

Situm, & sectionem humeralis venæ omni ratione vacare periculo.

Venam autem humeralem secare omnibus modis sine periculo licet. & tamen quibusdam etiam ex huius sectione musculus sub radio constitutus indoluit: alios inflammatio subsequuta vexavit, & dolor diu perduravit, veruntamen iis, qui sic affecti fuerint, vena nõ vnico ictu fuit diuisa, sed cum primum fuisset aberratum, secundo, & tertio, & quandoque etiam quarto fuit percussa, quam ob rem cum musculi caput sæpe punctum fuisset, eiusmodi affectiones excitatæ sunt, at vnico ictu magna facta diuisione nec quisquam inflammatione correptus est, nec dolorem contraxit. quocirca hæc est intrepide secanda: sed interior, caute admodum, & considerate. Conandum autem est in media incidenda, ne vbi nervus est situs, fiat sectio. Nunc vero quemadmodum prædictæ omnes partes secta cubiti vena, vt dictum est, iuuantur: ita etiam quæ inferiores sunt, iuuantur incisio iis, quæ in malleolis, & poplitibus insunt. prædictis autem inferiores sunt coxendix, vesica, atque vterus. renes ad vtrâque partem pertinent: siquidem inferiores sunt iis, quas prius diximus, superiores vero, quam eæ, quas secundo loco recensuimus. itaque missus ex cubito sanguis interdum eis prodest, vbi recens

inflam-

inflammatio sit, & sanguis redundet: quibus vero affectio inest, quam proprie nephritin vocant, venas poplitis, aut certe malleolorum secare conuenit. Vteri vero inflammationibus magis etiam quam renum, venis in crure sectis succurritur, nam euacuationes, quæ ex cubito fiunt, aliud etiam malum habent adiunctum: vt menstruas purgationes, sanguinem ad partes superiores corporis retrahendo, comprimant. at iis, quæ ex cruribus fiunt, hoc etiam inest, vt menses cieant. Memini vero me ischiadas, quæ non ex frigore, sed impletis sanguine, quæ in coxa sunt, venis exortæ essent, vno die facta ex cruribus euacuatione, curauisse. idcirco vena poplitis vtilius ita affectis, quam malleolorum secatur: at scarificatio nihil eis perspicuo prodest. Vt autem summatim dicam, incipientes inflammationes reuellendo euacuandæ sunt: inueteratæ ex iis, si fieri potest, affectis partibus: si non queat, ex vicinis. in iis quæ incipiunt, auertendum est, quod inluit: in inueteratis, id tantum quod affectæ parti infixum est, euacuandum. Id autem optime euacuabitur per venas cum iis coniunctas, quæ sunt in ipsis partibus. cui rationi subscribit etiam experientia. quocirca quæ in gutture, & arteria graui inflammatione affliguntur, in principio vena secta in cubito, post ipsum vero, in lingua egregie prodest, incisis videlicet ambabus venis, quæ in ea sunt. Sic quoque induratas inflammationum in oculis reliquias iuuat incisa vena, quæ ad magnum oculi angulum decurrit: vt etiâ capitis grauitates, & inueteratos eius ex plenitudine dolores leuare manifeste solet in fronte secta vena: at incipientes, aut vigentes iuuat per cucurbitulâ in ceruice facta reuulsio: eaque interdum per se, interdum cum scarificatione adhibita. ceterum prius euacuare totum corpus oportet. eadê quoque ratione incipientes in occipitio dolores, atque vigentes, vena frontis incisa iuuat. In quibus vero corporibus nulla adhuc particula affecta est, sed ineunte vere vacuationem anticipamus, in iis si quidem talis sit homo, qui quotannis æstiuo tempore morbis febrilibus obnoxius esse solitus sit, & euacuare studeamus id, quod materiam morbis suppeditat, omnis pars est ad detrahendum sanguinem accommodata: sicut etiam si arthriticus sit, qui omnibus articulis laboret. quibus vero pars aliqua præcipue infestetur, vbi prius euacuati non fuerint, non est ex quauis parte molienda vacuatio, sed sicut in

his, qui pati iam incipiunt. quam ob rem podagricos ex cubito vacuabis, quos vero comitialis morbus, aut vertigo afficiat, potius ex cruribus. si vero ad venæ sectiones propter suppressas hæmorrhoides peruenias, si cohibere eas velis, quæ in brachio sunt: si prouocare, quæ in cruribus sunt, venas secare oportet. at in quibus menses retinentur, semper in cruribus: siquidem ciere eos oporteat. accidit tamen aliquando, ut ex utero per erosionem sanguis erumpat: in quo non est idem curationis consilium: siquidem non effluere sanguinem volumus, ut in menstrua purgatione, sed plane sistere consilium est. Ego vero quandoque in aliqua simia disseccanda, neruum venæ mediæ in cubito subiectum, & rursus in alia, eundem prope venam ei parem similiter consexi, quorum conspectus ut rarus est, ita utilis fuit ad tollendam calumnam medicorum, utpote neruum incidentium: quandoquidem post sectionem, statim illi quibus esset adhibita sectio, affectione stupidâ in brachij longitudine sentirent, quæ postea toto vitæ tempore eos occuparet. ego vero iis, qui medicis id vitio verteret, indicaui, propriâ corporis fabricatione ita quandoque fieri. & hac ratione medicos dedecore liberaui.

Quod tempus sit vena secanda, & iteranda euacuationis.

Quibus euacuatione opus est, in iis est maturanda euacuationio: nisi quedam corruptio cibi in ventre concoquendi facta sit, aut tarda concoctio, aut etiam cibi in eo continentur. verum quoniam sæpe quintus, aut sextus est ab initio dies, antequam nos ad curandum accersant, expediet tunc quoque sanguinem mittere, etiam si primum huius auxilij tempus sit omissum, quocunque enim die mittendi sanguinis scopos in ægrotante compereris, in eo auxilium hoc adhibeto, etiam si vigesimus à principio dies agatur. at quinâ scopi erant? morbus magnus, & viriû robur, puerili ætate excepta, & aëre nos ambiente valde calido, quoniam vero progressu temporis virtus in plerisque morbis exoluitur, ideo mittendi sanguinis occasio multitudine dierum auferatur: non quo primario dies hoc efficiant, sed per medium virium dissolutionis. itaque si quando vel secundo à principio die vires exolui videantur, à vena secanda utique abstinēbimus, in quacunque autem diei noctisque hora sanguinē mites, si in febricitantibus scopû habeas declinationem singulorum

larum accessionū. quibus autem aut propter lippitudinē, aut aliud tale quippiam citra febrim hoc auxilio est opus, in iis magnitudinem doloris, aut inflammationis, aut totius affectionis, cui secta vena opus est, respicias. cūque nihil tale aut urgeat, aut prohibeat, præstat manē venam incidere: non statim ē somno experrectis, sed circiter horæ spatium ante vigilantibus. quosdam lauare prius est melius: quosdā etiam prius deābulare. Cæterum in quibus vere incunte venam incidere aggredimur, aut propter metum febris, aut alterius cuiuspiam affectionis, scio me sanguinem etiam quibusdam detraxisse, posteaquam rerum consuetarum aliquid cōfecissent. iteratæ autem detractionis tempus, in quibus simpliciter euacuare nobis propositum est, eodem die esto: in quibus autem reuellere, si duobus deinceps diebus fiat reuulsio, melius succedet.

Ex Antylli secundo libro de præsidio euacuante, quenam vasa in corporis partibus sint secanda. Cap. 7.

Si à fronte sanguis auferendus sit, rectam in fronte venam secamus. in plurimis vero, in superioribus frontis partibus, & caluaria, vbi vena ad Y literæ similitudinem scinditur, sectio autem in parte inferiore ad ipsam venæ scissionem est facienda. quæ vero in angulis oculorū sunt, prope supercilia, multo supra angulos incidimus. post aurem vero secanda est ea, quæ duræ parti auris est opposita. quæ sub lingua sunt, si non vtranque, at certe eam, quæ magnitudine excedit, dexterā utique secamus. in brachio vero, eam quæ ex humero descendit: in manu, eā quæ inter mediū & annularem interiacet: in poplite, quæ maxime media est: in malleolis, interiorem: si quæ ante & post malleolos sint, eas quæ ante, sed propter vasorum exiguitatem non est sepe in nostra potestate, vt quod velimus, incidamus. porro in secandis cubiti venis, & quæ circa cubitum sunt, varia animaduersione est opus. hic etiā si minus in nobis sit, vt eligamus quā velimus, aut vna solum appareat, vel etiam si aliæ appareāt, sed accommodatius ex vna fiat euacuatio, dare operā debemus, vt ex ea sanguinem detrahamus. si vero, vt natura fert, & in plerisque accommodatæ sunt tres, ex quæ sint perspicuæ, eanimirum quæ supra est ad musculum, & media, & quæ ad brachij exortum est, cui etiam substrata est arteria, tūc quenam in aliquibus secanda sit, discernendū erit. nam in iis, qui

animo linquūtur, aut stomachus aliquo vitio affectus est, aut virium robur suspectum est, vena superior incidenda est, quibus confertim facta detractione, & cōcitata euacuatione est opus, media: at quibus mutatione in melius & diuersitate, inferior, ac superior quidem cauenda est in iis, qui musculos cōuersos & circumscriptos habent, & in quibus musculorū curuitas vasis incumbit, paulo supra flexum vena est incidenda. in gracilibus vitanda est inferioris incisio, & in quibus vena ipsa firma & valde magna est, metus enim est ne vires exoluatur, magna sectione adhibita, si vero fugientes, exiguam sectione fecerimus, sanguis in grumos cōcrescet, & fient aneurismata, quæ satis longo tempore perdurant, sed postea sedantur, in valde pinguibus, si venter aliquis sectione venæ diuidatur, vena superior incidenda est. nam & musculus humectus, qui supra est, plurimum à vase abductus est, & nervi plurimum ab hac parte sunt disiuncti. quā ob rem etiam si quispiam profundissimam sectionem fecerit de industria, ad eos nō sit peruēturus. vena vero in omnibus semel absolute pinguedinis est expers, & detecta, & facile scinditur, & facile fluit. iam vero media quoque multum abest à nervis, qui sub ea sunt siti. sed ea in plerisque antequam ad flexum perueniat, in multas partes, aut saltem in duas scinditur: quarum altera supra, altera vero infra vergit. quocirca in venæ sectionibus, quæ tactu fieri dicuntur, sed coniectura sunt, quibus venæ inciduntur, ij pati solent. quoniam enim in venarum scissione venæ ipsæ scissæ tenuissimæ sunt, & non apparent, ideo errores committuntur. ergo hæc vena non tundenda est, quin etiam alius quidam error in deligando brachio ad venam secandam committitur, vt cutis vehementer tensa in medio flexu, quia ad brachij musculum extenditur, opinionem sæpe vasis facit. quare hoc cauendum nobis est.

Quod tempus opportunum sit venæ secandæ in singulis temporibus, ex Herodoti libro de præsidiis euacuantibus.

Cap. 8.

In singulis temporibus morborum, in principiis accessionum incommoda est venæ sectio: nisi magnum aliquod malū febricitates inuadat, vt suffocatio, aut conuulsio, aut exercians dolor. si vero nihil extrinsecus vrgeat, remissionis tempora sunt expectanda, sique longa interualla sint, in perfecta remissione

remissione venam secare conueniet. Vires enim robuste facilius euacuantia præsidia ferunt: & constant pro earum robore: & tantum non auxiliis manus præbent. quæ omnia in longa mutatione fiunt, at cum in accessionibus conciderint, auxiliis tantum indigent, quibus recreentur. si vero breue sit remissionis tempus, præueniendum erit, vt ne eam perfectâ expectemus: sed cum incipit remissio, secunda vena est: licebit enim nobis paulo interiecto tempore post detractionem, in remissione alere. & in febribus quandoque auferentia remedia adhibemus, addentia vero non item. sed absurdum est, vt alé di tempus in venæ secandæ tempore consumamus. Cumque inuasionis tempora elapsa statum faciant, ignota vero sint tempora statum suscipientia, propter inuasionem, eo tempore est faciendâ sectio. nam quod reliquum est sedabitur. cum vero ad remissionem currit inuasio, tunc inspiciendum est: cû vero eo peruenit, mouendû est, & præsertim hoc præsidio, at quorum continuus morbus est, nec discerni tempora possunt, id est venæ secandæ, & cibi dandi tempus: vt paulo ante corporis recurationem sanguis detrahatur. si vero continentes febres sint, & aliquam accessionem perspicuam afferant, in qua accedentes in eadem magnitudine mancant, & ordinatas, aut inordinatas inuasiones faciant, diligentissime animaduertendum erit ne incrementibus inuasionibus detractiones moliamur: sed in temporibus inæquabilibus. quod etiam tempus ad cibum dandum erit accommodatum.

Antylli, quid ante venæ sectionem faciendum: ex secundo de venarum cunctibus præsidij libro. Cap. 9.

Ante venæ sectionem ligandum est brachium robusto vinculo, quod habeat duorum digitorum latitudinem, aut paulo plus eo. in iis vero qui masculos brachiorum elatos, & circumscriptos habent, vinculû est inferius iniiciendû: ac præsertim si quibus venæ sectio adhibetur, sint oblongi: siquidē in eis interuallum longitudinis à musculo ad cubiti flexum satis magnum cetercedit: in paruis autem, non multum. simili quoque modo iis, qui musculos contortos habent, superior constructio est inutilis. est enim paulo inferius medietate musculi faciendâ ligatio: ad finem musculi vinculo constituto, at in mulieribus, & qui musculos flaccidos habent, nihil prohibet medio musculo vinculum adhibere. sed si inferius, quâ totus mu-

sculus sit, aut si in inferioribus eius partibus deligauerimus, licebit nobis valida admodum constrictione uti: quod tamen partibus, quæ constringuntur, non est utile: quandoquidem in constrictione & vasa occultiora sunt, & obstupescit manus, ac dolore conficitur. verum si in musculi medietate fiat constrictione, neutiquam premendum est: ac præsertim in mulieribus, & delicatis, compresso enim musculi ventre, per sæpe in brachio hypophagma oritur. nonnullis vero & erysipelas & abscessus consequuntur: in quo etiam videndum est, ne vinculum cutim inuertat cubiti: sed naturalem eius situm conferuet: ut cum ablatum fuerit, cutis in proprium locum secedens in causa sit, ne sanguis effluat: cum dissecta cutis in locum venę sectionis abeat, atque ita eam claudat. qui vero in vasorum non apparentium sectione infra cubitum constringunt, non recte faciunt. nunquam enim in villo mēbro vasa eleuata sunt ab inferiore cōstrictione. quin ne illi quidē, qui prius spōgiis vasa quæ in cubito sunt, fouent, quicquā profunt: quia non eleuarentur, nisi adhibita cōstrictione. vbi vero sit facta deligatio, manus inter se fricandæ sunt: & aliquid manu tenendum. Quibus vero in fronte, aut angulis oculorum, aut sub lingua, aut secundum aures venæ secantur, vinculum est colio iniiciendum: & ægrotanti imperandū, ut dextram, aut sinistrā manum sub mento teneat: aut solum pollicem torum. atque ita laqueus digitis alligandus, & adstringendus, ita enim guttur non deficiet, & vtriusque partis vasa ad caput tensa eo compressu in superioribus partibus intumescent. in absurdis vero, aut languidis hominibus, minister adstans manum mento subiiciet, si à manu detrahare sanguinē velis, prius perfundenda est aqua calida, atque ita cum cōstrictione relaxanda. in malleolis vero constrictione supra genu in femore fiat: sanguisque, si fieri potest, in balneo detrahatur. vel ante fomenta adhibeantur. cūque fuerit admodum cōstrictio, laborans inambulet, cūque sit faciēda sectio, rectus super vnico crure consistat. idē fiat in venarum poplitis sectione: & constrictione paulo supra poplitem adhibeatur.

Quomodo vena secanda sit, ex eodem

Cap. 10.

Venas iacidimus quandoque pūctim quandoque cæsim. ac punctim quidem eas, quæ non apparent: cæsim vero eas, quæ valde in superficie cutis sunt sitæ, non totum autem

tem vas secandum est, nam auersis eius labiis fluxio non fit cum eiaculatione. sed neque etiam inferior vasis pars secanda est, verum superior. dico autem inferiorem, quæ ad brachij exortum infra vergit: superiorem vero, quæ ad radium. nam superiore parte incisa, decetior fit sanguinis iaculatio: at partibus inferioribus incisis, nihil iaculabitur.

Quando, qua magnitudine, quaque forma secanda vena sit, ex eodem libro.

Cap. II.

In iis, qui euacuatione confertim facta indigent, ampla incisio facienda est, at vbi sanguinis latione reuellere, atque auertere oporteat, quemadmodum vsu venit in iis qui sanguinem reiectant, aut ora venarum aperta sunt, aut sanguis è naribus, aut alia parte quadam fluit, perexigua est facienda, cuiusmodi enim cum ab ipsa affectione vacuantur, non iam euacuatione, sed retractione atque auersione indigēt. ex quo fit, vt sanguis multo tempore fluere ex vena debeat. præterea angusta sectio in paruis vasis est itidem facienda: ampla in magnis. nam si quis in magno vase sectionem paruam faciat, sanguis necessario collectus concresecet. Sunt autem tres incidendarum venarum figuræ. transuersa: recta, quæ non pungit venam, sed scindit: & harum media obliqua, ac transuersa quidem vtendum est, vbi iterationem nullo modo faciendam esse existimamus: curuato enim cubito statim conglutinatur. obliqua iterandæ sanguinis missioni apta est: quoniâ in flexu cubiti non ita exquisitè labia sectionis componuntur. forma vero oblonga conuenit iis, in quibus non solum eodem die iteranda est sanguinis detractio, sed tertio etiâ die, & quarto. siquidem cubito curuato labia sectionis à sese plurimum diducuntur.

Quid faciendum sit, vt sanguis facile fluat, ex eodem libro.

Cap. 12.

Si fluxio sanguinis non procedat, quod violentior sit adhibita constrictio, remittenda ea est: si vero cute recurrente, vasis incisio sit abscondita ex contractu cutis supergressæ, cubitus in omnes figuras erit constituendus ac voluendus, vt supinus, vt sublimis, vt extensus, vt denique contractus teneatur, donec in ea eadem figura consistat, vt vasis sectione contractus diuisione recte constituta, sanguis facile fluat. siq; parua

fit facta diuifio, iterum erit diuidenda, cum vero præ timore sanguis nõ fluit, accommodatius erit vt sine ftrepitu effluat. ea enim turbatio fedatur fi non exiftiment, vlcera pafcentia non efle confecutura. Si animi defectio perturbet, ftatis & reclinatis fanguis mittetur: & ftomachus tum vomitibus, & digitorũ in os immiffionibus vellicandus, tum odoramentis recreandus: fed & partes extremæ vinciendæ erunt fic, vt magna moleftia afficiatur. fi vero cõcretio fanguinis in grumos inturbet, impediaturque effluxionem, concretionem diffoluere ambobus vtriufque manus indicibus digitis oportebit: & comprimendo elidere atque exprimere: oleumque erit infundendum, & multo etiam magis acetum: quod fane habet grumos diffoluendi poteflatem. fi perfriçtio vetet, ne fanguis exeat, eaque fit vel propter aërem frigidum, vel quia morbus frigidus fit, vt eft comitialis, atque attonitus, & qui funt generis eiufdem, fouendus erit locus perfundendo, fricâdo, vngendo, & omnino ad contrarium ftatum erit redigendus: Iam vero pinguedo & caro in pinguibus & carnofis profilit, dum fanguis aufertur, eumque cohibet: in quibus hæc vnica eft ratio: nam vel auferre eum qui recurrit, vel retinere oportet.

De arteriarum fectione, Galeni.

Cap. 13.

Arterias quoque fecare medici confueuerunt: alias quidem in temporibus, ob humores calidos & ftatuofos ad oculos cõfluentes: alias vero fecundum aures, ac præfertim in vertiginofis, & quicunque diuturnis capitis doloribus calidis & ftatuofis afficiuntur. Iam vero & ob alias quasdam capitis affectiones diuturnas, arteriarum quæ poft aures funt, fectione vtuntur. non tamen eas fecant, cum vlla alia pars affecta eft: cum tamen multe funt, quæ hoc auxilio potius quam venæ fectione indigeant. vbi enim calidus, ftatuofusque fanguis in arteriis collectus infefat, illic communibus affectæ partis fectionis arteriis eft opus: verum quia fanguinis fluxus difficulter comprimitur, arterias fecare medici non audent. atque etiã cum vulnus ad cicatricem perducitur, aneurifma efficitur. idcirco maiufculas arterias medici ob hanc caufam refugiunt: paruas autẽ tanquã nõ ita multũ profuturas, nõ incidũt, quãquã & ipfæ quoque nõnunquã nõ mediocre cõmodũ attuliffe viſæ funt: & cicatrix etiam eis absque aneurifmate fuit obducta. quinetiã fi maior arteria fit, cicatrix ei inducitur sine
aneurif-

aneurismate vtique secta. quę res sepe imminēs ex profluuo sanguinis periculū sustulit. apparet enim perspicue, cū trāuersā sectione tota per se totam discinditur, reuulsis vtrinq̃e ambabus partibus, vnā sursum, alterā deorsum concedere. Equidem admonitus quibusdā insomnis mihi perspicuis, arteriam secui, quę inter pollicem, atque indicē dextrę manus sita est, sanguinem quę effluere permisi, donec ipse per se cessaret: cum ita somnium mandauisset. effluxit autem non tota libra, atque ita subito diuturnus dolor in ea pręcipue parte in fixus, quā iecur septo transuerso committitur, sedatus est. Alteri verō, cui ex vulnere in malleolis accepto, secta fuerat arteria, sanguinis cursus non cessauit, donec ego vocatus totā arteriam secui: deinde medicamento ex aloē, thure, & albis ouorum, pilis leporū molliusculis excepto vsus sum. & vulnus citra aneurisma curatum est, carne videlicet osculo arteriæ obducta. homo vero ille quadriennio per exigua temporum interualla coræ dolorē sentiens, exinde perfectē conuulsit. hæc itaque mihi sepe numero persuaferunt. vt in summis artubus, imo vero & in capite arterias secarem in omnibus doloribus, qui à calida, flatuosaquę substantia nasci viderentur, ac præsertim in membranis, quarum dolor pungentis speciē refert, & sensim expanditur. pungente quidem in vna parte sensu, tanquam in affecti loci centro infixō: tensionis verō sensum percipiente omni particula, quę circa centrum sit cōstituta.

De arteriarum sectione, ex Antyllo,

Cap: 14.

Arteriam secamus, si fieri possit, quę sub vertice ad occiput, & media inter tendines: sin secus, eam quę secundum aures est: vel eas, quę in vtroque verticis latere ad sinciput sunt: pertinent enim ad coronalem, & mediam futuram. quę verō à temporibus ad frontem pertinent, ideo non secantur, quia sitę contra musculum sunt. eas. n. facile sine periculo incidemus, si iusserimus ei, cui arterię secantur, vt genas moueat, inherereatque, ac innitatur. ita enim musculi omnes temporum toti per se totos perspicue mouentur. poterimus ergo omnis parte quę mouetur. in ea parte, quę in fronte quiescit, facere sectionem. verum tamen neque multum, neque cōsertim sanguis ex arteriis propter earum exiguitatem fluit. Sed nec

etiam cum multo spiritu exit: venosæ enim sunt. non igitur multa sectio faciēda est. hinc magis varia fit detractio. Quæ vero ante aures sunt, quæ masculi mādibularū exurgūt, firmę admodum sunt, ac robustæ: sed raro citra periculum scq̃ātur propter musculorum propinquitatem, & propter implicatio- nem eius loci membranarum. In secandis vero arteriis occi- pitis, vsque ad os secanda arteria est: osque ipsum abraden- dum, vt caro ex ipso osse suppullulet, & per eius mediū oscu- la arteriæ excipiātur: & præcidatur. melius enim est, vt ipsam tanquam varicem excipiamus, & subiecta volscella, aut alio quodam instrumento simili, incidamus non multum, sed par- ticularim. vbi satis sanguinis effluerit, supposita volscella vas extrahendum est, & medium præcidendum. ita enim ne- que committeretur, neque ex fluxu sanguinis periculum vllum consequetur, cum oscula arteriæ in carnem recurrant.

De cucurbitula, ex Galeno

Cap. 15.

Cucurbitulæ corporibus prius euacuatis vtilēs sunt: cū enī plethorica sunt corpora, cucurbitulas non adhibemus. eadem quoque ratione in cerebri, membranarūque inflammatio- nibus non vtimur cucurbitulis in principio affectionum, quæ admodum ne in vlla quidem alia parte, quam obsideat inflā- matio: sed tum cum nihil præterea influat, totūque corpus ante sit euacuatum, atque vsus postulet, vt aliquid eorū quæ in parte inflāmata sunt, moueamus, & amoliamur, vel ad ex- teriora attrāhamus. Cum vero affectiones adhuc sunt, tum non iis membris, quæ laborare incipiunt, sed eis quæ his con- tinuata sunt, reuellendi causa cucurbitula admouetur. in prin- cipio vero vtendum est repellentibus.

*Antylli, de cucurbitula, ex secundo libro de præsidiis
euacuantibus.*

Cap. 16.

In mediocri dolore, & similibus, leuibus cucurbitulis, quæ sine scarificatione admouentur, vtimur: vbi autem volumus roborare, vehementibus. in oppletis vero particulis, vt in iis quæ à corrupta materia vexantur, præcisæ cute affiguntur. an- tequam vero applicentur, ventrem iam emollitum esse oportet, aut omnino nullam instantium excrementorum suspi- cionem subesse: & prius omnino comedisse, aut post leuem cibum

cibum, eumque iam subductum aquam præbisse, maxime autem si sanguinem detracturi simus, primum locus est parumper illinendus: sique postea satis ruber, & tumidus à cucurbitula sit factus, scarificandus erit: si non, tertio loco erit admouenda, donec pars in tumorem extollatur, atque rubescat, si vero nec tumor, nec rubor excitetur, partes usque dum puniceæ fiant, spongiis fouendæ sunt, & ita postea scarificandæ. at si norit quispiam, corpora non rubefactum iri, veluti in iis, quorum pingue abdomen est, aut in refrigeratis, & mulieribus quæ pepererunt, usu venit, tum antequam cucurbitula affigatur, cataplasma partibus superdabitur. sed sit intermedium, ut à leuibus cucurbitulis tumor validus, & colore luidiore excitetur: ubi vero sacrificatio sit facta, aut parum quidpiam, aut certe nihil sanguinis effluat, cum & crassius sit, quod ante stat, atque carnosius, in eiusmodi ergo spongiis maxime fouere locum, tenuemque, & facile fluentem reddere sanguinem conuenit. Ne vero prope mammas cucurbitulæ affigantur, cauendum est. illapsæ enim cucurbitulis nonnunquam mammæ, & inturgescentes, magna admodum difficultate auelluntur. ubi autem eas auulseris, oleum erit perfundendum. applicandæ autem cucurbitulæ sunt ex modico igni. nam si vehementes adhibeantur, vapore inflammantes, contententisque corpora, nihil notabile attrahunt. eo vero situ collocandas esse partes, ut ne sanguis in eis contineatur, crassescensque excretioni impedimento sit, sed ut pronus ad inferiora effluat, inter omnes constat. ablatis cucurbitulis, si quod eductum est, satis sit, partes curabimus: sin secus, iterum eas affigemus. In capite vero non cum multo igni affigendæ sunt: siquidem vehementer attrahent, & euelli difficulter poterunt. quæ ex modico igne admoventur, id quod opus est, facient. Cum vero ad auellendum difficiles sunt, spongiis calida & frigida aqua imbutis circumdare eas oportet: siquidem ita remittentur: sin minus, eas perforare consilium est.

De cucurbitularum differentia, ex materia, & figura sumpta.

Differentiæ cucurbitularum, quæ sumuntur à materia, tres sunt, vitreæ, cornæ, æneæ. argenteas, quia vehementer igniuntur, reiiicimus. ænearum est usus frequentior:

LIBER

vitreis quoque vti possumus, in quibus sanguinis est consideranda euacuatio: & corneis item in capite, vbi æneas auulsu difficiles fore cognosceremus: itemque in timidis, qui à flamma deterrentur. in figura autem præcipue differunt æneæ, altiores enim magis, quam humiliores trahunt, quæque humiliores sunt, quia non vehementer attrahunt, capiti sunt accommodatiores, quæ habent plana labia, corporibus latis, quarum labra resima sunt, curuis & gracilibus aptius admouentur, quæ acutum os habent, iis cōueniunt, in quibus non scarificamus, sed vehementi impositione cucurbitularum, quas leues affigimus, atrahere volumus: cum acumen laborum ad violētum attractum faciat, quæ labra habent obtusa, cum in aliis, tum vel maxime in capite vtimur, attractio vero ænearum, itemque vitrearum cucurbitularum ex igne fit: cornearum, citra ignem, siquidem in extremo perforatæ sunt: cumque adhibentur absterisæ vehementer per foramen trahunt, statim vero foramen digito, aut cera clauditur.

Herodoti, de cucurbitulis, ex libris de præsiidiis euacuantibus. Cap. 17.

Cucurbitula materiam, quæ in capite est, euacuare potest, itemque dolorem soluere, inflammationē minuere, inflationes discutere, appetitum reuocare: imbecillum, exolutumque stomachū roborare: animi defectiones amouere: quæ in profundo sunt, ad superficiē traducere: fluxiones siccare, sanguinis eruptiones cohibere, menstruas purgationes prouocare, facultates corruptionis effectrices attrahere, rigores sedare, circuitus soluere, à propensione in somnum excitare, somnū conciliare, grauitates leuare, atque hæc quidē, quæque his similia sunt, præstare cucurbitularum vsus potest.

De scarificatione, ex libris Antylli, de præsiidiis vacuantibus Cap. 18.

Scarificamus partes corporis, quæ aut inflammatione, aut duro tumore laborant, eæque siue distentæ sint, ac dolore vexentur, siue fluxionibus infestentur: cum scilicet ad statum venit fluxio, aut iam eundem sit consecuta: aut acris adsit materia. Pars autem, quæ scarificanda est, prius, si fieri potest, lauari debet: sin minus, aqua tepida perfundi, vsque dum rubescat: aut spongiis

spongiis foueri, aut soli, ignive exponi : & postea sacrificari. adhibendæ autem sunt incisiones cruribus, & abdomini per rectitudinem, eodẽmque modo in thorace, dorso, & ceruice. at in capite, pro situ capillorũ in fronte, oblique. porro incisiones sint æquali inter se magnitudine, sintque æqualia quæ inter eas sunt intervalla, initiumque scarificationis ab inferioribus partibus sumatur, ita enim sanguis ad extimas partes influens non obscurabit eas, quæ deinceps scarificandæ erũt. situs vero scarificationum per æquales inter se ordines fiat. non fiat autem scarificatio plagam infligendo, sed per tractum. hoc enim pacto dolore vacabit.

Apollonii, de scarificatione,

Cap. 19.

Cum ad corroborationem, & quamlibet corporis tutelã, sanguinem conferre plurimum didicerim: qui quidem plerũque redundat, & interdum qualitate in peius vertitur, existimaui, ubi redũdat, imminutione: ubi corruptus est immutatione cõuenire, Venas igitur eodẽ anno sæpe incidere nõ esse accommodatũ cẽsui: quoniã vna cũ multo sanguine spiritũ quoque vitalem effundi intelligebam: quo crebrius exhausto, tota corporis compages refrigeratur, & omnes naturales actiones peius obeũtur. quocirca iudicaui à particulis ignobilissimis, vtpote à cruribus, sanguinis detractionem scarificando fieri debere, quantitatem metiendo ex hominis habitu, atque usu, qui exoptulet. præstantissimum autem hoc auxilium est, tum ad tuendam sanitatem, tum ad recuperandam cum auersa fuerit, * * vel ab aliquibus huiusmodi causis, sed nemo tamen putet, me venæ sectionem reicere. eam enim ego in maximis, periculosissimisque affectionibus non omitto: in quibus abunde, affatimque sanguinem effundere oportet. nã in vehemẽtibus affectionibus euacuationes affatim faciendæ sunt. Plethorem vero mediocrem, quæ aliquid mali sit factura, & iam conuersionem in morbosum statum attingat, tibia scarificationibus vexata, quæque sine molestia, & quantam voluerimus sanguinis extrusionem reddiderit, citra validam totius corporeæ molis commotionem, soluit. sæpe autem plus, quam satis sit, congregatur, quare non est curandum, quin quoties signa plenitudinis inciderint, eam tollamus eo modo, quem nunc præscripsi. præstat autem

viscera, quæque in toto corpore insunt vasa, non repleri immoderate, neque distendi: sed potius in quadam relaxatione terminata contineri, ut expedite permeare spiritus naturalis queat.

Scarificationem mulieribus quæ non probe purgantur, itemque aliis plerisque affectionibus prodesse.

Cap. 20.

Mulieribus, quibus non prospere succedit purgatio, scarificatio mirabiliter auxiliatur. nam quod illic minus est factum, hac ratione euacuatur. statutum autem purgationis tempus expectandum est: tuncque si nihil aut parum sponte sua effluerit, hoc auxilio tantum detrahemus, quantum usus postularit. quinetiam hoc auxilium quibusdam mulieribus maxime profuit, ut menstruæ purgationes de more iterum redierent. continua enim ad partes inferiores sanguinis deductio, ei quoque viam ac propensionem parat. Equidem mulieres, quæ multum ætate processerunt, quibus iam pridem menstruæ purgationis nihil apparuerat, ubi aliqua molestia corporea vexaretur, hac curatione subleuare consueui. est enim hæc mulierum propria, multumque efficax est: quippe quæ naturalis excretionis modum imitetur. Euacuare autem interdum scalpello soleo, interdum hirudines admouendo. Iam vero cum oculos quidam ex longo tempore ab incessabili fluxione infestos haberet, hoc præsidio sanatus est: cum nos aliis quoque localibus auxiliis ad oculos vteremur, & totius corporis curam gefissemus. Senex etiam quidam, cum prius per longa intervalla, deinde brevia, strangulante circa pulmonem angustia vexaretur, simili modo est curatus. vacuandum autem tantum est, quantum conuenire videatur, estque cauenda refrigeratio: alimentumque moderatum tribus, aut quatuor diebus dandum. Cumque pestilentia vehemens per Asiam vagaretur, multique ob eam causam obirent, egoque in morbum itidè incidissem, secundo die cum remissio fieret, crus scarificaui, & ad duas libras sanguinis detraxi, atque hac ratione vitæ periculum. quo sane auxilio, cum multi quoque vti essent, sunt seruati, erant enim signa plenitudinis, atque illi præcipue euaserunt, qui sanguinem copiose euacuauissent. Quinetiam capitis dolores moderatos, tonsillarum inflammationes, ac dolores laterum recentes tollit. nam diuturniora huiusmodi sympto-

symptomata localibus scarificationibus dissoluimus, eos denique qui vires reficiunt, & ad statum naturalem diffusculter redeunt, nihil sane est, quod eque ad eis accommodata, & idoneam, bonamque nutritionem ducat, ac sanguinis per scarificationem euacuatio.

Aurilli, de hirudinibus, ex libris de praesidiis euacuantibus.

Cap. 21.

Nonnulli captas hirudines includunt, eisque ad multa vtuntur. Vbi enim mitescunt, carni facile admoventur: cum alie quandoque peregrine se gerant. eas vero experientia docti protinus admouemus: quae vero nuper sunt captae, vnũ diẽ seruare, & parũ sanguinis alẽdi gratia iniicere cõuenit. ita enim virus earũ exprimetur. Vbi vti volumus, locus, cui applicandae hirudines sunt, nitro prius fricandus est, ac sanguine alicuius animalis, aut argilla liquida illinendus, aut fouendus, aut vnguibus scalpendus, siquidem ita promptius carnem apprehendent. hirudinẽsque in aquam purã, & tepidã in vase lato, atque magno iniiciendẽ sunt, vt cõmotæ virus abiciant: deinde spongia sunt excipiendæ, & strigimentis purgandẽ, ac denique manibus admouendẽ. vbi omnes inheserint, oleum tepidum particulã, ne refrigeretur, infundemus. si vero manibus, aut pedibus affigendẽ sint, partem in aquam, in qua hirudines sunt, iniiciemus. si vero cum cruore plenæ sint, vti etiam eis oporteat, vel quia paucae nobis hirudines suppetant, vel quia paucae carni inhaerint, earũ caudas vbi expletæ sanguine fuerint, forcipe excidemus. nam sanguine fluente nunquam trahere cessant, donec nos sale, aut nitro aut cinere earum ora perspergamus. cũ exciderint, si locus est cucurbitulæ capax, eius applicatio, ne virus extrahẽdũ est: eaq; erit valide agglutinãda, celeritẽ, que auellẽda: si vero capere cucurbitulã non queat, spõgiis fouẽdus est. si vero ex corporibus, aut osculis cruẽtẽ lachrymulẽ adhuc effluerint, mannã, vel cuminũ, vel farinã insperges: deinde lana pauco oleo madente conuolues. Si sanguis etiam crumpat, linteola, vel telas araneorum ex aceto iniicies, vel gallam, vel spongiã nouam pice liquida illitam, & combustam: deinde chartulam aceto madefactã applicabis, atq; alligabis. hæc in medijs corporis partibus agenda sunt. nã in artubus, hoc est brachijs & cruribus, sola deligatio ad-

cohibendum sanguinem est satis : quæ postero die soluenda est, si quæ sanguis constiterit, abiicienda, si non, iisdem utendum. Scire autem convenit, hirudines non ex intimis partibus sanguinem attrahere, sed eum, qui carni adiacet, exsugere. porro utimur hirudinibus in iis, qui incisiones pertimescunt, vel in iis particulis, quibus propter exiguitatē, aut gibbositatem, aut inæqualitatem affigere cucurbitulas non possumus. hirudines autem auellimus, quando eius sanguinis, quem detrahi oportere existimamus, dimidium extractum fuisse coniicimus : deinde tandiu sinimus effluere, quandiu fuerit excretus is, qui satis sit. cumque particula tum ab hirudinibus, quæ suapte natura sunt frigide, tum ab aëre ambiente refrigeretur, ideo fouenda est, ac recalfacienda: sanguinisque effluxio non refrigerantibus, sed adstringētibus, & emplastiscis, ut diximus, cohibenda est.

Menemachi, de hirudinibus.

Cap. 21.

Hirudines locis affectis, aut iis, quæ nō pinguibus proxima sunt, applicantur. nam oleū earum appetentiam subvertit. in angustia vero stricti calami, ab utraque parte non perforati, aut in operculum parvæ harundinis, aut quippiam simile demitti debent, cum admoendæ sunt. earum numerus ex duabus magnitudinibus, loci videlicet, & affectionis est sumendus. * auferantur autem oleo calido earum labiis infuso. mordacitas vero aliarū in partibus ulceratis conveniet. quod vero post avulsas hirudines effluit, digitus impositus cohibet. quātitas autem excretionis ex hirudinum erectione apparet: sed evidentius quoque cernitur, si in vnum conducta fuerit, vbi hirudines à corporibus diuulsæ sanguinem cuomuerint. hirudinibus vero adhærescentibus, loca, quibus affigendæ sunt, superficie tenus scarificanda sunt : nam vbi sanguinem gustauerint, eundem magis expetunt.

Galenus, quos purgare conveniat, quibus purgationibus, & quo tempore.

Cap. 22.

Sana corpora difficulter purgantur. nam & vertigine vexantur, & torquentur, & fit molesta purgatio : & celerius præterea exoluntur. hæc autem omnia sunt, quod purgans medicamentum proprium educere humorem cupiens, ipsūque non comperiens, sanguinem & carnes colliquat,

ut

ut ex eis quod suū est, eliciat, at qui sani adhuc sunt, illi quidem, sed tamen nisi euacuentur, in morbos casuri sunt, praeueniendi sunt, & ineunte vere vacuandi, vel misso sanguine, si ex multitudine, vel purgatione, si ex humorum corruptela capi morbis soleant. Ac nos quidem & podagram, & articulorum dolores in principio, cum nondum circum articulos tophum excitassent, huiusmodi euacuatione complures annos inhibuimus: eodēque modo plerosque attonitos, comitiales, melancholicos, & aliis eiusmodi diuturnis affectionibus vexatos, praedicta euacuatione sanauimus. aliis itaque pituitam, aliis amarā bilem, aliis atram, aliis serosa excrementa, ad essentiam eorum morborum, quibus capi consueverunt, euacuari conducit. ac protinus melancholia quispiam, nisi purgatus fuerit, singulis annis capietur. hunc ego non solum vere, sed autumnō etiam purgo, itēque foeminam, quae in mamma cancrum habuit, quotannis ineunte vere similiter purgandam curo: quam quidē ad sanitatem perduxī vehementer euacuando, vsus medicamento nigram bilem expurgante, siquē assumpta purgatio non fuerit, sentit mammam altius dolore vexari. Quinetiam incipientem elephantiasin misso primum sanguine, & purgatione data, in alio curauī. deinde ei quoque vnica singulis annis purgatio sufficit: eaque intermissa, morbum statim reuocat, atque hae quidē aegritudines nigros humores purgari postulant: comitiales autem, attoniti, & asthmatici, pituitosos: velut dolores articulorum, si cum multo calore infestent, amarā bilem: si cum tumoribus frigidis, pituitam euacuari postulant. Alius quidam aestiuo tempore tertiana semper corripiebatur: qui multos ab hinc annos in febrem non incidit, sub finem veris pallidam bilem nostro consilio ante purgando. hoc enim tempore eiusmodi homines euacuare est melius: quemadmodum comitiales, arthriticos, & melancholicos, & quicumque ex humorum crassitie in morbos cadunt, ineunte vere praestat euacuare. Antequam autē medicamentum purgans exhibeamus, crassos humores attenuare, tenacesque dissecare, ac meatus, per quos traduci, trahi que debent, aperire oportet, si purgatio sit optime successura, idque cum in reliquis omnibus, tum vel maxime in his, qui elleborum sumunt, nam medicamenti vis, quae diuellit, cum excutit humores, qui altius affectis partibus inhaerent.

& ob eam causam diuturnis morbis prodest, facilius id facit humoribus prius attenuatis. qui hoc negligunt, iis molestæ purgationes succedunt, & cum torminibus, & interdum cum vertigine quadam, multaque nausea, malo pulsu, exolutione, ac difficultate. eius autem, qui elleborum sumpturus est, prius experiri naturam debemus, quomodo ea ad supernas purgationes, hoc est, quæ vomitibus sunt, affecta sit. experiemur auté dandis iis, quæ vomitû mediocriter prouocant. nam si ita non facile purgetur, non erit ad elleborû agendus, si nō ante præparetur. præparatur auté vomitu ipso sæpius excito. cum ergo is, qui sumpturus elleborum sit, promptius vomere assueuerit, melius etiam fiet, si ante corpus humectabimus. humidû vero sit corpus, tum multo cibo, cum quiete. ac quietem quidem id facere, perspicuum est: quando, vt exercitatio membra exsiccare potest, ita quies, cum vacatio quædam, & exercitationis vacuitas sit, humiditates conseruet. at cibus copiosior non absolute humectare aptus est, sed is denique qui vehementis qualitatis expers sit, hoc est, qui neque acerbus, neque acer, neque salus, neque amarus sit. nos vero oxymeli quandoque potui dedimus, in quo ellebori albi ramusculos per diem ac noctem raphanis infixos demiseramus. essetque hæc ellebori imbecilla purgatio. Cæterum qui angustum thoracem, & iccirco pulmonem compressum habent, sunt ad vomendum ineptissimi, cum aliis, quæ vomitum cient, tum præcipue elleboro albo. vasculum enim aliquod ex iis, quæ in instrumentis respirationis sunt, distumpent. Præterea amaram bilem per superiora, pituitam potius per inferiora purgare conuenit. quanquam interdum contra est faciendum, si pituita in ventriculo, amara vero bilis in intestinis aceruata fuerit. at melancholicum succum per inferiora semper educimus. Ac de anni quidem temporibus scriptum in aphorismis reliquit Hippocrates, ætate superiores, hyeme inferiores partes medicamento purgandas esse. atque ad temporum anni proportionem, regionum habenda est ratio. vt calore, frigoreq; distinguatur. idemq; de ætatibus est sentiendû. iam vero cōsuetudo quoque non parum facit ad indicandum euacuationem. nam qui vomere sunt assueti, purgationē per superiora minus moleste ferūt: qui assueti nō sunt, non sine periculo, & præsertim elleboro, purgantur, sed

sed par est etiam, vt genus morbi consideretur. nam cum corpus albidum, & pituitosum torum apparet, quā hydro-
pem leucophlegmatiam vocant, opus est medicamēto, quod
pituitam educat: ac primum quidem per inferiora, postea
per vomitus, postremo per ea, quę per nares & palatum pi-
tuitam trahunt. cum enim redundans humor in toto cor-
pore sit diffusus, omnes euacuationes admouebimus, si vero
ascites sit hydrops, medicamentum, quod aquę educendę
sit, dabimus: quemadmodum in arquatīs aliquid dādum est,
quod bilem educat. nam & his bilem multis modis euocare
oportet, sursum, deorsum, per vrinas, per palatum, per nares.
ita etiam si melancholicus succus redundarit, vt in melan-
cholia, cancro, & elephātiāsi, medicamentum, quo nigra bi-
lis educatur, exhibemus. nam in comitialibus vtimur medi-
camentis pituitam extrahentibus. ex quibus est perspicuum,
à morbi conditione nobis ostendi & humorem euacuan-
dum, & locum, per quem eundem educere debeamus. iis e-
nim, quorum iecur inflammatione vexatur, simulātque con-
cocta inflammatio sit, purgationem adhibemus: ac per infe-
riora quidem, cum ea in simis iecoris partibus sit: per vrinas
vero, cum in gibbis. ita quoque in reliquis spectabimus &
humorem exuberantem, & affectum locum, ex quo tan-
quam causa quadam, morbus confurgit. hæc enim, & quis
humor euacuandus sit, & quomodo, & qua parte sit edu-
endus, indicabunt: & ad hæc omnia, tempus etiam accommo-
datum commonstrabunt. nam inter initia, tenues & serosos
humores vacuabis: concoctionem vero expectabis, vbi cras-
si, & glutinosi fuerint, quales suapte natura sunt pituita, at-
que atra bilis. accessiones quoque tibi euacuationis modum
indicabunt: vt dum vrget accessio, à superioribus educas:
vbi cesset, quę remissio dicitur, ab inferioribus. nā sic etiam
iuvant quę per se in morbis eueniunt: cum in accessionibus
vomitus plerisque excitetur, & sanguis è naribus erumpat:
in remissionibus vero, lotium & aluus fluat.

Tempora autem accessionum, & criticorum dierum ma-
xime obseruanda sunt, siquando purgationem per inferio-
ra moliaris. nam si humores ad superiora propensi ferantur,
vis medicamenti per inferiora purgantis impeditur. In iis
autem, qui iā egrotant, si morbus diuturnus futurus est, expe-
ctanda semper erit concoctio: in acutis vero morbis, cum

turgeat materia, inter initia medicamento purgante vti licet: atque id ipsum cum magna animaduersione, diligentiq; consideratione faciendum est, nam in acutis periculum non mediocre est, ne purgatio male succedat, eo quod omnia medicamenta purgantia calidæ sint facultatis: & febris in eo quod febris est, & sui ratione, non sicca, nec calida, sed his maxime contraria, humida frigidâque expostulet. non ergo febrilis caloris causa purgans medicamentum propinamus, quod nos quoque quantum in ipso est, nocere scimus, verum, vt humores febrem concitantes educamus. debet igitur maior utilitas prouenire infestis humoribus detractis, quam sit noxa, quæ à medicamento expurgante corpori infligitur, necessario, prouenit autem utilitas, si & sine molestia, & omnis infestus humor euacuetur. quod vt fiat, considerandum prius est, vtrum is, qui morbo laborat, ad eâ purgationem sit idoneus. etenim qui plerisque cruditatibus laborarint, crassisque ac tenacibus edaliis vesci consueverint, itémque quibus tensa hypochondria, inflatâque sint, aut satis, superque calida, atque feruentia, aut in eisdem locis inflammatio quedam sit, ij omnes ad purgationes sunt inepti: quamobrem dimittendi sunt. & egrotâtis humores, quoad eius fieri maxime potest, ad fluendum paratos esse oportet: hoc est tenues, & minime tenacitatis vlliis participes: & meatus, per quos est transitura purgatio, apertos esse. hec enim nos ante paramus, cum aliquem sumus purgaturi: at in acutis morbis, si statim inter initia, vel primo die, vel non ulterius secundo, purgatione vsuri simus, turgente materia, nihil huic præparationi relinquitur loci: nisi quis forte occasionem nactus sit mulsam potui dandi, in qua parum hyssopi, aut origani, aut tragorigani, aut thymi, aut pulegij, aut aliquid eiusmodi attenuans sit incoctum. quocirca consentaneum est, vt in acutis morbis raro purgante medicamento vtamur: quod in principio non sæpe turgeant humores affligetes, neque, si turgeant, egrotus sit ad purgationem aptus. neque etiam nobis tempus sui parandi accommodatû præstet. Turgere autem dicuntur humores, cum motu vehementiore agitantur, & ab vno loco in alium confluêtes, in principio morbi, vexant hominē, dolorésque ac titillationes asserendo, eū quiescere nō sinunt. hos ergo humores euacuare conuenit, eos dico, qui in motu, latione, & fluxu sunt: qui

qui vero in aliqua parte corporis iam confederunt, neque villo alio auxilio, neque medicamento purgante mouendi sunt prius, quam concocti fuerint. tunc enim naturam etiam euacuationi habebimus adiutricem. hæc enim simulatque humores concocti sunt, eosdem dimouere, idque quod superuacaneum est expellere conspicitur: quo sane tempore crises etiam sunt. Verum cum natura perfecte excernit, nullo præterea medicamēto opus est: cum vero ipsa mediocriter, atque imbecillius facit, quod deest supplere medici debent. Illud autem sciendum est, raro euenire, vt humores ab vno membro ad aliud confluāt, ac sepius in vno aliquo membro quiescere. ibique manere, donec concoquātur, toto morbi tempore, vsque ad solutionem. Cum igitur non solū morbus acutus fuerit, sed etiam cum vehementissima febri coniunctus, cauendum est, ne purgationem offeramus. præcipue cum ægrotantis natura nobis sit ignota. nonnulli enim suapte natura difficulter purgantur, nonnulli vero modica portione medicamenti epota, copiose purgantur. Cum igitur febris non sit vehemens, tūque ægroti naturam noscas, medicamentum dabis, quam ad rem vitior elleboro nigro, aut alio quopiam simili, è quorum numero etiam est, quod ex colocynthide conficitur, quod vsitato nomine hieram vocant. hæc autem cum varie conficiatur, ea quæ elleborum assumpsit, nec scamnoneam habet, præstantissimum medicamentum est in iis, qui medicamentum subducens sumere omnino possunt. post assumptam vero purgationem, vtile est ptissanam sorbere, quemadmodū ait Hippocrates. ipsum enim purgans medicamentum, vt exiguum fuerit, in fundum ventriculi descendit: in descēsu vero cum gula, tum pars omnis sublimis ventriculi, non solum medicamēti purgantis qualitate, sed substantia quoque in descensu appulsa inficitur, & magnopere læditur. ex quo fit, vt ptissanæ succus vtiliter absorbeatur, quippe qui abstergere, & inferius trahere possit id, quod transeundo meatibus se implicuit: & temperare, atque immutare medicamenti qualitatem, quæ membris insedit, quas ob res iubet Hippocrates, vt post purgationis portionē ægroti ptissanam absorbeant: cū vero purgatio incipit procedere, ptissanam dari verat, veritus ne purgantis medicamenti actio dissoluatur.

Quot modis aluus non excernat, cum datum purgans medicamentum fuerit. Cap. 24.

Non excernit autem quandoque aluus, medicamēto purgante exhibito, vel ob egrotantis hominis naturæ proprietatem, vel ob medicamenti dati exiguitatem. quandoque etiam stercus dēsatum, atque in aliquo intestino exsiccatum, cum clysteri educendum esset, antequam medicamētum daretur, euacuationem impedit. potest quoque naturā ad vrinam vergente, purgans medicamentum nihil facere. interdum etiam, cum euacuatio frustratur, præterquam quod corpori nihil noxæ affert, in alimentum etiam transit, interdum verò in perniciem mutatur, atque venenum.

Que medicamentis purgantibus indantur. Cap. 25.

Cum omnia purgantia medicamenta vētriculum lēdant, & eius os præcipue, quod ex nervis quamplurimis constat, & acerrimum sensum habet, excogitatum est, vt medicamentis bene olentia misceantur, ne sola, & sincera ipsorum vis ventriculi os attingat. talia autem esse debent semina, quæ indantur, quæ & medicamenti malitiam retundant, & eius actionem impedire non possint: quæque attenuandi, & incidendi vim habeant, vt & crassos humores secare, & vias, per quas educendi sunt, aperire, ac patefacere queant. oportet etiam, vt commista medicamenta sibi inuicem consensiant, & in nulla parte discrepent. dissentiunt autem non cū hoc bilem, illud pituitam forte euacuet, (vtraque enim pari modo euacuare possunt) sed cum hoc celeriter, illud tardius ab assumptione purgationem mouet, ita enim euacuatio inæqualiter fit, quamuis simul fuerint accepta. dico autem inæqualiter fieri purgationem, vt, cum ipsa desinere videatur, alterius euacuationis initium exoritur.

Rasi, de purgantibus medicamentis. Cap. 26.

Neque omnes, qui quoquo modo affecti sint, nec quocunque tempore, nec statim vbi contigerit, purgandi sunt. sanos vero, & in quibus excrementum nullum redundat, purgare non conuenit. nam quæ tandem afferri vtilitas potest, si id quod accommodatum naturæ est, detrahas, atque etiam nō
fine

sine molestia id facias? omne enim, quod medicamento educitur necessario, bonum est, & ideo ex paruis excretionibus animi defectiones, exolutiones, atque alias difficultates, & * * * * afferes atque inuehes. nam viut vacuaris, bonum vtiue educes. Verum si homo pituite portione, aut bilis, aut alterius cuiuspiam humoris redundantia grauetur, tum est accommodata purgatio. vtrisque enim auxiliantibus, & natura, & medicamento, succedit purgatio: eaque facilius peragitur, & melior est, cum molestus humor subducitur. obseruare autem eos oportet, qui pingues sunt, & quorum habitus tabidus est: siquidem hi colliquantur: pingues vero ab attenuatione, & quauis euacuatione laeduntur. Temporum quoque repentinas mutationes, & astrorum ortus aut occasus, tempora valde immutantes, Arcturum dico, pleiadas, solstitia, æquinoctia, canemque obseruare oportet. priusquam enim prope constiterint, mouere nihil conuenit. Præterea in purgationibus, quæ per inferiora fiunt, obseruandæ sunt hæmorrhoides, & fluxus muliebris sanguinolentus: itemque omnes, qui tinea, & quique alui fluore tentantur, & quorum intestinum vlceratur: & quorum admodum sicca est aluus. hos si qua necessitas purgandi urgeat, clysteri prius euacuatos purgato. Atque hæc quidem in purgationibus infernis vitanda sunt. In superioribus vero partibus, huiusmodi morbi, tussis, asthmata, interiora vlcera, vt pulmonis, tabes, iccoris, colliquatio: & cum quispiam sanguinem expuit, sed nunc bene valere videatur, periculum vero est, ne vena rumpatur, & si quem in gurgulione, aut faucibus, aut ceruice morbus exercere consuevit, huiusmodi in quâ morbi omnes prohibent, ne per superiora purgemus, ac præsertim elleboro. huc accedunt oris stomachi dolores, & cum cibis non continetur, nec tamē vomitu reiicitur. Forma quoque corporis attrita, & oblonga ceruice, sed tergo breui & exiguo, & cauo, non est euacuanda per superiores partes: siquidē eiusmodi naturæ plerumque tubercula habent in thorace, & difficulter spirant, & tussē vexantur: vt in validis vomitibus, & suffocationes, & sputa sanguinis excitentur. quin etiam ne pinguiores quidem supernas purgationes facile fecerunt: neque etiam qui facile exoluuntur: neque ij, qui omni ex parte sunt expleti: neque timidi, neque ij, qui pusillo sunt animo. nam si in vlla re alia, tum vel maxime in hac forti

animo est opus, quam ob rem neque mulieres, neque pueri, neque senes apti admodum sunt, ut per superiora purgētur: quippe cum hi timidi sint omnes, sed mulieri quoque periculum inest, ne uterus conuellatur: atque ita vocis & sensus expers fiat. purgandi autem pituitosi per supernas, biliosi per infernas partes sunt: ac præsertim quibus nigra euacuanda bilis est, & autumnō, & vere, per quam partem videatur, educere conueniet. at hyeme, & æstate, si inanire cogaris, hyeme per inferiora, æstate per superiora, & cōtra etiam, quam materia vergat, id facies. nam reuellere in quibusdā est melius. alios vero qua materia vergit euacuabis præcipue, cum secedit, neque vtiliter, neque moderate vergit. in cæteris contra erit faciendum. Ex anni temporibus veniē ad purgationes accommodatissimum: secundas tenet autumnus: sæpenumero enim sub pleiadibus constitutionem veri parem sortitur: ut neque difficulter nōnulli purgētur, & ætatis superfluitates opportune eiiciant prius, quam hyems adueniēs eas condenseret, & corporibus infigat. Ac vere quidem purgationes sunt præstantissimæ, quod excrementa quæ hyeme collecta fuerint, educunt prius, quam calor ea contingens, moveat, atque perturbet. signa autem, ex quibus purgatione opus esse cognoscas, erunt vertigines, capitis grauitates, & dolores repentini, aurium continentes soni, aspectus difficultates, obtusus auditus tardus sensus, sopor, nulla cibi sumptio. si quæ vinum bonum quis bibat, ei amarū, aut alio quouis modo insuaue videatur: mentis alienationes, & quorum quis ante meminerat, obliuisci: palpitationes variis modis per corpus exilientes, insomnia continua, & formidolosa, & perturbantia, & nescio quis horror sub cute, lumborum grauitas, ventris distortionēs, cūmq; nec cibis expetitur, nec ubi expetitus sit, concoquitur: nec si coquatur, eo homo delectetur: itēmq; cum alius pro alimentī proportionē non deiecit: vrinaque exigua excernitur: nausæ, oris humiditates, & color in hoc biliosus, in illo pituitosus, in alio subniger, præter statum naturalem eius hominis, in quo inest. itēmq; trahi, ægre spirare, non facile moueri, & tamen corpore bene valere sibi videri, quæque in cute pullulant, aut ex pituitosis vlceribus, aut iis, quæ per se erumpunt, aut ab asperitatibus oriuntur, aut etiam ephelides. Hæc omnia, quæcūque inuenire alius potest, quæ nobis argumēto sunt, humorum

rum repletionem, malitiámque subesse, ad purgationes ob-
undas nos hortantur. si vero humor quispiam sic redundet
in corpore, vt non modo futurus sit morbus, sed iam adsit,
euacuandus est. sed multo melius est, vt noxios humores ex
omni parte præueniendo auferas, si modo possis. quæ vero
medicamenta vniciue morbo conueniant, deinceps dice-
mus. Victus vero ratio eius, qui per infernas partes purgan-
dus est, minor esse debet, sed non multo: verum vsque adeo,
vt cibus qui datus fuerit, cito concoquatur; nec multum ster-
coris in intestino conficiatur. siquidem hoc dolore conficit
ventrem, & vomitum ciet, cum medicamentum ad se trahens
subduci non potest. quocirca nõ est alienum, vt prius quam
medicamentum purgans detur, aluus molliatur, & malua, &
beta, & lapathio, & iure concularum, aut aliis rebus, quales
alij aliis conuenientes, atque idoneas inuenerunt: sin secus,
clysteri idem fiet molliore. nonnullis vero, vt pituitosis, ci-
bum pridie non dedisse conuenit: quibus etiam non pessim-
um est, ante purgationem euomere. nam siquid aliud aluo
impedimento est, ne facile subducatur, tum vel maxime est
pituita copiosior. ex quo fit, vt in quibus pituita redundat,
eos per inferiora purgari non valde probeum. sed quando-
que morbo non ita conuenit. nam & capitis grauitatem, &
oculorum dolorem, & aliquos comitiales, aut vertigine la-
borantes, & pleróque hydropas, & articulorum dolore vex-
atos, & alios præterea morbos per inferiora purgare opor-
tet, qui etiam per superiora purgandus est, verum quæ dicta
sunt impediunt, idque licet ille pituita sit refertus, eique ne-
cessaria est inferna purgatio, solum victus ratione erit recte
instruendus. quin etiam medicamenta ego describam, qui-
bus pituita refertus homo per inferiora, si opus sit, vtiliter
purgabitur. & quoniam pro natura intestini aliis facile, a-
liis difficulter aluus subducitur, consentaneum est, eum qui
rite per superiora, & per inferiora purgaturus est, huius rei
non esse ignarum oportere. Venter enim in homine suapte
natura osculum habet aduersum: & in dextra parte ad spi-
nam, latius quam in cæteris animantibus: inde vero fit an-
gustius: deinde mesaræum subit: atque ita deinceps vsque ad
coli principium. huiusmodi ergo cibus facile euacuatur, ac
quibus osculum superius spectat, vel est angustius, quam par
sit, vel quod ita ab ortu factum fuerit, vel quod aliqua in-

inflammatio obsideat, aut durus tumor postea enatus cōpri-
 mat, aut aliæ quædam obstructions impedian, iis cibi dif-
 ficulter descendunt: sed facile subducuntur. Signa sunt hæc.
 qui ab ortu tales sunt, hi ad quacunque ratione vomendum
 sunt parati: sed eis difficulter alius subducitur: plurimisque
 sensus in eis excitatur, cum cibis in ventriculo moratur: su-
 periores partes flatu agitaras magis habent, & partes quæ
 supra umbilicum sunt, magis tumentes. quos quidem om-
 nes ne per inferiora purgemus, cauendum est. at quibus ven-
 triculi os propter morbos angustum est redditum, similia
 quidem eueniunt. veruntamen progressu temporis morbis
 solutis, symptomata quoque soluuntur. quam ob rem non
 semper ita affecti sunt tum ad concoctionem obeundam,
 tum ad ructus, tum ad alui deiectionem. ergo ne ita quoque
 ad infernas purgationes semper eodem modo sunt affecti.
 qualia nanque de superiore vêtre dicta sunt nobis, talia iti-
 dem de inferiore sunt censenda. etenim venter inferior, in
 principio secundum naturam latus est: ad finem vero fit an-
 gustior: ac præsertim in sinistra parte, qua lien occupat. inde
 enim ipse incipit, eique intestinum, quod cæcum nominant,
 adnascitur. porro in ilibus ad dextram partem, unde intesti-
 num initium ducit, melius inuenies: sed semper, magisque ad
 extremum angustatur. quod si hoc etiâ intestinum, tum na-
 tura, tum morbo aliquo non tantum, quantum opus est, di-
 ducatur, tum magna necessitas quædam cogit, vt cibi desu-
 per celerius delabantur: quos ipsum retinens, & intestina tor-
 quet, & flatus, & tumultus, & grauitates affert. donec paula-
 tim in colum intestinum incidât: ex quo iam ad subductio-
 nem sunt paratiores. ergo quæ natura facit, eodẽ modo sem-
 per fiunt: quæ vero à quibusdam egritudinibus administran-
 tur, quatenus ægritudines intenduntur, & soluuntur, ita etiam
 ipsa faciunt, & quæ natura fiunt, obseruanda semper sunt,
 quæ vero vi morborum, quatenus morbi verant. Cæterum
 in eiusmodi purgationibus maius periculum impendet iis,
 quorum os ventriculi non probe transmittit excrementum,
 quod & à liene, & à cæteris locis ad insuetum vomitum im-
 pellitur: quod quidem retro cedens labores parit, qui vero ad
 coli intestini principium ad dextrum ile cibos nõ trañciunt,
 atque diducunt, ij vehementius confluctantur. cum enim co-
 lum inde exorians ad sinistrâ partem supra umbilicum pro-
 cedat,

redat, & in sinistra reflexum tenuia intestina subeat, merito fit, vt labores eo in loco vehementiores excitentur. De purgationibus vero, quæ per superiores partes sunt, & præsertim de ea, quæ ex elleboro conficitur, singillatim postea loquemur: & victus etiam rationem, & cætera omnia explicabimus. medico enim nihilo minus quam res aliæ, hæc quoque nota esse debet: vt vbinam laudatissima medicamenta habeantur, plane sciat, neque enim omnia vbique præstantissima nascuntur: sed scammonia Colophone, in Ionia, & sub Mysio Olympo: thapsia in Sicilia, & Libya: elaterium, quod est cucumeris agrestis liquor, Cyrenis: epithymum, Athenis, & ad Isthmum: granum Gnidium, in Caria: vnde nomen etiam traxerunt Asclepiadæ Gnidij, quod hoc granum plurimum vterentur: at elleborus in Oeta monte, & Anticyris: ex quo niger non est etiam prauus is, qui Lycestide, quique supra Afcaniam paludem & in Parnasso, quique in Aetolia nascitur: quemadmodum albus, vbicunque alibi nascatur, est pessimus. is autem apud Armenos nascitur, & trans flumen Sagarium, qua nunc Galatæ colunt omnia, quibus quidem fit rebus, vt vbi probatissima medicamenta nascantur, & quando inciduntur, sit considerandum. magni enim etiam refert, vt in tempore inciduntur, & parentur: vt, cum de eis verba fient, exponetur, hæc autem satis sint, ad medicum cohortandum, ne vlla in re, quæ ad medicinam pertineat, socors sit. Mensura vero purgantium medicamentorum, quæ mihi, & tibi, & illi sit accommodata, definiri à me non potest: quia non eadem est omnibus hominibus offerenda: sed debes tu eam mensuram, quæ cuique conueniat, cognoscere. hæc enim omnia, corpus, diæta, tempus anni, ventris natura, vis medicamenti, succorum facultates, maxime faciunt, vt quis facile, & difficulter purgetur, & vt ne magis à maiore copia medicamenti, quam ab æquali euacuetur: imo vero alicui minor copia ad purgationem sufficit. Igitur, vt ita dicam, mensura multis apta exponetur: quatenus existimaro nec minorem esse, quam satis sit, nec maiorem, quam oporteat. verum si magna quandoque differentia inuenietur, non iam mihi, sed naturæ, quæ medicamento obuiam non processit, vitio vertendum est. Quæ igitur præfari oportere censuimus ad omnem purgantium medicamentorum artem, & rationem pertinentia, hæc sunt, quæ diximus. qua ve-

LIBER

ro ex parte, & quænam sint quæ purgēt, deinceps exponam: qua in re satis fore arbitror, si quod in omnibus plerunque fit, proposuero. In eiusmodi enim nihil est vel minimum, sicut elleborus: quem perspicue credunt & per superiores purgare, & per inferiora euacuare. nam quæ aluum cient, multis admodum vomitus mouent: & præsertim quibus ianitor ventris non facile fluens est. ac copiosum quoque & exiguum medicamentum ad vomitum impellit. nā illud multa, eaque confertim ad partem trahit, quæ supra effluunt: hoc vero, quia præ exiguitate propellere infra non potest. stomachi quoque imbecillitas, & consuetudo euomendi, & magna pituitosi succi copia, qui etiam à bile secretus ad ventriculum peruenit, hæc inquam omnia in purgationibus vomitus mouent, idcirco satis est de eis dicere, quod in plerisque solet contingere. Ergo niger elleborus per infernas partes purgat, itēque eius radices & semen, purgat quoque granum gni-dium, pityusa, sambucus, mercurialis, polypodium, iris, colocythis, phacoides, quod alij empetron vocant, pepliū, quod etiam portulacam nominant: & peplos, quem alij ficum, alij papauer spumeum appellant: & aloë, & hippophaës, & hippophaëstum, & clematis, pycnocomum, & vitis agrestis, & vitis chironia, quam etiam bryoniam vocant. itēque thymum, epithymum, amaracus, origanum, conile, papauer littorale, quod cornutum est, & papauer quod rhœas dicitur, & cucumeris siluestris radix, & scorpiurum, & sisamoides album: & tithymalus helioscopius, & tithymalus cyparissias, & tithymalis scemina, quæ tithymali quoque marini nomen habet: & chamælea, & brassica marina, & lathyrus, & agaricum, & euphorbium, & lychnis agrestis, & enicis, & scammonia: & præter hæc etiam, squamma æris, & flos æris. Per superiores vero partes purgat elleborus albus, sisamoides magnum, quod etiam Anticiræi veratrum Anticyræum nominant, proxime autem ad senecionis herbæ formam accedit. Iam per superiora quoque purgat vicia taminia, & narcissus, & spartus, & bulbus, & silybum, & cucumeris fatiui radix, ac semen, & caules agrestis: & radicula semē, & lauri folia, & præter hæc erugo, atramentum futorium, quæ ambigua sunt, daphnoides, quod eupetalon quidam vocant, thapsia, elaterium, ricinū, quod aliqui cyprium seseli, Aegyptij vero Cici vocant, tithymali maiores. ex iis sunt etiam qui

qui characiæ dicuntur, qui in herbis mares dicuntur, & alij sunt myrsinitæ, quæ fœminæ vocantur. ferunt vero fructum nuci maxime similem. estque alius qui lata habet folia. atque hi tithymali, & per supernas, & per infernas partes purgant, itémque apios: cuius forma talis est, qualis helioscopius tithymalus est: nisi quod partes radices fructui piri sunt similes. De his vero omnibus nunc dicemus, vt quid singula educant, & quibus morbis conueniant, & quam mēsuram quispiam satis esse cōticiat, intelligatur.

Caput

27.

Elleborus niger bilim, & pituitam per aluum purgat. datur hemicranico dolore capitis laborantibus, & furentibus. Melampus quoque Amithaonis filius furentes Præti filias hoc purgauisse fertur. ex quo elleborus melampodij cognomen inuenit. Hippocrates vero pleuriticos, cum infernas partes dolor infestat, elleboro purgat, ac quandoque elleborum per se, quādoque vero peplio admistum præbens: cūque magnopere laudauit. licet etiam liquore scammonæ eundem admiscere: & egregie purgabit. cū vero mitius purgare velis, solum elleborum dabis. non enim tātam vim habet, quātam eius nomen indicat. satis ergo erit, radices eius siccas incidere, vinōque dulci & oxymelite ad drachmas binas perspergere, & in lentibus, aut piissana, aut iure gallinaceo decoctas forbere. scāmoneæ vero oboli tres vni drachmæ ellebori miscébūtur. Eius autem semen est cnico simile, quod etiā sesamoides nominatur, educit eadem, quæ radix, sed vehementius. eius seminis nō paulo minus quam drachmæ duæ in melicrato dandæ sunt, præstat autem iucunditatis gratia tam semini, quam radicibus anisum, & petroselinum, & daucum, & aliquid huius generis admiscere.

Granum Cnidium pituitam, bilem, & aquosa multa expurgat. est enim feruens, & acerrimum ad purgandum, si triginta grana dederis, sin agere mitius velis, viginti dabis. cortex auferendus est, internāque pars cum melle & polenta tria præbetur, aut in melicrato potui datur. sed cum vino melius bibitur. à potu vero parum olei absorbendum, ne guttur exurat. sumitur etiam ex melle cocto, grana cōtrita melle illinendo. Videtur autem magis cōferre fœminis, quam viris. alicui enim absque vlla alia purgatione ad vterum pur-

gationes adduxit. & alioqui etiam naturæ conuenit. quā ob rem non incommode datur hydropibus, & quorum venter est frigidior: item quæ comitialibus, attonitis, articulorum doloribus vexaris: & denique capitis defluxiones exsiccat. Est autem semen Cneori, quem fruticem Cnestrum, & linū, & thymelæam vocant. sed & foliis eadem facultas inest, verum imbecillior. ea siccata danda sunt cum melle ad acetabuli pondus. & aquosiora educit. Aliud vero Cneoron, quo Athenienses quoque in mysteriis vtuntur, nihil huic habet simile: ac ne fructum quidem, potest tamen paululum mollire.

Pityusa vero semen pituitam & bilem purgat: & quandoque etiam aquea. confert iisdem, quibus granū cnidium: atque etiam si plenitudinem per inferna euacuare aliter volueris. succus vero eius vehementior est, secundæ semini, tertriæ vero dantur radicibus, succi vero satis erunt tres oboli melicrato dissoluti, potui dati, seminis drachma, radice duplum, quam seminis, datur.

Actæ duplex est, altera arborea, quam sambucum vocant: altera humilis, quā ebulum nominant. vtræque pituitosos humores, & hydropicos per inferiores partes expurgat. earum facultates non sunt calidæ, quales plerisque aliis purgantibus insunt, sed etiam frigidiore. Radix autem in vino coquenda est, & hydropicis sæpe danda: siquidem ea ad ventrē deducit, caulem quoque tenerum si quis olerum more elixatū mandat, mediocriter purgabitur. omnino vero non sæpius, quam bis comedendus est.

Mercurialis & mascula & femina æque, ac sambucus, sed magis biliosa expurgat. ergo si tenera folia decocta comedaris, stercus abunde expellent. & parū etiā à propinquis partibus trahent. si vero decoctum vino admixtum bibas, valentius aluus deiciet, conuenit autē ei, qui quotidie euacuari debet: itemque febricitanti, cui aluus non deiciat, & seni, & puero, & femina: ac femina quidem magis: nam valet ad aluū subducendam.

Polypodium pituitam, bilem, & aquosa educit. eius radice dantur drachmæ duæ de rasæ in melicrato, aut aqua. non pessime quoque super salsamento deraditur, & ante prandium comeditur. radix etiam in ptissana, aut gallinaceo iure incōcta citra molestiam purgat. erit autem satis hæc purgatio pro anni temporibus, & præcipue adolescentibus, nam in morbis
nihil

nihil ita magnopere purgandum est.

Iris educit pituitosa, submucosa, & biliosa, si plus iusto dederis, etiam sanguinea, & nigra euacuabit. ergo ut moderate purges, cyathus sufficit, est stomacho admodum aliena, radicis dantur ex melicrato drachmæ tres spleneticis, quotidie ianam, quartanamque febrem habentibus, spiritus angustia laborantibus, & quos tuisses, & colicus dolor infestat.

Colocynthis pituitam, & bilem puram educit, datur medullæ interioris drachma una ex melicrato. si mitior purgatio queratur, colocynthidos semen eiicito, in corticem vinum dulce fundito: sub molli cinere coquito, usque dum probe co caluerit: idque potandum dato iis, quibus non vehementi purgatione opus est. & quibus liuida exanthemata per cutem efflorescunt, totum autem colocynthidis corpus conuenit asthmaticis, laterum doloribus, diuturnis doloribus capitis, vertiginibus, visus hebetudini: estque ea amarissima, verum homines ad cibos promptiores parat.

Phacoides educit quidem aquea, pituitosa, & biliosa: sed drachmarum duarum pondus melicrato admixtarum satis est, quod potetur.

Peplos, & peplium eandem in purgando vim habent. seminis vero pondus acetabuli pituitosa, & biliosa cum flatibus per infernas partes expurgat. folia quoque siccata leniter purgant.

Aloë non est acris in purgando. stomacho placidissima est non secus, quam absinthium. satis erit, si duas drachmas ex melicrato potui dederis. pituitam autem, & bilem euacuat. sumi etiam quotidie potest à cœna. subducitur enim, & ciborum vim non hebetat. præterea sitim non inducit, & hominem ad cibos sumendos facit promptiorem. tritam aloë in succo brassicæ excipe, & catapotia ad ciceris, aut fabæ magnitudinem confice: ex iis duo, aut tria sumito, ut euacuandi necessitas postulabit. potes etiam cum resina catapotia conficere: itemque cum melle cocto, & præsertim in iis, qui amaritiam difficulter ferunt, recte quoque scammonæ, & alij cuiuspiam admiscebitur eorum, quæ tristitiam afferre solent. morbis autem confert, febribus quotidianis, morbo regio, iecoris dolori, & cum quispiam cibum respuit, & cruditatibus: nec minus foeminis, quam viris. siquæ amaritudo nimia non esset, pueris quoque esset accommodatissima: sed rem adeo amarâ gustare puer non vult.

Hippophaës autem, & Hippophæstum pituitam, bilem, & aquam educit. atque hippophæstum in aqueis educendis est efficacius. conuenit in morbo comitiali, morbo attonito, manuum, crurumque resolutione: prodest obliuiofis, ægre spiritum ducentibus, recta ceruice spirantibus, & omnibus palpitationibus, quæ alioqui continētes fiunt in corpore. si purgationem augere velis, succum dato: si per se, obolos tres: si cum eruo cōficias, drachmam vnā ex melicrato afferes. Coma, & radix sicca, & contusa minus purgant. sed euacuant hæ quoque ad pondus drachmarum duarū ex melicrato datæ. præstat tamen in omnibus peragēdis hippophæstum, & ideo minus ex eo dandum est.

Clematis pituitam & bilē vacuat. eius fructus ad drachmæ pondus ex melicrato exhibetur.

Pynocomum biliosa exinanit, dato radicē comedendam: siquidem ea sola purgat, estque rotunda, exiguo pomo maxime similis.

Vites per infernas partes biliosa & aquosa purgāt. duæ autem drachmæ satis sunt. optime autem vteris, si Chironiam comitialibus, & infantiētibus, agrestem vero hydropibus adhibeas.

Thymum, epithymum, amaracum, origanum, & conilem ad nigros, & pituitosos humores purgandos adhibebis. sed epithymum in rebus omnibus præstat aliis. dato eius triti, & cribrati senas drachmas cū vino dulci, aut plus eo. potes idem à cœna commode dare, si velis. nihil enim prohibet, quin moderate euacuet. in matutinis vero purgationibus cum oxymelite cæteris etiam admixtis vtitor. confert epithymum flatuosis, hypochondriacisque affectionibus, & cruditatibus, & quibus iccer grauatur, quique difficulter spirant.

Thymus vero educit quidem nigra: sed pituitosa copiosius. eius comæ datur acetabulum ex melle asthmaticis, tussi diutina vexatis, & quibus crassities in ventre inest.

Amaracus siccus oxymelite inspersus datur ad drachmas quatuor cum aliis: & similibus prodest.

Origanū quoque siccum ad acetabuli pondus ex melicrato propinabis.

Papauera leuiter subducunt. eorum feminis acetabulum ex melicrato satis est.

Cucumeris syluestris radix in potu sumpta conuenit hydropibus.

dropibus. purgat vero pituitam & bilem. sed succi radicis satis est tres obolos dare: caulis vero etiam triplum. elaterij vero, quantum paulo post dicetur.

Scorpiurum pituitam educit & bilim. satis est drachmā aqua moderate incoctam, & vino mixtam bibere.

Sesamoides album purgat ipsum quoque pituitam & bilē. mensura eius seminis est, ut dimidium acetabuli detur.

Tithymalus helioscopius est omnium aliorum tithymalorum infirmissimus. sed & ipse infra biliosa, pituitosaque deducit, siue liquorem eius & semen, siue etiam folia dederis. sed ad omnia liquor est efficacior: secundas sibi vendicat semen, tertias folium. liquoris ergo satis est drachmam dare: cæterorum vero pro ratione virium. Cyparissias quoque similia, sed valentius expurgat, idcirco sufficit, etiam si minus dederis, at Tithymalis laudatissima inter tithymalos est. quocirca si infusillatū caricis liquorem dederis, probe purgabit. idem faciet folia ad mediū acetabuli pondus melicrato valde perspersa.

Chamælea pituitam, bilēque purgat. folia capienda sunt, conterendaque, & melle cocto inuolata exhibenda. erodit enim hoc vehementer. aliqui absinthio addito catapotia conficiunt. satis est drachmas binas dare.

Brassica marina datur cocta, & ut aliud quidpiam olus, apparatus: estque stomacho pessima, & statim perturbat.

Lathyridos satis est grana decem comedere: eruntque gustanti dulcia, biliosaque, & aquosa copiose educunt. sufficit quoque eius herbae liquorem mulsā resolutū ad obolos tres dare. folia etiam cum gallinaceo iure incoquantur. eadem namque ab eis, sed minus a foliis, euacuabuntur.

Agaricum pituitam & bilem purgat, sed non acute. est autem accommodatissimū iecori, lieni, pulmoni, iis qui ægre spirant, quos acidi ructus exercent, & articulorum dolores vexant, quique capitis gravitate tentantur, ac vertiginibus, morbisque comitialibus corripuntur. mulieribus etiam hysterici prodest, cum igitur sit his omnibus utilissimum, dantur ex melicrato, aut oxymelite drachmæ duæ.

Euphorbium aquosa & biliosa copiose educit: estque eorum, quæ norim, acutissimum, atque ardentissimum: quam ob rem hydropicis, colicisque, & iis qui ventres frigidiores habent conuenit: cæteros vero vehementer perturbat: sitimque affert. ei vero miscendum est petroselinū, aut dauci semē,

aut anifi, aut apiij, aut tordili: siquidem hæc insuauitatem euphorbij quasi condiunt: & partē quandam magni illius impetus cohibent: & ad vesicam deducunt. iis præterea qui recta ceruice spirant, & qui ægre spiritū trahunt, fructum etiam ex euphorbij porione ferent. est autem bibendum ad trium obolorum pondus, indito pari pondere alicuius eorum seminum, quæ diximus.

Lychnis syluestris bilem & pituitam purgat. seminis datur drachmæ duæ: alij succum foliorum in melicato præbent.

Cnicus pituitam & bilem, sed non vehementer, euacuat. ex trito semine succus exprimendus est, & iure gallinaceo admisto forbendus. quidam aniso, melli, amygdalisque cōmiscent. & catapotia ad arquatos conficiunt. huius drachmæ quatuor sufficiunt. Vidi etiam in Caria medicos, qui ex Cnico, & sero lactis purgationes conficerent. sed quæ ad lac pertinent, omnia nobis separatim exponuntur.

Scammonæa nulla parte superatur ab iis, quæ agitāt, & cōmouent, neque in acrimonia, neque in viribus, stomachi dolore affert. graue olens, insuauis, & valde siticulosa est. ex quo fit, ut aliqui non incommode aloē ei misceant, & ita præbeant: alij vero addant thymi cōmam & salem: alij semina odorata. ergo nec ei, qui ventrem ardentem habeat, nec ei qui stomacho imbecillo sit. & cui periculum immineat, ne habitus corporis colliquetur: nec etiam hydropi: siquidem ei id est tāquā colliquatio, dāda est: sed potius ei qui arquato morbo, capitis dolore, lethargo, febre quartana, & quotidiana tenetur: & quibus sub cute efflorescant furunculi incocti: quique doloribus oculorū, & laterum diuturnis laboribus conficiantur. pituitā autem & bilem impermixtam vehementer euacuat drachma eius ad summum, si mitius vacuandum sit, quo minus purgare velis, eo minus dandum eius erit: sed radicis plus dabis: siquidē ea multum à liquore superatur. quocirca dari eius drachmæ duæ possunt.

Squama æris educit aquosa: videtur quæ hydropibus cōuenire. satis est drachmas duas ex cocto melle in catapotia recedādas sumere: aut ex aqua mulsa bibere.

Flos æris crassa & pituitosa educit. huius oboli tres ex melicato sufficiunt. Ea igitur, quæ per infernas partes purgant, quæ quidem ego nouerim, hæc sunt: nec tamen alia quāplura esse

esse despero?

Quæ igitur dicta sunt, plerisq; tum morbis, tū naturis cōueniunt: prout cuique suppetant, & in tēpore vigēt. & quāquam eorū vires augentur, si quis cōmiscere eadem velit, tamen non semper cōmode id fiet. nam quæ acutissima, ardētissimaque sunt, multo magis talia euadent, si cōmisceantur, quemadmodum si granum Gnidiū, tithymalos, colocynthida, & euphorbiū admisceas, eorū vis augebitur. ergo nemo est, qui hæc inter se mixta, aut alia eiusdem generis recte adhibeat: qui non facturus sit purgationes insuauiiores: & vomitus, dolorē ventriculi, sitim quę sedari non possit, & colliquationes, & excitaturus, & denique toti corpori noxam allaturus. In quibus vero augenda vis est, bene habet, vt misceas: at qui infirmissima miscet infirmissimis, ecquam is utilitatem feret? quænam vis ex altero accedit alteri, cum vtrunque sit infirmissimum? ergo ne hæc quidem permixtio probatur, verum ne ea quidem, qua miscentur ea, quæ per superiora purgant, iis, quæ per inferiores partes euacuāt, nisi quispiā ambigua medicamenta velit cōponere. neque etiam recte miscētur, quæ ori stomachi tristitiā afferunt, vt scāmonea, acta, & marina brassica: quoniā ad eas aliis cōdimentis opus est. Quoniā vero ex medicamentis alia decocta damus comedenda, alia sicca in puluerē redacta, aut contusa, aliorum vero liquores, aliorū denique radices exhibemus, non sunt cocta crudis cōmiscenda: nec radices succo admodum tēperandæ. Ac quispiā melius morbis accōmodata medicamenta distribuit, si, qualis quisque morbus sit, intelligat: isq; solida ab iis, quæ alterius generis sint, distinguet: quod qui nouerit, is etiā, cui morbo vnūquodq; medicamentū cōueniat, simul nouerit. nam quę maxime cōtrariis morbis conueniūt, simul miscēda nō sunt, restat igitur, vt feruida refrigerantibus, fortia debilioribus tēperantes offeramus: itēque insuauiia iucūdis, vt pulegij coma, nepitæ, thymi, petroselinifemine, dauciq;, & anisi, & cæteris, atq; etiā pipere, & si quid aliud aptū est, cōdiendo. ex iis alia purgationē adiuuāt, quale est piper, & sales: alia prohibēt, ne quid plus, quam opus est, euacuetur: vt faciunt prædicta semina: alia medicamentum perducunt ad eas partes, quæ purgationis indigent: exēpli causa, si in regio morbo ea, quæ vrinæ ciendę sint: ac magis etiā nepitam, aut absinthiū, recur promptius expurgabitur.

ita quoque si ei, cui dolet caput, aut aspectum habet hebetem, sagapenum, aut panacis liquorem purgationi indideris, id quoque medicamentum ita confectum expeditius à capite deducet: quanquam hæc valde molesta sunt. & tamen sine his non possumus à supernis partibus commodè purgare. Iam qui castorium scammonæa mistū lethargicis dant, id quod opus est, euacuant, & medicamenti morbo alioqui accommodatissimi compositionem inuenerunt. ita quoque mulieribus in suppressa menstrua purgatione datur ex decocto artemisæ, aut cuiuspiâ eorum, quæ menses cient. nam præterquam quam quod in multis per ventrem purgare cōspicitur, etiâ per vterum educere plane apparet. eadem est in pleuriticis habenda ratio, itémque pulmonis affectionibus. quibus si purgatione opus est, idem fieri conuenit. multo enim melius colocynthis, & scammonæa, & elleborus cū agarico educunt ex thorace, quam si illorum vnum solum dederis. sed deducunt etiam cū ammoniaco: siquidē hoc quoque est pectori & pulmōni amicissimum, & aptissimum. Ad lumbricos vero, si lati sint, pulegium, aut minus heliotropium, aut hyslopum, aut origanum, aut bitumen recte purganti medicamento inditur. nam hæc brevissimo tempore lumbricos interimunt, quos postea medicamentum educit. si vero rotundi sint, decoctum ononidis, aut absinthium, aut vrticæ semen, aut cuminum Aethiopicum, aut brassicæ radix, aut eiusdem caules induntur. hæc enim lumbricos occidunt: & eosdem educit purgatio. Atque ita quidem in medicamentorum mixtione euerfari medicus debet, qui ad artem, quæ commoueat, quæque perturbant, velit redigere. quamuis enim multa experiendo, atque audiendo didicerit, hæc tamen, quæ nunc dicta sunt, nisi consideret, atque animo diligenter perpendat, is profecto eiusmodi est, vt mihi nihil ab ignaro homine in cognoscendis turbantibus, & valde agitantibus differre videatur. Sciat quoque hæc: nonnullos sumpsisse medicamentum vt purgaretur, aliosque nihil quicquam fuisse purgatos, alios vero plus, quam par esset, & non sine magna molestia: ad quæ auxilio aliquo est opus. Victus ergo ratio, quæ ante medicamentum purgans seruanda est, exposita est à nobis: quisque eam ita diu tenuerunt. Vbi vero epotum medicamentum sit, si vomitus excitentur, vt plerisque contingit, vel propter insuauitatem, vel pro-

propter metū, & suspicionem de medicamēto cōceptam, vel propter nouitatem, vel propter stomachi mollitiem: huic apium aceto intinctum, illi oliuam albam sale conditam, mādendam dabis, alij vero salis grumum ori impones. & ita maxime medicamentum confirmabitur: siquidem hęc vomitum prohibent. quam ad rem valet etiam coriandrū odoratum & pulegium, & nepita. sed præstat in lecto paululum quiescere, vētrem & pedes calfaciendo: quemadmodum qui statim deambulauissent, copiosi vomitus, stomachi erosiones, & vertigines sunt excitatæ. Cum vero ad pristinum statum redierint, tum deambulatio imperanda est, vt subinde sensim se submoueāt: id quod etiam magis, quam celer gressus irritat, nam præterquam quod lassitudinem attulit, sæpe etiam multa, celerisque deambulatio, ne perfecta fieret purgatio, prohibuit. purgatione procedente vtilius erit in lecto recumbere, & ita vigiles quiescere. magis enim consuet. tūc vero erit interim absorbenda paulatim aqua calida. nam & morsus sedat, & excretionem proritat. quibus purgatio nō it, quā mulsam sorbeāt, aut nitrū aqua liquefactū. sed melius etiam erit glandem confectam ex sale, aut nitro, aut alumine magnesio, aut ciclamine, aut grano Gnidio, aut felle bubulo, aut radice bryonię, quā alij psilothrū vocāt, ano indere. hęc glās pituitosioribus magis apta est: absinthiū vero biliosioribus. si vero status multi suborti sic distendant intestinū, vt nihil extra emittatur, ruta melli cocto, itēque cuminū, & mentha, & resina admisceantur. vbi status eruperint, statim alia purgatio consequitur. Quicumque autem conantur clysteribus irritare purgationes, ad suffocationes quidē, quæ ex elleboro existunt, recte vsum clysteris inuenerunt: sed ad purgationes, quæ per infernas partes agere debent, & non procedunt, tantum abest, vt clyster magnopere iuuat, vt etiā noceat. periculum enim est, ne cum intestinum plenum sit, clyster infusus supra redundet, & dolores inuehat: quemadmodum vsu venit, vt cum quis clysterem iniecit, isque non subducatur, protinus alterum imponit. atque in acutis quidem medicamentis maxime cauendę retentiones, & cohibitiones sunt: nam si non subducantur, statim hydropas homines reddunt: & fortasse etiam alias noxas stomacho, vētri, iecori, & lieni afferunt. ac nonnulli tota corporis moles decoloratior est facta, at medicamenta molliora, etiā si nō.

purgent, nullum tamen ex eis periculum imminet : & magis etiam , quæ decocta damus : qualis est mercurialis, actæ folia , nec aloë quicquam grauius facit , si non purget . neque etiam epithymum , neque agaricum , neque etiam surculi bryoniæ. atque hi quidem , quia non valde aluum deiciunt , periculo vacant : at radix vim habet. maximam. Ergo cum purgans medicamentum des , ad cætera omnia animaduerte , vtrum mali aliquid succedat . vt re atque vsu doctus confidas in singulis , & timeas. In quo spectandum etiam est , vtrum alia excretio purgationem impediât : vt plerique sudoribus , & vrina excretis , aut vomitibus citatis nihil infra deiecerunt. quibus minus noxæ affertur , quam qui alio modo fuerint purgati. Videndum est qualia , quantæque sint ea , quæ purgantur : sed magis etiâ qualia : hoc enim magis proprium est , quam maiorem mensuram spectare . multi namque cum satis vacuati viderentur , facile ferebant . ex quo fit , vt melius sit statuere signum eius purgationis , quæ satis sit , cum quispiam facile ferat . Cum verò homines exoluuntur , & decolores sunt , & extrema refrigerantur , & conuelluntur , continenda est purgatio : si quæ medicamentum infestet , aqua calida bibenda erit , & vomendum . si aquam nō bibat , euomat tamen , nisi ei alioqui fuerit grata . nam multis potus affatim & confertim sumptus satis fuit , ad cohibendam alui subductionem . sed si paulatim sumatur , magis excretionem excitat . quin melius quoque est , manus & pedes oleo calido inungere . si vero vehementius inaniantur , tum extrema liganda erunt , & omnia deinceps facienda , quæ in choleris facere consueuimus . nam & eo casu periculum est , ne effectus quispiam , quemadmodum etiam fieri potest is qui purgatur , ex nimia euacuatione euadat . sed nihilo etiam minus sistit somnus , & balneum calidius . ac multis quidē post purgationes balnea contulerunt : ei vero , qui non satis fuerit purgatus , non lauari magis profuit . noctu autem absterguntur , & tamen victus ratio deinceps parciore esse debet , vt à cibis , & à condimentis aliquid detrahamus , & vinum acerbius demus , & postea ptisanæ cremorem , aut aliam quampiam sorbitionem è cerealibus offeramus . sed ei qui bene alatur , oua , alicam , sorbitionem , & dulce vinum dabimus , vt intestinum purgatione dera sum mitige-

tur. Conueniet etiam postridie lac cum melle, aut passo bibere: ita enim confluentes colliquationes abluens, purgationem perfeceris. deinde vires erunt reficiendæ accessione paulatim crescente, deambulationibus, frictionibus, balneis, cibis, & cæteris rebus, quæ ad victus rationem pertinent: donec ad pristinum statum corpus redigatur. id quod est sano, & bene valenti maxime proprium. hæcenus igitur de iis, quæ per infernas partes purgant, sed cum prima oratione, quæ de purgationibus instituta est, de iis quoque, quæ per superiora euacuant, mentio sit facta, consequens est, vt nunc etiam de eis, quæ decent, quæque oportent, afferamus. ergo elleborus albus est omnium validissimus: secundæ sesamoidi, tertię vuæ, quartæ flori & fructui sparti tribuuntur. cætera minus faciunt. incidet tamen aliquis in medicamentum, quod non ita validum esse videbitur, quod tamen immodice purgabit, vbi & cibus, & potus, & auditus, aut aliud quippiam vomitum & subductionem commouerit, sed hoc in purgationibus, quæ per superiora obeuntur: in aliis quoque, quæ diximus, vbi potest contingere. Elleborus vero grauissimus videtur esse ad bibendum, quocirca plerique medici & ægrotantes hoc medicamentum refugiunt: verum si quis totam artem, atque apparatus eius cognoscens det, is neque quicquam facilius esse elleboro, & ipsum perspicue euacuationem moliri, & nihil penitus mali committere plane intelliget. cōuenit autem hisce morbis, insanix, melancholiæ, pedum & inueteratis coxendicis doloribus, itémque doloribus articulorū, comitiali morbo, & attonito, vertiginibus fanaticis, diutino capitis dolori, mentis segaitiei, & veterno, vitiligini, & læpre: & siquid aliud in cuti excitetur. facit etiam ad pilorum barbæ, & capitis denudationem. confert itidem iis, qui nocte ab Ephialte suffocantur: & aquâ reformidatibus, vbi iam pertimuerint: & interim dū bibunt, ne amplius metuant, efficit. Id autē olim agricolæ quoque cognouerunt, qui vbi canes morbo caperentur, elleboro purgabant. ac medici multo post tēpore homini, qui simili morbo laborabat, elleborum dare in animum induxerunt. Atque Hippocrates quidem, qui artem nobis instituit, & tradidit, iis, quibus magnus articulus cum vulnere luxatus est, & quibus ossa rupta eminent, iubet eodē die, aut postero elleborū dare: qui licet

in cæteris rebus sint male affecti, fortasse tamẽ hoc medicamentum prohibitorium sit, ne gangrænis, & conuulsionibus corripiantur. quibus verbis nõ facile est fidem non adhibere. Eius vero difficilis vsus est, cum videatur defectus * præprandio. quo tempore molestiam affert. ac si quis putat nigrum elleborum intelligi hoc loco, in primis huic quoque actionis difficultas inest ad excernendum, etiã si quid operosum post medicamentum sumatur, deinde vero ad opera conficienda, quibus opus est, ei par vis & facultas non inest: siquidem multo imbecillius hic tracturus est. Ergo propter hanc ambiguitatem præstabit fortasse hominibus ita affectis elleborum non dare. ac febricitantium nemini elleborus conuenit. quartanis vero quandoque conducit. est quoque accommodatus iis, qui renes habent lapillo vexatos: itẽque diuturnis cruditatibus: valet etiam ad albam pituitam, ad lienem, & ad vlcera carcinode occulta: quãuis minime cõuenire vlceribus videatur. Veruntamen ego mulierẽ quãdam vidi ab eiusmodi vlcere liberatam, cum medicus quidam in Co insula hoc ei remedium adhibuisset: cum tamen alioquin non esset clarus & probatus: sed in ellebori potione diligenter esset exercitatus. Hi morbi sunt, quibus elleborus conuenit. Verum non satis est, vt morbus medicamentum admittat, nisi alia quoque opportune deinceps adsint. supra enim diximus, quibus purgationes per superiores partes cõueniant, & quo anni tempore medicamentum purgans dandum sit, nunc vero tempora morbi explicabuntur. ea autem duo sunt: alterum ad totum morbum, alrerum ad accessiones & intermissiones pertinet. de eo, quod ad totum morbum refertur, sic statuendum est, si morbus quispiam sit, qui suapte natura diuturnus esse soleat, multo melius est, vt in principio medicamentum purgans detur: cum præsertim maximam vtilitatem ei qui morbo detineatur, sit allaturum. ergo insanienti, arthritico, scabioso, & cui nerui stupore laborent, statim medicamentum dandum, prius quam morbus maiores vires acquirat, quàm hoc medicamentum habeat: quemadmodum plerẽque similes affectiones consuetudine, & tempore inuictæ atque insuperabiles euaserunt: quẽ tamen admodum facile sublata sunt, si egrotantes in officio permaneant: & medicus excellens, & peritus sit. si vero morbus de numero eorum sit, qui incerti sunt, qui & cito, & fe-

rius

rius iudicantur:ei,qui statim, non dandum medicamentum est:illi vero, qui ferius,exhibendū.atque ita de toto morbo censendum est.In accessionibus vero morbi qui magnas,& ordinatas intermissiones habeat, & multas, ante medicari oportet.Cum vero paruas,& inordinatas,purgatio adhibenda est,cum primum accessio cessat:& præcipue in morbo comitiali.verendum enim est,ne morbus vocis,& sensus expertem hominem reddens,& omnium immoderatissima occupet, & graue,ac terribile aliquid faciat. In continuis vero morbis ratio temporis tum ab hora sumitur:tum cū ægro tans promptus est,& mente constat, & robur corporis ad est,& cætera,quæ pertinent ad apparatus,suppetunt. De iis autem quæ purgationem antecedunt, sic statuendum est. Cum tibi veratrum dādum esse videatur, vītus ratio est instituenda. ea vero est,vt qui difficulter vomunt, ad vomitū assuefiant,tum spectandum est totius habitus robur: quia si qua re alia, robore præsertim ad hoc medicamentum opus est:at vomere & à cœna,& ieiuni, & ex origano, & ex hyssopo, & ex raphano, & ex eruca, poterunt: nec debebunt diutius vomitibus extenuari. satis enim erit, vt qui facilius vomit,ter euomat:primum à cœna,post ieiunus,postremum ex raphano,aut aliquo ex iis, quæ nunc memorauimus. ac magis etiam pituitoso, quam bilioso, vomitus à cœna conuenit:tum biduum,aut triduū à vomitu intermittere. at qui difficulter vomit,longiore temporis spatio, & pluribus diebus assuefaciendus est. cum vero proxime ad sumendū medicamentum accesserit, frequentius vomere debebit: post vltimum vomitum vnum diem intermittere, antequam veratrū sumat:quo die clysteri vacuetur,tum lauetur, tum exiguo cibo nutriatur:sequenti die veratrum dandum,vbi placida fritione ex oleo vsi fuerimus. Multis autem modis cōfiscitur,vt dari queat.alij enim diem & noctem in aqua macerant:tum ei diluto origanum, aut absinthium, aut nitrum indentes,præbent:alij dilutum cum melle decoquant. porro maceratur tum in aqua,tum in vino,tum in passo. at veratrum cum vino videtur nigros humores magis educere, alij thapsiam addunt, alij sesamoides, alij taminiam vuam, vtpote quæ vomitus magis cieat: liceatque his, qui elleborum dāt, recte purgare.cui autem ocium est,atque in co studio tempus ponit, multa de apparando veratro comperiet.

LIBER

nam præterquam quod omnibus modis misceri & temperari queat, veteres etiam ipsius admotu, atque odoratu purgare sunt conati: è quorum numero est Plistonicus. hic enim glandes aliter, atque aliter ex elleboro conficiens, ano apposuit: & vomitus exciuit, ceterum elleborum passo componens, & diluens vna cum felle bubulo odorandum iis dedit, quibus neque mucus è naso, neque sputum posset procedere: ratus id quod erat, fore vt vomitus facilius prouocarentur: ac magis etiam si quis eo diutius vteretur. Diocles vero etiam vtero glandem ex elleboro imposuit, & vomitus prouocauit. Dieuches vero anum quoque elleboro instar emplastri circundedit. Ac nunc etiam pedes irrigat cocto in aqua marina elleboro, oleoque cyprio, & nitro infusis, ex qua perfusione pituitosi vomitus consequitur, qui pedum, articularumque doloribus prodesse videatur. atque ita quidem ellebori in plerisque vsus est plurimus, cum etiam Philotimu meminerim, vbi mitiore purgatione opus esset, post coenam non dare, sed elleborum raphanis impingere solitum: & sequenti die raphanos præbuisse. ita enim concitatissime homo vomet: id quod minus ex elleboro faciet. vsus autem validissimus & optimus est, vt elleborum eque ac polentam contusam incidas. nec differt siue cum medulla feces, an secus: cum ea neque iuuat, neque quicquam noceat, tantum æque secare conuenit. si purgare mitius velis, paulo maiores particule faciendæ: si vehemētius, tenuiores, sed non multo. & melius etiam est, si ab vna radice sumas, quantum oporteat, sique ea æqualis sit, vt que incidis, sint equalia inter se: sin minus, curabis, vt quæ crassiora sunt, æqualis crassitudinis cum tenuioribus efficiantur. qui vero harum rerum nullam habendam esse rationem censer, multa is ignorat. si vero particule incisæ, admodum exiguae fuerint, periculum est, ne longa alioqui, & suffocationes afferens, purgatio consequatur.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

ORIBASII MEDICI-

NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER OCTAVVS.

*Archigenis, quomodo preparandus sit is, qui elleborum sum-
pturus est, ex primo de ratione morbos diuturnos
curandi.* Cap. 1.

Vi sumpturi elleborū sunt, preparari de-
bent, vt corpore robusto, & animo con-
stanti sint: vt eorum humores ad fluendū,
ipsique ad vomendum faciles reddantur.
ne igitur superiora loca vitientur, venter
est prius inaniendus. vt iam docui: post
vero quatuor, aut quinque dierum refectiōem, vomitus à
cœna Luna desinente cicatur: & transactis quinque diebus,
alius vomitus citetur: & in mensis incremento corpus iterū
erit reficiendum. tum aluo emollita, factaque excretionē, duo
aut tres vomitus à cœna ita prouocentur, vt tertio quoque
die singuli moueātur: atque id sub Lunā desinentē. vbi autē
ea inclinauerit, raphanis vomitus prouocabitur: vt post vi-
gesimum primum diem elleborus detur, qui vero mediocri-
ter sit affectus, ita est regendus, vt accommodatus fiat, vt ad
vomitus procliuis reddatur, vt humores eius non crassi ex
concretionē sint: vt ipse bono animo sit, vt elata mente vo-
mitui à cœna sufficiat, commoto paululum ventre: & post
triduum, aut quatrimum ex raphanis vomitus ciat: vno
vero aut duobus diebus post, elleborus detur. neque maxi-
me contraria censenda erunt, vt multi vomitus à cœna pro-
uocentur, multęque attractiones ad infernas partes fiant:
multique ex raphanis vomitus cōcitantur, ac deinde ellebo-
rus detur.

Que danda sunt perpetuo vomituris.

Dicendum igitur est, quēnam cœnæ per vomitus sint
reiiciende: & quomodo à raphanis eruātur. festos ergo dies
pōnnulli esse existimāt eas cœnas, in quibus multa opipare;

L I B E R

variéque apparata ad ebrietatem & crapulam ingurgitantur: quæ quidem in ceteris rebus non prohibentur, si modo quid tale sit necessarium: at quos elleboro sumendo parare velis, ij paulo plura, quam consueverint, sumere debebunt: vt grauiora, aliena esse videantur, at stomachum supra, quam par est, extendere, alienum est, quoniam quamuis protinus sit leuandus, redditur tamen imbecillior. nam quid opus est eum morbo vacantem ad medicationem adigere? eadem ratio est eorum, quæ sumuntur, danda sunt enim quæ infra dilabi statim queant: adhibita diligentia, ne flatu impleant: ne venter inferior fluere possit: & minime nutriatur: & superior venter ea fluitantia, & non confecta, statim reiciat: quod à flatibus fieri consuevit. quocirca ea, quæ prius dantur, acria esse non debent, nec contra, dulcia, aut pinguis: sed huiusmodi ad finem seruanda sunt. quæ vero friabiliora sunt, prima ingerenda: vt panis, puls, arborum bacæ solidæ: tum carnes sumendæ sunt, non quæ grauis sint materiæ, sed pinguioris: eæque ex aliquo sapore offerendæ. ex leguminibus ea, quæ cibum simul rapiant: in quibus sit aliquid acrius, vt cepa, radícula, aut porrum: tum pauca ex adstringentibus danda. ad hæc accedet aliquid nidorosum, & placenta mellita, & bellaria, ficus, vua passa, nux, & punicum: quoque ad vomitum valet. interim vero lenè aliquod suauèque vinum frequentius inter bibendum est: quandoque etiam passum, & quandoque vinum mulsum copiosius capiatur. hæc nanque inflationes pariunt, eo quod omnia in sublime tollant. oliua autem, & præsertim sale condita, vitanda est, lentes verò, si quis eas postea sumat, acefcunt: & vomitus insuauiiores faciunt. vua passa est iucundior: ficus secundo loco censetur, habet enim detergendi vim maiorem. si vero quispiam possit, prissanam vino dulci, & melle temperatam in medio capiat. at iis, qui valde cibum cohibent, & continent, dandum est sesamum, itémque bulbi narcissi, qui cum alioqui dari queant, tum etiam prissanæ, de qua nunc diximus, imponantur. nauseas enim pariunt, salsamentum quoque aliquod pingue ex iis, quæ sine aceto sumuntur, in primis ex aceto & plurimo oleo sumptum, vt cibus in sublime feratur, efficit. adduntur etiam aliqua olera, elixa, vt blitum, vt atriplex, & ex crudis, vt portulaca: & radícula media. vbi consertim sumpta

sumpta fuerit portio, post intervallum neque longius duabus horis, neque brevius vna postremū frumētaceū ingerendum erit: deinde vero ab inferiore ventre attrahitur quicquid cibi infra sit delapsū, qui valde admodum apprehensus fuerat. & deambulatio in loco aprico ineunda: cūque ructus qui sensu percipitur, ascendat, vt res ad actionem deducatur, digitus imponendus est, aut penna, vt res celerius conficiatur, epiglottide pingui oleo quodam inuncto. tum contentum premendum & vrgendum est, vt deglutatur. ac statim opus aggredi immisso postea digito, aut alio corpore conuenit, eo nanque tempore stomachi os aperitur, & fauces faciunt, vt attrectetur, atque tangatur. qua in re perseuerandum est, donec cibus confertus educatur, sed non confertim attrahendi sunt digiti ad primā spiritus attractionem. sæpe autem exinde venter compressus satis fuit ad maiorem partem, si non omnem, expellendam. debet autem is qui vomit inclinatus & pronus rem adiuuare. cum stratis segniores vomitus excitentur, qui ergo densum flatum spirat, inclinatur: cum vero flatu intus nullus adest, in ventrem procumbendum est. si vero pars eorum, aliqua ad membra respirationis excutitur, tunc cibus, qui insedit, cum multa pituita coniunctus consequitur. qui vero rite euomuerunt, in iis etiam biliosi quippiam sequitur: quod non ita conspiciatur, vt gustui sit perspicuum. Nonnulli cum vomendi rationem edocti non essent, in elleboro sumendo præ imperitia in periculum adducti sunt, cum ea res auxilio quandoque indigeat, quocirca diligenter est à nobis comonstrandum, quibus accommodatum tempus euomendi sit: & quomodo attrectandæ sint partes, & quomodo abdomine infra deducto intentiones fiant: sed non ex locis, quæ circa collū sunt, nam violentia inde emanans potius cohiberet. talis igitur est vomitus, qui à cœna sit ciendus.

De vomitu ex raphanis excitato.

Qui ex raphanis excitus est vomitus, vtiatior est, & de elleboro prius, quid faciendum sit, edocet. nam & morsus excitat, & quandoque facit superfluitationes, quæ animi detractiones inuehant: quandoque etiam gutturis angustias parit. debet autem pondus eius, quod sumitur, maius esse libra, non maius tamen quam tres scilicet. acres autem raphanos,

LIBER

& teneros esse oportet : si quæ dulciores sint, caulem capere oportebit, & cum eo etiam pars foliorum, quæ tenerrima sint, & transversa. sumitur post sumptum exiguum cibum, & aquæ potum. aliis longo tempore, omnibus vero pridie aluo emollita, vel per se, vel si sponte sua non deiecisset, clysteri admodum nos eam exciuius : cumque multa deambulatio præcessisset in loco aprico, & sub dio, aut qui probe perficietur ad meridiem: melque assumatur, ut saltim prima, quæ ingerantur, cõdiantur: tum albus sal & purus capiatur: tum in oxymelite inuoluatur: atque ipsum oxymeli interim absorbeatur non celeriter, sed parce, usque ad heminem dimidium. sit autem scilliticum acetum, si fieri potest, melque ex apibus thymo pastis. studiosus etiam ac diligens ad rem intendendam atque amplificandam, organum ex sale non calculoso leuigatum assumere: & salem ipsum per se, & ut constanter negotium perficiat, parum oxymelitis ei forbendum erit, quantum satis sit, ut qualitates, quæ relictæ fuerint, eluantur. tum paululum decumbendum & pedes contrahendi, his confectis exsurgendum, & sese circumuertendo modicum inambulandum: & cum sedem repperit, conabitur eructare, & rem ad horam usque producere, cum paulo maius temporis spatium intercesserit. excitata autem nausea tibi sit inditio, tum stomachum proritare & lacessere opus est, ut fiat perfecta purgatio. occurrit etiam satis magna tenuis humoris copia, plurimamque pituitosi: ac postremo nonnullis amarescens humor excernitur, quales quodammodo raphanos senserant: nisi segnior sit facta attractio. post hunc vomitum oris collutione statim opus est, item gargarismate ex hydromelite, tum ex aqua: & item exiguo decubitu, & satis copiosa pedum contractione: si quæ parumper dormiatur, tentandum est, ut aluus eiiciat flatus: inde deambulandum, tum in calidum balneum ingrediendum. tum cibus offerendus, qui incipiat ab aliqua re acri, aut à balsamento gracili, & ori grato: quod caro auis, aut alterius similis excipiat. at vomitum, qui à cœna sit, balneum præcedat, cum quis difficulter vomat, ita præparatus, ut post secundum vomitum à raphanis excitum, quiescat & cesset, exurgens potius, quam alimentis per dies corpus reficiens, atque ita denique ad elleborum, de quo dicitur, erit adigendus.

Eiusdem de elleboro eligendo, & dando. Cap. 2.

Antequam de elleboro præparando loquor, dicam quodnam

nam sit anteferendum, primum igitur eo qui in Oëta monte, deinde vero, qui in Galatia nascitur, utendum est. si huiusmodi non suppetat, Siculo, atque hic quidem virgas habet extentas, & rigidissimas, & ligni speciem referentes: crassitudine vero tenuiores: minusque raras cæteris. Qui vero in Galatia nascitur, is crassior est, & quodammodo rugosus, leuiter latus, candidior, apparétque ferulaceus. Oëteus vero minus candidus est, quam Galaticus, & ad nigriorem colorem magis vergit, quã ut terre colorem referat, id quod Siculo usu venit: qui etiam minus rectis est ramis, minusque rigentibus, quique crassior euadit. sed is minime eligendus est, magis autem, quam par sit, rugosus est, cum non satis magna alimenti ei suppetit copia. is præterea fractus, valde albus intus est: gustanti vero linguam quadantenus mordet: & sensim intenditur, & saliuam ciet, & in hisce facultatibus diutius perdurat. elleborus omnis dulcescit, sed hic, magis quam alij, at Galaticus irruit celeriter suo morfu linguam statim exurens, & immoderatus saliuam educens: sed protinus extinguitur. Siculi denique humectati maior est mordicatio: est tamen inferior ea, quam Galaticus inuehit, permânétque talis, qualis incepit, diutius quam Galatici, saliuam vero, non admodum excitat, & obrundendo interimit. siccum præstat accipere, ita nanque confractus puluerem quandam asperginem non redolentem efflat. Qui vero in Oëta prouenit, licet aridus sit, tamen confractus habet medullam interiorem, adhærentem, & prope conflata: verum si prius humectetur, eandem habebit circum solutam, & quæ auelli facile queat. ea quoque ad intensam purgationem opus est. Nonnulli eius partem, quæ suffocat, ademerunt, & tanquam castratum medicamentum vexationis cuiusdam ad nullam rem efficacis præbuerunt. Cæterum elleborus non esto liuidus, nec alia in eo macula conspicitor: sed extrinsecus purus sit, & fractus, intrinsecus mirum in modum candidus, qui talis sit, eligendus est. præterea potius incidendus est, quam in ramenta adigendus: siquidem ita difficile est æqualitatē coniectari, atque etiam dum in ramenta redigitur, puluis qui in vibrationibus efficitur, ibidē insidet: qui etiam inæqualem, & suffocantem purgationem facit. crassa autē virga secetur, & per rectum, idque semel, aut bis, pro crassitudinis ratione: tum ad latera spectandum erit, ut partes æquales sint,

earumque tanta sit magnitudo, quanta est pultis non parue. sed huic maiorem, illi minorem portionem dare conueniet. qui incisus in tenuiores partes sit, intentius mouet. si vero tenues virgę fuerint, per longitudines diuidantur: vt virgę explanentur. Mensura est, vt cum copiosissime detur, duæ drachmę sint: cum parcissime, oboli octo: cura mediocriter, decem oboli. ac minor quidem copia maiorę turbationem cię: maior vero copiosiore inanitionem, & minorem turbam inducit: media vero moderate agit. Hoc etiam in memoria habendum est, vt cum elleborum elegerimus, eundem refrigeremus, sed non statim post cõpositionem sectum demus: siquidem ita maiorem suffocandi vim habet. quę sane Agathinus in rebus omnibus diligentissimus cani dedit: cum non adhiberet electioni fidem: sed experientia, vt tuto res transigatur, opus esse perspiceret: vt quonam pacto canis euomeret, eodem etiam homo, qui eundem sumpsisset, purgaretur, quam ob rem experientiam esse tutam statuit. porro cum aliis palam datur, quandoquidem nihil patiuntur: tum vero insaniētes ab eo auertit delirium, partim quod dicto audientes non sint, partim quod ita spiritum ducunt, vt hoc eis auxilium non rite afferri posse videatur. Ad hoc accedit etiam, vt quidam medicamenta reformident, atque ita delirent, ergo his curandis insidię struendę sunt: & alia domus parata esse debet, in quam eos deducamus, vt elleborum sumant: in qua domo etiam gestationis alicuius insit occasio: & cæteri quoque apparatus, ad ea quę in purgationibus occurrunt, accommodati, atque ita cū ipsis versantes, tanquam ad cibum sumendum adducemus: & vt nobis in tempore obediānt, assuefiant multo ante tempore aut pulti, aut alicę lotę, aut mellitę alicui placentę. In primis ergo afferendum est id, quod iam consuetum est: tū infuso medicamento globuli conformandi sunt, ac post pultem, & placentas, quas celixas fecimus, dandi vt deglutiantur. ergo ex quorundam optimorum hominū contentione, & emulatione eorundem, antequam quicquam pręuideant, eos in insidias, cum vsus postulabit, adduces, commisceatur igitur elleborus pulti, triticę nanque pitissanę non admodum affundēdum est. nam in pulte, & placentis latet. & si deprehenditur, negligentiam potius, quā insidias nostras subesse indicat. in multis enim frustulis eadem mensura debet occultari, vt si parum ex alio quo

quo gustarint, ab alio sumant, quod satis sit, qua in re coniectura opus est, vt ex multis frustulis sumpta portio iustam mensuram compleat. nec tamen periculum vllum imminet, etiam si secundo loco sumatur, vt plerique metuunt: sed eos satis quoque purgatos vidimus. & lubricus lapsus proritat, & per vacuum fit, si quæ futura esset strangulatio, ei remediū afferret, ex quo fit, vt cum præter modum capiatur, non omnino vis auxilij dissoluatur, vt homines arbitrantur, sed facilius administretur, & ad id potius vergendum est, nam præter cætera, quæ huic medicamento insunt bona, hoc accedit etiam, vt quoquo modo primum educat, non grauis sit nimie purgationis timor, facile enim est & abstergere stomachum, & adstringere, ergo qui tractabiles sunt, ita erunt pertractandi, sed quidam ita dementes sunt, vt astutioribus insidiis sit opus: de quibus nunc itidem dicemus. Ergo si neque in placentis teneris occultare elleborum poterimus, neque antedictis prissanis indere, bulbo utemur, ita quoque pulsi inuolutus celabitur. conteritur enim & in sorbitione, & pulte, & lente, & in omnibus iis, quæ deglutiri possunt, non duarum drachmarum pondere, sed quatuor etiam datur, imbecillius enim suas vires elleborus purgando exercet, veruntamen & multum, & tenuius, atque adeo atram bilem vsquedum velis educit, si ita non possis, eo in eclegmate vititor, hocque modo paratur, Ellebori libra capienda est, quæ in ramenta redigenda est, & aquæ sextariis senis triduo maceranda: tum coquenda, vsque dum sextarij tres relinquantur: postea diligenter expressas virgulas abiicere oportet, tres deinde libræ mellis reliquæ addendæ, & coquendum donec ad eclegmatis consistentiam redigatur, tum in vase vitreo, aut argenteo reponendum atque asseruandum adhibita cura, ne perspiretur. dabis autem homini preparato, quantum mystri moderati magnitudinem impleat: & vehementer purgabit, neque hominem attonitum reddet, sed ad hoc quoque faciendum, insidiæ adhibendæ sunt, ergo modico mellis & aquæ addito dissolue, ac potui da. si hac non successerit, super calido cinere id ipsum coagmentato, ac catapotia conficito, vt deglutiantur, si vero tussis molesta sit, tempus accommodatum erit, vt catapotia tanquam sedandæ tussis gratia ægrotus deglutiat, quo casu in frusta moderata virgulas secabimus, & melle cocto inuolutas dabimus.

quosdam etiam vi purgauimus, vbi infidiis non fuisset locus. idque clysteri, in quo duplex eclegmatis mensura inesset, & modica aqua infusa, tum virgultorum particula prissanae cremore temperata & affusa, cum insaniunt.

Cætera ad finem capitis vsque non extant.

De elleboro propinando. Cap. 3.

Ex Herodoti libro de praesidiis euacuantibus.

Elleborus decoctus dari apud nos minimo periculo solet. eius apparandi hæc est ratio. ellebori libram senis aquæ heminis triduo maceratam, lento igni decoquimus vsque dum tertia pars aquæ consumpta sit: deinde elleborum exprimimus: tū mellis heminas duas decocto addimus, itēque decoquimus, donec non inquinet. ex hoc damus iis, qui non admodum purgandi sunt, cochlearia duo: robustis vero mystri magnitudinem, purgatio, quæ per huiusmodi fiat, neque strangulationis, neque vllum alium metum, quem nimia purgatio solet incutere, vnquam nobis attulit: sed enim & violentæ, & vehementis actionis. & sine his, & per hæc, vt par est, minus prodest. Datur autem in morbis recte constitutis, vbi opus est breui & expedita curatione: & qui rite constitui à cæteris remediis nisi longiore temporis spatio non possunt. id enim ex elleboro lucri facimus, vt statim perficiat id, quod ars ipsa polliceatur. iis vero qui insaniunt, neque vllō pacto eum sumpturi sunt, propterea quod omne alimentum suspectum habeant, ita paratum optime dabimus. nam licet perfecte morbum non expellat, minuit tamen adeo, vt sepe etiam ipsis volentibus iterum propinemus. offeratur autem hydromelite dissolutus, vel ex pulte alicę. potest etiamnum ex lentibus, aut libis, exhiberi, sed melius etiam sincerus datur: siquidem ita corpora magis contingit. Quinetiam in affectionibus iis, quę difficulter curantur, elleborum damus, non omnibus tamen elleborus accommodare præbetur, vt ætati ambigua, vt ei, cui adiuncta sit naturalis imbecillitas corporis, vt timidæ naturæ. nam in eiusmodi cum bis, terve datus eis fuisset elleborus, maximi morbi sunt exorti. in quo vero medicamentum experti sine periculo fuimus, cumque timorem, qui circumstare solet, abiecimus, ei nos sincerum purumque

rúmque elleborum dedimus.

Herodoti ex eodem libro, qualis sit elleborus præstantissimus. Cap. 4.

Elleborus præstantissimus est is, qui nascitur Anticyræ. reliquus autem cum cito excretionibus proritet, intra tres, quatuorve horas à purgatione cessat. ceterum elleborus Anticyrinus in primis est lætior ceteris, deinde fungosus, & quodammodo multum inanis, colore vero ochræ resolutæ similis, præstantissimus tamen in hoc genere est rectus, & rugosus, & cuius plurima pars equali crassitudine constat: sub finem vero, in muris caudam definit, nihilo tamen minus sit lætus & vegetus, atque in hoc consistat, nā qui plurima eius parte in tenues pectinum modo lineas est resolutus, si natura non est lætus, is non fuit sectus in tempore opportuno. debet autem cum frangitur, intus albus videri, & tenuem habere medullam: idemque naribus admodum, non multo post sternutationes ciere: & commansus feruido gustu os implere, atque etiam dulcescere: ac magnam saluæ copiam attrahere, cum vero confractus puluerulentum quid ex se mittit, tum non est bonitatis indicium: sed aridum esse elleborum ostendit: qui quidem aridus etiam esse debet. si frutex sit, capienda ea pars est, quæ læta sit: & præcipue ut inde quantum oporteat, sumas: si inde sumere totum non queas, dato operam ut ab alio, qui sit eiusdem generis, & in omnibus similis, quod deest, capias: ne purgatio temporibus inæqualibus succedat.

Antylli de elleboro, ex libro de remediis euacuantibus. Cap. 5.

Hoc in primis scire conuenit, elleborum in ramenta deorsum celeriter purgationem ordiri, ac plerumque duas horas non excedere: bilimque ac pituitam sine multa turbatione educere: ipsumque vomitu simul reiectatū intra quatuor, aut quinque horas terminari purgationē. qui vero parti farinæ crassioris est similis, & multo magis etiam qui in puluerem redactus est, tardissime agunt, ut sæpe post quatuor, aut quinque horas incipiant. cæterū omne & bilis & pituitæ genus educunt. idque non sine conuulsionis, & nimie purgationis periculo, ob nimiam purgandi prolixitatem, mul-

triplicem tamen vtilitatem afferunt. Aqua vero, in qua veratrum maduerit, datur senibus, pueris, iis qui laxiorem habitum habent, quibus mens exoluta est, qui que facile strangulantur. aut* eorum morbos habent: aut vt prius periculum faciamus vtrum elleborus postea dandus sit. oportet autem drachmas quinque ramentorum in aquæ pluuiæ heminæ atticæ semisse triduo madescere: tū colo trahi, atque in vase duplici calefieri, atque ita decoctum propinari.

Quomodo occurrendum sit symptomatis ex elleboro consequentibus. Cap. 6.

Si facile purgantur ij, qui elleborum biberunt, hæc postea faciemus. vbi medicamentum biberint, aquam frigidam ori colluendo dabimus: tum aliquod odorem tū porrigemus. si que vires consistunt, eis persuadebimus, vt sedeant: si infirmæ sint, vt in strato aliquo humi depresso vsque ad duas, aut tres horas decumbat: & odorem tū quoque per intervalla offeremus. & aquam frigidam ad os colluendum exhibebimus: mentem que aliqua lepida fabella abducemus. extremas partes confricabimus, & vinciemus. Hæc omnia ideo facienda sunt, ne citius, quam par est, medicamentum euomatur. Post ea vero egrotos in lectulo pensili, aut aliquo alio sublimi loco collocatos vomere permittemus. primum nanque calor stomachum, & gulam inuadet: deinde salua & humor in os confluet, quibus sputo reiectis, iterum pituitam obuolutam reiciunt. tum interiecto spatio, partem cibi, & medicamenti cum pituita euomunt: idemque interiecto spatio faciunt. cumque medicamentum atque cibum euomuerunt, pituitam cum exigua bilis portione reiectant: tum cum multa bili pituitam & denique bilem puram vomunt. leniter etiam in tempore intermedio singultiunt: & habent alioqui faciem ferme facie succensam, & rubentem. tum venæ attollentur, pulsusque rarissimus fiet. Vbi vero purgatio processerit, probum colorem vultus acquirat, pulsus deus maiorque reddatur, ac singultus cessabit: & longiore spatio interiecto, & paulatim voment. His autem in media purgatione, cum singultu vexatur, melicratum, in quo ruta sit incocta, sorbendum damus. ad finem vero tepidam aquam dantes paululum intermittimus: tū vt aquam ipsam, & siquid eidem adiaceat, euomant, imperabimus. totum vero corpus aliquo pingui valde vngemus, & inter-

iecto duarum horarum interuallo lauabimus, & cibum stomacho idoneū offeremus. si vero inordinatior, & irritatior succedat purgatio, aut alioqui incommodior, hæc incommoda expectabimus: vt simul atque sumptum medicamentum fuerit, statim euomant: nullamque vtilitatem tardæ purgationis capiant, qua in re & strangulationis & singultus, & contractionis, & delirij, & animi defectionis, & nimix purgationis, & casus virium, & immoderatorum sudorū, & exolutionis periculum imminet. cūque minime planum sit, quodnā horum malorum sit futurum, ad omnia preparatos esse oportet. quæ vero paranda sunt, nunc persequar.

Quæ preparanda sint iis, qui elleboro purgandi sunt.

Preparare debemus lectulum sublimē, itēque alium, quī strata habeat, ceu lineas, ab angulo ad angulum producta: & tertium quoque pensilem: spongiarum quoque, & poscam, & melicratum diuersis modis confecta: quorum vnum hyssopum incoctum habeat, aliud origanum, aliud rutam, aliud denique thymum: oleum cyprinum, melinum, irinum, rosaceumque: emplastra, ellebori dilutum, cucurbitulas, cuneolos, pennam, digitalia, clysteres, fomenta, absinthium, vinum, cibos, glandulam. Si igitur antequā tempus opportunū sit, vomitus irritari velit, metusque sit, ne medicamentum reiciant prius, quam vllum ab eo fructum ferant: vt ipsum contineant, hæc faciemus.

Quæ facienda sunt, vt qui medicamentum sumpserunt, vomitum cohibeant.

Aquam frigidam dabimus ad os perpetuo colluendum. si non sedetur turbatio, poscam: & extrema valde constringemus & fricabimus, & muriam, quantum parui mystri magnitudinem compleat, per interualla in os indemus: aut vt capparim ex muria in ore contineant, sileantque, nulloque, motu cieantur, vel vt sedentes valde sursum versi collocetur, imperabimus. si ne ita quidem leuentur, cucurbitulas ex multo igni dorso, & ori ventriculi applicabimus: & parum aque feruentis per interualla forbendū offeremus. sique vehemēter stimulentur, parum succi absinthij, aut eius decocti addemus. Nemo enim ita procliuis ad vomitum est, neque stomachū ita habet auersum, qui non à duobus aut tribus ex his reme-

diis leuetur . si vero contra , propter robur stomachi , aut aliquam aliam causam , non debito tempore purgari incipiant ; in sublimi lectulo , qui deorsum vergat , collocabuntur , & vt digitos in os coniciant , iniungemus : & vt gurgulionem & tonsillas vnguium latitudine contingant . ita enim potissimum vomitus irritabitur . præterea iubebimus , vt tibias & poplites quamplurimum possint , extendant , & flectant , itemque spinam , & vt vtriusque manus pugnōs in ventrem impingant : aut nos impingemus , si ipsi per se non poterunt . si vero ne ita quidem euacuabuntur , eos in lectulo collocabimus , cuius strata angularia sint : & ipse sit pensilis : eosque agitabimus & concutiemus , vt ibidem eos adhortantes & iubentes vt vomere contendant , & in eam rem incubant : eorumque digitos irino , aut cyprino inungemus . Noui etiā qui scammonii liquore digitos vngerent , & ita purgationem concitarent . Sed si ita non sequatur purgatio , pennas asferinas ex cauda octo aut decem cyprino , aut irino intinctas indemus : aut etiam digitalia . consuuntur enim digitalia ex corio Carthaginienſi , aut alio quouis molliſſimo ad longitudinem digitorum decem , aut duodecim instar digiti , ex his spatium senum digitorum lana impletur : reliquū vero , quod quaternum digitorum est , inane relinquitur : vt digitis aptetur . hæc igitur antedictis vnguentis intincta in stomachum immittemus . Est autē adnotandū , in iis qui in lecto pensili statuuntur , motum versus pedes , aut caput cieri , in iis vero qui vomere non possunt , in latera . in quo casu pensilis quoque inæqualis esse debet , vt motus nauigationi similis efficiatur . Præterea melicratū , in quo hyssopum , aut origanū , aut thymum incoquatur , sorbendum dabimus .

*Quid faciendum sit , cum strangulatio occupat eos , qui
elleborum sumpserunt .*

Quoniam nonnulli difficulter vomunt , & ideo suffocantur , & sæpe etiam voce priuantur : idcirco strangulationem sedabimus continua melicrati sorbitione , in quo ruta præcipue sit incocta : si minus , aliquid aliud eorum , quæ prædicta sunt , idque paulatim & continenter propinabimus . itemque stomachum proritabimus in lectulo pennam vehementius immittendo . si vero valde admodum perturbentur , diluſi ellebori cyathos tres , aut quatuor offeremus . quæ vero ad
vomitum

vomitum prouocandum adhiberi solent, reprobamus, vel ob hanc causam, quod ellebori dilutum eiusdem qualitatis cum elleboro est, & purgationem adiuuat. at quæ vomitum prouocantia dicuntur, cum diuersæ qualitatis sint, stomachum solum irritant, elleborū vero non commouent. si periculum quod ex suffocatione imminet, nullo ex his remediis subleuetur, accerrimo clysteri rem transigemus. intermissione enim periculi præbet. & tempus nobis suppeditat, vt aliis vt remediis possimus. dabimus quoque galbani tres obolos, quos deglutiant, sed si ne ita quidē sequatur leuatio, vt duos vetustissimæ vrinæ cyathos forbeant, cogemus. hæc enim ab eo vomitū non cient, & suffocationē subleuant.

Quid agendum, cum in his & vox & sensus amittitur.

Si vocis, ac sensus expertes fiant, cuneolis eorum dentes diducemus in vtranque partem: & pennas immittemus, aut digitalia indemus: & quod sternutationē excitet, afferemus: ac præsertim elleboro ipso ad id vtremur: sin secus, euphorbio. aut aliquo alio consimili. quandoque enim sternutantes, voracem quandam pituitosum simul eiecerunt, qui cum stomacho inesset, & suffocationis, & amissæ vocis causā afferebat. si vero & vocis & sensus priuatio ita perseveret, vestimentū aliquod admodum firmum & robustum extendemus, & ex duabus partibus tenendum iuuenibus robustis, & aliis qui contra sese sint constituti, ac iubebimus, vt ipsum vestimentum sublime à terra extendant, tum in eo reclinabimus hominem, qui elleborū sumpsit: ac quandoq; in sublime tollemus, eodem etiam vestimentum circumuerteremus: quandoque vero in latus vtrunque deuoluemus, aliis id latus, quod prope eos sit, attollentibus, aliis vero deprimentibus. ac tunc quidē scire conuenit, nisi homo his quassationibus & commotionibus à sensus priuatione non subleuetur, eū non esse præter ea sensum recuperaturum.

*Quibus remediis vtendum ad horum singulas
& convulsiones*

Quoniam plerosque ac ferme omnes eos, quibus elleborus datus sit, singultus corripit, non omnibus tamen periculum

inuehit: id est fit, vt qui leniter, & maiore spatio interposito intercurrit: cum ita sinamus: quandoquidem non sit futurus inutilis, cum stomachum proriter, & quasi recordationem excretionis ei suggerat. si vero fuerit contentus, & vehemens, & multis os vibret & quatiat, & conuulsiones inducat in primis melicratū dabimus, quod in singulis iētribus calidius absorbeatur: parum autē rutæ simul decoquatur: aut per se succus exprimat, & singulatim aut ex melicrato, aut calida aqua sorbendum exhibebimus. si non subleuentur, remedio utemur, quod sternutamentum cieat, si vero ita quoque molestia perseveret, per totam spinę longitudinem cucurbitulas applicabimus. si vero admodū ossēa spina fuerit, dorso prius peruncto vnā cucurbitulam sub magna colli vertebra affigemus: eamque deducere sensim, & deorsum in spinam trahere conabimur: cūque ad eum locum perducta fuerit, vbi vētricus adiunctus est, aliam quoque admouebimus prope vertebra, & ita eam etiā deducemus, atque ita primā ablatam iterum superius applicamus, nam sēpenumero cucurbitulę admotæ stomachū à singultu cōtractū, & veluti cōortū dirigunt, & ad suum statum redigunt. Præterea vero partes extremas vinculis excipiemus, easque calfaciemus tum fomentis, tum in aquam calidam infundendo. ad hæc etiam pauores quosdam machinamur, & contumeliis eos incessimus, & vt magnas inspirationes edant educimus: atque etiam vt longo tempore spiritum intro trahant: & vt longo tractu respirent.

Quid facto opus sit in contractionibus, quæ consequuntur.

Quemadmodū singultus omnes inuadere, ita contractiones quoque consueuerunt: quarum vehementes, quæ præsertim musculis accidunt, qui in cruris sura sunt, itēque in femoribus, & brachiis, & musculis masticatoribus, & in extremis pedibus, & potius etiam in manibus, quarum inquam vehementes sedabimus, copiose vngentes, comprimentes, calfacientes, fouentesque. quin huiusmodi contentiones cōpressio musculorum manibus facta summopere adiuvat. nā qui in eorum ventribus collectus est spiritus, qui contractionis est autor, manū compressu eliditur. Iam vero oleū sicyonium, & vetus, & ex acopis quæ calfaciunt, & molliunt, & ca-
storeū

storum per fustum, & epotum, & per se, & cum melicrato, & melicratum copiosum cum ruta absorptum obtundere, & leuare contractiones solent, sed maxime omnium contractos iuuat balneum, quapropter si purgatio abunde successit, vt in plerisque eorum qui vehementer contrahuntur, contingit,

* * * eos lauabimus, & iterum, & tertio, ac quendam etiam vno die osties lorū vidimus non eo die quidem quo elleborum sumplerat, sed consequente, nam secundo die vehementi contractione correptus balnei auxilio fuit leuatus.

Quid faciendum in nimia purgatione, vt vomitus comprimatur.

Nimias purgationes sistemus calidissimum potum propinando, & extrema ligando, & vehementi frictione, & validis cucurbitulis tum hypochondrio, tum vero dorso admotis, & vi etiam aullis, summe etiam vomitus cohibet absinthij potio, sed si vomitus perseuerarint, etiam soporiferis dolorem mitigantibus vtetur. hæc enim cum suapte natura vim exsiccandi habeant, & quia somnum inducunt i deo, excretionibus sistunt: siquidem somnus quoque vim excretionis sistendæ habet.

Quid agendum, cum sudores consequantur.

Sudores immoderatos sistemus ventulum commouendo, corpusq; spongiis aqua frigida, aut posca imbutis, & expressis, abstergendo: vteturque linimentis & stupatibus, & emplastricis, casum autem virium alimentis, & vino recuperabimus. Qui vero teporem, aut anxietatem sentiunt, ii mihi videntur nescire anxietatem à casu virium distinguere.

Ex Herodoto, de iis, quibus suffocationis periculum imminet: ex libro de remediis euacuantibus.

Cap. 7.

Qui periclitantur, ne suffocentur, ii in principio purgationis modicum saluæ expuunt: cum autem vehemens vomendi appetitus excitatur, nihil excernunt, facies intumescit, oculi exeruntur, colligantur & constipantur partes ad respirationem pertinentes, cum spirandi difficultate coniuncta, nonnulli vero linguam exerunt, & copioso sudore madescunt, alii dentes concutiunt, eisque mens tentatur. Cum igitur im-

L I B E R

minēs periculum cognoscamus, nulla interposita mora quā-
primum succurrere debemus. Vnguenta enim pennis obuo-
luta indemus, & dabimus operam, vt pituitam, quæ locis de-
glutionis infideat, atque inhæreat, euellamus, atque ego qui-
dem, in quodam, qui suffocatione correptus inibi erat, vt mo-
reretur (nam dentibus contractis ita conciderat, vt faciunt iu-
gulatæ ostiæ) ore cuneolis aperto, & dentibus obfirmatis, ne
eos clauderet, manum iniecti, & contractis in orbem neruis,
qui ad deglutionem sunt, manui adherescentem pituitā ex-
traxi, quæ etiam absterfa, indiuidua permanfit.

Ctesij, de elleboro.

Cap. 8.

Patris, auique mei temporibus nullus medicus elleborum
dedit. nam neque eius temperiem, neque modum, neque
pondus quod dandum esset, illi cognouerant. si vero quispiā
elleborum potui daret, in primis hominem admonebat, fore
vt in magnum periculū casurus esset. cæterum ex iis, qui sump-
serunt, multi suffocati sunt, pauci seruati. at nunc tuto dari
videtur.

Mnesithei, de elleboro.

Cap. 9.

Ellebori potioni magnum periculum coniunctum est. nā
vel statim valentē hominem reddidit, vel multam, longā-
que molestiam in morbo concitauit. danda vero huiusmodi
remedia sunt iis, qui se tuta curatione præterea curatū iri nō
putant.

*Ex secundo libro Anthylli de remediis euacuantibus,
de apophlegmatismo.*

Cap. 10.

Apophlegmatismo vtendū est, vbi cætera remedia fuerint
adhibita, quæ deducere queant materiem stabilem, quæ iam
facta sit, & localibus remediis potius indigeat. etenim apo-
phlegmatismus potest simul calefacere, & materias infestas
abducere: corporaque corrigere & emendare, distributis su-
per eis medicamentis iis, quæ pituitam auocant, ad sinapismi
proportionem. his autem vtendum est, cum alius pridie deie-
cit, aut clysteri, aut aliquo alio leuiter & pure subducere irri-
tata. post apophlegmatismum, melicrato calido colluemus, si
vero vehemens morsus remaneat, lacte, aut rosacco id ipsum
erit faciendum.

Galenus

Galenī, de iis quæ caput euacuant.

Cap. 11.

Succos, qui in capite sunt, sputis euacuamus. quod si leuiter facere voluerimus, piper & mastichen admiscebimus. si vberius euacuare propositum sit, vt pyrethrum & vnam taminiā mandant, imperabimus. anemonę quoque vtriusque radix commansa pituitam prouocat. itēque capparis radicis cortex, ferofam excrementum hæc remedia vacuant. crassam vero, lentāque pituitam, sinapi cum oxymelite, aut sapa, in qua origanum, aut hyssopum incoxeris. ego vero, vt tu nosti, eam sinapi cum oxymelite admisceo. si verō cerebrum mucō purgandum sit, acribus eum remediis, quorum nonnulla sternutamenta itidem cient, euocabimus. itaque anemonę omnis, itēque cyclamini, & betę succus per nares purgat. Sternutamenta vero mouet ranunculi radix æque ac alia omnia, quæ vehementer siccāt, & sternutamenta prouocant: itēque flores & struthij radix, porro sternutamenta in succis crudis, qui thorace, pulinone, & capite continentur, non conueniunt. partes enim illas vehementer quatiunt, & perturbāt, quæ moderate calefieri: & quiescere, vt crudi succi concoquātur, desiderant. quibus agitatō contrarium euenit: siquidem ita magis implentur: & succos in eis contentos non concoquunt. Contra vero vbi iam concocti fuerint, ad excrementa euacuanda sternutamenta conducunt. Videmus enim in grauedinibus, destillationibusque in initio eas à sternutamentis acui, atque exacerbari morbos: in declinationibus verō dissolui.

Antylli, de suffimigatione, ex secundo de remediis euacuantibus.

Cap. 12

Suffimigatio non multis quidē, sed iis, quibus thorax morbo obsidetur, accommodata est: atque ne his quidem omnibus: neque enim sanguinem spuentibus adhibenda: neque etiam arido morbo laborantibus: sed iis solum conuenit, qui asthmatici sunt, & non nisi recta ceruice spirant: quatenus à multitudine pituitę, quæ difficulter educi queat, vexantur. Suffimigationibus autem vtendum est, cum ceteris quoque localibus remediis vtimur, prius tamē alio emollita.

L I B E R

Homo vero vestibis totus tectus in sede locandus est ita, vt deuaticatis cruribus prona facie ad vtrunque genu decumbat: & os satifcat. in spatio vero intermedio olla, aut lebes ignitos carbones habens statuatur: tum in ignem spargenda est aristolochia, ac præsertim, quæ clematidis dicitur: sin minus, quæ dactylitis nominatur: vel sulfur ignem non expertum, aut ladanum, aut tœdam, aut ligna persicæ arboris, aut funiculum derafum impones, in genere melior est nauticus, qui mari fuerit madefactus. homini postea imperandum est vt ore patulo fumum prompte attrahat, multi enim hoc confectio pituitam excreuerunt.

*De iis, quæ per nares caput purgant, ex eodem libro
Anihylli. Cap. 13.*

Iis, quæ per nares caput euacuant, vtimur ad hunc modum. calamus tenuis per rectum perforatus qui in nares indi possit, quique sit sex digitorum longitudinis, in nares imponitur: tum capacitas tota medicamento impletur. esto autem calamus aut naturalis, aut æneus, eo igitur naribus admoto, ex altera extremitate insufflando medicamentum in nares propelimus, quæ imponuntur sunt hæc, * apocelium, succus cyclamini, aut betæ, aut elaterium tritum, cedræa, & quæcunque huiusmodi sunt materiæ.

*Ex eodem, de iis, quæ per lachrymas purgant.
Cap. 14.*

Eorum, quæ lachrymas cient, exiguus est vsus, ad oculos enim diuturno morbo exsiccatos dūtaxat, itemque palpebras scabie oppressas, & cum oculi non nutriuntur, vtimur: vt oculos humore perfundamus aut materiam ad eos adducamus, quæ probe alantur. Lachrymas autem prouocant colliria quæ acria sunt, quæ vero odoratu lachrymas proritāt, sunt veluti sinapi, cæpe, & silphij liquor. Fumus vero, quippe qui magis lædat, quam iuuat, euitandus est.

*Ex eodem, de iis, quæ per vrinam inaniant.
Cap. 15.*

Vrinam mouentium vsus cauendus est in tabescentibus, aut macie confectis: quandoquidem eos valde perturbat. ex iis vero, quæ vrinam cient, alia sumuntur ore potui data: alia glandi

glandi colis imponuntur. his vero potissimum vtimur, cum vesicca expleta est, & idcirco cōtrahi, & vacuare vrinam non potest. in glandem vero priapi nitrum aqua resolutum, itē que muriā, salis florem, fel, cyclaminum, & corem animal indimus.

De iis, quæ sanguinem educunt, ex eodem libro.

Cap.

16.

Vtimur iis, quæ sanguinem educunt, in mulieribus, quibus menstruę purgationes suppressæ sunt. sanguinem vero educunt, ea quæ vrinam prouocant omnia, & quæcunque non cum siccitate, sed cum acrimonia calfaciunt, inter hæc numeratur brassicæ radix decocta, cuius decoctum potui detur, & præcipue agrestis brassicæ, & magis etiam eius quæ marina vocatur: perseæ radix, itemque saluia, ruta, amaranthum, chrysanthemon, dictamnium, erucæ semen. prouocant etiam quæ adhibentur extrinsecus, cum ori vuluæ admoventur, vt ruta trita, per se, vel cum sale, vel cum melle: vel cinis radiciis anethi cum melle: porri succus, aliorum capita admota, myrrha trita ex vino, amomum, & denique leporis coagulum.

De iis, quæ sudorem prouocant, ex eodem libro.

Cap.

17.

Sudorem mouētibz vtimur, vel vt siccitatem minuiamus, quæ in summa cute à febribz, & præcipue tabidis inducta fuerit: vel vt pruritus, & commorssiones vehementer vexantes amoueamus: vel in reficiendo post longum morbum corpore, vbi summa cutis exaruit.

Vtimur pari modo eisdem vbi corpus ex alimento frustum nullum fert, & in corporis extenuatione, & in cruditate, & hydropē, qui *ἀνὰ στήθεσς* nominatur: & in quibus eruptio aliqua in summa cute excitatur, cum aut corruptio præcessisset, aut cibi acrimonia. Sudorem autem prouocant hæc: chamæmelum siccum tritum oleo inspersum, & summæ cuti valide confricatum: fœli Massiliensē, pyrethrum, cachry, anisum similiter oleo inspersum. nitrum tostum non nimis tenuē, sed crassiusculum cum oleo: salis flos oleo temperatus: liquor cyrenaicus aqua dilutus, corpori infricatus, & ad ciccris magnitudinem epotus.

Deriuatio eiusdē generis est, cū euacuatione, quæ fit per eā partem, quæ fluxionem suscipit. ea fit per aliquam vicinam partē : vt cum per gurgulionē , aut palatum fit fluxio, ipsius deriuatio accommodate per nares fiet, nobis irritantibus, aut per acria medicamenta prouocantibus. Cum autem ad oculos aut aures, succi vergunt, tum eos non in nares tantum, sed in os etiam deriuare debemus , medicamento quod ex origano & sapa, & quod ex sinapi constat, dato ad os colluendū, & gargarizandum. Id etiam nobis est perspicuum, vnam raminiā commansam, pyrethrumque, & cetera huius generis acria, succorum copiā, quæ in oculos, aut aures ex capite fertur, ad os traducere . Fit etiam deriuatio, si id quod per asperam arteriam in pulmonem defluit, ad stomachū diuertamus. siquidem hoc est potius eligendum . atque etiam in muliere si per venas sedis sanguis erumpat, eumque ad vteri venas traducamus: fiet deriuatio. ex quo fit, vt riuiare sit per riuos ducere, deriuare vero est è riuis ad latera diuertere.

Vehementissimos influxus succorū auxiliis reuellentibus cōfertim ingruere prohibemus. sunt autem reuellentia auxilia, vincula artuum, vbi succi in thoracem & ventrem vehementer inclinant: vomitus vero, vbi partes infernas petūt: quemadmodum etiam acres clysteres, vbi ad vomitum vergūt. Has ambas succorum inclinationes, cum eam inquam quæ per superiorem, & per inferiorem ventrem fit, ad vrinas, & sudores reuelles. vrinas quoque tum ad sudores, tum ad alui detractiones trahes. reuellens etiam præsidium est cucurbitula prope mammæ affixa. quæ vero hypochondriis adhibentur, sæpenumero sanguinis ad nares imperum valde reuulsisse conspexitis: quemadmodum etiam immodicas per vterum irruptiones, acria quoque medicamenta artubus imposita, succos ad caput, visceraque vergentes reuellunt. Omnino autem reuulsio facienda est, deorsum, vbi succi sursum vergūt: sursum vero, vbi ad inferiora feruntur: & vbi introrsum, ad exteriora: vbi extrorsum, ad interiora: sique dextrorsum inclinant, in sinistram: si sinistrorsum, ad dextram facienda reuulsio est. eodemque

démque modo fluxiones, quæ retro inclinant, antrosum: quæ vero in anteriora, retrorsum reuellendæ sunt. Timocrates igitur Heracleotes, cum iuuenis quidam ex agro non mediocri pondus in urbem dextra manu tulisset, ob eamque causam impleta manus fuisset, iussit, vt pari pondere finistræ imposito tantundem itineris conficeret: ita enim fore vt manus tumor euanesceret, quæ re cōfecta, statim tumor cessauit, ac me quidem non solum in manibus, sed cruribus etiam tale aliquid facere conspiciatis. cruri nanque, in quod humor confluit, aliquod repellens medicamentum adhibeo, idque apte ligo: eaque deligatio ab inferioribus partibus incipit, eaque semper vicinas partes continenter excipiens, & densans, vsque ad inguina progreditur: alteri vero cruri aliquod medicamentum calfaciens impono, atque ita fluxionem commuto, & ad alterum crus reuello.

Ex Galeno, de vomitu,

Cap. 20.

Qui vomere consueuerunt, iis quandoque consuetudinem seruare, quandoque vero intermittere cōducit. si ergo in ventrem flaua bilis cōfluat, homoque sit ea natura, vt amara bilis in eo redundet, regionemque calidam habiter, & vitam laboriosam, atque ærumnosam degat, is assuefaciendus est, vt bilim prius vomat, quam cibum capiat. si vero malum inde originem ducat, quod multum vini à balneo ante cibum velit bibere, tum & vomendi consuetudo est omittenda, & simul etiam potus, atque pastus multitudo auferenda. Venter enim ab his factus imbecillus, totius corporis redundantiam, quæ in eum confluit, suscipere assuescit, quibusdam tamé téporibus prodest euomere, vt succum glutinosum, & plurimū à ventre abstergamus: quo quidem tempore radículas ex oxymelle, & quæcunque sunt huius generis, offeremus, sique talem succū in ventriculo quis cōtinuo aceruarit, is cōtinuo quoq; ad vomitū impellendus erit. Contra vero, si ventriculus imbecillus ita sit, vt quæ sumpta fuerint, ferre non queat, vomitū prohibebimus: pauculósque cibos, & eos quidem stomacho idoneos dabimus: & medicamentis, quæ foris superdantur, eum roborabimus. Cui autem à cœna vomitum sine molestia cieri volumus, narcissi bulbos vna cū aliquo eorum, quibus ille vescat

tur, propinantes, cum ita afficiemus, vt facile vomat. Narcissi enim bulbus, quem caput vocant, medicamentum est ad vomitum efficax. Valet etiam ad vomitum prouocandum semen anagryi, & glandis vnguentarię carnis drachma ex melicrato epota, hæc itidem per infernam aluū copiose subducit. itaque cū hoc medicamento vrimur ad alicuius visceris purgationem, & præsertim iecoris, & lienis, ex oxycrato dare ipsum consueuimus.

Quemodo facile quis vomat, ex iis, quę ad Potamonianum, de vomitibus scripta sunt. Cap. 21.

Quoniam iis, qui violenter & difficulter vomunt, nõ mediocre periculum imminet, & venam aliquam rumpendi, & aspectum lædendi, & fauces, & columellam, & gulam dolore conficiendi, & aliquod aliud incommodum patiendi: idcirco medici rationes inuenerunt, quibus facile quispiā vomat, ne ceteris commodis, quę ex vomitu consequuntur, ob eā causam priuētur. Vomitus enim pituitā euacuat, caput leuat, & totum reliquum habitum corporis agiliorē reddit. & quandoque eum, qui cibum audius ingessit, cruditatibus vexari, & eum qui nimio vino se ingurgitarit, lædi non finit. Summa ergo, & totius rei caput est facilitas in mediocri repletionem vomendi, qui enim se nimis expleuerunt, ita ventrem quoque impleuerunt, vt eum cōtrahere nullo modo possint. Adhibenda quoque diligentia est, ne quę dentur, acerba, aridæque sint: sed partim dulciora & humidiora, partim vero acriora sint. Inter hæc probantur radícula, crucca, vetus fassamentum, origanum, & parum cæpæ, atque porri. Valent ad hoc etiam ptissanæ ex leguminibus, melle adiecto: itēque lomenta fabarum: & pingues carnes. nec tamen horum succi tantum sumendi sunt, sed tota etiam moles deglutienda: siquidem ita accommodatius euomentur. nam quę facile in succum vertuntur, ea & sua tenuitate, & quod parum abest, quin concocti sint, facilius distribuuntur, ergo qui vomiturus sit, non debet in mādendo morari diutius. sint autem omnia coquendo emollita, inter vina, dulciora anteferēda sunt: hæc enim magis fluitant: & multo etiā magis, si maiore aquę copia, quā consueuerint, diluantur. Debet autem is, qui vult euomere, & tepidiorem, & largiorem potum sumere: amygdalæque melle intrinctas ede.

edere:& eodem tempore placentas gustare, peponisque, ac cucumeris semen maceratum, & læuigatum cum melle offerre. ita enim vomitum mirum in modum citat. idem facit etiam cucumeris radix trita ex melle. Qui volunt vehementius euomere, ij narcissi bulbum aqua decoquunt, eaque vinum temperant. ciet non secus vomitum irinum vnguentū, si quis illitis eo digitis irritet. Ad summam non multum spatij debet intercedere inter cœnam & vomitum, sed dum cibi adhuc sublimes sunt, vomitus incipiendus. si vero te impediat repletio, vt cogaris intermittere, tum primum somnū dormies. ita enim & vëter aperitur, & cibi facile sursum redeunt. Qui vero in somnis vomunt, confert aquam frequentius absorbere:& vomitus neque acorem, neque morsum habentes soluet. Valet etiā ad vomitum, nec cessare, nec quicquam intermittere. sed vbi primum vomitus apparebit, etiā si perexiguus sit, irritandus erit, nec abirritatione cessandū. interim vero tepidiorem aquam bibere: quādoquidē hoc pacto quispiam absque vlla molestia pulcherrime vomet. Post vomitus autem os colluendum est, & facies posca, aut aqua abstergēda. hoc enim & dentibus prodest, & caput aleuat. sinciput vero præstat oleo rosaceo, aut crudo, quod omotribes vocant, vngere. cūmque est quiescendum, iubere alicui debemus, vt pedes placide fricet: cū hoc etiam caput leuet.

Ex Dioſcle, de iis que ad vomitum valent.

Cap.

22.

Ex iis, quæ vomitum prouocant, quæ medicamenti vim habent, quæque efficacia sunt, non debent adhiberi: vtendū vero est familiaribus, & præsertim quæ consuetę victus rationis sunt. huiusmodi erit dilutum cucumerum tenerorum & in frusta sectorum, & aqua maceratorum: qua deinde temperemus potum, quem à cœna tepidum sumamus, itēque aqua decocti * sphæni eodem modo pota: aut pura polenta non admodum cocta, cum melle in sorbitione sumpta & ante, & post cœnam. aut alia rosta ex melle sumpta. aut sisama fricta, trixāque, & tribus melicrati semiheminais perfusa. Hæc omnia & tepida, & æceruatim sumenda sunt. ac facilius quoque sedens, quam stans quispiam euomet, nō debet autem ad vomitum incitatus cogi, vt omnia exqui-

sic euomat : sed vbi satis fuerit euacuatus, tum cessandum: nec interim quicquam, vel exiguum bibendum. Qui vero aridum vomit, is debet aquam tepidam superbibere. cūmq; tantum vomuerit, quantum esse consentaneū videatur, tum ventrem, tanquam vas quoddam lauet, potu melicrati, aut aquæ permultæ, & iterum vomat: si non, faciem aqua perspergat, & os vino mero & tepido colluat, & tribus cyathis eiusdem paulatim gargarizet.

Archigenis, de vomitibus à cibo excitatis.

Cap. 23.

In quo interpretando fuit propemodum diuinandum.

Vomitus à cibo non consuetudine, sed necessitate cōmouetur. mirabilis autem vtilitas inde consequetur, si bis, tēre in mense cieatur. nam & ex eo quod necessitate, ac propemodum vi prouocatur, facilitas quēdam consequitur, à quā nonnulli iam eā consuetudinē sibi acquisiuerūt, vt onus ciborum continuū alij exquisite, alij vero plane deposuerint. suntque admodū negligentes ij, qui non dant operā, vt quæ vehemēter eis molesta sunt, & præsertim quæ à * colo procedunt, extinguant, & ad nihilū redigant. ego tamen ne in his quidē perspicuis præmiis quæ proposita sunt, vllum tale medicamentū homini puro, & qui tēperantiam seruari posse putet, suaderē, esset enim cōmutatio, vt alteri morbo locus daretur: & alicui quidē detestandus, alicui ἀτροφία cum ex alimento nullum fructum corpus fert: alij deformitas, aut grauis imbecillitas. amaræ bilis vitia, itēque atræ bilis, difficultas respirationis, vitiosa nutritio. defectio voluptatis, redundantia cupiditatis. Ac nonnulli ita stomachi assueti sunt, vt statim id quod ingestum sit reiciant prius, quam ex eo vilitatem vllā percipiant: vel propter malū quoddam, quod explicari non possit, ipsum vomant. idque non digitorum prouocatione, sed rudiculis quibusdā in ipsum ferme ventriculū iniectis. idque quod relictū est, æque ac totū grauat, & facile, & absurde corrūpitur, neque vnquā concoquitur. Præterea alui secessiones immoderate mehercule perturbant. doloresque duri partim hinc, partim aliūde exoriūtur, corpus occupantes: cū præsto sit & paratum corpus, vt iniuriā à quacūque causā afficiatur. & morbi etiā in quibusdam latē

latitant accessionibus à ventre intercisis: contra vero sese effecerunt, cum angusta est via, per quam auxiliū afferatur: cum quispiam ita animum inducit, vt relicta & pro nihilo ducta temperantia, in huiusmodi cumulum malorum cadat.

Rusi, de clysteribus.

Cap. 24.

Ex clysteribus, qui iniiciuntur, alij molles, alij acres sunt. molles constant ex aqua calida, & aqua & oleo commixtis, ex lacte, ex fœnigræci, alicæ, tragi, lini seminis, & maluæ decocto, ex cremore ptisanæ, aut tritici, ex portulaca, plantagine, beta, pane, vino & oleo mixtis: eruo, decocto lentium, & rosæ, & rosaceo: nonnullis vero adhibetur adeps anserinus, suillus, caprinus, hircinus, & gallinaceus, butyrum, resina terebinthina, ruta, cuminum, lauri baccæ, anethum, & bitumen. acres autem sunt, muria, aqua marina, garum, siluri, decoctum iridis, thymi, satureiæ, aristolochiæ rotundæ, cucumeris sylvestris, absinthij, melicratum cum sale & nitro: colocynthidos decoctum, centaurij succus, cnici decoctum, itemque ellebori nigri, mercurialis, polypodisque: acetum cum nitro, rhus quo vtuntur coriarij. molles ergo clysteres conueniunt iis, in quibus stercus durum insidet: & in quibus maius aliquod remedium adhibere volumus, vt cucurbitulas, dropacem, venę sectionem: aut abraderè aliquid instituiamus, aut chirurgiam exercere. in gestatione, balneo: aut vomitu, & præsertim purgante. Iam vero mollem clysterem indimus etiā iis, quos medicamēto aliquo per infernas partes purgante sumus purgaturi, vt id facilius succedat, & minime consentaneū sit, vt * nudum medicamentū corpora contingat. eodē quoque vtimur, quasi curationis causa post acrem clysterem iniectum, vt abstergamus, siquid insedit, ne acres res, quæ inhæserint, nimis mordeant. Vtimur quoque molli clysteri in iis, qui sanguinem spuunt: ne vasa nimia cupiditate, & voluntate exorta à vehementia disrumpantur. Et in quibus partes adjacentes acres sunt, vt in exulceratione intestinorum, quæ defluxiones afferat: & in iis, quorum intestina à medicamētis erosa fuerūt: & in torminibus, & flatibus: & cum stomachus moribus vexatur: & in continuis nimisque desidendi cupiditatibus, & in quibus grauitas rectum intestinū vrget: quam perfrictiones quædā excitant.

& in vrinę difficultatibus, & in suffocationibus, quę ex vtero sunt. & cum intestina inflammatione tentantur, & cum chirurgia in scroto administratur. Et omnino in capitis dolore in initio ante alia remedia, vt materiam alio traducamus. Non tamen eadem iniecta prosunt omnibus: sed aqua per se infusa facit, vt stercus excernatur in febribus continuis, & malignis: & in ætatibus, & naturis corporis delicatioribus: & in quibus non longo tempore stercus contentum exaruit. & in iis, qui ex longa imbecillitate corpus reficiunt, in quibus excrementa difficulter redduntur: & in chirurgiis prope anum administratis. Cæterum in iis, in quibus flatuum inuolutiones sunt, aqua vtemur calidiore: quippe cum tepida flatum gignat: & vnica iniectione clysteris infundemus. nā quod interiecto spatio inditur, procreare flatus solet. Fœnigręci decoctum mulieribus potius conuenit: itēque mollioribus & delicatioribus, quorum stercus sit asperius. eodem quoque modo maluæ decocto vtemur: & præcipue in quibus locorum mitigare siccitatem oporteat: lini feminis autē, in quibus morsus sunt, partibus mediis inflammatione obsessis. si tamē acutę febres fuerint, caputque patiatur, hæc iniectio, quia caput replet, fugienda est. erit autem accommodata locis muliebribus, vesicę, renibus, & intestinis inflammatione vexatis. Furfurum cremor, tragi, panis, & alicę vim etiam quandam alendi habent, & sæpe etiam vbi deiecta fuerint excrementa, vsus postulat, vt aliquid, quod alar, iniiciamus: vt in attonitis, & quibusdam cardiacis, qui cum sumere aliquid volunt, non possunt, neque etiā transmittunt, cum stercore sint repleti. Præterea habent etiā vim dissoluendi, præsertim si triticei sint. quin hæc etiā iniectio intestinorū vlcerationibus, quę in summa cute sunt, prodest: quibus itidem ptissana cōuenit. magis enim abstergit, & statim stercus dissoluit: si quę suillū adipē adiunctū habeat, morsibus medebitur. efficacior est hircinus. Betę succus & decoctum intestinorum vertigines, & palpitationes dissolunt: & stercus molliunt, & morsionibus occurrunt. Portulacę succus vtilis est feruoribus cū alioqui exortis, rū vero ob læsionē aliquā consequentibus, & iis, in quibus obduri stercoris excretionem, quę paulatim per ablationem facta fuerit, male affectus constrictor, & rectum intestinum affe-

affectionem erysipelatis naturam referentem contrahit . in quo casu eidem ouum & oleum admiscetur . in omni vero inflammatione per se iniectus conuenit . aptus est iis , quorum loca imbecillis sunt : & in quibus tormina sunt . at rutæ decoctum magis valet ad flatus discutiendos : aut etiam cymini , aut anethi , aut lauri baccarum . quandoque etiam huiusmodi decoctum febricitantibus ob perfriktionē prodest . Lac clysteri iniicitur , ubi intestina , renes , vesica , & vterus vlceratione , & inflammatione obsidentur . Acres vero adhibentur , vt pruritus , extuberationes , & cutis vlcerationes excitentur . quibus roboris causa (nisi à noma sit origo) mel , aut adeps asperinus , aut suillus accedit . Resinam terebinthinam antedictis adiungimus . hydrelæo vero in morbis , in quibus stercus retinetur , & præsertim quos perfriktio inuexit : itémque bitumen , butyrum vero indimus , cum propter intestini recti inflammationem stercora continentur : & cœcreta excernuntur . cumque vlcera sordida intestinum obsideant , idem clyster conueniet . Maluæ decoctum & succus in longis torminibus , & quæ etiam diutius extendantur : atque etiam in inflammationibus intestinorum , cum sedes quoque simul affecta est , & muliebres læsiones adsunt , vtiliter admodum iniicitur . Melicratum vero inditur , cum nullo malo partes sunt affectæ , sed stercus contentum molliri difficulter potest . & in quibus notabili quadam chirurgica administratione vtendum sit . Vino autem , oleo , & cremore ptisanæ , aut maluæ colluamus eos , qui papaueris liquore sumpserint . si quæ alius subducatur , frigidis clysteribus : si non , calidis vtetur . quæ in re occasio est , vt festinemus . Lac bubulum , aut caprillū , aut ius gallinarum infundimus iis , qui altercum sumpserunt . Vinum cum rosaceo , vitello ouorū , aut dulci rosaceo incoctū , iis aptū est , quos crebra desidendi cupiditas , quā *τὸν ἐν ὄντι* vocāt , exerceat : idque in principio . hydromeli vero , aut decoctum lenticularum cum melle , aut crui decoctum eodem modo , aut ptisanæ cremorem cum rosaceo iniicimus , cum aliquid eorum , quæ ora obturant , in colo intestino fractum sit . Ficum decoctum accommodatum est iis , qui buprestim biberunt . Mensura eorum , quæ inicienda sunt , habita naturæ ratione , in viris minor , in scæminis maior sit : ita tamen , vt maxima sit trium heminarum , minor vero vnius . habenda quoque est ætatis , & vitæ studiorum , & magnitudinis ven-

tris, & morborum, & symptomatum ratio. sæpe enim & his, & ter iniicimus, & præsertim in quibus vlceratio & inflammatio in recto intestino stercus, quod inibi est, continet, vinctuli instar: idque quod iniectū est, superiores partes petere non potest, & ita rursum excernitur, vt tantūmodo ad perfundendum & madefaciendū valuerit. Atque hæc quidē de clysteribus, de quæ iniectionibus mollibus cōmemorata sunt nobis. Acres autem clysteres in laterum doloribus conueniunt: itēque gingiuarū defluxionibus: capitis doloribus, febribus inordinatis, quæ non vehementes inuasiones habent, sed remissas, & inæquales: grauitasque in intestinis sit, & venter humidus, & molle hypochondriū. Valent etiā in quotidiana febre, cum & suffocationes sunt, & propensio in somnum nimia, & etiā in magna difficultate respirandi, morbo pulmonis, angina, tetano, morbo comitali, infania, coxædici doloribus, vertiginibus, nō nisi recta ceruice spirantibus, lippitudine laborantibus, lumbricis teretibus & latis, qui intus contineantur, iis qui letale aliquid sumserint, aut medicamentum: vlceribus, aut ebullitionibus & eruptionibus, quæ in capite sunt, callis & extuberationibus in summa cute nascentibus, scabie, lepra: recti intestini vsque ad constrictorē resolutione, lethargicis, & qui pituitam in ventriculo adhærescentem habent, & ob eam causam non cōcoquunt, nec fructum ex alimento sentiunt, & decolores sunt: in fluore alui, celiacis, hebetudine oculorū, & vlceratis intestinis. In hoc genere non idem omnibus conuenit. nam acres clysteres in acutis & vehementibus febribus, & in quibus stomachus, aut intestina, aut alia imbecilla sint, vitare cōuenit. quorum etiam vsus fugiendus est in iis, quorum vesica, aut renes, aut vterus male affecti sunt: & quibus aluus per se humectatur: itēque, in hyeme, aut æstate ardenti, & in corporibus imbecillis, quæ vel ob morbū ita sint affecta, aut quod ita delicata sint nata, atque etiam in pueris, & mulieribus, & eunuchis: & populis qui ad septentrionem sunt siti, & regionem frigidam incolunt, vt Galli, vt Thraces, vt Itali: siquidem hi clysteres acres ferre non possunt: & item in iis, in quibus ob quamcunque iniectionem, aut causam intestina vlcerantur: & in vulneribus notabilibus, & quæ nervis inflata sint. Audentius autem huiusmodi ablutionibus vtetur in viris iuuenibus, quorū firma sit corporis constitutio, & athle-

ebilitata: in locis vero, vt in Aegypto, vbi huic remedio affue-
ti sunt homines: itémque in aliis téperatis. Iá vero valde a-
cribus in iis, quorú firma est corporis affectio, ipsique fortis-
simi sunt, & eis affueti, cum neque febres, neque morbi diu-
turni adíint, crassitudo autem humorum subít, aut torpor
& segnities corporis consequatur, vti consueuimus. In co-
xendicis autem doloribus, & ea spiratione quæ recta ceruice
duntaxat fit, cum spiritus à stomacho non eliditur, clysteres
ij sunt accómodati, qui sanguinem educunt: vt garum, síluri,
muria, aqua maris. at in quibus ipsa tantúmodo affectio est,
& partes adiacentes integræ sunt, ceteri clysteres conueni-
unt: & magis cú adhibeantur, vt corpus ad alia auxilia præ-
paretur. parantur autem hoc modo, mellis heminæ dimidiú,
aquæ marinæ heminæ duæ, salis holcæ tres, olei quarta he-
minæ pars, quidam vero duo oua adiungunt. Alius Clyster.
Salis eadem mensura, nitri tantundem, cremor ptisanæ ad-
iungitur. Alius. decoctú colocynthidis. eius enim tomentum
per se decoquendú est: eíque sal, aut nitrú à nonnullis quan-
doque admiscetur. Simples fiunt ex decocto iridis, thymi,
satureiæ, absinthij, cucumeris agrestis: quibus sal additur. In
quibus vero sunt calli, aut tubercula in summa cute erum-
punt, aut scabies, aut lepra, quæ grauitatem aut cruditatem
efficiant, aliquis clyster conueniet ex iis, de quibus diximus:
sed præcipue is, qui ex rotundæ aristolochiæ decocto cum
melle, aut sale iniicitur. Qui vero lateris dolore vexantur, v-
bi detractus sanguis fuerit, aliquo ex his clysteribus vti de-
bent, simili quoque modo ij, quibus defluxio gingiuas male
habet. capitis vero dolor, & morbus comitialis magnopere
iuuantur, si initiú auxiliorum à clysteribus ducant: quibus cõ-
ueniet quoque veratri nigri decoctú, mercuriali adiecta: &
postea vel rotundæ aristolochiæ, vel centaurij succus, vel po-
lypodij decoctú: quibus non secus mel accedat. si vero pro-
pter lentorum humorum copiam hebetes oculi sint facti, ali-
quo apparato clysteri vtemur. in pleuriticis quoque & pe-
ripneumoniceis & vertiginosis, & terano, & angina, & lippit-
tudine laborantibus, post venæ sectionem, si capaces homi-
nes sint, eundem clysterem iniciemus, qui vero taurinú san-
guinem potauerunt, iis clysteres memorati conueniunt: sed
proprie acetú est nitro infusum: & brassicæ succus, aut semen
cum aceto. iis, qui mortiferos fungos comederunt, nitrum,

absinthium, & raphani succus, & rutę decoctum iniicitur. iis vero, qui lac biberunt, acetum ex nitro, aut lac asininũ cum multo sale. in recti intestini resolutione, clyster ex muria imponendus est. Qui vero ascaridas lumbricos gignunt, iis muriam, aut centarij decoctum, aut etiã absinthij, aut lupinorũ: aut aloẽ, aut cedriam cũ aliquo ex prædictis decoctis iniicimus. quibus alius diuturna fluxione vexatur, prodest muria, & absinthij decoctum: exterit cavitates, & renouat quod deest, quos helminthę lãbrici infestant, iis decoctũ lupinorum, aut eorum dilutum, aut rhun coriariorũ, aut decoctum abrotoni, vel absinthij, aut oleũ cicinũ, aut muriam imponimus. Lethargicis vero post ea remedia, quę eis in principio conueniũt, iniicimus melicratũ, quod nitrũ, salẽque, & absinthij succi portiunculã acceperit, iis, quos leuitas intestinorum exercet, qui ob intestini imbecillitatẽ, id quod ingestũ est, reddunt, absinthij decoctũ damus. Cupiditatibus nimis desidendi, quas tinesmus excitat, parũ murię adhibendũ: cũ vires non laborent, nec affectio alte intra corpus delitescat, mel vero non admiscemus, quia permanentius humectat, & madoris efficiens est. si vero sanguis purus ob intestini exulcerationẽ fluat, herbę sanguinalis, aut plantaginis, aut myrti baccarũ nigrarũ vino decoctarũ succũ dabimus: quibus postea admiscebimus thus, aut acaciã, aut hypocystida, aut balauitiũ, aut malicoriũ, aut rhois succũ, aut lanx, aut sępię cinerẽ, vel lintei multiplicis vna cum alumine scissili cõbusti: aut spongię sanguine taurino, & pice imbutę, aut fimi asinini per se: & præsertim si ab vlceribus depascentibus morbus oriatur, aut iniicienda sunt frigida, vt ne ictu suo pun-gant. Vlceribus autẽ intestini non fluentibus lac caprillum indimus, aut etiam bubulũ, aut lycij drachmas duas, terrę samię drachmas duas: aut amyli tantundẽ: aut triticeę prissanę cũ bulbo cõbusto, aut absinthio. Fluẽtibus autẽ aut perhumidis vlceribus, chartę cõbustę, aut lentisci cinerẽ iniicimus, aut medicamentũ ex charta constans cũ aqua, aut decocto alicuius adstringentiũ. In vsu clysterum, qui efficaciores sunt, prius clyster mollis iniiciẽdus est, vt sterqus insidens excernatur: & ne tã acer clyster corpora cõfertim attingat, sed in febribus morbus tẽpus non cõcedit vt sepe clysteres imponamus: in iis vero, qui febris sunt expertes, nobis permissum est, vt in tẽpore opportuno clysteres adhibere possimus

simus. Debet autem primus clyster, esse copiosior, secundum vero, minorem: & largioré quoque in iis, in quibus capitis, aut eius partium causa indimus: minus largum vero, cum earum partium causa, quæ in pròptu sunt & paratæ, ut ab eis id, quod volumus, subducamus. In quibus tamen diuturna stercoreis retentio fuit, non debemus protinus (efficacem enim purgationem respuit affectio) acrem iniicere clysterem: sed persepe & secundum, & tertium clysterem mollem, qui accipiat aut resinam terebinthinam aut butyrum, imponimus. facta vero excretionem, tum utimur iis, qui acres & efficaces sunt. Tempus vero acrium clysterum in statu febre vacante est: ut in acutis, in principijs, & in statibus morbi adhibeantur. quinetiam in remissione accessionum eos iniicere oportet. in diuturnis vero, & declinantibus, omne tempus est accommodatū. cumque in febribus fiat intentio, atque remissio, initium remissionis magis probatur. sepe etiam in quibusdā febribus in principio utile est acri clysteri uti: qui vicem sectionis venæ ferat: idque in naturis téperatis & calidioribus: ut in quibusdā, quorū firma est corporis constitutio, & plenitudo in carne est. ubi vero humores dominantur, & superant, ibi utilius est, materiā purgatione minuere. & præsertim in athletis propter usum, quem in clysteribus habent: cum pituitosa alius eorū sit, & magna coaceruatio per infernas partes consequatur, cum vna etiam alia syndrome adsit. quibus enim in vêtre pituita est, iis clyster cōuenit, id quod nobis perspicuū ex eo fit, quod alimenta non concoquantur, & continui ructus, & acidi fiant, & cibi euomantur: & non opportune sudor in balneis cieatur: venter solitos clysteres, aut purgationes deferat, imbecillis reddatur, gracilisque: sique in febrem homo incidat, difficili rigore capiatur, totum corpus non æqualiter calefiat, maxime vero partes circa ventrē exurantur: appetitus vero absurdus, & acrium rerum exciterent: appetitusque ad cibos sumendos deiciatur: facies decolor, & plūbea euadat: pulsus lentus sit, ægre moueatur, & percussiones quasdā raras habeat. his statibus omnibus acres clysteres conueniunt. Cæterū fistulæ partim per rectum sunt perforatæ, partim nō item: quibus utimur in dysentericis, & in quibus partes corporis facile afficiuntur, ne stimulus fiat: & in quibus euacuationē facere pròptius volumus. quæ vero per rectū sunt perforata, adhibētur iis, in qui-

bus volumus clysterem plura expellere, & à superioribus locis deducere: & in quibus crassiora sunt, quæ per clysterem iniicimus. quocirca erit huic rei accommodatum, vt loca affecta singillatim indicemus, vt, quantum differant, intelligatur. ex quo etiam planum fiet, ad quænam fistulis per rectum perforatis vti debeamus.

Signa quibus cognoscamus, quorum locorum affectione stercus retineatur.

Si igitur stercus propter affectionem, quæ in superioribus sit partibus, contineatur, stomachi distentio apparebit, dolores dorsi, & spiritus angustię consequentur. si vero à * ieiuno intestino cohibeatur, & gracilibus intestinis, nausæ, saluæ copia, & frequentes in vmbilico æstus erunt. colo vero intestino male affecto, flatūs accidunt, retentionesque: & circa vmbilicū intestina violente torquebuntur, lumbis patientibus, grauitas sentitur, quæ lassitudinis sensū inuehit: quæque excernuntur, æque ac in defluxionibus, infracta, & sanie imbuta sunt. si venter laboret, stercus subalbicans, aut modica flaua bili coloratum, & laxum descendet: si ieiunum intestinum, concretum, strigmentosumque humorem, ac nigricantem, in quo sanguinolentæ interdum fibræ conspiciuntur, stercus habebit: interdum vero flaua admodū, copiosaque, & ex glande non ita multa lubricantur. A tenuibus vero intestinis excernuntur quæ porri colorem referant, variæque sint, ac continuo pauca, & quæ celeres mutationes fortiantur, ac magna cum molestia, & marcore descendant. At ab intestinis crassis, & fursuracea colore mucum quandam imitantia. ac cupiditate statim excitata, multa conferunt, & sæpe subducuntur. à recto intestino mucus purus, qui crassitudinem habet, ac sanguis floridus cum magna, & frequentī cupiditate desidendi, quæ vix inhietur, fluit. Cum igitur hæc signa sint, neminem iam latebit, quibus vtendum fistulis in ægrotantibus esse videatur. ablutione autem per clysterem auricularem, cum in sinu magno, tum in abscessu in intercostali exorto, & in fistulis: vt primum humorem aqua calida abluamus, tum melicrato repurgemus: postremo vero medicamenta indamus, quæ pus creent. In colis quoque vlcerebus infuso melicrato, fursurum decocto, & ptissanę cremore, medicamenta iniicimus. In sinus vero muliebres inflam-

inflammatione oppressos conuicimus scenigræci decoctum, maluxque, & ptissanæ cum seuo porcino, anserino, & gallinacco. vbi vero vlcere tentantur, imponimus medicamentum, quod *τιτραφάρμακον* nominatur, aut ceruinam medullam, aut butyrum, & deinde pessos ad id accommodatos. Purulentos vero abluimus melicrato, alumine ex aqua, stæbes decocto cum vino, aut rosis, aut hedera: aut malicorio, aut galla, aut myrto, aut vino cum modico alumine, aut paribus vini & vrinæ portionibus: aut myrti decocto & vrina. obstructos vero propter alicuius rei adiectionem, abluimus aqua, nitro ex aqua, melicrato cum multo impetu, & stridore. sic enim expelletur id quod coiuerat. Pruriētibus vero betarum succum, porri. & chartam cum aceto, cepam, amygdalinum, aut rosaceum cum aceto iniicimus.

Ex Lyci commentariis, materia ad clystere dysentericorum.

Cap. 25.

Dysenterix, hoc est tormina intestinorum quædam sunt huiusmodi, vt nullam inflammationem adiunctam habeant, quibusdam vero etiam inflammatio sit coniuncta. vtriusque generis hæ sunt notæ. dolor ergo nimius, & febres quedam accedentes inflammationem cum vlceribus subesse significant. omnes vero febres, & dolor non vehemens absque inflammatione, vlcera esse declarat. Si ergo ad vlcera accesserit inflammatio, clysteres hi conuenient: succus lenticulæ, vel perse, vel cum lenticulis lentisci portio, aut myrti decoquatur: vel ipsæ solæ decoquantur. Facit ad idem cydoniorum decoctum. decoquuntur etiam triticum, oryza, & alica: cum quibus singulis decoquimus aut mala, aut symphiti radicem, aut flores mali punici. quorum florum non debet magna portio simul decoqui. efficacissima hæc ablutio ad partem firmandam erit. His confectis, cætera omnia, quæ constringunt, si humida fuerint, conuenient: sin vero arida, in aliqua re decoquentur, quæ illorum corrumpere facultatem non queat. suntque huiusmodi quamplurima. Si vero vlcera sint inflammationis expertia, idē genus abluitionum erit accommodatū: ceterum vis adstringendi erit parū intendenda. non tamen multo maior esse debet: quandoquidē in his quoque adstrictio modū excedens, & mordicationem affert, & vlcera proritat, & eo adigit, vt vel inflammentur, vel

L I B E R

humectentur: ex quo fit, vt huiusmodi ablutiones hisce dysenterijs conueniant. Est porro alia dysenterij differentia, vt vlcera quandoque in ipsis intestinis computrescant partim magis, partim minus. putrescentiũ signa sunt hæc. odor eorũ, quæ exeunt, teter, color ad liuidũ & nigrũ vergit. ergo in hoc genere facultas adstringens augenda est. fiat igitur clyster ex vino, quodcunque maxime adstringens videatur. in eo rhus coriariorum decoquatur, itẽque rubi ramusculi, aut myrti, aut gallæ, aut punicę cortex, vel ipse rhois succus tantus vino dilutus, quantus satis sit, vt ablutio in intestinum per cornu importetur. succus etiam lenticularum satis erit ad hunc vsum præstandum, vt iis, quæ dicta sunt commisceatur. Gallæ vero aut cortices punicæ, si quis eas siccauerit, & cõtuderit ita, vt in tenuissimũ pollinem redigantur, & cribro traiciat, & succo lentis admisceat, apte per clysterem iniiciantur. Hęc igitur conueniunt iis, quæ modice putrescunt. vbi vero malum præcedit, maiorque putredo efficitur, atque adeo augetur, vt fibræ quædam, aut etiam tunicę intestinorum abscendant: tunc non iam solum adstringentibus opus est, sed medicamentis quoque crustas inducturis. in quibus caute admodum est progrediendum. plerunque enim cum vna cum putredine coniuncta sit inflammatio, à medicamentis nimium vehemētibus magnopere augeri consuevit. ergo non ita statim ad horum remediorum auxilium confugiendum est: sed tum denique, cum malum ita transgressum est, vt summa necessitas nos talibus vti cogat. Huius quoque generis ablutionum numerus est maximus, at ego non omnes adscribam, sed eas tantum, quæ vso comprobatae, vt sunt etiam eæ, de quibus ante dixi, præstare cæteris existimantur. Vna igitur ad hunc modum ablutio per clysterem efficitur. Aluminis duri partes duæ, mali punici fructus, aut corticis pars vna: cortex aridus esto. his diligenter tritis lenticulę succum miscebis, & ablutionem admodum accommodatam iis, quibus iam vlcera computruerunt, iniicies. eaque nec vehementissima erit, sed inter adstringentes, & crustam inducentes quodammodo media. Alius clyster. Auripigmentum & alumen trita, alicui adstringenti humori commixta infunduntur. cui nonnulli chartæ cinerem præterea admiscant, Alius admodũ validus, chartę cinis, auripigmentũ, calx viua paribus portionibus alicui ex prædi-

ctis

Etis humoribus adstringentibus admiscetur. Alius, qui ipse quoque valde est efficax. Corticis punice, & gallarum, aristolochie, panacis, cadmie, aluminis scissilis, turis, salis fossilis, eruginis, aluminis rotundi, singulorum pares portiones: cadmie vero duplum. hæc omnia contunduntur, & simul omnia ex * aceto læuigantur, vt fiunt medicamenta, quæ ad oculos valent. tenuissime nanque læuigantur: tum coniecta in mortarium, in pastillos rediguntur. & cum vsus postulat, iterum læuigantur, & succo lentiæ commiscuntur. maior autem minörve copia adhibenda est, vt rei necessitas exigat. Aliud. Calcis viuæ, auripigmenti, sandarachæ, chartæ cæbulæ, chalcitidis pares portiones, in pollinem redigantur: & aceto admixto pastillos confice. vbi vsus postulat, myrti decocto dissolue: & medicamentum huiusmodi est præstantius. Aliud admodum bonum, & cui coniuncta securitas est. Florum rosarum, liquoris papaueris, acacie, gummi, balauitij, succi hypocistidis, singulorum partes tres: gallarum plantaginis seminis, cuiusque horum partes due. lycij Indici: si rosarum succus in promptu non sit, tres foliorum partes pro succo satis erunt: hæcque læuigentur omnia, & plantaginis succo excepta in pastillos ponderis drachmæ vnius redigantur. In his medicamentis hoc sciendum est, quæcunque adurentium, crustas inducentium, & vehementissimorum maximam copiam habent admixtam, eis cautius esse vtendum, propter metum eis adiunctum, ne error committatur: quæcunque vero maiorem partem habent adstringentium, eis audacius, & confidentius vtendum: quia siquid præter sententiam accidar, noxa grauis non sequitur. Hoc etiã in dysenterijs visum fuit, vt cum vlcer aliquod vasculum eorum, quæ intra intestinum sunt, contingeret, & magis oppresso intestino, in causa esset, vt sanguis ipse excerneretur: & quandoque sanguis concretus exiuit, quandoque vero non compactus. huic constitutioni conueniunt clysteres, qui adstringunt. Est etiã alia quædam in dysenterijs differentia, vt quæ vehementer descendunt, in quibusdam acria excernendo sint. horum signum, est ipsius egrotantis anticipatio. nam morsiones molestissimæ sunt, & vlcera quoque ab acrimonia defluxionis excitantur. clysteres igitur tum conueniunt, qui acrimoniam obtundant: quales sunt qui ex tritico parantur, cū quibus decoquatur piuguedo capræ sed satis erit

fuis, & bouis. Sed caprilla magis apta esse existimatur. tritū cum decoctum succum crassum ex se mittit: qui vna cum pinguedine commixtus clysterē facit ad ea, quæ nunc dicta sunt accommodatum. Alij clysteres. Oryza decoquitur, aut alica, eodem modo; aut lenticula cum caprilla pinguedine: aut palmulæ pingues: & ex eis clyster efficitur. Alij. Gummi, aut tragacantha simul cum aliquo ex antedictis coquitur. si vero papauer etiam simul incoquatur, clyster is dolorem valde leuabit. Alius, qui paratur hoc modo. Lini semen cum papaueris vagina, & ipso etiamnum semine, & succus qui inde emanat, mordicationibus aptus clyster efficitur.

Alius, qui ad eadem valet. Ex prædictis succis quemuis cape, & papaueris liquore clysteri iniice. præstantissimus enim omnium ad has affectiones est, sed cautione opus est. nam si supra vires ægrotantis indatur, periculum affert, ergo cū imbecillum corpus est, hoc remedio non est vtendum: vel si vramur, perexiguū imponemus, habita virium eius, cui datur, ratione. si etiam gracilis ægrotus sit, ne tunc quidem hunc liquorem infundemus: nisi admodum paucum. In his est etiam hoc intelligendum, quibusdam dysentericis purulenta excerni, quæ pura vlcera esse declarāt: in quibus vtendum hisce clysteribus est. Ceratum ex myrteo aut rosaceo fit, & admodum liquidum iniicitur: aut aliquid adstringentium, quæ ante memorauimus, sed adstringētis pauca esse debet copia. Hos clysteres intēdes, aut remittes, si addas, aut minuas, habita ratione affectionis, quæ proposita sit, simili quoque modo ex vno in alium transfundes, cum ita postulare tēpus videatur. Mēsurā autem clysterum pauca esto: ne sua illuie prægrauet, & ideo excernendi cupiditatem excitet. non tamen ita exigua sit, vt ob eam causam in ipsum intestinum longissime peruenire non queat. nec etiam semel duntaxat, sed sepe iniicendi clysteres sunt, & hoc in omni alui secessione est optimum: nisi clyster ex liquore infundatur, quinetiam clysteres medicamenta crustas inducentia continentes, non sunt continenter ingerēdi, sed magnis spatiis interpositis. Iam vero præstat etiā id indicare: clysterē nō omnino calidū esse debere, sed vfg; adeo, vt ne frigoris sensum inuehat, atq; hæc de clysteribus ad dysentericos accommodatis à me dicta sint, nam de iis, qui tinesimo conueniunt, nihil est, quod diuersum à superioribus dicendum putem. verum id solum commemorandum, clysteres

clysteres in tinesmo maius emolumentum asferre, quam in dysenteriiis: quia in tinesmo longiore tempore in affecta parte morantur.

Aliud genus clysteris extremo intestino laboranti idoneum. Cap. 26.

Circa intestina morbus quidam huiusmodi oboritur. mucus permultus excernitur: estque mucus res quædam, qualis est intestinorum abrasio. neque est sanies quædam, neque sanguini simile vna effluit: & in excernendo cum hoc ipsum exit, nulla desidendi cupiditas vrgens excitatur, nec vlla vehemens necessitas vrget, vt citius excernatur: sed talis est, vt grauitatem extremo intestino asferat: quæ neque est præcipue vehemens, neque quicquam asfert molestiæ. Ciborum vero excrementa, si nihil aliud incidat, quod ea perturbet, per se ipsa procedunt sanis similia: neque quicquam est eis admixtum: totumque corpus nihil insigniter neque in colore, neque in carnis copia, neque in viribus lædi videtur. Veruntamen qui in hoc statu morbi est, non omnino abest à calamitate, in quo quidem morbo male affectum esse extremum intestinum videtur: sed accidens vlcus non est: sed mea quidem sententia, quod efficitur, inde trahere originem videtur, quod excrementa singulis corporis partibus ingenita eo confluant: quæ non aliunde fiunt, quam cum alimentum singulis partibus distribuitur, & partes ipsæ minus recte sunt affectæ. Ergo cum hic morbus in extrema intestini parte insideat, clysteres apti fient ex ficibus siccis aqua decoctis: in qua aqua myrrha trita immergatur, atque hoc medicamentum erit huic morbo idoneum. Alius clyster sit etiam hoc modo. Aloë ficuum decocto admiscetur. hi clysteres intestinum humefcens exsiccantes, expellere morbum possunt.

Clysteres in cholera sicca.

Cap. 27.

Cholera sicca à vehementi quadam eorum, quibus homines vescuntur, corruptela exoritur, cum ea non excernuntur, sed in ventre atque intestinis continentur, repletionisque, & dolores vehementes creant. huius mali remedium est clyster iniectus, qui euacuandi vim habeat. Cui enim cibi nuper corrupti fuerint, atque in eas intestini partes amandati, profecto clyster eis admixtus potest ea quæ ibidem cohibentur, educere.

re, sed tamen omittendi huiusmodi clysteres sunt: utendūque iis, qui status attenuant, & eorum, quæ continentur, concretionem diffundunt. Sunt autem hi. Oleum ipsum calidum: aut ei incoquatur cuminum, aut forniculum, aut rutæ semen: quæ optima erit, si montana fuerit, bonus etiam clyster ex ruta viridi fit. sed multi comam oleo decoquunt. verum decoctio rutæ vim perdit, ita igitur parabitur. Vbi oleū valde ferbuerit, ab igni amoueto, eique adhuc feruenti rutæ comam iniicito, conflagrescit enim in oleo, & in eo vires suas relinquit, atque ita hic clyster mirum in modum cholere siccæ cōducit.

*Ad ileon, hoc est tenuius intestinum accommodati
clysteres* Cap. 28.

Voluulus post inflammationem aliquam fit, quæ suo tumore transitus, & meatus occupet. sique maior, & perfectus tumor sit, ne status quoque transeant, prohibebit, & ne cibi excrementa descendant: si minor, tantūmodo difficilem exitum facit, sed non penitus sterqus vetat excerni. cæterum inflammatio modo hâc, modo illam intestini partem obsidet: quæ res facit, ut tū bene, tum male hisce clysteribus utamur. Interdum enim superiores partes prope ventrem occupat: interdum vero & ianitoris partem aliquam apprehendit: interdum in gracilibus intestinis insidet: interdum colon obsidet. quæ omnia ex his signis dignoscentur. si inflammatio fiat ab iis partibus quæ à ventriculo ad intestinum transitus patet, ventriculus statim impleri mirum in modum videtur, etiam si perexiguū quid biberint, aut comederint: multique vomitus ex quavis occasione contingunt: & totum etiam corpus perturbatione & molestia afficitur. si vero aliquod ex gracilibus intestinis inflammatio occuparit, in eo quoque casu vomitus fiunt, sed nō tamē ita multi. Vbi autē sita hæc intestina sint, nobis prius dissectio monstrauit: & potius in his videtur dolor esse. verū neque in his, neque in superioribus omnino prohibetur excretio. Cum enim in sublimibus partibus sit inflammatio, omnia, ut sors feret, inferius descendere properantia, exitu non priuabūtur, nisi aliquod aliud impedimentum, quale est, cui voluuli nomen est, contingat. & venter admodum fluit, cum inflammatio superiores partes exerceat: vnaque infra locum affectum quæ in me-

sen.

fenterio sunt, semper ad inferiorem intestini partem aliquid propellant. idque est, quod Hippocrates ileon inanem vocauit. si vero inflammatio in colo sit, hæc consequentur: vomitus multi fiunt, & perturbatio eo tempore modum excedit, & dolore conficit eam partem, vbi dissectio colon esse docuit: & transitus ciborum, & flatuum nunc penitus impediuntur, vel parum admodum dehiscunt: quatenus diminuta inflammatio suo tumore internam coli partem occupans, relinquit transeundi locum. sunt igitur hæc notæ, at qui hoc morbo detinentur, nō eis omnibus iniiciendi clysteres sunt: sed iis, quibus circa colon intestinum inflammatio est. Erunt autem vtilles ad hoc morbo laborantes, clysteres omnes, quicunque ad sedandas inflammationes valent: qui sunt huiusmodi. oleum calidum per se, vel cui melicratum sit incoctum. Est & alius huic idoneus, qui ad hunc modum componitur. Cum oleo butyrum eliquatur, & ita moderate calidum iniicitur. interdum etiam & butyro lini seminis succus commiscetur. Alius huiusmodi. Hyssopū cum oleo colliquamus, & parum resinæ terebinthinæ admiscemus. Alius. Cum oleo caput papaueris decoquitur. caput postea papaueris abiicitur, tum oleo butyrum miscetur. sed hunc clysterem nō esse copiosum oportet: quoniam impleta in inflammationibus intestina contunduntur, atque affliguntur.

Ad colicos

Cap. 29.

Colon à dextro ili incipiens vsque ad eum locū pertingit, in quo iecur est, inde demissum, & dextrum hypochondrium præteruectum, ad sinistrū venit eodem: vbi proxime ad splenem accessit, ad sinistrum ile vicissim pergit: cæterum prope spinam infra descendit, in ea igitur parte, in qua locatum esse colon nouimus, dolores quidam, & inflationes oboriuntur. hominibus ita affectis cōueniūt clysteres tales, quales in cholera sicca diximus.

Ad renum vitia

Cap. 30.

Renes & colon mutuo afficiuntur, & quemadmodū mutuis morbis corripiuntur, ita etiam remediis eisdem subleuantur, ex quo fit, vt nephritici plerique iis clysteribus vti debeant, quos colicis idoneos esse docuimus: qui quidem sunt ij, qui ad cholera siccam valere à nobis sunt dicti.

Commune quidpiam habent, & consensum morborum inter se colon & vterus ita, vt inflammationi vterum obfidenti, merito conferant ea, quæ in colon iniiciuntur. ergo infundendum est calidum oleum, cui accedat anserina, aut gal. linacea pinguedo: aut butyrum cum oleo misceatur: aut hyssopum, aut lini seminis decoctum, aut aliquid aliud eorum, quæ in ileo attulimus, adiungemus.

Quoniã autẽ vesica vicina est intestino, & simul etiã con-
nata est, & in morbi consensum cum eo adducitur, quan-
doque etiam aliquo ex iis clysteribus vti conuenit. Ergo
vbi inflammatio vesicam vexet, viles erunt clysteres, quos
ad ileum facere supra memorauimus. si vlcus in ea sit, ei-
que adiuncta sit inflammatio, idem clyster erit idoneus:
si inflammatio coniuncta non sit, clysteribus non est opus.
Vesicæ quoq; talis quidã morbus accidit. vrinæ nõ pauca à
renibus in vesicam transmittuntur. qui sic affecti sunt, atque
hac calamitate circũuenti, foras pellere vrinas præ imbecil-
litate non possunt: sed ipsæ per fumen loco accommodato
reperito exeunt. ad hos faciunt clysteres, qui constât ex oleo
in quo cyminum sit decoctum: quod calidum iniiciatur. in
eodem incoquitur non secus sceniculum, & ruta. ad quod
malum cetera quoque vrinam prouocantia faciunt. nam le-
uigando remittunt vesicam, & leuant, & promptiorem ad
excretionem reddunt. si vero propter nimiam vrinæ copiã
supprimatur vrina, clyster morsum aliquem inuehens, & ex-
pultricem potentiam excitans, vesicam ad excretionẽ præ-
parabit. aloë pura hoc potest efficere: itẽmq; cyclamini suc-
cus, omnino vero id quod iniicitur paucum esse debet: &
cornu clysteris esse quam breuissimum: ne vlla clysteris por-
tio debitas partes transgrediatur.

Helminthæ, qui superioribus intestinis continentur, ac-
commodatis potionibus expellendi sunt: eos vero qui ad
colon sunt, per infernas partes educere possunt clysteres:
qualis

qualis est, qui oleum recipit, in quo absinthium, aut abrotinum, aut cuminum, aut menta, aut lupini decoquatur, atque ubi satis decocta hæc fuerint, oleum per clysterem iniicitur,

Ad Ascaridas,

Ad extremam intestini oram talis quidam morbus oritur. animalia quædam pusilla, quæ à materia * creantur, ascarides dicuntur. eis remedio sunt clysteres: tum ex acribus quidam: tum vnus etiam est, qui ex cedriæ inunctione perfruat. porro clyster non debet esse recte perforatus: sed in latera, sic, vt multa exigua foramina in orbem habeat. id etiam quod infunditur, non debet multum esse. ita enim partes debitas non excedet. apta est huic morbo aqua ex cinere confecta, utpote quæ præsentissimo sit remedio, eadè per clysterem iniicitur,

Qui clysteres vim habeant alendi eos, qui alioqui non nutriuntur.

Cap. 34.

Alia quoque calamitas quandoque contingit, ad quam tollendam clysteribus est opus. nonnulli tam vehemèter ab alimentis abhorrent, vt periculū consequatur, ne ob alimentis defectione pereant. quibus clysteres ij sunt idonei, qui alere corpus possunt: quales sunt hi: ptisanæ, aut tritici cremor, aut farinæ ablutio, aut alicujus cremor: aut res, quæ sunt generis eiusdem, debet autem cornu clysteris, si vsquam alibi, tum hoc loco esse quam longissimum: & manibus compellendus maxima vi clyster est, vt ad remotas, supernasque partes quam maxime conscendat.

Quibus clysteres iniiciantur, cum minime opus sit.

Cap. 35.

Plerique sunt, qui nihil excernunt, excrementaque eorum in colon non perueniunt, sed supra continentur. iis non iniiciendus clyster est: quandoquidè scire debemus, clysterem non longius, quam ad colon ascendere; neque educere quicquam posse eorum, quæ superioribus intestinis continentur. ergo superuacaneum est eo tempore clysteribus uti. sed in primis danda opera est, vt excrementa in colon descendat, ad quam rem conficiendam, in primis vtrum tempus satis sit, an secus, spectandum est: & cum tempore etiam facilitas

transitus, aut difficultas ciborum, quibus homines vescuntur, nam alia citius, alia tardius deorsum descendunt. præterea habenda quoque ratio est naturæ eius, cum non egrotaret. si enim aliis suapte natura facile fluebat, citius excrementa subducentur: si vero difficulter, tardius. quin etiam si manum admouerimus, eius repletionem perspicuo inueniemus. si modo infra peruenerunt feces, si non infra pulsæ sunt, ea parte locus inanis apparebit. ad hæc in lumbis quoque grauitas est, si extremum intestinum sit repletum. sed & status eo tempore stercoreis fœtorem redolentes, excrementa infra peruenisse nobis declarabunt.

Quibus clyster non iniiciuntur, cum tamen opus sit.

Cap. 36.

Secessum alui quendam περιεσῶν hoc est circumfluxum Hippocrates nominat. fluxus tenuis is est, & fecibus non commixtus: & partim per se prodit, partim cum duris cibi excrementis, quæ in egestionem delabuntur, quibus tamen admixtus non est, si igitur quæ à cibis intersidunt, foras egerantur, nihil opus est clysteri: si vero ea non excernantur, hicque circumfluxus solus exeat, tunc medici quamplures clysterem perhorrescunt: verum qui prudens est, & sapiens, eo vitur. hic enim tenuis fluxus aut nihil, aut certe parum, non mediocrem molestiam afferet. signum autem humiditatis alui hoc tenui fluxu, ut ciborum excrementa non secedant, primum est, ut cum prius secessio non esset cohibita, nunc nullo modo feces excreantur: deinde vero tangenti, colon impletum esse manus significabit.

De figura eius, cui clyster iniicitur.

Cap. 37.

A Egrotus resupinatus esse debet, tum contegendus: ac ne cavitatis appareat, stragula admouenda sunt, ut corpus contingant: sintque aut vestes attritæ, aut linteorum partes, aut talia quædam. calida etiam sint, ne suo frigore homini horrorem incuterent. tum crura contrahuntur, qui situs mihi videtur conuenire. nam sublimem extra lumbum attollere, incommodum est. perinde enim est, ac si corpori inanimato clysterem indas. quandoque etiam in latus æger vertendus est. nam si vesica inflammata sit, in coxædice fit suppuratio, aut gibbus redditur: atque ita pōdus, aut tumor im-

pedis

pedit aut clysteris ingressum, aut exitum excrementorum. oportet ergo facere, vt in alterutram partem deorsum tumor vergatur, si absque impedimento perficere cuncta velimus. Interim dum clyster imponitur, egroto imperandum est, vt neque clamet, neque respirationem contrahens sursum imum ventrem retrahat, sed simpliciter iacentem conari, vt simplicissime respiret, qua ratione nemo iniectioni clysteris repugnabit. vbi vero cessat is, qui medicinam adhibuit, plerique iubent, vt homo sese huc, atque illuc circumuoluat, ego vero id fieri prohibeo.

*Quot modis clysteres voto non respondent, ex Mnesubii
commentariis.*

Cap. 38.

Clysterum frustrationes tribus fieri modis consueuerunt: vel cum quis clysterem non recipit, vel cum eum non continet, vel eum emittere non potest. hæ causæ sunt partim à corporibus & morbis, partim quod male clysteribus vtantur, quod ergo clyster non recipiatur, impediente morbo, causæ quædam huiusmodi. Vt cum inflammatio partes animas internas exerceat, & tumor excitatus sit, vt humor expressus longius progredi non queat, tumore impediante, & contra agente, itémque status eodem loco contentus id ipsum efficiet, cum scilicet neque secedit ipse, neque humoribus ingredientibus transitum concedit. Medicorum errores sub tempore constituuntur: vt cum in durum secessum incidunt, non obseruant clysteris fistulam, sed ab ipso secessu impediti, vi impellunt, & fistulâ in sterco coniciunt, ex quo fit, vt eius foramen ab iis, quæ obfistunt, obturatum non possit prorsum clysterem emittere. Idem eueniet, si non recte fistulâ imposuerint: sed in aliquod latus inclinarint: siquidē cutis foramen obstruit. huic simile quippiam contingit, cum plena lotij vesica est, & resupinatis clysterem indentes vesicæ grauitatē & pondus ad intestinum retrahant. ita enim fistula occlusa vim clysteris ante progredi non sinit. ex quo fit, vt egroti clysteres his modis non recipiant. Continere autem eos non possunt, causa aliqua circa anum naturam irritante, propter vero medicorū errores, is etiā error, qui tēpori attribuitur, contingit, cum acrem admodum clysterem faciunt, ergo cur clysteres non contineantur, has causas asserre quispiam poterit. Quam ob rem autem is, qui clysterē

accepit, emittere non possit, causam aliquis, & præcipue in affectionibus tenuioris intestini, in morbum retulerit: cum plerunque in intestinis sit, plerunque vero in loco, qui inter ventrem interiectus est, & cutim, quæ totam naturam internorum articularum in orbem complectitur. cum igitur compressis intestinis ab illo ambitu orbiculato spiritus supra firmetur, & incumbat, si conetur quispiam eo tempore clysterê eò vi adigere, flatus eum foras prodire amplius nõ finit. comprimit enim extrinsecus intestinum constringens. medici vero vehementer errant, qui res acres iniiciunt. cum enim locus continens exacerbationem nullius cupiditatis desidendi habeat, continet. Præterea si quis clysterem vi comprimens, faciat ut supra magis conscendat, eum ad superiorem intestinorum inuolutionem propellet, & clysteri non parabit viam, ut retro possit cedere, atque exire. nam morsu excitato locus statim intumescit, & flatus conuoluit, qui ne exitus pateat, impedimento sunt. est autem hoc plurimum commune erratum: quia existimant, simulatque clyster iniici incipiat, si quamprimum eum intro expresserint, se hominem facillime liberaturos. sed minime verum hoc est. nã si cito introeat, citòque exeat clyster, secessus exustus non statim perspergitur, & humectatur. si quis enim molli- re secessum velit, totusque clyster iniectus diutius contineatur, venter à plenitudine distendetur, & dolebit. quam ob rem paulatim iniici clyster debet, etenim sensus nõ ita molestia afficietur, & ea pars clysteris, quæ primum ingressa fuerit, paulatim * feces humectabit: si vero totus ingrediatur, non omne tempus à primo usque ad extremum dabitur infersioni eorum, quæ intus continentur. ex quo fit, ut nihil yeret, cum totus clyster fuerit expressus, quin statim excitationem ad sedem moliatur: nec multo tempore venter ob clysteris copiam intumescat, neque ad excretionem feces adhuc siccae excitentur. Iam vero qui clysterem imponit, debet semper inanem clysteris partem couolucere. est enim hoc valde accommodatum: quia sæpe nos præterit, clysterem ex ventre in ipsum vas clysteris recurrere, nisi continenter exprimatur.

Ex Rufo, de glandibus.

Cap. 39.

Consequens est, ut de glandibus dicamus. iis enim sæpe

VII.

utimur, ut feces excernantur: & præsertim in iis, qui clysteres non admittunt, itémque in pueris, & mulieribus. quandoque etiam in iis, qui stomachum auersum habent, aut quibus caput obstructum est: aut in quibus partes à clysteribus facile irritantur: aut in quibus detinetur id, quod injectum fuerit, ut memoria atque irritatio excretionis suggeratur. sæpe etiam purgandi causa glandes imponuntur: quandoque de-
riviandi gratia, ut in febribus quibusdam acutis, & diuturnis, in angina, & cæteris suffocationibus: itémque in doloribus capitis, lippitudinibus, vertiginibus, quæ cōtinenter contingunt, & tenebricosis perturbationibus, eis utimur: & ut reliquias inflationis & resolutionis excutiamus: & auxiliij etiã causa adhibentur, ut mulieres faciunt, cum menstruæ purgationes incipiunt apparere. & quæ iam trimestres fetus in utero gestat: quos glandibus mirum in modum mordentibus corrumpunt. utuntur etiã ij, qui valde mordacem glandem prius indiderunt, & quos crebra desidèdi cupiditas exercet. quibus itidem hæmorrhoides prociunt, accommodatæ sunt: & conueniunt doloribus hypochondriorum in febribus obortis. & quibus suspicio est, ne in somni propensione cadat. Ceterum glandulæ conficiuntur ex sale tosto, & melle: & ex melle ipso per se cocto ad consistentiam: cui etiam admixtum sit absinthium. huiusmodi autem comode ad stomachi subuersionem utemur: & ad helminthas, quam ad rem hyssopum quoque, & tragoriganum, & lupinos melli cocto admiscebimus. hæcque robustioribus vetriculis conueniunt. Fiunt etiamnum ex resina terebinthina, & nitro, & quandoque ex grano Cnidio, cuius moderata sit portio. sed quia morsus excitantur, idcirco partes oleo moderato vnguntur. quandoque autem modicum pyrethri, aut piperis, aut sinapis resinæ miscebimus: eaque glandula paralyticis, & flatibus, quos perfrictio exciuit, conueniet. Centaurium vero pici & cerato additur: & inditum, & assumptum ad pudendi resolutionem utiliter adhibetur. infantibus vero grumus salis inditur per se oleo perfusus. mensura est, ut nucleo sit similis. Et * agetharium detracto cortice. quæ etiam teri possunt, & excipi, ut pari modo quispiam eis utatur. Bitumen vero & resina cum exiguo panace & hyssopo composita, conueniunt iis, qui crassos humores colligunt, & quorum refrigeratæ sunt partes, & qui lumbricos ascaridas gignunt, &

colis resolutionibus, & menſtruis purgationibus ſuppreſſis, & item duritiæ, & diuturnis refrigerationibus. Ficus etiam cum nitro miſcentur: & vua paſſa, abieſtis acinis: adieſto nitro, & cymino. Ex his quædam nucleo, quædam collyriis ſimilia infunduntur, & quædam per ſe imponuntur, quædam lana molli excepta induntur, lana prominente, vt facilius euellantur. quod præcipue in iis, quæ acria ſunt, & anum facile commordent, obſeruatur.

De inunctionibus.

Cap. 40.

Iis, quæ inunguntur, vtitur in corporibus, quæ nimis adſtriſta ſunt, quæque partes delicatiores & imbecilliores habent: ſed trahendū eſt vehementius. Uſu vero ad hoc probata ſunt hæc, cyclamini ſuccus aqua aut hydromelite reſolutus, fel taurinum, elaterium, granum Cnidium, vua taminia: hæcque terenda, & melle excipiēda ſunt. itēque colocynthidos decoctum, quæ melicrato incoquatur, cuique fel taurinum accedat. Ceterū in omnibus acribus admouendis prius ſouendæ partes ſunt, & oleo prius inungēdæ. deinde inſidendum in ſcængræci & maluæ decocto ſedem eo feruore intendendo ſimul, & foras propellēdo. quæ ſi plus excedat, portulacæ ſucco, & oui inunſtione vtetur, & melilotum melicrato incoctū ſuperdabimus. vitellos quoque ouorum elixos, & cerata ex myrto facta imponemus. Ex omnibus autē glandulis ad morbos diuturnos efficacioribus vtendum eſt. & in quibuſdam bonis corporis habitibus, cum febris inordinatis non iaſtantur, idem obſeruandum. ſimplicioribus vero vtendum in delicatioribus, & febris acutis, vt feces deiciantur. tempus vero horum adminiſtrandum idē eſt, atque id, quod clyſteribus eſt præſcriptum. Atque hæc quidem ſunt, quæ de clyſteribus, deque glandulis tradenda eſſe exiſtimauimus.

Ex Dioſcle, quæ ventrem ſoluant.

Cap. 41.

Mercurialis & vitis cum per ſe, tum cum betis & braſſica incoctæ, & vna cum cibis aſſumptæ, aut cū pulte in ſorbitione datæ, deiectionem abunde cient. Cnicus multis modis apparatus idem facit. nam vel ſuccus ex eo exprimitur, & potui datur, iſque ante cibum melle, aut vino dulci temperatus aluum ſubducere conſuevit: ſit ex eodem ſorbitio ad
can-

eandē rem valens. in maza quoque cōiectus idem pręstat: & obsonia in eo coquuntur. eodem vti poterit quispiam, si siccet, & modice contūdat, & cribro traiciat: tum iterum tundat cum melle, & ad cerę formam, non admodum durā redigat, & ex ea ante cœnam capiat quantum caricę mediocris magnitudinem compleat, aut paulo magis, aut minus, vt ei qui vtitur, conferre videatur. Fiet autem vehemēti-
 tior, si cnicus crudus frangatur, & pars interna eximatur, cōteraturque, & melle excepta eodem modo, minus tamē quā cum frigitur, sumatur. nihilo vero minus absq; molestia soluit aluum fluor, qui ex sycaminis prodit, ex melicrato sumptus, itēque cibis inspersus & commixtus. Ex cōsuetis vero terebinthina resina pręstat omnibus. Ea vero, vt est, paulo maiore mensura, quam sit faba Aegyptia, post cœnā capiēda est: aut in poculum coniiciēda, addendūque mellis non minus quam triplum, & duobus aquę calidę cyathis diffundēda, & ita bibēda.

Ex Dieuchthe, quę leuiter per infernas partes purgent.

Cap. 42.

Marina aqua decocta, & sub dio detenta potatur, in primis quidem cum pari aquę dulcis portione: tum vbi subducit, duę aquę dulcis partes vni parti marinę adduntur, idque vsquedum satis purgatum esse videatur. Hoc etiā facere solent, brassicam læuigant, exprimuntque, & cnicum contusum inspergunt: & in vase fictili ad solem ponunt, donec crassitudinem nanciscatur: tum remouent, dant vero huius drachmas duas ieiunis ex melicrato. & leuiter aluū subducit. Lenticularum quoque decoctum cum modico salis purgat. Iam vero vuę passę satiuę decoctum sub dio detentum purgat. ac simile quippiam facit salis acetabulum cū pari mellis portione, & aceti heminis duabus sub dio positum, & postea temperatum aqua datum. magis vero aluum soluunt allia in melicrato elixa: & resina nitro excepta, & ante cœnam data. & betę, & cępę in melicrato decoctę. & catapotia ex nitro, pipere, resina confecta, & brassica, si quis ea decocta cum nitro vescatur, & iusculum absorbeat, aut folia actę cum beta decocta idem pręstabunt.

Ex Lyco, aluum subducentia.

Cap. 43.

Styracis, scammonię, ytriusque pares portiones, cōcitur

ad hunc modum. styrax valde admodum in mortario teritur, vt moliri queat: eique scammonia adiicitur, & globuli ad fabæ magnitudinem conformantur. Aliud. Scammonia cum sale candidissimo permultum læuigatur: tum in plumbea pyxide decoquitur. Ratio vero decoquendi est huiusmodi. p. yxis plumbea duplex est. eius operculum habere debet aut foramen, aut fistulam, per eam viam scammonia cum sale trita inditur: idque vas in olla, quæ lomento fabarum plena sit, infidet. coquitur autem lomentum fabarum, quod pyxida continet, posca affusa, non autem aqua. vbi lomentum coctum fuerit, etiam satis cocta erit scammonia. cum hoc factum fuerit, medicamentum ipsum finendum est, vt in pyxide refrigeretur. id postea iterum læuigabis vel per se, vel piperis albi tantum addens, quantum satis sit ad medicamentum rite condiendum. atque ita parata scammonia neque ori, neque stomacho insuauis erit, & nihilo secius purgabit.

Galenî Picra.

Cap. 44

Aloës drachmæ centum: spicæ nardi, xylobalsami, mastiches, asari, croci, cinnamomi singulorum drachmæ sex. Ego vero aloës drachmis 90. croci drachmas quinq; impono, atque ita vtor. Præterea ad aluum subducendam, aloën non lotam accommodatiorem esse scire debemus. eam lotam magnâ medicamentosæ facultatis vim amittere. quam etiam febricitantibus dare quispiam audeat, si non vehemens, sed admodum debilis febris sit. Multi vero etiam medicamentum ex aloë non lota febricitantibus dederunt: ac deinde cum nihil manifeste lesissent, in aliis maximam noxam sunt experti ex infestissima enim aloë, etiam lota, est iis, qui citra vitiatos humores calida & sicca intemperie laborant. proxime ad hos accedunt, qui siccam intemperiem, etiam si cum frigore coniuncta sit, contraxerunt. ad summam qui ex sola qualitate particulam aliquam læsam habent, ab aloë offenduntur. intemperies enim, quæ in humoribus sunt, medicamenti eos euacuantibus indigent: quæ vero absque his consistunt, in tabem penitus ex vſu huius medicamenti, quod ex aloë constat, deueniunt. Vbi ergo vitiatas humor ventriculi tunicas irrigat ita, vt nausæ symptomata magis, aut minus consequantur, picra ex aloë vtilis est, eum humorem euacuans. inest enim aloë purgandi vis, sed non valida: sed
tanta,

tanta, vt quæ in ventre sunt, quæ etiam contingit, purgare possit. si vero aliquando copiosius exhibeatur, vsque ad loca iecoris conscendit. non est tamen medicamentum, quod totum corpus purget: verum biliosarum ventriculi affectionum optimum medicamentum est: adeo vt vno die sæpe multos, qui stomachici existimantur, persanet. In iis autem, qui tarde concoquunt, non omnibus par est picram dare: sed iis solum, quibus id à succis vitiatum excitatur: & eo magis etiam, si tenues illi, biliosi quæ fuerint, quandam etiam facilitatem asferet iis, qui humida intemperie citra humores laborant, quæ partem affectam ita irriget, vt non secus quam nervi colligantes in articulis relaxatis, exsoluatur, atque luxetur. Quibus vero bilis in ventriculo, & præsertim imis eius tunicis continetur, accommodatius inuenire medicamentum nullum poteris. iis vero qui inflammatione aliqua vexantur, non absolute omnibus temporibus inflammationis datur: sed vbi ea concocta fuerit, & declinet, nam & concocta medicanda esse, præclare censuit Hippocrates. Recte autem quis hoc medicamentum tarde concoquentibus, bilimque vomitentibus, aut quibus alia quadam fluxione stomachus teneatur, dabit, si aquæ cyathis quatuor mixtum dederit: veritus ne mel stomachi subuersionem, quæ fieri consuevit, excitet. sed in declinatione internarum inflammationum recte ex hydromelite propinabitur, quemadmodum etiam præbetur iis, quibus ciere vrinam, aut purgationes menstruas prouocare oporteat. sæpe autem hoc medicamentum dare consueui iis, qui suffusorum symptomata ex stomachi affectione patiuntur, & iis qui aluo adstricta laborant, & mulieribus, quæ non probe, sicut dixi, purgantur: in quibus maiorem efficaciam habet, vbi aloës drachmæ 80. & croci sex fuerint. præstat etiam pro asaro carpesium coniicere. quanquam etiam vtrisque adhibitis aliquando medicamentum confecti. datur ad summum huius medicamenti drachma vna cum aquæ cyathis tribus.

Purgans medicamentum ex cydonio.

Scalpendum est cydonium circa semen: deinde euacuatum scammonia implendum, tum crusta circumplectendum, &

I I B E R

affandum: postremo dandum vt comedatur. atque ita aliud subducitur, & stomachus minime subuertitur.

Catapotia ex aloë.

Colocynthydos pars vna, scammonæ & aloës singulorū partes duę: succi absinthij pars vna.

*Philumeni purgans medicamentum ad oculos diuturna
fluxione oppressos.*

Cap. 45.

Marrubij, agarici, chamædryos, colocynthidos medullę, stœchadis, singulorum pondo decem: opopanacis, sagapeni, petroselinij, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum quinque: cinnamoni, spicæ nardi, myrrhę, polij, croci, singulorum quatuor. sicca terenda simul sunt omnia, & per cribrum traicienda: opopanacen vero, sagapenūque & myrrham confracta in pila macerare in melle oportet. his postea leuigatis sicca addenda, & ita conterenda: & sic confecta vitreo vase excipienda. si quę mel desit, affundendum erit. Hoc medicamentum mirabile est proprie in morbis capitis diuturnis. quam ob rem oculorum quoque affectionibus accommodatissimum esse, vsu compertum est. vêtrem enim mediocriter soluit. si vero sub vtendi tempus obolos quatuor, aut sex scammonę capiat, efficacius purgabit. reuelit namque à capite omnia, & ferme etiam nimis. & quod à naturali corporis habitu alienum inuenit, secernit, & foras pellet: vt recentiora ab eo reddita corpora, & constitutiones & actiones suas non ita multo post purgationem acquirat. summa eius portio drachmas duas continet, cum melicrati cyathis quinque præter scammonęam, quæ adiungitur. ac quibusdam quidem medicamentum ipsum, idque vna eius portione, pristinam partium valetudinem potuit restituere, non tamen nuda puraque purgatione naturalem affectionē, & hilaritatem ratione distributionis gignere, atque restituere existimetur. quibusdam autem id effecit tum secunda, tum vero etiam tertia portione, in aliis vero ita preparat corpora, vt auxilium à metasyncriticis sint perceptura.

Archigenis purgantia medicamenta febricitantium.

Cap. 46.

In febribus bonorum morum, hoc est, in quibus vires
cor.

corporis subsunt, sed tempus breue est, detractio confertim facienda est, vt morbi continuitas intercідatur. ergo in tempe-
 peratis vtendum est venæ sectione: idque potius in calidioribus, quam humidioribus est faciendum. si vero humor sit abundantior, tunc materia vtilius purgatione diminuitur, sique purges, non statim scammonia, aut aliquo violento medicamento, sed placido id facies. primum enim quæ imponuntur, quæque illinuntur, si ex violenta materia consistunt, cum per distributionem & transmissionem agant, languida redduntur. Equidem cataplasmate in dici spatio vti consueui, quod hypochondrio superdarem ita latum, vt vsque * ad vmbilicum pertineret. Quandoque etiam loliaceæ farinæ partes tres vni parti Cneori admixtas melle decoquens, totum ventrem comprehendo: aut tithymali liquore obliuo: aut cyclamini succum pari pondere, dimidio elatersi miscens & liquido cyclamini succo resoluens vna cum modico mellis, ne nimis exsiccata reddantur friabilia, glandulas cōficio. quæ vbi cyclamini succum accepit, atque in muria præmaduerit, impono, aut aliquid aliud generis eiusdem. Tum ex iis quæ sumuntur, satis fuit mercurialis succus, trium heminarum mensura, cui sal inditus fuisset, aut serum lactis eodē modo. Sine molestia vero hoc omni etati est accommodatum. polypodij partes duæ, cneori, salis, nitri, singulorum pars vna: cnici pars vna. dantur iis qui viribus integris sunt, drachmæ tres. melle autem imbuitur instar placente: aut in hydromelite inspergitur. Ipse quoque; cnicus per se eodem pondere, aut ad summū holcarū quatuor, datus, satis egregie mouet: si quidem febribus ante dictis accommodatissimus is quoque est, & placenta itidem, quā diximus. Clyster vero ex mercurialis, & colocynthidis decocto est utilis: si modo non solas feces, sed etiam aliud quippiam desuper educere in animo habemus. Quemadmodum igitur in his febribus hæc dantur non tanquam cibi, cum cibi perfectam purgationem recipiant: ita ego alimentorum loco pultem ex colocynthide dare consueui. 24. globulos, qui ponticæ nucis magnitudinem compleant, deglutiat vna cum cibus ille, qui curatur: ut os colluat, & aquæ calidæ cyathos ternos sorbeat, & quieti se tradat, purgationem expectans. est hæc præstantissima purgatio, febri quoque non graui, educit autem biles aqueas, & crassas. postea vero multos fuisse curatos.

tos vidimus, multos vero parum ab accessionibus vexatos, balnei vsu fuisse integræ valetudini restitutos. Quibusdam vero bis dari hoc medicamentum necesse fuit: quibus globuli ex eodem temperamento fuerunt dati. & tempus secundæ euacuationis est status februm, quæ bonorum morû dicuntur. cumque lassitudines, capitis, dolores, grauitates, imbecillitates, feruidæ in coxendice affectiones, & labor vrgent, tunc præstantissimum medicamentum est: quod ad hunc paratur modum. Duæ colocynthides capiuntur, excauantur, oleum eis infunditur: per noctem ibi moratur, in ollam nouam reicitur, aqua pari portione additur, confractæ colocynthides incoquuntur, expressæ abiciuntur: succus in alia ollam transfunditur: fuligo abstergetur: puls decoquitur. vbi rite se habeat, nigri veratri & scammoniæ leuis semiholca, si mite velis medicamentum, si intentum holca imponitur. his omnibus in ramenta diductis, orbes fiunt.

Hiera Rusi, quæ ex colocynthide conficitur. ex libro, qui est de morbis, qui articulis contingunt.

Cap. 47.

Hæc primum ad dolorem lateris inuenta, postea ad alia mala valde vtilis visa est. labores enim non diutius producit: neque nimis acute purgat. datur ex melicrato, aut oxymelite. imponitur autem succo ptissanæ diluto, & melle condito, datur ad summum drachmæ tres: minimum vero, vna, in quibus pauca euacuatione opus esse videatur. Facit etiam ad dolores articulorum: eamque dare sæpe oportet, & in ea confidere: quippe quæ semper id, quod decet, efficiat. purgat enim neque acriter, neque confertim: neque aliunde magis, quam à morbo. Mensura in his satis est drach. 4. in melicrato aqua. sal. vero admiscendus: quia facilius ita pertransit. eius talis est cōfectio. Colocynthidis iterioris drachmæ duæ: agarici, chamædryos, singulorum drachmæ decem: opopannacis, sagapeni, singulorum drachmæ octo: petroselinî, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum drachmæ quinque: cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, croci, polij, singulorum drachmæ quatuor: mellis quod satis sit ad hæc omnia assumenda.

*Purgans medicamentum, quod sordes ventris accommo-
date deducit, & simul thoracem, & caput suble-
uat: idque ad Iustum auctorem refertur.*

Habet hoc medicamentum interioris colocynthidis ægyptiæ denarios duos & triginta, marrubij, chamedryos, stœchados, singulorum denarios 14. gentianæ, agarici, singulorum 12. bdellij, spicæ nardi, croci, cinnamomi, singulorum 8. casie, floris iunci odorati, piperis albi, longique, scillæ tostæ, singulorum 6. radice centaurij, 4. omnia trita bdellio resoluta, panacis decocto, & melli cocto commiscantur, & ex ipso medicamento fabæ magnitudo ante cibos sumitur.

Aluum soluentia.

Liquaminis zinziberis denarios duos: piperis longi, scammonie, liquoris cyrenaici, singulorum denarium vnum: acetum, gari, vtriusque cyathum: conterere, in vnum redigito, datoque cum lactucis vnum, si soluere aluum vis, duos, si purgare. Aliud. zinziberis, scammonij, singulorum vnum. i. salis scrup. 4. acetum, gari, singulorum cyathus.

Granula salubria, stomacho idonea, ventrem subducentia, & præsertim in typis.

Aloës scrup. 2. succi absinthij scrup. 2. Scillam fermento oblitam torrebis ita, vt coquatur. inde educito, & villis abiectis ponderato, & in mortarium coniectam valenter tunda, absinthij succum affundendo, & aloëm tritam inspergendo: simulque omnia commisceto, atque excipito, & molliendo in vnum corpus redigito. facto hoc fermento, extrahere, & repone, factis tamē prius granulis ad ciceris magnitudinem. dato iis, qui ex longo morbo difficulter vires resumunt, si per typos ægrotēt, grana 7. aut 11. aut 13. aut 15. deinceps per dies 5. aut 7. aut 9. Si autem pituitam ab eis duci velis, aut efficaciora fieri, adde toti fermento euphorbij denarium vnum.

Purgans quod placentula dicitur.

Simile drach. vnam, coni drach. 4. piperis drach. 2. Scammonie drach. 3. excipe melle attico. dantur summum drachmæ 2. Vtere etiam ad arquatos.

L I B E R
Pastillus purgans.

Scammoneę drach. 4. euphorbij, piperis, singulorum tantundem. pholij drach. 1. mellis lib. 1. vncia datur.

Oliua purgantes.

Gummi vnciā 1. palmularum conculcatarum abiectis ofsibus lib. 1. mellis tantundem. piperis scrup. 4. amij tantundē, cymini denarij 4. anisi tantundem. aceti sextarium. oliuarum muria confectarum, sine ofsibus lib. 1. palmulas cum melle & gummi contere in pilata maricea: gūmi vero aceto prius macera. vbi probe fuit leuigatum, cætera omnia contusa indito, & simul læuigato: & aceto infuso in vnum omnia fermenti instar adigito. tum maceratas, & dulcedinem in aqua dulci nactas oliuas valde exprimito, & imposito. dato liquoris cochlearia quinque, oliuas tres, si is qui sumit, bene concoquat, & præcedenti die non multa sumpserit: ego vero scammoneę denarios quatuor addo.

Aluum subducens.

Piperis vnc. 1. cumini vnc. 1. zinziberis vnc. 1. foliorum rutæ scrup. 4. epithymi drac. 3. polypodij drac. 3. cnici vnc. 1. mellis quod satis est.

Alia placentula.

Cnici albi fricti, & desquamati libra vna, mellis cyathi tres, anisi drachma, carnis caricarum 30. datur ante cenā, factis partibus ad regiæ nucis magnitudinē, danturque duę, aut tres. Alia. Scāmoneę vnc. aloës drach. 4. euphorbij tantundem: aqua excipiuntur, granæque erui instar conformantur. ex his 7. aut 9. aut 11. aut 13. aut 15. aut 17. aut 19. aut 21. dato.

Medicamentum ad colicos, purgans.

Euphorbij aut iridis, petroselinij, cyperi pares portiones.

Symbiotarium.

Scammoneę vnc. 2. piperis, zinziberis, salis, petroselinij, singulorum vnc. 4.

Purgans medicamentum eos, qui elephantiasin detinemur.

Colocynthidem pulchram, bonamque capito, facitoque ut diem & noctem in oleo madescat: deinde oleum effunde: & in noua ollula colocynthida cum aqua decoque, usque dum flaccescens reddatur: tantum postea similæ adijce, quantum excipere aqua possit. cumque fuerit facta decoctio, adde ellebori nigri drachmam unam, & mediam, scammonæ drachmam unam, & furculo anethino agita: & confice orbem instar lupinorum, aut auellanæ. datoque deglutiendos.

Hiera Iusti.

Colocynthidis interioris denarii 24. sterchados, chamædryos, piperis albi, piperis nigri, agarici, veratri nigri, scammonæ, singulorum denarii 13. ammoniaci, thymi, croci, euphorbij, singulorum denarii 8: myrrhæ denarii 4: scillæ tostæ denarii 16. aliqui addunt casie denarios 4, & spicæ nardi denarios 8. mellis quod satis sit.

Epithema vomitum ciens.

Veratri albi denarii 8. piperis denarii 4. fellis taurini quantum ad excipiendum satis sit. ad moueto.

Medicamentum, quod odoratui admotum per aluum purgat.

Fellis terrestris echini, melanthij, aut nitri vtriusque denarii 101. succi thapsiæ denarii 4. grani Gnidij denarii 3. elaterij denarius. læuigantur instar cerati oleo sicyonio, aut cyprino admisto: fiuntque orbem vnius denarii. horum vnum odorabitur is, qui purgandus est, si bene concoxit. hoc autem admodum debilitabit: sed aliquo vnguento odorato vires postea recreabuntur.

FINIS OCTAVI LIBRI.

ORIBASII MEDICI

NALIVM COLLE

CTORVM,

LIBER NONVS.

De aere, ex Galeno.

Cap. 1.

Primus aër est is, qui prorsus sit purus. talis est, qui neque stagnorum, neque paludum halitu sit perturbatus: neque ex profundo aliquo specu perniciosam aurâ exhalante sit infectus, qualis est Sardibus, & Hierapoli. Improbatur etiam, qui ex cloaca magnam aliquam urbem, aut numerosum exercitum expurgante vitæ contraxit. Malus etiam est is, qui ex animalium, aut olerum putredine & fimo coinquinetur: quique ob stagnum, vel flumen vicinum nebulosus est: quemadmodum etiam celus vndique motibus cauo loco inclusus perflatum nullum recipit. Suffocans enim is est, & putris: similis nimirum ei, qui in domibus quibusdam clausus est, in quibus ob putredinem, & quia non perflantur, plurimus situs acervatur. Huiusmodi autem aëres, omnibus ætatibus sunt noxij: velut qui prorsus est purus, omnibus ætatibus est utilis. differtia vero aëris, quæ ex calore, frigore, siccitate, atque humiditate existit, non eodem modo in omnibus hominibus affecta est: sed corporibus, quæ optimo temperamento sunt, etiam aër optime temperatus est saluberrimus: in quibus vero aliqua exuperans qualitas dominatur, iis utilissimus est aër, qui ei qualitati maxime contrarius est, frigidus calidæ, calidus frigidæ, humidiori siccus, sicciori vero, quam par est, tanto humidior, quanto siccitas modum excedit.

De anni temporibus.

Cap. 2.

Hyemem humidam esse & frigidam dicimus, non quod aliorum temporum humidissima, frigidissimaque sit, sed quia id ei aliter contingit. cum enim in ea humiditas siccitatem superet, frigiditasque caliditate, ideo sit, ut humida, frigidaque dicatur. eodemque modo æstas, quia in ea minor est humiditas, quam siccitas, & minor frigiditas, quam caliditas, idcir-

idcirco calida, & sicca esse dicitur. enimvero æquum est, vt singula tempora ex propria natura atque sua examinata, aut calida, aut frigida, aut humida, aut sicca nominentur. id vero quod in exquisito medio omnium excessum est, deprehenditur. nam quemadmodum in hyeme frigus superat calorem, & in æstate superatur: ita in eis quædam est siccitatis, atque humiditatis æqua portio: quæ neque vt in æstate siccitas, neque vt in hyeme humiditas dominetur. Autumnus est eadem ratio: nihilque in eo est extremum. excellit autem in eo siccitas, verum in caliditatis & frigiditatis differentia mixtus ex utrisque est, eisque aliud accedit malum téperaturæ inæqualitas, quæ autumnum maxime morbosum facit, nam meridie multo calidius est, quam sit mane & vesperi. quam ob rem qui quatuor temperamentorum coniugationes in quatuor anni tempora distribuere studuerunt, sciant se non solum veri male attribuisse humidum, calidumque temperamentum, sed etiam autumnum frigidum, & siccum. ego vero tantum abest, vt aut ver calidum & humidum pronunciem, aut siquid temperatum sit, id calidum & humidum esse concedam iis, qui ita asserant, vt quod plane contrarium est, id affirmem, omnium aëris nos ambientis temperamentorum pessimum esse id, quod humidum & calidum est: quod quidem in anni temporibus nequiquam comperies: at in morbofo, & pestilenti aëris statu quandoque incidit. in quo statu omnia apta sunt, vt computrescant. Cum vero tempora sibi ipsis conueniens temperamentum seruarint, ver inter ea saluberrimum erit: acutissimos vero morbos, & ad aliorum anni temporum comparisonem maxime mortiferos autumnus afferet. cumque ver sit temperatissimum, autumnus est malus: siquidem vno & eodem die modo frigore, modo calore nos afficit: ipseque æstatem excipit, in qua multis affati sunt humores, quibusdam etiam vires debilitatæ fuerunt. sed non solum hoc nomine malus est autumnus: sed quia humores primum ad cutim mouebantur, autumnus vero in profundum ab aëris ambientis frigore compelluntur. atque hæc quidem sunt omnium hominum communia. qui vero minus rectam victus rationem sequuntur, iis id malum etiam accedit, vt qui se fructibus largiter impleuerint, succorum malitia impleantur: ex quo consequitur, vt morbi, qui æstati sunt proprii, periculum quoddam omnino moueant: quan-

LIBER

dequidem eo tempore profunda corporis pars expurgatur, & à partibus principem locum tenentibus ad cutim succi vitiosi perueniunt. ergo lepræ, vitiligines, licenes, vlcerationes quædam, pustulæ multæ exoriuntur. alio vero modo profunda corporis pars per phymata, & dolores articulorum expurgatur, cum parui succi in principes partes commigrent. Fiût etiam sanguinis fluxiones, quæ plenitudinem, & succorû malitiam euacuant, & morbos qui ab ea gignuntur, resoluunt. si vero tempus vernum corpus alicuius bonis succis refertum capiat, id saluberrimum cõseruat, nihil ex propria natura innouans. at æstas, aut autumnus, aut hyems, nõ item. nam hæc si purum corpus & omni prorsus reprehensione vacans acceperint, illa pallidam bilim copiosiore, quam par sit, gignere consuevit, ille vero atram, hyems denique pituitam. estate igitur frigide, atque humidæ naturæ optime afficiuntur, hyeme vero calidæ & sicce: quemadmodum calidæ & siccæ æstate, humidæ vero & frigidæ hyeme male afficiuntur.

Ex Artyllo, de aeris differentia, quæ in mense est, ex primo libro qui est de præsidis extrinsecus incidentibus. Cap. 3.

Luna, quæ æque ac sol Zodiacum perlustrat orbem, differentiam in aëre creat. Facit enim quatuor tempora mensis, quæ anni partibus proportionem respondent, atque hebdomadibus distinguuntur. prima igitur mensis hebdomas à nouilunio ducit initium, & vsque dum Luna duas in partes equaliter diuisa apparet, progreditur: estque veri similis: cum luna humida, calidæque sit eo tempore: & aër nos ambiens eo tempore humidissimus, & calidissimus, ac tunc quidem humores plerunque ruunt, & fecundi sunt, non secus quam vere. secunda autem hebdomas tunc incipit, cum Luna in duas partes æqualiter secta est, & ad plenilunium vsque procedit: eaque æstati similis est, ob hanc vnâ causam quod fructus concoquit vel maxime. Hebdomas vero quæ plenilunium sequitur, cum Luna vsque minuitur, do nec duas in partes sit equaliter secta, sicca est, atque autumnus est similis. vltima vero hyemi comparatur. quot igitur anni tempora feruntur, tot etiam menstrua esse tempora existimandum est. Illud quoque est animaduertendum, Solem sua vi corpora calefacere, Lunam potius humectare, quod in causa est,

fa est, vt Luna humidius semper cerebrum reddat, & carnes putres faciat: corporaque eorum, qui sub dio viuunt, humidiora, & obtusiora efficiat. eademque causa capitis grauitates, morbosque comitiales gignat.

Ex eodem libro eiusdem, de aeris differentia, quæ in diei partibus est.

Cap. 4.

Diē vna cum nocte modo intelligimus, eūque anno similem esse pronunciamus. matutinum enim tempus humidū, calidūque est, veri simile. quam ob rem somni puri & corpora tam sanorum, quam ægotantium recreantur. ex quo fit vt febricitantes hac hora placidissime degāt. nam exhalationes mane dissoluuntur, & humidæ fluminum aurę respirant, & ros cadit. meridies autem æstati cōparatur: pars vero quæ ad occasum pertinet, autūno. noctis vero pars prima, & quæ circa vesperam est, occasui similis est. eo tempore neque somnum ægotis suademus, neque potum damus, neque vllū aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus veluti illud tempus æque ac tempus occasus. mediæ noctis tempus hyemi comparatum est: siquidem tum Sol plurimū à nobis, vt hybernis diebus, distat. ergo dolores nocturno tempore vehementiores sunt: idque merito, cum nox suo frigore extremam cutim denset, & perspirationem quæ clam in corporibus fit, intercipiat, & defluxiones tum eorum qui lippitudine laborant, tum eorum quos tormina intestinorū exercent, tum eorum, qui cœliaci nominantur, tum eorum, quibus sanguis fluit, ab hac eadem causa promouentur: cum ij, qui defluxionibus correpti sunt, id totum quod clam ferri consuevit, vnum in locū amādent. Vltima noctis pars propterea quod matutino tempori propinqua est, eiusdem cum eo temperamenti est particeps.

Athenai, de aere, ex libro 29.

Cap. 5.

Aër à sole illustratus ab eo differt, quem sol nō vidit, & vmbrosus est: itēque diurnus à nocturno. nam quæ sol perlustrauit, calidior est, & tenuior: vmbrosus vero, crassior. similique modo lucidus, minus frigidus est, & tenuis: tenebricosus vero, & obscurus frigidior est, & crassior. ergo qui calidior, tenuiorque est, corpora facile perspirantia reddit: con-

tra facit qui frigidus, crassusq; est, ex quo fit, ut noctes sint iis qui ex defluxione laborant, & iis, qui inflammatione vexantur, & febricitantibus, molestissimæ. differt etiam aer qui vni us ciuitatis sit, ab aëre regionis. in primis enim aer ciuitatis à domibus coarctatur, quocirca non secus quàm in cauis locis, calidior est, & crassior. sol enim aërem, qui non perspiratur, continuo calefacit, & magis accedit: at motus vacuitas crassum reddit: cum motus æque, ac ii, qui folliis perflant, aërē attenuet, & siccet. Cæterum aer, qui ciuitate continetur, crassus fit non solum qui in sese cogatur ex eo, quod nullo motu creatur, sed eo etiā, quod multo tempore in vmbra sit: & multo magis quod plurimè, atq; omnis generis exhalationes ex vrbe in aërem ipsum prodeunt, & fluant: & id quoque multo magis in iis vrbibus, quæ perspirationibus omnino vacat. qui vero in regione est aer, cum tenuis purusque sit, facit ut cibi appetentiores simus, & melius etiam concoquamus, & melius alamur: & meatus magis fluxiles sint, & sensus nobis sint integriores. causa est, quia aer ciuitatis, cum vndique sit conclusus tum à multitudine domorum, tum à tectis superimpositis, corpora facit, quibus succi difficulter digerantur, eaque replet, at qui in regione est, cum late pateat, & sub dio sit, remisse & dissolute id, quod superfluit, excernens, & leue, & probe perspirans, & promptum ad fumendos cibos corpus reddit.

De regionibus, ex Galeni commentariis.

Cap. 6.

Regionibus quædam attributa sunt, ut ita dicam, ab orbis terre situ, quædam à proprietate sua, quædam vero à symptomatibus, ab orbis vero situ, eis inest, ut frigida sint, quæ ad Istrum, & Mæotida paludem sint sita: & vno verbo, omnes quæ ad septentrionem sunt, calida vero quæ in Aethiopia, atque India habentur, & ut summatim dicam, quæ ad meridiem pertinent, temperata vero sint, quæ in harum medio sint locata. In his omnibus fere orbis terre partibus propria quædam regionis est natura, atque sua: quatenus aliæ ad meridiem, aliæ ad occidentem, aut orientem solem propius accedunt: aliæ vero ad septentrionem magis vergunt. quæ vero à symptomatibus oriuntur sunt ea, quæ regionibus tribuuntur
lutulenta

Intulēta stagna, & aquæ palustres: quæ vel lapides in renibus gignunt, vel lienem amplificant. itēq; venti, qui habitacionibus familiares sint, qui vel ex stagnis, vel ex fluminibus, vel ex paludibus, vel ex sinu, vel ex ~~o~~ago exoriantur. Iam vero quæ ex terræ exhalationibus exantur, partim bona, partim praua sunt: qualia sunt, quæ ex metallis afferuntur: & quæ à specu, quod Charonium vocant, exhalantur: In frigidis vero quibusdā regionibus vt in Thracia & Ponto, quoniā loca mari adiacentia, humilia sunt, ob eam causā calidiore sunt temperatura: in calidioribus vero, quales sunt Aegyptus & Libya, quoniam estate à ventis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus calida sunt iis, quæ ad mediterranea recesserunt. Zona vero exquisite temperata, ac media orbis terrarū, est quæ ad Cnidū est & Co: & quęcūque loca nō multum ab his vel ad Aquilonem, vel ad Austrum recesserunt.

De ventis.

Cap. 7.

Eurus ab ortu solis, Notus à meridie, zephyrus ab occidente, Boreas ab vrsa spirat. hæc quatuor loca contrario inter se nomine opponuntur: singulæque magnā latitudinem habent, accedunt etiam aliæ ventorum octo differentię. cum enim orbis finiens, cui hoc nomē impositum fuit, quia mundi partem quæ sub aspectum cadit, ab ea quæ non videtur, distinguit, aspectūque nostrum definit, in sex partes diuidatur, proxime ad has sectiones latitudo Solis ortus & occasus accedit. duæ postea & viginti sunt aliarum duarum partium septentrionis, & meridiei: quæ in duas partes diuiduntur: quarum vtræque ex vndecim constat: vt etiam totus orbis à latitudine meridiei in sex distribuitur. Notus igitur ab humili polo spirat, inter hunc & ortum solis hybernū est is, qui Euronus appellatur: vt inter hunc & polum, & hybernū occasum est Libonotus. hique omnes humidi, calidique sunt, atque ita ob eam causam caput aggrauant. Notus tamen nō semper humidus est: videtur enim quādoque siccus esse: eumque vulgus Caurum vocat. atque is Notus subinde vehemens est. semper ergo motum perspicuum habet: lenis vero alius est Notus, vt eius motum in aëre, & nubibus non sentias: estque is semper calidus: at Caurus quādoque perspicue frigidus apparet.

In ea regione, in qua medicaturi sumus, singulorū siderū ortum, & occasum nosse debemus: quoniam ex iis anni tēpora veteres definiunt. In Hellesponti autem parallelo veris principium est æquinoctium, quod eo tempore contingit: finis vero ortus vergiliarum. idem finis est æstatis principium, vt etiam finis æstatis & principium autumnī, est Arcturi exortus: qui æquinoctium autumnale diebus fere duodecim anticipat, & præcurrit. atque etiam Vergiliarum occasus hyemis initium adducit: & autumnō finem affert. Qui vero annum in septem distribuunt tempestates, æstatem vsque ad Canis exortum producunt, inde vsque ad Arcturi ortum, autumnum. iidem hiemem in tres partes diuidūt, cuius mediū id tempus, quod sub solstitium est, constituūt: extrema vero, primū sementem, postremum inferendi tempus vocant, hæc que anni temporum diuisio ex spatio temporis, quod in eis est, efficitur. nam quod inter Vergilias & Arcturum intercedit tempus, quatuor est mensium: plurium autē, quam quatuor, quod inter Vergiliarum occasum, & æquinoctium verum interest. veris autem tempus ne duorum quidē integrorum est mensium: ex quo fit, vt merito non diuidatur. hinc etiam autumnī tempus maius est, quā veris. in duos enim mēses extenditur. hoc tamen ab æstiuo, hiberno quē tempore lōge superatur. Hæc igitur in memoria habeantur, quo facilius ad aliarum nationū menses transire possimus. nam æquinoctium mundana quædam res est, at menses singulis gentibus sunt proprii. sexto Calen. vero Loi mensis sub exortum solis Canis oriri apud nos Pergami existimant. ego vero quadam via & ratione post decem dies ab hac præscriptione eūdem oriri comperi.

Antylli de ventis, ex primo libro de auxiliis.

Cap.

9.

Vetus est aëris motus. ventorum duæ sunt differentiæ. alij vniuersales sunt, alij locorum proprii. qui locis tribuuntur, sunt qui regionibus conueniunt: vniuersales, qui vbique locorum eodem nomine, & vocabulo gaudent. qui ad loca pertinent,

pertinent, naturam sequuntur locorum, à quibus efflātur. qui à salubribus, salubres: qui à morbofis, morbofi sunt, pro parte vero, qui à terra spirant, sicciores: qui ab aquis, humidiores. qui à mari prodeunt, salubres sunt, maxime hyeme, & vere: ætate vero calidiores sunt, quam par sit. quos flumina mitunt, his humidiores sunt, hyeme deteriores, ætate meliores. qui è stagnis exhalant, vtrisque absurdiores. pessimi vero iudicantur, qui è paludibus exeūt: neque vlllo tēpore sunt boni. qui à campis, & terra perspirata, meliores, ad summam igitur, qui locorum sunt, magis morbofi quā vniuersales censentur. cæterum boreales saluberrimi. Zephyri ab occidente flantes humidi sunt, & lenes: minus tamen, quam boreas, salubres. corpori autem magis quam alij, sunt apti, atque accommodati. prauī autem, & aduersi valetudini sunt Euri, qui ab ortu solis spirant.

De situ ciuitatum ex Galeno.

Cap. 10.

Vrbium situs in quam orbis terræ partem vergant, spectandum est: id quod vsu venit in iis, quæ altis in locis sunt conditæ, nam planæ & æquales ad nullam orbis partem esse versæ vtiq; dicerentur: attamen domos quæ in eis sunt, ad aliquam ex quatuor mūdi partibus versas esse necesse est. quæ admodum domos balneorum, in quibus lauamur, ad octauā horam versas construunt architecti ij, qui optimum coniectare situm videntur. huius rei iudicium ex illo diei tempore fit, in quo sol fenestras totas domus illustrat, nec ad vllum aliū murum deflectit.

Antylli de locis, ex primo libro de auxiliis

Cap. 11.

Loca sublimia saluberrima sunt, cū aër in eis nō sit permānēs, sed perfundatur, & à ventis cōtinēter exagitetur. cūq; recte perspirentur, omnibus thoracis affectionibus erūt accommodata. tenuia vero & capiti laboranti, & omnibus sensuū instrumentis conuenient. at loca humilia antedictis non sunt idonea. iis vero qui per halitum digeruntur, qui in syncopas cadunt, & senibus apta sunt. loca vero maritima hydropicis, & quibus quæuis defluxio molesta est, accommodata sunt: itēque vbi detergendum, aut calfaciendum, aut aperiendum est, conueniunt. sed profunt etiam omnibus iis, qui neruorum, & articularum doloribus torquentur. Iam depraua-

tis quoque appetitibus profunt. Mediterranea vero sunt maritimis frigidiora, cæterum ad morbos acutos, si neque vitibus confita, neq; caua fuerint, sunt maritimis accommodatiora: sed ad morbos diuturnos ineptiora. stagnantia cum semper sunt in vitio: tum vero etiam æstate sunt pestilentia, præterea quæ metallis propinqua sunt, mala iidem existimantur: siquidem sicca sunt, & suffocantia. quæ vero sub terra sunt, si boni succi fuerint, siccioribus affectionibus apta censentur. argillosa vero robur dissoluunt, cum exhalationem habeant in qua exfoluendi vis inest. ruffa maiore exsiccandi vi, quam quæ nunc diximus, sunt prædita. nigra vero omnibus bonitate longe præstant.

Ex Athenai libro primo de loco.

Cap. 12.

Sublimia loca frigidiora sunt, & facilioris perspirationis. frigidiora vero ideo, quod à planitie exiguatate paucas radiorum solis reflexiones habeant: facilius autem perspiratur, quia vndiq; sunt aperta: nec quicquã sit, quod vêtos repellat. ex quo fit, vt qui in eis degunt, plerumque sani viuunt. hyeme tamen in morbos, quos frigus excitat, magis incidunt. loca vero humilia non ita salubria sunt. in causa est calor: & præsertim æstiuo tẽpore: atq; etiã quia minus perflantur, cum humilior sit regio. quod si altis quoque montibus sint inclusa, eorum aër multo magis feruidus ab adurentium temporum reflexionibus reddetur. Præterea regio plantis confita, minus perflatur, minusque à sole lustratur, quam nuda: quocirca per hyemem umbrosa est, ac frigida: per æstatem vero difficulter à ventis perflatur, suffocantque est: & ob eam ipsam causam respirationem habitantibus deteriore parat. Quæcunque autẽ regiones, & ciuitates flumina habet, quæ extrinsecus perducuntur, cum ipsa moderata sint, & præsertim si loca siccissima esse contingat, sunt temperatissima. si vero excedant, nõ parua fit ad morbos gignendos accessio. quãdoquidẽ & aër humectatur, & respirando, atq; inspirando corpora simul humectat. tum etiã matutinas, ac vespertinas aquarum defluxiones frigidiores excipiens corpora perfrigerat, & in æstate cõstitutionẽ affert autumnii. stagnantia vero loca, in quibus paludes sunt, multis de causis sunt morbosa. nam à stagnis tota adiacens regio madefacta supra modum humectatur. atque in primis qui in ea fructus proueniunt, morbosi sunt omnes, cum præ

præ humiditate suam temperiem non sint sortiti, nec ad idoneam maturitatem peruenerint. aer vero in hisce locis, humidus, crassusque est. cumque stagna corruptelarum omne genus suscipiant, exhalatio quæ ab eis manat, aerem non solum crassum, sed etiam prauum reddit. ad hoc accedit etiam ut perhumidæ regiones, plerunque arboribus sint refertæ: quæque densis arboribus obsidentur, difficulter perflantur. Præterea regiones quæ falsæ sunt, ac suapte natura perhumidæ, & cauæ, morbosæ sunt, id quod eis inest non solum propter aquas, & aerem, quanquā plerique hæc in causa potius esse volūt, sed etiam propter alimēta humidiora, frigidioraque, de quibus nemo verbum vllū fecit. verūtamen quoniam caua loca eiusmodi sunt fere, non modo non perflantur, verū & crassa sunt, propter humiditatem, & æstate æstiuosa. etenim idē aer permanēs à locis adiacētibus solis reflexione nimis calefit: ac præsertim si sublimia sint loca, aerē plus æquo æstiuosum reddūt. iam vero morbosiora loca esse cēsemus stagnantia, atque palustria: & præcipue per æstatem ob aeris inæqualitatem. matutina enim aurē à stagnis manantes refrigerant eos, qui inhabitant: meridiana vero calfaciunt, tum vespertina perfrigerant. & propter caloris, frigorisque inæqualitatem autumnus morbosus est. Regiones porro aquis vacantes, & siccæ, habitus simul exsiccant, & melius spirantes, ac puriores faciūt. atque aer quidem siccus non modo sicciores habitus facit, sed etiam si alimenta calidiora, siccioraque fuerint, facile cōficiuntur, facileque distribuentur, & naturas calidiores, purioresque cōstituent. Loca etiam mediterranea à maritimis differūt: quoniam maritima omnia humiliora, calidioraque mediterraneis sunt, idcirco plerāque ex maritimis salubriora sunt, sicciorēsque; habēt regiones potius, quā humidas, & imbribus irriguas. quæ res facit, ut insulæ saluberrimæ sint, & excellentiores fructus ferant. In locis quoque magna differentia ex qualitate regionis versatur. nam montana salubriora sunt, & inter insignia, que sicciora sunt. etenim exhalationes ab humo elatæ, tenues siccæque sunt. quare aer, qui ab eis excitatur, tantū abest, ut aliquid addat corporibus, ut cōtra etiā, aliquid ab eis euocet, & propter siccitatem euacuet. Aquæ si nullo alio vitio terra sit imbuta, tenues cum sint, puræque, sunt leuiiores: fructus ad bonam valetudinem accommodatiores, multo puriorē, tenuiorēque materiam gignunt: & rite sunt cōcocti.

Domus, quæ ad terram sunt, cum febricitantibus, tum vel maxime iis, qui ardenti febris iactantur, quique in syncopen cadunt, accommodatæ sunt: quandoquidem sunt apte frigidiores, quam sublimia tabulata: & vires ægrotantium sustinēt & continent. Conueniunt eædam iis, qui sanguinē reiiciunt: & qui capitis dolore vexantur. tabulata vero superiora apta sunt iis, qui pituitam in thorace collegerunt. ad summâ, corpori quod multæ materiæ sit, magnæ domus sunt idoneæ: valent enim ad discutiendam materiam, & integrâ vim, probâque facultatē, quam corpora quodâmodo rapiunt, propter aëris copiam impertiuntur. parvæ domus horum contraria efficiunt. sublimes vero respirationis facilitatē gignunt, caput leuant, ac præsertim quod ex febris vitium contraxerit. humiles omnino improbantur. quæ ad meridiem sitæ sunt, ad omnem affectionem sunt accommodatæ, præterquam ad eas quibus refrigeratione opus est: ad quas aptiores sunt, æquilonales, secundo loco censentur, quæ ad orientem solem spectant: pessimæ, quæ ad occidentem: & præsertim æstate. habent enim lucem matutini temporis, in quo maxime ægrotantes sunt meliusculi, tristem, & inamœnam: & vespertinas horas, atque nocturnas cum molestia traducunt. Quæ calce oblitæ sunt, splendore calcis sensum tentant, iniucundæque sunt. sed sunt etiam iniucundiores, quæ sine lapidibus sunt coagmetatæ. Cæterû quæ ex lapidibus constructæ sunt, immitiores & frigidiores, quam quæ ex lateribus, censentur. quæ sunt picturis distinctæ, atque ornatæ, febricitantibus, & insanientibus omnino improbantur: quippe quæ absurda visa excitent, quarû parietes tenues sunt, atq; exiles, prauæ sunt: quandoquidem aër qui in eis est, facile ab externo aëre commutatus, faciles mutationes capit.

Decubitus qui in lectica sunt, præstant iis, qui in paleis, foliis, & gramine: qui in paleis, foliis, & gramine, iis qui in terra. sed hæc duo genera sunt iniucundiora, quam in lectica recubare: ipse vero decubitus in terra præterquam quod iniucundu

ctūsus est, vapore etiam, qui inferne ascendit, implet corpus. Præterea lætice, quæ pedes humiles habent, corpus replent, cum exhalationem, quæ ex terra manat, propinquam habeat. quæ vero sublimibus pedibus nituntur, timoris vehementis sunt plenæ: & speciem faciunt, quasi peniles sint. sunt ergo laudabiliores, quæ mediocrē habēt altitudinem. quin paræ quoque lætice damnantur. molestiam enim afferunt, itēq; nimis magnæ, quia non eodem in statu ægrotantes quiescūt, sed errando, & locum ex loco commutando lassitudine capiuntur, quæ vero quatiūtur, aut quoquo modo mouētur, sunt firmis deteriores, ob eandēque rationem funes contenti sint, neque quicquam se remittant: sint quæ strata nec pauca, nec dura: quia lassiant, & concutiunt corpus, atque confringunt. ne sint etiam profundiora, quam vt quæ opus sunt, capiant. quibus hoc accedit incommodi, vt ne quis se vergere queat. Quæ vero sursum repunt, ac vergunt, vehementem lassitudinem gignunt: similiæque sunt figuræ cathedræ cuiusdā. at iis, quæ ad caput pertinent, minime situs ille incommodus est: qui vero situs deorsum repūt, muliebribus defluxibus conueniunt. quæ strata splendidi coloris sunt, implent, & sensus feriunt, idem faciūt, quæ accurate sunt tincta. quæ varia sunt & animalium figuris distincta, in morbis acutis in causa sunt vt mēs vacillet, ac perturbetur. quæ fordida sunt, cum primus decubitus in eis sit frigidus, & si quis in eis diutius moretur, calidiora, quam par sit, euadant, ideo minime conueniunt.

Ex Sabino, de temperie regionum.

Cap. 15.

Quæ regionibus adiacent, alia deorsum vergunt, alia sursum. quæ deorsum vergunt omnia ad meridiem sita faciunt regionis statum calidiorem. ac maiora quidem magis, minora vero minus. quæque magis æqualia, tenuiæque sunt, id magis efficiunt: quæ sursum vergūt, aërem situ suo frigidiorē reddunt. quæ vero magis ad septentrionem vergunt, sublimioræque sunt, calefaciunt, supina vero constitutionem refrigerant. Quæ ad orientem & occidentem solem sunt posita siue supina, siue sublimia sint, minus calfaciunt, & frigefaciunt, quam quæ ad septentrionē, & meridiem. Omnia porro & calefacientia & refrigerantia regionibus partim salubriter, partim secus adiacent. nam iis, quæ in calidiore sitæ

sunt climate, quæ refrigerât, salubria sunt : quæ vero calfaciunt, non sunt salubria. iis vero quæ in frigidiore sunt, calfacientia salubria:refrigerantia, non salubria. dicetur autê quæ calidiores, quæue frigidiore sint regiones, terræ pars quæ ad meridiem est propinqua ei, quæ non habitabilis est, calidissima earum, quæ habitantur, eam Aethiopes inhabitant, pars terræ, quæ ad vîsam est, frigidissima, humidissimaque est, hanc Scythæ incolunt, hæ nostrum habitabilem orbem terminât. quæ inter Scythas atque Aethiopes interiacet, eius partis regiones meridiei attributæ temperamento veris sunt similes: sunt tamen sicciores, quæ ad septentrionem pertinent, autûni temperaturæ comparantur : sunt tamen humidiora. Quæ igitur ex habitu eorum, quæ deorsum vergentia sunt regionibus adiuncta, eueniunt, hæc sunt. Est autem aliud quippiâ additum, quod nō ex habitu existit, sed per se vnicuique eorum, quæ adiacent, attributum est, ergo quod ex mari, campestribus locis aqua vacantibus, & montibus, itémque tumulis, & collibus accedit, & affertur, id sicciores constitutionem reddit: quod vero è fluminibus, & omnibus aquis potui aptis emanat, humidioré statum facit, at quod ex stagnis & paludibus affertur, aërem facit crassiores. ex his quæ adiecta sunt regionibus, quæ in sicciores climate sunt constitutæ, suis defluxionibus humectare possunt, atque ita statum eum salubriorem reddût: quod Nilus Aegypto tribuit, at humidioribus, statum magis morbosum comparant, quæ siccum efficere aërem possunt, si humidioribus adiungantur, proderunt: si siccioribus, nocebunt. cæterum quænam regiones humidiores, quæque sicciores sint, prius exposuimus.

De plantis salubribus, & non salubribus.

Cap.

16.

Eorum, quæ ex terra nascuntur, alia salubres, alia non salubres defluxus habent. quæ fructum ferunt, qui edendo est, salubria sunt, itémque odorata, vt laurus, & cupressus, & flores omnes, qui suauem odorem ex se mittût, & quæ ita etiam odorata nascuntur, in quorum numerum anethum, apium, thymum, & omnia, quæ tenuiorem reddere aërem queunt regionibus, quæ habitantur, adiacentia, referuntur. at quæcunque

cunque exorta neque fructum, quo vesci possimus, afferunt, neque odorata sunt, neque attenuandi vim habent, ea salubria non sunt habenda, quinetiam nonnulla mortiferâ evaporationem obtinent, vt taxus: homines enim qui prope hanc arborem dormiunt, moriuntur: qui procul distant, non item, quandoquidem halitus procul delatus, plerisque de fluxibus aliorum commixtus, eam vim amittit.

Cognitio salubris exhalationis regionum.

Cap. 17.

Primum salubris exhalationis regionis signû ex terra ipsa sumitur, ea enim humore perfusa non solum terrenum quid redolet, sed suauem etiam odorem spirat, qualem Aegyptus facit, deinde vero mane cum domus nondum fumo, & nido est imbuta, odorque eorum, quæ in ciuitatem comportantur, vñâ cum regionis exhalatione temperatur: ex quo fit, vt vaporem quandam gratum, quod in Aegypto vsu venit, è terra elatum sentiamus. si quæ in terra quispiam recumbat, ibiq; moretur, videre videatur se leuiorê, & ad motus aptiorem, atque agiliorem esse factum, cibumque appetere. erit etiam tibi argumento, si quæ ex terra oriuntur, bene tincta, & probe colorata, & odoratiora sint: ac si quis virêtes herbas intueatur, nolit aspectum alio citò traducere: si quæ arbores magis ligneæ humi incumbentes optabiliore sint, quâ sublimiores: si quæ omnia habuerint probe colorata, & folia rite nutrita: si quæ fructus statim maturos, & odoratiores ferant. Iam vero poteris facere coniecturam, vtrum regionis * iucundior exhalatio salubris sit, ex iis animalibus, quæ in ea regione nascuntur. pueri enim omnes floridi, & succi pleni, & coloratiores sunt: itêmque catuli, & ceterorû animalium filioli nuper in lucem editi, meliores, præstantioresque sunt, eosque salubriores, quam in aliis regionibus cõspicies. Quinetiam si quæ homines reponunt: vt triticum, hordeum, cæterique fructus, & caricæ, & palmule, & cætera generis eiusdem, diutius manserint incorrupta, signo erit, salubrem è regione vaporem emitti, sed & somnos suauiores inuenies, & animum à visis in somnis nequaquam perturbari conspicias.

Cognitio prava & vitiosa exhalationis. Cap. 18.

Cōiectura assequeris, vitiosam esse regionis exhalationē, si terræ glebam capias, & aqua madefacias, odor enim inde emanabit perinde ac è carbonibus restinctis. præterea cum in regionibus omnia contra, quam supra dixerim, comperias, iam cognosces pravam eius esse exhalationem. si vero necessitas aliqua te in ea regione aliquod temporis spacium morari cogat, si in tabulatis, sublimioribus habitationibus moram traxeris, minime læderis. omnia enim, quæ ex terra, aut humoribus exhalantur, in sublime elata, crassiores eorum partem in aëris parte crassiore relinquētia concoquuntur, atque purgantur.

Regiones quatenus ad Solem pertinent, salubres, aut non salubres esse. Cap. 19.

E regionibus quæ ad meridiem sunt, in omnibusque anni diebus, ac per totos ferme dies solem habent, sunt maxime salubres, quæ declives ad septentrionem sunt, utpote quæ non omnibus anni diebus solis splendorem recipiant, per exigua diei parte illustrantur. & quandoque lux maxime inclinata, atque imbecillior eis incidit, ideoque minime sunt salubres, id quod est sane perspicuum. nam si omnis quæ ad meridiem est sita regio, odoratiores est, quam quæ ad septentrionem est posita, magis etiam cōcocta est, & matura, quin omnium quoque arborum fructus, qui maiorem solis partē nacti sunt, præstant iis, qui minoris participes fuerunt, sunt præterea maiores, odoratioresque, & celerius maturescunt, & gratioris sunt gustus. Cuiusque etiam arboris pars, quæ ad meridiem vergit, humidior, rarior, magis tenera, flexibilior, leuior, efficacior, & fabro accommodatiores est: & in latitudinem plus augetur, quæ vero versa ad septentrionem est, siccior, densior, grauior, difficilior ad flectendum, & fabris incommodior, minus in ambitu augetur. Quibus quidē sit, ut non solum planum sit, quæ ad meridiem sunt versæ declives regiones, causa eius relationis, quam habent ad solem, esse iis, quæ ad septentrionem vergunt, salubriores: sed hoc etiam, eas quæ declives ad orientem, aut occidentē solem versæ sunt, minus salubres esse iis, quæ declives meridiē spectant: esseque salubriores, quā quæ in septentrionē vergunt.

gunt. causa est, quoniam magis participes solis sunt, quam hæ: sed minus quam superiores, quæ meridiem spectant.

Quenam via ciuitatis statum salubrem, aut non salubrem faciunt.

Cap. 20.

Cum in ciuitate viæ distent æquo inter se intervallo, semper mutua longitudine, mutuâq; latitudine protèduntur. & quæ sunt eiusdem ordinis, ad orientem, & occidentem recta statuuntur: aliæ vero ad septentrionem & meridiem. quibus omnibus ciuitas diuiditur: vt aliæ per totâ longitudinem, aliæ per latitudinem vsque ad fines progrediantur, nec vllû ædificium inter eas singulas in suburbiiis sit constructum: sed puras directo vias per se singillatim habeât: hæ nanque urbem aëri bene comparant, & statum bene à sole illustratum, purumque, & qui bene à ventis perflatur, efficiunt: quoniam Boreas, & Notus, Eurûsque, & Zephyrus, qui maxime sunt ventorum coryphæi, ordinatissimi per vias defluunt, quæ directo ad eos sunt sitæ, siquæ nihil habeant, quod eorum defluxum retineat, per urbem perflati, & perspirantes nihil violenti faciunt: nam venti cum nihil eos impediat, nos in transitu latent: nec lenti ciuitatem præteruehuntur, atque ita constitutionem purgant, cum fumos, puluerem, & omnes exhalationes à ciuitate repellant. ex quo fit, vt viæ, quæ sic constitutæ sunt, urbem soli recte exponant, quia sol exoriens & occidens in eas ingreditur: & oriens recta eas luce complet, cum vero medium cœlû conscendit, in omnes eas, quæ ad septentrionem & meridiem vergunt, sese pandit: ita vt totû diem viæ ciuitatis radiis solis perfundantur. si vero non omnes viæ pari intervallo inter se distributæ sint, neque rectæ, sed flexus quosdam habeant, qui percurri non possint, & obliqui ad ventos sint, multâ aëris turbationem excitari contingit. cum enim vnus ventus spirat, multos fieri accidit, eosque pugnare inter se. nam ventus per rectum fluit, at viæ non sunt rectæ. ergo incidens in eas, quæ exitus non habent, ventus non ingreditur, quia ei nulla ibidè patet via. aërem vero, qui in ea via est, collidit, & undabundus per flexus, easque vias quæ exitus habent, iactatur: quandoquidem aliter ab aliis, atque aliis inflectatur & refringatur. à quibus autem vibratus circumfluit, & sæpe vicissim fertur, in eis ad eadem loca debilis fluit: & vn-

dosus sese iactat: à quibus vero in alios constitutos mittuntur, contrarias spirationes faciunt, vt lumen luminis reflexū. ad pares enim angulos semper reflectitur. illi vero perinde atque aqua, faciunt, vt cum inter se in via inciderint, præterfluant, cum recta transire non possint, accidit autē quandoque vt ventus, qui arcte incidit, in vtrunque latus diuidatur, cum vtrunque sint accessus: atque eundem rursus aliam fluxionem pati, siquid tale ei occurrat: & ex vno multi fiāt: & in sese incidere modo è lateribus, modo ex cōtrariis partibus delatos, & in singulis viarum inclinationibus repercussos sua offensione vehementer cœli statum commouere. aliis enim venti molliter cedunt, alia vero repercutiunt, ex quo fit, vt status ciuitatis nullo * more à contrariis perflatus, perturbetur. cū igitur vnus sit ventus, confundetur aër, & turbabitur, non secus quam spiritus homini innatus. qui cum * ita sit, concoctiones & distributiones impedit. esset autem huiusmodi salubris: sed lux solis, quæ semper directo ab eo fertur, sinuosa in vias, non autem equalis incidit, sed sparſe & vage eas attingit. atque ita ciuitas minime à sole perlustratur. minimèque à sole dissoluitur exhalatio. quocirca status ille crassus est maxime, & perspiratu difficilis: quique talis est, is non est salubris, quod solet vsu venire, cum in plana regione vrbes sunt sitæ. si vero inæqualitates sint, quæ vias habeant æque distantes, aëris difficilis redduntur, cum contra quam sitæ sunt altissimæ viarum partes, ventus spiret. quæ vero sinuosas vias habent, præstantiores sunt: siquidem fit, vt vrbis partes in sublimioribus regionis partibus statutè melius perfliantur, & aëre perfruantur.

Galenus de fomentationibus, cataplasmatibus, & cucurbitulis. Cap. 21.

Fomenta cutim ad transpirationes raram facere, sanguinemque qui inest inflammationibus, attenuare, & digerere consueuerunt. quæ si facta fuerint, non solū aliquid sanguinis euacuabitur, sed etiam affectæ partes, quæ minus distenduntur, mitius dolore prementur. at cum sanguis in inflammatione non minuitur, vel etiam spiritus vaporosus ex calore gignitur, augeri dolorè cōtingit. porro sanguis nō minuitur, propter succorū redūdātiā, quæ in toto corpore inest

est. nā ad partē quæ calefit, plus attrahitur, quā ab ea euaporatur: cum hoc sit calfacientibus natura comparatura, vt digerant id, quod partibus, quibus admoventur, continetur, quodque redundat ex propinquis, trahant. Humida igitur fomenta inflammationibus iis, quæ à succis biliosioribus oriuntur, conueniunt: sicca vero iis, quas sanguis tenuis & aquosus excitauit. semper enim in memoria habendum est, contraria esse contrariorum remedia. hoc igitur proposito, fomenta morfu vacantia ad mordentes succos faciunt: mordentia vero, quod tenuent, ad crassos & tenaces. Cæterum calefacere præcordia cataplasmatibus, aut perfusionibus, non est perpetuo tutum: sed in iis tantum ægris, in quibus nihil superuacaneum est in toto corpore: cæteris omnibus extrema perniciēs est. Eorum igitur quæ in medio sunt corpore, vt quidam vocant, prouidentia, vbi detractus sanguis non est, maximum est plane malum: vbi detractus est non maximum. quanquam sic quoque noxia esse in synochis febribus potest: siquidem deusta immodico calore viscera etiam amplius deurantur, & torrentur. ergo huiusmodi prouidentiam illi duntaxat requirent, quibus in vna particula constitit putredo: si tamen iis quoque sanguis fuerit missus. Prouidebitur autem his non statim inter initia relaxando, sed in plurimis prorsus contra faciendo. Cum enim adhuc ad affectum locum fluxio fertur, reprimere, remittereque hanc expedit, non ad ipsum attrahere. si vero tum fluxio humorum per ea remedia cohibetur, tum densitas, quæ ex adstrictione in affecta particula est relicta, crassiora detinet, iam tempestiua relaxatio est, vt ea, quæ retenta sunt, vacuentur. Præcipue autem adstringentibus est vtendum, vbi in iecur, aut ventriculum superuacanea profluunt: quando & è primoribus admodum hæ partes sunt, & munus suum obeant vel in ipsis morbis, est necessarium. nō est autem exiguum eorum munus. quā ob rem impensius, quam cætera mēbra, ventriculus & iecur adstringentia desiderant. ergo cum ea, quæ iam infixæ sunt, euocandi tēpus est, tum quoque modice adstringi postulant, idcirco si vel minima suspitio sit, iecur, aut ventriculū laborare, absinthium pōticū oleo protinus incoquemus, & eas particulas perfundemus. Vbi absinthiū nō suppetit, inter initia vel melinum, vel mastichinum, vel lentiscinum satisfecit: si exigua febris sit, etiam vnguentum, quod ex

nardo conficitur. atque etiam aliorum medicamentorum, in quibus mista cum amaritudine adstringendi vis est, aliquid in oleum conicere, & ad eundem modum uti licet. simili quoque modo & cataplasmata compositam vim habeant ex ea, quæ tenuium partium est, ac relaxet, tum vero ex amara, & adstringente. superet autem in iis, ubi scilicet reprimere, & robur addere studemus, quod adstringat: ubi incidere, ac detergere, amarum: ubi euocare, quæ inter relaxantia tenuium partium sint vel maxime, siquidem quæ crassæ substantiæ sunt, ea pus mouentibus cōuenire docuimus. Vnde nec colo laborante, nec quouis reliquorū intestinorum, nec musculis, qui sunt in hypochondriis, aut ipso peritonæo, miscenda sunt ullo pacto adstringentia: sicut nec cum vesica, aut uterus male habent, cum, ut dictum est, nihil præterea ad locum fluat, nec plenitudo, nec multa excrementa in toto sint corpore. Renes & thorax in media prædictorum sunt conditione: quantum scilicet à ventriculi, iecorisque sollicitudine absunt, tantum reliquorum superant. de liene pronunciare absolute non licet, nec nisi prius definita tum corporis totius natura, tum vero affectione, quæ curationis tempore occupauit. nam si vel ægrotus ex iis sit, qui atræ bilis excrementum, naturaliter congerant, vel etiâ eo tempore succus in eo abundet, necesse est in liene curando, adstringentia reliquis admisceas, quo visceris robur custodias. ita enim & excrementa ad se trahet, & cum corpus expurgarit, ipse rursus per ventriculum excernet. si nulum omnino sit atræ bilis excrementum, aut omnino adstringendum non est, aut quam parcissime. Non solum autem in liene, verum etiam in omnibus partibus, in quibus humor putrescit, obseruandum est diligenter, quod symptoma sit vehementissimum, quod secundo loco, aut tertio: quo ex ipsis inuenta plane affectione, idonea eidem curatio adhibeatur. etenim in membro affecto tum calor superat, tum vero tumor, qui vel propter abundantiam humoris, vel propter crassitudinem sit durus. si igitur calor superet, data opera est, ut sensim per ea, quæ tepentem calorem obtinent, digeratur: cuius generis est tū lini semē, tum chamæmelū: quibus adiici vel hordei, vel fabarum farina debet, quippe quorū neutrum exalfacit. sæpe autem, uti nosti, quod medici artomeli vocāt, pro cataplasmate huiusmodi inflammationis præpa-

præparantes aliquid aque miscemus : ad lienem vero etiam aliquid aceti quandoque . si vero inflammate partis calor non multum à natura excesserit , sed magnitudo eius notabilis fuerit , digerere haud timide sine aqua debebis , etiã fœnigræci aliquid supradictis immiscens . si vero veluti scirrhusa inflammatio sit propter humorũ , quos continet , vel crassitudinem , vel lentorem , tum aceti aliquid , tum attenuantia medicamenta simul immiscebis , & præsertim in liene . hoc enim viscus propterea quod à iecore crassum succum trahit , eiusmodi humoris occasione plerunque laborat . quo magis cataplasmata quę ex absinthio , oxymelite , & cappari fiunt , illi sunt idonea . Parcius vero ad pectus est adstringentibus vtendum : quoniam talia humores , qui inflammationem excitant , in pulmonem & cor nonnunquam reprimunt , ac cibis potius horum firmitudini consulendum est . sed multo etiam magis in pulmonis inflammatione abstinendum ab adstringentibus est : quando in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrium , & euidenter calfaciētium est : quippe foras trahere potius , quã reprimere in eo debemus . Itaque etiam cucurbitula vtiliter iis , qui sic laborant , si prius fuerint vacuati , applicabitur . si vero abundantia succorũ sit , cucurbitulis in principio nõ vtetur : sicut neque etiam vlla alia re calfaciente : sed cum nihil præterea influat , & totum corpus prius euacuauerimus , vsusque postulet , vt rē inflammantem moueamus , aut amoliamur , aut foras abstrahamus . Vbi vero morbi exoriuntur , non ipsis membris laborare incipientibus , sed iis , quę illis continua sunt , cucurbitulæ ad mouendæ erunt , reuulsioni causa , inter initia vero , quę reprimendi vim habent , sunt adhibenda . sed cum in ossibus cranij medium occupantibus in altum descendere reprimentium vim cupimus , eorũ , quę præire , & deducere ea possunt , aliquid reprimantibus admiscemus . eiusmodi sunt , quę ex tenui substantia constant , atque acetum quidem non modo tenuium est partium , sed etiam non mediocrem reprimendi vim obtinet . vnde merito in principiis affectionum eo cum rosaceo vtuntur , progressu vero temporis etiam spõdylii & serpilli , quibus iam non modo partium tenuitas , sed caliditas etiam inest , aliquid admiscant : quo scilicet tempore transire ad ea , quę concoquant , & digerant , par est , atque hæc vtraque valentiora , quam postulet ipsa pars inflammatione

affecta, deligere: ceu viribus eorū, per ea ossa, quę interfunt, remittendis. sane ad eum modum & castoreo vtimur: cum tamen eo in aliis inflammationibus minime vtamur, etiam si in summa declinatione sint, est enim calidius id, quam vt inflammationibus sit idoneum. huic quoque medicamento partium tenuitas inest.

Ex Antyllo de madefactionibus, ex primo de præ-
fidiis libro. Cap. 22.

Madefactio minorem vim habet, quam cataplasma. iis vtimur, cataplasmata vel propter tempus eis minime aptum, aut propter locum, aut propter eorum vim deuitantes. ac temporis quidem ratione, in principio madefactiones adhibentur, cum eo tempore cataplasmatum intempestius sit vsus. Propter locum vero, in capite madefactionibus vtimur in iis, qui nō recte admodum ad cataplasmata sunt affecti: propter vim denique in gracilibus: cum vires imbecillę cataplasmatum pondus ferre non queant. Accommodatissimum autem est chamæmelinū oleum: & præsertim * in iis, in quibus oleum capiti admotū, euaporationi finem imponit: eamque, quę in capite est, digerit, aliāque non attrahit. quod nulli præterea medicamento contingit. Illud sane scire conuenit, madefactiones in phreneticis syncipiti & temporibus adhibendas esse, adhibita diligentia ne verticem, & partem posteriorem attingamus: siquidem he particule perfrictiones non ferunt, cum sint origines neruorū. quin calidas quoque perfusiones eis large ad mouere conuenit. Nosse autem debemus, aquam frigidam, aut poscam nouis spongiis esse excipiendam: vinum vero cum oleo lanis fordidis, itēque hydrelēum. linamenta vero ex linteis puris ad omnes madefactiones sunt accommodata.

De irrigationibus, spongię applicatione, aspersioneque,
ex eodem libro. Cap. 23.

Irrigatione vtimur, vt corpora perspergamus, hoc est balnearum vsu imitantes, cum alia circūstātia impediti, balneo vti non possumus. cum autem humectare corpora velimus, id madefactione facere non valemus, cum ea non alte admodum descendat. spongiam vero ad mouemus, vt sordem adhærentem abstergamus, siue sanies sit, siue sanguis, si-

ue strigementum, siue pus concretum sit, siue ipsa medicamenta, siue quæ inuncta fuerint, aut vt morsum & pruritus corporis vexantes sedemus. In facie vero, cum recreare, & robur indere volumus. Eiusdem rei causa aspersione utimur. Aspergendum vero caput est in vigiliis, & deliriis. stomachus autem atque hypochondria oleo calido perfunduntur. simili quoque modo costæ, spina, vesica oleo calido asperguntur, itémque tetanici, & ischiadici denique, at crura eorum, qui febribus diuturnis & siccis detinentur, si plane * constiterint, aut post sudores exsiccata sint, hydrelæo persperguntur, & alio traducendi causa crura multa aqua, aut hydrelæo irrigamus. quod facimus, vt errantem materiam in partibus ignobilioribus contineamus: quo tempore calidior utimur ad morsum vsque, & finem irrigationis ruborem, & tumorem constituimus. Iam vero irrigamus, vbi inflammationes resolvere in animo habemus: aut vbi abscessus citius ad pus perducere consilium est. aspersione vero utimur ad faciem: atque in febribus ardētibus æstiuo tempore aqua lactea: hyberno vero, calidior. præsertim si caput nullo malo vrgeatur. Cauenda tamen in diuturnis affectionibus aspersio est stupefactionis enim & frigiditatis periculosa initiū faceret.

Debet autem is, cui adhibetur aspersio, ore contra flare, ne à perfusione impleatur: sed illi occurrere, spiritum obiciendo. spongia quoque sicca mento adhibenda est, ne aqua ex perfusione in pectus confluat. Quandoque vero etiam posca aspergimus, & præsertim in febribus simplicioribus, & quæ nihil maligni habent, ad oculos vero destillantes decocto nucū pinearum confractarum utimur. hyberno tempore ad vehementes chemoses, fœnigræci albi decoctum adhibemus. in quo bis, terve decoctum esse fœnumgræcum debet, ita vt prima decoctio abiiciatur, & vltima nobis vsui sit, vt perfundamus. spongia autem applicatur, quæ eadem materia sit imbuta, ex qua constat etiam aspersio: siquidem similem quoque vim habet. sed abluendi, & abstergendi causa spongia ex aqua calida satis est. quandoque etiam medicamentū quoddā, quod abstergendi vim habeat, aut aqua resolutum, aut antequā spongia admoueat, inunctū, vt nitrum, aut aphronitrum, aut aliquod his simile cōuenit. In febricitantibus, in quibus spōgia utendum est, ex aqua frigida id facimus. in incremēto tamē, id vitamus, at in statu, vel declina-

tionibus audacter hoc remediū adhibemus. Musculi itidem, qui ad aures sunt, oleo illinendi sunt. in meatus vero auditus, & nares oleum indendum est, ne refrigerentur. Archigenis autem sententia est, in ardentis febris excessu, spōgia non faciem tantum, sed pectus etiam in vigore fouendum esse. ac in intempestiuus in somnum propensionibus, faciem nitro in aqua eliquato perspergendam. totum vero corpus in valde siccis & ardentibus febribus ex hydreleō, expectātes accessionum constitutionem, spōgia perfundimus.

De cataplasmatibus, ex eodem libro.

Cap. 24

Inflammationibus, quæ neque madefactiones, neque emplastra recipere apte queunt, cum delicatiores sint, quam ut horum applicationes ferant, potissimum cataplasmata conueniunt. Ex cataplasmatibus autem alia calfaciunt, & digerunt: alia refrigerant, adstringunt, & reprimunt, aliæque sine aqua, alia sine decoctione, & alia cocta parantur. quæ autem non decoquuntur, pinsa nominantur. quorum apparatus terminus est, ut valde læuigata, & in vnum conductæ sint, & non inquinent, & non defluant. Coctis vero non est statutus terminus, ut non inquinent, id quod etiam fieri posset, ob copiam rerum siccarum quæ humidis imponuntur: quæ miscendo & vniendo vires suas in ea fundunt. Præterea variis cataplasmatibus utimur tum propter locorū varietatem ea postulantem, tum propter affectiones, quæ neque omnes, neque omni tempore eadem cataplasmata requirunt. Ergo decoctis utimur ad communes hypochondriorum inflammationes, ex decoctis maxime in promptu est commune, quod luteum appellamus. In aquam lini semen, & pollinem inspergimus, & post decoctionem oleum infundimus. si quæ humectare hypochondria, quæ sicca sint, velimus, pollinem adhibebimus: si mollire, pro polline panem lini semini commiscebimus. si calefacere vehementius velimus, * hordeaceum panem semini lini addemus: si calefacere, & siccare, scenum græcū: si calefacere, & euocare, fursures. si vero flatus hypochondria infestent, lini semen cū cymino eodem modo decocto superdamus: si dissolutus stomachus sit, emplastrū polentam capiat. si non appetat, & imbecillus sit, absinthii coma prius decoquatur, tum ei decocto polenta commiscetur in iis, qui sunt mirum in modum delicatitiam tamen nō siccam,

cam, vt lini semen, aut pollinem aut fornū græcum indimus, sed eam pingui melicrato decoquimus, decoctum colo traieci-
 cimus, idque quod traiectum sit, infundimus, tum coquimus
 vsque dum consistat, si vero febris adiuncta sit, pollinem in
 oxymelite coctum eodem modo imponimus. si laxum cede-
 ma sit, farinæ fabarum cuminum æthiopicū miscemus: si scir-
 rhosum sit, id quod ex ficubus constat, imponimus: quod ita
 conficitur. Ficus absque seminibus contunduntur, & ita læ-
 uigata vino dulci incoquuntur: quibus parum nitri in leco-
 rem redacti additur. si lien valde obduruit, ficus oxymelite
 decoquuntur. Iecori inflammato fœnum græcum melicrato
 decoctum, & panis cū lini semine prodest. præstantius quo-
 que est, si eryngij semē accedat, ad intestinorum inflamma-
 tiones facit quod ex lini semine & polline constat. ad eo-
 rundē vero defluxiones, id quod ex milio conficitur. ad ve-
 sicam vero lini semen cum rosmarino. pudendis incommo-
 da sunt pinguis: profunt autem adstringentia: quale est quod
 ex malicorio paratur. malicorium vero aridum tufum vino
 inspergi debet: eique admisceri galla contrita. valet ad idem
 quod ex lentibus sit, ita vt lentes prius aqua decoquantur,
 deinde læuigentur, tum mel eis addatur. Pudendis quoque
 conueniet id, quod polentā recipit, salisque expers est, & vi-
 no incoctum. Ad tumores vero laxos aque intercitem fa-
 cit vua passa cum acinis trita, vna cum ficubus pinguibus in
 melicrato decocta. huic autem sterco caprinum ad exsiccan-
 dum additur, & magis iuuat, obseruatū quoque est, gypsum
 verustum & præsertim quod longo tempore in cataplasma-
 te tritum inueterarit, cū ficubus & nitro rubro in vino mul-
 so decoctum facere, si coxendix & testes inflammatione ten-
 tentur, si ea ex chirurgica aliqua administratione, aut mani-
 festa causa exorta fuerit, communia cataplasmata imponen-
 tur: cum vero per se nata fuerit, cedematæque adiuncta ha-
 beat, farina fabarum cum vua passa pingui in melicrato de-
 cocta proderit. quandoque etiam lomenta fabarum deco-
 quētes, postea læuigamus, & cum melle & cumino cataplas-
 matis instar obducimus. Inflammationes vero quæ in par-
 tibus sunt, pane melicrato incocto mitigamus. sed si febrim
 inuehant, decocta refrigerantia ei pani admiscemus, vt de-
 coctum plantaginis, herbæ sanguinalis: si defluxio accedat,
 adstringentia addimus, vt decoctum rhois, rubi, lentisci, ma-

licorij, gallę. In iis vero inflamationibus quę resistunt, dı
ręque sunt, panem in decoctum maluę, aut scenigręci, aut l
ni seminis iaiicimus.

De cataplasmate, quod citra aquam conficitur.

Cataplasmata, quę sine aqua parantur, ex melle, & resir
terebinthina, aut ex vtrisque componuntur. mel autem atqu
refina prius coquenda sunt, quibus sicca insperguntur, vt i
humidis cataplasmatibus fit. in humidis enim relaxantur: at i
iis, quę aque sunt expertia, nequicquā tactu faciliora, & mo
liora decoquendo fiunt. Hoc quoque scitu dignū est, in hu
midis opus esse concoctione, postquam sicca fuerint inieci
in his vero vbi mel & refina satis cocta fuerint, sicca impc
ni, nec præterea coquenda. siquidem vis siccorum in mel
frigeretur, & euanesceret. Lini semen imponatur hisce cat
plasmatis, cum ab igni fuerint amota. Cōueniunt autem hæ
cataplasmata iis, quos refrigerari veremur, aut in quibus ca
uemus ne quid humefiat, & iis, quos diutius calefacere, & es
siccare, & defluxionē cohibere volumus, præcipue igitur hisc
cōtinēter ad hypochōdria siue cū febris, siue etiā sine febris v
timur, nā liquida cataplasmata sunt his, quę arida, aut aqu
expertia nominantur, exiguo tēporis spatio valentiora. hu
mor enim, qui eis inest, tenuis est, & dissoluit, atque ita facil
deducit vim suam in corpora, ac nemo est, qui satis sanus si
qui cataplasmata cōtinenter mutari delectetur. modus aut
est, vt tēperata imponātur. Vtendū ergo est hisce quę exper
tia sunt aque, cū volumus, vti diximus, totū diem, totāqu
noctē cataplasma loco adherere: & in hypochondriis, & ii
qui cōtinenter exudant, inflamationibūque vrgentur, itē
que vtilia sunt iis, qui pondus sustinere non possunt: atqu
etiā in iis, qui sic perfrigerantur, vt calefieri non queant.

Ex Lyco, de cataplasmate ex fermento. Cap. 25.

Hoc cataplasma ad diffundendū, liquandūque compact
valentissimū est. nam & dothienas iuuat, & suppurationes
quę tardius ad cōmutationem progrediuntur, promouet, &
furculos educit, & duritias maturat, & plantarū pedum cor
tusiones sanat. Variis autem modis conficitur. nam vel fer
mentū oleo molitur, itaque facit ad dothienas, ad * artuum
alienationes, aut si efficacius facere velis, nitrum tritum con
miscetur: quo ad scirrhus admodū solidos vtimur. Est quar
do.

doque, cum fermentum diffundimus, & rursus ipsam decoquendo componimus, eique aut olei parum, aut irinum vnaquodque addimus. quin aliter etiam paratur. fermentum acetum subigitur, ut ad succi crassitudinem redigatur: id quod scirrhis, qui in iecore, & liene sunt, aptum est, aut ei coma absinthij, aut iris, aut ebrotum, aut thymum, aut pulegium admiscantur: siquidem hæc omnia fermento adiuncta scirrhis iecoris, & lienis conueniunt.

De cataplasmate, quod ex pane conficitur. Cap. 26.

Cataplasma quod ex pane fit, ad omnia fere valet, nam omnibus propemodum inflammationibus conuenit, multis id quoque modis conficitur. in aqua frigidissima panis immergitur, & cum rosaceo subigitur, atque ita imponitur. conuenit autem sic concoctum cataplasma inflammationibus iis, quæ erysipelatis naturam referunt, aut pro aqua, ad eius confectio-nem posca utimur. ita enim accommodatius est inflammatio-nibus erysipelatis naturam imitantibus. aut etiam aqua calida maceratur, & simul cum oleo emollitur: tunc panis calidus admouetur: conuenitque eo modo durioribus, & feruentibus inflammationibus. vel loco olei butyrum indes, & ad easdem affectiones accommodatius conficies. Fit etiam ad hunc modum. Panis aqua dissoluitur, ut cremoris consistentiam acquirat, eique oleum aut butyrum admiscetur, deinde coquitur donec consistat. Hoc eorum omnium, quæ quidem ego nouerim, est maxime ad vulnerum inflammationes accommodatum, & ad suppurationem celerrime excitanda: ubi ea opus est. cumque nervus, aut nervea pars aliqua contusa fuerit, tunc ego parum liquidæ picis admiscens, cataplasma perutile confecisse me noui. quod est etiam inflammationibus idoneum, quæ ex podagra excitantur. Alia quoque conficiendi ratio est. Hæsterni panis medullam manibus coterere oportet, ubi vero ad farinæ similitudinem sit redacta, ei farinæ mel admiscendum est, & coquendum donec mediocrem consistentiam nanciscatur. ubi satis esse coctum videatur, oleo affuso miscendum. Prodest hoc hypochondriorum inflammationibus: sed præstantius est, si melli parum aquæ fuerit adiectum. farina enim coquendo magis diffunditur. Iam vero quod ex tritico, & triticea farina constat, eadem ferme potest efficere, & totidem quoque modis conficitur.

Furfures ita parantur, vt sepe stringantur, & premantur, donec in tenuissimas partes abeant: aut in mortario teruntur, & cribro traiciuntur. utimur autem ad scirrhus, qui in quavis corporis parte constiterint: præcipue vero in iecore, atque liene. paratur autem cataplasma ex oxymelite: aut etiã ammoniacum admiscemus, & calidum admouemus, sed melius erit, si quis alterum alteri addat, vt nunquam refrigescat. si vero testes inflammatione tentabuntur, hoc cataplasma erit vtilissimum, quod sine aceto erit conficiendum. Facit etiam ad dothienē & ceteros furunculos. Mirifice vero profunt furfures, contra animalia venenum iaculantia, si aceto madefacta & imbuta in vicem imponantur.

De cataplasmate, quod ex farina hordeacea fit.

Cap. 28.

Cataplasma, quod ex hordei farina conficitur, valet contra duras musculorum inflammationes: quas vel dissoluit, vel facile ad pus perducit, hoc ita fit. Farina debet pollen esse: & in melicrato coqui, mel autem plus esto, aqua vero parciore. adeo vt ipsa sola farinam ipsam indomitam coquendo diffundat: siquidem hæc non perinde, vt triticea, facile dissolui potest.

Alteræ confectio, & ad eadem faciens.

Malux radix, aut ipsa herba, postea quam decocta fuerit, vna cum melle terenda est, cumque fuerit dissoluta, cum farina coquitur. hæcque confectio maxime facit ad vtrunque, & ad mollienda ea, quæ hactenus dura fuerunt, & ad pus perducendum. Vbi vero satis concoctum fuerit, etiã pannis exceptum, tunc oleum affundendum est. ita enim gratioris coloris erit, & dum auferetur, à pannis cuti affixum non relinquetur. Ceterum & ad conuulsiones & ad tetanos hoc ita paratum faciet: sed in aqua, in qua farina coquenda est, prius rutæ, aut cucumeris agrestis radix, aut lauri bacce, aut sampsuchum, aut iris decoquenda sunt. Erit etiam accommodatum, si post concoctionem, castoreum cataplasmati addatur. & totum pannum illinere, & ita toti spine superdare. ac melius erit etiam si cataplasma caput cõprehendat. In pleuriticis vero, aut peripneumonicis, abrotonum, aut lauri bacce prius
in

in hydromelite incoquuntur, tum farina additur. si vero scirrhus viscera obfideat, ammoniacum, aut terebinthina & nitrum additur: & quandoque acetum, cum intestina sunt inflammata, admiscetur. Vbi vero vesica, tum acetum, tum vero etiam ruta addi solet.

De cataplasmate ex lini semine. Cap. 29.

Cataplasma ex lini semine confectum omnes inflammationes, quæ in quavis corporis parte obortæ fuerint, iuuat, ac præsertim si cum eis dolores quoque vehementiores sint coniuncti, ut cum tansas, dolor augeatur. Hypochondria vero inflammatione obfessa si quis hoc cataplasmate velit obducere, ita conficiet, ut postea quam mel ferverit, semen in tenuissimam farinam redactum ei misceat.

De eo, quod ex polenta conficitur. Cap. 30.

Pollen ex polenta fit, subigiturque succo claviculorum viridis, aut polygoni, aut pomorum. sanat hoc nausæas, & exstimationes. si vero polenta in melle coquatur, salque, aut nitrum adiiciatur, hydropicis erit accommodatum. Idem ad testium inflammationes, sine sale tamen & nitro, faciet.

De cataplasmate ex fœnogræco. Cap. 31.

Farina ex fœnogræco confecta non est ad multa utilis. nam inflammationibus non conuenit. at scirrhusis affectionibus, si lini semen assumpserit, idonea erit. sed fœnumgræcum alio modo apparatus, erit ad multas res utile, aqua igitur decoquitur longo tempore, donec satis coctum sit. tum aqua effunditur, fœnumgræcum vero iterum læuigatur, & mellis quod satis est, ei miscetur. cumque recte cum melle fuerit subactum, læuigatum usque decoquitur, dum fiat tam crassum, quam epithema. hoc ita confectum utile est ad multa, perinde, ac plurima epithemata: & ferme ad omnes inflammationes facit, quæ extrinsecus oriuntur.

Ad hypochondria, intestina, atque uterum.

Ad hypochondria vero, intestina, utrumque probe facit. cum autem decoctum & in leuorem redactum, ut diximus, loco mellis iterum in aqua decoquitur, oculis & sedi inflammationis conuenit: atque etiam efficacius, si sertulam campænam capiat.

De cataplasmate ex alica

Cap. 32

Aurium, nasique contusiones alica vtiliter obducimus, est autē decoquenda, & læuiganda. eaque præstantior fiet, si gumi, & thuris parum ei misceatur. Est non secus efficax alica ad dothienas, ad lichenas, & ad scabiem.

De cataplasmate ex milio

Cap. 33.

Conficitur hoc cataplasma eo modo, quo etiam ex lini semine parari docuimus. Valet hoc si ventris destitutus dolori afferat: & cedema subit. si vero picem liquidam assumat, ischiadicis vtile reddetur. aqua vero, a cetoue, aut posca exceptum contra morsus scolopendræ efficax esse obseruatum est.

De cataplasmate ex ficibus.

Cap. 34.

Multiplex omnino est huius cataplasmatidis cōfectio, & ac multa itidem valet. ficus ergo ipsa, & semen quoad eius fieri potest, teruntur, cum hoc feceris, parum irini vnguēti mæ suetudinis causa adiungitur. Facit hoc ad duritias neruorum ad articulos contractos, aut plus iusto relaxatos: & ad scirrhus, præsertimque lienis, & ad eos quoque qui in iecore sunt valet, si vero nitri parum addas, sinus rumpet, aculeosque extrahet. si denique ficibus ita paratis miscueris pulegij, aut origani, aut thymi, aut absinthij comam minutissime tritam hydropicis cōueniet, eritque totis hypochondriis, lumbis, & toti dorso superdandum.

Alia cōfectio.

Ficus coquuntur vsquedum facile dissolui possint, deinde læuigantur, & in eadem aqua decoquuntur in qua decoctæ prius fuerant, tum hordeacea, triticeæ farina, aut panis, eisdem admiscetur, & diligentissime subiguntur: & iterum ad cataplasmatidis consistentiam decoquuntur. Facit hoc ad tubercula, quæ non facile maturescunt, & ad parotidas, quas deducere ad suppurationem oportet, & ad dothienas: si cum qui vti velit, butyrum addat. si vero rutæ folia trita misceantur, dolores intestinorum à flatu excitatos iuuabit. oleum porro aut pinguedo admiscetur, cum ruta, aut cuminum incoquitur.

De cataplasmate ex lomento fabarum

Cap. 35.

Coquitur lomentum fabarum ad consistentiam, tum cuminum nō admodum tritum additur: fitque cataplasma, quod testiculis inflammatis aptissimum est. Idem faciet, si narcissi fructus in tenuissimas partes redacti parum indideris. ceterū ad vetustiores testiculorum inflammationes ammoniaci portiunculam admiscere conueniet.

De cataplasmate ex lupinis.

Cap. 36.

Tenuissima lupinorum farina cum melle, aut per se cum lini semine decoquitur: eisque oleum non multum adiungitur: fitque cataplasma ad helminthas lumbricos accommodatū.

Alia eiusdem cataplasmatidis confectio.

Lupini ex aqua decoquuntur, vt facile læuigari queant: eisque fel taurinum adhibetur: & abrotoni coma tenuissime trita additur: valeretque ad idem: estque aduersus helminthas efficax medicamentum. cum decocti lupini fuerint, malenthiū læuigatum, & mel admiscetur, ac simul omnia læuigantur, & iterum decoquuntur.

De cataplasmate ex lentibus.

Cap. 37.

Lēs coquitur, aqua effunditur: multū læuigatur, rosaceū assumit. epithema præstātissimū pudēdorū inflāmatorum efficitur. cum rubia vero & pane addito egregie facit.

Alia conficiendi ratio.

Punicæ inanes partes cum lētibus incoquuntur: & utrūq; si mul valde cū rosaceo læuigatur. si panis eis accedat, mitius cataplasma fiet. hoc cōueniet, vbi crustæ ex igni excitatę fuerint & vbi vlcera depascātur, ac præsertim in pudēdis. sed scire par est, cum inflāmatio dominatur, maiorem panis copiā indendā esse: cum vero vlcus depascens maius periculum minatur, minorem panis portionem adhibendam.

Alia confectio.

Tenuissimam lentis farinam, & punicæ corticem tenuissimum oxymelite mediocriter decoquimus, & apponimus. acetum non ita multum esse debet. ita enim epithema fit, quod nō facile discinditur, facitque ad nomas & defluxiones.

L I B E R

Alius apparatus.

Lenticula incocta cum beta, vna læuigatur. valet hoc ad vlcera, quæ circa caput sunt: nemque ad serpentia vlcera, si cum defluxu inflammata fuerint.

De cataplasmate, ex eruo. Cap. 38.

Eruum farina ex melle decocta ad carbones, ad crustas ex igni excitatas, facit, & vlcera, quæ depascuntur, repurgat. Eruum quoque per se, & tritum pari modo, quo lentes, mitius cataplasma conficit. si vero maceretur, & tenerum fiat vt læuigetur, facilius cataplasma compones. Præterea mitius quoque cataplasma ex eo ita parato conficietur, quod sit ad crustas abolendas, aut carbones, & depascentia vlcera purganda accommodatius. quod idem ad eorum inflammationes non erit inutile.

De cataplasmate, quod ex ciceribus fit. Cap. 39.

Quod fit ex ciceribus, id hydropibus, quos tympanias vocant, idoneum est. hæc autem eius est confectio. rutæ viridis folia læuigantur valde admodum: deinde subiguntur: tum melle decoquantur. iis decoctis cicerum farina adiicitur.

De eo, quod ex palmulis constat. Cap. 40.

Palmulæ conculcate modico vino persperguntur, eisque pollen polentæ commiscetur. stomacho autem fastidio oppresso hoc imponitur. si vero huiusmodi palmulæ tibi non suppetant, aliæ pinguiore confricentur: vinoque macerentur adeo, donec humore vini perfruantur: tum contunduntur & læuigantur. additur postea pollen polentæ, itaque conficitur: atque ad eadem valet, quin etiam si inflammatio quædam simul hypochondria obsideat, hoc cataplasma ad eam multum facit, parum nanque mellis cum palmulis coquitur, ac de nique lini semen in leuiorem redactum ei adiicitur.

Aliud.

Palmulæ vino admiscetur, & cum eis myrti folia tenuissime trita subiguntur, idque vlceribus iis, quæ per se in cute erumpunt, accommodatum est.

Aliud.

Ex papa-

Ex papaueris foliis tenerrimis succus exprimitur: in eo palmula conculcata diffunditur: fitque cataplasma oculis dolentibus aptum.

Aliud.

Palmulæ in aqua diluuntur, & cum exiguo melle coquantur: & rhus cœriariorum aridum tenuissime tritū inspergitur, itémq; lini semen læuigatum. valet hoc ad tormina intestinorum, & vehementes sanguinis eruptiones potest sistere.

De cataplasmate, ex acherdis.

Cap. 41.

Oedemata laxa in articulis tum alibi, tum vel maxime in genibus nascuntur, eaque non admodum facile sedantur. fortis ergo prius locis muria, aut marina, cataplasma imponitur, quod ex agrestibus acherdis fit, fructu eorum simul confuso. est enim hoc cataplasma friabile: ideo pannis valde affigendum est, vt permaneat.

De cataplasmate, ex lolio.

Cap. 42.

Lolij furina ita parata, vt in cæteris supra diximus, satisfecit hydropibus, calce tamen inspersa. siquidem hæc euocat, ac digerit, & scirrhum minuit, siue is lienem, siue etiam iecur occupet. si vero quis continuo vtatur, is etiam diuturna oedemata articulorum, & genuum curabit. Ceterum lolij farina sulfuri admixta tumoribus aurium laxis conuenit.

De cataplasmate, quod ex papauere fit.

Cap.

43.

Papaueris tenera folia læuigantur: fitque cataplasma oculis inflāmatīs, dolētībŭsque accōmodatū. idque sedi, & capitis doloribus prodest: & podagricos dolētes iuuat. Vitellus itidē oui coctus simul læuigatur, & ad eadem efficax redditur. Lini semini molito, aut pani, aut psyllio commista, & subacta faciunt cataplasma ad erysipelas præstātissimū. si quis eorum succū vitellis ouorū admiscere velit, aut pani, aut lini semini, aut psyllio, is optimum medicamentū ad eadē parabit. id etiā ita apparatus, somnium cōciliat, si capiti admoueat. si vero papaueris caput, quod liquidum sit, & probe coctum his, & que ac folia, admisceatur, fiet cataplasma ad eam valens. Vt etiam si ex ipsis capitibus succus exprimi possit, isque perinde vt succus foliorum, indatur, ad eadem faciet. Ipsum quoque

papauer siccum parum vna cum semine decoctum, vt tenerū fiat, in mortario tūdatur: vt in cataplasmatibus formā se induat. humor vero coquendus est, siue aqua, siue oleum sit. Facit ad eadem siue solum papauer superdetur, siue alicui prædictorum commistum. Humor quoque, in quo papauer decoctum fuerit, alicui eorum, quæ diximus, mistum eadem præstat. Caput vero siccum vna eum semine contusum, & concussū, si alicui eorum, quæ supra sunt allata, commisceatur, ad eadem valebit. sique adiungatur iis, quæ fluentem aluum cohibent, medicamenta reddet efficaciora. Fiunt, non secus quam ex foliis, cataplasmata quoque ex floribus papaueris, quæ ad eadem faciunt.

De cataplasmate ex bulbis.

Cap. 44.

Bulbi affati atque impositi crustas, quæ ex adurētibus ortæ sunt, facile amoliūtur. iidē ad carbones simili quoque modo faciūt, superdātur etiā bulbi vtiliter, maculis, lētiginibus, ephe- lidibus, & cæteris quæ in facie nascūtur. ferēda tamē molestia est, quā affert cataplasma. etenim colorē rubrū reddit, & ex- timā cutim excoriat: sed non multo post cutis renascitur, nec vlcus vllum fit, & macula euanescit. Facillime quispiam id si- stinebit, si postquam bulbos admouerit, faciem pane obdu- cat. cæterum panis rosaceo illinendus est.

De cataplasmate ex porris.

Cap. 45.

Vbi ex iis, quæ adurunt, crustæ concitatę sunt, ibi folia por- ri superdata facillime crustas auferunt. vehementer enim cōtū- duntur, & salis non multum eis admiscetur. atque hoc cata- plasma est remedium ad carbunculos efficacissimum.

De cataplasmate, quod ex lactuca conficitur.

Cap. 46.

Cum ex calore caput dolet, lactucæ folia cōtunduntur, & fronti admota valde iuuant. sit autem ad hoc faciendum la- ctuca eius generis, quæ liquorem candidum densūque emit- tat. atque hoc cataplasma somnum quoque inducit. si vero interim dum cōtūdatur, aceto respargatur, etiam erysipelati, quod vlceris expers sit, conueniet.

De cataplasmate, ex hyssopo, & pulegio.

Cap. 47.

Hyssopi herba sicca cōtunditur: & quatitur, vt tenuissima redda-

reddatur: coquiturque cum seminis lini farina : & cataplasma pectori accommodatum conficitur, valétque ad eos, qui propter lentorem sputa non facile educunt, & excreant. vtile quoque est ad scirrhum iecoris . Ex pulegio vero non secus fiet cataplasma: & ad eadem valebit. sed eo, quod ex hyssopo constat, hoc erit vtilius.

De cataplasmate, ex ocimo.

Cap. 48.

Cataplasma quod ex ocimo fit , aduersus ictum scorpio-
nis valet. ipsum enim ocimū contunditur, nec aliud quicquā
ei adiūgitur: nisi quispiā parum aceti velit eidem affundere.

De cataplasmate, ex menta.

Cap. 49.

Menta sicca contundenda est, donec tenuissima fiat : mi-
seturque aut lini seminis, aut hordei farinæ, aut pani alicui
generis eiusdem. eique parum mellis accedit , vt hæc cohæ-
reant. fitque medicamentum aduersus * helminthas mole-
stiam afferentes. idem quoque conueniet tussibus, in quibus
propter lentorem difficulter humores educantur.

De cataplasmate, quod ex fico sylvestri fit.

Cap. 50.

Ficus agrestis, quæ & trifolium, & asphaltium dicitur, su-
perdata iis, quos scorpio vulnerauit, mirabiliter prodest: id
quod ego quoque sum expertus. ea contundenda est , atque
imponenda.

De cataplasmate, ex brassica.

Cap. 51.

Brassica contusa pollini triticeo additur. si vero quis nō
ipsam brassicam, sed succū pollini admisceat, is cataplasma
conficiet, quod erysipelati, & strumis recentibus conueniet.
eas enim graciles reddit , atque extenuat. mammis quoque
ex partu succi plenis, & dolentibus , & timorem eruptionis
incurtientibus, vtiliter admouetur.

De cataplasmate, ex malua.

Cap. 52.

Malua decocta, siue cruda pani , aut pollini farinæ misce-
tur, fitque cataplasma molestis inflammationibus aptū: easq;
interdum ad suppurationem perduxit.

De cataplasmate, ex beta.

Cap. 53.

Beta & cocta, & cruda ad ichores, & herpes, & lichenas,

& porrigines, si caput arefaciant, superdata mirum in modum accommodata est.

De cataplasmate, ex radícula.

Cap. 54.

Radiculæ ex modico sale contuse, & admotæ, ad ecchymomata, hoc est, cum sanguis in loco contuso collectus est, faciunt. si ergo ex re aliqua extrinsecus incidente id eveniat, siue ex senectute in tibiis & furis oriatur, radiculæ ad pristinum statum colorem redigentes, medentur. si quis vero succum radicularum pani & modico salis admisceat, is etiâ ad ecchymomata medicamentum vtile parabit.

De cataplasmate, ex psyllio.

Cap. 55.

Psyllij semen neque mola frangere, neque cōrundere possumus: sed aqua ei affundenda est, & manibus agitandum: siquidem ita & glutinosum, & emplastri instar efficietur. Facit hoc ad erysipelata: est que sæpius commutandum. Prodest idem ad strumarum inflammationes. nam vel statim eas sedat, aut quam maxime leuat.

F I N I S N O N I L I B R I.

ORIBASII MEDICI

NALIVM COLLE

CTORVM,

LIBER DECIMVS.

Ex Galeni commentariis, de facultate, atque vfu dulcium balneorum.

Cap. 1.

Balneorum, quæ ex aquis dulcibus calfactis sunt, facultas est, si temperatæ sint, humida & calida: si tepidiores, humida & frigida: si iusto calidiores fiât, calida quidem, sed non perinde humida: siquidem horrere corpora, contrahique corû meatus cogunt: ita vt nec externo humore perfrui, nec extremæ, quod intus later, emittere quicquâ possint. enimvero quæ

tem.

temperatæ sunt, per se semper calefaciunt, & humectât. euacuit tamen ex accidenti aliquo, vt aut per halitum humiditates digerant, vel corporis particulas fluxione superuacanea repleant, aut molliant, aut concoquant, aut vires firment, aut infirment, ad quæ non parum quantitas aquæ confert. Totum autem balneum ex partibus inter se facultate differentibus constat: siquidem ingredientibus in aëre calido versantur, postea in aquam calidam descendunt, mox ex hac egressi, in frigidam, postremo sudorem detergent. Potest autem prima eius pars totum corpus eque calfacere, materias fundere, inæqualitates æquare, cutim rarefacere, & multa, quæ sub hac ante detinebantur, euacuare. Secunda vero pars vbi quispiam in sicca affectione corporis ea vititur, potest madorem vtilem solidis partibus indere. Tertia vero balneorum pars & totum corpus refrigerare, & cutem desiccare, & vires firmare potest. quarta vero corpus per sudores citra noxam refrigerationis euacuare. Cum hæc igitur in homine facere possit dulcium aquarum temperatum balneum, & præter hæc etiam, si quis intempestiue lauatur, horrores, & cutis densitatem, danda nobis opera est, vt omnia deinceps distinguamus. Multos enim eorum, qui cruditate laborant, plures vero eorum, in quibus mordentium excrementorum inest copia, omnes præterea, qui vel in febris significatione, vel in ascensu, vel in statu sunt, præter admodum paucos, siue hi sint in balneum ingressi, siue in calido sole sint morati, siue exercitationes, frictiones, gestationesque tetauerint, merito cōtingit horrescere. hæc enim singula confertum & impetu agi excrementum cogit. Cum igitur eorum, qui lauantur, densa adhuc cutis sit, hæc excrementa detenta, atque acervata mordere necessario coguntur. qui vero opportune in balneum fuerint ingressi, eos omnia prius memorata consequi necesse est. Ac vacuatio quidem excrementorum omni febre est vtilissima: itemque rarefactio, & relaxatio. fusio tamen & calor non item: sed calor est omni febre inimicus: at fundi æqualiter solidis quidem animalis partibus non est alienum: succis certe non est vtile perpetuo. sed quoties in animante vel inflammatio quæpiam, aut affectio inflammationi similis constitit, aut plenitudo est, tunc inimicissimum est. inflammationes enim cum calefacti, & liquati succi ad ipsas confluunt, augentur. tunicæ vero vasorum multitudinem, quæ

LIBER

ex fusione, spiritu est impleta, non continentes, distenduntur: ac vires hoc ipso male afficiuntur, ergo calidis his, siccis, que affectionibus effundi mordacia est vtile. fusio enim eorum citra periculum est. Atque hæc quidem ex prima balnei parte iis, qui ita laborant, prouenire, modo tempestiue balneo vtantur, memoria tenendum est. ad secundam eius partem modo trāseundum. erat enim id, quod maxime proprie lauacrum nominatur. ergo in hac, sicut ex humectatione iuantur, sic ex calore nihil eis cōmodi accedit. ergo ad tertiā accedamus, in qua & refrigerantur sine molestia, quæ fuerāt ex calfacta, & vires roborantur, & quæ rarefacta, & plus iusto sunt laxata, ea ad naturalem mediocritatem redeūt. id quod etiam quarta balnei pars indicat. quippe quibus omnia rite sunt peracta, ij post frigide vsum, adhuc sudant: & omnia ipsius excrementa vacuantur. Nullus æger cum lauatur, detergendus est: nisi sordidus sit, & pruritu vexetur. nam qui lauantur, citra omnem laborem, lēzionēque perfundi aqua debent, deterfio vero fit iis, quæ abstergendi, purgandique vim habent, quæ & mordacia, & exsiccantia sunt omnia. ex quo fit, vt ea tum viribus, tum vsui balneorum fit contraria vel maxime. Veruntamen si laborans ad sordes, & ad pruritum deterfione indigeat, detergentis medicamenti vim largiore aqua admixta, & modico etiam oleo affuso, debemus exsoluere: & statim copiosam aquam calidam, puramque affundere. Aeger vero prorsus citra lassitudinem seruandus est: ob eāque causam labrum facilem ingressum, & egressum habeat, quod sane fiet, si paries, qui aquam cōtinet, neque altus, neque angustus fuerit. æger vero quiete lauetur. Facit enim quies egrotātis, vt corpus tum laxius, tum mollius in balneo fiat. dum enim corpus mouetur, muscoli tenduntur: tēsi vero minus molliuntur, atque laxantur. Debet autem ea aqua parata esse, quæ super eum, qui lauatur, fundenda est, postquam eo lauacro, quod in labro est, vsus fuerit: quod nunc quoque omnes medici facere solent, cum infirmum lauant. neque enim eum in frigidum solum ingredi sinunt, sed aqua tepida perfundunt, alij tota labra huiusmodi aqua implent. etenim sicut relaxatum, rarefactūque est corpus in calido lauacro, sic contra ipsum cogere sensim, ac stringere volunt. hoc enim tam ad virium firmitatem confert, tum vero facit, vt homo non facile lædatur, si subita

subita in aëre ad frigidum fieret commutatio. quam ob rem qui sani sunt, in frigidam aquam se post calidum lauacrum, coniiciunt. at infirmi frigida contactum citra noxam non ferunt. ideoque frigiditate calida admista frangimus. mistionis porro quantitas inuenitur, primum quidem corporis affectione à nobis inspecta, deinde vero propria natura laborantis, itemque consuetudine, ætate, tempore, regione, & cæli constitutione denique. sane melius agunt ij, qui post lauacrum calidum non minus quam tres aquas tepidas inter se differentes parant: vt prima tepida abunde sit, secunda minus tepida quam prima, tertia magis adhuc ad frigidum vergat. quod faciunt, vt à calido ad frigidum paulatim accedatur: quando subita in contrarium mutationem ferre laborans non potest. Quidam etiam medici post lauacrum laborantes inuoluunt, alij vestimentis, & præsertim non puris, eosque ex omni parte constipant, quo plurimum sudent. & tamen non semper opus est laborantem post balneum sudare plurimum. sæpe enim non euacuandi corporis causa ad balneum accedimus, sed contra prorsus, vt humectemus, idque omnino irrigemus, quod immoderatus erat exsiccatus. in hisce igitur non admodum multos sudores intus in balneo expectare debemus, sed statim in aquam, quæ in labro est, coniiciendi sunt. mox à balneo egressi, abstergerendi: nec valde siccum corpus vngendum. Neceesse autem est consideremus, vtrum postquam sudauerit is qui lauatur, oleum ei perfundendum sit, an antequam sudauerit, sed cum primum se exuerit: an vero neutrum horum, sed cum madescere inceperit. atque is, qui in memoria habeat ea, quæ de olei facultate diximus, nouit optimum ad olei usum in iis qui lauantur, esse id, quod tertium statuimus. illud etiam didicit, oleum ante calfactum corpori eius qui lauatur, adhibendum esse: siquidem tale mollit corpus, & rarefacit. cum frigidum suo contactu non modo horum neutrum facere queat, sed etiam eis, qui lauantur, horrorem incutiat. Postquam autem cibum, potumque sumpserint, lauandi statim non sunt. nam eorum qui biberunt, caput repletur: eorum vero qui comederunt, non solum caput, sed corpus etiam vniuersum: quippe quod cibum ad se, priusquam sit concoctus, attrahat. præstat ergo post balneum, sedata ea turbatione, quæ balneum attulit, esse & bibere.

quemadmodum fit etiam in exercitationibus, ut turbatione sedata corpus alamus. nam si post exercitationem potum, pastumque protinus offeras, cum implebitur caput, tum vero id, quod deglutitum fuerit, interdum supernabit. Cæterum scire conuenit, quibus plura per aluum secedunt, balneum sistere, eadem in corpus vniuersum reuellendo, atque ea ratione nocere. qui vero nihil prorsus deiecerunt, iis satius esse, sterqus antiquum vacuasse, neminem præterit: sicut etiam eos, quorum vires resolute sunt, à balneo magis resoluui. Iam nec fastidiosos, nec vomitui obnoxios par est lauare. nam ne hi quoque repente resoluantur, est metus, ita ut syncopa, quæ stomachica dicitur, consequatur. proxime ad hos accedunt, qui os ventriculi bili affectum habent: quos ex eructatione biliosa cognoscimus. simili quoque modo lauare non conuenit eos, quibus sanguis è naribus abunde prorumpit. sanguis enim immoderatissime erumpet. consentaneum igitur est, si sanguis minus quam par sit, erumpat, ut lauentur. hi etiam sunt, qui & largo lauacro, & motu vehementiore propter sanguinem, qui in capite est, indigent. simili quoque modo lauamus, si iis quibus sanguinis eruptione opus est, sanguis non erumpat. Concoctis autem iam affectionibus, balneum citra periculum adhibetur: cum etiã ad expurgationem sputorum, quæ pleuriticorum, & peripneumonicorum thorace & pulmone continentur, maxime conferat, in iis ergo, qui sic affecti sunt, cum indicatio itidè, quæ à consuetudine sumitur, accesserit, balneum iterare nihil prohibuerit. Omnino vero scire oportet, nisi prius vacuato corpori balneum adhibeatur, partes affectas fluxione tentari. vacuato vero si offeratur, adiuuari concoctionem.

*Ex libris Antylli, de balneis industria paratis, ex primo
libro de remediis.*

Cap. 2.

Lauacra partim ex aquis dulcibus, & qualitatibus expertibus constant, partim vero ex iis, quæ & qualitate sunt præditæ, & vim habent vehementem, atque conspicuã, eaque in quibus inest qualitas, partim industria parata sunt, partim per se ita nascuntur. porro eorum quæ ex industria sunt, alia calfaciendi, alia digerendi, alia humectandi, alia refrigerandi, alia adstringendi causa parantur. ac calidus quidem utimur,
cum

cum aut refrigeratos calfacere, aut lassitudinem soluere, aut conuulsiones, aut dolores mitigare nobis propositum est. sane his etiam utimur, refectionis causa: cum alimentum nō facile distribuitur. Calidas autem aquas reddimus, cum pulegium, aut origanum, aut hyssopum, aut thymum, aut satuream, aut lauri folia, & chamæpityos ramulos, & panacis ac pyrethri radices, & cachri, & alia generis eiusdem incoquimus. oleum quoque in aquam coniicimus. Lauacra autem digerentia faciemus, cū totum corpus, quod prepingue sit, volumus extenuare, aut tumefactum totum corpus, vel membrum aliquod contrahere, idque siue propter inflammationem, siue ob aliam affectionem fluxione laboret. Fiunt autē digerentia cum vel salem iniicimus, vel ipsa marina aqua utimur, aut nitrum admiscemus. Iam mel quoque admixtum digerendi vim aquæ indit: itēque uia taminia incocta: & cinis farmentorum, & sulfur ignem non expertum, aut baccharum iuniperi, aut mercurialis decoctum. Molliendi vero causa balneis utimur in corporibus, quæ vel inflammatione laborant, vel indurata sunt. atque ad inflammationes blanda esse debent & mollia: at in iis, quæ obduruerunt, si inflammationis sint expertia, potentia & efficacia. quocirca in iis qui inflammatione laborant, maluæ & lini feminis, & fœnigræci decoctum miscemus. in fluxione vexatis inflammationibus, plantaginem, aut herbam sanguinalem, aut malicoriū, aut rosas, aut rubi cimas incoquimus. In iis vero quæ conuulsionem minantur, iisdem utimur, quæ adhibemus etiam iis, quæ sunt fluxionis expertes. præter cætera vero hydrelæum, in quo malua, aut fœnumgræcum incoctum sit, iuuat. In duritia autem citra inflammationem balneis eiusdem qualitatis utendum est, quibus ad eos, qui digestionis indigebant, utebamur. Ceterum refrigerant & adstringunt balnea, quæ simili modo parata sunt, quo adstringentes, refrigerantēque madefactiones, quarum sylua potest in hunc transferri locum.

De balneis sponte nascentibus, ex eodem libro.

Cap. 3.

Balneorum sponte nascentium multo maior & efficacior vis est, quam eorum, quæ arte parantur. multæ autem eorū differentię sunt propter terrę, per quam ferantur, qualitatem.

L I B E R

alia enim nitri, alia salis, alia aluminis, alia sulfuris, alia bituminis, alia æris, alia ferri vim obtinent, alia composita sunt ex multis harum qualitatibus simul coniunctarum. Vis autem omnium aquarum sponte nascentium est exsiccans & calfaciens prorsus, cum valde intensæ sint, quocirca acutis morbis minime conueniunt, sed potius diuturnis, & præcipue humidis, & frigidis. Quæ autem nitri, aut salis facultate præditæ sunt, accommodatæ sunt capiti, & thoraci fluxione male habito, & ventriculo perhumido, & iis, qui aqua inter cutem laborant, & cedematis, quæ ex morbis, vel ex pituitæ concretionibus oriuntur, quæ alumen referunt, ad fluxum sanguinis, ad vomitus procliuitatem, ad immoderatas hemorrhoidum perturbationes, ad inordinatas mulierum purgationes, & continuos abortus adhibentur. In quibus vero vis inest sulfuris, nervos molliunt, concretiones calfaciunt, dolores leniunt, stomachum imbecillum reddunt, atque subuertunt. Quæ bitumen sapiunt, caput replent, ac sensuum instrumenta vitiant, & enixe calefaciunt, & temporis progressu molliunt: quod facere præsertim in vulua, vesica, & colico intestino consueuerunt. Quæ vero æris naturam referunt, ori, tonsillis, vuæ, & oculis mirum in modum apta sunt. In quibus ferri qualitas reperitur, stomacho & lieni male affectis possunt subuenire: quæ vero ex mixtis qualitatibus constant, eæ faciunt pro ratione eius qualitatis, quæ in eis excellit. His autem aquis sponte nascentibus vti debemus firmis & quietis. vapor enim ab ipsis commotis emergens, cum grauis sit, & feriens, capiti molestus est. quam ob rem in aquam ingrediendum est sensim, ut vis corpori laxato accedens imprimatur. eorum vero, qui cum tumultu & impetu sese in aquas iniiciunt, corpus densatum, qualitatem aquæ non recipit. ita fit, ut in huiusmodi neque natæ, neque immergi commodum sit. Vti autem ductibus aquarum sponte scaturientium eos solos oportet, quibus qualitates illarum capiti sunt congruæ: siquidem qui se exhibent aquis, quæ à ductibus bituminosis, & sulfureis fluunt, quam facillime læduntur.

Herodoti, de lanacro, ex libro de præsidis extrinsecus occurrentibus.

Cap. 4.

Si calidiore interno aëre indigemus, ad hoc auxilij genus accedendum est. Vrina aquæ frigide instillanda ignitæ matæ

teriz est, calor enim qui inde emanat, non multo tempore perdurat: sed cito restinguitur. quocirca id paulo ante introitum aggrediendum est.

Herodoti, de aquis sponte nascentibus, ex eodem libro.

Cap. 5.

Facultas singularum aquarum sponte nascentium, quæ magnam habent differentiam, assumenda est ex iis, quæ experientia comprobantur. exquisitam enim omnium singillatim notitiam tradere non possumus, tum quia nos omnibus vti non sumus, tum vero, quia ne in omnibus quidem est cognitio, quæ facultatibus medicamentorum proportionem respondeat. nam frigida aquæ, quæ sponte nascuntur, accommodata sunt omnibus fluxionibus, vesicæ affectionibus, capitis doloribus, & vlceribus malignis. De iis vero, quæ potantur, siue calide, siue frigide sint, cum vniuersalem quandam constitutionem non recipiant, in particularibus dicetur. In omnibus autem sit quædam temporis apta mensura. nam si vsurus sit quispiam his aquis per tres hebdomadas, ita exordietur, vt incipiat à dimidia hora, deinde paulatim progrediatur, vt per hebdomada spatium duarum horarum perficiatur: hoc interuallo ad secundam vsque hebdomadam perseverando, ab ea tantundem auferendum; & in prima mensura desinendum, & ita vicissim subtrahendum. In aquis enim statim à principio diu immorari non est vtile, neque etiam est frugiferum, ad finem vsque permanere eodem temporis spatio, propterea quod confert & incipere, & desinere ab hoc præsidio conuenienter rationi: quo etiam modo exercitationibus vtimur & abstinemus. si vero mensura, quam prius fueramus coniectati, utilitatem non afferat, aquis per interualla erit vtendum. In exacerbationibus autem accurate omnis hæc facienda est præparatio. nam qui plurimas partes dolent, hi accedentes toti introeant: si vero aliquas laborantes habeant, madesiant. labore sedato, eos deducemus. deinde cum rursus accessio redierit, vt in aquam descendant, imperabimus, aquis videntes non secus, quam fomentis, & cataplasmatibus extrinsecus adhibitis. quocirca quantum his aquis vti debeamus, ipsa necessitas commonebit. Noui ego quosdam, cum per totum diem hoc genere curationis vterentur, mirum in modum adiu-

tos fuisse. nam exacerbatio, quæ prius longa, & ad soluendū difficilis erat facta, cessauit: quæ ex re affectioni quoque commodum accessit, si vero affectæ partes possint ceteris tectis madefieri, non erit incommodum diutius, & sæpe per diem aquis uti. quod tamen ante cibum faciendū est. inutile enim est, materia noua plenos, aquas etiam sumere, quæ tanto opere commouere queant, si vires eos deficient, parum cibi eis offeratur. Cum vero plurimæ ex iis aquis in locis palustribus & æstuosis oriantur, & propterea morbose sint, eis oportune vteris vere, & autumnio: quatenus hyeme * adurunt. atque illud quidem tempus aquarū vires firmat, si vero in salutaribus locis sint, erunt etiam æstate assumendæ, si frigida fuerint. Quoniam autem nonnulli ignari putant calidas aquas conducere ad tuendam sanitatem, & ob eam causam eis impudenter, & nulla habita ratione constitutionis temporis vtuntur, idque cum damno, vt est etiam verisimile: æquum esset, eos ex hac falsa opinione decedere. his autem aquis, si adessent, vterentur etiam communium balnearum loco.

Ex Galeno, de frigidi lauacri vsu.

Cap. 6,

Quemadmodum quispiam frigida lauari primum incipiat, nec vllam ex repentina mutatione noxam sentiat, id vtrique ad omnia sciendum est. multi enim cum male incipissent, adeo in frigidam lauauationem male fuerunt affecti, vt nec iis, qui tuto eam administrarent, se vnquā permitterent. Esto igitur anni tempus æstatis initium: vt ante hyemem in spatio interposito consuetudo notabilis pariatur, esto præterea dies, in quo auspicabimur, quam maxime tranquillus, & quod id tempus feret, calidissimus: eaq; dici pars calidissima: & gymnasterium temperatum. hæcque est externa præparatio. Corpus vero eius, qui frigida lauandus est, sic parabitur. ætas illi esto quarti maxime septenarij mediū, nulla nec eo die, nec præcedenti nocte, noua re alterato. esto autem iuuenis qui frigida vteretur, animo præsentī, & plane hilari. ac primum linteis vberius fricetur, quam prius. sunt autem frictiones eo tempore vehementiores, quam ante: atque etiam linteis durioribus administratæ. dehinc, oleo, vt assuevit, fricetur. inde exerceatur: exercitationibus multitudine quidem paribus, sed citatioribus quā prius. ab his
in

in frigidam descendat, non tamen cunctanter, sed celeriter, vel etiā semel totus insiliat, nam si sensim aque accedat, horror concitabitur, esto vero & aqua ipsa nec tepida, nec plane cruda, & glacialis. altera nanque non agit, percussu caloris: altera vero ferit insuetos, atque refrigerat: siquidē progressu temporis tali quoque aqua iuuenis aliquando vtetur. Vbi ex aqua egressus sit, fricari oleo, idque à pluribus, expedit, quoad cutis incalescat, post hęc cibum vberiore, quam consuevit, potionem infra consuetudinem capiat. quæ ipsemet vel iniussus faciet, modo omnia rite sint peracta. nam à frigida lauatione, & plus appetunt, & melius-concoquunt, ac minus sitiunt: veniuntque postridie ad exercitationes habitu corporis plane meliore, mole quidem pari ei, quæ ante erat, cæterū compacta, & musculosiore, & vegetiore. in hoc igitur omnia ad eundem modum secundo die faciēda sunt, itēque tertio, & quarto. postea vero procedente tempore simili modo frigidam iterum ingredi mandabimus. verū tertio eam ingredi, quod quidam iusserunt, non laudo. nam & iterum id fecisse, mihi satis esse videtur, cum præsertim iubere possimus, vt homo tandiu in ea immoretur, quandiu nobis lubeat, scopus autem temporis, quo sit immorādum, à quotidiana ipsius experientia percipitur. nā si egressus frigidam, coloratus ex frictionibus cito redditur, moderate immoratum indicat: sin & ægrius incalescat, & decolor diutius permaneat, immoderatus in frigida moratum docet. ex his signis cognosces, utrū satis moratus sit, an potius ad minus, aut maius aliquid sit immutandum.

Ex Agathino, de calida, & frigida lauatione.

Cap.

7.

Quam naturam habeat tum calida, tum frigida lautio, considerandum est nobis. optimum autem mihi videtur, la-uacra calida non esse prorsus rejicienda: rarius tamen adhibenda. iis igitur, tanquam opportunum quid habentibus, vtendum quandoque est. nam & lassitudines sedant: & fecor-diam, quam cruditates afferunt, ipsa eximunt, ac præsertim, si quis in balneo aquam calidam potauerit, succosque ex alimento corrupto acervatos euomuerit. calidum quoque la-uacrum mollit corpus, quod præter rationē quandoque col-ligatū, constrictūque sit. Conuenit etiā iis qui non ita præ-

fenti animo ad frigidam lauationem sunt affecti, & ad vñ-
 ctionem prompti non sunt. Modus * apotheraپی est ali-
 mentum, & balneum: quod incommodum est, si assidue: non
 incommodum vero, si tempestiue administretur. * Qui au-
 tem hunc breuem vite cursum sani cupiunt transigere, frigi-
 da lauari sepe debent. vix enim verbis exequi possum, quā-
 tum utilitatis ex frigida lauatione percipiat. quod in cau-
 sa est, vt qui frigida lauantur, etiam si senio propemodum
 confecti sint, corpore tamen constanti, & compacto, & co-
 lore florido comperias: & omnino, qui multum virilitatis &
 tenoris prae se ferant, quinetiam quae ad appetitiones, con-
 cotionesque pertinent, firma, sensusque plerūque integros
 & exquisitos, & vno verbo, naturales actiones rite consti-
 tutas habent. qui vero calida lauantur, carnes flaccidas, flui-
 dasque solent habere, & colorem auersum: & tenore viden-
 tur enervati esse, malēque cibum appetere, atque omnia ha-
 bere caeteris deteriora. quid enim re vera mediocre faciat
 tā assidua in aēre feruenti, & perhumido elixatio? Equidē in
 more positū barbarorū audiui, vt infantes in frigidā assidue
 dimittant: nos vero calidis lauationibus continuis elixa-
 mus, à nutricibus persuasi, quae tum demū gaudent, cum post
 laborem in balneo perceptum infantibus sopor irrepit: quē
 quidam satis ipsis esse existimant, si infantes non magnope-
 re noctu vexentur: aiuntque eos somno vix capi, qui nō tue-
 rint ferme à copia lauationis calidae soporati. quam ob rem
 ego filiolū meum, & plerōsque ceterorū, vñctionibus so-
 lum perfundo: resque mihi successit ex sententia. at pueruli
 ab aliis educati, qui assidue lauantur, plurimūque elixan-
 tur, non mirū est, si epilepticis conuulsionibus capiantur, &
 ab eo morbo difficulter liberētur. Nulli igitur puerulo, qui
 infantum etatem excesserit, frigidam lauationem esse incon-
 gruam censeo: modo ne propria quaedam natura huic & a-
 liis utilibus rebus obsistat. multa enim huiusmodi sunt me-
 morie prodita. Frigidae autem lauationis initium in his, qui
 ei assueti non sunt, multi sumendum esse existimant, cum
 aetas in summo statu est. ego tamen quamplurimos vidi, qui
 quocunque anni tempore eam auspicati, innoxie id fecerūt,
 ex quo fit, vt omni tēpore citra noxā possit principiū frigi-
 dae lauationis sumi. sed si qua inesse varietas debet, ego verū
 tempus ceteris anteponerem. Caterum cum ad frigidā
 laua-

lauationem accedimus, cum semper alias, tum vel maxime, cum incipimus, optime distributum id quod in nobis est, esse debet, & nos leues esse atque expeditos par est. semper autem nosmetipsos exercitationibus eo vsque dimouere prius debemus, donec propensione & alacritate in frigidam ingrediendi capiamur. etenim vehemētia, & multitudine motionum prius corpusculum defatigare, & ad lassitudinē vsque perducere, cum alioqui absurdum sit, (nihil enim, in quo supra modum studium nostrum ponamus, salutare est) tum vero ad frigidam lauationem est ineptissimum: siquidem & ipsa corpora colligat, & vehementiores lassitudines affert, sed præstat, opinor, vtendi rationem sumpto altius initio, totam exponere. Postquam igitur negociis familiaribus, aut ambulationibus, aut gestationibus corpus fuerit antea concitatum, tunc ad frigidæ lauationis vsum debebit accedere: nec prius, quam sit hora prandij consueta, nec sane multo tardius. vtrunque enim hoc tempus est reiiciendum. Nudandus autem, si tempus permiserit, in sole est, loco à ventis non perflato. Sæpe etiam si, dum exuuntur, rigor eos infestos haberet, corpus iterum vestimentis tectum intentiore ambulatione, poplitibus vehementius tensis, vel etiam cursu postea dimouendum est. ad hæc autem linteis asperis valide ad multam vsque contrectationem tum per se, tum per alios rubesceri debet. optimum quoque fuerit, si ministri ad hoc manicas ex linteis consutas habuerint. alioqui autē inæquali frictione adhibita, complicatis nimirum linteis, cutis excoitationes quandoque consequuntur. postea vero manibus tum ab aliis, tum ipse per se sicce fricandus est. quæ res præterquam quod fouet, tenorem etiā admirabilem corpori indit, nulla igitur alia re tētata, potest, quatenus alacritas fert, post hanc siccam frictionem frigida lauari. Vngi ergo oleo moderate debet, & fricari multū, ac præcipue à se, tum etiam ab aliis. nihil enim est quod tā lassitudine, dolorēque vacet, atque efficax sit, quā frictio, quam quis sibi ipse administrat. si quis igitur ea præoptitudine ad frigidā lauationem contentus sit, donec spiritulus creber fiat, aliis exercitationibus non erit opus, sed tamen id difficulter omnes consequimur, cum præstantissima quid satietatis res adiunctum habeat, ergo aliis vnique consuetis exercitationibus vtendum est, intra tamen lassitudinem, vt dixi, laborando. nec omnino ex-

pestandum quousque in molem extollatur, quod plurimis mos est, sed donec corpusculum fuerit calefactum, & ad frigidā lauatiōem abunde præparatum. Exercitationibus autem finitis, tunc se ipsos omnino, nisi etiā prius, fricare debent spiritum continendo: aliquando etiam corpore pulvere prius consperso, si madore humescat: atque ita sine ulla mora, & subito, in frigidam descendere: vel subito aqua circumfundantur. aqua autem, si nobis optio detur, nec glacialis, nec remissa omnino frigiditate eligenda est: siquidem hæc magis nocet, quā quæ in altera parte excedit. Aquarum autem ad frigidam lauatiōem, præsertimque cum primum quis incipit, est marina: quippe quæ frigoris satis habeat, & morsus, qui ex falsedine provenit, corpus facile percalefacit. qualis autem cūque ea fuerit, pura esto, & perlucida, nec palustris, nec cœnosa, nec alioqui reses. cæterum anteponendum est, si liceat, in aquam descendere, quam circumfundi, sed primo quoque ingressu parum fricandum corpus est, postea ingrediendum: ac sese violenter fricare debet: rursūque descendendum: ac tunc perseverare natando, aut alio quouis modo, ut diutius ibi cōmoretur: ita tamen, ut rursus & ad oleum, & ad frictiōem præsto sit. deinde cum tertio descendierint, & non diutius sint immorati, debent caput, & quæ ad stomachum attinent, aquæ ductibus subiicere: sin minus, pluribus hydriis perfundi: & ita moderate fricandi. quo tempore non dissoluimus oleo eam firmitatem, quæ corpori prius aduenit. Post hæc vero strigilibus non admodū obtusis diutius corpusculū detergemus, & ad ruborem perducimus. nā & roboratur, & superficies æqualis redditur. si vero etiam in eos qui cibum sumpserunt, incidamus, non omnino à frigida lauatiōe abstinēbimus: quoniam vehemēter appetimus, & quia motiones quædā ad id nos impellant: vel quia æstus ipse quodāmodo simul elixauerit. nescio enim an quicquam hoc præstantius faciat is, qui exurit, & continenter sudoribus perfunditur. equidem sæpenumero à cœna, cum ægre in somnum propter æstum delabor, in frigidam descendere consueui: & mirabile est, quam iucūdā noctem transigam. in usu tamen frigidæ, habenda ratio est aurium, ne frigida in eas clam influat. cum enim frigida lauatio ad omnia sit multo, quā cæteræ diætæ, utilior, quomodo meatus auditui deservientes tantum cum noxa contingat, certe nescio.

Fomentum quod ex arena adhibetur, accommodatum est
asthmaticis, iis quorum pectus defluxione laborat, coeliacis,
podagricis, iis qui per extensionem resoluuntur, iis qui malo
sunt corporis habitu, hydropicis, & denique omnibus, quos
diuturnus morbus vexat. omnesque, præter infantes, ad hu-
iusce fomēti usum ferre apti sunt. tempus ad hoc idoneum
est æstas, in qua etiam dies ardentissimi sunt eligendi. In or-
tu autem solis, in littore, in arena profunda duæ foueæ aut
tres paris magnitudinis ei, qui vsurus sit, parandæ sunt, vt à
sole caleant. ægrotus vero cibos optime confecerit: prius-
que inambulet, & gestetur. cumque ac̄r sit factus calidior, a-
renaque satis feruens fuerit reddita, in fouea recumbens, in
arena quæ circum sit, maneat, vt ratio postulat, conuolutus,
vsquedum facile ferat. caput vero debet contegere, & solis
radios declinare, semperque ante oculos operimentum ali-
quod habere. figura vero, in qua exardescat, esto in primis
diei partibus eiusmodi, vt meridiem, in mediis, vt Boream
spēdet. spongia quoque aqua frigida imbuta faciei applicetur.
iis vero, qui nimium patiuntur, collutio itidem offertur.
si vero necdum calfactam, aut refrigeratam carnem propter
vim sudoris erumpentis senserint, id significare debebunt:
isque qui adsunt, arenam propellant, eosque educunt, & in
alia fouea propinqua collocabunt, in qua, vt dictum est, oc-
cultabuntur. id tertio quoque loco erit faciendum, si opus
esse videatur. qua in re spectandus morbus est, itēque vi-
res egrotantis. temporis vero additio ex iis pendet, quæ sunt
dicta prius. Iam vero recumbentes occultabimus ac conte-
gemus asthmaticos, & quorum pectus & costas defluxio ve-
xat, itēque stomachicos, & qui malo habitu corporis sunt,
& qui aqua inter cutem laborant: sedentes vero eos hydro-
picos, quos ascitas nominamus: sique opus sit, etiam tympa-
nitas, ex aliis vero morbis, colicos quoque, & hepaticos, &
splenicis, & ischiadicis, & podagricis, & quorum resolu-
ti sunt pedes, aut crura: ad finē vero hi omnes sunt toti con-
tegendi. quippe cum relaxatio rite toti corpori adhibetur, &
utilitas partes etiā morbo vacantes debet peruadere, & præ-
sertim si frigida lauatione sint vsuri, circa foueas paratæ sint

ſcenz ex perlucidis cornibus confectæ. itémque vrne aquæ dulcis, & folia aquæ maris, in quæ ſedatis ſudoribus ingrediendum eſt: tum exeuntes perfundendi, & oleo confricandi, ſi vero dies tranquilluſ, corporaque robuſta fuerint, natatione etiam vtantur, à quibus abducti, abunde quieſcant. ſed hydropici quinque aut ſex aquæ calidæ cyathos priuſ epotoſ, effundere cogendi ſunt: cæteris moſ ſuus eſt ſeruandus. alendi autem ſunt ij, vt propter mala quæ in ſole ſunt paſſi, potuſ augeatur. numeruſ dierum in morbiſ intermittentibuſ non ſit minor, quam quatuordecim, nec vnum & vigefimuſ diem excedat. at in hydropiciſ numeruſ dierum eſt ad rationem inanitioniſ ipſorum molis referenduſ, & ſubducenduſ, cùmque vtilitaſ poſt vigefimũ primũ diem ſtatuſ nanciſcatur, biduum aut triduum intermittere cõuenit: tum redire ad uſum. ſi vero hyberno tempore hydropem cureſ, ceteræque medicinz præſidia non iuuent, egérque expectare tempuſ opportunuſ non queat, réſque virgeat, vt arena adminiſtretur, neque vt ea vtilitaſ, quam tempuſ accommodatuſ affert, * expectare liceat, tum in maritimo loco inſtituenda arena eſt: & cum æger in ſomniſ horret, ea totuſ obducenduſ eſt, vt diximuſ: & cætera, quæ admonuimuſ, facienda: proſperũque ſucceſſuſ, qui inde futuruſ eſt, diuturnuſ fore ſperanduſ eſt.

De inſolatione, ex eodem libro Cap. 9.

Inſolationeſ maxime neceſſariæ ſunt iis, qui reſectiõniſ & carniſ acceſſioniſ egent. ſol tamé nubiluſ eſt vitanduſ: iſque qui ſæpe in tranquilluſ regionibuſ obſcuratur. ſtuduſ eſt ergo eſt, vt hyeme, vere, & autumno intempeſtiuam inſolationem vitemuſ. eſtate autem propter nimiuſ calorem debilibuſ cauenda eſt. ſoli vero atque igni præter cætera dorſuſ admoſuere cõuenit. nerui enim qui voluntatiſ ſunt, in eo potiſſimuſ ſunt ſiti: quibuſ caleſcentibuſ totuſ corpꝯ valentiuſ redditur. caput vero aliquo operimento contegatur.

De vtilitate, quæ ex igni, & carbonibuſ affertur, ex eodem libro. Cap. 10.

Fomentuſ, quod ſit ex carbonibuſ, adhibenduſ eſt in balnei loco, qui vngendiſ hominibuſ ſit dicatuſ, iis qui diuturniſ doloribuſ teneantur. partē autem corporiſ torreantur,

gur, donec difficulter ferre queant. Carbores sunt ex balneis sumpti, aut prius madescant. Cæterum torrerī ad muros ignitos, eandem affert vtilitatem. sique placide sint calidi, eis particulæ dolentes admoueantur: si nimis calidi sint, affectæ partes crudis lineis pannis sepietur: atque ita parietibus adhærebunt.

De adustione, ex eodem.

Cap. II.

Adustionibus utimur tum per cauteria, tum per radices, tum per medicamenta. præstantissimæ sunt quæ cauteriis administrantur: si qui sint, qui chirurgiam reformident. secundum locum tenent, quas medicamenta excitât. quæ vero per multos dies adurant, iis cicatrix non obducitur.

Ex Antyllo, de dropace, ex primo libro, qui est de remediis extrinsecus occurrentibus.

Cap. 12.

Dropax ut malagma paratur, vsûmque cataplasmatiss præbet. conuenit is morbis diuturnis, quibus etiam sinapismus est idoneus. & cum quis sinapismo uti velit, prius dropacem adhibet, ut corpus ad sinapi præparet. & post sinapismum quoque adhibetur, ut reliquæ morbi euellantur. Cæterum dropax, si calfacere præter modum oporteat, accipere debet pyrethrum, cachri, & bitumen. si opus siccatione sit, sulphur ignem non expertum, salem, cinerem sarmentorum. si scarificare, limnesium, & euphorbium. Ungere vero locum oportet dropace prius calfacto, eaque crassitudine id efficere, quâ vires egrotantis ferre queant, atque in iis, qui sunt imbecilliores, partes pilosæ prius abradendæ sunt: in robustioribus vero, & efficaciore dropace indigentibus, non abradendæ: nisi forte capiti, aut mento, aut pubi applicandus esset.

Antylli, de sinapismo, ex eodem libro.

Cap. 13.

Cataplasma, quod ex sinapi conficitur, efficacius est: quod in acutis morbis non admodum probatur. in seignoribus nanque naturis solum, stupidisque, in acutis morbis, sinapi utimur, ad diuturnas vero ægritudines ferme omnes, ubi aliorum remedium vim imbecilliorē & minorem morbo cognouerimus, efficacissimus sinapismus est. sed tamen in tabidis, & colliuatione laborantibus ex vlcere, quod iecur obfideat, sinapismum non admittimus: neque etiam in vlla alia

LIBER

ulceratione, quæ intimas partes vexer: siquidem exacuuntur, & effera à sinapis acrimonia redduntur. quinetiam in cartilagineis partibus cauendus eius est vsus, vt in auribus, & summis naribus quippe quæ exurantur, & quandoque etiã quæ carnis expertia sunt, & cartilaginea nigrescant. cæteræ vero omnes corporis partes, & morbi diuturni hoc remedio perfruuntur. Penis autem & vesicæ resolutiones hoc auxilio gaudent. itémque partes omnes resolutæ in rectum quoque intestinum resolutum glans inditur. In iis vero qui difficulter audiunt, collyriũ linimento impactũ auribus imponitur: tum vbi sensum collyrij pars quodammodo perceperit, collyrio per linamentum exacto, pars melicrato abluitur. sinapismus autem segnioribus partibus, iisque quæ carnosæ sunt & vi adhibita difficulter sentiunt. terminus autem actionis medicamenti esto, vt ægrotus vehementer doleat, caro quæ nigrior reddatur, & fiat alrior, quam quæ adiacet: & postquã ablotum fuerit, pustulæ leniter erumpant, ad morbos autem, & partes facile sentientes, mitius vtendum sinapi est, vt eo utamur donec caro fiat paulo rubicundior. ne tamen mitis ille vsus vanus sit, alio die, aut duobus sæpe erit sinapismo vtendum: vt cõtinuus vsus, vnus robusti sinapismi vim præbeat: cuius sane continui vsus mensura est, cum partes sinapismo obductæ atque illitæ nullum doloris sensum habeant. In acutis vero morbis raro adhibemus hoc remedij genus: eo quæ solum in lethargicis, & cæteris nimis in somnum propensio nibus, quæ in febribus contingunt, & catocha, & perfrictione quæ ægre calefiat. eorum tamen qui in somnum sunt nimis propensi, crura sinapismo obducimus: in perfrigentibus vero & crura, & cubitos. cæterum sinapi tenue cæteris omnibus linteis exceptis inspergatur.

Sinapismi confectio.

Sinapismi conficiendi modus est huiusmodi. Caricas in aqua tepida pridie macerare oportet: postridie vero eius dici vehementer expressas valde contundere: deinde acre sinapi, quale est Syriacum, & Aegyptiacum, capere, ac per se conterere, aquam, in qua caricæ maderint, paulatim affundendo. nam humore perfusum melius læuigatur. tum in massas læues redigito, alteram ex caricis, ex sinapi alteram. Fiet autem sinapismus

napismus vehemens, si duas partes sinapi vni caricarum parti addemus: mediocris vero ex paribus vtriusque portionibus constabit: sin mitior exigatur, tertiam partem sinapi, duas caricarum commiscebimus. Linteo vero aut panno illitus adhibetur. locus vero, cui admouendus sinapisinus est, prius nitro illinatur, & omnino inunctus esto: ei que ita cataplasma adhibeatur: & supra ligetur. Utendum vero sinapismo in sole, aut aprica domo, & potius ante balneum. certum tamē temporis spatium, quo teneatur, definiri nō potest: propterea quod alij citius, alij serius eius sensum percipiant. ergo saepe intruari locum oportet, vtrum satis ruboris contraxerit. si vero longo spatio admotum sinapi non agat, spongiis aqua calida imbutis, & panno in quo cataplasma est, appositis, fouendus est. posteaquam vero sinapismo vsi abūde fuerimus, æger in balneum ducetur, & vt modice laxetur, totus perfundendus est: ac potius etiā partes, quibus sinapisinus fuerit admotus: æque non vngantur, si que ferre posse æger videatur, sustinere debet, & iterum balneum ingredi, & perfundi, ac ne tum quidem vngi. nonnullos etiam vsque in sequentem diem non vinctos seruantes lauamus. post balneum vero vltimum partes rosaceo illinimus. si vehemens sit dolor, & pustulæ eruerint: partes erūt lana aqua & rosaceo intincta obducendæ: aut etiā amygdalino cum aqua. melius autē est, vt aqua sit maluæ succus. in iis vero, quos vehemens dolor vexat, locus malua probe decocta vel per se, vel cum pane oblinendus, vbi dolor cessarit, cerato rosaceo cū cerussa vtemur. Lethargici vero & qui acutis morbis detinentur, lauandi sunt. cæterum quibus sinapisinus adhibetur, oleo perfundimus, & idē facimus in iis, qui carnibus sunt mirum in modum delatioribus. In quibus vero sinapismo vtimur non propter partes quæ altius resident, sed propter eas, quæ prope cutim sunt, panis læuigatus pro caricis sinapi admiscetur. Hoc etiam sciendum est, si in aceto sinapi maceretur, cataplasma obtusius: si in aqua, minus mordax fieri. qui aures sinapismo oblinūt, panno debet contrectare, aut duplicatis linteis excipere: malleolos vero oleo prius vngere, tum duplicatis linteis excipere.

De scilla.

Scilla in mortario contusa parem sinapi vim habet, si illinatur, sed breui tempore teneatur. nam si tardarit, vlcus excipit. ea priuatim in pectore vtemur ad eos qui nō nisi recta

L I B E R

teruice spirant: & ad resolutionem, cum non solum motus; sed sensus quoque est læsus. sed & nitrum, & balneum, & remediū, vt in sinapismo, administrare conuenit. olei vero perusio morsiones, quas scilla excitat, proprie mitigat.

De simo capillo

Caprarum simus viribus sinapismo non cedit: præsertim globuli aceto læuigati, proprie vero cōuenire ischiadicis hoc cataplasma, quippe quod sinapismo sit efficacius, nos ipsi experientia atque vsu didicimus.

Ex Menemacho, de psilothro.

Cap. 14.

Psilothrū ex arte, quæ cultui & odorati est dicata, sumptum est. carnem in superficie vellicat, id quod ex rubore, quæ affert, & materia, quæ adurēs est, plane patet. si tardarit, cutum vlcerat, pustulāsque excitat. eius actio minor est, quam dropacis: siquidem hoc carnem delicatam relinquit, dropax vero habitio rem, & musculosiorē. huius porro molestus est vsus. cæterū oleosa pars à corpore abstergēda est, propterea quod non adhæresceret: * & in eius vsu multo tempore morandum esset. quocirca pedum lotiones, ad quas psilothrum adhibetur, modice vinctas esse oportet, ne vis plane dissoluatur.

De tonsura, & derafione.

Cap. 15.

Tondendorum, abradēdorumque pilorum vsus medicina accepit, euacuandi causa: estque is ad diutinas affectiones accommodatus. In capite autē capilli erūt forfice præcidēdi, tum radēdi: & abrasione etiā vtendū, derafio vero partium, in quibus capilli non sunt, purior est, & mansuetior, quam sit cutis tonsura: verum propter irrigationem & frictionē molestior est, & magis etiā in profunda coma. tonsura vero, quæ æque ac derafio capillis caput nudat, habet nescio quid sensum tētans. quocirca in iis, qui facile mutantur, tactu leni & mansuetu vtendum est. sed cum opus est cucurbitulas etiam admo- uere, locus abradendus est, vt ipse possint excidere: quo satis tempore irrigatione & frictione nihil præterea fuerit opus. cæterum mitis tonsura & derafio perspiratum parat: paratque ad alia efficacia remedia paratas & idoneas reddit.

De pectendis capillis Cap. 16.

In mulieribus quæ ornatum capillorum fanitati antepo-
nunt, pro locali remedio pectere comam vicem gerit frictio-
nis. efficaciusque prodest, cum caro ad cuiusque capilli exor-
tum trahatur. sique dentes pectinum densiores fuerint, maio-
re etiam vi capillos attrahent.

Ex Herodoto, de pectenda coma, ex libro de remediis extrinse-
cus occurrentibus. Cap. 17.

Ne caput pectatur primis quidem diebus, cauendum est.
neque enim necessarium est, neque utile, post vnctionem ve-
ro, quæ ante cibum adhibetur, & post clysteris vsum, si ita cõ-
sueuerint, pectendum erit, donec partes capitis nulla molestia
afficiantur. si vero aliquod symptoma extrinsecus appareat,
vt dolor capitis, vt defluxio, quæ nuper constiterit, aut exan-
themata, aut sanguis stillans, aut alia quædam mala suspicio
subsit, omittendum est.

Herodoti, de perstrictione, & interceptione.

Cap. 18.

In quacumq; morbi parte perstrictio, interceptioq; & ante
accessionem, & in eius initio, adhibenda est. Colligare ergo
& intercipere partes vna, aut duabus ante horis est accom-
modatum. si vero tempora suspecta ignorètur, accessionesq;
inuasèrint, non iam magnopere harum rerum auxilio indige-
bimus, veruntamen eis vtendum est. atque affectionibus quæ
cum rigore inuadunt, itèmq; doloribus, conuulsionibus, de-
fluxionibus, sanguinis eruptionibus, palpitationibus, singul-
tibus, inflationibus, & vigiliis perstrictio conuenit. in-
terceptio vero omnibus qui vel ex morbo, vel ex symptoma-
te refrigeratur, adhibetur. Perstrictiones autè vasis latioribus
in quibus multum sanguinis & spiritus est, admoueantur, ergo
ad perstrictionem apte sunt partes brachiorum, quæ ad alas,
& ad carpum pertinent: crurum vero partes, quæ ad ingui-
na, poplites, & malleolos sunt. hoc enim pacto attractio ma-
teriæ morbum gignentis retrahitur, & auertitur. Intercep-
tio vero ad poplites adhibita prodest, quippe quæ ma-
teriam contineat, naturalèmq; calorem seruet: Idque præ-
cipue facit, si cum vngue admoueatur. hæc autem auxilia
conueniunt iis, qui statis temporibus neruorum dolores

fentiunt, cuiusmodi podagrici, & arthritici sunt: incommoda vero censentur iis, quibus ante accessionem sudores prorumpunt, & quos accessiones cum sudore coniunctæ obsident. nam si vinculis exciperentur, eorum symptomata fierent diuturniora. Interceptionis ratio sit, ut lanæ molles in latos orbes redigantur. hisque ab extremis manus digitis ad alas usque brachium intercipiamus: eodemque modo ab inguinibus ad digitos usque pedum progrediemur. ac partes quidem pedis, quæ incurvæ sunt, itémq; genua pluribus lanis excipiemus, quoniam hæ partes tum extendendo, tum flectendo facile denudentur. cum alioqui carnis copia sit in eis perexigua, atque ita immoderatus refrigerentur. cōpressiones vero pro viribus fiant. Intercipiemus etiā particulas hoc modo. lana rum carpta extremitatibus superdamus, & vinculis laxis super excipimus, & pro viribus iterum premimus. ubi omnes partes fuerint interceptæ, pulsus est per intervalla contingendus, ne vitare vires nos lateat. quo in casu debemus etiā exteriora contemplari, ut colorem, ut respirationem, excretionē atque decubitus, sudores vero, qui erumpent, si ex mora fiat interceptionis, in eaque perseverent, ac vires nihil minuatur, boni sunt iudicandi. in accessionibus vero cessandum, & interceptiones soluendæ. in iis vero, quæ calorem extremorum inuadendo augent, æstate citius expediendæ interceptiones sunt: hyeme vero diutius immorentur. Quæ autem intercepta sunt, non sunt directo exoluenda: sed partes brachiorū teneris manibus contrectantes, & ea quæ circumiecta sunt auferentes, æstate cōtegere togis oportet, hyeme vero manibus, nam aëri confertim expositæ refrigerantur. cæteras quoque partes exoluimus, quiete eisdem imperata: sique fieri possit, ut unico decubitu vrantur.

De deligatione.

Deligationes fiant ad hunc modum. lata vincula ex lana cōtorta, aut cōstricta, & coacta, aut vestes attritas capimus, extremitatibusq; circūponimus, & adhibita cura, ne carnes, cōtuadantur, comprimendum obsequenter est, ut firmiter liges. quod rite procedet, si vincula & lata, & lenia fuerint. sed magis etiā constringuntur post secundam comprehensionē. neque enim caro offendetur, sed comprimetur: optima vero deligatio

deligationis, quæ satis sit, mensura est, vt tota caro, quæ circû partes deligatas est, cum rubore insurgat, nôsque vasorû excitationem obseruando, iterum vehementius comprimamus, cauendo ne particulæ in stuporem cadant, nôsque doloris causam afferamus. Optimus autem huiusce rei terminus, est depulsio rigoris, & extremorum calor: cum scilicet inuasio se remittit, in cæteris vero, cum symptomata remittuntur.

Antylli, de suffitionibus, ex primo libro, qui est de iis, quæ extrinsecus occurrunt. Cap. 19.

Suffiunt medici mulieres, quæ ex vtero suffocantur, siue vterus procidat, siue refrigerat⁹, siue siccatus, siue multo humore perfusus sit. Vtimur quoque suffitu in morbis comitialibus, heterocrania, capitis dolore, in recta ceruice spirantibus, in asthmaticis, in iis, qui defluxione vexantur, & in iis, qui canina conuulsione capiuntur. In vteri vero suffocationibus, & casu, atque auersione mulieres suffiant se mirrha, aut thure aut bdellio, si vero federe mulier possit, in sella, qua parturientes vtuntur, collocabimus, & totam pannis diligenter circumuailabimus, vt nulla pars nuda præter faciem, sit, si vero federe aut propter suffocationem, aut propter imbecillitatē non possit, suffienda erit igni sub vestibus contexto. Vbi vulua procidit, tetris odoribus suffienda, vt hirundinum nidore, pennis, aut capillis, aut lanis, aut spongiis combutis. Vel ita suffitum parabimus, coniecto in ollam nouam vino hæc inspergemus, atque ita suffitus fiet. Cum vulua refrigerata est, myrrham tritam, amomum, cassiâque adhibemus, cum exsiccata est, sampsuchum, spicam, crocûmque, cum nimio est humore perfusa, acetum, pulegium, itida, thymûmque. Poculum vero ligneum in ollam coniiicimus, quod in medio sit perforatum: poculûmq; labris ollæ agglutinamus aut luto figulorum, aut pasta, in foramen vero calamum recta perforatum ponimus, atque ita aptamus, vt nulla sit perspiratio. alteri vero calami extremitati fistulam plumbeam aptamus, cuius lene sit labrum, mulierem ipsam in sella ad partum edendum accommodata, cuius effractum medium sit, collocamus: tum ignem leniter sellæ subiicimus, & in sellam calamum imponimus, esto vero calami tanta longitudo, vt plumbea fistula calamo aptata sellam excedat, fistulam hanc ori vuluæ admoueri iubemus, atque ita ignem ollæ subdimus: quo incendente,

LIBER

vapor ex iis quæ in olla sunt, elatus, & per calamum transiens in vterum perueniet: circundatur autem plumbum mansuetudinis causa, vt ne calamus locum vellicet. Postquam satis fomenti adhibueris, calamo adhuc vuluæ insidente, olla ab igni auferatur. nam si calamus subducatur, cum vapor ascendens adhuc feruet, sinus muliebris exurit. In comitiis vero, vt cognoscamus vtrum eo morbi genere teneantur, ex gagate lapide suffitus fiet: vt autem qui comate opprimuntur, expergiscantur, ex castorio, capillis combustis, sulfure, eboris rasura, cornu ceruino, & equina vngula: in iis quibus altera capitis pars dolet, qui heterocranici vocantur, itemque in scotomaticis, & qui canina conuulsione corripiuntur, ex serpillio, hederæ foliis, mandragora, & sceniculo in asthmaticis, & recta ceruice spirantibus, ex sulfure, abrotono, hyssopo, & menta. Quibus suffitus adhibentur, sedere debent pannisque circum tegi, & ignem in mediis cruribus habere: & inclinatos hianti ore spiritum attrahere. Vbi suffitus adhibitus fuerit, cætericolluendi sunt melicrato: qui vero thoracem male affectum habent, lacte.

De olfactoriis, ex eodem libro.

Cap. 20.

Iis quæ olfactu sensum excitant, vtimur in vteri strangulationibus, vt castorio aceto diluto, capillis combustis, lanis concrematis, spongia itidem, & ellychnio lucernæ nuper restincto, sulfure ignem non experto: quæ omnia ex igne suffiuntur: itemque hirudinibus fumum eructantibus. Vbi vero vterus procidit, odorari debent spicam, casiam, costum, iridis folia, vnguenta odorifera. quæ etiâ ad animi defectionem, & nauseam faciunt: & multo etiam magis vinum cum aliquo eorum mistum, aut acetum in quo thymû, pulegium, satureia, origanum, apiûque immaduerint. folia quoque vitis, & rosarum conueniunt. ad dissolutionem autem virium, quæ ex defectione oritur, hæc olfactoria sunt apta, panis vstus, polëta vino madescens, pomum, pirum, melopepo, at qui ex capitis dolore in animi defectionem cadunt, paucedanum, poliû, baccas lauri, cupressi globulos, serpillum, melantium, quod aduritur, odorari debebunt.

De abstergentibus medicamentis, quæ smegmata dicuntur, ex eodem libro.

Cap. 21.

Smegmata solent adhiberi, vt cutis superficies abstergatur, alia

alia vt scarificetur, aperiaturque corpus: alia ad porriginem aut scabiem, aut morbum pedicularem exterendum, aut ad ledium molestias tollendas valent. abstergent autem nitrum, aphronitrum, sal, mel, falis flos, cimolia, lomentum fabarum, fermentum hordeaceæ farinæ, fursur, cinis & communis, pumex omnis, arena. attenuant autem veratrum album tritum, alcyonium, sulfur, herba pedicularis, napy, cachry, pyrethrum, piper, limnestis, granum Gnidium, euphorbium. ad porrigines vero & scabiem, & morbum pedicularem smegmata faciunt, quæ constant ex betæ succo, prissanæ cremore, sulfure ignem non experto, veratro, herba pediculari, testa sepiæ combusta. omnia autem smegmata corpori admovenda sunt sine vngvine in linteo sicco, cum siccatum prius fuerit corpus, priusque sudauerit.

De iis, quæ sanguinem sistunt.

Cap. 22.

Eorum, quibus sanguis cohibetur, alia refrigerando, alia adstringendo, alia agglutinando, alia siccando, alia adurendo, sanguinis eruptiones supprimunt. ergo aqua frigida, psyllij succus, cicutæ, seridis, & herbæ sanguinalis sistit refrigerando. acetum vero, oxycraton, succus portulacæ, plantaginis, rhois syriaci, hypocistidos, balauitii, adstringendo: itemque galla, acacia, acreta, squama, ærugo, gypsū, cadmia, cerussa, diphryges vstū, samius aster, terra samia, electrum, rubrica lemnia: & aranearum tela, & manna thuris cohibet agglutinando. & spōgia noua aceto imbuta, vini fex, & aceti exsiccado, at misy & chalcitis, & atramentum sutorium, & cauterium, adurendo, & corpora congregando. initium vero à refrigerantibus & adstringentibus ducendum est, & ad extremum adhibenda sunt aduretia. Illud porro scire cōuenit, aliarū partiū eruptiones sanguinis postulare plurima remedia sanguinem supprimentia: eas vero, quæ ab utero fluunt, quæque in profundis partibus manent, & sunt, omnino aliter curari. nam minus parent refrigerantibus: quippe cum vterus adstringentibus præcipue delectetur. quæ per os erumpunt, siccantia non admittunt, nec quæ modo diximus: sed iis quæ glutinant, curantur: sed ne iis quidem omnibus: verum imponi possunt, & quæ periculo vacant. nam cerussa, gypsum, & diphryges, & cadmia veneni vim habent: quæ quidem in sanguinis eruptionibus partium externarum conuenienter adhibentur.

Quæ collyria proprie dicuntur, ea oculis adhibentur. leuigata vero, quæ cõmuniter integra nominantur, alia apponuntur, alia imponuntur. apponuntur autem vtero: imponuntur vero fistulis, & sinibus. quæ quæ vtero adhibentur, purgationes prouocant, & foetum educunt. ea autem ex colophoniamyrtha, & brassicæ radice, distamno, & elaterio cõficiuntur. Debent autem collyria longitudinis quatuor digitorum esse: eorũque figura caudæ muris esse similis. sunt etiam linamentis, aut filo oblongo appendenda, vt cum temporis quod factus sit, permanferint, auelli foras queant. collyrium quoque cyprino vngendum. sed animaduertendum est, ne vtero inflammato, aut dolenti collyrium admoueatur. Quæ vero fistulis & sinibus induntur, ea vt agglutinentur, imponi solent. hæc autem ex melle cocto fiunt, aut ex taurino glutine, aut ex erugine, aut ære combusto. quæ fistulis induntur, ea ad callos exterendos imponimus, fiuntque ex melle, mysi, atramento sutorio, chalcitide, squama nigra, radice marrubij, cedria, & feride. hæc vero & quæ in sinus induntur, esto lōgitudinis paris fistulis, & sinibus: crassitudinis vero minoris, ne cunei instar iponantur. spōgia quoq; & papyrus exsiccata ex lino inditur & in fistulas, & in sinus exsiccandi causa, si exsiccandi sit necessitas: trahūt enim hæc ad se humorē: & vt dilatemus, aperiamusq; ora fistularū & locū, vt collyria ingredi possit, præbeamus. Ceterū collyriorū, quæ ad oculos pertinet, syluā & materiā exponimus, vbi de madefactionibus, & cataplasmatibus, & emplasmatis verba facimus. Vere parare collyria debemus, nam state eorum vis euanescit, & præcipue aromatum aridorū cõtusorum, at hyeme etiam si arida contundantur, nihil tamen lædentur. cum humore autem contrite inhorrescunt, neque vires remittunt, neque inter se permiscuntur. Quandoque etiam, quemadmodum in regionibus, quæ hyberna sæuitia rigent, medicamenta in humore trita suas vires hyeme amittunt, siquidē cōgelantur. sed nec etiā valde sicca medicamenta cōterenda sunt: nā puluerulenta eorum pars, quæ purissima facultate est, euaporat, & in nihilum abit. sicca autem per se terenda sunt vt per tenuissimum cribrum sine vi traiici cū humore queant. non tamen humor confertim affundendus est, sed paulatim, vt semper strigmentosum, & viscosum medica-

dicamentum teratur. ex quo consequetur, vt quæ iniecta fuerint, inter se cohareant. si vero totus humor affundatur, metallica refidebunt, aromatica vero innatabunt, neque inter se vniri cogentur: neque sub pistillum cadent: quippe quæ præcurrant, & cum humore confugiât. aqua autem esto pluuia: ea nanque tenuis est, & omnia permeat. sin secus, collyrium vino excipiendum erit. quæ autem ex metallicis parantur, multo tempore læuigantur: quæ ex succis, exigui temporis contritione indigent. vbi vero satis fuerint læuigata, gummi collyriis additur, vt componantur, & quia postquam siccata sint, facit, vt collyria non frangantur. nullam tamen propriam facultatem oculis gummi præbet. vbi vero confecta fuerint, in æneo vase reponantur. nam quæ ad oculos pertinent, meliora ab ære fiunt. at quæ ex succis constât, iis vtendum statim est: quæ vero ex metallicis conficiuntur, inueterata meliora redduntur.

Vsus collyriorum modus.

Lippitudini autem incipienti conueniunt ea, quæ ex glaucio, croco, & sarcocolla conficiuntur, idque præsertim æstate: defluxioni vero, quæ ex rosis, quæ ex ossibus palmularum combustis, quæ ex summis oleæ colliculis constant: vehementibus doloribus, quæ ex astere, quæ ex amylo, quæque babylonia vocantur. ad chemosès vero facit collyrion ex pompholyge, ex cerussa, ex nardo. ad vlcera, quæ ex thure fiunt, ad affectiones quæ inueterarint, valent acria collyria. eadem ad hebetes oculos accommodata sunt. collyriorum autem materiarum apud omnes sunt. cæterum in chemosi, & vehementibus inflammationibus infundere collyria conuenit, ne specillum contingens morbum irriter. in cæteris casibus, sublinenda sunt, verum oculus non est acie specilli tangendus, sed palpebra inferiore illita medicamentum apponendum. illitiones vero quæ per subiectionem, & quæ per euersionem adhibentur, nescio quid decori continere videntur: cæterum non sanant. nam quæ ex subiectione fiunt, oculos soluunt, specillo obistente fricando: quæ vero per euersionem admoventur, palpebris callos obducunt. quæ liquidæ vocantur, viles sunt ad hebetudines, & incipientes suffusiones, fiuntque ex antiquo melle, opobalsamo, felle, & præsertim hycnæ: si id non sit, viperæ, aut

LIBER

aquila, aut vulturis, aut perdicis, aut gallorum alborum, aut coracinorum piscium, quandoque fœniculi succum capiunt, aut oleum quod ob vetustatem sit pertenuē, & solutum: aut liquorem cyrenaicum, aut cinnamomū. aut semen eius quod besafa dicitur, quod nos agrestem esse rutam existimamus. Humidæ porro attenuare, calfacere, & purgare possunt, omnia autem medicamenta oculorum, & præcipue liquida, si accommodate admoueri debeant, non pleno capite, & mollita aluo adhibenda sunt, quod præsertim in liquidis obseruandum est, idque in puro aëre, austrino, sub dio, nam spirante Noto, & cœlo nubilo, aut humido, aut frigido, & condensato inutiliter admouentur. Idem vsu venit in cæteris collyriis quæ ad acumen visus pertinent: itémque in aliis omnibus quæ ad lippitudinem faciunt, eadem aëris obseruatio seruanda est: nisi fortasse quispiam sic vrgeatur, vt eis vtatur. quo casu & raro, & paucis vti debebit.

De pastillis, ex eodem libro.

Cap. 24.

Pastillorum sunt tria genera: quorum vnum potui datur, alterum in aluum coniicitur, tertium illinitur. de pastillis vero qui potui dantur, tum dicemus, cum de iis qui ægrotis offeruntur, verba à nobis fient: de cæteris nunc instituta est oratio. Eorū ergo qui indūtur, alij obtūdunt, alij adstringūt, alij adurūt. iis qui obtūdunt, vtimur in iis, quibus per infernas partes acria excernūtur, & quæ intestinū omnino mordeant. eorum materiæ sunt amyllum, samius aster, pompholyx, gummi, tragacantha, dulcis radicis succus, opium, manna, bdellium. hi pastilli triti cū cremore pissinæ, aut etiā cū polline, aut cremore furfuris, aut lentii decocto iniiciēdi sunt. Adstringētibz vero vtimur, in quibus fluxū immoderatum sistere studemus, & in quibus roborare intestinū volumus. horū materia est alumē, acacia, hypocystis, rhus syriacus, balaustiū, cœnāthe, galla, malicorium, myrtus. indūtur hi cū succo rosarū, aut lēticularū, aut plātaginis. Adurētiū vsus est in depascētibz vlceribus, sūt illi ex sandaracha, calce viuā, squama æris, charta cōbusta, & cæteris huius generis. sunt autē imponēdi pastilli huiusmodi, postquam ægroti comederint & biberint. ne stomachus ab exhalatione feriatur. præterea antequam indantur, clyster ex muria imponendus est: vt vlceribus prius absterfis, pastilli

pastilli indantur: quippe qui eo modo efficaciores sint futuri. ceterum quos iniecturi sumus, in vasculum coniectos plurimum agitare oportet: & ita indere, ne medicamentum in fundo vasis subsidat. vbi autem canaliculum ano imposuerimus, exprimere debemus, & vertere eodem in loco: ne si forte vlcere obfideatur ea pars, medicamentum concidat. pastilli vero qui illinuntur, parem vim habent cum iis, qui infunduntur, nam alij adstringunt, vt is qui ad Andronem auctorem refertur: itémque is, qui à Polyida est confectus, & croceus, & fuluus: qui ex lanis sordidis fiút. tales etiam sunt, qui ex halicacabo constant: valéntque ad exanthemata, herpetas, ignem sacrum, intertrigines, sanguinis eruptiones, & vlcera fluentia. alij hebetát, & ad epinyctidas, carbunculos, & vlcera maligna faciunt.

De pefsis, ex eodem libro.

Cap. 25.

Pefsi vtero soli admouentur. eorum tres sunt differentiæ: alij nanque molliunt, adstringunt alij, alij denique aperiút. Mollientibus ad vteri inflammationes, exulcerationes, perfrictiones, strangulatus, auersiones, & inflationes vtimur. fiunt autem ex cera Tyrrhenica, cyprino, fusino, pinguedine anseris, aut gallinæ, butyro insulso, resina deuſta, medulla ceruina, scæno græco, & similibus. Aperientes viles sunt, cū purgationem suppressam prouocare volumus, aut conuenientem, compressamve vuluam emendare: hique ex melle, artemisia, dictamno, brassica, dulcis radice succo, ruta, & scammonia. Adstringentium vsus contrarius est aperientibus. nam fluorem muliebrem cohibét, & vterum suspensum contrahunt, & prolapsum reprimunt. ceterum materiã adstringentium supra comprehendimus, cum de collyriis, & pastillis loqueremur. pefsi crassitudo inſtar strigméti, & paulo spissior facienda est. deinde lana tortili linamento similis duplicata medicamento tincta in os vuluæ indenda est sic, vt stuppam oblongam alligatam habeat: quo facile pefsus extrahatur.

De medicamentis, quæ infunduntur.

Cap. 26.

Vtimur iis, quæ infunduntur, proprie in vtero per specillũ, quod infundendo in ipsum liquori accommodatũ est,

quod *μαρτυρηται* vocant : in sinu vero, qui ante vterū est, per follem. Id vero quod infunditur & in sinum, & in vterum, est eiusdem generis. potest autem infusio mollire, adstringere, calfacere, inflationes discutere, dolores mitigare: quę omnia pro materia, ex qua constat, solet efficere, debet autem liquida esse, aut oleo paulo crassior.

De vnguinibus, ex eodem libro.

Cap. 27.

Vnguinibus utimur in iis partibus corporis, in quibus neque madefactioni, neque cataplasmati est locus: ut in palpebris, auribus, summo naso, & tota facie: siquidem à cataplasmati grauatur, & à madefactionibus defluentibus læditur. eadem quoque admoemus iis partibus, quę multum moventur, cum in eis cataplasmata consistere non queant, & madefactionibus uti non possimus. Pręterea inungimus feruidas inflammationes, & quę naturam erysipelatis referunt: quęque & à cataplasmati, & à madefactionibus irritantur. exulcerationes quoque quę in summa cute sunt, & desquamatas inungimus: quippe quę à cataplasmati, & madefactionibus aggrauantur. itęmque sugillata, & laxos tumores, & alia permulta inungimus.

Materia vnguinum ad frontem, & oculos fluentes accommodatorum.

Ex leuibus vnguinibus est album oui vel per se, vel cum rosaceo, vel cum vino adstringenti, vel cum sitania farina. valentius fit ex ovo cum manna, aut cum gummi. magis etiā colla aqua feruenti resoluta: & cochleę albę cum testis contritę, eęque vel per se, vel cum ovo. Crocus quoque cum vino illitus mitigat, & magis etiā glaucium ex vino. pręstabilissimum est, quod ex Lénio sigillo, & aceto, aut succo herbę perdicij conficitur. acacia itidem sulua cum vino similiter iuuat. Ex his quędam tensam frontis & temporum cutim faciunt, & idcirco vasa comprimunt, & ad sanguinis defluxionem amoliendam valent. alia vero vna cum protensione sua adstrictione vasa adstringunt.

Vnguiua faciei.

Exanthemata, quę in facie nascuntur, ovo cum cerussa, aut Lycio cum amurca superficie tenuis decocto illinuntur.
facit

facit hoc etiam ad fissa labia. suffusiones vero succo thapsiæ illinendæ sunt, aut hyssopo viridi. faciem vero maculatam prius fouere debemus thymo, aut satureia, aut origano in linteum rarum coniectis, & aqua calida decoctis, & floribus impositis ita illinere.

Vnguen aurium, quæ inflammatione obfideantur.

Aures inflammatae, ac præcipue ex plaga, colla cum aqua, aut myrrha cum vino, aut manna cum vino illinuntur. Exanthemata vero capitis, postquâ derafum caput fuerit, cimolia cum aceto, aut betæ succo oblinimus: quæ humidiora sunt, cedria: quæ glutinosas sanies excernunt, amygdalino vngimus: quæ nasum & nares obsident, vnguine quod ex alumine, myrrha, & aloë constar, curantur. erysipelati vero glaucium, vel succum plantaginis, vel herbæ sanguinalis, aut lentisci, aut cicuræ, aut acaciæ, aut hypocistidos adhibemus. sed suillum fel ad erysipelata est omnium accommodatissimum. humida vero pinguibus, vt seuo, butyro, Cera Tyrrhenica cum rosaceo oblinimus. pudenda vero valde adstringentibus, & attenuantibus, vt melle cum squama eris, aut aloë cum vino mulso: sed melius est brathy aloë inspergere, atque illinere. intumescētes vero partes in hydropicis, aut aliis generibus morborum, cimolia cum aceto, aut cum fece vini liquida, aut ipsa fece vngimus. Corpora vero præpinguia sunt tota melle, cui sal admixtus sit, illinenda. sed melius est in eiusmodi corporibus, vt calami rore vtāmur. Myrmecia vero heliotropij, aut chelidonij, aut bathrachij succo inunguntur. Epinyctidas vero liquore cyrenaico, aut parthico cū vino dulci, aut calce viua cum oleo, aut coriandri succo illinimus. Vermes concretos coagulum * leporis, aut alterius cuiusvis animalis illitum educit. scabie obsessas partes cardamo cum aceto illinimus. ad ambusta vero, ne pustulæ excitentur, myrrha ex vino leuigata valet. ad idem facit alumen scissile ex aceto, & lixiuio: & calx viua ex aqua. Vnguium quoque reduuias alumen liquidum illitū mire iuuat. Perniones nasci non finit thus, & alumen, & seuum suillum illitum. Ad scabiei molestias, & pruritus facit herba pedicularis cum viuo sulfure, & aceto. ad tumidas eminentias alterci succus valet: ad eminentias vero, quæ in ano & pudendis sunt, alumen scissile, cum myrrha, stacte, & atra-

mento futorio facit.

De malagmatis, ex eodem libro.

Malagmatum tres sunt maxime differentiae. alia enim ex quibusdam siccis, radicibus in quâ, herbis, & seminibus sunt: alia ex metallicis, aut iis, quæ metallicis proportionem respondent: alia ex succis, seu, lachrymis, & quæ * coniuncte molliuntur, quæ autem ex siccis conficiuntur, cōctione nunquā egent, sed solum liquefactione. in hoc genere sicca sunt liquabilibus affundēda, quoniā radices, & herbæ decoquendo frigerentur. si vero exigua portio aridorum imponatur, cætera erunt prius decoquenda, & cum ea satis cōcta fuerint, ab igni detrahentur, & sicca adiicientur. Quæ vero ex metallicis & liquabilibus sunt, quo modo paranda sint, tum exposuimus, cum de emplastris loqueremur. Cæterum quæ ex siccis constant, hypochondriis, & omnibus mediis partibus cōmuniter, & præcipue stomacho imbecillo, aut non appetenti, aut non concoquenti, aut flatu pleno conueniunt, ut quæ ex seminibus, quæ ex fertula campana, quæque ex sampsucho constant. defluxione vero laboranti, aut æstuant, quæ ex cœnanthe, quæ ex alumine, quæque ex omphacio sunt. Lieni vero & iecori conueniunt ea, quæ ex myrobalano, ex ammoniaco, ex visco, ex aceto, ex calce, ex cardamomo, ex nitro, ex radicibus capparis conficiuntur. Pectori & sanguinis reiectionibus adstringentia sunt idonea, ut quæ ex alumine, ex cœnanthe, ex salicibus, ex bitumine parantur. ad tabem facit, quod ex baccis lauri, quod ex marrubio, quod ex cardamomo, quodque ex lixiua fit: quæ etiam ischiadicis conueniunt. at capiti, quod ex baccis lauri, quodque ex cachrye constat. Hæc autem exempli causâ dicta sint, quoniam alibi, quæ facultates sint malagmatum ad singulas res accommodatorum, explicatum est. Quæ ex adipe & cera sunt, præcipue in neruis & articulis obduratis utimur. & horum descriptiones apud omnes sunt vulgatæ. iis denique, quæ ex materia metallica parantur, artubus obduratis, & digestionem per halitum indigentibus adhibentur.

De acopis, ex eodem libro.

Cap. 29.

Acoporum cōmodus est vsus, vel in iis qui permanere & affi-

affidente impinguatione indigent, cum madefactiones propter earum defluxū, nihil magnopere possint: vel in iis, quibus, propterea quod morbi inueterarint, madefactiones minime sunt idoneę, in quo genere sic post madefactiones acopa adhibentur, sicut etiam malagmata post cerata. Acoporum sunt tres differentię: calefaciunt, molliunt, cutim scarificant, calfacientibus in acutis morbis utimur, ubi nervos lesū iri suspitio est: vel cū extrema refrigerata sint ita, ut difficulter calferi queant: vel cum sudores cum perfrictione ægrum vexant. Mollientibus vero in morbis diutinis. Scarificantium vsus est in diuturnis morbis, qui difficulter amouentur. segniores sunt, in quibus etiam sinapismum commendamus. Materiam vero scarificantem, & calfacientem tum sumus persecuti, cum de madefactionibus, & emplastris differuimus.

De iis, quę sternutamenta excitant. Cap. 30.

Sternutamenta excitantibus utimur, vel ut eos qui nimia propensione in somnum detinentur, excitare festinemus, vel ut mentem desipientem ad statum redigamus, vel ut fortum, aut secundas expellamus, vel ut aculeos, qui in pectore latent, in aspectum adducamus, vel ut vertiginem sedemus, vel ut aliquid expellamus, quod in aures conciderit, vel ut diuturnam affectionem, quę in capite resideat, amoliamur, & discutiamus: vel ut spiritum prolapsū siue in parte, siue in toto corpore erigamus, & roboremus, ut in resolutione, in morbo attonito, & morbo comitiali. Excitat autem sternutamenta castoreum læuigatū, penna madefacienda est, & ea castoreum excipiendum, ac in nares indendum. & postquam pennam in naribus versaris, nares comprimendę sunt, si maiore uti velimus, castoreo piper addemus, si etiam vehementiore, struthium pyrethro, aut uiam tanninam piperi admiscebimus. in quo casu piper album adhibendum est. sinapi vero non est accommodatum, quoniam caput replet. præterea iis, qui dicto audientes esse possunt, imperandum est, ut spiritum intro attrahant, & mansuetum lumen, aut ignem, aut solem aduersum intueantur. Melius est etiam, ut ægrotis supinis, & sursum versus recumbentibus quàm sedentibus, sternutamentum excitans medicamentum imponamus: cūque sumpserint, deambulent, si modo

possint, sursumque respiciant, quique lauari possunt, lauentur ita, vt caput large perfundatur. In caro, & cataphora, & singultu tempus accommodatum est, vt festinemus. Idē est, cum secūdas, aut infantem mortuum expellere oporteat. ne sit autem sternutamentum inefficax: sed & vbi exciderint iam medicamenta, quæ abigēdo fœtui prius sumpta fuerint, vel etiam infessus, ita sternutamentum ciens medicamentū ad-moueatur. Idem quoque tempus in aliis obseruādum est, & item in iis, quæ in aures exciderūt. at in febribus tempus est commodum, cum febris se remittit: in morbis diuturnis, in diebus intermitentibus. ij vero qui præsidiorum materiam persequuntur, vt venæ sectionis, purgationis, clysteris, vomitus, & localium, & maiorum, vt cucurbitulæ, arteriarum sectionis, hirudinū, sinapismique, ea quæ sternutamenta cient, adhibere postremo loco debent.

De medicamentis, quæ insperguntur: quæ emplasmata vocantur, ex eodem libro. Cap. 31.

Emplasmata, cataplasmata, & diaplasmata differunt. emplasmata enim sunt, quæ, vt immoderati sudores, aut alia per halitum digestio cohibeatur, aut vt cutis extremitas scarifictur, aut pruritu tentetur, adhibentur. cataplasmata autem dicuntur, quæ vlceribus superdātur: diaplasmata vero, quæ ad suauē odorem cuti conciliandum, aut toti corpori tribuendum, aut partibus, vt alis, & feminibus, accommodata sunt. Ergo cum sudores, aut digestio per halitum infestant, vtendum est cerussa trita, aut gypso, aut argenti spuma, myrro sicca læuigata, malicorio, rhoë syriaco, forbis siccis tritis, polentis, amylo, polline, galla acerba, acacia. vt autem pruritus & scarificationem excitemus, eos, quibus emplasmata fuerint admouenda, in sole sicca frictione confricamus, & prius laxamus sensim exercentes: tum emplasmata adhibemus, atque hydropicos quidem arena, fece vini vsta, cimolia, gypso, nitro, salēque: ischiadicos, recta solum ceruice spirantes, & diuturnis capitis morbis oppressos, sulfure, sinape, nasturtio, cachrye, pyrethro, pipere, & nitro oblinimus.

De cataplasmatibus, ex eodem libro. Cap. 32.

Ex Cataplasmatibus alia sordidis vlceribus cōueniunt, & ad

ea purganda sunt accommodata. vt es combustum, eruum læuigatum, aristolochia longa, panax, cadmia, & diphryges: alia comprimunt carnes excrecentes. Comprimunt autem placide ærugo, squama: magis vero calx, fex: vehementer vero misy, chalcitis, atramentum futorium, elaterium. cōchulę vero combustę adhibentur, vt morsus ab vlceribus excitatos mitigent. pinus vero & spina Aegyptia & cinis femoribus insperguntur.

De diaplasmatis, ex eodem libro. Cap. 33.

Diaplasmata sunt cerussa, iris, terra felinusa, myrtus sicca læuigata, lauri baccę aride, manna, spica, folium, amomum, iunci odorati flos aridus.

De perunctionibus, ex eodem libro. Cap. 34.

Perunctionibus vtimur in iis meatibus, qui sensu percipiuntur: in quos medicamenta ad strigmeti crassitudinem indimus, vt in os, in nares, in aures, in sedem, in meatum vrinę. Horum vis est aut exsiccans, aut humectās, aut adstringens, aut incidens, aut soluens, aut densans, aut leuigās, aut sistens, aut molliens, aut dolorem leniens. ac siccantibus quidem vtimur, in aphthis oris, & ceteris humidis vlceribus. eodemque modo si in naribus, aut aliis meatibus humida vlcera, & faniem emittentia sint, huius generis sunt iris trita, cum melle illita, linteum nouum combustum, pastillus ex hirundinibus concrematis, amurca olei, fex vini combusta, & vino, aut aqua resoluta. Humidę vero perunctiones siccis & carbonum naturam imitantibus vlceribus cōueniunt: qualia precipue in auribus, & naribus oriuntur. Humectantur autem perunctiones, cum ex siccis humectātibus parantur: quorum sylvam, cum de madefactionibus loqueremur, demonstrauimus. sed vitādum est, ne succos huiusmodi capiamus, in quibus aliqua vis corrumpēdi insit: siquidem tales adhibiti non solum ori, sed ceteris etiam meatibus sensibilibus nocent. Quę adstringunt, vlceribus oris depascentibus, & gingiuarum madoribus, & affectionibus herpetis naturam referentibus, itēque tonsillis, & vuę laxationibus, & arterię defluxionibus accommodantur. adstringentium vero materia, tum simplicium, tum compositorum est omnibus perspicua. in his est id, quod ex moris conficitur: quodque ex capitulis

punici mali constat: & anthera, aut confectio, quæ ex rosis paratur. Leuigantium vñus est in arteria exsiccata, aut quæ asperitatem contraxerit, in vocerauca, in gurgulione, in tonillis oclusis. ex eo genere est tragacantha, gummi, nux pinea, vua passa dulcis, mel crudum, faba fresa cum melle: dulcis radicis succus, confectio ex papaueris capitibus, quæ ex vino scybelite fit facta. Incidentibus, & secantibus vtimur in anginis, cum ea, quæ nos vexât, & quæ inflât, quæ ad guttur, & os pertinent, attenuare studemus. hoc vero genere continetur nitrum cum melle, sinapis in succum redacta, succus brassicæ, semen rutæ syluestris, pyrethrû, cardamomum cum melle. iis vero, quæ densare possunt, vtimur ad ea, ad quæ siccantia diximus accommodari. huiusmodi autem sunt quæ refrigerant. Quæ vero mollire pollicentur, eisdem, quibus etiâ humectantes conueniunt.

De medicamentis ad aures accommodatis, ex eodem libro. Cap. 35.

Medicamentorum, quæ auribus conueniunt, alia ad dolores sedandos, alia ad vlcera, alia ad aures purulentas, alia ad sonitus accommodata sunt. opium papaueris lacte, aut aqua resolutum doloribus prodest. ad idem facit mandragoræ & cucurbitæ succus, & oleum, in quo blata animal sit incoctum, aut aselli, qui sub hydriis nascuntur, aut terræ vermes: itemque pinguedo phocæ, delphinique: & butyrum, & animalium medullæ: sandaracha ex melle, amygdalinumque & rosaceum, & irinum, & garus. alumen quoque cum melle, & cedria, & pastillus qui Heræ dicitur. Acoribus vero purulentis vtile est lentiscinum, terebinthina, tetrapharmacû resolutum, cōfectio ex adipibus, & quæ ex cadmia cōstat, si resoluantur. Ad vlcera vero, quæ in auribus sunt, adhibeatur etiam oleum, in quo senecta serpentis sit incocta, aut cuminum Aethiopicum. myrrha vero, aut thus, aut veratrum nigrum, aut castoreum cum passo leuigata, & instillata sonitus persanant.

De iis, quæ dentibus conueniunt, ex eodem libro. Cap. 36.

Quæ dentibus adhibentur, partim concussis, partim eros, partim dolentibus, partim denigratis conueniunt. stomatica igitur, & perunctiones, vt confectio ex moris, aut quæ

ex rosis fit, aut anthera, concussos dentes sistunt: idemque faciunt diphryges, æs, squama cum melle, si dentes eis confricentur. galla quoque nigra aceto incocta ita, vt quarta pars relinquatur, prodest, vt eo decocto dentes laborantes colluantur. liquidum etiam alumen idem præstat. Tam & piper in loco inani dentis dolentis impositum, dolorem mitigat. eundem lenit galbanum illitum: & cera cum masculo thure: & acetum, si os eo colluatur, & caricæ pingues, & allium, & myrrha incocta. Ne vero nigri fiât, aut corrodatûr, ea smegmata, quæ ad dentes accommodata dicuntur, faciunt: ex quo genere est sal cum pulegio, aut cornu ceruino, aut sepiæ testa, aut ouorum læuigata putamina.

De ingressu in oleum, ex Herodoti libro de remediis extrinsecus occurrentibus. Cap. 37.

Descensus in solium ex oleo conueniunt iis, qui diuturnis febribus cum perfrictione consistantur. iisque qui lassitudine fuerunt oppressi: & iis, quibus, dum febris iactantur, dolent nerui, qui ossibus sunt admoti. tempus omne accommodatum est, omnisque ætas, sed magis senilis. atque in symptomatis cum febris coniunctis apti sunt huiusmodi ingressus in declinatione. in quartanis vero febribus, etiam in statu, particularia vero tempora sunt, vt in remissionibus in omnibus conueniant, in conuulsis vero, & dolentibus, & vrinæ suppressione, vt festinemus, cæterum quinta olei pars calfacienda est: reliquum in balnei solius sit. nã quod in balneis est, neque satis calidum redditur, neque totum rite ad ignem calefieret: siquidem ad secundum usum inutile redderetur: quandoquidem nidorosum fieret. solium vero, in quo oleum sit, ad proportionem ægotantis magnû esse debet. Locetur autê in tentorio, aut domo ex omni parte inclusus. esto autê in sella: super qua endromis ponatur perforata per interualla quaternum digitorû: cuius initia confuta sint lignis quadratis oblongis. id quod facimus, quia ægroti, qui carnis mole sunt onusti, non facile à solio auferantur. dilabuntur enim gestantium manus. quod si cauendum sit, ne fiat, manibus tenaciter apprehendenda sunt corpora: quæ res nudo solio difficilem actionem sua duritia, tum vero feruore efficit. æs enim vehementius incalescit, quam etiam

L I B E R

ob rem iubemus, vt spongiarum subſternant, vt ad mollia corpora ægroti adnitantur. foramina vero adhibentur, vt poſtquam fuerint deportati, oleū deſſuat. Ergo conſtitutus æger in ſella, carōque reddita æqualis per mollem & moderatam frictionem fuerit. reuolutis autem lignis in oleum rite impoſatur. reuoluantur vero in contrarium ligna, vſque dum ægrū in ſubiectis ſpongiis ſtatuant: parsque ad caput ſpectans, eſto ſublimior. prima autem olei oblatio mitis eſto. vbi paululum immorati homines in humore quieto fuerint, oleum, per ſe agitent: quique adſtant, conuenienter rationi eoſdem perfundant. ſed non eſt ignorandum, & multum & præter animi ſententiam ex eo motu calorem excitari. ſi vero ſeruidiore temperie indigeant, calidius oleum erit aſſundendum. inſuſio vero ad pedes, & ad ſolium fieri debet. præterea qui caput perſpergit, immergendus eſt, ſed ſpongia mollis ante oculos admoueatur. Temporis meſura deſiniēda eſt in iis, qui ſolutionis cauſa deſcendunt in oleum, vt vel rigorem, vel febrim, vel inſtationes ſoluant: & in iis, qui alimentum male diſtribuunt, in principio enim, vt corporis raritate in facie madidum vaporem capiant: poſtea vero, vt longiore tempore immorentur. Præterea ſciendum eſt, ex hoc ingreſſu in ſolium multos ſudores, atque adeo plures, quam in balneis excitari. quocirca vires omnium nobis ſcopi erūt propoſiti: cum quibus ſudorum etiam, qui excernendi erunt, habenda eſt ratio. ſi vero doloris, aut conuulſionis, aut vrinæ ſuppreſſionis cauſa in ſolium ex oleo deſcendant, non modo vires, ſed etiam eorum quæ inſeſtant, elationem, aut diminutionem conſiderare conuenit. Vbi autem è folio decreuerimus hominē educere, ligna deuoluimus, & eum auferimus. cūque in ſella fuerit locatus, ſpongiis calidis compreſſis, tum linteis obductum efferimus: faciem vero aqua lacteo tepore perfundimus: ſique ob exolutionem fiat, etiam frigida. his conſectis eum in tentorium deferre celeriter oportet: aut in eundem locum traducere, in quo fuerat prius. etenim in puro, temperatōque aëre quamprimum eum ſtatueri neceſſe eſt, eandemque diligentiam, & curam, quam iis deberi diximus, quos animi defectio premit, adhibere. Eos autem, qui morbis per circuitus redeuntibus tenentur, alternis diebus, qui vero ob aliquod ſymptoma vrgens hoc præſidio vtuntur, ſingulis diebus in ſolium demitteremus.

De infessu in folio, ex hydrelæo, ab eodem libro.

Cap. 38.

Si debiles sint, qui in hydrelæum se demittunt, endromide amicti ingrediantur: si robusti, etiam sine veste id faciât. Oleum autem cum aqua diligenter miscendum est: nec minus, quam sexta pars esse debet. qui vero lassitudinis, aut diuturni laboris causa in hydrelæu descendunt, in secunda balnei domo multum temporis insidere in folio debent.

De marinis, ex eodem libro.

Cap. 39.

Deinceps sequitur, ut de marinis dicendum esse videatur. hæ nanque medicamentosa qualitate sunt præditæ: & ad multas affectiones valent. mordent hæ carnem, & extremitatem cutis vellicât, suâque densatione, ac siccitate humorem, qui nimius redundat in corpore, ebibunt, atque consumunt. quam ob rem utiles sunt iis, qui articuli defluxione laborât. esto autem hæ tepidæ ad summum, ut in eis immorari egroti diutius possint. nam maior caliditas citius, quam par est, vires soluit. natationes vero in eisdem fiant, ut prædictæ utilitates capiantur. Cum vero sint utiles iis, quorum artus defluxione tentantur, & quorû male affecti sunt nervi, eadem sunt incommodæ morbis vesicæ, aut ulceribus: & item exanthematis, quæ per superficiem erumpût. optimum est, ut post earum usum, balneo utantur. sin minus, aqua dulci omnino perspergantur, nam marinæ humor in corpore relictus crassescit, & cum summa molestia aëris attractionibus, quæ fiunt, affidet. natationibus vero in mari utantur ij, qui frigida, quique calida lauantur. post quos, omnes ij, qui oleo se unxerint, ut totam eam humiditatem, quæ corpori adhæsit, abluant, & abstergant, eradantur. quoniam vero sæpenumero affectiones exigunt multarum aquarum experientiam, optimum fuerit, si utendum sit calidis & frigidis, ut ab aquis thermarum, quæ marinas etiam præcedât, initium ducamus.

De sudorem euocantibus, ex eodem libro.

Cap. 40.

Quæ sudorem euocant non solum iis vaporibus, quos ex se calidos, siccósque mittunt, utilitatem afferunt, (huius enim causa idem faciunt, quæ ad illorum imitationem excogitantur.

L I B E R

tur) sed quadam etiam propria eorum facultate. etenim tenuēs, euaporatēsq̃ue exhalationes in puro & vndique aperto aëre perlatę morborum sobolem in corporibus eliquant, & reliquum carnis condensant, & totam corporis molem calfaciunt. eadem res spiritū firmit, siq̃ue aliquid in eo crassum & perhumidum fuerit, excernit, simulq̃ue humorem qui in capite insedit, consumit. Vt plurimum vero contrariam vim aquis sponte nascentibus id habet. est autem iis accommodatum, qui caput dolent, quique scotomatici sunt, & qui difficulter audiunt, & quos aurium sonitus vrgent: itēq̃ue oculis suffusis, & stomachi madoribus, & defuxionibus: & exanthematis in cute efflorescentibus: malo etiam corporis habitui, & regio morbo inueterato: iis itidē, qui & multam & segnem carnem aceruarunt. morbos quoque incurabiles sanat, nam hydropem, quę catasarca vocant, nullo alio praesidio vtentem, emendat, & corrigit. idem iuuat eos, quos ascitas nominamus. Qui permanentibus, diuturnisq̃ue morbis tenentur, post accessiones vti sudorem euocantibus debent. qui vero praedictorum morborum causa experiuntur, statim nulla mora interposita vtantur. Neque enim in partibus male affectis licet fluxum intueri, cum inanitiones ex toto corpore equaliter fiant: siquidem humores ex omnibus partibus expelluntur, caroque humiditates emittens, cum quadam densa compressione siccatur, vt ne id quidem quod sibi infundi possit, excipiat: * Post exudationes alij in balneas & marinas natationes se demittāt, alij solis natationibus contenti sint: alij calida, aut frigida aqua perfundantur. Ordo autem, qui in iis vtendis seruandus est, similis sit ei, quem in aquis perscripsimus. Quę vero ad imitationem eorum, quę suapte natura sudorem euocant, excogitantur fomenta- tiunculae, quę multo minorem vtilitatem, quam pollicetur, afferant, cum casus vrget, adhibeantur.

Galeni, de remediis metasyncriticis.

Cap. 41.

In omnibus diutissime inueteratis morbis, cum cætera auxilia nihil profecerint, omnes fere ea remedia, quę metho- dici metasyncritica nominant, adhibere consueuerunt. Ego vero, vbi intemperies quædam humida & frigida aut per se ipsa in partibus affectis inest, aut propter huiusmodi humo- rum frigiditatē fuerit exorta, medicamenta ex sinape, & tha-
psia,

psia, atque ex similibus adhibeo. ad siccas vero & calidas nō vtor. Cæterum qui dignoscere affectiones non possunt, ad eiusmodi medicamenta, velut ad sacram, vt aiunt, anchoram confugiunt: & sæpe id quod opus est, efficiunt: quod plerisque homines eiusmodi affectiones ob malam, & vitiatam victus rationem infestent.

Quæ ruborem inducunt. Cap. 42.

Nasturtij semen coxendicum, capitisque dolores, & cætera omnia, quibus rubore opus est, excofacit æque ac sinapis. eodémque modo helenij radix. eaque cōtinuis articulorum lapsibus, qui ex humore procedunt, opitulatur. Fimo autem columbarum syluestrium frequentissime vtor. eo etiam cum femine sinapis cōtuso, & cribrato pro sinapi vtor in ischiade, hemicrania, tenebricosis & terrificis imaginationibus, cephalæa, laterum, scapularum, tendinum, lumborumque doloribus diuturnis. Iam vero facit etiam ad renum vitia, & ad colicas affectiones, & ad pedum, articulorumque dolores, cum nondum callum obduxerint.

FINIS LIBRI DECIMI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,
LIBER VNDECIMVS.

Ex Dioscoride, de simplicium medicamentorum facultate, per ordinem literarum ab A, vsque ad M. & eorundem apparatus,

Brotonum quod fœmina dicitur, arboris specie frutex est, subcæcidus, foliis circum ramulos minutim incisis ad seriphi modum: florum plenus, corymbis in summo auri fulgore comantibus. quod ætate natū est, id gustui amarum est. tale autem Siculū videtur esse. alterū vero mas vocatur: estque sarmetosum. folia habet tenuia, vt absinthium. plurimum in Cappadocia

LIBER

Galatia, & Hierapoli Syriæ nascitur.

Agallochum lignum est, quod ex India atque Arabia aduehitur, thuyæ ligno simile. estque odoratum, cum amaritudine quadam gustum adstringens. cortex corij similitudinem habet: estque versicolor.

Agaricum fertur radix laserpitio similis: non densa superficie, sicut laserpitium: sed tota rara. eius alterum mas, alterum foemina, præstat autem foemina rectas intus habens diuisiones, masculum vero rotundum est, & vndique concretum. vtrique gustus in initio dulcescens, mox ubi diffunditur, amarus. Nascitur etiam in Galatia Asiæ, & in Cilicia in arboribus: sed friabile, & infirmum.

Ageratum frutex est surculosus, duorum palmorum longitudine, humilis, simplex: origano valde similis. umbellam habens, in qua maxime bullæ aureæ sunt, elichryso minor.

Anchusa, quam alij calyca, alij onocleam vocant, folia habet lactucæ, cuius acuta sint folia, similia, hirsuta, aspera, magna, multa: vndique ab radice per terram sparsa, spinosaque. radix est digiti crassitudine. sanguinei coloris æstate prouenit, manûsque insicit, nascitur autem læto solo.

Est & alia, quam Alcibiadium, aut Onocholes vocauerunt. differt hæc à superiore, quod minora folia habeat. æque autem est aspera, ramulosque habet exiles, in quibus flos est purpureus, aut puniceus: radices rubras, oblongas, & per mensem sanguineo quodam succo fluentes, nascitur autem solo arenoso.

Quinetiam alia anchusa est, quæ lycopsis nominatur, huic adsimilis, habet autem fructum puniceum. quem si quis com-manducatum in os serpentis inspuerit, eum enecabit.

Lycopsis vero, quæ à quibusdam anchusa vocatur, folia habet lactucæ foliis similia, sed longiora, & crassiora, & aspera, ad caput radice decidua. Caulis exit longus, asper, rectus, adnatis multis cubitalibus asperis: in quibus flores parui purpurei sunt, radix rubra, & adstringens. nascitur in campestribus.

Adiantum, quod alij polytrichon vocant, folia habet exigua, coriandro similia, & in extremo incisuris diuisa. Cauliculi, ex quibus exoriuntur, nigri, extremæ gracilitatis, dodrantales, nec florem, nec fructum fert. radix est inutilis.

Adiantum aliud est, quod trichomenes aliqui appellant, filici simile, paruum, leue: foliis tenuibus in ordinem vtrinque di-

digestis, lenti similibus, contrariis inter se, in ramulis paruis, tenuibus, acerbis, subnigris.

Aegilops herbula est, folia habens tritico similia, molliora tamen, in summo autem capite duo aut tria semina rubra fert: inter quæ aristæ, veluti capilli, prodeunt.

Aizoon, id est, semperuium magnum, alij bupthalthon, id est bubulum oculû, alij stergethron, hoc est amorem concilians vocarunt: caules cubitales emittit, & etiam maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregie virentes, incisuras habentes vt vallaris, tithymalus, folia habet pingua, pollicis magnitudine, in acumine lingue similia, quæque inferiora sunt, in terrâ conuexa sunt, quæ vero in capite, cōcreta inter se, circuli oculi instar circumscribunt. nascitur locis montanis, & supra domicilia in vasis fistilibus quidā ipsū cōserunt.

Aizoon minus in parietibus, & vmbrosis sepulchris, & petris, & murorum coronis nascitur, cauliculi multi ab vna radice prodeunt, repleti foliolis pinguis, paruis, & in summo acuminatis. exit etiā è medio caulis, dodrantali fere magnitudine, vmbellam habens, florésque, tenues, virides, multos, folia vero eandem, quam superius, vim habent.

Aizoi tertium genus videtur esse, quod alij portulacam agrestem, aut telephion vocât. folia habet latiora ad portulacæ similitudinem, itémque hirsuta. nascitur in petris.

Aethiopis folia habet verbasco similia, valde hirsuta, & densa, in orbem circa imam radicem redacta. caulem quadrangulum, asperum, apiastro, aut arctio similem, multis alis concavum. semen erui magnitudine in singulis vasculis geminum: radices ab eodē fundo numerosas, lōgas, crassas, sapore glutinoso. siccatae vero, nigrae, duræ, & cornibus similes redduntur. plurima nascitur in Messenia, & Ida monte.

Acacalis fructus est fruticis in Aegypto nascentis: qui semini myricæ quadantenus est similis.

Acacia nascitur in Aegypto. spina est arborefcens, fruticosa, non recta in altû crescens, flore albo, semine ceu lupinorum, cādido in siliquis: ex quo succus exprimitur, & in sole siccatur, ex maturo niger, ex immaturo subrufus. eligatur modice rufus, & odoratus, vt in acacia esse potest. aliqui etiā ex foliis vna cum semine succum exprimunt, ex hac etiam spina manat gummi. Lauatur in aqua ad oculorum medicinam succus identidem confricatus, abiectis iis quæ in sum-

mo concreuerint : donec pura aqua relinquatur . atque ita in pastillos cogitur . Vritur etiam in olla cruda cum tegulis in fornace:torreturque ad carbones perfiata. huius spinæ decoctū solutos artus fota sistit. Nascitur altera acacia in Cappadocia & Ponto: quæ Aegiptiæ quidem est similis, cæterum minus efficax: & oculorum medicinæ inutilis.

Acalyphes, hoc est vrticæ, quam cniden vocant, duplex est genus. alterum agrestioribus, asperioribus, & nigrioribus foliis est: seménque lini semini fert simile, sed minus: alterū exili semine, & non ita aspero.

Acantha. Spina alba in montanis & syluosis locis nascitur. folia habet chamæleonti albo similia, sed angustiora, candidioraque, & aliquantum hispida. Caulem habet spinosum, candidū, duos cubitos excedentem ad pollicis crassitudinē, aut etiā maiore, subalbum, inanē. in acumine eaput est spinosum, echino marino simile. est tamē minus, & oblongum. flores eius purpurei, in quibus semē est, vt cnicus, sed rotundus.

Acantha Arabica albæ est acanthæ similis. adstringit.

Acanthium folia similia habet albæ acanthæ, in summis extremitatibus aculeata: in quibus est lanugo instar aranæ telæ qua collecta, & in vnum conducta bōbicis effigiem præbent.

Acanthus, aut melanphillos, aut pæderos nascitur in hortis, & petrosis, & aquatilibus locis. folia multo latiora habet, quam lactuca, incisuris distincta, vt erucæ folia, nigra, pinguis, læuis: caulem leuem, duorum cubitorum, digiti crassitudine, per interualla vsque ad verticem foliolis quibusdā veluti nucamentis oblongis hyacintho similibus circumdatum. è quibus flos albus, semen oblongum, luteum, caput thyrsi figura. radices subsunt glutinosæ, fuluescentes, longæ. Nascitur etiam agrestior acantha, carduo similis, aculeata, & breuior quam ad ea, quæ in hortis prouenit.

Acinus hoc est ocimastrium, herba est coronaria, tenui ramulo, similis ocimo, hirsutior, & odorata. à nonnullis vero in hortis feritur.

Aconitum, vel pardalianches, vel cynoctonon, folia habet tria, aut quatuor cyclamini, aut syluestri cucumeri similia: minora tamen, & aspera. caulis est dodrātalis. radix similis caudæ scorpionis, alabastrum modo splendens.

Aconitum alterum est, quod lupicidam vocant. plurimum in Ita-

in Italia montibus Iustinis prouenit, superiore præstantius. folia autem habet platani similia, sed pluribus incisuris distincta, & multo minora, & nigriora. caulem habet ut filicis germē glabrū, cubiti altitudine, aut etiā maiore. fructus insiliquis quodāmodo oblongis, radices cirris squillarum similes, nigrae.

Acorum folia habet iridi similia: sed angustiora: radices nō dissimiles, complicatas, non in rectū, sed obliquum tendētes, & in superficie, geniculis intersectas, subalbas, gustui acres, & odori non ingratas. Præstat autem album, & densum, & non exesum, & plenum, & odoratum. tale autem est quod in Colchide, quodque ex Galatia allatum, asplenum nominatur.

Actæ, hoc est sambuci altera species est, quæ in arborem assurgit, furculos arundinis forma habet, rotundos, albicātes, oblongos, cauos: folia quaterna, quinā ve per interualla ex virgis prodeant, iuglandi nuci similia, graueolentia, & longiora, in extremo autem caule circinatę umbellę, flores candidi, fructus terebintho similis, qui in nigro modice purpurascit, acinosus, copiosi, ac vinosi succi. Altera vero species quam chamæacten, hoc est ebulum, aut heliosacten vocant, minor est, & herbæ similior, caulem quadratum habet, multis geniculis interseptū, folia per interualla ex singulis geniculis exeunt amygdalæ similia, per orbē secta, & longiora, graueolentiaque, in summo umbella est, similis antedictę, itēque flos, & fructus, radix longa ad digiti crassitudinem subest.

Halimus, frutex est sepimētis idoneus, rhamno similis, spinis vacans, folia oliuę similia, latiora tamen gerit. nascitur maritimis locis, & præruptis, itēque in sepibus, parantur eius folia coquendo ad vescendum.

Althæa, aut hybiscus syluestris maluæ species est. folia habet rotunda, ut cyclaminum, & lanuginosa. florem rosaceum, trium cubitorum caulem: radicem glutinosam, intus albam.

Alisma, quod alij damasonium, alij lyrrion appellant: foliis est plantagini similibus, angustioribus tamen, & in terram deflectis: caule tenui & simplici, ad cubiti altitudinem, capitulo ad thyrsi formam. floribus albis, subpallidis radicibus, quales nigri veratri sunt, tenuibus, odoratis, acris, subpinguibus, aquosa loca amat.

LIBER

Aloë habet scillæ folium, crassum, pingue, in rotundo modice latum, retrorsum pandum. folia vtrinque ex obliquis spinulas raras & mutilas habet. caulis assurgit antherico similis. flos eius albus, fructus hastulæ regiæ similis, grauis est odor, gustui amarissimus. radicem vnicam, ceu palum humi defixum habet. Plurima vero in India nascitur, vnde & liquor comportatur. Oritur quoque in Asia, & quibusdam maritimis locis, atque insulis, vt in Andro. Sed ad exprimendum ex ea succum inutilis. glutinandis vero vulneribus trita, atque illita est accommodata. Duplex autem est eius liquoris genus: alterum arenosum, quod purioris aloës sedimentum esse videtur: alterum ad iecoris formam. eligito pinguem, calculis vacantem, splendentem, subflauam, friabilem, iecoris modo concretam, facile liquefcentem, & quæ maximæ amaritudinis sit, nigram vero & quæ non facile frangitur, reprobato. adulteratur gumi admixtione, quod gustu reprehenditur, & amaritudine, & odoris intentione: & quod digitis friatâ ad minimum vsque ramentum non dissoluitur. Alij acaciam quoque miscent. Torretur autem etiam ad oculorum medicinas in pura, & igni candente testa: radiculæque subinde versatur, donec tota æqualiter candeat. lauatúrque abiectó eo, quod arenosum est, tanquam inutili: quod vero pinguius & leue sit, seruatur.

Alfine, nonnulli myosota, id est muris auriculam vocant, quæ inde nomen traxit, quod foliola muris auriculæ habeat similia: dicitur autem alfine, quod ἄλσιν, id est lucos, & vmbrosa amet loca. folia similia habet helxine, sed humiliora, & longiora, non hirsuta. cum teritur, cucumeris odorem refert.

Alysson exiguus est frutex, subasper, singulari caule, foliis rotundis: in quibus fructus sunt vt duplices clypeoli, in quibus semen modice latum continetur. ipsum vero montanis & asperis locis nascitur.

Alypon fruticosa est herba, & subrubra, foliis tenuibus ramulisque tenuibus: flore molli, & leui. radix plena est acris succi. semen vero epithymo simile. nascitur maritimis locis, ac præsertim in Lybia, quanquam in aliis etiam plerisque prouenit.

Ambrosia, quam alij botryn, id est racemum, alij artemisiâ vocarunt, fruticulus est ramosus, trium dodrantum. huic folia

folia, qua caulis erumpit, exigua, vt rutæ folia, surgunt, ramul-
li exiguis seminibus sunt pleni, instar racemulorum: quæ nun-
quam florent, vinoso odore. radix tenuis est duum dodran-
tum. In Cappadocia vero coronis inseritur.

Ammi, alij Aethiopium cuminum. notum est semen hoc
exiguum, multo exilius cumino est, origani saporem gustui af-
fert, probato quod purum est, & fursuris expers.

Ammoniacum ferulæ liquor est, totus frutex cū radice aga-
syllus dicitur, probatur bene coloratum, ligni expers, thuris
sapore, calculis vacans, densum, sine sordibus, castorei odore
referens, gustui amarum. hoc vero θραύμα, hoc est fragmen-
tum vocant: quod vero terram, aut lapillos habet mixtos,
φύραμα, hoc est mixtionem appellant, nascitur in Lybia ad
Iouis Ammonis templum, estque succus arboris ferulas ge-
rentis.

Amurca est olei sedimentum, hæc decocta cupreo vase ad
mellis consistentiam adstringit, & ad eadem, ad quæ lycium,
facit.

Agrestis vitis sarmenta vitis viniferæ modo longa emittit,
lignosa, aspera, folia hortensi solano similia: longiora tamen,
& latiora, florē habet, vt capillos muscosos: fructum fert exi-
guis vuis similem, cum maturuerit, rubrum, rotunda est, aci-
norum figura.

Alba vitis ab aliis bryonia, ab aliis ophiostaphylon, hoc
est serpentum vitis, ab aliis chelidonium, ab aliis psilothrum,
vocatur: folia, clauiculosque satiuæ vitis similia habet, magis
tamen hirsuta sunt omnia: & propinquis fruticibus sese cla-
uiculis applicant, fructum fert racemosum, rufum, quo pilis
coria spoliantur. huius asparagis decoctis vescuntur, qui al-
uum & vrinam cient.

Ampellos, hoc est vitis nigra, quam proprie bryoniam
nonnulli vocant, alij Chironiā vitem nominant, foliis est hederæ
similibus: sed ad smilacis hederæ folia propius accedenti-
bus: caule quoque ei simili, verum hæc in omnibus maior, ip-
sa quoque suis clauiculis arbores apprehendit, fructus eius
racemosus est, viridis in initio: concoctus vero, niger, radix
extrinsecus nigra, intrinsecus coloris buxci.

Ampelos agria, hoc est vitis agrestis, vel labrusca, du-
plex est, alterius vua non maturefcit: sed ad florem usque
producit eam, quæ δινάθη, id est flos vitis appellatur, altera

fructum absoluit, eaque paruos habet acinos, & nigra est, atque adstringens.

Amygdalæ amaræ radix decocta, & trita, ephelidas in facie emendat, ipsæ itidem amygdalæ illitæ idem efficiunt. admotæ menses cient: capitis dolori medentur, illitæ fronti cum acetō, & rosaceo. faciunt ad epinyctidas, ex vino. ad vlcera vero putrescentia, serpentia, & canum morsus, ex melle, in cibo sumptæ leniunt dolorem, ventrem molliunt, somnum conciliant, vrinam prouocant, ad sanguinis reiectionem cum amylo, & menta sumpta valent. ad renum vero & pulmonis vitia ex aqua potui dantur.

Amylum laudatissimum est, quod conficitur ex tritico purgato, & loto, & macerato in aqua dulci, abiecta quinq̃ dies per diem aqua, & si fieri potest, etiam per noctem. vbi emollitum fuerit, aqua sensim absque agitatione effundenda est, ne id etiam, quod residere debet, simul defluat. cum mollissimū redditum videbitur, aqua abiecta pedibus terendum est: tum aqua affusa fursures supernatantes cribro eximendi, quod supererit per colum traiciendum, mox vt excolatum fuerit, in nouis regulis in sole ardentissimo siccandum. nam si vnum paulisper maneat, acefcit.

Amomum præstantissimum est Armeniacum, quod auri colore est: habetque lignum subfuluum, & valde odoratum. Medicum vero, quoniam in cæpestribus & aquosis locis nascitur, infirmius est. magnum, viridēque est, & tactu molle, lignis fibrosis, origani odore. Pōticum vero subfuluum, fractu difficile, racemosum, plenum fructu, odore feriens. Eligito recens, album, aut subrubrum, non adstrictum, aut compactum, sed solutum & diffusum, plenum seminis, vuarum racemulis similis: graue, & valde odoratum: sine carie, acre, gustū mordēs: simplici colore, & non vario. Adulterant amomum nonnulli admixta herba amomide, quæ est amomo consimilis: quæ ramen odore & fructu vacat, ea in Armenia nascitur. florem habet origano similem. porro in huiusmodi rerum probationibus fragmenta semper vitanda sunt. elige vero quæ ab vna radice suos ramos integros habent.

Anagallidis duplex est genus, flore differens, nam quæ cœruleum fert florem, fœmina: quæ puniceum, mas dicitur.

Anagyris, alij helcopon vocant, frutex est folijs & virgis vitici

virici similis. arborefcens, grauiffimi odoris . flores brafficæ fimiles. fructum in exiguis filiquis fert, renum figura , variū, folidum. durescit vva maturefcente.

Androfæces in Syria nafcitur, locis maritimis. herba candida eft tenui ramulo, amara, foliorum expers: folliculum in capite habens, quo femina continentur.

Androfæmon, alij dionyfiada, alij afcyron vocant: frutex eft tenues habens ramulos, furculofus , virgis puniceï coloris, foliis rutæ triplis, quæ trita vinfum fuccum emittunt, Complures alas habet in cacumine vtrinque expandas, circa quas flosculi parui funt, lutei coloris, in germinum capitulis fructus eft nigri papaueris fimilis , veluti punctis diftinctus. coma vero confricata refinofum odorem exhalat.

Anemone duplex eft: altera fatiua, agreftis altera. itẽmque ex fatiua, alia eft, quæ puniceos flores producit, alia albefcẽtes, & lactefcentes, vel purpureos, folia habet coriandri, tenuioribus prope terram diuifuris: cauliculos habet fibrofos, tenuẽsque, in quibus flores, quales funt papaueris, infident. media capitula nigra funt, vel cærulea. radix oliuẽ magnitudinæ: vel maiore, fermẽque geniculis quibusdam intercepta. agreftis vero in omnibus maior, quam fatiua eft: folia habet latiora, durioraque, caput oblongius, florem puniceum , radículas tenues, & plures. eft etiam quæ nigra folia habet , acriorque eft. Qui vero ab agrefti anemona nesciūt argemonam, & papauer, quod rhœam vocāt , de quo inter papauera dicemus, diftinguere quod flos eiuſdẽ coloris puniceï in vtroque viſitur, fallūtur, & argemonam, eupatorium nominant, & tamen argemones , & papaueris rhœadis color minus profunde puniceus eft: & ferius, quã anemone, florent. Præterea argemone liquorem croci ſaporis, guſtui valde acrem, rhœas vero album & acrem emittit: & vtrũque habet intermedia capitula agreſti papaueri ſimilia: niſi quod argemones capitulum in ſuperiore parte latiuſculum , rhœadis vero anguſtius . anemonæ vero neque liquorem emittunt, nec vaſculum habent: ſed quaſi aſparagi cacumẽ. ad hæc, in agris illę plerunque naſcuntur.

Anethini confectio. Olei veteris lib. ii. vnc. 8. florum anethi tantundem, diem vnum oleo macerabis . tũ manibus exprimes, atque repones. ſi iterum velis perfundere, recẽs anethum eo modo macerato. poteſt hoc vteri partes mollire, &

L I B E R

aperire. contra rigores circuitu redeuntēs accommodatum est, calfaciens, & lassitudines discutiens. prodest etiā doloribus articulorum.

Anthemida aliqui leucanthemon, aut heranthemon, aut chamæmelum, aut melanthemon, alij Chryfocalliā, alij calliam vocant. huius tria sunt genera, floribus tantummodo differentia. capitula habent rotunda, intus alba: & flosculū aurei coloris continent. foris vero orbiculato ambitu alba, aut lutea, aut purpurea sunt. colligitur vere.

Antyllis est duplex: altera habet folia & ramulos lenti similes: dodrantis altitudine: recta habet folia, molliāque. radix tenuis, & parua. nascitur subsalsis, & apricis locis. gustui subsalsa apparet, alterius vero folia, & ramusculi chamæpytij similes sunt, hirsutiores tamen. eius flos purpureus est, grauiissimi odoris: radix, vt cichorij.

Anonis, quam ononida aliqui vocant, dodrantales habet ramulos, & etiam maiores, fruticosos, frequentibus geniculis plenos, alas multas habentes, capita rotunda, foliola parua, exilia, ad rutę, aut loti pratenfis foliorum similitudinem, subhirsuta, odorata, non insuaui. Sale conditur hæc, antequam spinas producat: éstque suauissima. Ramuli quoque spinas habent acutas, furculorum more, firmas, crassas. radix ei est firma, & candida.

Aparine, quam philanthropon vocant, semen durum, rotundum, in medio subcauum, vt vmbilicum, habet. vestibibus hæc herba adhærescit. pastores eā coli vice vtuntur, ad pilos è lacte eximendos.

Apion quidam ischiada, quidam chamæbalanum agrestem, alij linozostin vocāt. ramulos binos, aut ternos ab humo se tollentes spargit. folia habet rutę similia: sed oblongiora, & viridia. fructus exiguus inest. radices asphodelo similes: rotundiores tamen, & ad piri figuram: liquoris plenæ. nigro foris cortice, intus albo.

Agemone est tota agresti papaueri similis. folia habet anemones diuisa, caulem puniceo flori similem. caput rheadidis papaueris: sed oblongius, & latius in parte superiore. radix est rotunda, liquorem emittit, crocei saporis, acremque.

Anisarum perexigua herba est, radice ad oliuæ magnitudinem. éstque aro acrior.

Aristolochia rotunda folia habet hederæ figura. odora-

ta cum acrimonia, subrotunda, tenera, multis germinibus ab una radice prodeuntibus, sarmenta oblonga sunt, albi flores, pileolis similes. quod in eis inest, rubrum est, & male olet. Longa vero aristolochia folia habet oblongiora, quam rotunda, & ramulos exiles, longitudine dodrantis: florem fert purpureum, male olentem: qui cum cœpit efflorescere, piro fit similis. rotundæ autem radix orbiculata est ad modum rapi: longæ vero radix est crassitudinis digiti, dodrantalisq; aut maior, utrique folia sunt intus buxea, amara, & virosa. Est etiam quedam longa, quæ clematidis vocatur: quæ ramulos exiles habet, folia subrotunda, semperuiui minoris similia, floribus referta, qui similes rutæ sint. radices eius sunt longissimæ, ac tenues, quæ corticē crassum & aromaticum odorem referentem habent: qui proprie cōficiendis vnguentis est idoneus.

Arction, sunt qui prosopida vocent, folia habet cucurbitæ similia: maiora tamen, & duriora, & nigriora, & hirsuta. caule vacans herba est. radix magna, & alba.

Arction, alij arcturum vocant, foliis est verbasco similibus, hirsutioribus tamen, rotundioribusque, radice tenera, alba, dulci: caule longo, molli: fructu denique cymino paruo simili.

Arnoglossum, hoc est plantago, quam alij heptaneuron, alij polyneuron vocant, duplex est, maior & minor. nā minor plantago folia habet longiora, & angustiora, ac læuiora, caulem angulosum, in terram inclinatum, flores pallidos, semen in summo caule: maior vero est virentior, latiore folio, oleris figura. caulis etiam huius angulosus est, subruher, cubiti altitudine, à medio vsque ad verticem tenui semine circumdatus, radicibus nititur teneris, multis, hirsutis, albis, digiti crassitudine.

Arum, quod Lupha à syris vocatur, folia emittit dracōtij foliis similia: minora tamē, & maculis minus distincta. caule dodrantalem fert, subfuluū: pistilli speciem: in quo croci sapore fructus est. radix alba, ad dracunculi radicem accedens. quæ quoniam minus acris est, ideo elixa estur. sale conduntur folia, & vesca fiunt. per se etiam siccata, elixa comeduntur.

Artemisia plerunque in maritimis locis nascitur. herba est fruticosa, absinthio similis: sed maiora pinguioræque ei sunt

L I B E R

folia : estque eius altera virens, foliis latioribus, itémque ramulis : altera tenuior, exiguo flore, albo, graui odore. æstate autem floret. Nonnulli vero in mediterraneis locis nascentem herbulam ramis tenuioribus, singulari caule, admodum exigua, flore refertam tenui, cuius color ceræ similis est, artemisiā appellant: est enim hæc odoratior, quā superior.

Asarum folia habet, hederæ similia: sed multo minora, & rotundiora. flores inter folia ad radicem purpureum alterco, aut cytino similem: in quibus semen est acino simile. radicibus innititur multis, geniculatis, tenuibus, latis, gramini similibus: sed multo gracilioribus, & odoratis, & calfacientibus, & linguam mordentibus. nascitur montibus vmbiferis, plurimum vero in ponto, & in Phrygia, & Illyride, & Iustinis Italiæ montibus.

Asclepias ramulos longos emittit, in quibus folia sunt hederæ similia. radices habet multas, tenues, odoratas, flores grauis odoris: semē, quale est pelecini. in montibus nascitur.

Afcyron, quod androsēmon quidam vocant, hyperici est species, magnitudine differens, ramulis maioribus, fruticosius, & puniceum. flores luteos profert, fructum hyperico similem, odore resinæ: cuius attritu digiti fere cruentantur: vt vel ob hanc causam ἀνδροσεμον sit vocatum.

Aspalathus probatur, qui grauis est, quique detracto cortice rubescit, aut purpurascit: densusque est, odoratus gustu amarescens. Est & aliud eius genus albū, lignosum, inodorum: quod etiam deterius censetur.

Asplenū, sunt qui scolopendrium, qui hemioniū, sunt etiā qui pteryga vocant. habet autem folia scolopendræ animalii similia, eaque plura, & ab vna radice prodeuntia. in petris, & parietibus siliceis, & opacis, caule, floribus, fructu vacantiā nascuntur. incisuris vero vt polypodium, distincta sunt: subflaua inferius, & hirsuta: at superius viridia.

Astragalus frutex in terra est, foliis & ramulis ciceri similibus: floribus purpureis, paruisque. radix ei subest rotunda, grandis raphani modo. adnatas appendices firmas habet, itémque nigras, durissimas, vt cornua inter se implicitas, gustuque adstringentes. nascitur locis vento perflatis, niualibusque. copiose in Phæneo Arcadiæ provenit.

Aster atticus, aut bubonium, ramulus est lignosus, in quo
summo

ſummo flos eſt luteus, qualis eſt anthemidis, capitulum vndique diuiſum, ſoliola quoque habet ſtellæ ſimilia, ſolia vero quæ circa caulem ſunt, oblonga ſunt, atque hiriſuta.

Aſphaltus, hoc eſt bitumē, præſtat cæteris Iudaicum. probatum autem eſt, quod purpuræ modo ſplendet, odore intento, & graue, nigrum vero, & ſordidum, prauum eſt. adulteratur pice admixta. Naſcitur in Phœnice, & Sidone, & Babylonia, & Zacyntho. Vocatur etiam quoddam bitumē nepta, aut aphtha: eſtque id quod ex bitumine Babylonio excolatum eſt, colore candido, quin nigrum etiam inuenitur, quod vim ignium rapacem habet, ita vt per interualla ipſos arripiat. Valet hoc ad ſuſſuſiones, & albugines oculorum.

Atractylis, aut cnicus agreſtis, ſpina eſt cnico ſimilis: multo autem minor. ſolia in ſummo ramulo habet. magna ex parte nuda eſt. ea fœminæ pro ſuſis vtuntur. habet etiā comam in ſummo aculeatam. flos pallidus eſt: radixque tenuis.

B

Balauſtium eſt agreſtis punici flos. eius multa ſunt genera: ſiquidem & album, & purpureum, & roſei coloris inuenitur. eſt autem cytino punici ſimile. exprimitur ex eo ſucus, vt hypocyſtis, & cytinus.

Baccariſ herba eſt odorata, quæ coronamentiſ inditur: cuius aſpera ſunt ſolia, caulis anguloſus, dodrantis altitudine, ſub aſper, adnata etiam habens. flos ei eſt purpureus, albicans: radices nigro cinnamomo ſimiles. amat autem aſpera, & ſqualida loca.

Balanos, id eſt glans vnguentaria, fructus eſt arboris, quæ myricæ eſt ſimilis: qui fructus auellane nuci, quæ ponticam vocant, eſt æqualis. cuius interior pars expreſſa humorem, vt amara amygdala, ex ſe mittit: quo ad præcioſa vnguenta vtuntur pro oleo. naſcitur in Aethiopia, & Aegypto, & Arabia, & ad Petram Iudeæ oppidum, excellit bonitate quæ recens eſt, plena, alba, cui facile cortex detrahitur.

Ballote, ab aliis nigrum marrubium vocatur. caules quadratos ex ſe mittit nigros, ſubhiriſutos, ab vna radice permultos: ſolia habet marrubij, ſed maiora, & rotundiora, nigra, & hiſpida, ex interuallis in caule diſpoſita, apiaſtro ſimilia, foedi odoris. quam ob rem hanc nonnulli apiaſtrū appellauerūt. flores quoque in rotæ ſpecie caules circūplectuntur,

LIBER

Batos Idæa, id est rubus, hoc nomen inuenit, quia plurima eius copia in Ida nascitur, estque hic rubus multo tenerior, quam caninus, spinasque paruas habet. atque spinis vacans inuenitur.

Batrachion, id est ranunculum appellant quidam agreste apium, huius genera sunt plura. vnum enim coriandri habet folia, latiora tamen, & subalba, & pinguis: florem luteum, quandoque purpureum: caulem non crassum, ad cubiti altitudinem, cui radix alba, & longa adiuncta est: quæ ellebori modo appendices habet. nascitur secundum aquarum decursus.

Secundum genus est geniculosius, & longiorem habet caulem, & pluribus foliorum sectionibus: atque acerrimum.

Tertium vero est admodum exiguum, molesti odoris, aurei floris: cui accedit etiam quartum eidem simile, sed lacteo flore.

Bdellium est arboris Arabicæ lachryma, probatum autem est, quod gustu amarum est, translucidum ad glutinis taurini modum, interius pingue, facile mollescens, lignorum & sordium expers, in suffitu odoratum, vngui simile. Est autem quoddam sordidum & nigrum, in ossa conuolutum, aspalathi odore, quod ex India aduehitur. ex Petræa quoque Arabia resinofum, & liuescens affertur, bonitate inferius. Adulteratur gummi admixtione. quodque tale est, non ita amarescit in gustu, nec ita odoratum in suffitu est.

Betonica herba est, cuius caulis est quadratus, tenuis, altitudine cubiti, & aliquando maior: folia longa, mollia, quercui similia, quorum ambitus incisuris diuisus est, odorata: quæque ad radicem sita sunt, maiora. in summo autem caule semen est saturei modo spicatum. Huius folia legenda sunt, & siccanda: quorum etiam frequentior est usus. radicibus tenuibus, ut veratrum, innititur.

Betonica, aut Veronica herba est, quæ sylvestris lapathi habet folia, sed nigriora, & hispidiora, gustum adstringentia. caulem non magnum producit: radicem vero exilem, & breuem, succus ex foliis exprimitur, qui ad solem, & ad ignem cogitur.

Bechion, hoc est tussilago, folia habet hederæ, sed maiora, sex aut septem à radice prodeuntia, inferius alba, superius virentia, in angulos multos abeuntia. caulis est dodrantis altus.

altitudine. flos pallidus, verno tempore: sed quamprimum & flores, & caulem amittit. radix tenuis est. nascitur prope aquarum scaturigines, & rigua loca.

Bulbus, qui ad ciendum vomitum accommodatus dicitur, folia habet corrigiæ modo lentiora, & multo longiora, quâ is, qui edendo est: radicem vero illi similem: circa quam niger est cortex. hæc per se in cibo sumpta, & item eius decoctum potui datum, vomitus mouet.

Botrys tota est lutei coloris herba, & in multas alas sparsa. semē totis ramulis adnascitur. folia habet cichorio æqualia. rota suauem odorem spirat. & ideo vestibus immiscetur. nascitur præcipue circa profluentes aquas, & torrentes.

Buglossum est verbasco simile. folium humi sparsum, asperius, nigrius, & minus, bouis lingue simile.

Bunion, sunt qui ætion vocent. Napus caulem quadratū, oblongum, crassitudine digiti emittit. folia fert apij similia: sed multo tenuiora, coriandris proxima. flos vt anethinus. semen odoratum est, alterco minus.

Butyrum probatum ex pinguisimo lacte, quale est lac pecudum, conficitur. ex caprino quoque fit in vasis agitato: quo motu quod pingue est, à reliquo lacte secernitur. Fuligo etiam ex butyro, colligitur hoc modo. butyrum in lucernam nouā infunde, accède: vas obtura scitili, angusto, quod superne fistulæ formā, inferne vero foramē habeat, vt clibanus: idque finito ardere. vbi primum butyrum absumptū fuerit, aliud affunde: idque facito, vsque dum tantum fuliginis quantum volueris effectum sit. penna postea deradito, atque vtitor.

Bupthalamon caules profert teneros, folia sceniculo similia, flores luteos, anthemide maiores, oculi similitudine: unde etiam nomen inuenit, nascitur circa vrbes.

Brabe herba est cubiti altitudine, tenues ramos, multosq; spargens: & ex vtroque latere folia, ceu lepidij: sed molliora: & candidiora. in summo umbellam gerit sambuci figura. in qua candidi flores insunt.

Brathy, hoc est herba sabina, duorum generum est: alterū foliis cupressi simile, spinosius tamen, grauioris odoris, & acre, feruideque nature. curta est hæc arbor, & in latitudine magis effunditur: cuiusque foliis ad suffitus nonnulli vtuntur. alterum vero genus est myricæ foliis simile.

L I B E R

Bryon, vel splanchnon, id est muscus in arboribus cedro, populo alba, & quercu inuenitur. cæteris præstat cedrinus, viridis, montanus. secundo loco censetur is, qui ex alba colligitur populo. ex quo etiam probatur is, qui odoratus, albusque est: nigricans vero est deterior.

Bryon marinum nascitur in lapidibus, & piscium testis prope mare, capillaceum, gracile, caulis expers, egregia adstringendi vi præditum.

Bryopteris nascitur in muscosis vetustarum quercuum partibus, filici similis: sed multo minoribus foliorum incisuris. radices habet implicitas, hirsutas, sapore cum dulci, acerbo.

I

Gallium, sunt qui gallarium vocent, eo quod γάλα, id est lac instar coaguli cogat, ramulum & folium aparinæ simillimum habet: sed rectum, & in eo summo flos luteus, tenuis, densus, multi odoris infidet, nascitur in palustribus locis.

Galiopsis, aut galeobdolon, torus frutex cum caule, & foliis vrticæ est similis: sed leuiora sunt folia, & in attritu valde grauis odoris: flores tenues & purpurei. nascitur circa sepes, ædificia, & semitas vbique.

Gentianæ folia, quæ ad radicem sunt, iuglandi nuci, aut plantagini sunt similia, colore subrubra. quæ vero in medio caule, & præsertim iuxta cacumen, paululû dissecta. caulis est vacuus, cauus, digiti crassitudine: altitudine biou cubitorû: geniculis interceptus: ex maioribus interuallis foliis circumdatus. semen habet in folliculis latum, leuem, glumosum, quod ad spondylii seminis similitudinem accedit: radicem vero longam, aristolochiæ similem, crassam, amarâque. nascitur in celsissimis montium verticibus, itemque vmbrosis locis, & aquosis. Succus autem ex radice ad hunc modum exprimitur. contusa radix quinque diebus in aqua maceratur. tum ex aqua decoquitur, donec radices superstent. vbi aqua refriguit, linteis excolatur: & coquitur donec ad mellis consistentiam redigatur: & in testaceo vase reponitur.

Geranium folia dissecta anemonæ similia habet: verum longiora. radix ei rotunda est, & cum estur, dulcis.

Glaucium succus est herbæ ad Hierapolin Syriæ urbem enascentis. habet folia cornuti papaueris foliis similia: sed pinguiora, & humi depressa, grauis odoris, gustanti amara. succo

facco abundat, qui crocei coloris est. Eius folia incolæ in ollâ coniecta in furnis semicalidis calfaciunt, vsquedum flaccescant: tum contuunt, succumque exprimunt, qui quoniâ refrigerandi vim habet, ad oculorum medicinas in principio adhibetur.

Glaux cytiso, aut lenticulę folia habet similia: quorû inferna pars candidior, viridis superna. ramuli quini, aut feni: prodeunt è terra, tenues, ab radice dodrantem alti. flores purpurei, vt albę violę, sed minores. nascitur prope mare.

Glucinum, hoc est muſteum vnguentum simplex conficitur ex omphacino oleo, iunco, calamo, nardo celtico, spatha, aspalatho, fertula campana, coſto, & muſto, circumdato vinaceis vaſe, quod aromata, vinum, & oleum contineat. triginta diebus bis in die mouetur: tum expreſſum oleum reponitur.

Glycyrrhiza, hoc est dulcis radix, nascitur plurima in Capadocia & Ponto, brevis frutex est, ramuloſque dauum habet cubitorû, in quibus folia denſa ſunt, lentisco ſimilia, pingua, & tangenti glutinoſa. floſ ei ſimilis hyacintho est, fructus pilularum platani magnitudine: ſed aſperior: qui ſiliquas habet, vt lenticula, ruſſas, & longas. radicibus innititur longis, buxci coloris, vt gëtiana: ſubacerbis, dulcibus: è quibus, vt ex lycio, ſuccus exprimitur.

Glycyſis, id est pæonia, caule nascitur fere quorum dodrantum altitudine, multa habens adnata. Huius duo ſunt genera. mas, folia regię nucis ſimilia fert: ſceminę diuiſa ſunt folia, vt ſmyrnio. ſummo caule ſiliquas emittit amygdalis ſimiles: in quibus apertis rubentia grana exigua, multa acinis punicatorû ſimilia, & in medio nigra, quinque aut ſex purpurea inueniuntur. Radix maris tenuis est, digiti craſſitudine, dodrantis vero longitudine, guſtu adſtringens, alba. Fœminę vero radicibus appendiculę, ceu glandes, ſeptem aut octo inhzrent, vt in aſphodelo cernitur.

Glechon, id est pulegiû, herba est nota omnibus. attenuat, calfacit, concoquit, potui data mēſes, ſecundas, & fœtus extrahit. pulegium autem cum melle & aloë potum ex pulmone educit, cōuulſis auxiliatur. nauſeas & ſtomachi morſus ex poſca permulcet. nigram bilē per aluum euacuat. ex vino eporum venenatorum ictibus ſubuenit. naribus

L I B E R

cum aceto admotum eos, quos defecit animus, reuocat. siccatum, tritum, combustumque gingiuas confirmat. Inflammationes omnes cum polenta emplastri modo superdata lenit. podagris subuenit per se impositum, vsquedum rubescat locus. cum cerato varos extinguit. spleneticis quoque cum sale illitum prodest. pruritus eius decocto lauando sedantur. in infestationibus denique ad inflationes, duritias, & conuersiones vuluæ est accommodatum.

Gnaphalium, huius foliis, quæ alba, & mollia sunt, quidam pro tomento vtuntur. quæ quidem folia ex vino austero pota ad dysenteriam sunt efficacia.

Gögyle, id est rapum. huius radix decocta alit, inflat, flaccidas carnes creat, venerem stimulat. eiusdè asparagi decocti in cibo sumpti vrinam cient. semen antidotis & theriacis, quæ leuando dolori sunt, inditur. sed syluestre rapum in agris nascitur, frutèxque est cubiti altitudine, ramis refertus: in summo læuis, & folia item læuia: digiti crassitudine, aut maiora: semen in calyculatis siliquis fert. cumque ea inuolucra aperiuntur, alia intus siliqua visitur ad capitis figuram accedens: quo semina parua nigra continentur: quæ cū franguntur, alba intus sunt.

A

Daucus, Creticus sceniculo similia habet folia, sed minora, tenuioraque, caulem dodrantis, umbellam coriandro similem flores albos: in quibus acer inest fructus, albusque & hirsutus: suauis odoris in mandendo. radix digiti crassitudine, & dodrantis longitudine est. nascitur saxosis, & apricis locis. Alter etiam est agresti apio similis: aromaticus, acer, odoratusque, & gustui feruens; sed Creticus est præstantior. Tertium porro genus est folio coriandri, albo flore: capite & fructu anethi similibus: habetque erraticæ pastinacæ umbellam, oblongi seminis, vt cumini, acrisque plenam.

Daphne, id est laurus, quædā tenui folio, quædam latiore constat. vtraque; calfaciendi, & molliendi vim habet, quocirca decoctum earum insidendo vuluæ, & vesicæ affectionibus conuenit. folia virentia leuiter adstringunt. trita atque illita vesparum, atque apum ictibus medentur. eadem quoque cum pane aut polenta superdata inflammationes cunctas leniunt, pota vero stomachum subuertunt, & vomitus cient.

Daphne

Daphne, hoc est laurus Alexandrina folia rusco similia, sed maiora, & molliora, & candidiora habet. fructum in mediis fert rubrum, ciceris magnitudine. ramulos humi spargit dodrantes, aut etiam maiores, radix ei rusco similis est: sed maior, odorataque, & mollior, nascitur montanis locis.

Daphnoides frutex exiguus est, cubitalis. ramos habet multos à medio in superiorem partem corrigi modo flexiles: in quibus insunt folia. eorum ramulorum cortex est egregie glutinosus. folia lauri, molliora, gracilioraque, & fractu facilia. quorum gustatu os & fauces mordentur, atque inceduntur. flores candidi, bacca nigra, ubi matura est. radix inutilis, nascitur locis montanis.

Delphinium, sunt qui diachrysin, qui hyacinthum vocant: ramos ab una radice duorum dodrantum longitudine, & aliquando maiores emittit: in quibus foliola diuisa, tenuia, oblonga visuntur, delphini formam referentia, unde ei nomen est datum. flos similis albe violæ est, purpureoque colore. semen in siliquis milio simile continetur. Alterum quoque delphinium est, quod superiori est simile, sed ramos, foliaque habet multo, quam superius, graciliora.

Dictamnium sunt qui agreste pulegium vocent. Cretensis herba est, acris, levis, pulegio similis: sed foliis maioribus, quæ tomæto & lanosa pube sunt obducta. ea neque florem, neque fructum fert. facit ad omnia, ad quæ sativum pulegium, sed efficacius. Quod vero falsum dictamnium vocant, plerisque locis nascitur antedictio simile: sed minus acre est, & non æque efficax. Affertur etiam ex Creta aliud dictamni genus, foliis sisymbrij, ramis maioribus, in quibus flos insidet origano sylvestri similis, niger, & mollis: odor foliorum medius inter sisymbrium & saluiam est iucundissimus.

Dipsacum, id est labrum veneris, inter aculeatas referunt. caulem habet excelsum, aculeatumque, folia caulem complectentia lactuæ similia, in singulis geniculis bina oblonga, seu bullas quasdam intus & extra in medio dorso aculeatas habentia. concauo, qua se in geniculis coniungunt, sinu, quo rores & pluiæ continentur: unde etiam *διψακον*, id est sitientis nomen inuenit. in cacumine caulis singula capitula furculis insunt, oblonga, spinosa, echino similia: quæ cum aruerunt, candida videntur, habet & capitula illa diuisa vermiculos in media medulla.

L I B E R

Dorycnium Cratenas halicacabum, aut caleam vocat. frutex est oleæ nuper prodeunti similis. ramulos habet cubito breviores. nascitur in petris non procul à mari. foliis oleæ similibus colore, minoribus tamen, firmioribus, & valde scabris; flore candido, in cacumine siliquis, ut ciceris, densis, in quibus exigua semina quinque aut sex insunt, rotunda, exigui erui magnitudine, leuia, firma, varia. radix ad digiti crassitudinem, & cubiti longitudinem accedit.

Dracunculum magnū aliqui aron, aliqui isaron appellāt. nascitur is vmbrosis locis circa sepes. caulem habet læuem, rectum, fere duorum cubitorum, ad baculi crassitudinē: pro tempore versicolore, ut angui similis videatur. vincunt tamen in eo purpureæ maculæ. folia instar lapathi, inter sese implicita, fructum in summo caule racemosum fert, cinereo primum colore, mox ubi maturuit, croceo, puniceoque. radixq; ei satis magna est, rotūda, alba: quæ tenui cortice vestitur. Minor vero dracunculus habet hederæ folia, magna, candidis maculis insignia, caulem rectum, duum cubitorum, varium, draconis formam præ se ferentem, purpureis variegatum notis, baculi crassitudine: fructum in cacumine racemosum, colore primum felleo, cum maturuit, croceo, gustum erodentem. radicem quodam modo rotūdā, bulbi forma, arō similem: quæ tenui cortice circumdatur. In sepibus, sepiisque vmbrosis nascitur.

E

Ebenus probatissima est Aethyopica, nigra, pectinum expers, leuore suo cornu laborato similis: cum frangitur, densa, mordens in gustu, & subadstringens: prunisque iniecta suauem odorem, & sine fumo, euaporans. recens ob pinguedinem igni admota accenditur. trita autem in cote subfulua redditur. Est etiam alia Indica, quæ internatas habet lineas candidas & fuluas, & maculas eodem modo densas. & tamen prior est præstantior. Vendunt nonnulli sesamina, aut spinea ligna pro ebeno. quod vel ex eo dignoscitur, quod ea inania sunt, & in exigua fragmenta purpurei coloris cōscinduntur: nec in gustu quicquam mordent, nec in suffitu suauem ex se odorem mittunt.

Elaphoboscum, quod elaphicon, aut ophigenion vocāt, caulis est rori marino, aut sceniculo similis, & geniculatus.
folia

folia habet duorum digitorum latitudine, admodum longa, vt terebinthus, circumfracta, quodam modo aspera. quin etiam multas appendices caulis habet: quæ umbellas anetho similes ferunt. flores ei sunt sublutei, semen anetho simile: radix ad trium digitorum longitudinem, & vnius crassitudinem accedit. eaque alba est, dulcis, & vesca. caulis tener pro olere manditur.

Elatina folia habet helxinæ similia, sed longiora, rotundiora, hirsuta, ramos tenues, dodrantes, quinque, aut sex ab radice prodeuntes: plena est foliis gustui acerbis, nascitur in segetibus, & cultis locis.

Ελάνιον, sunt qui symphitum nominent, folia habet verbasci angustifolij, sed asperiora, & oblonga. Caulem aliquibus in locis non profert: radicem vero subalbidam, subfuluam, odoratam, magnam, subamaram: ex qua ad consuesiones germina liliorum & ari modo capiuntur. nascitur montanis, umbrosis, & squalidis locis. Radix autem ætate foditur, & in frusta dissecta siccatur.

Elelispacus, hoc est salvia, frutex est oblongus, multos habens ramos, virgæque quadratas & albicantes, folia mali cotonei effigie, sed longiora, asperiora, crassioraque: & quæ sensim attritæ vestis modo scabra sunt, subalba, vehementer odorata, virosa, fructum in summis caulibus, vt agreste orminum, continet, locis asperis provenit.

Ελίχρυσον, quod chrysanthæmon, aut amaranthum vocant, virgula est alba, virens, recta, solida. foliis angustis per intervalla, ad abrotoni foliorum similitudinem. coma ei est in orbem acta, aureum colorem ostendens. umbellam gerit orbiculatam, veluti corymbos arescentes: radicem habet tenuem. locis asperis, & aquosis conuallibus provenit.

Elleborus albus folia plantaginis aut betæ sylvestris similia, sed breuiora, nigriora, & rubri coloris fert, caulem habet palmi altitudine, cauum, & cum cœpit arescere, cortice circumuoluto. Radices ei subsunt multæ, tenues, ab exiguo capitulo, & oblongo, velut à cæpis prodeuntes. nascitur in montibus, & asperis locis. radices per messem colliguntur. præstat in hoc genere is, qui modice extensus & albus est, & friabilis, & carnosus: non acuminatum tamen, & iunceum. puluerem emittens dum frangitur: quisque est medulla tenuis: gustu neque admodum, neque confertim feruens, neque su-

liam proritans. nam huiusmodi strangulat. Porro principem locum tenet Cyrenaicus, siquidem qui apud Galatas, & Cappadocas nascitur, candidior, puluerulentusque est, maioremque strangulandi vim habet.

Elleborus vero niger, quem melampodium, aut polyrhizon vocant, folia habet virentia, platani similia, sed minora ad spondylii similitudinem, pluribus diuisuris incisa, nigriora, & subaspera, caulis asper, flores albi, purpurascētes, figura racemosi, semen cnico simile: quod Anticyris sesamoides vocant, ipsōque ad purgationes vtuntur. radicibus nititur tenuibus, nigris, veluti ab vno cepē capitulo dependentibus. quarum etiam vsus est, nascitur locis asperis, collibus, & siccis locis.

Ελεῖον, quam alij sideritim, vel heracliam, vel elitin vocant, nascitur in sepibus, septis, vinetis, & segetibus, folia habet mercuriali similia, hirsuta. circa caules sunt veluti semina exigua, vestibus adherentia.

Ελυμός, id est panicum, Μελίον, aliqui dicunt, inter frumentacca numeratur, estque milio similis, & pari modo ad panem conficiendum, & ad res easdem accommodatur. minus tamen nutrit, quam milium, & minus adstringit.

Epithymū est flos thymi durioris, & satureiē similis. habet autem capitula tenuia, inania, caudas ad formam capillorum habentia.

Epimedium, quod πολύρριζον, id est multarū radicum herbam aliqui appellant, caulis est non magnus: cuius folia sunt hederæ foliis similia, eaque sunt 10. fere, aut 12. nec semen, nec florem fert, radices ei sunt tenues, nigrae, graecolētes, sapore insipidae, aquosis nascitur locis.

Epipactis, seu elleborine, paruulus frutex est: foliola habet minima: quæ contra venena, & iecoris vitia pota faciūt.

Erice fruticosa arbor est, myricæ similis: sed multo minor. eius florem sumentes in cibo apes mel non probum faciūt. & tamen coma, florēsque serpentum ictibus medentur.

Erinum, sunt qui ocimoides nomenclant, nascitur prope flumina & fontes. folia ocimi, sed minora habet, & è partibus superioribus incisuris distincta, ramulos quinque, aut sex, drantales profert. flores candidi sunt, semē fert nigrum, paruum, acerbo sapore. porro caulis & folia liquore abundant.

Ερπύλλος, id est serpyllum, duplex est, horrense, quod sam-

sampsuchi odoré refert, & coronis additur. à serpendo nomen trahit, & quod quæcunque eius pars terram contigerit, facile radices agit. folia, ramulósque origano similes, verum candidiores profert. Quod vero sylvestre est, zygisque vocatur, per terram nõ serpit: sed rectum ramulos erigit furculosos, foliis repletos rutæ similibus, angustioribus vero, oblongioribusque, ac durioribus. flores habet gustanti acres, odoranti suaues, radicemque inutilem. in petris nascens efficacius est, & maiore calefaciendi vi, quã hortenfe, præditu.

Erysimum, aliqui chamæplion nominant, nascitur iuxta vrbes, domicilia, atque hortos. folia habet agresti ærucæ similia: cauliculos corrigiæ modo: folia lutea. in cacumine siquas cornu forma, graciles, vt fœnum græcum, habet: in quibus exigua semina sunt, nasturtio similia, feruida gustantibus.

Erythrodanon, id est rubia, radix rubra est. ad tingendum accommodata. alteraque sylvestris est, satiua altera. qualis in Thebana Galileæ, & Rauennæ in Italia nascitur. In Caria vero inter oleas, vt in aruis, feritur. vtiliter autè feritur, quia magnus ex ea prouentus capitur. eius caules quadrati sunt, longi, asperi, aparinæ caulibus similes: sed maiores, ac robustiores omnino: in quibus folia sunt per interualla in singulis geniculis, stellarum modo in orbem radiata. fructum fert rotundum, in primis viridem, postea cum maturuit, nigrum. radix tenuis, longa, rubrâque subest.

Eryngium in genere aculeatarum plantarum est, cuius folia in principio inter cibos sale condita capiuntur. ea autem lata sunt, per ambitum aspera, & gustu aromatica. vbi augentur, spinis implentur per multas caulium eminentias: in quibus capitula quædam globosa sunt, spinis acutissimis in orbem, vt stellæ, & duris circumdata. quarum color modo viridis, modo albus, modo cœruleus inuenitur. radix oblôga, lata, nigra foris, intus candida, pollicis magnitudine: quæ est etiam suauius odoris, & aromatica. nascitur autem campestribus locis, & asperis.

Eupatorium aliqui epatorium, aliqui heparitin vocant. fruticosa herba est. virgam vnicam profert tenuem, lignosam, rectam, nigram, pilosam, cubitalem, & etiam maiorem. folia habet per interualla partibus distincta quinque fere, aliquando pluribus, quinquefolij, aut cannabis folijs similia, eadem

L I B E R

subnigra sunt, in extremitatibus ad modum ferre incisa. semen in medio caule adnascitur, subhirsutum, infra annuens: quod siccatum vestibus inhæret.

Euphorbium Lybica arbor est ferulæ speciem gerens, quæ in Atlante monte iuxta Mauritaniam acerrimo succo plena inuenitur. eius nimium feruorem timètes incolæ ouillos ventres lotos arbori circumligant, & eminus caulem hastilibus præcidūt: statimque velut ex vase quodam, copiosus succus in ventriculos effluit, ex quo etiam vulnere liquor in terram proiicitur. Huius succi duo sunt genera, alterum orobi magnitudine, pellucidum, vt sarcocolla est, alterum in ventriculis vitreum, & concretum est. Adulteratur euphorbium sarcocolla, & glutine admixtis. eligito quod pellucidum, acréque sit, nam gustu haud facile probatur. propterea quod linguæ semel admotum, linguam ita incédit, vt cum eius feruor satis longo tempore perduret, quodcūque linguæ obiiicias, euphorbium esse videatur, inuentum autem hoc est in Libya, regnante Iuba.

Echion, aliqui aridam, aliqui alcibiadion appellant: folia habet prælonga, aspera, subalbida, anchusæ proxima, minora tamen, subrubra, & pinguiora. spinas tenues habet adiacentes, quibus etiam folia fiunt horridula. cauliculos exiles, multos, foliolâque ab utroque latere tenuia, ad modum pennæ nigra, habet, quæ ad summum caulis cacumen accedendo, minora pro sua proportionem decrescendo fiunt. Flores fert iuxta folia purpurascens. in quibus semina capiti viperarum similia sunt. radix est digito tenuior, & nigricans.

Z.

Zea duplex est: altera simplex, vniûsque grani, altera grani duplicis: quæ binis vtriculis coniunctum semen continet. nutrit magis, quam hordeum, ori suavis: & in panes redacta minus alit, quam triticum.

Zinziber sui generis planta est, in Troglodytica Arabia plurimū nascens: cuius frōde ad multa illi, perinde ac nos ruta, vtuntur; ac primis potionibus, pulmentisque immiscent. radices habet cyperi modo paruas, albicantes, piper sapore imitantes, odoratâsque. eligito quæ tineas non senserunt, & quoniam facile computrescunt, ab aliquibus sale cōdiuntur, &

& vasculis impositę in Italiam comportantur : & ita ad v-
scendum vtiles cum balsamentis sumuntur.

H.

Hediosmos, quā mintham alij , calamintham alij vocant,
cognita omnibus herba est, calfaciendi autem, adstringendę
que, ac siccandi vim habet. Est etiam agreitis menta, quam
mentastrum appellant , hirsutioris folio, & vndecunque ma-
iore, quam sisymbrium, & odore magis viroso nascēs. & id-
circo minus ad vsum sanitatis accommodatur.

Hedysarum vnguentarij pelecinum vocant, frutex est fo-
liola ciceri similia ferens : siliquas corniculorum modo in-
flexas: quibus rufum semen cōtinetur, securi ancipiti simile:
quę res ei nomen imposuit, ęstque id amarum gustantibus.

Heliotropium maius alij scorpiuron, hoc est caudam scor-
pionis appellant: quod ea sit floris ipsius effigies : heliotro-
pion vero, quod ad solis motum circumagatur . Ocimo si-
milia habet folia: sed hirsutiora, nigriora, maioręque : ramu-
los ab radice tres fere, aut quatuor, aut quinque profert : ab
his alas permultas: in cacumine flos candidus, subfuluus, in-
flexus instar caudę scorpionis, radix tenuis est, & ad nullam
rem utilis, asperis vero locis nascitur.

Heliotropium minus, quod & aliqui scorpiuron vocant,
iuxta lacus palustribus locis prouenit . folia habet prædicto
similia, rotundiora tamen, semen rotundum verrucarum in-
star pendens fert.

Hemeracallis, hoc est lilium syluestre, folia & caulem ha-
bet lilio similia, viridia vero, vt porrum . flores in caule per
singulos exortus terni, aut quaterni exoriuntur: lilio diuisu-
ra similes vbi dehiscere inceperint: colore admodum palli-
do, radici innititur permagno bulbo consimili.

Hemionitis, à quibusdam splenion dicitur, folium dracun-
culo simile profert, lunatū, radices ei multę, tenuęque sub-
sunt, nec caulem, nec fructum, nec florem fert, nascitur saxo-
sis locis, adstringenti gustu est prædita.

Ἡερρέων, hoc est senecio, quam erechthitem aliqui vocāt,
est cauliculus cubitalis, subruber, foliis continuis, in summi-
tatibus crucę modo diuisis: sed multo minoribus, luteis flo-
ribus: qui celeriter dehiscunt , & in pappos euanescent . at-
que ex eo nomen traxit , quod flores vere more capillorum

canescant. radix eius inutilis. nascitur præcipue in aggeribus murorum, & circa oppida.

⊙

Thalitrum coriandro similia habet folia, pinguiora tamē: cauliculum rutę crassitudine: in quo sunt folia: quę concisa & superdata diuturna ad vlcera cicatricę perducūt. nascitur potissimum in campestribus.

Thlaspi, sunt qui thlaspidion vocent, exigua herba est, angustis foliis, digiti longitudine, in terram versis, in summo diuisis, subpinguibus: caule tenui, duorum dodrantum altitudine, in quo pauci exortus sunt: circa caulem fructus est in summo modice latus: in quo semen est simile nasturcio, ad disci formam veluti infractum, ex quo ei nomen est ductum. flos albus est: semen acre. nascitur in semitis, sepibus, & septis.

Thelipteris à quibusdam nymphæa pteris dicitur, ea habet folia filici similia: non singulari vt illa pediculo sulca, sed multis, hisque altioribus adgnationibus. radices subsunt longę, latę, plures, & in nigro colore subflauę: & quędam etiam rubrę inueniuntur.

Thymelæa, quę à quibusdam chamælæa dicitur, est ex qua Cnidium granum colligitur. virgas autē ex se pulchras, multasque emittit, fere bicubiti longitudine. folia habet chamælææ similia: nisi quod angustiora, pinguiorąque hac sunt, viscosa, glutinosąque mandendo. flores fert candidos, in quibus fructus est exiguus, rotundusque, myrto similis, in initio viridis, mox rubens: operimentum durum, & nigrum: interna vero pars, candida.

Thymbra hoc est satureia, nota omnibus herba est, tenui & aspero solo nascens: thymo similis, veruntamen minor, & magis tenera. spicam flore plenam, & viridi colore fert. eadē potest quę thymum, eodem sumpta modo. aptus eius ad sanitatem vsus. Est etiam quędam satiuā, siluestris omnino minor, sed quia tantam acrimoniam non habet, ideo est ad vescendum accommodatior.

Thymum quidam cephaloton, quidam epithymum vocāt. Frutex omnibus notus exiguus, furculosus, foliolis multis, & angustis interceptus: in cacumine capitula floris purpurascētis habens. gracili solo, & petroso nascitur.

I

Iberis folia habet nasturcio similia, vere magis florentia. longitudo eius est cubiti, aut minor. incultis locis nascitur. lacteum florem ætate profert: atque eo tempore est efficacior. binas præterea radices nasturcio similes habet.

Idea radix folia habet rusco similia, his adherent velut exigui pampini: in quibus flos est.

Ἱεράκιον τὸ μέγα, maius hieracium, hoc est erratica lactuca, aspero, rubente, spinoso, & concauo caule est: foliis ex intervallo rariuscule diuisis, similibus soncho per ambitū. in oblongis eius capitulis flos luteus continetur. Minus vero hieracium, quod sonchitē aliqui vocant, folia habet per intervalla diuisa in ambitu: cauliculos teneros, virentesq; emittit, in quibus flores lutei circulum describunt.

Ἱππομάθρον, quod alij μαράθρον ἄγριον, id est agreste fœniculū vocant, magnū est. semē fert cachry simile, radix odorata est.

Ἱπποσίλιον vero, hoc est olus atrum, hortensi apio maius est & candidus: caulem habet cauum, excelsū, tenerum, & quasi lineis intersectum. folia latiora in puniceum vergentia, libanotidis comam, floris plenam corymborum modo, antequam floreat, concretam. eius semen nigrum, longum, solidū, acre, aromatatum odorem referens: radix odorata, alba, origana, non crassa, nascitur in vmbrosis, & palustribus.

Ἱππόγλωσσον, exiguus frutex est, foliis sylvestri, tenuique myrto similibus: coma aculeata: & in summo veluti lingulis secus folia exeuntibus.

Ἱπποφάς, quod hippophies aliqui, id est lappaginē vocat, qua fullones vestes poliunt, in arenosis, maritimisque nascitur locis. furculosus frutex est, densus, frondosus, foliis longioribus, ut oliua, angustioribus tamē, & tenuioribus: inter quæ albicantes spinæ siccae, angulose, intervallo quodam diductæ emicant. flores hederæ corymbis similes, seu racemi inter se adiacent. sunt tamen minores & molles, candidi, ex parte rubescentes, radix crassa, & mollis succi plena, gustanti amara. ex qua nō secus, quā ex thapsia succus exprimitur, qui cū crui farina subactus siccatur, atque reponitur.

Ἱππόφαιον, sunt qui hoc quoq; hippophaës esse velint, nascitur iisdem, quibus hippophaës, locis. estque fullonū spinæ enus, serpit autē humi, foliolaque tantum parua, & capitula

inania habet . hęc caulis & floris expers est . radix ei subest crassa, mollisque.

Iris, id est cauda equina, nascitur aquosis locis , & fossis, cauliculos inanes habet, subasperos, solidos, geniculis interceptos, in vicem insertos. circa quos folia sunt iūcorū figura densa, graciāque. in sublime autem tollitur, vicinos arborum caudices ascendēs. pendētque ex eis circumplexa multis, nigrisque comis, ceu cauda equina, radix ei lignosa, durāque est. Est & aliud equisetum, comas ex intervallo habens breviores, candidiores, & molliores.

Ixos, id est viscum optimum est recens, quod intus porri colorem habet, foris vero flavescit . in quo nihil asperum , aut furfuraceum sit. sit acinis in quercu nascētibus, foliis buxo similibus. tunditur fructus, tum lauatur, deinde in aqua decoquitur. quidam etiam commanducando viscum conficiunt. Gignitur quoque in pomo, piro, & aliis plerisque arboribus. atque etiam in quorundam fruticum radicibus inuenitur.

Ios , hoc est viola purpurea foliis est minoribus, tenuioribusq; quā hедера, nigrioribus itē, & non dissimilibus. caulis medius inter folia ab radice prodit . in eo est flosculus suaveolens, purpureus. vmbrosis hęc & asperis locis enascitur.

Iris ab aliquibus Illyrica, ab aliis vrania nominatur. folia habet gladiolæ herbæ similia : sed maiora, latiora, pinguiora que: flores in summis caulibus altero situ incuruos, variōsq; . siquidē cādidi, vel pallētes, vel nigri, vel purpurei, vel cœrulei conspiciuntur: ob quam colorum varietatem ad cœlestis iridis imaginem nomen hoc inuenit. radicibus nititur geniculatis, solidis, odoratis. quę in partes dissectæ, & in vmbra siccata, tum funiculo traiectæ recondūtur. Probatissima iris est Illyrica, & Macedonica. inter has præstantior est , quę quasi decurtatam, ac densam habet radicem: frāgenti contumax, colore subfuluo, valde odorata , gustui feruida, siacero odore, nullum situm redolēte: quę cum tūditur, sternutamenta cieat. secundo loco censetur Libyca, colore candida, gustu amara. cęterum omnes, cum inueterarint, à tincis tentantur: sed tum odoratiores sunt,

Isatis sativa herba est, qua tingendis lanis insectores vritur. folia plātaginis habet, pinguiora ramē, & nigriora. caulis cubitum excedit. sylvestris vero isatis est sativæ similis. folia

tantum

tantum habet maiora, ad lactuæ foliorum similitudinē: itēque caules tenuiores, multis diuisionibus refertos, rubescētes: in quorum cacumine veluti folliculi instar linguarum multi, pendulique habentur: quibus semen continetur. luteum, tenuēque florem profert.

Isopyron, sunt qui phasiolon nominēt, quia in summo cacumine folium eius more phasiolorum in clauiculas torqueatur. capitula in summo sunt tenuia, plena seminis exigui, quod melanthij gustum præ se fert.

K

Calamintha, id est nepita, quædam montana est, habetque ocimi folia, subalbida, ramulos & furculos angulosos, & purpureum florem: quædā vero est similis pulegio, maior tamē, quare nonnulli eam agreste pulegium vocarunt: quia odore proxime ad ipsum accedit. tertium denique genus mentæ syluestri est simile, foliis longioribus, caule & ramis maioribus quam supra distæ, sed minus efficacibus. omnium folia gustu valde feruentia, & acria. radix inutilis. campestribus, asperis, & humentibus locis nascitur.

Calamus aromaticus in India prouenit: probatissimus est fuluus, crebris geniculis refertus, qui in assulas multas frāgitur fistulis aranearum plenis, subcandidus: & inter commanducandū glutinosus, adstringens, subacer, amarus.

Cānabis, ab aliquibus hydraestina vocatur, virgulas althæe similes profert, minores tamen, nigriores, asperiores, cubiti altitudine, folia habet satiuę similia, verum asperiora, & nigriora. flores ei sunt rubescētes, Lychnidi similes, semen vero & radices althææ.

Capnos, id est fumaria, herbula est fruticosa, coriandro similis, valde tenera, foliis candidioribus, vndique numerosis, cinericei coloris, flore purpureo.

Capparis, sunt qui cynosbaton, hoc est sentem canis, sunt qui capriam vocent, aculeatus frutex est qui per terram in gyrum sternitur. hamatas spinas, vt rubus habet: folia rotunda cotonei mali foliis similia, fructū oliuæ figura: qui dehiscēs florem cādidū promit: quo cadente quiddā velut oblonga glans inuenitur: quod apertum grana acinis puniceorū similia, exigua, rubētīaq; ostēdit. radices lignosas, magnāsque & numerosas habet, nascitur vt plurimū asperis locis, & tenui solo, & in insulis iuxta domicilia. caulis & fructus ad cibū sale cōdiūtur.

Cardamomum probatissimum est, quod ex Comagene, Armenia, & Bosphoro aduehitur. prouenit etiam in India, & Arabia. eligito quod difficulter frangitur, quod plenum, praeclusumque sit: (nam quod huiusmodi non est, intempestiuum est) quodque odore sensum feriat, gustuque acre sit ac subamarum.

Casia complura sunt genera. quae in Arabia odorifera nascuntur. habet casia virgam crassi corticis, piperis folium. eligenda est fuluescens, pulchri coloris, corallij similis, perquam angusta, longa, crassa, fistularum plena, gustum mordens, adstringens cum multo feruore coniuncto, aromatica, odoréque vini referens, qualis est, quae ab incolis achy, ab Alexandrinis vero mercatoribus daphnitis appellatur. hanc autem antecellit nigra, quaeque purpurascit, & crassa est, Zigir nominata, rosarum odore: cuius usus in medicina est praecipuus. secundum locum tenet antedicta. tertia est, quae mosyleticus blastus nominatur. reliquae viles sunt.

Caucalis ab aliquibus myritis, à Democrito bryon quasi muscus dicitur. dodrantalis est cauliculus, aut etiam maior, leniterque hispidus: foliis apio similibus, & ad foeniculi similitudinem per extrema multifidis, & hirsutis. candida vero umbella in cacumine est, odore suauis.

Cedrus arbor est grandis, ex qua cedria colligitur. iuniperi modo baccas fert rotundas, ad myrtæ baccæ magnitudinem. Ceterum praestantissima cedria est, quae crassa, perlucidaque est, & graui odore: quæque dum effunditur, guttis sese continet, nec diffiuit.

Centaurium maius est, & minus. ac maius quidem folia habet iuglandis, oblonga, colore virenti, ut brassica, serrata in ambitu. caulem, ceu lapathum, duorum, triumve cubitorum: multa ab radice adnata: in quibus capita papaueris similia, teretia. florem caeruleum profert, fructum cnico similem, floribus veluti floccis quibusdam laneis inuolutum. radix eius crassa, solida, grauisque est, & binos cubitos excedit: succi plena est, sapore acri, cum adstrictione, & dulcedine quadam: rubescens. solum vero pingue & apricum, syluasque ac colles diligit. abundat in Lycia, Peloponeso, Helide, Arcadia, Messene, ac pluribus circa Pholoën, Lyciam, ac Smyrnam locis.

Centaurium vero minus herba est hyperico, aut origano si-
n illis.

milis. caulem habet palmo altiore, angulosum, flores in puniceo *Lychnidis* colore purpurascens: folia parua, prelonga, vt ruta: fructum tritico similem: radicem exigua, nulliusque vsus.

Cepæa herba *portulacæ* similis est, nigriora tamen habet folia. radix ei tenuis subest.

Cinnamomi genera sunt multa, quæ à patria, in qua oriuntur, nominantur. omnibus vero præstat, quod mosylicum dicunt, quod casie, quæ mosyletica appellatur, aliquam similitudinem gerat: & in hoc ipso genere, recens, colore nigro, ex vino in cinereum vergens, tenuibus virgulis, læue, frequentibus nodis cinctum, odoratissimū. ac fere optimi temperatura ex sua uis odoris proprietate constat. siquidem in optimo quoque, & quod verum propriūque sit, odor rutæ, *cardamomō*ve similis inuenitur.

Circæa, quam & *dircæam* aliqui vocant, folia habet hortensis solani, multa adnata, flores paruos, nigros, multos: fructū in quibusdam veluti corniculis milio similem: radices palmi longitudine, ternas, aut quaternas, candidas, odore præstātes.

Cistus frutex est saxosis locis exoriens, ramosus, foliosus, non procerus, foliis rotundis, acerbis, hirsutis. flore puniceæ sifura, sed in femina, colore candido.

Cissus, hoc est *hedera*, multas habet differentias speciei ratione, sed præcipuas tantum tres. quarum vna dicitur, alba, altera nigra, tertia helix. candida fructum candidum fert, nigra nigrum, aut croci emulum, quam etiam vulgus *dionysia* vocat. helix fructum non edit: sed tenues habet palmites, foliaque parua, angulosa, & rubra.

Clematis læto solo prouenit, viticulas exiguas spargit, iunci crassitudine, folio breui, lauro simile colore, figuræque, sed multo minore. Altera vero *clematis* viticulam emittit rubentem, lentam, folium gustanti acerrimum, & exulcerans. circūuoluitur arboribus, vt *smilax*.

Clinopodium frutex furculosus est, duorum palmorum, in petris nascens, foliis serpilli similibus, floribus ad pedum lecti similitudinem, & per interualla *marrubij* modo dispositis.

Clymenō caulē quadratum fert, fabaceo cauli simile: folia habet *plātaginis*, folliculos in caule inter se anuētes, iridi, aut *polyporū cyrris* similes. montanū autem est præstantissimum

Cnicus oblonga folia, diuisa, aspera, referta spinis habet, caulesque dodrantales:capitulo magnitudine grandis oliuę, flore croco perfimilis, semine cádido & ruffo, lógo, anguloso.

Colchicum, quod ephemerum aliqui nominant, florem al-
bicantem crocino similem sub finem autumnı profert. post-
ea vero folia producit bulbo similia, sed pinguiora: caulem
dodrantalę, fuluum fructũ continentę. radix eius corticę ha-
bet in nigro fuluescentem. ea nudata cortice alba, tenera, suc-
cique plena & dulcis inuenitur. habet bulbus in medio fissurá
ex qua flos prodit. nascitur plurimũ in Messenia, & Colchis.

Colocynthis viticulas, foliaque diuisa satiuo cucumeri si-
milis per terrá spargit. fructũ fert rotundum, globo medio-
cri similem, amarissimum: qui colligendus est, cum vergere
ad pallidiorem incipit.

Comarus, id est arbutus cotoneę malo est similis. folia te-
nuia, fructum prunorũ magnitudine sine nucleis habet, quę
mæmecylon vocant: subfuluo, aut rubente in maturitate co-
lore. is cum manditur, veluti acus palearum linguę & dentib-
us affert. estque alienũ stomacho, & capitis dolorę gignit.

Condrilla, quam alij serin vocant, caulem, flores, & folia
habet cichorio similia. ideoque agrestis intybi speciem aliqui
eam esse dixerunt: sed est tota tenuior. in huius ramulis gum-
mi simile mastiches, fabę magnitudine inuenitur.

Conyza, quę & ischys, & danais à quibudá dicitur, altera
est, quę parua dicitur, estque odorati or. altera maior frutice, fo-
liisque latioribus, & graui odore minorę superans. vtriusque fo-
lia oliuę similia sunt, hirsuta, pinguis. altitudo caulis in maio-
re, est duum cubitorũ: in minore pedis. flos squalidus, luteus,
suba maris: qui in pappos euanesceit. radix ad nullum vsũ ac-
commodata.

Est & terciũ conyzaę genus, cuius caulis crassior, molliorque
est. foliis tamę maioribus, quã gracilis: & minoribus, quã ma-
ior hæc autę pinguis nõ est, multo tamę grauiore odore, in-
iucundioreque, & minus efficax: eaque humetibus prouenit locis.

Coriandrum, quod etiam hypericon v oçant, folia habet e-
rices foliis similia, sed minora, pinguiora, & rubra. frutex est
palmi altitudine, ori gratus, acer, odoratus.

Cotinos, hoc est oleaster, alij oliuam syluestrem, alij Ae-
thiopicam oleam nominat, folia habet adstringentia. tũdũtur
autem eius folia tum aqua aut vino effuso exprimuntur, sic-
cat usque

catifque in sole succus in pastillos redigitur, quique ex vino validior est, & ad recondendum accommodatior, quam qui ex aqua fuerit expressus.

Vruntur cum si oribus folia, vt cinis spodij vicem gerat, in cruda olla oblito ore luto vsquedum fistile percoquatur, tum vino restringuntur, & subacta rursus eodem modo cremantur: postremo elota vt cerussa, in pastillos coguntur. hic autem cinis in medicamentis oculorum spodio cedere non videtur. Idem possunt fatiux oleæ folia: sed minore efficacia sunt: & ideo quoniam mitiore facultate sunt, oculorum medicinx magis conueniunt. Lachryma vero, quæ ab olea Aethiopica destillat, scamonæ fere similis est. fuluescit exiguis è guttis concreta, & erodendi vi prædita. quæ vero similis est gummi, magna, & lævis, non erodit: at quæ nigricat, erodens est, atque inutilis. talem vero apud nos oleastri ferunt.

Coronopus oblonga herba est, quæ per terram sternitur, foliis fissis, coquitur inter olera.

Costus laudatissimus omnium est Arabicus, candidus, & levis, plurimo, & iucundo odore: secundas fert Indicus, speciosus, niger, & velut ferula levis: tertiæ tribuuntur Syriaco: qui grauis, buxæque colore est, & odore sensum ferit. præstantissimus autem est recens, albus, piensus, vndique densus, siccus, à teredinibus intactus, non virosus, feruido & erodente gustu. Quidam vero vt eum adulterinum faciant, solidissimas comageni helenij radices commiscunt. sed est facilis dignotio: siquidem helenium neque gustu feruet, nec odoris suauitatem adeo eximiam, nec sensum ferientem affert.

Coryledon aliquibus scytalion est, & vmbilicus Veneris dicitur. folium habet ad acetabuli vasis formam in orbem circumactum, leni in concavitate descensu, vt sensum fallat. Cauliculus brevis habet, in quo semine est: & radicem oliuæ modo rotundam.

Est & alia coryledonis species, cuius latiora, & pinguiora sunt folia, lingularum modo circa radicem deserta: itaque oculum in medio describitur: vt in maiore semper uiuo cernitur, aditringentis porro gustus est. caulem vero gracilem profert: in quo flores, & exigua semina hyperico similia insunt: sed maiore radice. facit, ad eadem, ad quæ semperuium.

Cræbe agria, id est brassica agrestis nascitur plerumque maritimis & præruptis locis: fatiux similis, sed candidior, hirsutiorque, & amara.

LIBER

Crithmon, quod crithamon vocant alij, fruticosa herbula est, vtrunque foliata, cubiti altitudine, eaque saxosis, & maritimis locis exoritur, foliis vndique plena, pinguibus & albescentibus: portulacæ foliorum figura, sed tamen latioribus, & prælongioribus, & in gustu salis. flores fert luteos, albos fructum rori marino similem, mollem, odoratum, rotundū: qui ficcatus rumpitur. & intus semen quasi ruffum habet, radices sunt digiti crassitudine tres, aut quatuor, odoratę, & suaves.

Κρίνος τὸ ἀνθος, id est lilij flos, quem aliqui liriū vocant, est ex quo vnguentū conficiunt, quod lirinum alij, susinum alij nominant.

Crocodilion nigro chamæleoni simile est, nascitur in syluosis locis, radicem habet longam, subcrassam, atque acrem, odorēque nasturcio similem.

Crommyon, id est cepa, longa est acrior, quam rotunda: & flaua magis, quam alba: & sicca magis, quam viridis: & quæ cruda est magis, quam cocta, aut sale condita.

Crocus optimus est corycius, recens, boni coloris, parum candidi habens in capreolo, oblongus, integer, non fragilis, non mancus, plenus, facile manus madefactas inficiens: qui carium non senserit, vel humescat: odore autem iucundo, & acriter sit, nam qui talis non est, is aut verus est, aut humore perfusus, adulteratur admixto crocomagma cōtuso, aut spuma argenti, aut plumbagine propter eius pondus: aut defruti aspersione. verum infidens puluis & defruti odor fraudem indicat. Vt autem facile teratur, nouo fictili calido in sole siccā dus est, & celeriter conuoluendus.

Crocomagma vero fit expressis crocini vnguenti aromatis: & in pastillos redactis, præstat in eo genere odoratum myrrham modice olens, graue, nigrum, ligni expers: quod cū subigitur, colorem valde croceum reddit, læue, subamarum, dentes, & linguam vehementer inficiens: & quod aliquot horas continuas perdurat. tale autem est, quod ex Syria aduehitur.

Cyminum agreste plurimum, efficaciusque Carthagine Hispaniæ nascitur. caulem habet dodrantalē, tenuēque. foliola quatuor, aut quinque exilia gingidij modo serrata, habetq; in summo capitula quinque, aut sex rotunda, molliāque. in quibus fructus ciceris plenus est, qui gustanti acrior est, quam satiui fructus, nascitur in collibus.

Alterum

Alterum quoque agreste cuminum est, satiuo simile: quod è singulis floribus siliquas sublimes emittit, quibus semé melanthio simile continetur.

Cyclaminus folia habet hederæ, varia, supra, infraq̃ue maculis albicantibus. Caulem quatuor digitorum longitudine profert, nudū, in quo flores rosarū figura sunt, purpurascentes. radix nigra est rapo similis: modice lata. radix secta reponitur vt scilla, nascitur vmbrosis, & præcipue sub arboribus.

Est etiam altera cyclaminus, quam cissanthemon vocant. folia habet hederæ similis, sed minora, caulēque crassos, geniculatos, & capreolorum modo vicinis arboribus se implicantes: flores albos, odoratos: fructum aciaī vnae figura, hederæ similem, mollem: gustanti leniter acrem, & glutinosum, radix est inutilis, asperis locis prouenit.

Cyperus præstantissima est grauissima, densa, plena, non fragilis, aspera, odorata cum acrimonia quadā. talis autē est, quā Cilicia, & Syria mittit: & à Cycladibus insulis afferitur.

Cyprus arbor est foliis circum virgas oleæ similibus, sed latioribus, & viridioribus, flores habet candidos, racemosos, odoratos, seménque nigrum sambuco simile.

Conion, id est cicuta inter letalia numeratur, refrigerando enecans. ei remedio est meri potio. succus autem fit è summa coma, antequam semen siccescat, contunditurque, atque exprimitur: & in sole subigitur: eiúsque in medicina vsus est plurimus. est vero efficacissimus Creticus, Megaricus, & Atticus: & is denique qui in Cilicia conficitur.

A

Λαγώς θαλάττιος, id est lepus marinus, parua loligini similis est, isque tritus & per se, & cum marina vrtica illitus pilos euellit.

Latyris, totus frutex est succi plenus quēadmodū tithymalus.

Lapathū aliud oxylapathū vocant, quod in paludibus nascitur, durū in cacumine, & acutū. aliud satiuū est non omnino simile priori: textiū est agreste paruū: quod est plātagini simile, molle, paruū, humile. Est etiā quartū genus, quod alij oxalida, aut anaxyrida, aut lapathum agreste vocant: habetq; folia siluestri & paruo lapatho similia. caulis nō magnus est, fructus subacutus, rubens, acer, in caule, & adnatis appendicibus nascens. Hippolapathū vero lapathum grande est in paludibus exoriens, & easdem, quas supra dicta, vires habet.

LIBER

Leōtopetalō, sunt qui leōtopodiō, qui pardalium, qui thorybethrum vocant, caulem vnus palmi emittit, qui alas multas habet: in quibus summis filiquæ sunt similes ciceri. in iis duo, aut tria femina exigua, folia brassicæ similia, radix nigra, vt rapi: quæ tubercula quædam, pugni instar habet, nascitur in aruis, & inter segetes.

Lepidium herbula nota omnibus est. muria cum lacte adseruatur.

Leucoion, id est viola differt in floribus. nam vel luteo, vel candido, vel purpureo flore inuenitur. Luteus vero ad medicinæ vsum valde est accommodatus.

Libanos, id est thus nascitur in Arabia, quæ thurifera nominatur. primas fert, quod masculū dicitur, indiuiduū, albū cū frāgitur, pingue, in suffitu statim ardēs. Indicū vero subfuluo & liuido colore est, sitq; rotūdū industria. ipsū enim in quadratas figuras diuidētes, & in fīctilia cōiicientes, in gyrū versant, vsq; dū in rotūdā formā se induat, sed quod tale est, progressu tēporis flauescit: id quæ syagrū appellant, secūdū autem locū tenet orobiū, quod minimū est, & maxime fuluum.

Est etiā aliud, quod amomite dicitur, candidū quidē, sed cū mollitur, lētescit, vt mastiche. Adulteratur thus omne pinea, resina, & gūmi: quod dignosci facile potest. nam gūmi suffitū nō emittit flāmā, & resina in fumū abit: at thus ardet, sed dolū quoque odor indicat. Ei vis inest adstringēdi, calfaciēdi, caliginē oculorū discutiēdi, caua vlcera implēdi, ad cicatricē perducēdi: cruēta vulnera glutinādi: omnes sāguinis eruptiones, atque adeo eas, quæ ex mēbranis cerebri fluūt, cohibēdi: sedis, ac reliquarum corporis partium maligna vlcera leniendi.

Crematur thus in puro fīctili impositū, succēssū grumo à lūcerna accēso, donec exuratur. postquā vero totū incēsum fuerit, operiēdū fīctile est, vsque dū extinctū sit. sic enim in cineres non redigitur. Torreretur etiā in fīctili nouo ad carbones ignitos, donec nullę bullæ excitentur: nec pinguedo, nec vapor ex eo remittatur: facile enim cōminuitur, quod est crematū. Cortex vero thuris omnibus præstat is, qui pinguis, odoratus, recēs, læuis, nō scaber, & mēbranis est vacans, adulteratur admixto pini, aut nucis eius cortice, huius rei index ignis est. cēteri enim cortices in suffitu nō accenduntur, sed fumo edito absque vlla odoris suauitate euanescent. at thuris cortex accenditur, & cum odoris fragrantia vaporem ex se mittit.

hic

hic etiam eodem modo, quo thus, vtitur.

Mána vero thuris probatur ea, quæ alba est, pura, grumosa, vim eandem habet, quam thus, sed multo inualidior. Quidam eam adulterant mixta resina pinea, aut polline, aut rûso thuris cortice, sed ignis dolû arguit, neque enim æque, & pari motu adulterata vaporem aërium emitter, sed fuliginosum, & impurum. præterea odoris suauitas alieno halitu permixta sentietur. Thuris vero fuliginem sic facito. singulos thuris grumos forcipicula exceptos lucernis accendito, in nouam fictilem ollam concauam coniicito. tum æreo vase medio perforato, & diligenter deterfo obtegito. ex altera eius parte, aut vtrobiq; lapillos altitudine quaternû digitorum subiicito, quo facilius queas perspicere vtrum grumi exurâtur: & vt locus sit, quo subiicere alios grumos integros semper possis. & antequam primus grumus penitus restinguatur, alium adiicito, donec fuliginis quod satis sit, collectum fuisse videatur. Continuo tamen externas ærei vasis partes spongia ex frigida aqua abstergeto. sic enim ahenon magnopere calente fuligo omnis adhærebit: quæ alioqui per leuitatē cadens thuris cineri cōmiscetur. derafa itaque prima fuligine cremati thuris cinerem per se excipito, & idem vsque dum volueris, facito. Eodēque modo ex myrrha, & styrace fuliginem conficies, valer fuligo ad eadem. præterea vero ex aliis lachrymis fuliginem similiter excipito.

Libanotis, fructum fert altera, qui cachry dicitur, foliâque fœniculo habet similia, sed crassiora, & in rotæ speciem humi sparsa, odorata, caulem cubiti altitudine, aut maiorem: cui multæ insunt alæ: & in cacumine umbellæ, in quibus fructus copiosus est, albus, spondylis similis, circinatus, angulos habens, acer, resinæ sapore, & qui mansus gustum incēdit. radix prægrandis, quæ thus redoler. altera vero libanotis est superiori in omnibus similis: semen fert latum, nigrû, vt spondylium, odoratum, non feruidum. radix foris nigra, fracta vero, alba cernitur. Altera verò quæ fructum non fert, est in rebus omnibus similis superioribus: eaq; nec caulē, nec florē, nec semē gignit. nascitur asperis & saxosis locis. In potionibus vero vtēdū est semine eius libanotidis, quæ cachryn nō fert: siquidē illud acre est, & arteriam exasperat.

Libanotis vero, quā rosmarinû Romani vocant, quæ vtitur ij, qui coronas necunt, tenues virgē sunt, in quibus præ-

longa infunt folia, gracilia, intus alba, foris virentia, graui odore.

Ligusticum plurimum nascitur apud ligures. panaces incolæ non immerito vocant: nam & radix heracleotico panaci similis est, & ipsum viribus eisdem est præditum. semen nigrum, durum, oblongum, ad sceniculi similitudinem, gustanti acre. radix candida, odorata. miscetur autem vtiliter oxyporis, hoc est cito transeuntibus medicamentis, & iis, quæ concoctionem adiuuant. ori valde gratum est: quocirca pro pipere eo vtuntur incolæ ad obsonia conficienda. adulteratur semine quodam consimili. sed gustu discernitur, amarissimum enim est. nonnulli vero sceniculi, aut feseleos semine addentes adulterinum faciunt.

Lithospermon, quod ægonichon, aut ætonychon, aut diospyton aut heracleam ob feminis duritiam vocant, folia habet oliuæ similia: longiora tamen, & in imo per terrâ strata. ramulos tenues, rectos, crassitudine acuti iunci, firmos, succi plenos, in quibus summis bifidi exortus cauliculorum speciem præbent, foliis exiguis, inter quæ semen rotundum, lapideum, album, paruo eruo simile. asperis & excelsis locis nascitur.

Limonium, quod neurodes alij vocant, foliis est betæ similibus, sed tenuioribus, & longioribus, ac numerosioribus: caule tenui, recto, vt lilium, rubro semine referto, gustumque adstringente. nascitur in pratis, & palustribus locis.

Linzoostis, hoc est mercurialis herba: quæ scemina est, fructum fert racemosum, & multum: mascula vero iuxta folia exiguum, rotundum, ceu binos testiculos vna coherentes. totus frutex exiguus dodrantalis est, & maior.

Lichen in petris nascens est muscus petris rore conspersis adhærens.

Lonchitis folia habet porri latioris: sed latiora, subrubra, plurima, ad radicem circumfracta, vt ad terram procumbentia: pauca etiam habet in caule: in quo flores sunt pilcolis similes, more comicarum personarum hiantes, nigri, candidum tamen quiddam hiatus oris veluti lingulam ad labrum inferius exeretes. semen est lanceæ simile, triquetrum in inuolucro clausum. radix dauco similis. asperis, squalidisque locis exoritur.

Lonchitis vero altera aspera folia profert scolopendræ similia:

similia: asperiora tamen, maioræque, & magis diuifa.

Lycium arbor est spinosa, virgas trium cubitorum, & maiores proferens: in quibus folia insunt densa, buxo similia. fructum fert piperis, nigrum, amarum, leue. cortex ei est pallidus, diluto lycio similis: radices latæ, lignosæ. plurimum in Cappadocia, & Lycia nascitur: itémque in alijs plerisque locis. asperum amat solum. succus ex eo exprimitur tufis vna cum frutice radicibus, & postquam aliquot dies in aqua maderint, decoctis: tum exempto ligno, iterum eo, qui superest, liquore ad mellis consistentiam decocto. adulteratur amurca inter coquendum admista, aut absinthij succo, aut felle bubulo. spuma autem coquendo innatans aufertur, & ad medicamenta oculorum adseruatur. reliquo ad alia vritur. Succus quoque ex semine expresso & in sole siccato conficitur. Lycium optimum est, quod igni accenditur. & restinctum spumam rubentem habet, foris nigrum: cum frangitur, fuluum, non virosum; adstringens cum amarore, colore croceo, quale est Indicum: quod præstat ceteris, & est efficacius.

Lyfimachia caules cubitales, & maiores, tenuésque, fruticososque fert: in quorum geniculis folia salici similia exoriuntur, quæ gustu adstringente sunt. flos rufus est, aut aureus. nascitur palustribus, & aquosis locis.

Lychnis coronaria flos est albæ violæ similis, purpurascens, qui ad coronamenta adhibetur.

Lychnis agrestis in omnibus est satiuæ similis. eius seminis binæ drachmę potui datæ bilem per aluum educunt.

Lotus agrestis in Lybia nascitur caule duorum cubitorum, atque etiam maiore, qui alas multas habeat, folia vero trifolio in pratis nascenti similia: semen scœnogræco simile: sed multo minus fert: gustuque medicato.

M

Macer cortex est subflauus, crassus, gustu valde adstringens, qui ex Barbaria aduehitur.

Malabathri folium laudatur, quod recens est, & cum nigrore quodam candicat, non fragile, integrum, odore caput feriens, & odoris bonitate diutius permanens: nardum sapore imitans, gustu non falso, quod vero infirmum, minus contusum, & cariosum halitum affert, vitiosum est. eandem vim habet, quam nardum, sed illud ad omnia est efficacius. malabathri tamen vis ad vrinam ciendam est maior, &

stomacho magis congruit.

Mandragora alter mas, alter fœmina. ac fœmina quidem mândragora niger est, qui tridacias dicitur, foliis angustioribus, ac minoribus, quam lactucæ: virosis, graueolentibus, in terram sparsis. inter quę poma sunt sorbis, aut achradibus similia, odorata. in quibus fructus est, vt piri. radices prægrandes binæ, aut ternæ inter se conuolutæ, nigra superficie, intus albæ. crasso cortice. caulem non habet. mas vero folia habet alba, lata, admodum magna, vt betę. poma duplo maiora, crocei coloris, odorata, cum grauitate quadam. quibus etiam pastores vescuntur, & sopore quodammodo corripiuntur. radix est alterius radici similis: sed maior, & candidior. est hic quoque caulis expers. succus colligitur ex cortice radices viridi, contusoque, & prælo subiecto, qui in sole versatus densatur, & in fistili reponitur. succus quoque è pomis similiter exprimitur, sed ignauus est is, qui è pomis collectus fuerit. Cortex itidem à radice detractus lino traicitur, & suspensus adseruatur. nonnulli radices ex vino ad tertias decoquunt, & defecant seruant: & cyathi vnus mensura ad magnos dolores, vigilias, & vbi sine sensu doloris secare, aut vrere velint, vtuntur. Iam liquor ex radice profundius excauata, in orbem punctis aperta, emanat defluente in eam cauitatem liquore, atque ibidem collecto. succus vero est liquore efficacior. sed radices non vbique liquore ferunt.

Marathron, hoc est fœniculum, agreste, magnum, quod hippomarathrum vocant, semen cachry simile fert: radix ei subest odorata. Quinetiam aliud hippomarathrū vocatur, quod folia habet exigua, angusta, oblonga, fructum rotundum ad coriandri similitudinem, acrem, odoratum, & calfaciendi vi præditum. viribus autem antedicto responderet, sed tamen agit imbecillius.

Marum herba est furculosa: origani flori similis: eius tamē folia multo candidiora sunt: & flos odoratus, plurimum vero ad Magnesiam & Tralles nascitur.

Mancoron genus quoddam mellis est, concreti, quod in India & Arabia fœlici in harundinibus inuenitur, salis consistentia, & quod dentibus subiectum ita, vt sal, confringitur.

Melilotos præstantissimus est Atticus, quique in Cizico nasci-

nascitur, & Carthagine, croci colore, & odoratus. oritur etiam in Campania prope Nolam colore luteo, odore infirmo.

Melissophyllon herba est, qua apes delectantur. eius folia cedri odorem exhalant.

Mespilum arbor spinosa est, fructum exiguum, pomo similem, iucundum ferens. habetque tria officula. adstringit. & in cibo sumptus idoneus stomacho est: sed aluum supprimit.

Medion herba nascitur vmbrosis saxosisque locis, folij sedridi similibus, caule trium cubitorum, floribus purpureis, magnis, orbiculatis: fructu paruo, cnico simili, radice dodrantalli, quæ baculi crassitudinem habet, acerbique saporis est.

Mecon rhœas, id est papauer erraticum, ita nominatum est, quia eius flos celeriter decidat. nascitur in aruis verno tempore, quo etiam colligitur. folia habet origano similia, aut cichorio, aut thymo, diuisa, longiora: caulem iunci figura, rectum, crassum, ad cubiti altitudinem: florem puniceum, quâdoque candidum, anemonæ flori similem: fructum rufum: radicem oblongam, subalbam, & parui digiti crassitudinem habentem.

Papauer autem paruum alterum satium est, & hortense, cuius semen panis inditur ad tuendæ valetudinis usum: & cum melle pro sesamo eodem vtuntur, thylacitem vocant, oblongum habens capitulum, semen album. alterum vero agreste est, capite demisso, nigro semine: quod etiam pithite nominatur: idque ab aliquibus rhœas papauer vocatur: propterea quod ex eo liquor defluat. est tertium genus his agrestius, & magis medicatum, & longius, oblongo capite. probatissimus autem liquor est densus, ponderosus, odore soporiferus, gustu amarus, qui facile aqua diluitur, levis, albus, non asper, neque grumosus. quique inter colandum non coëat, veluti cera, & in sole diffunditur, & ad lucernam non atra flamma ardet: quique ubi restinctus sit, odoris vim conseruat, hunc adulterant miscendo glaucium, aut gummi, aut agrestis lactucæ succum. quique glaucio indito adulteratur, in dilutione croci colorem reddit: qui ex lactucæ agrestis succo, infirmo odore est, & asperior: qui ex gummi, ignauus & pellucidus. quidam vero ita sunt absurdi, ut terram etiam ei indant, torretur ad oculorum medicinas,

LIBER

in fictili noue, donec mollis, & fuluus videatur. nō erit fortasse alienum, describere quonam pacto liquor colligatur. Aliqui igitur capita & folia contundunt, ac prælo exprimunt: tum in mortario terunt, & in pastillos redigunt. idq; meconium nominatur: potestate multo ignauius, quam liquor sit. In liquore autem colligendo, oportet cū ros exaruerit, cultello asterisco circundante, ne ad interiora descendat, ex obliquo in rectum summam capitum superficiem incidere, & lachrymam exeuntem in conchulam digito detergere: & non ita multo post redire. siquidem concreta inuenietur. atque etiam sequenti die simili modo comperietur: quæ in pile teri debet, & in pastillos conformari, ac reponi. cum tamen inciditur, retrocedendum est, ne liquor à vestibus deteratur.

Mecon ceratitis, id est, cornutum papauer, quod aliqui paralium, aliqui agreste vocant, folia habet candida, hirsuta, verbasco similia, in ambitu ferrata, ut papaueris agrestis folia, caulēque similem: florem pallidum, fructum paruum, inflexum, fœnigræci corniculis similem, semen exiguum papaueris semini consimile, radicem, cuius extrema pars nigra, crassaq; nascitur maritimis & asperis locis. Quidam errore ducti glaucium ex hoc papauere propter foliorum similitudinem fieri putauerunt.

Mecon aphrodes, id est spumeum papauer à nonnullis heraclea nominatur: caulem dodrantalem habet, solūque admodum paruum, struthio simile. in eo fructum fert albū: totāque herba ipsa alba est, & spumea. radice nititur plerunque tenui. huius fructus colligitur æstate, cum perfecte adoleuit, & siccatum reponitur.

Meum Athamanticum nascitur plurimum in Macedonia, caule & foliis anetho similibus: bicubiti plerunque altitudine, radicibus in partes distractis tenuibus, obliquis, & rectis, longis, odoratis, linguam calfacientibus.

Medullarum præstantissima est ceruina, deinde vitulina, tum taurina, postea caprilla, denique ouilla. concrescit medulla sub finem ætatis autumnō appropinquante: reliquis vero temporibus concrementum sanguinis, & veluti caro friabilis in ossibus inuenitur. nec cognosci facile potest, nisi quis eam ex ossibus extrahat, atque recondat. curatur medulla recēs aquę aspersione mollita ex selectis ossibus: &

per linteum excolata, & similiter elota, donec pura aqua defluat. tum in duplici vase liquata, sordibus supernatantibus penna exceptis, & in pilam percolata, vbi compacta fuerit, in nouo fictili vase reponitur, omni fece, quæ subsidit, diligenter derasa. si vero libet non curatam reponere, facito omnia, quæ in anserum & gallinarum adipe sunt.

Mycetę, hoc est fungi, qui perniciosi sunt, multis de causis sunt. nam vel apud clauos rubigine obritos, aut vestes putres, aut serpentum latibula, aut arbores sua proprietate noxias oriuntur. continent, qui tales sunt, concretum supra se lentorem quendam, & è terra eruti, si ita sinantur, celerrime putres reddituri corrumpuntur. at qui esculenti sunt, iusculum faciunt. sed ipsi quoque liberalius sumpti, nocent. cum difficulter in stomacho coquantur, aut strangulent, aut choleram afferant. omnibus succurritur potionem olei, aut nitri, aut lixiuij cum acida muria: aut decocto satireiæ, aut origani, aut stercore gallinaceo cum aceto epoto: aut cum melle copioso delincto.

Myos ora, id est auricula muris multos ab vna radice caules mittit, subrubros ab imo concauos: folia angusta, oblonga, dorso elato, nigricantia: per interualla deinceps geminata, & in acutius desinentia. exoriuntur etiam ex alis tenues cauliculi: in quibus flosculi cærulei, vt anagallidis, sunt. radices crassitudinis digitorum, multas habent progerminationes, ad summam, est herba hæc scolopendre similis, tenuior tamē, & minor. huius radix illita ægilopas sanat. sunt etiam, qui helxinem auriculam muris appellant.

Myrica arbor est, quæ prope paludes, & stagna nascitur, fructum veluti florem ferens, consistentia muscosum. Satiua autem in Aegypto, & Syria prouenit: sed in cæteris est agrestis similis, fructum vero edit gallæ similem, inæqualem, gustum adstringentem. qui vice gallæ oris medicamenti adhibetur.

Myriophyllum, hoc est millefolium, caulis est tener, vniuersęque radicis, circa quam multa folia læuia, sceniculo similia, vnde nomen traxit, conspiciuntur. caulis ipse est fuluescens, prædensus, ac veluti de industria expolitus. nascitur vero palustribus locis.

Myrtus satiua medicinæ accommodatior est nigra, quam candida, & in hoc genere, potius montana: & tamen fructu

imbecilliozem fert.

Myrtidanum vero, quod vocant, inæqualis exortus est, tuménſque, & myrto concolor, truncum eius quaſi manu completens: ſed maior in eo, quam in myrto adſtringendi vis ineſt. tuſus addito vino aſtremo reponitur: & in paſtillos redactus in umbra ſiccatur. éſtque & cortice, & fruſtu effica-
cior.

Myrtus agreſtis, aut oxymyrſine, cuius aſparagus nuper in lucem editus eſt, urináque ciet, fruſtum orbiculatum, rubrum dum matureſcit, & interiorem partem oſſeam habentem proferit.

Myrrhis, quam myrrham aliqui vocant, & caule, & foliis cicute ſimilis eſt, radice nititur tenera, oblonga, orbiculata, odorata, ad mandendum ſuaui.

Moly folia gramine ſimilia, latiora tamen, humique ſparſa habet, ſorem albæ violæ ſimilem, lacteo colore: minorem tamen, & ad violæ ſimilitudinem accedentem. caulem fert tenuem, quatuor cubitorum: in cuius ſummo quiddam allio ſimile eſt. radix ei parua, bulloſaque ſubest.

F I N I S L I B R I V N D E C I M I.

ORIBASII MEDICI-

NALIVM COLLE-

CTORVM,

LIBER DVODECIMVS.

*Ex Dioſcoride, de ſimplicium medicamentorum facultate,
atque apparatu. ab N litera, & ſque ad Ω.*

Ardi ſunt duo genera. alterum Indicum, Syriacum alterum nominatur: non quod in Syria naſcatur, ſed quod mótiſ, in quo oritur, vna pars ad Syrios, altera ad Indos vergit. ceterum in Syriaci genere præſtantiuſ eſt recens, leue, multam comâ habens, ſauro colore, admodum odoratum, cypere-
rum odore referens, breui ſpica, gultu amaro, & linguam ex-
ſic-

siccante, & multo tempore in odoris iucunditate perdurante. Indicum vero alterum Gangitin vocant, à flumine quoddam Gange, quod præterfuit, deducto nomine: iuxta quod nardum exoritur. eius autem vis est propter aquosos tractus imbecillior, ipsūque est oblongius: & ab unica eius radice numerosæ spicæ, earūque admodum crinitæ, & implicitæ ac virosi odoris exoriuntur. Quod vero altius in monte nascitur, odoratius, curta spica, cyperum suauitate redolens, aliāque habens omnia, quæ Syriaco inesse dicta sunt. vocatur etiam aliud quoddam samphariticum à regione, in qua nascitur, estque magna spica, candidiore caule, quem medium ex se interdum mittit, hircorum odorem vehementer exhalantem: quod genus est reliциendum. venditur etiā nardum maledactum, quod ex eo cognoscitur, quod alba, squalida, & sine sua lanugine spica sit. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo vino, & densetur, & ponderosior fiat, inspirato. vbi uti velimus, auferendum est ab radicibus lutum, si sit, & cribro excutiendus est puluis, qui ad manus eluendas accommodatus est. Reconditur autem ad oculorum medicinas in fistili nouo non picato tritū, & ex vino in pastillos redactū.

Nardum vero Celticū in alpebus apud Ligures nascitur, sedque ab incolis Gallicum nominatur. nascitur etiam in Istria, estque exiguus frutex, breuisque, qui cum radice vellitur: & in fasciculos, manipulosque ligatur, & componitur. folia habet oblonga, subflaua: florem luteum. caulibus tantum, radicibusque utimur, hique soli odoris bonitate sunt præditi. quam ob rem fasciculi pridie aqua spargendi sunt, & siquid terreni inheferit, abiiciendum: humido pavimento subiecta prius charta sternendi sunt: sequenti die purgandi: siquidem quod utile est, ab aceroso & alieno propter vim humoris non excutietur. Adulteratur imposita eidem herba persimili, quam ob virosū odorem, hircum vocant, sed facile dignoscitur. quoniam ea herba caulis expers est, atque candidior, & minus oblonga habet folia. quin ne radicem quidem amaram, & aromaticā habet, ut nardi radix est. Itaque cauliculos & radices, abiectis foliis, ad vsum reponito: sique seruare volueris, trita vino excipito, in pastillos cōformato, fistili nouo diligenter operto recondito. Laudatissimum vero Celticum nardum est, quod recēs est, odoratumque, ac multis radicibus præditum, non fragile, plenum.

Nardum montanum in Cilicia nascitur. eius caules & folia eryngio similia sunt: minora tamen, & non aspera, & aculeata, radices illi sunt nigrae, odoratae, binae aut etiam plures, ut asphodeli: sed multo graciliores, candidiores, & minores. nec caulem, nec fructum, nec florem profert. radix ad eadem, ad quam Celticum nardum, facit.

Narcissus habet folia porro similia, sed tenuia, & multo minora: cauliculum paruum, inanem, foliis vacantem, dorante maiorem: in quo flos albus est, interius croceus: & in quibusdam purpureus, radix ei est alba, rotunda, ad bulbi formam. fructus veluti in membrana niger, praelongus. nascitur praestantissimus in montanis locis, odoratusque. at qui in pratis, & arenosis oritur, porrum sapit, & herbaceum halitum ex se mittit.

Nascaphthon, quod narcaphthon aliqui vocant, ex India affertur, corticis formam gerit, libro sycamini similem. Ad suffitus adhibetur propter suauem odorem, quem ex se mittit.

Nymphaea in paludibus & stagnis nascitur. folia habet ciborio similia: minora tamen, & oblongiora quodam modo, aquam excedentia: aliqua etiam in aqua demersa, multaque ex una radice prodeuntia. flos albus est lilio similis: eius media pars crocea est. cum defloruit, in rotundam formam redigitur, ad pomi aut capitis papaueris similitudinem. colore nigro fit, in quo fructus latus, densus, gustanti glutinosus includitur, caulis non levis, crassus, niger, ciborii cauli similis. radix nigra, crassa, clauis similis: quae autumno praeciditur. Plurima in Cilicia in Anigro flumine, & in Haliarto Boeotiae. Nascitur & alia nymphaea antedictae similibus foliis: attamen alba radice, & aspera, flore luteo, & modo rosae splendente. Oritur haec in Thessalia ad flumen Peneum.

Xanthium, quod phasganon aliqui vocant, in pinguibus locis, & paludibus nascitur, caulem pinguem habet, angulosumque: in eoque alarum caua permulta sunt. triplici similia sunt folia, sectiones habentia, odore nasturcij: fructum rotundum fert, ut oliua magna: aculeatum, ut platani pilulae, & vestibus contactu inhaerentem.

Xyris, quam aliqui agrestem iridem appellat, Romani gladiolum vocant, folium gerit iridi simile, sed latius, & in summo acutius. e medijs folijs caulis prodit cubitalis, valde crassus:

fusi in quo siliquæ sunt triquetrae, & in eis flores purpureus, idque quod in medio est, puniceum. fructus in folliculis eruo similis, rotundus, magnus, acer: radixque geniculosa, longa, ruffa.

Xyphion, quod phasganon, id est ens, propter figuram foliorum nominant, iridi simile est: sed breuius, atque angustius, & cultelli modo in mucronem definens, fibrosum, caulem emittit cubitalem, succi plenum: in quo purpurei flores in ordinem digesti, inter se distant: fructum edit rotundum. radices duas profert, alteram sub altera confidētem exiguum bulborum figura: quarum inferior est gracilis, superna vberior. potissimum vero in aruis nascitur.

O.

Oenanthe folia habet pastinacæ, florem candidum, caulem crassum, dodrantalem, fructum atriplicis, radicem magnam, multis rotundis capitibus abundantem. nascitur in petris.

Oenanthe etiam agrestis vix fructus nominatur. cum floret, recondi debet fictili non picato: collectaque substrato linteo in umbra siccanda.

Omphacium est acerbe vix, ut Thasæ, aut Amineæ non dum maturescētis succus: qui ante canis exortum exprimendus est: expressusque in æreo rutilo vase linteo operto vsquedum cogatur, insolendus. oportet autem semper quicquid concretum sit, liquido permiscere: & cauere ne per noctem sub dio maneat: siquidem ros cōcretionem impedit. Eligito flauum omphacium, friabile, perquam adstringens, mordēsq̃ue linguam. quidam etiam coquendo succum condensant.

Onagra frutex est arboris instar, prægrandis, amygdalino folio, sed latiore, lilio non dissimili, flore rosaceo, magno, radice candida, longa: quæ siccata vini odorem refert, montanis locis nascitur.

Onobrychis folia habet lenti similia, paulo tamē longiora, caulem dodrantalem, florem puniceum, radicem parvam. nascitur humidis & incultis locis.

Onyx, hoc est vnguis, conchylij tegumentum est, ei simile, quo tegitur purpura: quod in India in lacubus nardum

ferentibus inuenitur: quod ideo suauem odore spirat, quod conchylia inibi nardo vescantur. Præstantissimus onyx est, qui è rubro mari affertur, albicans, pinguisque. nam qui Babylone aduehitur, niger est, & minor, uterque in suffitu odoratus: sed castoreum quodam modo olet.

Oxyacantha, hoc est acuta spina, arbor est pirastris similis, sed minor, & valde spinosa. fructum fert myrti baccis similem, plenum, rubrum, fragile: & intus nucleum: radicem habet multifidam, alte descendentem.

Oreoselinum, hoc est apium montanum, caulis dodrantalis est ex tenui radice prodiens: circa quem ramuli, & capitula sunt cicute similia: multo tamè tenuiora: in quibus fructus est prælongus, acer, odoratus, cumino similis. montanis vero locis provenit.

Olostia herba est parua, tribus aut quatuor digitis terram excedens, foliis & viticulis coronopidi, aut gramine similibus, adstringentibus: radice prætenui, ut capillus est, alba, vinoso, quatuor digitorum longitudine, nascitur in collibus.

Origanum Heracleoticum, quod Conilam vocant, folium hyssopi habet, umbellam vero non in rotæ speciem, sed veluti multifidam: seménque in summis virgis non densum.

Quod vero onitin appellant, folia habet candidiora: & hyssopo magis similia: seménque fert veluti coniunctos corymbos. vim Heracleotici habet, sed non ita efficax est.

Sylvestre autem origanum, quod alij panaces Heracleum, alij conilam nominant, folia origani, virgulta dodrantalia, tenuia, in quibus umbellæ sunt anetho similes. radix exilis est, atque inutilis.

Orminum herba est foliis marrubio similibus, caule semicubitali, quadrato, circa quæ eminentiæ siliquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectant: in quibus diuersum inest semen, nam in sylvestri rotundum & fuscum inuenitur: in alio vero oblongum, nigrumque, quo utimur.

Ὠρέιον ζεύρον, hoc est erui farinam sic cōficito. vberiora, candidaque grana deligito, permiscédoque aqua perspergito, donec quod satis sit, combibant: deinde torreto vsque dum cortex rumpatur. tum mola trita cribro tenui traiecta farina reponatur.

Ὠρχις, hoc est testiculus, quem cynosorchin, id est testicu-

culum canis vocant, folia habet circa caulem, & imam eius partem humi strata, oleæ molli similia: angustiora tamen, & longiora: cauliculis longitudine dodrantis, in quibus purpurei sunt flores: radicem bulbosam, oblongam, duplicem, angustam, ut oliuæ, superius alteram, & alteram inferius, alteramque plenam, alteram mollem, ac rugosam.

Alius testiculus est, quem serapiadem aliqui vocant. is folia habet porri, oblonga, sed latiora, & crassa: caulem dodrantalem: flores subruissos, purpureosque, radix testiculis similis subest.

Orchis, id est testiculus Castoris. Eligito semper huius animalis testiculos, qui ex vno principio connexi sunt, (non possunt enim duo folliculi in vna membrana coniuncti reperiri) & qui liquorem intus cerosum habent, odore graui, & viroso, gustu acri, mordente, ac friabili: & qui naturalibus membranis vndique intersepti sunt. Adulterant castoreum nonnulli, ammoniacum, aut gummi cum eiusdem animalis sanguine, aut castoreo ipso subactum in folliculos instillantes, & exsiccantes. Falso aiunt hoc animal, cum à venatoribus vrgetur, auellere sibi testes, atque abiicere: cum ne eos tangere quidem possit: sunt enim parum exerti, ut in sue. oportet autem diuisa pelle, melleum liquorem cum ambiente membrana assumere, & ita siccatum reponere.

Osyris exiguus frutex est, niger, tenuis, virgulam fractu difficilem habens, & in ea, foliola, ut lini, in initio nigra, quæ deinde mutato colore rubescentia fiunt.

II

Panaces, quidam herculeum vocant. ex hoc opoponax colligitur, plurimumque in Bœotia, & Phocide Arcadiæ nascitur: & inibi, ob quæstum, quem ex liquore faciunt, studiose colitur, foliis est asperis, in terra iacentibus, viridibus, ad ficulna multum accedentibus, in ambitu quinque partita diuisione partitis, caulem, ut ferulam, fert altissimum, alba lanugine præditum, folia circa ipsum minora, umbellamque in summo, ut anethum, habentem, florem vero luteum, semen odoratum, & feruidum: radices multas, ab vno principio exorientes, albas, graui odore, crasso cortice, subamaro gustu. Nascitur idem in Cyrene Libyæ, & Macedonia.

L I B E R

Colligitur liquor secta radice cauliculis nuper pullulâtibus: album autem liquorem ex se mittit, qui siccatus crocei coloris habet extremitatem. Excipiunt etiam liquorem effluentem foliis excavato solo substratis. eaque siccata tolluntur. Ex caule quoque per messem secto, liquorem eodem modo excipiunt. Ex radicibus vero præstantiores sunt albæ, distentæ, quæ cariem non senserint, gustu feruidæ, & aromaticæ, fructus ex media ferula prodiens cibo idoneus est: qui vero ex adgnatis oritur, minus nutrit. Liquor vero laudatissimus est, qui amarissimus est, intus albus, foris croceus, lævis, pinguis, friabilis, cito liquefscens, grauis odoris, nam niger, & mollis, vitiosus est, adulteratur ammoniaco, & cera, probatur digitis in aqua confricatus, qui enim vitio caret, resoluitur, & lactei fit coloris.

Panaces Alclepium, & Chironium caulem tenuem è terra emittit, geniculis interceptum, cubitalem: circa quem folia fœniculo similia funduntur: sunt tamen maiora, hispidiioraque, & graueolentia. supra vero umbella est, in qua flores aurei coloris sunt, acres, odorati, radix exigua, tenuisque. sunt etiam qui sylvestre origanum panaces vocent, alij vero conilem, de quibus, cum de origano ageretur, dictum est.

Panaces vero Chironium præcipue nascitur in môte Pello, foliis amaraco similibus, flore aureo, radice tenui, non profunda, herba ipsa gustu acri est.

Pancration, quod aliqui etiam scillam vocant, radix est magno bulbo similis, subruffa, amara, feruida ad gustum: folia lilij habet, sed longiora.

Parthenium, quod aliqui amaracuta, aliqui leucanthemon appellant, folia coriandri habet, flores per ambitum albos, in medio luteos, odore subuiroso, & sapore amarescente.

Paronychia exiguus frutex est, nasciturque in petris, peplo similis, longitudine minor, foliis maior.

Piper fructum fert in principio prælongū, veluti siliquas, quod longum piper est: habetque intus aliquid tenui milio simile: quod absolutum, piper euadit, id autem suis temporibus dehiscens racemos ex se mittit grana, quæ videmus, ferentes: & alia acerba, quæ albi piperis nomen habent: quod oculorum medicinis, antidotisque accommodatissimum est. nigrum vero est suauius, & acrius albo, atque album quidem quod acerbum sit, ceteris imbecillius est. Eligito piper, quod ponder

ponderosius sit, plenum, nigrum, nō valde rugosum, recens, non furfuraceum. In nigri vero genere, inuenitur etiā quod defectum, inane, leuēque sit: quod brasma, quasi abortus vocatur. In fistili nouo ad carbones torretur continue mouendo. Eius radix non est zinziber, vt quidam sunt rati. costo autem est similis, & gustum exalfacit.

Peplus, sunt qui sycen, qui spumeum papauer nominant, frutex est exiguus, albi liquoris plenus, folio paruo rutę simili, sed latiore, tota vero coma fere dodrantalis est, in orbem circumacta, in terra iacens. sub foliis minutus fructus, rotundusque est. radix vnica, inutilis. in hortis nascitur, & vinctis. colligitur per messem. in vmbra siccatur, & continuo versatur. fructus tusus, & feruefactus reconditur.

Peplis vero, quam syluestrem portulacam vocant, Hippocratesque ipse peplio nominat, in maritimis maxime nascitur locis. frutex frondosus, liquoris candidi plenus, folio satiuę portulacę, sed in orbem actō, & in parte inferiore rubescente. Fructus rotundus foliis subest, vt in peplo: feruido gustu. radix tenuis, inutilis. colligitur, reponitur, & sale conditur, & datur, vt peplus, eadem vi prædita.

Periclymenon, quod alij splenion, alij etiam clymenon ipsum vocant, frutex paruus est, simplex, caule quadrato, & per interualla foliolis circumdato albicantibus, hederę figura, inter folia surculi exeunt, in quibus fructus est hederę similis: qui quasi in folium procumbit, durus, qui difficulter auellitur, radix longa.

Oritur in aruis, & sepibus, sese fruticibus adstantibus inuoluens.

Peristereon aquosis locis nascitur. videtur autem inde nomen traxisse, quod περιστερι, hoc est columbę in eo libenter versentur. herba est dodrantis habens altitudinem, aut etiam maiorem. folia ex caule prodeant incisa, & subalbida. eaque plerunque ex vnico ramo, vnicęque radice constare comperitur.

Persea arbor est in Aegypto proueniens.

Petasitis pediculus est cubito maior, pollicis crassitudine: in quo petasi figura folium est, grande, ad fungi similitudinem impositum.

Peucedanum caulem gracilem emittit, fœniculo similem: comam habet copiosam, & densam, florem luteum, nigram

radicem, graucolentem, vberē, liquoris plenam, in montibus vmbrosis nascitur. Liquor excipitur radice tenera cultello concisa: & quod defluit, statim in vmbra reponitur. gignit vero, dum colligitur, capitis dolorem, & vertiginem: nisi quis nares rosaceo inūgat, & caput perfundat, vbi detractus liquor est, radix ad nullam rem est utilis. sed ex caulibus quoque liquor, succūsque colligitur, vt ex mandragora. succūsque minus efficax est, quam liquor: & citius euanescit. quandoque autem concreta lachrima inuenitur thuri similis caulibus, radicique peucedani inhærens. Liquor laudatissimus est is, qui in Sardinia & Samothracia conficitur, odore graui, fuluescente, & gustu feruido.

Peganon, id est ruta, acrior est montana, quam satiuā: & ineptior, ex hortensi vero ruta ea quæ prope ficus nascitur, est ad vescendum accommodatior.

Peganon vero agreſte, quod moly quidam vocant, in Capadocia, & Galatia Afia natum, frutex est plures ab vna radice virgas proferens: foliāque multo longiora, quam alia ruta, itēque magis tenera, & graui odore: florem album. in cacumine capitula habet paulo maiora, quam ruta satiuā: quæ maxime ex tribus partibus cōstant. in iis semen est subulū, triquetrum, valde amarum gustantibus: cuius est vsus, Autumno matureſcit semen: quod nonnulli harmala vocāt: Syri vero besafa: Capadoces moly: quoniam cum moly similitudinem quandam habet. radice nigra, flore albo. nascitur in collibus, & fecundis locis.

Pix liquida ex pinguiſſimis piceæ, & pini lignis colligitur. probatur splendens, leuī, pura. Fit quoque piſſelæon ex pice, separato eo, quod aquosum in ea ineſt: quod vt serum in lacte, sic in pice supernatat: excipiturque in pice coquenda puris supra eam lanis expansis: quæ vbi euaporato halitu madescunt, in vas exprimuntur. id quod vsque faciendum est, dum pix coquitur. Fuligo vero ex liquida pice colligitur ad hunc modū. In lucernā nouā, quæ ellychniū habeat, aliquid picis inde, atque accēde, obtūrāq; fictili vase, quod clibani formā habeat, superne quidem fornicato & angusto, inferne vero foramen habente, vt clibani habent, atque inibi sine, vt ardeat, vbi vero prior humor consumptus fuerit, nouum infundito, donec tantū fuligiais, quātum satis sit, feceris: tum ea vititor.

Pix vero sicca ex liquida decocta fit, ex ea quædā est viscosa, quædam

quedā sicca, probatur autem, quæ pinguis est, pura, viscosa, subfulua, & resinosa, talis porro est Lycia, & Brutia, coniuncta simul picis, resinæque natura. Vocatur etiam quædam pissasphaltus, eaq; in Apollonia ad Epidaurū fit, quæ ex Ceraunius montibus impetu fluminis rapitur, æstuque in littus eructatur coacta in glebas, mixtam bitumini picem redolēs.

Polemoniū, alij phileteriū vocāt, ramos tenues habet, vtrinque pinnatos: folia paulo maiora, quā ruta: sed lōgiora, ad polygoni, aut nepitæ similitudinē. in eis summis veluti corymbi sunt, in quibus semen nigrum. radix ei cubitalis est, subcandida, struthio similis, montanis & asperis nascitur locis.

Polium alterum montanum est, cui nomen est teuthrio, & cuius est vsus, exiguus frutex est, albus, tenui folio, dodrantalis, fructu refertus, capitulum in summo habēs corymbi forma, paruum, cano capillo simile: graui odore, cum quadam odoris suauitate. alterū fruticosius est, non vsque adeo odore valido: atque etiam inefficacius.

Polygalon, quidam osirin vocant, caulem dodrantalē habet, folia lenticulę, gustum subacerbum.

Polygonon, id est herba fanguinalis, mas, ab aliis carcine-
thron, ab aliis teuthrobanon, ab aliis clema dicitur, herba est, quæ ramos tenues, teneros, multosque habet, ac geniculis interceptos, qui per terram serpunt, vt gramen: folia rure similia, longiora tamen, & molliora. fructū in singulis foliis fert, quā ob rē mascula noīatur. flos albus est, aut puniceus.

Polygonō fœmina paruus frutex est, multos ramos ferēs: cui⁹ caulis est tener, harūdini similis, dēsis geniculis, & inter se tubarum modo insitis, geniculos cingūt in orbem foliis pini similes. radix est inutilis. nascitur in riguis locis.

Polygonatum nascitur in montibus. frutex est cubito maior. folia habet lauri: sed latiora & læuiora: saporem cydonij, aut punici mali, cum adstrictione. in vnoquoque exortu foliorum flores albi prodeunt plures, & numero maiores quam folia cœpta à radice supputatione. radicem fert albā, longam, mollem, geniculis plenam, hirsutam, graueolentem, crassitudine digiti.

Polycnemon paruus frutex est surculosus, foliis origani, caule, vt pulegij, geniculis multīs intercepto: vmbellā tamen non habet, sed in summo paruos corymbos, acres simul, & suauitatem etiam odoris spirantes.

LIBER

Polypodium nascitur in petris muscosis, & antris, aut arborum, ac præsertim quercuū caudicibus: palmi. altitudine, filici simile, subhispidum, incisuris diuisum, sed non adeo minutis, radix subest hirsuta, in qua cyrri, ceu polyporum, continentur crassitudine parui digiti. abrasa vero interna pars viridis. gustu acerbo, & subdulci.

Poterium, sunt qui phrynon, Iones neurada, qui acidotó apellant: grandis frutex est, ramis mollibus, longis, lentis, tenuibusque, ac tragacanthæ similibus: foliis paruis, orbiculatis: totus denique frutex est lanosa circumdatus lanugine: estque aculeatus, floribus exiguis, viridibus. fructum fert gustanti odoratum, & acrem, sed nullius vsus. nascitur arenosis locis, & in collibus, radices subsunt duum cubitorum, aut triū, firmæ, neruæ: quæ ad terram rescissæ lachrymam gummi similem ex se mittunt.

Potamogeton folium betæ habet, hirsutum, paululum extra aquam eminens.

Propolis eligenda est, quæ flaua est, odoratæque, & styracæ redolet: & quæ in subarido mollis sit, ac mastiches instar sit ductilis..

Parmica exiguus frutex est, multis ramis, tenuibus, orbiculatis, abrotono similibus, refertus. circa quos folia sunt oblonga, oleis similia, in summo capitulū, vt in anthemide est, paruum, orbiculatū, acre, & suo odoratu sternutationes excitās.

Pteris, id est filix (sunt qui blanchnon, qui polyrrhizon vocent) folia habet caulis, fructus, & floris expertia, ex vno pediculo prodeuntia, ad cubiti magnitudinem, multifida, & alarū auium modo pennata: sub graui odore. radicem habet nigræ extremitatis, prælongam, ex qua plures alię veluti adnatæ exoriuntur: gustu subadstringenti. nascitur montanis & saxosis locis.

Pycnocomon erucæ similia habet folia: sed aspera, acria, & crassiora: caulem quadratum, florem ocimo similem, fructum, vt porrum, radicem nigram, rotundam, pallidam, vt paruum pomum: terrestre quid redolentem, oritur locis saxosis.

Pyrethrum herba est, caulem, foliaque emittit, vt daucum syluestre, aut fœniculum. umbellam instar rotæ, vt anethum. radix est pollicis crassitudine, longa, gustui feruidissima: & eadem pituitam elicit.

Rha,

Rha, aut rheum probatissimum est, quod teredinem non sensit: quod in gustu glutinosum cum leni adstrictione lentescit, cōmanducatūque pallefcit, & croci colorē aliquē refert.

Rhamnus frutex est in sepibus nascens, ramos rectos ferens vt oxyacantha, folia oblonga, subpinguia, mollia. Est & altera rhamnus candidior: atque etiam tertia nigrior: quæ folia habet latiora, & etiam leniter rubescencia: cuius rami quinque cubitorum longitudinem implent, magis spinosi illi quidem, sed spinis infirmioribus, & minus rigentibus. fructus latus tenuisque, folliculi figura, & spondylii similis.

Resina ex lentisco fit, quæ lentiscina nominatur, & ab aliis quibus mastiche, ea plurima, præstantissimaque in Chio insula conficitur, cæteris præfertur in eo genere, quæ pellucet, & suo cādore ceræ Tyrrhenicæ similis est, adulta, retorrída, friabilis, odorata. viridis minus probatur. adulteratur hæc admisto thure, pineæque nucis resina.

Resina terebinthina cæteris excellit, quæ dilucidior est, alba, vitrei coloris, odorata, terebinthum olens. ac terebinthina quidem cæteras omnes antecedit, proxima huic lētiscina, deinde pinea, & abiegna, postea vero ex picea, & pineis nucibus confecta numeratur.

Resina liquida ex pinu, & picea ex Gallia, & Hetruria aduehitur, & olim etiam ex vrbe Colophone afferebatur: ex qua etiam nomen traxit, vt Colophonía resina diceretur. A Gallia quoque subalpina venit, quam incolæ laticem vocant: quæ egregie facit ad tussés inueteratas. Colore autem differunt inter se. alia enim cādida est, alia olei colore, alia meli similis, vt larinx est. Cupressus quoque liquidam resinā fundit. Quæ vero sicca est, alia est ex pineis nucibus, alia ex picea, alia pinea, alia abiegna. Inter omnes elige odoratissimā, pelucidam, non torridam, neque dilutam, friabilē, ac ceræ similem. inter eas præstat cæteris pinea, & abiegna. sunt enim odoratæ, & thus olent. Ex Pithyusa Hispaniæ insula multæ resinæ cōportatur. quæ vero ex picea & nucleis pineis fit, itēque ex cupressu, inferiores sunt, nec pares aliis vires habent. Et tamen ad eadē, ad quæ aliæ, itidem adhibentur. Lentiscina vero proportionē respondet terebinthinæ. Vritur liquida resina omnis in vase, quod quadrupli capax sit eius humoris, qui infunditur. resinæ autē congius in duobus aquæ plu-

L I B E R

tię congiis in vase æneo coquitur leniter ad carbonēs, con-
tinue agitando, donec odorē omnem amiserit, friabilisque
& torrida efficiatur: ac digitis cedat, tum refrigerata in vase
fistili nō picato reponēda est. eximij autē candoris fiet, si resi-
na omnis eliquata percoletur, & sordes ab ea excernātur. Cre-
mantur etiam resinę sine aqua ad carbonēs leuiter primum:
& vbi coire cōperint, maior carbonū copia subiicienda est,
& tres dies ac noctes absque vllō interuallo discoquendę, vī
que dū antedictas suas proprietates amiserint: ac postea, vti
dictum est, reponēdę. Aridas vero vnus diei spatium satis erit
decoxisse, atque ita reponere. Ex resinā quoque non secus,
quam ex thure fuligo colligitur, si vas aliquod cauum super-
ponatur.

Rosa refrigerat, quę sicca est, magis adstringit. succus ex te-
neris exprimitur vnguibus exectis: reliquum in pila conteri,
ac premi debet in vmbra, donec cogatur: atque ita reponen-
dum ad oculos circumlinendos accommodatum. folia in vmbra
siccantur continuo versata, ne situm contrahant.

Rodia radix in Macedonia nascitur, costo similis, sed leuior
& inæqualis: eaque contrita rosarum odorem præfert.

Rhus obsoniorum fructus est rhois, qua coriorum infe-
ctores vtuntur.

Rhous vero arbuscula est in petris nascens duum fere cubi-
torum altitudine: in qua folia oblonga, subrubentia, in ambi-
tu ad ferrę modum diuisa, fructus illi racemulis similis, dēsus,
terebinthi magnitudine, quadantenus latus, cuius id, quod vi-
ce corticis eum continet, perquam vtile est. Liquamentū ve-
ro ex foliis aridis fit aqua incoctis, vt lycium, ad consistentiā
vsque, ad eadem, ad quę lycium, valens.

Z

Sagapenum liquor est herbę ferulacę in Media nascentis.
præstantius est id, quod pellucidum est, extra fuluum, intus
candidum. olens aliquid medium inter silphij liquorē, & gal-
bani: & quod gustu acri sit.

Salamandra species lacertę est, iners, varia, quę falso credi-
ta est igni non cremari. vim habet erodentem, vlcérantem,
& calefacientem. miscetur exedentibus, & vlcérantibus fa-
cultatibus, & lepras abolentibus, veluti cantharis: & simili
modo adseruatur. liquefacta etiam in oleo pilos euellit.

Sampsuchum laudatissimum est Cyzicenum, & Cyprium.
secundo

secundo loco censetur Aegyptiū, vocatur autem à Cyzicenis, & Siculis, amaracus. herba autem est multis ramis prædita, per terrā serpēs, foliis hirsutis, & orbiculatis, atque eius calaminthæ, quæ tenui constat folio, similibus. odoratissima herba est, ac calfaciens: & coronis inseritur.

Sarcocolla lachryma est arboris in Perside nascentis, polli ni thuris similis: subfulua, gustu amaro. adulteratur gummi admixto.

Satyrium aliqui trifolium vocant, quoniam tria folia plerūque fert, ut ad terrā fracta, lapathum, aut lilio similia: minora tamē, ac rubescētia. caulē longum, nudūq; cubiti altitudine: florem lilij forma candidum: radicē bulbosam pomi magnitudine profert rufam, intus vero albā, ut ouū: gustu dulci, & ori grato.

Est etiam alterum satyrium, quod erythroicum, id est rubens dicitur, semini lini simile, sed maius, & splendescens, & læue, & æque firmū. eius vero radicis cortex tenuis est & rufus: interior vero pars alba, estque gustanti ori grata, & dulcis. nascitur in apricis, & montanis locis.

Santonicum absinthio simile est: non tamen ita semine refertum: itēque subamarum, & ad eadem, ad quæ scriphū, efficax.

Eleoselinon, id est apium palustre, nascitur aquosis locis, satiuo aliquanto maius.

Seris agrestis est, & satiuum. agrestis picris, aut cichorium vocatur: cuius & latiora, & ori iucundiora, quam hortensis, sunt folia, hortensis vero duplex est genus. altera enim magis ad lactucæ similitudinem accedit, & latis foliis est, & amarescēs, altera folia habet angustiora, & subamara est.

Scriphum, hoc est marinum absinthium in monte Tauro copiosissimum prouenit. herba est tenuis, abrotoni parui similitudine, referta minutis seminibus, subamara, stomacho aliena, graueolens, & cum quadam caliditate adstringens.

Seseli Massiliense folia habet sceniculo similia: crassiora tamen: & caulē vegetiorem: umbellam profert anetho similem, in qua fructus oblongus, angulosus, acer in cibo statim. radix longa, odorata.

Seseli vero Aethiopicum hederæ folia habet, sed minor, & oblonga, ad periclymeni similitudinem accedentia. frutex est grandis. viticulas fere duorum cubitorum habet: in

LIBER

quibus ramuli dodrantes sunt, capita, ut anethi: semen nigrum, defum, ut triticum: & acrius, & odoratius Massiliensis: & valde suaue, estque ad eadem efficax.

Seseli Peloponnesiacum folia habet cicuta: crassiora tamen, caulēque Massiliensi maiorem, ferulaceum: in quo summo umbella est ampla: in ea fructus latior, & carnosior, & odoratus continetur. easdēque vires habet, nascitur in asperis, humidisq; locis, & collibus. In Ida quoq; exoritur.

Sesamoides maius, quod Anticyraicum veratrum vocant, quoniam albo veratro in purgationibus miscetur: folia habet rutae similia, longa, florem album, radicem gracilem, ignavam, semen sesamo simile, gustu amarum.

Sesamoides minus cauliculos dodrantes habet, foliis coronopi, hispidioribus tamen, & minoribus. in summis cauliculis capitula sunt florum pene purpureorum: quorum medium albicat: semen Sesamo simile, amarum, fulvum. radix tenuis, nascitur in asperis locis.

Sideritin, aliqui heracleam vocant, folia habet marrubij: sed longiora, ad saluam, aut quercus formam accedentia, minora tamen, & aspera, quadratos caules, ac dodrantes, vel etiam maiores producit: non ingrato gustu: & qui quodammodo adstringat: in quibus per intervalla orbiculata vertebrae, ut in marrubio, sunt, atque in eis semen nigrum, nascitur locis lapidosis.

Sideritis altera est, ramulis duorum cubitorum, exilibus. folia habet longis pediculis inherentia, foliis filicis similia, numerosa, utrinque per oras diuisa. habet etiam à superioribus alarū cauis alios ramulos prodeuntes, tenues, longos: in quorum cacumine orbiculata capitula, & aspera sunt: quibus semen betae simile, sed rotundius ac durius continetur.

Sideritis tertia est, quam heracleam quoque Cratenas nominat: quae in parietibus, vinetisque nascitur, foliis parvis, numerosis, ab vna radice exoriētib; coriandro similibus. circa cauliculos dodrantes, teneros, subcandidos, & subrubicundos: flores puniceos, paruos, gustanti amaros, ac glutinosos habet.

Sideritin quoque nonnulli achilleam vocant. haec ramulos dodrantes, aut maiores profert, fusorum forma: circa eos foliola parua, tenuia, ex obliquo multas, densasque diuisiones habentia, ad coriandri similitudinem subrussa, multum

tum olentia, glutinosa, multi odoris, non iniucundi, sed medicati: umbella in eis summis orbiculata insidet, flores candidi sunt, & deinde aurei. nascitur pingui solo.

Σίκος ἄγριος, hos est agrestis cucumis est, ex quo id, quod elaterium vocant, ad hunc modum conficitur. decerpito huiusmodi cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, & diem unum seruato. postridie vero cribrum non adeo densum crateri superponito, & cultro supino, cuius acies sursum vergat, utrisque manibus cucumeres singulos apprehendito, ac findito: humorēque in subiectum cratera per cribrum exprimito: simulque carnosum, quod cribro inhererit, exprimito. quod ita ex cucumeribus expresseris, in peluim paratam demittito. coaceruata autem in cribro omnia, quæ incisa fuerint, aqua perfundantur, & ubi expresseris, abiciantur, humor vero, qui in pelui est, agitandus & subigendus est, ac linteo contextus in sole statuendus. ubi constiterit, tota aqua supernatans, & quod in summo concreuit, effundatur. quod identidem facies, usque dum aqua supernabit. quam cum diligenter exteferis, tum subsidencia in mortarium coniecta contere, & in pastillos redige. videtur autem præstantissimum elaterium esse, quod cum candore leniter humectum est, ac leuorem, & leuitatem habet: gustūque amarissimum, & lucernæ admotum, facile accenditur. contra vero quod porri colorem habet, asperumque est, & aspectu turbidum, sordiumque ac cineris plenum, id & graue est, & vitiosum. Nonnulli etiam sunt, qui cucumeris succum misceant. nonnulli amyllum, ut & candorem, & leuitatem imitentur. Duorum autem annorum usque ad decem annos purgationibus accommodatum elaterium est. perfecta mensura, est obolus: minima, semiobolus: pueris ærei duo, copiosius datum, periculum affert.

Silybum spina est, cuius latiora sunt folia, chamaeleoni albo similia: quæ recens decocta ex oleo & sale comeditur.

Silphium, hoc est laserpitium, radix nascitur in Syria. Armenia, & Libya. eius caulem mastieron vocant, ferulæ similem, foliis apio similibus, semine lato, quod magudarin appellant, radix autem excalfacit, flatus gignit, ructus excitat, exsiccat, egræ concoquitur, & vesicæ nocet. colligitur è radice scarificata, & item caule ex silphio liquor, in quo gene-

re præstat is, qui rubescit, ac pellucidus est, quique myrrham olet, & odore valet, gustuque suavi: non porraceus, neque cuius immitis gustus est: & qui cum diluitur, facile exalbescit. Cyrenæicus vero, si quis modicum eius gustarit, humorem in toto corpore ciebit: blandissimo autem odore est, ut gustantis os ipsum, nisi paululum, oleat: at Medicus, & Syriacus imbecilliores sunt, sed magis virosus odorē reddunt. liquor omnis, prius quam siccatus fuerit, adulteratur indito sagapeno, aut lomento fabarum: quod gustu, odore, aspectu, & diluendo deprehenditur. Quidam etiam ipsum silphij nomine appellauerunt: radicem vero magudarin, folia vero māspera. Efficacissimus autem est liquor, deinde folia, tum caulis. flatus gignit, acérque est. Ad potiones resoluitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane, aut melle, aut aqua. Foliorum vero liquor eadem præstat, sed efficacia multo minore. estur autem ex aceto mulso, ad arteriæ asperæ vitia accommodatum. vescuntur etiam cum lactucis, silphium pro eruca adhibentes.

Altera quoque magudaris in Libya esse perhibetur, cuius radix silphio est similis: minus tamen acris, & laxa. & quæ liquorem nullum habet: quæ eadem, quæ silphium, præstat.

Sinapi eligi debet non magnopere siccum, & retorridū, sed quod fractum intus virescat, & veluti quendam succum habeat: siquidem quod tale sit, id & recens, & vigen est. Exprimitur ex viridi succus, & siccatur in sole.

Sinon semen paruum est in Syria nascēs, apio simile, oblongum, nigrum, feruens.

Sium frutex est rectus, pinguis, foliis olusatri, minoribus tamen, & aromaticis. De hoc Crateuas ita memoriæ prodidit, ut esse herbam fruticis specie, pauca ferentem folia, rotunda, maiora, quam menthæ, nigra, pingua, ad erucam accedentia, scriptum reliquerit.

Sisymbrium, quod alij Cardaminem, alij sium vocant, æquatilis herba est, in eisdem locis, in quibus sium, proueniens. hanc cardaminam aliqui nominant, quoniam cardamo, id est nasturcio sit gustu similis. folium habet in principio orbiculatum: vbi adoleuit, crucæ modo fissum.

Sisymbrium, sunt qui serpillum maiorem nominēt, nascitur incultis locis menthæ satiuæ simile: latiore tamē folio, & odore.

odorato. coronis inferitur.

Scamorica multos ab vna radice ramos ternos, aut quatuor ternos mittit trium, aut quatuor cubitorum longitudine, pingues, aliquid crassitudinis præ se ferentes: folia hirsuta, elixina, aut hedere familia: molliora tamen, & triangula: flores albos, orbiculatos, & in calathi modum cauos, & graueolentes: radicem oblongam, crassam, vt brachium: albam, graueolentem, liquoris plenam. Colligitur autem liquor capite ab radice dissecto, & in testudinis formam excauata cultro radice. ita enim in cauum liquor defluit, qui postea conchalis excipitur. Alij scrobes in terra mortarij instar effodiunt, in quos substratis nucum folijs radices abradentes, liquorem effundunt, atque ita siccatum extrahunt. Probatum qui pelucidus est, levis, rarus, taurinae collae colore, tenuibus fistulis, spogiosus: qualis est is, qui in Mysia Asiae conficitur. Nec solum autem animum attendere oportet, vtrum linguam tangendo, exalbescat, siquidem hoc etiam fiet permixto eidem cithymali liquore: sed potius adhibere mentem antedictis conuenit, & item si non vehementer linguam exurat: quod cithymalo ei admixto solet contingere.

Scinchus alius Aegyptius est, alius Indicus, atque alius etiam in rubro nascitur mari: alius denique Apolloniae in Mauritania reperitur. Est autem terrestris crocodilus suum proprium genus habens, & cum nasturcio sale conditur.

Scilla acrem, feruidamque vim habet, affata ad multas res utilis efficitur. Crusta autem ex polline, aut luto inuoluta in furnum, aut fornacem iniicitur, aut carbonibus obruitur, donec lutum, aut crusta obducta sit abunde tosta, ea ablata, si scilla nondum emolle scat, eam iterum oblinemus, atque idem faciemus. si vero ne tum quidem affata erit, maxime noxia est, vt per interna detur. Affatur eadem in olla, quae luto clausa in furnum demittitur, ex ea sumitur quod maxime intimum est, & exteriora abiiciuntur: & dissecta in partes scilla coquitur effusa priore aqua, & alia imposita: donec nec amara, nec acris aqua sit. atque ita secta in vmbra siccatur: lino traiecta ita, vt frustra sese non contingant.

Scolymus, hoc est carduus, folia habet media inter chamaeleonem, & spinam albam: sed nigriora, & crassiora. caulem longum foliorum plenum profert: in quo est aculeatum

LIBER

caput. radix nigra est, crassaque: in qua vis & facultas inest.

Scordiū in montanis, & palustribus nascitur, foliis chamaedrys, sed maioribus, nec sic in ambitu diuisis, odore alio quantum allium olentibus: gustu amaris, & adstringentibus: caulibus quadratis: in quibus flos rubescens insidet.

Scordon, hoc est allium quoddam satiuum est, quod horrese est, & in Aegypto nascitur vno capite, albū: vocantque eius diuisiones. spicas: quoddam vero agreste, quod ophioscorodon, quasi anguinum allium nominant.

Scordoprasum vero porri magnitudinē exæquat. estque porri, & alij qualitatis particeps.

Smilax hortenſis, cuius fructus ab aliquibus lobia, id est parue siliquæ, ab aliquibus asparagus vocatur, folia habet hederæ, molliora tamen: caules tenues, & capreolos, qui vicinis fruticibus sese inuoluant: qui vsque adeo crescunt, vt scenas etiam representent. fructum fert fœnogræco similē: sed longiorē, & magis torosum. in eo semina sunt renibus similia: sed non equali colore: sed in parte, subpurpureo.

Smyrna, hoc est myrrha, lachryma est arboris in Arabia nascentis, estque spinę Aegyptię similis. è qua vulnerata defluit lachryma in tegetes substratas: alia vero circa arboris truncum concreſcit. Vocatur ex his vna pediasimos pinguis, quæ expressa stacte emittitur: alia vero gabira pinguisſima, quę læto & pingui solo nascitur: quæ multum stactes ex se mittit. Principem vero locum tenet quæ Troglodytica nominatur à regione, quæ eandem parit. subuiridis hæc est, tràslucidâque. Quinetiam legitur tenuis quędâ, quę post Troglodyticam in myrrhę censu reponitur, bdellij instar lentescens: odore subuiroso: & apricis locis proueniēs. Alia quædam cauealis dicitur, admodum exoleta, nigra, & torrida. Omnium pessima est ea, quę ergasima nominatur, squallida, & pinguedine vacans, acris: gūmi odori & viribus proxima. Quæ iridem minea vocatur, reprobanda est. Ex omnibus expressiones fiunt. sed à pinguibus odoratæ, & pingues: à siccis, non pingues, nec odoratæ. minus vero odorata est expressa myrrha, quæ cum exprimeretur, & in pastillos redigeretur, oleum non assumpsit. Adulteratur macerato gummi in aqua, in qua myrrha maduerit, & myrrhæ admixto. Eligenda est recens, fragilis, leuis, concolor ex omni parte, & quæ cum frangitur, diuisiones vnguium modo, læues,

ues, candidisq; ostendat, minutis glebis, amara, odorata, acris, calfaciens. grauis vero & quæ piceo colore est inutilis est. Fuligo etiam ex ea fit, vt ex thure fieri ostendimus, quæ ad eadem est accommodata.

Smyrna vero, hoc est myrrha Bœotica incisa, radix est arboris in Bœotia nascētis. eligito eam, quæ myrrham suauitate odoris refert.

Sonchi sunt duo genera: alterum agrestius est, & spinosius, alterum tenerius, & vescum. caulis angulosus, subrubescens, inanis, folia in ambitum ex interuallis dissecta.

Sparganium folia habet gladio i: angustiora tamen: in summo caule veluti pilulas, in quibus fructus est.

Spartus frutex est virgas lōgas, foliorum expertes, firmas, non fragiles ferens. idem siliquas, vt phaseoli, producit, in quibus semina exilia, vt lenticulæ, continentur. flos lateus, vt albæ violæ.

Spondylium folia platano quodam modo similia habet, ad panacis accedentia similitudinem: caules cubitales, aut maiores, sceniculo similes. in cacumine semen seseli simile, duplex, crassius tamen, & candidius, & plus aceris habēs: graueolens. flores albi sunt, radix alba, raphano similis. palustribus, & aquosis innascitur locis.

Stacte nominatur pinguedo recentis myrrhæ tuse, cū exigua aqua, & prælo expressa. est autem odoratissima, preciosaque, cum per se etiam vnguentum faciat, cui stactæ nomen est. probatur ea, cui oleum admixtum non sit, & quæ in exigua portione maximam vim habeat calfaciendi, quæ proportionē myrrhæ, & ceteris calfacientibus vnguentis respondeat.

Staphis agria, id est herba pedicularis, aut vna taminiā, folia habet labruscæ diuisa, coliculos rectos, nigros, florē isori similem; fructum in folliculis viridibus, vt cicer, triangulum, scabrum, in nigro subfuluum. interna pars alba est, gustu acris.

Staphilinus, hoc est pastinaca sylvestris, à nonnullis ceras, hoc est cornu dicitur, habet gingidij folia, sed latiora, & subamara. rectū fert caulē, asperū, in quo umbella est anetho similis: in qua flores albi, & in medio paululum quid purpurascēs quasi croceum. radix ad digiti crassitudinē, palmique longitudinem accedit. odorata est, & cocta estur.

Stear, hoc est adeps, vuluæ conuenit recens anserinus, aut gallinaceus, & sine sale conditus, nam qui sale assumpsit, vtero insensus est: & item is, qui progressu téporis acrimoniā contraxit. Ex iis recentem aliquem capito, & mébranulis exemptis in nouam fictilem ollam, quæ altero rāto capaciōr sit, quam adipis modus, quem curare velis, coniecit: & vas diligenter opertum ardentissimo soli exponito, liquatum subinde adipem in aliud picatum vas, vsque dum totum fluxerit, excolato: tum loco gelido reponito, atque vitior. Quidam pro sole in feruēti aqua, aut tenui & molli pruna fictile constituunt. Est etiam alia curandi adipis ratio, huiusmodi, vbi membranas exemeris, teritur, & in fictile coniectum exiguo, tritoque sale conspersum eliquatur: tum linteo pāno defecatus, reponitur: & acopis vtiliter additur. suillus vero & agninus adeps hoc modo curatur. recēs, præpinguis, qualis à renibus detrahitur, adipem in copiosam aquam pluuiam, & quam frigidissimā coniecito, membranas adimito, manibus diligenter subigito, ac confricato, quasi distringas. tum alia aqua sæpe ablutum in ollam fictilem dupli capacem imponito: aquam affundito, vt adipem superet, lenibus prunis admoueto, ac rudicula agitato. vbi eliquatus sit, colo in aquam transfundito: ac refrigerari finito, & rursus excolata diligenter aqua in aliam ollā prius lotam coniecito: & aqua affusa, permittito vt sensim liquefiat. amotum deinde ab igni, & breui spatio sic dimissum, vt fex subsidat, in mortarium spongia ex aqua prius madefactum versato, vbi coire cœpit, residens in imo sordes eximitur: & tertio sine aqua liquatur: liquatūque in mortarium iterum effusum, purgatum in fictile coniecito, & operculo imposito, perquam frigido loco reponito.

Hircinus vero, & ouillus, itēque ceruinus ita curantur. Capitur, vt diximus, alicuius horū adeps, lauaturque, ac mébranulis purgatur, vt in suillo ostēdimus: in pilā cōiicitur, ac manibus fricatur aquam paulatim affundendo, donec nullū sanguinis vestigium excernatur, nec vlla pinguedo supernatet, sed aqua limpida reddatur. deinde in ollam fictilem conice, & affusa aqua, vt superemineat, lenibus prunis admoueto, & agitato. cum totus fuerit liquatus, in aquam versato, & refrigeratum, ac lotum in fictilem iterum indito, & eliquato: & idem facito, quod in cæteris. tertio ve-

ro loco citra aquam liquato, & in pilam humore perfusam excolato, & vbi refrixerit, reponito, vt de suillo admonuimus.

Bubulus quoque adeps à renibus detractus membranulis purgandus est, & marina ex alto petita abluendus: & in pila contundendus diligenter, aspersa maris aqua. vbi totus fuerit dissolutus, in fictilem ollam coniiciendus, & marine aque tantum indendum, quantum supernatet non minus, quam palmi altitudo sit: tum coquendus adeps, vsque dum proprium odorem abiecerit: additis ad singulas adipis attritas minas quaternis ceræ Tyrrhenicæ drachmis. colandus vero est, & abiectis, quæ in imo residebant, sordibus, in nouum fictile reponendus: opertusque interdiu in sole tenendus, vt exalbescat, & virus odoris aboleatur.

Taurinus vero ita parandus est. tauri adipem recentem, & ex renibus capito, in amne fluenti abluito, membranis exceptis in ollam fictilem coniicito, salis parum inspergito, liquefacito. tum in aquam pellucidâ per colum traicito, vbi cœpit concrefcere, manibus vehementer confricando iterû lauato, aqua sæpius infusa, atque effusa: donec optime elotus videatur: ac deintegro in ollam coniectum coquito cû pari vini odorati portione. vbi autem bis efferbuerit, amoue ab igni ollam, finito adipem ita per noctem esse. sequenti die siquid fœdi adhuc odoris relictum sit, eundem adipem in aliam nouam fictilem ollam coniicito, ac vinû odoratum affundito, & eadem, quæ prius, facito, donec omne odoris virus amiserit. Liquatur idem sine sale ad quasdam affectiones, quibus sal aduersatur. veruntamen qui sic paratur, non admodum candidus redditur. Si quis vero anserinum, aut gallinaceum, aut vitulinum adipem non curatum seruare imputrem velit, sic faciat. capiat recentem, cuius velit, adipem, eumque diligenter lauet: tum in vmbra super cribro siccat. vbi siccatus fuerit, linteo inuoluat, & manibus vehementer exprimat: mox lino traiectum vmbroso in loco suspendat: & post multos dies noua charta inuolutû frigidissimo loco reponat. permanet etiam incorrupti adipēs, qui in melle reponuntur.

Stachys frutex est marrubio similis: qui longiora, pluracq; folia habet subhispida, dura, odorata, alba, virgulas item plures ab vna radice prodeuntes, easque marrubij virgis cæ-

didiores, oritur in montanis, asperisque locis.

Stœchas in insulis iuxta Galliam, contra Massiliam, quæ Stœchades appellantur, prouenit: atque inde etiam ei nomen est ductum. herba tenuibus furculis est, coma thymi, sed folio longiore, eaque aliquantulū acri gustu, & subamara est.

Stratiotes, qui in aquis nascitur, hoc nomen inuenit, quia sine radice in aqua supernatat. folium habet semperuiuo simile: sed tamen maius.

Stratiotes vero millefolium, paruus frutex est, pusillus, do drantalıs, & etiam maior. habet folia auicularum pennis similia, breui admodum, ac dissecto foliorum exortu. folia aggregati cymino maxime sunt sua breuitate similia: sed sunt etiam breuiora. umbella hirsuta est, sed densior, & adurtior in cacumine furculos exiguos gerit, in quibus insident umbellę anethi instar. flores albi, paruique. nascitur præcipue locis subasperis, & potissimum circa semitas.

Strychnon, hoc est solanum, quod hortense est, frutex paruus est cibis aptus, multis concavus alıs, foliis nigris oculi, & maioribus, & latioribus. fructus rotundus, viridis: ubi maturuit, niger, aut fuluus. innoxij gustus herba est.

Est etiam aliud solani genus, quod halicacabum vocant, foliis antedicto similibus: latioribus tamen, cuius caules, cū adoleuerunt, humi sternuntur. fructum fert in folliculis rotundis vesicarum instar, rufum, læuem, acinorum vix forma: quo vtuntur etiam ad componenda ferra ij, qui coronamenta conficiunt.

Strychnon vero hoc est solanum, quod soporiferum vocatur, ab aliis halicacabi, ab aliis calliæ nomine appellatur: estq; frutex multis, densis, caudicosis, & ægre fragilibus caulibus: foliorum pinguium plenis, malo cydonio similibus: flore rubro, iustæ magnitudinis, in saxosis nascitur.

Strychnon vero manicō, hoc est furiosum, quod alij perfron, alij pentodryon vocant, folia habet crucæ: sed maiora ad acanthi, quem pœdarota nominant, folium accedentia, caulis ab radice proceros emittit denos, aut duodenos: vine altitudine, in quibus oliuarum figura superposita sunt capitula, sed hirsutiora, vt platani pilulę: maiora tamen & crassiora. flos illi niger, post florem, fert fructum racemi forma, rotundum, nigrum, ex denis aut duodenis acinis con-

stantem, hederę corymbis similibus, & sicut vua, mollibus. radix alba est, crassa, caua, cubitalis. montanis, vento perflatis, & platanis consitis locis nascitur.

Styrax arboris cotoneo malo similis lachryma est. excellit ceteris fluuus, pinguis, resinofus: grumos habens albicantes, quamplurimum in odoris bonitate permanens, & dum emollitur, melleum quendam humorem emittens. talis Gabalites est, Pisidiacusque, & Lycius. at niger, friabilis, & furfuraceus, deterior est. Reperitur quoque lachryma gummi similis, pellucida, myrrham olēs, sed ea perexigua est. Adulteratur sue arboris scobe: quam vermes eroserunt, admixtis melle, atque iridis sedimento, & aliis rebus quibuscūq. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutum ad solem ardentissimum cum styrace subigunt: & per laxa cribri foramina in aquam frigidam, tanquam vermiculos exprimunt, venduntque: huncque scolociten, à vermium figura nominant. atque imperiti hunc vt minime adulteratum, ceteris anteponunt: ad intentam odoris fragrantiam nihil animum aduertentes, nam qui fraudis expers est, is est admodum acer. Cæterum non secus, quam thus, torretur, assaturque: & ex eo fuligo colligitur.

Sycomorum aliqui etiam sycaminum vocant: cuius fructus etiam sycomorum propter imbecillem & ignaum gustum nominatur. Grandis arbor est, fico similis, multi admodum liquoris, foliis mori. fructum ter, aut quater anno fert, non ex ramis, vt ficus, sed ab ipso caudice, caprisfico similem, sed grossis dulciorem: ac sine granis interioribus: quique nisi vngue, aut ferro scalpatur, non maturescit. Copiose nascitur in Caria, & Rhodo, ac locis tritici non feracibus. in caritate autem annonæ, propter fructum, quem continuum fert, auxilio est: fructus aluo utilis est, sed exiguum alimentum præbet: estque stomacho alienus. Liquor ex arbore colligitur vere prius, quam fructum ferat, lapidis ictu summo cortice contuso. nam si altius vulneretur, nihil emittet. Lachryma colligitur spongia, aut lana: ac siccata, & in pastillos redacta fistili vase adseruatur. Gignitur etiā in Cypro a bor genere ab hac differens: siquidē folia nō sycamini, sed platanigeni gerit. fructū vero fert pruni magnitudine, sed dulciorem. in ceteris omnibus similis est iis, de quibus modo diximus.

Symphytum petræum in petris nascitur, ramulis origani,

tenuibus, capitulis thymi. totum vero est lignosum, atque odoratum: gustu dulcius, & adstringens. radicem habet longam, subruffam, digiti crassitudine.

Symphytum, quod alij peñon vocant, caulem bicubitale emittit, aut maiorem, angulosum, inanē, vt sonchi caulis est, circa quem non ex magnis interuallis folia sunt hirsuta, angusta, prælonga, ad buglossi formam. & secundum eos angulos, caulis strictus est foliis à singulis alarū cauis prodeuntibus. flores fert luteos, & fructum in caule, vt verbascum. ac totus denique caulis, atque folia subaspera lanugine quadam horrent, ac tangenti pruritum excitant. radix subest, cuius extremitas nigra est, interior vero pars alba, & glutinosa.

Schinos, hoc est lentiscus, nota arbor est: cui toti vis adstringendi inest. nam & fructus, & folia, & cortex ramorum & radicis, parem vim habent. Exprimitur etiā succus ex cortice radicis, foliisque in aqua vsq; adeo decoctis, vt satis sit. vbi vero refrigerata sunt, foliis abiectis, aqua iterum coquitur, donec fiat tam spissa, quam mel.

Schœnus, id est iuncus. vocatur alter leuis, alter vero acutus, qui in mucrone desinit. cuius etiā duo sunt genera. nam alter sterilis est, alter vero fructum edit nigrum, orbiculatū, cuius crassiores & carnosiores sunt calami. Est etiam tertius iuncus antedictis carnosior: quem holoschœnon vocant; ipsēque fructum in cacumine supradicto similem paria.

T

Teucris herba est virgata, chamædryi similis, foliis tenuibus, ciceris figura. plurima vero nascitur in Cilicia in ea parte, quam Cissadem, Gentiadēque nominant.

Telephium, quod alij agreste semperuium, alij agrestem portulacam, alij muscum vocant, folia, & caulem habet portulacæ. binas alas habet, quæ in singulis foliorum geniculis exoriuntur. ramuli à radice sex, aut septem exeunt: foliis referti crassis, carnosis, & glutinosis. flores albi sunt, nascitur vere, in vinetis, & cultis locis.

Tithymali genera sunt septem: quorum masculus characias, quasi vallaris dicitur, ab aliquibus propter comam, cometes, ab aliquibus vero amygdaloides, & ab aliquibus gorbis: fœmina vero myrtites vocatur, quem quidā à nucibus caryitem

caryitem vocant. alius est paralius, quem quidam tithymalida nominauerunt: alius est helioscopius, alius cyparissias, alius dendrodes, alius platyphyllos appellatur.

Tithymali, qui characias dicitur, caules cubitum excedūt, rubri, liquoris albi, & acris pleni. folia in virgis oliuę similia, sed minora & angustiora, crassa, lignosaque: in quorū summo coma est, qualis in iunctorum virgis. sub ipsis vero caua peluibz similia, in quibus fructus inest. oritur hic in asperis & montanis locis.

Liquor ex omni tithymalo per messē colligitur, ramulis congestis, tum dissectis, & vase conclusis, quidam erui farinam adiiciunt, & in pastillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. alij siccatis ficibus tres, quatuorve guttas instillant, & cum inaruerint, reponunt. per se etiam tulus in pila, & in pastillos redactus reponitur. Dum vero liquor excipitur, neque vento expositum esse hominem oportet, neque manum oculis admouere: sed antequam ad excipiendum liquorem accedat, corpus, ac præsertim faciem & scrotum adipe aut oleo cum vino perungere. Fauces etiam exasperat.

Fœmina vero, quam myrtitem aliqui vocant, & caryitem nominauerunt, similis daphnoidi est, suaptęque natura alba est: & folia habet myrti, sed maiora, & firma, & in summo acuta, aculeatęque. viticulas ab radice mittit dodrantes. fructum alternis annis nuci similem fert: qui leniter linguā mordet. hæc quoque asperis provenit locis. eius liquor, eiusque folia, & fructus eandem vim habent, quam superior, & eodem modo reponuntur. superior tamen est efficacior.

Tithymalus vero, qui paralius dicitur, quem tithymalidem, aut meconem appellauerunt, maritimis locis nascitur, ramos habet dodrantes, rectos, quinos, senosve, subrubentes, à radice prodeuntes. in quibus folia sunt deinceps digesta, parua, subangusta, oblonga, lino similia. caput in cacumine densum, orbiculatum: in quo fructus instat erui, varius: flores albi, totus denique frutex, radixque copioso liquore albo abundant. hic etiam ad eisdem vsus, eodēque modo, quo superiores, asseruatur.

Qui vero helioscopius, quasi solis affecla nominatur, portulacę habet folia, tenuiora tamen, rotundioręque: ramos quatuor, aut quinque ab radice dodrantes mittit, tenues, rubros, liquoris albi copiosi plenos: caput anethi forma. fructus

ceu in foliis includitur. Circumagitur huius coma ad cursum folis: vnde ei nomen est ductum, nascitur potissimum in ruderibus, & circa oppida. liquor fructusque ex hoc, vt ab aliis, colliguntur: qui eandem vim, sed non ita efficacem habent.

Cyparissias caulem profert dodrantalem, & maiorem, subrubescens: ex quo folia pino similia exoriuntur: teneriora tamen, tenuioraque. omnino autem pino nuper nascenti similis est: ex quo etiam nomen inuenit. est hic quoque liquoris albi plenus, & eandem, quam superiores, vim habet.

Dendrodes vero, hoc est arborescens, in petris nascitur, frondosus ex omni parte, & multa coma refertas, liquoris plenus, ramis subrubentibus, foliis myrti tenuis, fructu characis simili. hic ad eandem efficax, & eodem modo, quo supra dicti, reconditur.

Platyphyllos, hoc est lata folia habens tithymalus verbasco similis est: cuius liquor, radix, & folia per aluum aquosa trahunt, pisces itidem enecat, rufus, & aquæ inspersus, id quod etiam ij, de quibus supra diximus, efficiunt.

Pithyusa, quam aliqui sarmentum, vel crambion, vel paralion, vel canopicon vocant, specie à cyparissia tithymalo differre existimatur: vnde inter tithymalos hæc etiã numeratur, caule assurgit cubito maiore, geniculato, foliolis acutis, tenuibusque vestito, pini similibus. flores habet exigui: veluti purpureos: fructum latam laticulæ instar: radicem candidam, crassam, liquoris plenam. quibusdam autem in locis valde grandis inuenitur.

Tordylon, quod aliqui seseli Creticum vocant, nascitur in Amano Ciliciæ monte, exigua herba est, furculosa, semine rotundo, duplici, clypeolis simili, subacri, aromatico.

Tragoriganum parvus frutex est agresti serpillio similis folio, & ramulis, pro locis autem, in quibus oritur, lætior, & lætioribus foliis inuenitur, glutinosusque valde est. Alterum tragoriganum est tenuioribus furculis, & foliis, quod marrubium quidam vocauerunt, optimum vero est Cilicium, Smyrnegum, & Creticum.

Tragacantha radix lata, lignosaque est, supra terram emegens: ex qua rami homiles, densi, firmi, & late se pandentes prodeunt: in eis foliola tenuia, numerosa sunt, in quibus mediis aculei se proferunt foliis operti, candidi, recti, firmi. Est etiam

etiamnum tragacantha lachryma, quæ ex vulnerata radice manâs concreuit. in qua præstat ea, quæ pellucida, lævis, gracilis, pura, & subdulcis est.

Tragus formam habet alicę similem. multo minus, quam zea nutrit: quia multum aceris habet. quocirca egrius conficitur, & aliud emollit.

Tragium in Creta solum nascitur. folia, virgas, & fructum lentisci fert: omnia tamen minora. Liquorem etiam gummi similem profert.

Tragium alterum est, quod folia scolopendræ habet, radicem albam, tenuem, sylvestri raphano similem.

Tragium, quod scorpium, aut tragoriganum vocant, prope mare nascitur. parvus frutex est, non admodum supra terram grandis, magnitudine dodrantis, aut maiore. foliis vacat. pusillos tamen circa ramos ceu acinos habet, rufos, tritici magnitudine, acuminato cacumine, multos, gustanti adstringentes.

Tragopogos, id est barba hirci, ab aliis coma dicitur, breui caule est, foliis croci, radice longa, dulci, magno supra caulem calyce. in summo nigrum semen, vnde ei nomen est inditum, herba esui apta est.

Tribulus terrestris folia habet portulacę, tenuiora tamen. viticulas habet longas, per terram stratas: spinas in foliis duras. nascitur secus flumina, & in arcibus domorum. est alius aquaticilis, qui in fluminibus nascitur, comam exerens, spinam recondens. habet is folia lata, longum pediculum, caulem in summo crassiolem, quam in imo: adsunt ei & capillamenta quædam spicę forma. fructus, vt alteri, durus. nam vterque adstringit, refrigerat.

Thraces vero Strymonis fluminis accolę viridi herba tribulorum equos saginant: & semen eorum dulce, & ad nutriendum aptum pinsunt, ac pro pane vtuntur.

Tripolium nascitur locis maritimis: ad quæ vnda maris peruenit, & recedit: sed neque in mari, neque in sicco. folia isatidis habet, crassiora tantum: caulem dodrantalem, superne diuisum. Huius flos ter in die colorem mutare perhibetur, mane candidus, meridie purpureus, vesperti puniceus. radix ei alba, odorata, & gustu calfaciens.

Trifolium, alij menyantes, alij asphaltion, alij enicion, alij oxyphyllon vocât, frutex est cubiti altitudine, aut etiam

L I B E R

maiore: virgis tenuibus, nigris, iunceis, appendiculas habentibus, in quibus folia loti arboris terna in singulis germinationibus prodeunt. his recens natis rutæ odor est: adultis, bituminis. florem emittit purpureum, semen hirsutum, quodammodo latum: in altera extremitate veluti apicem habens. ra dix tenuis, longa, firma.

Tyros hippica, caseus equinus est, virus, redolens: ac magnopere aliens ad bubuli proportionem. Nonnulli vero hippacem, equinum coagulum vocarunt.

Typha profert foliū cyperidi simile: caulem læuem, æquabilem, florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos resoluitur, quem paniculam aliqui nominant.

Y

Υάκινθος, hoc est hyacinthus, folia habet bulbi, caulem doratalem, læuem, paruo digito tenuiorem, virentem, comam procumbentem, incuruam, florem purpureum plenum: & radicem item bulbi.

Υδροπίπερις, hoc est hydropiper maxime iuxta stagnantes aquas, aut leniter fluentes nascitur, caulem geniculatum fert: in quo alæ, & folia menthæ, maiora & cãdidiora, & tenuiora, gustus acris, vt piper, non tamé aromata redolet. fructum acrem in ramulis fert prope folia nascentem, continuum, & acinorum figura.

Υοακύνθος, hoc est altercum (sunt qui adamantia vocent) frutex est, qui caules crassos, lata folia, oblonga, diuisa, nigra, hirsuta profert. per caulem vero deinceps flores tãquam cytini punicatorum clypeolis septi, ac seminis, vt papaueris, pleni prodeunt. Alterci autem est triplex differentia: vnū enim flores subpurpureos fert, folia smilacis, semen nigrum, & cytinis duos, ac spinosos. alterius flores lutei, folia ac siliquæ teneriores, semen subflauum, vt erysimum. vtrunque autem insaniam, & soporem inducit: & idcirco inutile, vt ad curationem adhibeatur. mitissimum est tertium, quod pingue, tenerum, lanuginosumque est, floribus albis, & albo itidem semine. oritur id in maritimis, atque rudibus. albo igitur vtendum est: si hoc non suppetat, flauo. nigrum, vt deterrimū, reiiciendum censeo. ex fructu tenero, foliis, caulibusque confusus succus colligitur: & humor in sole siccat. vsus ad anum pertinet: siquidem facile putrescit. colligitur etiam succus

tus ex sicco semine, cum per se teritur aqua calida affusa, & exprimitur, atque hic quidem succus est antedicto melior: & ad dolores leniendos magis valet. ipsa etiam herba recens tusa, & farina trimestris tritici admixta in pastillos conformatur, & reponitur.

Υπέρικον sunt qui androsæmon, qui corion, qui chamæpityn appellant, quoniam semen odore pineam resinam imitatur, folia rutæ habet, fruticem furculosum, dodrantalem, subrubrum, violæ albæ florem, siliquam subhirsutam, terebrem, hordei magnitudine: in quo semen nigrum resinam olens continetur. in locis cultis atque asperis gignitur.

Υπόκισις, ad cisti radices nascitur, quæ hypocistis nominatur: quam aliqui orobethron, aliqui cytinum vocant: estque puniceorum cytinis quodam modo similis. quædam autem fulva est, quædam alba, ex qua succus, ut ab acacia, colligitur. quidam tamen eam siccatam, tusamque macerant, & coquunt, & cætera faciunt omnia, sicut in Lycio.

Υπάρχου in segetibus, aruisque nascitur. foliis rutæ, ramisque paruos habet, vis eius papaveris succo proportionem respondet.

Υσσώπος, hyssopus herba est nemini incognita. duplex hæc est, montana, & hortensis. omnium vero laudatissima, quæ in Cilicia nascitur.

Φακός, id est lenticula, quæ palustris nominatur, in aquis stagnantibus reperitur: foliaque habet lenti similia.

Phalangium, sunt qui phalangiten, sunt qui leucacantham vocant, ramos habet binos, aut ternos, aut etiam plures inter se dissidentes: flores albo lilio similes: multas incisuras habentes: semen crassum, nigrum, ad dimidiatæ lentis figuram: sed multo tenuius: radiculam tenuem, viridem, dum è terra eruitur, nam postea contrahitur. in tumulis gignitur.

Phalaris cauliculos emittit è radicibus tenuibus, & inutilibus geniculatos, ac culmis zææ similes: sed graciliores, & gustu dulci: foliis itidem est zææ similibus, semen candidum, oblongum, milij magnitudine.

Philyris arbor est magnitudine cypro similis. folia fert oliuæ, sed latiora, & nigriora: fructum echino similem, nigrum, modice dulcè, quasi in racemis iacētē. nascitur locis asperis.

LIBER

φάμος, hoc est verbasum, duas summas habet differentias: alterum enim album est, nigrum alterum. album vero alterum masculum, alterum foemina. ac foeminae quidem folia brassicae sunt, sed hirsutiora, candidioraque: caulibus cubitalis. & maior, album, modice hirsutus, flores candidi, subvirides, semine nigrum: radix longa, acerbi gustus, crassitudinis digiti. nascitur in campestribus. Alterum masculum dicitur *λευκόφυλλον*, hoc est albis foliis, oblongum, sed foliis angustioribus, & caule tenuiore. Nigrum quoque est albo in rebus omnibus simile: veruntamen latiora, nigrioraque habet folia. Quod vero sylvestre nominatur, excelsas virgas, arborecentesque, ac folia saluinae similia fert: & ramos in virgis habet, ut marrubium: florem luteum auri fulgore. sunt etiam verbascula duo hirsuta, terrae inhaerentia, foliis rotundis, est & tertium verbasum quod lychnitum, quidam vero thryallida vocant. id tria, aut quatuor, aut etiam plura fert folia crassa, pingua, hirsuta, ad funiculos lucernarum accommodata.

παλμῆς, id est palma, quam aliqui elaten, aut spatham vocant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est. eo utuntur vnguentarii in vnguentis conspissandis. praestantissimum est, quod odoratum est, adstringens, graue, preclusum, intus pingue.

Phoenix ab aliquibus rhus, ab aliquibus anchynopes vocatur, folia habet hordei, sed breuiora, & angustiora: spicam lilio similem: ramos radici inuolutos senum digitorum: spicas vero septenas, aut octonas. oritur in aruis, & tectis recens illitis.

Phu, quod aliqui sylvestre nardum vocant, nascitur in Ponto foliis elaphobosci, aut olusatrici. caulem habet cubitalem, aut maiorem, leuem, tenerum, purpureum, in medio cauum, geniculis distinctum: flores narcisso proximos, maiores tamen & in subalbo colore purpureos. Radix vero superius ad digiti minoris crassitudinem accedit. habetque adnascentes ex aliquo radices exiguas, ut iuncus odoratus, aut veratrum nigrum, inter se complicatas, subflauas, odoratas, nardum odore referentes, cum quadam virosa grauitate coniuncta.

φύκος θαλάσσιος, id est alga maris, vel fucus marinus, partim latus est, partim oblongus, & puniceus, partim candidus, qui in Creta ad terram nascitur, valde floridus, & non putrescens. omnes vero habent adstringendi potestatem.

Nicæder

Nicander autem autor est, puniceum venenatis prodesse: quem existimavit quidam esse fucum, quo mulieres vtuntur: cum tamen sit radícula eiusdem nominis, quam ad eam rem mulieres adhibent.

Phyllitis folia emittit lapathio similia, oblongiora, vernatio-
rioraque, sena, aut septena, recta, interiore sui parte lævia, à
tergo autem pensiles quasi vermiculos quosdam tenues ha-
bentia, nascitur in vmbrosis locis, & hortis, gustu acerbo: eaq;
nec caulem, nec fructum, nec florem profert.

X

καλάνη, hoc est Galbanū, liquor est ferulæ in Syria na-
scentis, quod nonnulli metopium vocant. probatissimū gela-
banum est, quod thuris speciem gerit, grumosum, purū, ligni
expers, seminis ac ferulæ aliquid admixtum habens: odore
gravi, neque valde humidum, neque adeo aridū. Ad alteratur
admixta resina, & lométō fabarū, & âmoniaco. si tamé pur-
gare ipsū velis, in feruētē aquā demittito. cū enim fuerit lique-
factū, eius sordes fluitabunt: quibus separatis, mūdo lintheo, ra-
roque alligatū in fictili picato aut ærea pyxide ita pendeat, vt
imū vasis ne cōtingat: & obturato vase in aquā feruidā demit-
tito. sic enim quod vtile in eo est, in vas quasi per colum eli
quiescet: quod vero lignosum fuerit in lintheo remanebit.

Chamædaphne, quam aliqui laurum Alexandrinā vocant,
virgis assurgit cubitalibus, singulari constantibus ramo, te-
nuibus, rectis, læuibus, foliis lauri: multo tamen leuioribus,
& viridioribus, fructum rubrum fert, foliis adnatum.

Chelidonium maius, quod aliqui othonion, vocant, caulē
habet cubitalem, & maiorem, tenuem, qui multas habet appē-
dices foliis plenas: folia ranunculi: tenuiora tamen, & colo-
re modice cæcio, in singulis foliis flos est vt albæ violæ. Suc-
cus croceus ei inest, acer, mordens, & aliquantulum subama-
rus, graueolēs, radix in superiore parte vna, in inferiore mul-
ta. Fructus est qualis papaueris cornigeri, tenuis, lōgusque: in
quo semina sunt, papaueris semine maiora. Huius succus in
vase æneo cū melle coctus ad carbones ignitos, ad oculorum
claritatē facit. Exprimitur autem succus ex foliis, radice, & fru-
ctu ineunte æstate, in vmbra siccatur, in pastillos redigitur,
reponitur.

Chelidonium minus, quod agreste triticum quidam voca-
uerunt, parua herba, ex pediculis pendens, caule vacās: foliis

hederē, rotundioribus tamē, subpinguibusque vestita. radices habet ex eodem callo prodeuntes pusillas, complures, tritici modo coaceruatas: quarum tres, aut quatuor in longitudinē abeunt. iuxta aquas, & lacus exoritur.

Chamæcissus folia habet hederæ similia, lōgiora tamen, tenuioraque, & multa: ramulos dodrantes, foliorum admodū plenos, quinque aut sex à terra prodeuntes: flores albæ violæ sed minores, & gustu valde amaro: radicem albam, inutilem. nascitur cultis locis.

Chameleæ ramos dodrantes profert. frutex ipse furculosus est: foliis oliuæ, sed tenuioribus, & densis, gustum mordentibus, & arteriam deradentibus.

Chamedrops, quæ aliis chamedrys, aliis teucrium est, asperis, saxosisque locis prouenit. frutex dodrantis, foliis minutis, figura & diuisura quercus, amaris, flore subfuluo, paruo. carpenda est semine prægnans.

Chamæpytis, quam in Ponto holopyron, in Eubœa sideritin, Athenis verò Ioniam vocant, herba est per terram serpēs, subcurua: folia habet minoris semperuiui: sed paulo tenuiora, hirsuta, frequētia, pinguiora circa ramos. pini odore. flores habet tenues, luteos, aut albos: radicē, vt cichorion. Est & altera chamæpytis ramis cubitalibus, in anchoræ speciem curuatis, tenui cortice, coma supradictæ, flore candido, semine nigro: quæ pinum itidem redolet. Tertia est, quæ mascula dicitur. herbula autem est foliola habens candida, tenuia, hirsuta, caulēque album, hirsutum, & flosculos luteos, exigua denique semina circū alas: quæ nō secus pineū odorem exhalant.

Chamæleo albus, quod ixiā tracto à visco nomine vocant aliqui, propterea quod alicubi viscū ad eius radices inueniatur, & quo, loco mastiches, mulieres vtuntur, folia habet silibo, carduove similia: nigri tamē chamælonis foliis asperiora, acutioraque. caulē non promit: sed ex medio spinā echino marino, aut cinaræ similē erigit. flores habet purpurascētes capillorum figura, qui in pappos euanescent: fructum cnico similem: radicem læto sono crassā, montanis vero graciliorem, candidāque intus, aromaticā quodammodo, grauis odoris, & dulcem.

Chamæleo vero niger, quam aliqui vlophonon, aliqui ixiā, aliqui cynomachon, aliqui ocimoidem vocauerunt, habet ipse quoque folia carduo similia: minora tamen, & tenuiora,
& ru

& rubra distincta. Caulem promit digiti crassitudine, dodrantalem, rubentem, in quo umbella, & aculeati flores tenues, hyacinthi figura, & versicolores insident. radix subest crassa, nigra, densa, interdum exesa, quæ dissecta flavescit, & commandata mordet. Oritur autem campestribus, siccis, cliuosis, & maritimis tractibus. Chameleo vero nominatur, quod foliorum colorem mutet. colorem enim cum terra, in qua herba nascitur, mutant, ut hic admodum viridia, illic ruffa, alibi subcandida, alicubi cerulea, & non nullibi rubra pro locorum differentia comperiantur.

Chamæsyce, aut Syce ramos quaternū digitorū, in terrā deiectos, teretes, liquoris plenos emittit, folia lenticulæ figura, peplo similia, parua, tenuia, humi strata. sub foliis fructus est rotundus, ut in peplo. hæc neq; flores, neq; caulē profert. radix ei est tenuis, ad nullā rē utilis. nascitur saxosis, squalidissq; locis.

χολα, id est fel eius omnis seruandi hæc est ratio. Fel recēs capito, osculum lino obligato, tandiu in feruenti aqua teneto, quandiu spatium trium stadiorum quis currendo conficeret: mox eximito, umbroso & humoris experte loco siccato. Quod vero oculorum medicinæ seruandū est, ligatum lino in vitreum vas quod mel habeat, immittito, lini principio ad os vasis circumuoluto, & operto vase recondito.

χένδρος, hoc est alica, fit ex zea, quæ bina grana gerit, quæ ἀίκοκον vocant. magis nutrit alica quam oryza: aluumq; cohibet, & stomacho est utilior.

Condrilla foliis, caule, floribusque est cichorio similibus: quam ob rem nonnulli hanc intybi agrestis speciē esse dixerunt: sed est tota tenuior. in cuius ramusculo gummi simile mastichæ, fabæ magnitudine inuenitur.

Est etiā aliud chodrillæ genus foliū ferēs circūrosū oblongū, humi sparsū, caulem liquoris plenum, radicem tenuem: in cuius summo vertex est rotundus, subflauus, liquore refertus.

Chrysocome, quam chrysitin vocant, virgula est dodranta lis: quæ comam corymborum figura hyssopo habet similem: radicem valde pilosā, tenuem, ut nigri veratri: gustu nō insuauis. qui ut in cypresso fit, in dulci leniter austerus sentitur, in opacis saxosisque nascitur.

✧

Ψάλλιον. Psylliū aliqui cynocephalō, aliqui christalliō, alii qui cynomyiam vocāt. folia habet coronopi, hirsuta, ramos

L I B E R

dodrantales, tota que herbula fœni instar farmentosa est. eius coma à medio caule incipit, duobus tribusque conuolutis in cacumine capitibus: in quibus semen est pulicibus simile, nigrum. in aruis gignitur.

Ψευδοβόυνιον frutex est palmi altitudine in Creta nascens: habetque folia bunio similia.

Ω

Ωκίμορ. Notū omnibus ocimū est. hoc, si largius eo quis vescatur, oculorum aciem hebetat, aluum etiam mollior, inflationes facit, vrinam citius, lac prouocat, ægre mutatur in stomacho. Afri addunt, si à scorpione vulnerentur qui ocimum comederunt, eos nullo dolore conficiari.

Ωκίμορδίσ hoc est ocimastrū, folia habet ocimi: ramulos dodrantes, eosdemque hirsutos: filiquas hyoscyamo similes, nigri seminis plenas, ad melanthi similitudinem.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

ORIBASII MEDICI-

NALIVM COLLECTORVM,

LIBER DECIMVSTERTIVS.

De facultate, atque apparatu metallicorum, ex Dioscoride.

As, hoc est sal. In omni salis genere fossilis est efficacissimus: communiter vero candidus, calculis vacans, pellucidus, densus, concretione sua æqualis, peculiariter genere ammoniacus, scissilis, & qui rectis sit venis. Vritur fistili diligenter operto, ne exiliat, cōditōque prunis, donec igni candescat. Aliqui fossilem subactō polline oblinūt, & carbonibus subiiciunt, vsque dum eius crusta exuratur.

Αλὸς ἄχνη, hoc est spuma salis, est maris spumofum ramētum

tum, in exilibus petris inuentum, quod eisdem est, quibus sal, viribus præditum.

Αλῆς ἄνθος, id est flos salis, flumine Nilo defluit. lacubus tamen quibusdam innatat. sumendus qui crocei coloris est, odoris ingrati, vt gari, & grauioris etiam, gustu mordacioris subpinguisque, qui vero rubricæ colore rubet, grumosusque est, improbatum.

Adarce vero quæ dicitur, in Galatia fit, est autem tanquã concreta falgugo. humidis, ac palustribus locis siccitate emergens, harundinibusque & herbis agglutinatur. colore vero flori lapidis Assij similis est: totaque forma molli, & modice eao alcyonio proxima, vt lacustre alcyonium videatur.

Alcyonij sunt quinque genera. vnum densum est, rhythmo spongiosum, tetri odoris, graue, picem olês: quod copiosum, in littoribus inuenitur. Alterum est pinnis oculorum, aut spõgię simile, fistulosum, leue, algæ odorem referens, tertium vermiculatum est, coloréque & forma purpureū, ad vnguis similitudinem, quod Melesium quidam vocant. quartum est laniis succidis simile, fistulosum, leue, quantum fungi figuram refert, odoris expers, asperum, intus ad pumicis similitudinem, quandam, foris læue, acréque. ex his primum & secundum vsui sunt mulieribus & ad lentigines, & ad lichenes, & ad lepras, & ad vitiligines, ad nigrores, & ad maculas faciei, ac totius corporis exterendas. tertium vero facit ad eos qui vexantur vrinæ difficultate, aut arenulas in vesica colligunt, idoneum quoque & renibus affectis, aquæ inter cutem, & lieni, vsum autem, & ex vino illitum, alopecias curat. quarum dentes facit cãdidos, & ad alia megmata, & psilochra assumitur. Si aliquod horum cremare velis, in crudam ollam coniecito, lutoque circumlito ore eius, in fornacem mittito. cum fictile coctum fuerit, extractum ad vsum reponito. Lauatur autem vt cadmia.

Armenius lapis præfertur is, qui læuis est, colore cœruleo, æqualis, & calculo vacans, & friabilis. eadem præstat, quæ chrysocolla: sed tamen inefficacius. auget etiam pilos palpebrarum.

Auripigmentum in eisdem metallis, in quibus sandarachã gignitur, optimum est censendum, quod mustaceum, aureoque colore est: & crustas eas habet squamarum modo sibi inuicẽ superiacentes: & quod alteri materię nõ permixtũ est.

tale est quod in Mysia Helleſponti nascitur .huius duo sunt genera, alterum quale diximus, alterum glebæ modo, & colore sandaracham imitans ex ponto , & Capadocia adfertur: quod etiam secundas tenet. Crematur hoc modo, in nouam testam coniectum ignitis carbonibus superponitur, assidue versatur, donec igni flagret, colorémque mutet: tum refrigeratum, tritúmque reconditur.

Αεττος, hoc est calx viua hoc modo fit. sumito marinarú buccinarum testas, carbonibus eas obruito, aut in ignitum cli banum imposito, & nocte permittito. postero die si candidissimæ fuerint, extrahito: sin secus, iterum vrito , vsquedum penitus albæ fuerint redditæ: deinde vbi in frigidam aquam fuerint immersæ, in fictile nouum conii cito: & pannis diligenter operiens noctem vnā finito. mane eas extrahens, vbi ex omni parte calx confecta fuerit, reponito . Fit etiam ex litoralibus calculis igni crematis, & ex vili marmore , quæ cæteris antefertur. Vis omni viuæ calci communis est feruida, mordens, adurens, & crustas inducens : quibusdam aliis immixta, vt adipi, aut oleo concoquendi, molliendi, disiciendi, vlcera ad cicatricem perducendi vim assumit. efficacior existi manda est recens, & quæ aqua non fuerit conspersa.

Αεολλ, hoc est fuligo , qua pictores vtuntur ex officinis vitranis sumenda est: siquidem est ea præstantior.

Γ

Γῆ, hoc est terra. Omnis terra, quæ ad medicinæ vsum recepta est, summam vim habet refrigerandi, & meatus obducendi. specie vero differt inter se: cum alia aliis quibusdam adiuncta sit ad alia utilis. Eretriæ igitur altera est vehementer candida altera cinerea . optima cinerea est perquam mollis, quæque per æs ducta violacei coloris lineam in eo linquit. la uatur vt cerussa, aut hunc in modum. læuigato ex ea quantú velis per se, & per diem in aqua terito, finito deinde vt confidat, vbi confederit, omni aqua leuiter excolata terram in sole siccato, & iterum per diem in aqua terito. vesperi dimittito, vt confidat . mane vero omni aqua excolata in sole terito, ac pastillos cōformato. si tosta opus sit, pastilli magnitudine ciceris in fictile perforatum conii ciuntur, oréque vasis accurate obturato supra carbones igni candentes continenter follibus persiantur . cum vero cineri aërio magis similem colorem fuerint naeti, aufer, atque repone. vim habet hæc adstringendi,

stringendi, caua explendi, & cruenta agglutinandi.

Samia vero terra anteferenda est, quæ candidissima est, levis, tangenti linguæ glutinis modo adhærescens, succosa, mollis, friabilis: qualis est quam quidam collyrium vocant. eius duæ sunt species, ea quæ modo est dicta, & altera quæ Samius nominatur: estque hæc glebosa, & cotis modo densa. Vritur, lauatürque ut Eretria, & eandem vim habet. sanguinis reiectiones sistit, & cum balauftio datur mulieribus fluore veratis. Testium & mammarum inflammationes ex aqua & rosaceo illita sedat: sudoresque cohibet.

Chia eligi debet candida, ad cinereum colorem vergens, ac Samiæ similis. glebosa autem est & tenuis: sed efficiendi forma differens. eandem facultatem habet, quam Samia. faciem extendit, & splendidam reddit: in eaque & toto etiam corpore colorem commendat. in balneis vero pro nitro deterget.

Selinusia vero idem efficit. præstantissima est, quæ candidissima est, & splendet, friabilis, quæque humore conspersa cito diluitur.

Cimolia quædam candida est, quædam purpurascens, & innata pinguedinem quandam habet, tactuque frigida sentitur: quam optimam esse existimandum est.

Quæ vero Pnigitis dicitur, colore quodammodo est ereetriæ similis. crassiores autem habet glebas. refrigerans, & friabilis est, si quis eam manibus cōtingat. linguæ vero ita glutinatur, ut ex ea pēdeat. eadem vi prædita est, qua cimolia, sed paulo inferiore, hanc aliqui pro eretria vendunt.

Melia terra colore cinereâ eretriam imitatur, aspera tactu, & manibus friata derafi pumicis instar crepitat. vim habet aluminis, sed minus efficacē, id quod gustu dignoscitur. modice autē linguā siccat: purūque ac coloratū corpus potest reddere pilosque extenuare, vitiliginēque ac lepras exterere. pictoribus vsui est, ut colores diutius durēt. & viridibus emplastris est accommodata. ex hac vero, & item ex aliis omnibus terris eam eligito, quæ calculis vacat, mollis, recens, friabilisque est, & quæ tacta humorem celeriter diluitur.

Ampelitis vero, quam pharmacitin vocant, in Seleucia Syriæ nascitur nigra, piecæ longos carbonēs referens, assulæ modo scissa, equabili splendore, quæ detrita accepto oleo statim liquefit, primas tenet. improbatum vero, quæ tenuis

LIBER

est, cinereæque. & quæ non liquatur. vis ei dissoluendi, refrigerandique inest. vsus eius ad palpebras cohonestandas, & capillum tingendum. utilis quoque est vngendis vitibus, antequam gemmas emittant: utpote quæ vermiculos innascentes enecet.

Lemnia terra, quam sigillum vocant, ex cuniculo quodam antri deferitur.

Gypsum vim habet adstringendi, obstruendi. sanguinis eruptiones, & sudores cohibet, epotum vero strangulando iugulat.

A

Diphrygis sunt tria genera. quoddam enim metallicum est, quod in Cypro sola nascitur. lutosum nanque extrahitur ex cæno cuiusdam inibi specus, tum in sole siccatur, mox circumpositis sarmentis vritur. vnde diphryges nomen inuenit, propterea quod & à sole, & à sarmentis propemodum frigatur. alterum quasi æris cum perficitur, subsidens, & sex est: habetque & adstrictionem æris, atque gustatum. Tertium hoc modo conâcitur. lapidem, qui pyritis vocatur, in fornacem coniciunt, vrûtque pluribus diebus calcis modo. cùmque colorem rubricæ contraxerit, eximunt, atque recondunt. Anteponendum cæteris est, quod æris gustum refert, adstringitque, & linguam vehementer exsiccatur. quod exustæ ochræ nō inest: quam qui cremant, pro diphryge vendunt.

Θ

Θείον, hoc est sulfur præstantissimum est, quod ignem non est expertum, colore splêdido, pellucido, & quod calculorum est expertum, quod vero ignem expertum est, probatur viride, & præpingue, plurimum in Melo, & Lipara gignitur.

I

Indicum alterum sua sponte nascitur tanquam spuma ex Indicis arundinibus exiens: alterum in officinis insectorū inuenitur. estque spuma purpurea cortinis innatans, quam detractam artifices siccant. optimum censetur, quod cœruleum est, succūque & leuorem habet.

Isis, hoc est ærugo rasa fit hoc modo. In cadum, similëve aliud vas acetum quam acerrimū infunditur, deinde vas æneū inuersum superponitur, aptius quidē cōuexo, sin minus, ex quo tūdo. fit autē abstersum, nullūque spiramētū habeat. post

post decimū diem operculum, quo vas obturaueras, detrahatur, insidensque ærugo deraditur. In Cypriis quoque metallis æruginem gigni ferunt: lapidibus quibusdam æs habentibus, in quibus efflorescit ærugo. adduntque per caniculæ estum è specu quodam prodire: sed illam & paucam esse, & optimam: hanc vero è specu effluentem, copiosam quidem, & boni coloris, sed vitiosam, quod lapides permultos colligerit. Adulteratur multis alijs rebus admixtis, vt pumice, vt marmore, vt atramento sutorio, pumicem, marmorque, & si milia deprehendemus, si sinistra manus pollice humore consperso, æruginis portiunculam altero atteramus: si quidem ærugo diffundetur, marmor vero, aut pumicis partes nondissipate coibunt: ac denique ex maiore attritu & humoris permissione exalbescent, quin dentibus quoque dignoscitur. nāque sincera est, lævis & non aspera illis cedit. atramenti sutorij index est ignis, si enim fissile, aut lamina ærugine adulterata illinatur, & feruente cinere, aut carbonibus alterutrum incalascit, mutabitur, rubescetque ea, quæ atramentum sutorium habebit: quod ei natura comparatum est, vt cremando talem colorem nanciscatur.

Æruginis autem quæ vermicularis dicitur, genera sunt duo: alterum fossile: alterum sic conficitur. in mortarium ex Cyprio ære, cui pistillus ex eodem ære sit coniunctus, albi acrisque aceti dimidiam heminam infundito, pistillōque tantū conterito, dum ad strigmenti crassitudinem perducatur. deinde aluminis rotundi drachmam, salisque fossilis pellucidi, aut marini quamcandidissimi, & solidi: si sal non suppetat nitri par pondus coniicito, atque in sole terito sub estu caniculæ, donec æruginis colorem, & strigmenti sordiumve cōsistentiam acquirat: denique in vermiculos Rhodiæ similes conformato ac reponito. Efficax autem, & valde boni coloris redditur, si aceti partem vnā, vrinæ veteris partes duas indas, cæteraque, vt dixi conficias, sunt qui ærugini rase gūmi admisceāt, in formāsque digerāt, quod genus vt vitiosum improbat.

Est & alia ærugo, quam aurifices mortario, pistillōque Cyprij æris, & pueri vrina conficiunt. eaque aurum ferruminant, antedicta autem æruginis genera æri combusto proportionē respondent: sed efficacius agunt. Sciendum vero est vermicularem æruginem fossilem principē locum tenere:

rasa fert secundum. ea denique, quæ sit, postremum. & tamen hæc mordacior est, & magis adstringit. aurificum autem ærugo rase respondet. Vratur ærugo, quamcunque velis, hoc modo. minutissime fracta in fictili patina imposita ignitis caræ bonibus admouetur: versatur donec se mutet, colorémque cinereū contrahat: tum refrigerata ad vsum reponitur. Nonnulli vero in olla cruda, vt supra diximus, eam comburunt: sed non profus in eundem colorem cremata mutatur.

K

Cadmia præstantissima est Cypria, quæ botryitis nominatur, densa, modice grauis, & ad leuitatem potius vergens, superficie racemosa, colore spodij, quæ contracta cinerem intus habet, & æruginosa est. huic proxima est, quæ foris cerulea est, intus vero decursus venarum onychitæ lapidi similes habet.

Est etiam alia, quæ crustosa dicitur, sectionibus quibusdam quasi zonis, cincta: quam ob rem zonitem eam vocant.

Quedam ostracitis appellatur, gracilis, & magna ex parte nigra. eaque terream, aut testaceam superficiem habet, candida vero reprobat.

Cæterum botryitis, & onychitis oculorum medicinis sunt vtilis. reliquæ ad emplastra, & sicca medicamenta cicatricem inducentia sunt accommodatæ. Cypria ad eadem facit. quæ vero ex Macedonia, Thracia, & Hispania afferuntur, improbantur. sunt qui in lapidum fodinis inueniri cadmiam asserant, falsi nimirum à lapidibus, qui sunt cadmiæ per similes, nam alius lapis ignem expertus atque refrigeratus coloré mutabit, & leuior fiet: cadmia vero nihil mutat, nisi quis per multas eam horas adurat. Fit etiam in argenti fornacibus candidior, minus ponderosa, minusque efficax. Vritur prædicta cadmia carbonibus obruta, donec pellucida fiat, & modo scorix ferri bullas emittat. mox vino Amineo extinguitur: quæ ad scabiem paratur, aceto. Alij sic exustam in vino terunt, rursúmque fictili crudo torrent, donec pumicis specië acquirat: iterúmque tritam ex vino, tertio vrunt, donec in cinerem profus redigatur, nihilque asperitatis habeat: eaque spodij loco vruntur. Lauatur in mortario trita, aqua effusa vsquedum sordēs nullæ subsistant. tum in pastillos redacta reponitur.

Cinnabæ

Cinnabaren idem esse, quod minium quidam falso existimant. nam minium in Hispania ex lapide quodam argenteæ arenæ permixto cōficitur: qui alioqui nō dignoscitur. in fornacibus autem floridum, & fulgentissimum colorem cōtrahit. in metallis vero strangulantem halitum eructat. itaque faciem vesicis obducunt, vt per illas videant, aëremque non attrahant. eo vtuntur pictores ad elegantiora parietum ornamenta. at cinnabaris affertur ex Lybia: & maiore precio venditur. tantaque est eius copia, vt vix pictoribus ad variandas picturæ lineas satis sit: profundi autem coloris est, ob eamque causam cinnabarin esse draconis sanguine plerique crediderunt.

Cisseris, hoc est pumex probatur qui levis, fistulosus, scissilis, & non calulosus est, quique teri facile potest, & candidus est. Vritur hoc modo. cape eius quantum velis, flagrantissimis carbonibus obrue. vbi igni candens sit redditus, extrahe, vino odorato restingue: iterumque incensum extingue. tertia vero vestione peracta sine vt per se refrigeretur, & ad vsum repone. Theophrastus vero auctor est, si quis in bulliens vini dolium pumicem coniecerit, feruorem statim sedari.

Corallium, quod aliqui lithodendrum vocauerunt, marina esse planta videtur: quæ profundo extracta mari duratur: tanquam offuso nobis aëre concresecat. plurimum prope Syracusas ad promontorium pachynum inuenitur. laudatissimū est rufum, coloremque antherico aut sandici saturatæ similem habet, & simili modo friabile est, & tota cōcretionem suā æquale: algæque aut fuci marini odore reddit: ad hæc ramosum, cinnamomi modo, forma fruticis. quod vero lapidosum est, concretionem scabrum, fistulosum, & inane est, vitiosum esse censendum est. adstringendi vero, & leniter refrigerandi vim habet.

Cœruleus in ærartis fodinis in Cypro nascitur. copiosior vero ex arena litorali, & in quibusdam subcauatis maris specubus inuenitur: qui est etiam præstantior. Eligendus est is, qui valde satur sit. Vritur vt chalcitis, lauatur vt cadmia. vim habet reprimendi, modice astringendi, & crustas inducendi.

Lithargyros, hoc est argenti spuma quædam ex arena fit, quæ molibditis nominatur, in fornace vsq; dū tota in ignē penitus transierit, excocta: quædam vero ex argento, quædā ex plumbo. cæteris præstat Attica. secundo loco censetur Hispana. quas sequitur ea, quæ in Dicæarchia, & Sicilia est, appellatur vero quæ flauo colore est, & splendet, chrysitis, quæ est etiam potior: liuida vero, argyritis: quæ ex argento fit, calauritis. Vim habet adstringendi, refrigerandi, occludēdi, molliendi, caua explendi, carnes excrecentes reprimendi, cicatrices inducendi. vritur confractis partibus ad iuglandium magnitudinē prunæ superpositis: & foliis ita perficitur, vt igni candescat, sordes inherentes abstergantur, & ipsa purgata reponitur. Quidam aceto, aut vino eam extinguentes terrunt: hæcque re confecta, eam reponunt. Lauatur vt cadmia, candore autem perfunditur hoc modo, sumitur argyritis, aut si hæc desit, alia, eam in partes fabarum magnitudine confractam modij Attici mensura, in fistile nouum conuicito, aquam affundito, candidi tritici par pondus addito, priuatimque pugillum hordei linteo puro, colligato, & è fistilis aure suspendito: & donec hordeum disrumpatur, coquito. deinde omnia in craterem amplioris transfunduntur, triticum abiicitur, spuma argenti manibus adhibita vi confricatur, & aqua affusa lauatur. tum excepta & siccata in Thebaico mortario teritur aqua feruente affusa, donec dissoluta fuerit. aqua excolata iterum tota die teritur, & vesperi calida aqua infusa finitur. mane colo traiecta, alia infunditur, & sic permittitur, & excolatur: hocque ter in die fit per dies senos: postea vero ad singulas spumæ argenti minas additis quinque salis fossilis drachmis, affusâq; aqua calida ter die teritur: & addita aqua excolatur. cum in albuerit, calidam aquam infundens idem facito, donec fæculinam prorsus deposuerit, demum ardentissimo sole siccata, humore prius abiecto reponitur. Quidam salis pondo, spumæ argenti tantundem in sole ex aqua terunt continenter mutantes, dum candor ei accedat. Lora videtur oculorum medicinis conuenire, ad fœdas cicatrices, & facies rugis, & maculis plenas facere.

Lapis Phrygius, quo insectores in Phrygia vtuntur, præstat.

stantissimus est pallidus, modice grauis & inæquali concretionem coloris. candidas siquidem cadmiæ modo venas habet. Vritur autem hoc modo. vino optimo perfusus, viuifque carbonibus obrutus follibus assidue perflatur, donec mutato colore fuluescat: rursus extractus eodem vino restinguitur. iterumque ad carbones admoneto, atque idem facit: eumque tertio vrito. sed animum attendito, ne frietur, & in fuliginem euanescat.

Lapis pyrites species est lapidis, à quo æs conficitur. eligi debet, qui eri sit similis, & facile scintillas emitat. sic vrenus est. melle irrigatur, mollibus carbonibus imponitur, follibus continuo perflatur, donec fuluum colorem acquirat. alij in multos carbones igni candentes lapidē copioso melle perfusum deiciunt, & vbi ad fuluum vergere colorem coeperit, extrahunt: statumque cinerem disiciunt, & rursus non perfusum vrunt, donec totus æqualiter fragilior fiat. sepe enim sola tantummodo superficies vritur. ita autem crematus, siccatusque reconditur. si loto opus sit, vt cadmia lauandus, quidam vero hunc ita crematum diphryges vocant.

Lapis Afsius probatur, qui pumicis colore, fungosus, leuis, & friabilis sit, venasque in profundo luteas habeat. eius fios est falsugo summo lapide insidens, tenui compage, colore cum albo, tum pumici simili, ad luteum vergente. Lingux autem admotus eam leniter mordet. Fiunt ex hoc lapide folia, in quæ podagrici pedes mittentes iuuantur. fiunt etiā pulueres carnem exedentes. corporaque carne onusta, crassaque extenuant in balneo pro nitro illiti. si lauare hos quispiam velit, cadmiæ modo lauabit.

Lapis hæmatites optimus est, friabilis, in se ipso durus, saturatus, æqualis, nullius sordis particeps: nullisque lineis variatus. vim habet adstringendi, aliquantulum calfaciendi, attenuandique. Vritur perinde, ac lapis phrygius, sed nullo vino perfunditur. modus vstionis est, vt modice leuis fiat, & bullis intumescat, sunt qui eum sic adulterinum faciant. densam, rotundamque Schisti lapidis glebam, quales sunt quæ radices eius appellantur, in fictilem vrceum, qui cinerē feruentem contineat, obruunt. vbi paululum dimiserint, eximunt, attritumque in cote probant, si hæmatitæ colorē duxit. si ita sit, reponunt, sin minus, iterum in cinere cōdunt: & subinde conspiciunt, & periculum faciunt. nam si diutius in

eo cinere relinquatur, colorem mutat, moxque diffunditur. Vitiatus deprehenditur, primum lineis, quas pectinum modo per longitudinem diuisas habet, hæmatites vero eas habet, vt fors tulit: tum colore, quem hic floridum reddit, hæmatites vero profundior, & cinnabari similem. Inuenitur etiam in Sinopica rubrica: itémque in magnete lapide permultum combusto hæmatites fit, qui vero per se nascitur, in Aegypto inter metalla prouenit.

Lapis Schistos, hoc est scissilis, in Iberia Hispaniæ gignitur. Laudatissimus est, qui croci colorem emulatur, etque friabilis, & suapte natura bene scissilis. concretionem vero, & mutuo linearum, quas pectinum modo habet, discursu, ammoniaco sali similis videtur.

Gagates probatur, qui celeriter accenditur, & odorem bituminis reddit, niger plerumque est, squalidus, crustosus, & valde levis. Nascitur in Lycia, inueniturque prope ostia fluminis in mare exeuntis, flumen autem Gagas nominatur.

Thracius in Scythia nascitur in fluuio, qui Pontus vocatur. eadem ei vis, quæ Gagatæ, traditur aqua accendi, oleo restingui: quod etiam in bitumine accidit.

Magnes optimus est, qui ferrum facile trahit, colore ad cæruleum vergente, densus: & non admodum grauis. vim habet crassos humores educendi, si cum aqua malsa ponderis trium obolorum detur, quidam hunc vrentes pro hæmatite vendunt.

Arabicus lapis maculoso ebori similis est.

Qui vero Galactites dicitur, hoc vocabulo gaudet, quod lacteum succum ex se mittat: cinerei tamen coloris est, ac gustu dulcis, ad oculorum fluxiones, & vlcera vtiliter illinitur. is in aqua tritus pyxide plumbea reconditur, ob vim glutinosam, quæ in eo inest.

Melitites est in omnibus galactitæ similis, hoc tantum differt, quod dulcissimum succum emittit. facit ad eadem, ad quæ galactites.

Morochthus, quem aliqui galaxiam, aut leucographida vocant, in Aegypto nascitur. hoc lapide, quoniam mollis est, & facile diluitur, linteorum artifices ad candorem linteis indendum vtuntur.

Lapis alabastrites, qui onyx vocatur, crematus resina aut pice assumpta duritias discutit, stomachi dolores cum cera-

to mitigat:gingiuâsque comprimit.

Lapis vero, qui Vettenus in Aethiopia nascitur, est subui-
ridi colore, iaspidem imitans. cum vero diluitur, lacteus vi-
detur. vehementer autem is mordet.

Iudaicus in Iudæa exoritur, glandis effigie, candidus, for-
ma quam elegantissima, lineis inter se æqualibus, veluti tor-
no factis distinguitur. is solutus nullam qualitatem gustu
affert.

Amiantus in Cypro nascitur, alumini scissili equalis: ex
quo, utpote flexili, telas faciunt, coniectus autem in ignem
ardet, sed minime crematus exit splendidior.

Sapphirus lapis potui datus ad ictus scorpionum facere
existimatur. contra internas quoque ulcerationes bibitur:
omniâque in oculis excrementa, itémque vuas, & pustulas
reprimit: & ruptas eorum membranas agglutinat.

Lapis Memphites ad urbem Memphin inuenitur, calculo-
rum magnitudine, pinguis, versicolorque. Aiunt húc tritum
& illitum locis, quæ vrenda aut secanda sunt, sine periculo
sensum eis adimere.

Selenites lapis, quem aphroselenem, hoc est Lunæ spumâ
aliqui nominât, quia noctu in Lunæ incremento reperitur,
in Arabia nascitur, candidus, pellucidus, levis.

Iaspis lapis, alius smaragdi colorem imitatur, alius crystal-
li, pituitę similis, alius aërius, fumosus alius, veluti fumo de-
nigratus, alius lineis albis, resplendentibus præcingitur: alius
terebinthinæ similis dicitur: alius calaino gemmæ colore si-
milis. omnes amuleta esse creduntur, quæ alligantur: quæque
femoribus appensa partum accelerent.

Ophites lapis alius est grauis, & niger: alius cinerei colo-
ris: alius punctis variatus, alius lineas candidas habet. omnes
alligati cõtra serpentum morsus, & capitis dolores profunt,
qui vero candidas habet lineas, priuatim lethargo, & capitis
doloribus auxiliari perhibetur.

Lapides, qui in spongiis comperiuntur, cum vino poti, la-
pides, qui in vesica sunt, confringunt.

Ostracites lapis testæ similitudinem gerit, éstque crusto-
sus, hoc ad pilos euellendos pro pumice mulieres vtuntur.

Smyris lapis est, quo gemmas annularij extergunt. is in sa-
mia terra inuenitur.

Lapis quo aurum flantes ad leuigandum, & splendorem

inducendum vtuntur, probatur qui candidus, grauisque est.

M

Melan, hoc est atramentum quo scribimus, ex thedarum collecta fuligine conficitur, singulis libris gummi ternæ fuliginis vnciæ miscentur. Fit etiam ex fuligine resinæ: & fuligine pictorum. sumitur autem fuliginis pictorum mina, gummi sesquilibra, glutinis taurini vncia vna, oboli duodecim, atramenti sutorij denarius, & oboli tres.

Melanteria præstat cæteris, quæ sulfuris colore est, lævis, æqualis, pura, & quæ contactu aquæ statim nigrescit. vim habet adurendi, sicut etiam misy.

Miltos, hoc est rubrica Sinopica, præstantissima est dēsa, gravis, iecoris forma, calculorū expers, concolor, valde fusilis cum diluitur, in Cappadocia colligitur. Fertur in Sinopē urbem, in eaque vānit: vnde etiam cognomen accepit,

Quæ vero fabrilis dicitur, est in rebus omnibus Sinopica inferior. optima est Aegyptia, & Carthaginienſis, lapidūque expers, & friabilis, gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem spectat, ochra cremata, & in rubricam degenerante.

Misy anteponendū est Cyprium, auri simile, durum, quod friando auri colorem æmulator, & stellæ modo splendet. vim & vſtionem cum chalcitide eandem habet: nisi quod pſoricum ex eo non fit: excessūque ac defectione differens. Aegyptium vero efficacia præstat cæteris, sed ad medicamenta oculorum est supradicto multo inferius.

Molibdos, hoc est plumbum ita lauatur. aquam in plumbeū mortariū coniicito, & plūbeo pistillo tandiu terito, donec aqua nigra, & feculēta reddatur. per linteum eā traicito aquā superfundēs, vt quod detritū est, totū trāsfundatur. idque iterū facito, donec satis tibi esse videatur. finito, vt quod lotum sit, confidat, aquā effunde, aliam adijce, laua vt cadmiā, quo vsque nihil nigri superſit, & in pastillos redactum repone. quidā purum plumbum lima deterentes in lapideo mortario, pistillo lapideo terunt, aut manibus cum aqua adiecta fricant, donec nigrescat. mox vbi confederit, effusa aqua, in pastillos cogunt. quod enim diutius cōfricatur, cerussæ simile fit. Alij scobi lima detrītę parum plumbaginis addunt: aiūntque plumbum ita lotum esse præstantius.

Cre-

Crematur vero ad huc modum. plumbi laminas quam tenuissimas in nouum fictile composito, inspersoque sulfure, alias plumbi laminas superponito, rursusque sulfur inspergitur: idque identidem facito, donec fictile impleueris. tum succendito, accenso autem plumbo, ferrea rude versato, donec in cinerem perfecte redigatur, nihilque plumbeum appareat. auferto deinde, naribus occlusis: noxius enim est halitus. lauandum id est, ut cadmia, & reponendum. vim eloti plumbi habet: sed efficacior.

Molybdæna, hoc est plumbago, probatur argenteæ spumæ æmula, flaua, modice splendens, fulua cum teritur: cocta cum oleo iecoris colorem trahit. vitiosa est quæ aërem, aut plumbi colorem præfert. ex auro, & argento conficitur. Est etiam quædam fossilis ad Sebastiam, & Corycum inuenta, in quo genere præstat ea, quæ non habet recrementi speciem, nec lapidosa est: flaua vero est, & splendens. vim habet spumæ argenti, & recremento plumbi similem: eodemque modo lauatur, & vitur. aptior hæc emplastris, quæ liparæ dicuntur, & iis, quæ non mordent, vtilius miscetur. carnem creat, vlcera ad cicatricem perducit. abstergentibus tamen medicamentis non conuenit.

N.

Nitrum præferendum est, quod leue, roseo colore, aut candido est, perforatum spongiæ modo. est autem huiusmodi id, quod ex insulis affertur.

Nitri spuma optima esse videtur quæ leuissima est, crustatæque habet, ac friabilis est, & subpurpureo colore, & spumosa, & mordens: qualis ex Philadelphia Lydiæ affertur. Aegyptiæ secundus locus datur. Quin & Magnesiæ Cariæ gignitur. Vires & vitionem & hæc & nitrum sali pares habent. Quidam hæc carbonibus igni candentibus vitunt, subiecta prius testa noua, donec incandescant.

II

Pompholyx specie differt à spodio, genere vero non item: siquidem spodium nigricat, & est plerunque ponderosius: ac festucis, pilis, & terra plenum, ex ærariis officinis, fornacibusque veluti derasum, & earum pauimenti purgatio. Pompholyx vero pinguis est, & candida: & item leuissima, ut etiam

per aërem volitare possit. optima habenda est Cypria: quæ aceto macerata, æris halitum ex se mittit. colore æruginis aliquantulum, cœni sapore. siquæ fraudis expers flagrantibus carbonibus efferuescat, aërium colorem contrahet. his autem notis est diligenter attendendum. nam à quibusdā adulteratur glutine taurino admixto, agnitis pulmonibus, aut marinis combustis grossis, & quibusdā aliis consimilibus. sed facile dignoscitur. siquidem in his probandis nihil eorum, quæ dicta sunt, inuenietur.

Lauanda communiter pōpholyx hoc modo est. puro linteo mediocris raritatis pompholyga aut aridam, aut aqua maceratam colligato, in peluim aqua pluuiā plenā coniicito, & aqua identidem proluito, huc atque illuc linteolum alligatum agens. sic enim quod in ea limosum, vtilēque erit, effluet: totum vero sedimentum in linteo remanebit. finito postea residere, & aquam cum cinere colis traicito: & noua aqua infusa agitato, & effundito: totiesque id facito per colum traiciens & effundens, donec nihil arenosum subsidar. postremo vero aquam exprimito, & siccatum cinerem repōnito. si vero cinerem cremare oporteat, eā diligenter tritam aqua consperges, & in pastillos redactam in fictile nouum indito: subiectisquē leuibus carbonibus orbiculos continuo versabis, donec ficci, & igniti reddantur.

Sciendum quoque est, ex auro, argento, plumbōque fieri spodium: & post Cyprium, maxime commendari plumbum.

Quoniam vero sæpe deest spodium, antispodia quæ parē vim habēt, & nō mediocri vsui sunt, necessario & quæ, nam sint, & quo modo sumi debeant, ostendemus.

Folia itaque myrti cum floribus & baccis immaturis in ollam nouam coniecta, indito operculo, quod continua foramina habeat, in fornacem figulorum demittito. cum fictile coctum fuerit, in crudum alterum fictile transferro, & iterum affato. vbi vero hoc quoque fictile fuerit affatum, extrahere, laua, vttere. Simili quoque modo sumito coliculos agrestis oliuæ: sin secus, satiux cum suis floribus, aut mala cydonia dissecta, & à quibus ossa fuerint detracta, aut gallas, aut immatura mora in sole prius siccata, aut lentiscum, aut terebintum, aut cœnanthē, aut rubi tenera folia, vt buxi comam, aut eam, quæ pseudocyperus dicitur, cum flore. alij ficulneas frons

frondes in sole prius siccatas eodem modo parant: alij glutinum taurinum, alij succidam, asperamque lanam pice liquida, aut melle irrigatam pari modo cremant.

Σ

Sandaracha eligenda est saturata & ruffa, floridæque, & pura, & quæ colorem cinnabaris præ se ferat: quæque sulfuris halitum redoleat.

Scoria argenti, hoc est recrementum, quod etiam helcysma vocant, habet eandem vim, quam plumbi recrementum possidet.

Spongias aliqui mares appellauerunt tenuibus foraminibus, densasque. duriores autem tragos nominauerunt: sceminas vero eas, quæ contra essent affectæ. cremantur ut alcyonium. Candidæ vero fiunt eæ, quæ molliissimæ sunt, per æstus salis spuma in petris herente conspersæ, & in sole detentæ, quodque in eis cauum est, sursum spectet, deorsum vero qua fuerunt abscissæ. si vero cælum serenum fuerit, & salis spuma, aut marina aspersæ ad lunam teneantur, fiunt candidissimæ.

Stibium præstantissimum est quod splendet, & fulget: & cū fragitur, crustosum videtur, nihilque terrei, aut sordium habet, & facile frangitur. hoc alij platyophthamon, alij labrafon vocauerunt.

Crematur Stibium crusta ex farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec crusta in carbonibus abeat. ab igni emotum lacte mulieris, quæ maræ peperit, aut vetere vino restinguitur. Vritur etiam succensis carbonibus perflatum, donec igni deflagret. si enim plusculum vratur, in plumbum transit. Lauatur, ut cadmia, atque æs. sunt qui ut plumbi recrementum lauent.

Stypteria, hoc est aluminis sunt plura genera: ad medicinam vero adhibentur hæc, scissile, rotundum, & liquidum. inter quæ scissile præstantissimum est, & in hoc genere, quod recens, candidissimum, radicum expers, mirum in modum adstringens, lapide vacans: nec modo glebæ, aut assulæ compactum, sed singillatim quasi in capillamenta quædam canescentia dehiscens. Lapis quoque huic alumini similis inuenitur, qui quoniam non adstringit, gustu discernitur.

In rotundo alumine, quod ita manu est factum, improbat: idque ex forma cognoscitur. sumendum autem est id,

LIBER

quod suapte natura rotundum est, estque bullarū instar, sub-
candidum, & valide adstringens: quodque nonnihil palloris
cum quadā pinguedine habeat. præterea vero calculorū ex-
pers, & friabile, quod denique Aegyptium sit genere, aut in
Melo insula natum.

In liquido vero præstat id, quod est maxime pellucidum,
lacteumque, & æquale, & ex omni parte succū habeat. quod-
que lapidosum non sit, & caseum redoleat. Id vero est cen-
sendum, scissile esse rotundo efficacius. Cremantur autem &
assantur, ut chalcitis.

Sory melanteriam esse quidam falso putauerunt. est enim
sory sui generis, magisque virosum, & nauseā ciet. Aegyptiū
cæteris excellit: quodque cum frangitur, nigrius apparet, &
in multa foramina dehiscit, subpingueque est, & præterea
adstringens, & in deglutiendo, atque olfactu virus olet, sto-
machumque subuertit. Cæterum in his fere omnibus, & item
in aliis, quæ vstionem non sunt experta, crematis potentiora
sunt existimanda: præter salem, fecem, nitrum, calcem, aliāque
cōsimilia, quæ cruda, vi remissiore sunt prædita: quæ crema-
ta, efficaciora, & perseverantiora redduntur.

T.

Τεξ, hoc est fex, maxime ex vino vetere, Italico: sin minus
ab alio consimili eligenda est. fex enim aceti est acriore vi
prædita. Crematur ut alcyonium, ante diligenter siccata. Sūt
qui noua testa igni largo cremant, donec altius tota incen-
datur. alij fecis glebā ignitis carbonibus obruētes idē faciūt.
legitimæ vstionis signo erit albus, aut aërius corporis ipsius
color: & cum linguæ admota eā quasi vrit, aceti fex eodem
modo crematur. vim adurendi, adstringendique habet. re-
centi fece vtendum est: siquidem cito vis eius efflatur. quo-
circa operculo occludenda est, & non nisi in vasculo adser-
uanda. Lauatur pompholygis modo.

Y.

Υδραργυρος, hoc est argentum viuum, sit ex minio, quod
falso cinnabaris dicitur. in fictilem patinā ferream concham
habentem cinnabarin coniiciunt. calyce concham tegunt
argillāque illinunt: & carbonibus succendunt. nam fuligo
quæ calyci inhaeret, derafa argentum viuum est. quin etiam
inue.

inuenitur in argenti fodinarum tectis in guttas concretum seruatur in vitreis, aut plumbeis, aut stanneis vasculis. aliam nanque materiam exest.

X.

Χαλκός κικαυμίνες, hoc est æs cōbustum probatur rubrum, & quod in attritu cinnabaris colore est, nigrum vero, magis quam par est, crematum fuit. Fit autem ex clauis nauium solutarum fictili crudo compositis asperso sulfure cum pari falsi portione, alternisque his inspersis fictili operculum adhibetur, & luto figulorum oblinitur, & in fornacem demittitur, usque dum plane assetur. hoc cum hydromelite porum, aut cum melle delinctum, aut illitum vomitus ciet. Lauatur porro, vt cadmia, quater in die aqua commutata, donec nihil splendoris ei supersit. Eius vero recrementum eodem modo lauatur, habetque eandem vim, sed tamen imbecillio rem.

Chalcuanthos, hoc est flos æris, quem aliqui veteres, pse-gma hoc est resegmen vocauerunt, optimus est friabilis, in attritu rufus, milij forma, grauis, modice splendens, delinata æris scobis expers: qua fit adulterinus. quod deprehenditur, cum dentium attritu ramenta dilatantur.

Chalculepis, hoc est squama æris laudatissima est quæ ex Cypriis officinarum clauis excussa, crassaque est, & helitis à clauis ducto nomine appellatur. Improbatur vero, quæ ex albo cre confecta tenuis est, atque imbecilla: quam utpote tenuem, & inualidam reiicimus: eamque probamus, quæ crassa, fuluaque est, & quæ aceto inspersa æruginem contrahit. Lauatur autem ad hunc modum. puræ æris squamæ siccae sexlibram in pilam cum limpida aqua coniecto, manu diligenter misceto, donec squama subsidat, auferto deinde quæ subsederunt, effusaque priore aqua, aquæ cœlestis cyathum superinfundito, diducta manu vehementer squamam cum pila confricato, quasi eam perpolias. cumque lentorem quandam coeperit emittere, aqua sensim usque ad sex heminas affunditur valide confricando, & squamam per pilæ latera conuertendo valide cōfricabis. tū omnibus colo traiectis, quod defluxit, in pyxidem rubri æris seruato. est autem id veluti squamæ flos: viribusque efficax: & ad oculorum medicinam accommodatum. reliqua pars imbecilla est, quod superest pari modo lauatur, donec nullum lentorem ex se mittat. po-

stea vero linteolo opertum biduo quiescere finitur. tum effusa extante aqua siccatur, & in pyxide reconditur. Quidā æris squamam, vt cadmiam lauant, atque reponunt.

Squama vero, quam stomoma vocant, habet eandem vim, quam æris squama: eodémque modo lauatur, & reponitur in aluo tamen purganda est, quàm squama æris, inferior.

Chalcanthum, hoc est atramentum futuriū, genere vnum, idémque est. humor enim concretus est. specie vero tres habet differentias. Vnum humoribus in cuniculos quosdam stillando colatis concrefcit, quam ob rem ab iis, qui Cypria metalla tractant, stillatitium vocatur: alterum copiose exercitatum in speluncis inuenitur: postea in fossas transfusum cōcrefcit: quod concrefcens proprie nominatur. tertium vero decoctum appellatur: sitque in Hispania: sed inutile & viribus infirmis. hoc autem modo parant, id aqua diluētes coquant: tum in cisternas transfundūt, ac residere sinunt. hoc certis diebus concrefcit in multas diuisum formulas tesserarum instar, vix modo inter se cohærentes, præstantissimum censendum est cæruleum, graue, densum, purum, & pellucidum: quale est stillatitium, quod ab aliis lonchoton appellatur. secundas fert id, quod concrefcens vocant. coctum vero tingendo, & denigrado esse aptius cæteris videtur: ad vsum vero medicinæ infirmus esse reliquis experiētia nos docuit. Crematur autem, vt mox de chalcitide dicemus.

Chalcitis antefertur aliis, quæ æris specie præ se fert, friabilis, calculorum expers, & non vetus: quæque fibras oblongas, fulgentesque habet. ex ea fit quod pforicum vocat: duabus eius partibus vni parti cadmiæ additis: & ex aceto tritis. hæcque omnia in fictile coniecta, & fimo obruta per cuniculæ ardores 40. diebus dimittuntur: siquidem ita maiorem acrimoniam acquireret. eadémque potest, quæ chalcitis. quidam pares vtriusque portiones mistas ex vino terunt: & eadem faciunt.

Crematur fictili nouo chalcitis viuis carbonibus superposito. modus vstionis in humidioribus est, dum bullas excitare desierit, & perfecte inaruerit. in cæteris vero, dum mutata in magis floridum colorem fuerit. cum enim rubricæ colorem in profundo contraxerit, auferenda ab igni est: infidentesque sordes flatu sunt pellendæ, & ipsa reponenda. torretur etiamnum perflatis carbonibus donec modice palleat:

aut

aut fistili prunis candentibus subiectis, subinde versata donec igni conflagret, & colorem mutet.

Chrysocolia laudatissima est Armeniaca, porri colorem usque ad satietatem reddens. secundo loco censetur Macedonica: hanc sequitur Cypria. quo in genere præfertur pura; damnatur vero quæ terræ, calculorumque plena est. Lauatur antedicta ad hunc modum: trusam in pilam conice, & affusa aqua manu diducta ad pilam valide fricato. mox ubi confecerit, percolato. & alia aqua affusa, iterum fricato, idque identidem facito donec pura, sinceræque reddatur. tunc in sole siccatam reponito, atque vitiorum si cremare eam velis, sic facito. tere ex ea, quod satis sit, patinis impone, carbonibus admovento: & alia facito, quæ supra diximus.

Psimmythion, hoc est cerussa, fit hoc modo. in dolium latioris, aut fistile labellum acerrimum acetum infundito: subiectæque arundinea tegete ori fistilis, plumbeam laminam superimponito, & velamina adiecito, ne acetum per halitum expiret. Vbi resoluta fuerit, defluensque deciderit, humorem purum, & in summo fluitantem per colum traicito. quod vero limosum subsederit, in aliud vas transferendum, & in sole siccandum, & mola trusatili terendum, aut probe læuigandum, cribrandumque. postea quod duri superest, in tenues partes redigendum, & cribrandum: hæcque vicissim, tertio, & quarto facienda. præstantius autem est id, quod prius fuerit cribratum, id quod etiam ad oculorum medicinam adhibetur: secundum locum tenet sequens, & cætera deinceps. Quidam in medio vase ligna suspendunt, & sorde derasa imposita, ne acetum contingat, ori operculum indentes dimittunt. post aliquot dies operculo ablato intuentur. ubi resoluta materies fuerit, reliqua omnia, ut dictum est, sunt. si quis in pastillos velit redigere, aceto acri subiget, & ita in pastillos digestam in sole siccabit. hæc tamen est iuo tempore peragenda sunt. ita enim & candida, & efficax redditur. fit etiam hyeme, vrceis supra balneas impositis. nam calor ascendens, idem quod sol, præstat. Laudatissimam fieri putant Rhodi, aut Corinthi, aut Lacedæmone. secundo loco censetur, quæ ex Dicæarchia affertur. Torrenda vero est ad hunc modum. tritam cerussam ignitis carbonibus fistili

LIBER

nouo, ac præsertim Attico imposito, & assidue versato, cūque cineris colorem contraxerit, auferto, refrigerato, vtitor, si cremare eam velis, in nouam patinam cauam coniicito cerussam tritam: carbonibꝯque superpositam rudicula misce-to, donec colorem sandarachæ similem duxerit: tum aufer-to, & vtitor. quæ ita confecta est, ab aliquibus sandyx nomi-natur. Cérussa lauatur, vt cadmia.

Ω

Ochra eligenda quæ leuissima est, & ex omni parte lutea ad satietatem vsque, calculorūque expers, & item friabilis, & genere Attica. est autem & cremanda, & lauanda non se-cus, quam cadmia.

FINIS LIBRI DECIMITERTII.

ORIBASII MEDICI-

NALIVM COLLE-

CTORVM,

LIBER DECIMVSQVARTVS.

Hoc nobis loco non est propositum formas simplicium medicamentorum conscribere, cum eas accurate Dioscori-des nos docuerit: neque etiam singulas cuiusque actiones recensere. siquidem de eis copiosius agetur, cum de compo-nendis medicamentis, deque morbis curandis loquemur, vbi vsus postularit. nunc vero omnium simplicium medicamen-torum facultates vniuersales duntaxat memorabo.

Ex Galeno, de nominum distinctione.

Cap. 1

Numquodque corpus aut calidum, aut frigidum, aut siccum, aut humidum quan-doque suapte natura & dicitur, & appa-ret: quandoque vero, quia aduentitiā qua-litatem acquisiuit. Nos autem dicere con-sueuimus id quod suapte natura tale est, primo, & per se, & ex se, & potestate tale esse, atque appare-

re: quod vero aduentitiâ qualitatem contraxit, id ex aliquo accidenti esse tale, atque apparere. Quæ vero propria natura aut calida, aut frigida, aut sicca, aut humida esse dicimus, alia talia esse actione, alia potestate pronunciamus. in quo id quod potestate nunc dicimus, differt à superiore. nam ea potestas accidenti opponebatur, hæc vero actioni. Ceterum ex iis quæ actione dicuntur, aliud absolute calidum, frigidum, ve, aut humidum, aut siccum dicitur, vt elementa: aliud pro superante facultate, vt homo, & equus, & omnino cetera animantia: aliud collatum cum eo quod in eodem genere, eadêmeque specie est temperatum: qualis est leo homini comparatus: homóque florentis ætatis cū puero: aliud cum quocunque fors ferat, vt Dion cum Theone. Quinetiam quæcunque potestate talia, aut talia esse dicuntur, necesse est vt singula ita nominentur, tanquã ad id, quod actione dicitur, referãtur: vt quod facile acceditur ad id, quod actione absolute calidum est: animalia vero calfacere, ad id quod excedit & superat, referendo. Eadêmeque ratione id quod hominem calefacit, tanquam homo sit potestate calidus: quod bouem, aut equum, tanquam bos aut equus tales potestate sint. itémque hoc illi homini, illud vero illi calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum esse, id est illius vnius naturæ comparatum.

De differentia medicamentorum.

Cap. 2.

Varia est medicamentorum natura, nam vel qualia sumpta sunt, talia quoque permanent, & vincunt, corpúsque mutant eo modo, quo id cibos: hæcque cum vniuersæ substantiæ sint contraria, prorsus venena sunt, & animantis naturam corrumpunt: aut mutationis initium ab animalis corpore sumentia, inde putrescunt, & corrumpuntur, deinde corpus vna putrefaciunt, vnâque corrumpunt, quæ venena quoque sunt. est etiam tertia medicamentorum species, quæ corpus calfaciunt, veruntamen nihil mali afferunt, est & quarta eorum, quæ & agunt aliquid, & patiuntur: sed tandem vincuntur, planéque assimilantur. quibus accedit, vt & medicamenta, & alimenta sint.

De usu medicamentorum.

Cap. 3.

Vtuntur plerunque medicamentis homines ob id soli, vt

L I B E R

vel refrigerent, vel calfaciant, vel siccent, vel humectent, vel horum aliquid coniuncte faciant. quandoque vero, vt quod supra modum laxatum est, contendant, & contrahant, vel quod intensum est laxent, vel quod est condensatum rarū faciant, vel rarum condensent: vel durum emolliant: vel immodicam mollietē ad duritiā reuocent: vel plenum inaniant, vel inane impleant: vel denique vt aliquid huius generis agant.

Ad temperatissimam naturam omnia esse dirigenda.

Cap. 4.

Medicamenta, quæ mediæ naturæ sunt, quæque in vtrunque partem parum vergunt, interim calfacere, rursusque refrigerare videbuntur: interim vero, nec calfacere, nec refrigerare, sed corpora, sicut acceperunt, ita etiam conseruare, cum enim affecta corpora variis modis disponantur, id quoque quod afficit, non eodem agere modo videtur, ex quo planum est, neque oleum, neque rosaceum, neque chamæmelum, neque lini semen, neque anethum, neque scæniagræci farinam, neque triticeam, neque alia sexcenta, quæ partim exquisitè mediā temperiē sortiuntur; partim ab ea parumper recedunt, eandem perpetuo actionem esse editura. Iam rosaceum exuitos sui caloris tepore refrigerat: argentes vero modicum etiam calfacit, id quod est tepidi caloris munus: quemadmodum balneæ quoque calfaciunt rigentes, & estuantes refrigerant. Ergo ad temperatissimam naturam animum aduertere, ad eamque omnia dirigere oportet. Esto ergo corpus temperatissimum regula facultatis medicamentorum: quodque simile illius temperiei caliditatem accendit, temperatum nominetur: etiam si senem refrigeratū maxime excalfacere videatur, quod vero calfacit aut refrigerat huiusmodi corpus, illud quidem quod calfacit, calidū, quod refrigerat, frigidum appelletur.

De differentia, & facultate, quæ in succis est.

Cap. 5.

Succi, qui tum in singulis plantis & animalibus, tum in terra comperiuntur, cum plurimi sunt, tum vero speciebus facile comprehendi non possunt. gustus vero eorū diuersos Plato esse octo numero censuit, nominatque tum austerum, quem

quem nos adstringentem vocamus, tum acerbum, tum vero nitrosum, tum amarum, tum falsum, tum acrem: deinde acidum, postremo dulcem. Theophrastus vero pinguem eisdē adiunxit. Ergo quod adstringens, acerbūque est, terrestre, frigidū esse fuit ostensum: acidū vero, tenuium partium esse, & frigidum. quod vero absque aliqua insigni qualitate frigidū est, aqueum id frigidūque esse, amarum terrestre, tenuium partium, ita etiam quod nitrosum est, acre vero, esse feruidū: falsum vero, terrestre, & calidū sed nondum feruidū. Eodēque modo dulce, calidum quidem, sed nō adurens, quæ oleosa sunt, aquea & æria sunt omnia. Actiones quoque ex eorū temperie, consequuntur. nam adstringens, acerbūque cogit, stipat, densat, repellit, & incrassat, & ante hæc omnia refrigerare, & siccare aptum est: & quandoque etiam stuporem dentium quem vocant, inducere. acidum vero secat, diuidit, attenuat, obstructionem expedit, & absque calore expurgat. acre vero par quidem acido est in attenuando & expurgando, sed tamen ab eo differt, quod acidum refrigerat, acre calfacit, itēque illud repellit, hoc attrahit, & euocat. Eodēque modo amarum & nitrosum meatus expurgant, abstergent, attenuant, secantque humorum crassitudinem, nec euidenter calefaciunt. quod vero aqueum frigidūque est, spissat, sistit, contrahit, condensat, stuporēque & mortem parti inducit. acre autem attenuat, expurgat, euocat, rumpit, attrahit, & crustas inducit: falsum vero cogit, stringit, sale cōdit, & citra insignē calorem, aut frigus siccant. dulce laxat, concoquit, mollit, rarefacit. oleosum denique humectat, mollit, atque relaxat.

De vaporibus.

Cap. 6.

Quæ odorata sunt, ea omnino sunt calida. odorum nanque copia à calore prouenit, at non protinus quicquid odoratum est: id suaue est: propterea quod non omne est accommodatum spiritui, qui cerebri ventriculis continetur. quemadmodum enim saporum, qui sub linguam cadunt, aptissimi sunt dulces, qui nō apti sunt, multas sunt naſti differētiās: ita vapores qui spiritui cerebri sunt familiares, iidē & grati & suaues sunt: qui vero nō familiares, non paucis inter se differētiis dissident. nō omnibus tantē, perinde ac saporibus imposita sunt nomina. dicimus enim aliquid acidum, acremque

odorem habere, at auterū, aut acerbum, aut falsum, aut amarum, non item, sed his duabus appellationibus pleraque eorū quæ sub odoratum cadunt, comprehendimus, vt benevolentia, & graueolentia nominemus. ac benevolentia ad proportionem eorum, quæ lingue sunt dulcia: graueolentia vero ad eorum, quæ dulcia non sunt, totum enim hoc genus in saporibus vno appellari nomine non potest. à corporibus autem non odoratis aut omnino parum defluere videtur, aut quod mensuræ eorum molis nō respondeat, quemadmodum in iis, quæ exquisitè falsa & acerbæ sunt. exquisitè vero cum tale, aut tale quidpiam dico, sincerum, & quo ad eius fieri potest, alterius qualitatis expers intelligo. crassa nanque vtrisque est substantia, & præterea, acerborum est frigida. ex quo veri simile est, quod ab his defluit, paucum esse & crassum, & mole sua terreum, & proinde per inspirationem in cerebrū non incidere. quam ob rem de sensibilibus temperie non ita tuto ex odore, sicut ex gustu iudicamus. nam quæ vacant odore, crassæ essentia: sunt: quæ vero in eis sit vis frigoris & caloris, non constat. quæ autem odorata sunt, tenuium illa quidem sunt partium, & calida: at quantum tenuitatis, calorisque habeant, non iam discernitur. Præcipua autem causa, quam ob rem in odoratis nihil euidens de eorum temperie iudicetur, est inæqualitas naturæ, de qua sæpenumero diximus, vbi corpora ex dissimilibus inter se particulis cōstare demonstrabam.

Ex coloribus quoque faciendam esse coniecturam de simplicium medicamentorum temperie.

Cap.

7.

Ex coloribus quoque aliquam facere coniecturam de medicamentis simplicibus licet. in vnoquoque enim genere aut feminis, aut radicis, aut succi ex colore indicationem quandam sumere possumus: vt in cepa, scilla, & vino. quæ quanto albidiora fuerint, tātō minus erunt calida. quæ vero subflaua & fulua, calidiora. idem in tritico, milio, ochris, fæselis, cicere, iridis radice, asphodelisque, & aliis compluribus vsu venit. in quoque enim genere plerumque fit, vt quæ fulua, & flaua, & rubra sunt, albis sint calidiora. itaque si hinc quoque de medicamentorū facultate cōiectura fieri potest, hoc etiam sermōni addatur, præstabit tamen, vt sæpe diximus, distincta experientia vires eorum inuenire. in hac enim non decipieris. quāquam

quam antequam vires eorum dignoscas, gustus pleraque indicat, paululum etiam, vt dictum est, odore approbante.

Quomodo & qua experientia facultates inueniendæ sint.

Cap. 8.

Facultates sunt vsu inueniendæ ad hunc modum, cum primum corpori hoc, vel illud medicamentum, cibûsve admouetur, expers esto omnis vehementis caloris, aut frigoris, quod acquiri possit, nam cum hoc corpori applicas, corpus primo occurfu qualitatis acquisitæ, non eius temperiei, quæ est rei admotæ propria, sensu afficietur. Vt igitur admotæ rei vera, sinceræque natura exploretur, tepidum, quoad fieri maxime potest, esto: nec vllam extrinsecus notabilem alterationem valentis caloris, aut frigoris contraxerit, adhibeatur porro, cum eius naturam exploras, non cuiuslibet corporis affectioni, sed simplicissimæ, & vt maxime fieri potest, summæ. Si autem affectioni summi caloris admotum, frigoris sensum exciter, id profecto erit frigidum: simili quoque modo si frigide affectioni adhibitur, ita tum calidum appareat, id etiam erit calidum, sin vel calidæ affectioni calidum vel frigidæ frigidum sentiat, non est, quod hoc calidum, frigidum illud omnino pronuncies, est interdum summi caloris affectio, quâ medicamentum modice frigidum non alterat, vt refrigerando densandoque totam externam superficiem, calorem intuscludat, ipsumque diffusi prohibeat: atque ita magis accendat affectionem. Ita vero & si quid frigidæ affectioni admouetur, nullum calorem afferat: videndum est, num id, cum aliquid sit mediocriter calidum, nihil in affectionem agat, quæ summi caloris indiguit. ergo non est ita vis exploranda medicamenti: nec si ex accidenti aliquid efficiat, non per se, id vero quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectione, tum ex tempore iudicabis: ex affectione autem, si ea simplex, vnâque est, a tempore vero iudicium ad hunc modum orietur, quod simulatque admotum est, refrigerare, aut calfacere manifeste videtur, id vtrique per se, & vi sua tale est: quod tempore id facit, fortasse ex aliquo accidenti huc adactum fuit: vt iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti frigida liberaliter effusa caloris percussum facit, cæterum non calfacere per se aquam frigidam est ex primo eius occurfu per-

L I B E R

spicuum. nam sensum inuehit frigoris: & cutim quoad ei affunditur, frige facit: tum calorem non in omnibus corporibus, nec dum affunditur, affert: sed solum in iuuenibus quadrati corporis, ætate media, & ubi cessarit affusio. nã stipata, clausaque corporis superficie extrema percussus fit eius calor, qui à profundo ascendit. est quandoque, cum calor ex accidenti refrigerat, intercedente nimirum euacuatione: vt cataplasma inflammationem. cum enim inflammatio ex calida fluxione consistat, propria eius curatio in superuacanei euacuatione est posita. euacuationi autem particule, quam exalfecit inflammatio omnino succedit refrigeratio. cum igitur hæc discernenda sunt, tum vero id agendum, vt prout modo simplicis affectionis, etiam virium medicamento modus inueniatur: vt si calida in summo sit affectio, frigidum quoque in summo medicamentum paretur: sin à summo paululum recedat affectio, medicamentum quoque paululum à summo declinet. si magis à summo calore absit affectio, medicamentum proportionem à summo frigore absit.

Simplicia medicamenta ferme omnia ex dissimilibus inter se particulis constare.

Cap. 9.

Simplicia medicamenta quamuis sensu simplicia videantur, natura tamen sunt composita, & ex dissimilibus inter se particulis constant: & subinde quoque diuersissimas inter se continent facultates: vt excernendi & sistendi, & cæteras omnes repugnantias. ac ne illud quidem mirum videri debet in huiusmodi facultatibus, cum vni & eidem medicamento vim calfaciendi, & refrigerandi inesse appareat, aut exsiccandi, aut humectandi, aut renuium partium, aut crassarum: siquidẽ nisi primæ hoc modo complicarentur, eæ quæ ex illis sequuntur, nequiquam essent similiter complicatæ. ergo in corporibus, quæ ex similibus inter se particulis constant, caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas singularum rerum differentias efficiunt: in iis vero quæ ex dissimilibus sunt facta, acrimoniarum, aciditatem, austeritates, acerbitates, amarores, dulcedines, falsedines, & pinguedines: ita vt vnaquæque similitudo inter se particularum non multas, sed vnã in se qualitatem obtineat: quod vero totum ex dissimilibus constat, permultas. nam si mille
verbi

verbi gratia, hoc cyatho huius succi corpora contineantur, quæ ex similibus inter se particulis consent, fieri potest vt centum adstringat, sexaginta mordicent, sexcæta sint dulcia, ducenta amara, quadraginta falsa: sicque mutua sint mixture temperata vt nullam sensibilem partem, quantumvis exiguâ, possis accipere, quæ non sit omnium particeps: vt in linguæ contactu omnes agant, in diuersa tamen eius parte cui scilicet appellere: ipsam contigerit: ipsaque affectio ex eo, quod primo affectum est, in eam totam diffundatur.

Quæ ex dissimilibus inter se particulis facultates conflatas habent. Cap. 10.

Graminis radix habet aliquid acrimoniæ, & adstrictionis, Aloë amara est, cum adstrictione coniuncta. itémque radix anchusæ, quæ onolea dicitur: & item bryoniæ rum albæ, tû nigræ austera sunt germina.

Bubonium digerit, & repellit. vua, culta quidem adstringit, & leniter digerit. Asphalti partes quædam adstringunt, quibus refrigerat: partes quædam sunt acres quibus calfacit. Glâdis vnguentariæ reliquæ, vnde expressus est succus, absterget incident, contrahunt, & stipant. Daphnes radice cortex absterget, abstringitque. Oleum lentiscinum, terebinthinum, mastichinum molliet, & adstringit. quod vero ex agresti olea fit, absterget, atque adstringit. Ephemerum, siue iris agrestis repellit, digerit. Zythus partim acer est, & calidus, parte vero plurima frigidus, aqueus, acidus. Fermentum particeps est acoris cuiusdam frigidi, & caliditatis ex putredine exortæ: & præterea eius, quæ ex salis, & farinæ natura existit. Hedyfari aut pelecini semen amarum, subadstringensque est. Hemerocallis radix digerit, & repellit. Hemonitis adstringit, cum amaritie coniuncta. Senecio refrigerat, & digerit. Isopyron, aut phasiolum exterget, incidit, contrahit, & constringit. Centaurij maioris radix acris est & adstringens, vt caliditatis, & crassæ frigiditatis sit particeps. succus idem facit, quidam pro Lycio vtuntur. Coriandrum plurimum habet amaræ substantiæ, quæ tenuium est partium, & terrena: nec parum aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. his accedit parum adstrictionis. in eo tamen calida, siccaque facultas excellit. Cypri folia, summæque germina habent quippiam digerens, cum aquea substantia moderatè calida.

L I B E R

Habent etiam adstringentis quippiam ex terrena substantia frigida. Capnios vel fumus acer, amarúsque est, & adstringit. Capparis radicis cortex extergit, incidit, expurgat, digerit, contrahit, spissat, stringit. Fructus vero eiusdem, foliisque, & caulibus eandem vim, imbecilliores tamen possident. Hedera habet aliquid adstringentis, acrisque, & aqueae ac tepidae substantiae. Coryledon vero refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Lycium, siue pyxacanthos, ex quo Lycium conficitur, tenuium partium, digerentis, & calidae facultatis est particeps: itemque adstringentis, & terrestris ac frigidae. Mandragora refrigerat, sed caloris etiam cuiusdam est particeps: & in pomis humiditatis, proinde soporem inducit. radicis vero cortex, qui est valentior, non solum refrigerat, sed etiam exsiccatur: at reliquum quod est intus, imbecillum est. Melilotum adstringit, discutit, & concoquit. maior enim in eo est calida, quam frigida substantia. Myrtus ex contrariis substantiis constat. terrena tamen frigida in ea excellit. habet etiam aliquid tenuium partium calidum. quam ob rem vehementer siccatur. folia vero & germina, & fructus, & succus in adstringente non magnopere differunt. porro quod ramis, & truncis adnascitur tuberis instar, quam myrtada quidam vocant, quo praedictis est siccior, eo etiam magis desiccatur, & adstringit. quidam id tundentes reponunt: postea vino excipientes in pastillos redigunt. ceterum folia sicca magis quam viridia exsiccant. succus exprimitur non ex viridibus solum foliis, sed etiam ex fructu. haecque omnia restringendi vi sunt praedita corpori adhibita. Mel amarum mixtae facultatis est, ac si quis nostrum ei absinthium miscuisset. Mori partes omnes purgantem & restringentem facultatem habent. in cortice tamen radicis purgans vis exuperat: in moris vero immaturis restringens. in foliis vero & germinibus media quodammodo utrisque temperies est. Myrice, hoc est tamarix, incidentis, abstergentisque est facultatis, & tenuium partium citra perspicuam exsiccationem. fructus vero, atque cortex non mediocrem adstringentem sunt fortiti, ut ad gallam omphacitida prope accedant. possentque ad eandem usum, ad quos galla, adhiberi. porro myricae combustae cinis desiccantis facultatis est: inestque ei plurima incidendi, abstergendique vis, exigua vero adstringendi. Acerum nulle est substantiae frigidae, & calidae, & utriusque

que tenuium partium, in eo tamen sicca facultas quæ tenuiū est partium, vincit. ex quo fit, vt reperiētē, attenuantēque & discutientem simul vim habeat. Oxylapathum discutiens quidpiam & repellens habet. at semen perspicue adstringit. hippolapathum vero eiusdem facultatis est, imbecillius tamen, orchios, hoc est testiculi radici bulbosę, & duplici vis inest humida, & calida. ceterū maior radix multum habere excrementitię statūque plenę humiditatis videtur. at minor, contra, valde inquam elaborata, vt eius tēperies ad calidius, & siccus vergat, hæ radices tostæ modo bulborum eduntur. Pityides & adstringunt, & acrimoniam quandam cum amaritie habēt. Polygonatum adstrictionis, acrimonię, amaroris quidpiam, & insuauitatem, quæ explicari verbis non potest, in se habet. Rheum habet quiddam terrestre frigidum, quemadmodū declarat adstrictio: ei quoque calor quidam inest, quin etiam aëreę cuiusdam substantiæ subtilis est particeps. Qui vero aiunt rheum esse centaury maius, ij melius sentire mihi videntur. Rosarum vis ex aquea substantia calida & adstringente, & amara est, flos earum magis etiam, quam rosę, absterget: & eundem exsiccare plane patet. Scordium amari quid habet, acerbique, & acris. Symphitum vtrunque incidit, digerit, contrahit, stringit, & modice calefacit. oxyschoeni, hoc est acuti iūci, & holoschoeni fructus compositus est ex terrestri substantia leniter frigida, & aquea leniter calida: vt inferiores partes siccare queat: at capiti leniter frigidos vapores submittere: quocirca somniculosos facit eos, qui eo vtuntur. Diphryges quidpiam habet adstringens, acréque. Phrygius lapis repercutit, & digerit. Ageratus quoque lapis idem facit, quo vtuntur cerdones: nam repellit ipse quoque, & discutit. Atramētum furorium egregie adstringit: & non ignauiter calfacit. Caseus recens glutinat, discutit, & adstringit.

De ordine facultatis simplicium medicamentorum.

Cap. II.

Atque hæc quidem ita dicta sunt nobis. tempus autē est vt ad singula progrediamur. optimus enim medicus nō tantum hoc aut illud medicamentum esse calidum, sed quantum etiam in eo sit calor, scire debet. Ac satis quidē erit in vnaquaque exuperantia quatuor ordines statuere, quatenus ad

usum pertinent: vt calidum primi ordinis dicamus id, quod nos calfaciat, non tamen euidenter. eadēque sicci, humidique, & frigidi est ratio. at quæ iam perspicuo calfaciunt, aut refrigerant, aut siccant, aut humectant, secundi esse ordinis dicentur. quæ vero vehemēter, non tamen ad summum, tertij. quæ denique ita possunt calfacere, vt crustas inducant, & vrant, quarti ordinis. ita etiam quæ sic refrigerant, vt stupidum locum reddant, quarti ea quoque ordinis censeantur. quod siccet vero in quarto ordine, nihil est, si non etiā vrant, nam siquid extreme siccet, id etiam adurit.

De calidi, frigidiq̃ue actionibus.

Cap. 12.

Ergo quæ temperata sunt, grata sunt, atque amica. quod enim in corporibus nostris constiterat, concretūque fuerat, id funditur: ex qua potissimū affectione iucunditas animantibus existit. si vero diutius immorentur, ipsa quoque molesta redduntur. ad tantam enim fusionis immoderantiā sic recidunt, vt substantiam nostram digerant, dissoluāt, atque dispergant. veruntamen ne sic quidem mordicatione infestant, sed animi defectionē inuehunt, virēque deiiciunt, vt etiam mors consequatur. quæ vero adhuc magis sunt calida, ea secant, diuidunt, distrahūntque substantiam, vt necessario mordacia esse videantur: qualis est aqua feruens, & ignis. eadem est ratio frigidorum. quæ nanque contacti corporis continuitatem nondum diuellunt, frigida solum sunt, non tamen etiam mordacia. at quæ præter quam quod contrahant, etiam conuellunt, ea violente mordacia apparent. subiectam igitur materiam contrahere, & condensare, frigidi semper est proprium: diffundere vero, & liquare, calidi: vtrisque commune, vt aucta immoderatus, mordeant. quocirca plerunque difficile est discernere, vtrum quis perfrigeratus sit, an ab humorum acrimonia mordeatur. sed enim in refrigerantibus statim contrahi & constringi substantiam sentimus: in calidis, dissolui atque fundi. vtriusque tamen affectionis celeritas nō est par atque æqualis: sed in frigidis ferius, in calidis celerrime morsus sentitur. Ad huiusmodi autē affectiones essentia medicamentorum vel tenuitas, vel crassitudo plurimū facit. siquidē frigida, quæ tenuium sunt partium, cum magis in profundum transeant, mordent vehementius: calida vero, quæ ex crassis partibus constāt, magis

gis vlceraunt, & proinde violentius affligunt. sed magis etiā mordent, quę & tenuium sunt partium, & inæquali temperie constant. inæqualia autem sunt propemodū omnia. quippe cū aut non possit, aut sane difficillime, inueniri substantia vlla, quę exquisitę ex particulis inter se similibus constet.

Quę sint media inter calefacientia, & refrigerantia.

Cap. 13.

Adiantum, asparagus myacanthinus, asplenū, muscus, quę etiam splanchnon vocāt, dulcis radicis succus, dracuntij radix, oleum dulcissimum, quod præcipue ex oliuis drupis efficitur, cera, faba, vesca, pinearum pars aqua macerata, lyciū, lotus siue trifolium, macer, citrij cortex, filicis radix, itēque thelypteris, lentiscus, hyacinthi fructus, lens, terra selinusia, Chia, Samiāque, cadmia, spuma argenti, lapis galactites.

Quę res calfaciunt, sine ordinis adiectione.

Cap. 14.

Viticis folia, & semen moderate calfaciunt. vrticę semen & folia, acanthij radix & folia, alimum cum humiditate, quę non conficitur, statūque excitat, cōiuncta, amygdalę dulces, vtraque anagallis, atractylis, aut enicus agrestis, aphace, rubi fructus maturus, radix perconię, oleę baccę maturę, fermentum, eryngium, cisthus, aut citharus, cisthus aut ladanum. quod enim apud nos est refrigerat, quod locis calidis prouenit, calefacit. brassica agrestis vehementius quam satiuā: periclymeni fructus, polygalum, resinę omnes, picea magis quam terebinthina, quę etiam magis strobilina: medię inter has sunt pinea, & abiegna. inter liquidas resinas magis calfacit ea, quā capnelxon vocāt: nam cyparissina acrem facultatem habet. Sesamum modice, itēque oleum, quod ex eo conficitur, & herbę decoctum. Soncus ficcatus, iunci odorati flos, phaleris, palmulę, & magis etiā dulces: lapis molitites, molaris, sordes, cochlearū combustarum cinis. brassica canina valde calefacit, ranunculi radix, totāque herba. pulegium, lauri folia, & magis baccę, cortex vero minus, quam radix, daphne herba, dictamnium æque ac pulegium, falsum dictamnium vero, minus. saluia, erysimum, lanę combustę. Zinziber, thapsia, cardamomum, liquor, & ma-

xime omnium cyrenaicus . panacis heraclei radice cortex,
& fructus, sed minus, quam liquor. panaces asclepium, & pa-
naces chironium minus, quam heracleum. Silphij liquor, &
folia, & fructus, & radix, & caulis. capilli vsti . Calefacit etiā
albæ vitis, & bryoniæ radix: alterius vero quæ nigra est, im-
becillius. anagyrī folia, & magis etiam arida , aristolochia,
asphodeli radix, eiúsque combustæ cinis. glandis vnguen-
tariæ succus, buniū, buglossum, quod & arction , pseudobu-
nium, glaux herba. daucus , qui etiam staphilynus nuncupa-
tur, & magis etiam agrestis, eiúsque herba foris admota, &
magis quoque semen. chamædaphne, daphnoides , dracun-
culi radix calidior quam ari radix , ideóque acrior, & ma-
gis amara, * extinguunt vero oleum dulce & vetus, magis
que raphaninū , & his magis sesaminum, & meláthinum , &
laurinum, & cedrinum, & quod è liquida piee conficitur: &
tēdinum. elenij radix, cicer, serpillum, viscum, caucalis æque
ac daucus, libystici radix, & semen, smylax aspera, & lenis. fe-
rulæ semen, peplij semen, sagapenum, satyriū, apium, & ma-
gis etiā semen, hipposelinum, apium montanum, seseli, sesa-
moidis albi semen , sium, sinon, myrrha Bæotica, styrax, fi-
cus arbor, hydropiper minus quam piper, hypericon. sal la-
xior est calidior ceteris: sulfur, sanguis, fel, & flauum magis,
quam pallidum : & taurinum magis quā boum exectorum.
imbecillius est porcorum, præterquam agrestium. ouillū est
paulo acrius suillo: hoc magis etiā caprinū. simile vero quo-
dāmodo est vrsinum & bubulum. at taurinum est vehemen-
tius. hyenæ vero est debilius: sed hoc magis, quam calliony-
mi, & scorpij marini, & testudinis marinæ . omniū vero pē-
nigerorum animalium fel acrius, sicciúsque est , quam qua-
drupedum. inter pennigera, gallinarum, & perdicum fel est
melius. milui vero & aquilæ acre est grauter, & erodit. Vri-
na omniū animantium calida est: magis vero vel minus pro
cuiusque temperie. nam calidiora, vrinam calidiorem emit-
tunt: hominum vero vrina, & suum castratorum est omniū
debilissima. Salua imbecilla est in iis , qui biberunt, & co-
mederunt: vehemēs vero, & acerrima in iis, qui siti faméque
laborāt, carnes viperarū, adeps anserinus calidior est adipe
gallinaceorum, & gallinarum, & suillo. taurinus vero mul-
to calidior, sicciórque, quā suillus. Vitulinus inferior est tau-
rino: vt hœdinus caprillo: & caprillus hircino: & taurinus
leonino.

leonino. Omnis pinguedinis vis est calfaciens & humectās: muria denique piscium fale conditorum calefacit.

Quæ primi ordinis sunt calfacientium.

Cap. 15.

Aloë primi ordinis intensi calfacientium est, anthemis, aut chamæmélū, arum, absinthium, calidior est succus. ladanum primi ordinis completi. leucacanthæ radix, & fructus. lini semen, malabathri folium, spica nardi. hac imbecillius calfacit celticum nardū: & minus etiam montanum. mastū, serum, caseus extrinsecus impositus: ficus sicce primo ordine completo excalfaciunt.

Quæ secundo gradu calfaciunt.

Cap. 16.

Amurca, & anethum secundi ordinis intensi sunt: anethum viride minus est calidum. artemisiæ utræque. balsamū, elaphoboscus, calamus aromaticus, crocus, thus, lychnis coronaria cōpleti est secundi ordinis. loti agrestis semen, chia, mastiche, mel, myrrhis, quam aliqui myrrham vocant. vinum, peucedani radix, liquor vero magis: pix, polium minus completi est ordinis. polycnemon, melissophyllon, marrubium, propolis, completi. ptarmices frutex adhuc virēs. Rhodia radix completi secundi: seriphum in secundo ordine intenso. cucumeris agrestis succus, cui elaterio nomen est. Sifari radix, scandix, secundi est intensi: scilla, cardui radix, completi secundi est: smyrna, terebinthi cortex, folia, & fructus: teucrium, fœnumgræcum, vtriusque chamæleontis radix completi: chamæpytis, ocimum.

Quæ res tertio ordine calfaciunt.

Cap. 17.

Abrotonum, & magis vltum: lolium incipientis tertij est. ægyri flores, & resina, folia vero imbecilliora sunt: acorum, amomum, amaracus. ammiū, anethum vltum, anisi semen, iuniperus, & eius fructus: asari radix, herba sabina, veratrum vtrunque. epithymum, mentha, nepita, thymum, arundinis vallis cortex vltus: caron, casia, cedrus vtræque: cinnamomum, clinopodium, cnici semen, conyza maior & minor. nā graueolentior humidioribus locis exorta imbecillior est: cuminum, leontopetali radix, leucas, thuris fuligo, fœniculum, melanthium, mei radices: moly, aut ruta agrestis, aut harma-

LIBER

lo, aut beſaſa, aut orium, rododaphne eſt tertij incipientis: vinum ſatis antiquum: ononidis cortex: origanum omne: opopanax, paronychia, petroſelinum, ruta ſatiua: prarmices frutex aridus: radícula agreſtis eſt efficacior, & ſemen etiam efficacius eſt, ſampſuchus, ſeſamoides maior: ſiſymbriũ, ſcorpoides, ſmyrnium, ſtachys frutex marrubio ſimilis: polij radix, trifolium, quod aſphalthion nuncupant: hyſſopum, galbanum, incipientis eſt tertij. chamædrys, chamæleuce, chelidonium maior tertij eſt completi.

Quæ res quarto ordine calefaciunt.

Cap. 18.

Adarce, ampelopraſum, euphorbium, oleũ cedrinum, folia clematidos, incipientis: coſtus, cepa, lepidium, ſinapi, ruta agreſtis, allium, & magis etiã, quod agreſte eſt, ophioſcordo: ſtruthij radix, nithymalorum liquor, eorum vero fructus, & folia, minus: chelidonium minus, quarti eſt incipientis: & quæcunque cauſtica ſunt.

Quæ refrigerant abſolute, abſque ordinis adiectione.

Cap. 19.

Graminis radix mediocriter: herba quoque illita mediocriter: auricula muris citra adſtriſtionem, pira illita, modice, ſed quæ auſtera ſunt: bubonium ſine adſtriſtione: balauſtiũ, rubi folia, germina, & fructus immaturus, & flos: auena modice, muſcus marinus, glauciũ modice: dulcis radicis ſuccus, dorycnium valde, quippe excellit frigiditate aquea efficaci, oleæ rami, & immaturus fructus: oleum omotribes: oleum myrtite, ſeſaminum, balaninum, hyoſciaminum, elatine modice, helxine, quæ & perdicium, modice. panicum vel meline, ſi illinatur. epimedium modice, violę folia modice. arundinis vallaris folia modice: cicuta in ſummo. lichen in petris naſcens. papauera omnia, eorũque liquor. mali fructus & folia, & ſucci, & cortex, præterquam dulcium. ſiquidem in eis aqueum temperatum exuperat. perſicę fructus, citri caro: fungi valde. acreſcę ſuccus valde. amyllum ex tritico mediocriter, oleum roſaceum mediocriter, ſordes ex palæſtra, ſideritis vtræque. ſonchus nondum ſiccatus: ſtratiotes, tribuli vtriſque: ſed alter humidam habet frigiditatem, terreſtris vero terreã: palmę ramorum cortex, & cerebrum: & id quod

quod elaten vocant.terra famia modice:terra Cimolia, lap-
pis hæmatites,scissilis vero minus.naxie cotis retrimetum:
plumbago modice.plumbum non vltum,& vltum, cerussa,
sandyx modice:cafeus mollis & recens modice.

Quæ res primo gradu refrigerant. Cap. 20.

Acacia non lota, atriplex citra adstrictionem: acini vuz,
milium, hordeum, orobanche, platanus, rhamnus completi
primi est.feris, quam picrida quidam & cichorium vocant,
& chondrile, quæ seridis est species.

Quæ res refrigerant secundo ordine. Cap. 21.

Acacia lota, plátago, eiusque fructus, blitum, galla, imma-
tura, cucurbita, mali armeniæ fructus, rhus, cucumis, pepo,
solanum hortense, cui similia sunt solani halicacabi folia.
hyacinthi radix completi secundi ordinis est: lenticula pa-
lustris: alga virens: quæ quæ adhuc humida ex mari sit euul-
sa: psyllij semen.

Quæ res tertio ordine refrigerant. Cap. 22.

Semperuium vtrunque, portulaca, eiusque succus, man-
dragora, citrij pars acida, quæ circa semen est: herba sangui-
nalis tertij est incipientis: potamogiton eodem modo, so-
lani fruticosa pars, soporiferi solani radices cortex. altercui,
quod & flores, & semen album habet: hypococon. quarto ve-
ro ordine refrigerat papaueris liquor.

Quæ res siccant, nec ordo gradus adiungitur.

Cap. 23.

Viticis folia, & semen: rutæ minus: graminis radix modi-
ce: semen eius graminis, quod in parnaso: adiantum, vtru-
que semperuium modice. egryi flores, & resina modice,
ceteræ eius partes, debilius. acanthi, siue melamphylli, siue
pædarotis radix: spinæ albæ radix: spina Aegyptia,
actæ & arborea, & quæ humi sita est, vel herbacea. alysson,
amaratus, quæ fluxiones pota desiccant, albæ vitis, quæ bryo-
nia dicitur, radix: nã nigra bryoniæ est imbecillior: anagyri
folia arida vehementer: androsæmi, quod ascyron etiam di-
cunt, estque hyperici species, & dionysiadis folia androsaces,

LIBER

anthyllis vtraque moderate : aparine moderate . pira illita
 *rhine moderate, magis vero summa eius pars. aristolochia
 valde, magis vero rotunda, arctium vtrūque. asparagus mya-
 canthinus, aspalathus, astragali radix, asphodeli radix, & eius
 exuſte cinis etiā magis . atraſylis , aut Cnicus agreſtis me-
 diocriter: aphace magis, quam lens: balauſtium valde . ru-
 borū fructus immaturus: ſiccatus vero magis : itēque ſios.
 ranunculi radix, totāque herba vehementer: bulbos illitus:
 gallium , glycyſidæ, aut pentorobi, aut pœoniæ radix : lau-
 ri folia vehementer: & baccæ magis : minus vero cortex ra-
 dicis. quercus partes omnes, magis vero fagus & ilex. quin-
 etiam harum plantarum tenera folia illita non mediocriter
 ſiccari poſſunt. alterius quercus partes minus ſiccant. oleum
 laurinum, & magis tædinum: panicum illitum: echini her-
 bæ fructus, heryngium multum: iſatis agreſtis magis, quam
 ſatiua: corticis ſalicis cinis vehementer: canabis fructus : na-
 ſturium, caucaſis, vt daucus, ceratonia , vt eius itidem fru-
 ctus : ſiliquæ , gummi. Lixiuum maxime omnium ſiccatur, &
 abſterget quod ex ficulno faſtū eſt cinere : & tithymalorū:
 & ſerme adurentis facultatis eſt. corni arboris fructus, & fo-
 lia , & germina valde. braſſica in cibo ſumpta , & foris ad-
 mota. cauſes eius combuſti valde exſiccantem cinerem red-
 dunt , vt ſere adurentem iam vim quandam acquiſuerint.
 braſſica agreſtis vehementius , quam ſatiua. crethmon, li-
 lij folia , & lauiſgata radix . crocodilij ſemen , & radix . ca-
 nina braſſica, lagopus , lichen in petris naſcens , lepidium
 minus , fuligo omnis , lotus , aut trifolium moderate , lo-
 tus arbor , fœniculi agreſtis , & radix magis , quam ſatiui.
 vocatur hoc propter magnitudinem hippomarathrum. hu-
 ius ergo non ſolum radix , ſed multo etiam magis ſemen eſt
 cachryi ſimile. alterum vero hippomarathrum , cuius ſemen
 rotundum , acréque eſt , & coriandro ſimile . eſt ſimile il-
 lud quidem viribus hippomarathri, ſed eſt imbecillius, my-
 riophyllon, narcifſi radix, neure, nymphææ radix, quæ albam
 radicem habet , ea vehementius deſiccatur. xereos aut xeri-
 dis radix , & multo magis fructus , xiphij radix : & præci-
 pue pars ſuperior. acreſta, orchis, quem etiam ſerapiada vo-
 cant , magis quam alius orchis , quem canis teſticulum no-
 minant . ſiccata hæc herba magis ſiccatur. papyrus combuſta:
 ſed minus quam cinis chartæ . panacis heraclij radicis cor-
 tex:

tex: sed minus quam liquor. peristereon, platani cortex, & globuli mediocriter. aut cortex vltus, magis. herba sanguinalis, polemonium, quod alij phileterium vocant, polypodium, filicis radix, & thalypteris. amyllum ex frumento confectum modice, resinæ omnes: sparganium, hipericon, phalangitis, verbasci folia, sal, aphronitrum, gypsum, idque magis vltum: cadmiæ omnes, omniæque metallica & lapidosa, & terrea: & squamæ omnes, & squama æris magis. argenti spuma modice. lapis phrygius, lapis Arabicus, & ostracites multum: nitrum, atramentum scriptorium, testa, & magis cli banorum. omne recrementum: ferri vero recrementum maxime: stibium, chrysocolia, coagulum omne: stercus omne: anserinum inutile est propter multam acrimoniam, quæ in eo inest. itémque stercus miluorum & aquilarum. sordes mediocriter, carnes viperarum, caro cochlearum in mortario valde contusa, & in leuorem postea redacta, veheméter. quæ ad rem cochleæ recentes esse debent. cinis quoque earum satis crematarum. adeps taurinus magis, quam alij: caput menularum sale conditarum crematum, cornu ceruinum, & capillum combustum, valde. corium vetus ex calceamento combustum: purpurarum, ostræarumque testa cõbusta, multum. debent autem in puluerem redigi. sepiæ testa, lanæ combustæ, pili combusti, valde: ouorum vitellus affatus: cinis cancrorum, garum, multum, muria piscium sale conditorum.

Quæ res sine morfu siccant.

Cap. 24.

Vrticæ semen & folia, aloë, amurca, & magis etiam siccant cocta. anagallis vtraque, plantago, auena, quæ illita per halitum digerit, oleum dulce, insulsum, lotum, maxime omnium, erica, quæ itidem digerit, fermentum sine morfu attrahit ea, quæ in imo sunt corpore, atque digerit: thalictrum, lupinus amarus, eiusque farina, quæ etiam digerit: quod magis etiam agrestis facit: hippuris vehementer. ifatis vehementer: salicis folia, & flos cum adstrictione quadam, nonnulli vero ex eis succum exprimunt, qui morsus expers est, & siccans medicamentum ad multas res vtile. nihil enim multo utilius est medicamento non mordente, siccante, & leniter adstringente. cancani radix modice. iuglandis putamen aridum vltum, quod est etiam tenuium partium. pôticæ nucas, æque ac ma-

LIBER

gnae sunt enim terreae, frigidaeque essentiae participes: milium, minus centaurium valde: itemque succus eius. gummi cerasi arboris. granum quod ad tingendum valet: oleum liliaceum: foliaque & radices lilij. faba foris imposita, cun pressa folia, germina, globuli noui, & teneri. cyperi radix, quae simul quoque calcacit. Cypri folia, & germina, & globuli noui, mollesque. pinearum vesca pars in aqua macerata, neuras, nymphææ radix, sireon, multum: paronychia, pentaphylli radix, & thelypteros. myrrha, sarcocolla, stœbes fructus & folia: calx lota: tragacantha, palmæ radix, & fructus. ocimoidis semen: quod philitarion etiâ vocant: & terra omnis, ad quod facit etiam quies: lemnia est efficacior. cadmiæ laeuigatæ ex fornacibus lotæ, lapis quem leucographida vocant. Assiæ petræ flos carnes marcescentes eliquat: petra vero, minus: pompholyx continenter lota. calx extincta, & lota, generose, psoricum magis, quam chalcitis. oui candidum & tenue morsu omnino caret. eiusdem quoque naturæ vitellus est: sed affatus minus mitigat.

Quæ res siccant primo ordine.

Cap. 25.

Anthemis, vel chamemelum, bacce iuniperi, arum, vtrâque artemisia, intensi. hordeum magis quam farina fabarum abiecto putamine. polenta vero hordeacea magis. crocus, thus, fœniculum, nerium, aut rhododaphne, mustû, orobanche, seridis omnes species. cucumeris, peponisque semen, & radix siccata: fœnumgræcum, hyacinthi radix, chamæleuce.

Quæ res secundo ordine siccant.

Cap. 26.

Lolium secundi est ordinis completi, amaracus, bitumen, amurca intensi: anethum, plantago, eiusque fructus, opobalsamum, acini, gingidium, dipfaci spinæ radix, elaphoboscus, calamus aromaticus, milium intensi: cisthus vel cistharus, thuris cortex intensi, lycium, lychnis, quæ ad coronamenta adhibetur, completi: malabathri folia completi: fœniculû, Chia mastiche, & magis Aegyptia. Citrij cortex, & semen, & arboris folia: mei radices: auricula muris, spica nardi, completi, nardum celticum est imbecillius, quo infirmius quoque est mentanum. vinum, eruum intensi: opopanax, pix, polycnemon, ptarmices frutex adhuc virens: rhamnus,

nus, radícula, agrestis etiam magis: scandix intensi: cardui radix: scorpioides, myrrha, lentiscus, terebinthi cortex, foliaque, & fructus: hæcque præcipue siccata: solani furiosi radicis cortex, completi, lentes, alga etiamnum virescens, & humida è mari eruta: galbanū incipientis secundi ordinis cense-
fetur.

Quæ res siccant tertio ordine.

Cap. 27.

Abrotonum, & magis vltum. acacia, acorus, aloë, amium, anethum vltum, anisi semen, iuniperus, asari radix, absinthium, herba sabina. veratrum vtrunque, epithymum, thymum, nepita, arundinis vallis cortex vitus, caron, casia, cedri vtræque, cinnamomum, clinopodium, conyza, maior, & minor. nam quæ grauius olet, & humidis locis provenit, imbecillior est. leontopetali radix, spinæ albæ radix, thuris fuligo. macer, melanthium, citrij pars quæ sub semine est: vinum factis vetus. acetum, completi, cum vehemens sit. origanum omne, paronychia, quinquæfolij radix, petasites, petroselinum, smyrnium, sed minus: paucedani radix, liquor magis. ruta factiva, polium minus: melissophyllum, marrubium, ptarmice frutex aridus, rhus, sampsuchus, seriphum, sesamoides maius: sisymbrium, stœbes folia, frustūsque, incipientis: teucrium, trifolium, quod aliqui asphaltion vocant, hyacinthi fructus, hyslopum, chamædrys, chamæleontis vtriusque radix, chamæpitys, & maius chelidonium.

Quæ res siccant quarto ordine.

Cap. 28.

Ampeloprasum, oleum cedrinum, sinapi, ruta agrestis, allium, & magis agreste, quod ophiocordon nominant.

Quæ res humectant ordinis vero gradus non adiungitur.

Cap. 29.

Alfina, buglossum, glaux herba, dulcis radicis succus: lactuca modice: violæ folia modice. mali perficæ fructus: fungi: polygalum, rosaceum magis, quam oleum, satyrium, stratiotes,

Quæ res humectant secundo ordine.

Cap. 30.

Portulaca & ipsa, & eius succus: atriplex: blitum, cucur-

H iiii

bita, mali armeniacæ fructus, cucumis, pepo, lenticula palustris.

Quæ res aquosam frigiditatem habent.

Cap. 31.

Acacia, alfine, portulaca, plantago, atriplex, rubi folia, tussilago herba cum humida est. nam siccata non æque est huiusmodi. blitum, muscus marinus. glaucium, dorycnium, epimedium modice. Lactuca, viscū, violæ folia, cucurbita, umbilicus veneris, cicuta. Leuce arbor, malua sativa, papauera, mala, præcocia, fungi, platanus, herba sanguinalis, potamogeton, sideritis, cucumis qui edendo est, sonchus, stratiotes aquatilis, holoschoenus, nux pinea, hypecoon, lenticula palustris, psyllij semen, plumbum.

Quæ res media sunt inter siccantia & humectantia.

Cap. 32.

Graminis radix illita, oleum dulcissimum, ex oliua maxime drupa.

De iis, quæ tenuium, crassarumque sunt partium.

Cap. 33.

Quoniam tenuium esse partium dicuntur ea, quæ in tenues partes facile comminuuntur: solidarum vero, crassarumque partium, quæ contra, viscosa vero atque dura ægre, aut difficulter, aut omnino in tennes comminui partes non possunt. fragilia vero, & quæ sine viscositate mollia sunt, in tennes partes facile soluuntur, perspicuum esse hinc arbitror, multa esse facultate calida, & facile accendēti: nos tamen ab eis non facile exalferi. nam ignis qui est omnium tenuissimus, simulque calidissimus, in profundum facile penetrat, & comminuit, & extenuat, & mutat, & in suam denique naturam conuertit: simile reddens ex omni parte, & superans id quod contingit. at noster calor præterquam quod crassarum est partium, & vaporosus, est etiam debilis, ut quod contingit, non facile commutet. ostensum enim est, nihil eorum, quæ nos calfacere apparent, æque ac ignem, posse calfacere: sed veluti materiā, quæ facile accendatur: siquidem initium mutationis à nostro calore accipientia, ut aridæ arundines ab igni, nos contra calfaciunt, & ut illæ ignis partes sunt, ita hæc natiui caloris nostri partes reddantur, quinetiam admodum

dum exile corpus facile ab eo cui admotum est, alterari, maius vero tractu tēporis, & ita vt eius alteratio vix sensu percipiatur, est sane satis comprobatum, quocirca mirandum non est, si nos celerius ab eo, quod in minimas partes accuratius comminutum fuerit, immutari sentiamus. Evidenter autem apparet, nullum ex iis, quæ ex crassis partibus constant, prius quam ad vnguem comminuatur, neque ipsum à corpore nostro quicquam pati, neque rursus in nos posse agere, neque enim solum in pipere, sinape, & ceteris omnibus nos calefacientibus, sed etiam in iis, quorum frigida vis est, eodem modo se res habet. nam si quis radicis mandragoræ corticem in magnas confractum partes cuti imponat, aut illinat, plane nihil officiet: at is in tenues partes comminutus, refrigerare potest, sic etiam papaueris semen, & cicutę, quod quanquam est omnium refrigerantium valentissimum, tamen antequam exquisitè comminutum fuerit, nostræ cuti admotum, est plane imbecillum. ne igitur mireris, si aridę arundines, pilique, etiam si facile accendantur, non tamen nos contactu excalfaciant: quippe qui à nostro calore non immutentur, vt nos contra calefaciant: quod scilicet in pollinem redigi non queant: quandoquidem & calamus indicus, eo quod tundi, & pollinis modo per cribrum traici potest, magis quam is, qui apud nos nascitur, euidenter nos calefacere conspicitur. Non est igitur censendum, quemadmodum nonnulli putant, ignem omnem tenuium esse partium, nec omnia quę tenuium partium sunt, ignem esse, nam carbo ignis est ille quidem, nō tamen tenuium partium. aer quoque tenuium partium est, non tamen est ignis. est etiam aliquid frigidum exquisitè tenuium partium, & aliquid calidum, quod ex crassis partibus constat.

Quæ tenuium partium sunt.

Abrotonum vñtum, viticis semen & folia. Scandix, semen graminis in Parnaso nascentis, ægiri flores: vriticę fructus, & folia, acanthi, siue melamphylli, aut pæderotis radix, acanthij radix, & folia, spinę albę semen, acorus, amomum, asari radix, vitis agrestis albę radix, radicis anagiri cortex, & magis eo semen, anthillis vtraque, magisque ea, quę est chamæpityi similis. anthemis vel chamæmelum, aparię, aristolochię radix, & magis etiam rotunda: arction quod est simi-

LIBER

Le verbasco, plāraginis fructus, & folia siccata, artemisiæ am-
 bæ, asplenium, asphodeli radix, & magis eiusdem vstæ cinis,
 balsamum, & plantæ liquor magis, fructus vero minus: radix
 rubi, sabina multum, glycyfidæ vel pentorobæ, vel pœoniæ
 radix, dictamnium, dracontij radix magis, quā radix ari: ebe-
 nus, oleum vetus, oleum ricininum, oleum quod è * squali-
 dis oliuis fit, fabinum, elaphoboscus, eupatorium herba: eu-
 phorbium, fermentum, heryngium, salicis liquor, nepita, ca-
 lamus aromaticus, arundinis vallarior cortex vstus, casia egre-
 gie, ex nucibus vesca pars, nucis putamen aridum, & combu-
 stum, egregie: carpesium, milium, cedrinum oleum, cinnamo-
 mum in summo: cinnamomis, quæ pseudocinnamomum di-
 citur, pseudodictamnium, minus: ladanum modice: clinopo-
 dium, pruni gummi, fuligo omnis, lotus arbor, mastiche, me-
 lanthium, mediij semen, myrrhis, ab aliquibus myrrha dici-
 tur: moly quod rutam agrestem quidam nominant: xyreos
 aut xyridos radix, & magis fructus, oxyacârthæ fructus, ope-
 balsamum, liquor Cyrenaicus magis, quam alius omnis. pa-
 ronychia, paucedani liquor, ruta, pix, pisselæon vero magis,
 pistacij fructus, polemonium, quod aliqui phileterium vo-
 cant: propolis, resina terebinthina magis ceteris resinis, la-
 rinx quoque magis, inter liquidas resinas, quæ capnelæos di-
 citur, rosaceum oleum, rosa, sagapenum, sampsuchus, seseli,
 cucumeris semen, sisimbrium, eiusque semen, ficus sicca, mo-
 dice: ficus arbor: iunci odorati flos, modice: teucrium, cinis,
 eoque magis calx, tribuli terrestris fructus, rubera modice: hy-
 pericon, hyssopum, phaleris, phalangitis, phorbion, ocimo-
 deos semen, sal laxum, præterea in salis genere magis facit sal
 combustus: sed flos salis magis etiam facit. Spuma salis mul-
 tum: nitrum, magis vero eiusdem spuma, inter alcyonia, ter-
 tium, multum: minus quam hoc, quartum. arsenicum vstum:
 gypsum combustum, sulfur, cadmia, quæ botryitis dicitur,
 magis, pumex crematus, lixiuium, squama æris præ cæteris.
 Assij lapidis flos, lapis vero ipse, minus: melanteria, misy, flos
 æris, & æris ignem experti, eiusque squamæ magis: chryso-
 colla magis facit ea, quæ in pila fuerit confecta, quam quæ
 in fodinis inuenitur. eam quoque cremando tenuiorum par-
 tium reddes. sandyx, qui ex cerussa cremata fit, alga, adeps
 leonis, pardi, hyenæque multum: taurinus vero minus, casto-
 reum, sepia testis, lanæ combustæ.

Quæ res sunt crassatum partium. Cap. 34.

Plantaginis radix, balauftium, acinus, oleum balaninum, zinziberis radix, cancani radix, cæpa, cucumis, squamæ omnes, minus vero eris: fori, alumen egregie, tum liquidum, tum crustosum, tum plinthite, tenuiorum vero partium quâ hæc, est quod scissile dicitur, & postea rotundum.

Quæ corroborant. Cap. 35.

Casia, galla immatura, stœchas, corroborat viscera omnia, & totum quoque animantis habitum. palmæ fructus, tum foris impositus, tum intro assumptus, absinthium.

Quæ res concoquant. Cap. 36.

Amomum magis, quam acorus, & radix assari. vua culta, cera, ladanum, colla, ex qua libri conglutinâtur, crocus, thus, pix, mastiche Aegyptia, rosaceum oleum, myrrha, styrax, galbanum, alica, ocimum illitum, butyrum, esypus, adeps suillus magis, quam oleum.

De medicamentis pus mouentibus. Cap. 37.

Quæ pus mouent, cum similem temperaturam habeant iis temperaturis, quæ naturales sunt, earum substantiam tueri potius, quam immutare possunt. ergo in suppurationibus humiditas alteratur illa quidem, itémque si qua caro contusa est: sed alia omnia, quæ secundum naturam sunt, substantiam suam conseruant. tale igitur esse debet medicamentum, quod ad pus mouendum adhibetur, qualis est in naturis temperatis nativus calor. quemadmodum enim alterationes quæ secundum naturam ab innato calore sunt, à simili calore externo iuuantur, ita etiam in suppurationibus vsu venit. Nouimus autem nihil eque adiuuare concoctionem, quam ventriculus obit, ac corpus humanum ipsum contingens: quam ob rem nonnulli pueros noctu in sinu tenent, & summum inde commodum sentiunt. propius enim ad naturalem calorem accedit, estque magis proprius & cognatus hic, quam qui fomentis adhibetur. quidam vero catulos paruos huius rei causa alunt, qui dum quiescunt,

eosdem ventericulo admotos tenent: qui quidem calorem cibos concoquentem, non item qualitatem adaugent. Hæc autem medicamenta humida, & calida dicimus, non quod humidiora calidioraque nostra substantia sint, sed quia eorum temperies similis sit nobis, qui calida, humidaque temperie sumus, vt sermo vetus prodidit. Quinetiam emplasticum esse debere hoc medicamentum, vt ad summum pus moueat, plianum iam esse mihi videtur, nam si natiui caloris substantiam augere & non intendere qualitatem conueniat, corporis meatus obstructos esse necesse est: vt transpirationes halituosas intus includant: quandoquidē ea cataplasmata, quæ aut detergunt, aut vehementius calefaciunt, & halitus diffari sinūt, siccant quidem, sed tamen pus non vtique mouent. porro ad pus gignendum aptissima erit ex omnibus quæ perfunduntur, aqua temperata, aut hydrelæum: ex iis quæ irrigantur, oleum teporatum: ex iis quæ illinuntur, farina triticea ex hydrelæo, ipsæque panis. is vero modice coctus esse debet. nam qui plurimum coctus est, is est quodammodo siccior, & ad inflammationes, quæ ægrius concoquuntur, est accommodatus: qui vero minus, iis quæ admodum calidæ sunt, atque feruent. cui plus additum olei fuerit, iis conuenit, quæ difficilius concoctionē admittunt: cui vero minus, iis quæ feruent. Quod vero ex pane cataplasma conficitur, inflammationibus, quæ egre concoquuntur, aptum est: siquidem & sal, & fermentum admissū habet: quod vero ex triticea farina fit, calidioribus. Alica vero magis siccatur, quam farina triticea, quam ob rem in moderatis inflammationibus puri mouendo est ineptior. in humidioribus vero quam farina tritici præstantior. ex ipsa præterea tritici farina, atque pane, qui purus est, ad pus mouendū est accommodatior: quippe cum furfur minus sit calidū, magisque siccum. Farina autem pura, & quæ alendo est, humida est, & calida. qualia sane ad pus gignendum apta esse docuimus. Igitur medicamenta quæ vlceribus inflammatis imponuntur, si calida & humida sint, ea ad pus mouendum conducent: vt adeps suillus, & vitulinus, butyrum, & thus. quinetiam ad pus perducit pix & resina, ex aliquo videlicet oleo subactæ. ad feruentes vero inflammationes, comburendæ sunt, & ex rosacco liquandæ: ad alias vero, ex aliquo calefacientium, vt cicino, vt raphanino, vt vetere, vt Sicyonio. Si vero sola cera interdum vtaris ad pus mouendum, ipsam quoque in aliquo

aliquo oleo calfaciente eliquabis: quippe cum ipsa per se minus sit calida, quam ut mouere pus queat. emplasticam enim vim habet. Solis itaque feruentibus inflammationibus apta est ex aliquo ex calidioribus oleis eliquata. verum ut hæc cōmoderatione inferior est, ut ad inflammationes temperie medias, hominūque, ac partium naturas: ita paululū quid excedunt resina, atque pix. ex quo fit, ut hæc omnia simul mista commoderate pus gignant. Nequis vero negligenter intelligat, existimētque me dicere omnia quæ difficulter concoquuntur, & ad pus nullo modo perueniunt, hoc pacto curari oportere: siquidē nonnulla huiusmodi ab emplasticis medicamentis putrescunt, vel propter succorum ea generantium malitiā: vel propter egrotantis imbecillitatem: cuius vires tū exiguæ, tum infirmæ ad succorum in locum irrumpentium cōcoctionem nullum asserre adiumentum possunt. quo casu profundis scarificationibus cutim aperimus in multis affecti loci partibus, medicamentisq; utimur, quæ maiore desiccandi vi sint prædita. imminet enim huiusmodi inflammationibus ea, quæ grangræna vocatur, calore natiuo ab ipsa propemodum victo, & eo ferme redactō, ut plane resinguatur.

De emollientibus.

Cap. 38.

Medicamenta, scirrhus emollientia multo calidiora esse debent, quam temperata natura sit: non tamen tam vehementer calida, nam quæ à lento, crassōsq; humore cōgelato induruerunt, calefacientia, siccantiāque medicamenta poscunt, non tamen quæ valida, violentāque sint: sed satis est interim ut secundi, aut tertij sint ordinis calfacientium, primi exsiccantiū, facultas quoq; emplastica in eis inesse debet, quemadmodum in iis, quæ ad pus mouendum adhibentur. sed quo magis ad euacuandū pertinere debent, eo etiam minus meatus illitu obstruere. cæterum cum in corporibus sic induratis non parua sit maioris, minorisq; duritiæ latitudo, necesse idem est, medicamentorum ea curantium non paruam esse latitudinem, ut ne longe abeamus, caprillus & gallinæceus adeps huiusmodi etiam indurata curauit. sed imbecilliores hi sūt, & moderatas duritias molliūt. adipe vero gallinarū valētiōr est anserinus: caprillo vero hircinus. validus quoq; taurinus est: sed minus quā hircinus. magis quā hi digerit,

& nō magis emollit leonis, pardi, hyenæ, atque anseris. Quin etiā medulla ceruina satis emollit, & post eā vitulina, in quo genere, quæ ex ossibus, quā quæ ex spina sumitur, quā spinale medullam vocant, est præstantior. eodem ex genere, quam validiora, sunt ammoniacum thymiana, magisque tale est, quod pingue est, & recēs, & styrax, & galbanū, & bdellium Scythicum, quod & magis atrum est, & magis resinofum. alterum, quod Arabicum est, quo est dilucidius, eo etiam magis siccatur, quam emollientia. quod igitur recens & humidum est, & cōtufum facile mollescit, ad eadem, ad quæ Scythicū, est idoneum, quod vero est vetustius, & gustu admodum amarum, acre, & siccum, ab eorum, quæ indurata emolliunt, mediocritate excidit. præstantiora vero, quam reliqua omnia, ad emolliendum sunt recentia, siquidem inueterata plus quam par est, exsiccant. id quod etiam in medulla, & adipe vsu venit. quippe quæ se ipsis fiant & acriora, & sicciora vetustate, non secus, quam adeps suillus. Cæterum neque hæc, neque alia, quæ molliunt, habere salem debent: quādoquidem sal vehemēter siccatur. Quin & oleum Sicyonium ex hoc est genere: itēque liliaceū, & hyosciaminum, & dulcissimum, quod ex oliuis, & præsertim drupis fit, atque etiam anthemis, quam chamæmelum vocant, & althææ radix, & cucumeris agrestis radix, ex oleo, vel ex aqua decoctæ: & folia quoque malux agrestis, eaque & cruda, & cocta. nam hortēsis folia imbecilliora sunt. at althæa, quæ anadendromalache dicitur, validior est: earūque validior est fructus. Libanotis etiam tres: chia mastiche. terebinthina magis, quam lentiscina, colophonia, quæ chia mastichæ est similis, eque ac ipsa mastiche: Aegyptia mastiche: opopanax, sordes ē statuis, lutum ex palæstra: strigmentum balneorum, butyrum, mirrha Bæotica, hippoglossi radix & succus,

De indurantibus, & laxantibus.

Cap. 39.

Emollientium quidem facultas abunde iam exposita est nobis: de indurantibus deinceps loquemur. hæc igitur frigida atque humida esse oportet, velut semperuiuū, portulaca, & psyllium, lenticula palustris, solanum: aut hoc fane nō est humida tēperie, sed mediū absolute humectantis, & siccātis, siquid

liquid vero simul refrigeret, & siccet, id etiam omnino indurat: non est tamen ex iis, quæ proprie indurant: siquidem congelatione potius quam euacuatione durum corpus efficitur. at si quid ideo induratum sit, quod natium humorem non retinet, siccum id potius, quam durum appellamus: eiusque sanatio est irrigatio, & humectatio, non emolliitio: ut tensio curatur laxatione, & laxatio tensione. Atque hæc quidem liquido tum in cute, tum sæpe etiam in articulis conspiciuntur. nam laxatio provenit immodice humectatis, quæ circa eos sunt ligamentis, & tendinibus: tensio vero non etiam simpliciter, sed plusculum exsiccatis, aut refrigeratis, aut inflammatis, aut scirrhus affectis. atque ita quidem in articulis. in cute vero non ita solum, sed musculis quoque, qui ei subiecti sunt, quoquo modo in tumorem elatis. ut etiam præ carnis copia quibusdam tenditur, id ipsamque in inflammationibus illi accidit. quocirca non una simpliciter, laxantium est species, sed alia humectando laxant, alia calfaciendo, alia molliendo, alia vacuando, alia tumores præter naturam purgando, alia quiddam horum faciendo. Quoniam igitur multis modis unaquæque res durior fit, aut siccata, aut densata, aut quia nimium expleta sit, & ideo vehementer tendatur, aut aliqua coniugatione hæc patitur, singulis quoque propria est emolliendi ratio. quam ob rem de singulis deinceps disseramus. Ergo quod à siccitate induratum est, humectari postulat: quod à congelatione, exalfieri: quod à repletione, inaniri: quod à siccitate simul, & congelatione, humectari atque exalfieri: quod à concretione simul, & repletione, calfieri, & euacuari. Siccantur itaque corpora citra concretionem, tum in validis exercitationibus, tum in Sole vehemente, tum inedia ingenti, tum febre ardenti, tum medicamentis quibusdam, quæ non refrigerando siccant. Congelantur à vehemente solum frigore, sicut etiam implentur à largi humoris affluxu. Siccantur vero simul & congelantur, coeuntibus, quæ simul conuenire possunt, causis: ut si quis supra modum laborat in frigore, aut famem patiatur. Sic quoque replentur simul, & cōgelantur ab influxu frigido, aut partis alicuius perfrictione, ac tot quidem modis dura fiunt corpora. ad medicamentū emolliēs non de omnibus his modis efferre videtur,

& non magis, sed peculiariter de iis, quæ ob congelationem induruerunt, magisque etiam si in eis cōtentus sit humor præter naturam, vt in scirrho affectis vsu venit.

De emplasticis.

Cap. 40.

Si qualem tibi sensum præbet aqua omnis plane qualitatis expers, talem in re sicca inuenias, ea profecto extra omnem in signem est caliditatem, & frigiditatem, mediam, quoad maxime fieri potest, constitutionem obtinens, aut certe paulo ad frigidius declinans. at si ita cum sit, consistentiam siccam habeat terrestris sit, ac citra morsum deficet, est necesse, & corporis meatibus illini sic, vt difficulter eluantur. huius generis medicamenta sunt plurima, quæ exquisite sunt lora, vt amyllum, pompholyx, cerussa, calx, cadmia, terra Cretenfis, & Cimolia, alica, samius asper, terra fullonum, gypsum, lupinus iam commansus, cancani radix, pinearum vesica pars, aqua macerata. porro quædam eorum non solum terrea sunt, sed natura etiam aquea: quædam etiam aëris non parum habent: tenacia tamen sunt omnia, & idcirco emplastica. Duplex enim est medicamentorum emplasticorum natura: altera enim est exquisita terrea, & sicca, altera vero tenax est omnino: mista vero ex aqua atque terra, & plerunque etiam aëre: vt oleum dulce, sine sale paratum. oui quoque album ex eisdem quodammodo est mistum, magis tamen terreum est, quam oleum. quin & caseola lactis pars emplastica est. tenerque, ac recens compactus caseus, & suilla pinguedo: & cæteræ quoque pinguedines, quæ nullam adhuc acrimoniam contraxerunt, emplasticam meatuum facultatem obtinent, & magis etiam, quo sicciores, ac magis terreæ fuerint, huiusmodi etiam est elota cera dulcis. estque ad id accommodata, quæ ex magis aqueo melle & minime acri sit facta. nam amara ab emplasticis clare secluditur. Glutea libris agglutinandis idoneum emplasticum est: gummi, myagri semen, defrutum, valde: triticum, scissum, & sesaminum oleum, & eiusdem herbæ decoctum: fordes ex palestra: sarcocolla, tragacantha. Atque emplastica quidem medicamenta huiusmodi inter repellentia, & abstergentia medium locum tenent.

De medicamentis purgantibus

Cap. 41.

Quemadmodum in saporibus diximus nullum prope eorum
alienæ

alienæ qualitatis experte esse, ita in medicamentis existimandum est multas diuersi generis substantias esse mistas, ostensum quoque est, attractiones proprietatibus qualitatū, quæ in substantiis sunt, perfici. Idcirco purgantia medicamenta succis qui attrahuntur, familiaria & propria sint oportet, sicuti magnes ferro: quippe qui ad ferri naturam accedat, ei que magnopere specie persimilis sit: verū est quodammodo fortior, ut attrahat potius, quam attrahatur. Quin ne cnicum quidem à pituitæ natura alienum esse diffidendum est, ut eius quoque color indicat, sed tamen calore est pituita valentior, ut trahat potius quam trahatur. eodemque modo granum Cnidium, si quando à corpore nostro vincatur, (id quod assidue cnico euenit, rarius autem grano Cnidio propter eius robur, atque vim) pro purgatione sit alimentū: velut ellebōrus semper coturnicibus. Idcirco purgantium medicamentorum, ubi forte purgatione frustrantur, quædā præterquam quod nullā corpori noxam afferunt, etiam animati alimentum præbent: alia vero in corruptelam, & tanquam venenum conuertuntur.

De nimia purgatione.

Cap. 41.

Nimiæ purgationes euenire solent, cum purgans medicamentum tantas vires sumpsit, ut in vasorum ad ventrem pertinentium osculis morsum simul, apertionemque multam efficiat: continenter irritans, & conuellens corpora, vasorum vim dissoluat. Cum autē in initio modica adhuc sit apertio & imbecillitas, tum quod tenuissimum est, minimèque naturæ familiare excernitur. Sed cum vtraque aucta est, iam tunc familiarissima euacuantur: quam ob rem flaua bilis primo, pituita secundo loco, tertio loco atra bilis: post hæc postremus omnium in nimis purgationibus sanguis effunditur. est enim hic succus naturæ quam familiarissimus. ante hunc vero primus quidem qui tenuissimus, postremus qui crassissimus. Si igitur medicamentum, quod pituitam educat, dederis, prima in nimia purgatione flaua bilis, mox atra, ultimo loco sanguis eiicitur. Si vero quod flauam bilē ducat, exhibeas, pituita consequetur, tertia atra, quartus demum sanguis, quin & si atram bilem purgans medicamentum sit, eam quidem primam euacuabit, deinde flauam, tum pituitam, & postremo

LIBER

omnium sanguinem: tanquam ex inanimis iam vasculis effluat. Cum enim vascula non amplius in se continere alios succos præ imbecillitate possunt, eorum vero ora reclusa fuerint, nec irritare medicamentum desinat, nec familiarem præterea succum possit attrahere, necesse est reliquos eo ordine, quem diximus, excerni.

De facultate purgante.

Cap. 43.

Purgans facultas duo significat. vnū commune omnium, quæ quouis modo animalis excrementa expurgant: alterum quod per excellentiam de iis dicitur, quæ aut per vomitum, aut per ventris deiectionem purgant. Est autem eiusdem generis cum his purgationibus tum ea quæ per nares, tum ea, quæ per os fit, infusis videlicet in nares medicamentis, aut os colluendo, aut mandendo: quæ omnia vnico nomine comprehendentes, ἀποφλεγματοζοντα, hoc est pituitâ euocantia, & eorum facultates aphophlegmaticas nominant. Eiusdem cum iisdem sunt generis quæ vuluæ admota expurgant, nam quæcunque dixi, ea attrahendi vim habent omnia: alia vnū quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idque est illis cômune: veluti quæ crassos, lêtolsq; humores extenuare, vri nam ciere possunt, aut excreationibus ex pectore, pulmoneq; eiciendis auxiliari, & quodam modo purgant illa quidem, sed tamen non, vt prædicta, nominantur, verum partim vretica, partim menses prouocâtia, hoc à superioribus differêtia, quod non æque vt illa, vim ad familiares succos attrahêdos habent. ex quo fit, vt in his quoque sermo noster alterius distinctionis indigeat, eaque erit huiusmodi: quæ in pessis, aut fomentis, aut quouis simili modo vtero admoventur, ea duplici ratione agunt. alia nanque solum calfaciendo prouocant, alia facultatibus, quas attractrices, & purgatrices nominant: quas trahendorum familiaritate peragere attractiones demonstrauimus: quæ bibuntur, vt sanguinem attenuent, & meatus obstructione liberet, atque aperiant: ea facultate attractrice vacuationem non obeunt. ac priora quidem eiusdem generis sunt cū purgâtibus: secunda vero cum his, quæ lac, & semen gignunt: de quibus paulo post verba faciemus.

De medicamentis ad tussim pertinentibus.

Cap.

44.

Bechica

Bechica medicamenta dupliciter sunt nominata, partim quia tussim prouocent, partim quia sedent. maxime vero contraria sunt eorum facultates. aliorum enim natura extenuas est: aliorum incrassans. attenuandi autem vis in calidis & tenuium partium substantiis est sita: incrassandi vero in frigidis, & quarum crassæ sunt partes. harū vero materiam supra memorauimus,

Ex Zopyro, de medicamentis, que humores ex ore, nasibus, & oculis trahunt. Cap. 45.

Humorē ex ore tū trahunt commansa, tum liquata pyrethrum, pontica radix, itēque polij, lapathi, cappareos, halicacabi, chamæleonis, ficuum pinguiū decoctum, tæda, mel, passum, papauer, absinthium, origanum, radícula, uua passa sine acinis, aut alia eodem modo, cachry, napi, elleborus albus, elaterium, thymum, sal, omphacium, anisum, piper, misy, æs vstum, granum Cnidium, atramentum sutorium, chamaelea, lauri baccæ, cedria, sulfur, elelisphacus, cinnamomū, acanthi fructus, balsamum, anemone, panaces, nasturtium, ammoniacum, sandaraca, fex arida combusta. E naribus educunt hæc. elaterium, piper, betæ succus & corticis radicis cyclamini, mel passum, thlaspi, granum Cnidium, anagallis, irinum vnguentum, anemona, ranunculus, cedria, expressio nucum amararum, veratrum album, struthium, omphacium, marrubium, hederæ tenera folia. quædam vero horum steroutamētum quoque excitare consueuerunt. Ab oculis vero trahunt humores mel, hyssopum, oleum vetustum, anagallis, id quod salis pinguedinem vocant, quam aliqui salis spumam nuncupant. laurinum vnguen, nardum, casia, cinnamomū, costus. li quor papaueris, & sagapeni, folij succus, itēque dauci, apij, punicorū, amygdalarum, marrubii, ellebori albi, ponticæ radicis, anemones, rutæ, & magis etiam agrestis: castoreum, lapis hæmatites, atramentum sutorium, flos aris, adeps anserinus, æs cōbustū, fel, myrrha, chalcitis Aegyptia, sulfur igne nō expertū, alumen scissile, sepiæ testa cremata, misy, vrina, thuris cortex, scillæ pars, quæ tomētū appellatur, decocta, ammoniacū, niſicoracis cerebrum, sanies hircini iecoris, salicis lachrima, omphaciū, squama stomomatis. Per aures euocare videntur mel, piper, * mustum, libanotis fructifera, metopiū,

LIBER

oleum ex nucibus, vrina bubula, fel taurinum, mercurialis, be-
te succus, & radicum capparidis, & agrestis rutę, & Cnidij gra-
ni: caprifici liquor, bdellium, casia, galbanum, veratrum al-
bum, scerpillum, atque omphacium.

*Galenus, de medicamentis obstruptione liberantibus, abster-
gentibus, & attenuantibus. Cap. 46.*

Quod emplastico contrarium est, id meatus repurgas, aut
obstruptione liberans appelletur: quemadmodum ipsum em-
plasticum non solum ita vocatur, sed obstruens quoque dici-
tur. Fuerit autem id, sicut actione contrarium, ita & corporis
natura, neque viscosum, neque moris expers: sed & nitrosū, &
tenuiū partiū, ratione enim maioris, minorisque differūt in-
ter se genere substantię non diuersa, tū emplastica ab iis, quę
sordē nutriūt, tū meatus expurgātia ab abstergentibus, nā quę
in superficie sordē auferūt, siue in cute, siue in vlceribus, ea
abstergentia nominantur: quę vero meatus etiā expurgant,
ea tenuiorū sunt, quam hęc, partiū, & emplasticis contraria,
& idcirco obstruptione liberantia, & meatuum expurgantia
vocantur: sunt quę hęc nitrosa, & amara. Quę vero cuti exti-
mę imponuntur, ea solam nitrosam qualitatem exquisitam
possidere debent ad ea, quę dicta sunt, peragenda. quę vero
intro in corpus assumuntur, ea quamuis aliquid adstric-
tionis adiunctum habeant, possunt tamen sic quoque magnos
meatus, cuiusmodi sunt in visceribus, purgare, atque abster-
gere, foris enim meatuum paruitas prius ab adstrictione oc-
clusa, quam expurgari probe queat, non etiam inde in altum
abstergentem substantiam recipit, neque expurgatur. at vi-
scera, quę maximos in se meatus habent, maius commodum
ex vasorum corroboracione capiunt, quā ex osculorum exi-
guitate damnum ferant. proinde absinthium intus repurga-
re potest, foris non item: quippe quod ex amara, acerbāque
facultate est compositum, quęcunque ergo nitrosa, & amara
comperiuntur, ea meatus omnes posse expurgare cognosci-
to, at sordes vlcerum, aut etiam cutis, non hęc solum, sed &
quę minoribus viribus sunt, auferre possunt: qualia sunt dul-
cia, quę tenuium sunt partium, vt puta mel, quęcunque e-
nim obstruptionē tollunt, eadē quoque abstergent: at quę-
cunque abstergent: ea non omnino obstruptione liberant.
cadem

DECIMVS QVARTVS. 251
eadem vero & obstructione liberant, & sordes expurgant.

Quæ obstructione liberant, & expurgant.

Cap.

47.

Anagryi sicca folia, eiúsque radicis cortex, agaricum, vriticæ semen, amarantum, amygdala amara, ipsâque arbor, ampeloprasum, adiantum, radix ari, acanthi vel melamphylli, vel pederotis radix, pulegium, dracûculus, daucus, qui pastinaca dicitur, & potius agrestis: gentianæ radix, multum: eleinij radix, erysimi semen, cicer, agreste cicer, eupatorium herba citra insignem calorem, thymum, caricę pingues, sopyrõ, nepita, nasturtij semen & folia valide, casia, prunorum gummi, betonica, crocodilij radix, cyclaminũ, spinæ albæ radix, libanotides tres: melanthium, medij semen, papauer cornigerum, myridis radix, ononidis cortex, oxyacanthi fructus, periclymeni fructus, & folia: ruta, peucedani liquor, & radix, filicis radix, & thelyptereos, cucumis, pepo, spondilij fructus radixque, Cypri folia, & summa germina, stœchas, teucrium, chamedrys, chamæpitys, chamæcissi flos: ceteraque omnia in quibus amarum qualitatem excellere dictum est. nam & nitrum ipsum, & aphronitrum, quod nitri est spuma, & salis spuma, & sal, & lapis Aethyopicus, & seriphũ, & abrotonũ, & reliqua huius generis, cum cibo, potuque assumpta eandẽ vim obtinent, protinus enim his inest vt crassos, lentosque humores extenuandi vi prædita sint, sicut eni plastici omni bus crassos, lentosque corporis succos reddendi, quam ob rẽ lentis ac pituitosis thoracis, pulmonisque lentę pituitæ, aut puri incidendis & attenuandis, & educendis, aptiora inuenire alia, ante hæc medicamenta non queas, iisdem quoque iecoris obstructiones expurgabis, & vero etiã lienis, quæ modicę fuerint. nam quæ maiores sunt, eæ vehementiora medicamenta desiderant, vt capparis corticem, radices tamaricis, scolopendrij radices, & item herbæ, quam asplenum nominant.

Quæ abstergent.

Cap. 48.

Abstergent autem omnia, quæ meatuum obstructiones expediunt, crassosque humores incidunt: & quæ nunc dicẽ-

LIBER

tur, vt stercus caprillum vſum, & ignem non expertum, teſta
 omnium dura teſta inteſtorum, ſepiæ teſta, echini vtriuſque
 combuſti cinis, ſerum lactis, mel, decoctum vero mel, minus:
 alyſſum, vitis agreſtis racemi, cultæ vero minus: albæ vitis,
 quæ & bryonia dicitur, radix, nigræ vero eſt imbecillior, a-
 mygdala, quibus veſcimur, & ipſa arbor: vtraque anagallis,
 valde. androſemi, quod hyperici ſpecies eſt, & quod diony-
 ſiadem vocant, folia, anemona, anthillides ambæ, aparine, ar-
 gemona, ariſtolochia longa, arctium verbaſco ſimile. plâta-
 ginis folia: & magis ſicca, arum, corruda, vua agreſtis, aſpho-
 deli radix, atriplicis fructus, abſinthij ſuccus, bulbus illitus,
 damaſonium, diſſaci ſpinæ radix, ebenus, veratrum vtrūque,
 helxine, quæ etiam perdicium vocatur: ſaliciſ liquor. arundi-
 nis vallis, radix cum foliis abunde, & citra acrimoniam: e-
 iusque folia, modice, & eius cortex combuſtus, modice: cen-
 tauriū minus, eiſque ſuccus, ricini fructus, minus vero folia:
 braſſica agreſtis, magis, quā fatiua, crethmō, hordeū modice:
 liliij folia, & radix trita, modice: fabæ caro modice: lampſana
 illita modice: lichē in petris naſcens, violę albę totus frutex,
 & radix, & magis etiā flores, & inter hos, aridiores: leuce ar-
 bor, lotus, ſiue trifoliū, lotus agreſtis, meū, narcifſi radix mo-
 dice, nimphææ vtriuſque, radix, panacis herculei cortex radicis
 modice, pix, platani cortex vſtus, meliſſophyllū, marrubiū illi-
 tū, propolis modice: vlmī folia, cortex vero, atque radices, ma-
 gis. piſſana: eamque crudā læuigāt, & mancipiorū faciem illi-
 nunt iij, qui ſeruos diuendunt, vt pallorem qui in eorum cute
 eſt, abſtergeant: terebinthina vero magis, quam maſtiche, ſa-
 gapenum modice: ſeſamoides maius: ſeſamoides albi ſemen,
 ſideritis vtraque modice, cucumis, pepo, magis vero quā ca-
 ro, ſemen, & radix arida: cucumeris agreſtis radix, myrrha,
 ſtruthij radix, beta, tithimali, & eorum liquor magis. tragij
 Cretēſis folia, & fructus, & lachryma, hyacinthi fructus, ver-
 baſci folia modice. & præſertim cuius flores aureo colore ru-
 tilant, phu, chamæpitys, chamæſyce, chelidonium, valde: æru-
 go, cum multo vero cerato citra mordicationem abſterget.
 alcyonia omnia: armeniacum, terra ſelinuſia, chia, ſamiâque
 modice: itēque Cretica, Cadmia, pumex ignem non ex-
 pertus, & vſus. ſpuma argenti modice: lapis Aethiopicus,
 lapis Arabicus, Smiris abunde. teſta ſigulorum, & magis cli-
 banorum.

Cum plurimam eiere vrinam velimus, medicamentis antedictis non admodum vtendum est: sed quæ acriora sunt, magisq; calfaciunt. huiusmodi sunt apij, petroselinij, sceniculi, dauci, smyrnij, anisiq; semen, ammiū, asarum, acorus, ampeloprasum, vitis albæ prima germina, androsaces, tum ipsū, tum eius fructus epotus, radix asari, asparagus regius, palustris, oxymyrſinus, & oxyacanthinus: bdellium Arabicum, bunion, pseudobunium, bryonia, daphne herba, chamædaphne, & quod daphnoides vocatur, cicer, & præcipue arietinum, serpillum, thymum, calamus aromaticus, carus, eiusq; semen, carpesium, caucalis, costus, vmbilici Veneris folia cum radice in cibo assumpta, crocodilij semē, cyminū, cyperi radix, libyſtici radices, & semē, mei radices, moly, spica nardi, celticum nardum, xyreos fructus, radicis ononidos cortex, ruta, polium, fefeleos radix, & fructus. cucumis qui edendo est, & magis qui iam pepo est, & melopepo, sinon, sium, scandix, scoridium, pastinaca, eiusq; semen præcipue iunci odorati flos, terebinthi fructus, trifolium, quod etiam asphaltium nominatur: solani halicacabi fructus, hyperici totus fructus, phuradix, chamædryas, chamæpitys, absinthium, & maxime id quod in venis biliosum est, expurgat. herba sabina, sanguinem per vrinas cient. rubiæ radix crassas, multasq; & quandoque sanguinolentas vrinas mouet: capnium biliosas & multas prouocat: eruum largius sumptum, sanguinem per vrinam educit: periclymeni folia & fructus potus in principio vrinam quidem solum mouent, & longo progressu vrinam cruentam reddunt. moderata potio drachma. cardui radix copiam vrinæ graueolentis educit, si quis ex vino elixatam bibat. quam ob rem fœdum alarum, totiusq; corporis odorem huiusmodi succum purgando curat. Onobrychidis folia sicca ex vino pota eos curât, quibus lectum ægre it. graminis in Parnaso nascentis semen vrinam mouet, melicratum, oxymeli, vinum tenue & aqueum, dilutum vinaceorum, quod fecem vocant. Ab his autē medi-

camentis sanguis non solum attenuatur, sed funditur etiam, atque secernitur nō secus, quam lac: horūque neutrū absque valido calore fieri potest.

Ex Zopyro, quæ per urinas propriæ à lienis, iecore, & renibus ducunt. Cap. 50.

Periclymenon, tithymali vallaris semen, melanthium, cyminum, thymum, albæ vitis agrestis radix, clymenon, capparis radix, splenium, panacis semen, allium, serpyllum, cyrtisus, alumen Aegyptium, malus, dracontium, squama ferri, heliotropium, sisymbrium, aristolochiæ radix, organū, polium, colocythis agrestis, bryonia, cyclaminus, æris ramenta vino diluta, asplenium, portulaca, dilutum vini, in quo marinus scorpius fuerit suffocatus. Ex iecore vero per urinas ducunt hæc, viticis semen, dauci folia, & sceniculi, itēque balsami, cētaurij, & capni, & præniæ niger fructus, anisum tostum, palmulæ ossa, lauri folia, symphytum, hypericon, hypnicum, absinthium, bunium, pseudobuniū, smyrnium, quod alij hipposelinum vocant, peucedanum, anagallis, menta, cenanthe, pontica radix, thus, liquor silphij, heryngium, Heracleoticum, nux, hordei dilutum. A renibus vero per urinam trahit elenij semen, & apij, piper, papauer, pastinaca, marrubium, cnicus, libanotidos semen, & gladioli, qui in tritico nascitur, radicem bryoniæ cortex, gramen, desfrutum, ona sepiæ, sulfur, album cicer.

Ex Galeno, de iis, quæ pectus, atque pulmonem re-purgant. Cap. 51.

Quoniam vero hæc calida sunt, ideo puris ex thorace excretioni ea omnia sunt aduersa, quod enim ferosum est, id ad se trahere renes anticipat: quod vero coactū est, atq; exsiccatum, nō ita facile expuitur, quam ob rem eiusmodi medicamentum incidendi vi præditum esse oportet: sed non tamen insigniter calidū, ne vehementer exsiccet: atque eiusdem utilitatis causa cum sorbitionibus, & potionibus humectantibus dari postulat. huius generis sunt ea omnia, quæ obstructionem liberare ante descripsimus: & præterea, tota nux pinea viridis, nuces piceæ, butyrū, chrysocomes radix ex melicrato, castorium super carbonibus suffimigatum, & per infp

inspirationem attractum. id enim affectiones frigidas, & humidas, quibus pulmo, & cerebrum obſidentur, iuuat vel maxime: spica nardi fluxiones capitis, & thoracis exſecrat.

Ex Zopyro, quæ ex pulmone educunt.
Cap. 52.

Educunt etiam è pulmone eclegmata, quæ dari ſolent, & catapotia, & ſemen vrtice, lini, dauci, papaueris nigri, thymi, hederæ albæ: ſuccus raphani, ſinapis, aniſi, ſeſami, naſturtij, eriſymi, ſcillæ, erui, cucumeris, melanthij, piperis, rute, polij, cinnamomum, arum, dracontium, coſtus, nardum, ſulphur, myrrha, lauri baccarum pars interna, cortex radicis capparis, amygdalæ amaræ, pœonia, caſtorium, abrotonum, lactucæ liquor, thapſia, ſtyrax, bdellium, ſilphium, yua ſine acinis, pinæ nuces parue, omphacium, ariſtolochia, galbanū, marubium, heryngij radix, centaurium. eiufdem uſus cauſa bitumen in ſuffitu adhibetur: ſandaracha, hordeacea farina, reſina, ſcilla arida, eryſimum, oleum cedrinum. elaterium, cucumeris, centaurij, & fœniculi ſemen. faciuntque accommodata ratione fomenta leporis pili, myrrha, cucumeris ſuccus, ſerum lactis capræ, pecudisſque in teſtis igni candentibus.

Ex Galeno, de iis, quæ renes expurgant.
Cap. 53.

Quæ renes expurgant, ipſa quoque incidentia ſunt, verum larga humiditate non indigēt. apta vero ad id ſunt tum incidentia omnia, quæ prædiximus, tum vero etiam ſiccæ plantaginis radices, & folia, & magis etiam fructus: aſparagus myacanthinus, & maxime radices, & ſemē. glycyſides radix, cicer, & amygdalæ.

De rarefacientibus, aperientibus, condenſantibus, & ſtipantibus.

Cap. 54.

Rarefacientia, aque aperientia videntur illa quidem vicina eſſe prædictis, quæ extergere, incidere, obſtructiones tollere, & diuidere diximus, ſed tamen non omnino ſimilia. horum igitur ante omnia diſtinguenda notio eſt, tum eorum

fic inquirenda substantia. Quæ cutis meatus referant, rarefacientia vocant: quæ vasorum oscula, aperientia, quin & ex iis quæ illis sunt contraria, quæ meatus contrahunt, condensantia nominant: quod vero oscula occludit, id non iam proprio villo nomine appellant, sed magis generalibus, vt contrahens, claudens, stringēs, & obstruens. Porro talis est vtriusque natura: rarefacientium quidem modice calida, & minime desiccans, & crassarum partium: aperientium vero, crassarum partium & acris. his autem contrariorum, condensantium quidem frigida, at non terrena, nec aërea, sed potius aquea: eorum vero quæ osculorū apertiones occludunt, crassarum partium & frigida. Exempla horū sunt, rarefacientis quidē naturæ chamæmelum, & althæa, & oleū, quod ex iis paratur: nec minus quod ex agrestibus cucumeribus conficitur, atque etiam vetus, eiusdem etiam notæ est abrotonum vstū, & onobrychis. Aperientis facultatis sunt, quæ acra & terrea sunt omnia, vt cyclaminus, anemonæ omnes: sesamoides albi semen: allium, cēpa, fel taurinum, vnguentorum omnium crassarum partium, & calidorū subfidentia: quale est irinum, & amaracinum: quæ utique obcæcatas hæmorrhoidas aperiunt. Porro quæ vteri os ab inflammatione, aut scirrho, aut ariditate occlusum aperire dicuntur, ex accidenti, non autem primo & per se hanc habere vim censentur. eorum vero quæ iis sunt contraria, condensantia quidem constant ex aqua frigida, semper uiuo, portulaca, tribulo viridi, psyllio, herba, quam muris auriculam vocant, lenticula palustri, & vno verbo, quæcunque refrigerant, nec exsiccant. proinde & mandragora, & cicuta, & altercum, & papauer, ipsas nunc herbas dico, si quis modice eis vtatur, condensandi vim habent: si liberalius, non modo condensandi, sed & obstupesciendi: si vero etiam plurimum, non solum obstupesciendi, sed etiam necandi, at eorum, quæ aperientibus aduersantur, substantia, cū crassarū sit partium, & frigida, est omnium adstringentiū, quibus non sit acrimonia coniuncta. horum materiæ, quæ terrena, frigidæque est, exempla prius dicta sunt nobis. Quæ vero medicamenta frigida sunt, aut eque aut amplius, sed substantiam aqueā sortita sunt, ea debiliter & contrahunt, & constringunt: id quod eis propter mollitiem vsu venit: quocirca tenues meatus in vnoquoque corpore contra-

hunt,

hant, & condensant: ceterum totum instrumentum vnde-
quaue constringere non possunt. quam ob rem talia meri-
to sunt condensantia, stipantia tamen nō sunt. Intellige au-
tem me nunc stipantia dicere, quę sensibiles excretionēs co-
hibent. atque hęc quidem huiusce sunt temperatura & fa-
cultatis: at rarefacientia & modice, & citra molestiam cale-
faciunt.

Quę sudorem mouent.

Cap. 55.

Nepita per se arida sumpta, & ex melicrato sudores ciet,
totūque corpus siccat. onobrychisq; cum oleo iuncta.

Ex Zopyro, de eisdem.

Cap. 56.

Medicamenta sudorem mouendi vim ab acribus aroma-
tibus nanciscuntur: huiusmodi quoque est pipē, nitrum, vn-
guentum irinum, bubulus adeps, vaguen laurinum, cypri-
nūque, sal, sampsuchinum, mustum, vua agrestis, cuminum,
anifum, serpyllum, polium, granum cnidium, sisymbrium,
chamæleo, conyza, dauci semen, ammoniacum, marrubium,
casia, galbanum, sulfur ignem non expertum, atramentum
futorium, alcyonium, bdellium, struthium, pyrethrum, aristo-
lochia tenera, lupinus, balsamum, & squama æris.

*Ex Galeno, de vrentibus, putrefacientibus, detra-
hentibus, & cicatrices inducentibus me-
dicamentis.*

Cap. 57.

Si non solum calefaciant medicamenta, sed etiam confi-
scentia crassa fuerint, siquidem vehementia sint, & vrentia,
corpus instar ignis colliquant, & crustas sæpenumero simi-
les iis, quę à cauteriis fiunt, excitant: cuiusmodi faciunt sina-
pi, & nasturtii semen, & arefacta herba, granum Cnidium,
pyrethri radix, quintū alcyonii genus: auripigmētum vsum,
& ignem non expertum, lixiuium, misy, fori, chalcitis, sanda-
racha, calx viua, vehemēter: extincta vero crustas inducit, ni-
si inueterarit: nam si inueterarit, id non facit. calfacit tamen,
& colliquat etiam carnes. hederę lachryma obscure adurit,
quę vero minus calida sunt, quā vt vrant, ea sunt aperientis
facultatis: vt aperientis medicamenti substantia terrena sit, &
igneā vsque adeo calida, vt nondum adurat. Si vero vehe-
menter sit calidum, & præterea tenuium partium, id plane

ab omni mordacitate aberit : aut cum exiguo dolore carnosas partes eliquabit. nam quod non confertim alterat , vt faciunt vehementia , quódque non ægre penetrat , vt quæ crassarum sunt partium, ea latentem actionem obtinent : siquidem alterationes subitæ maxime sensibiles sunt, itémque penetrations, quæ vi fiunt. nam quod crassa essentia est , & vrens, id cuicunque parti inhæserit, furculi ritu infixum excruciat. verum illud crustas inducit , perinde ac cauteria . at de quibus nunc instituta oratio est , ea crustas non faciunt: & putrefacientia nominantur appellatione minus propria: nam quæ vere putrefaciunt, simul humectant, & calfaciunt, sed ob symptomaticis similitudinem hoc eis tributum est nomen: quippe cum ab vtrisque citra dolorem fiat corruptela, cæterum putrefacientia medicaméta sunt auripigmentum, sandaracha, chrysocola, dryopteris, pityocampe, aconitum. Cedrea vero teneras carnes & celeriter , & sine dolore putrefacit: duras vero longioris temporis spatio. Sed sunt inter ea quædam, quæ proprie detrahentia nominantur, eisque vtütur ad inducendam vlceribus excrecentibus cicatricē. Sunt tamen & ipsa eiusdem genere facultatis cum iis, quæ putrefacientia nuncupantur: verum vsque imbecilliora sunt , vt extimam tantúmodo superficiem, quam attigerint, detrahât, non tamen intimas subire partes queant . veluti assæ petreæ flos, & testacea omnia combusta, modice detrahunt, & reprimunt, quæ excrescunt. eiusmodi quoque sunt echini vtri- que cum toto corpore combusti : & lapis hæmatites aridus leuigatus, & in pollinem redactus, itémque ærugo, & cæruleum, & squama æris , & chrysocola. quanquam nec talia sunt ipsius facultatis re vera cicatricem inducentis . siquidē quæ sunt huius facultatis, neque detrahunt carnem , neque eliquant, sed indurare, & siccare sunt apta, vt alumen, vt galla immatura, vt æs combustum, & maxime lotū. nam quod lotum non est, quidpiam detrahens obtinet , quemadmodū etiam squama æris. quod autem lotum est , omnibus medicamentis cicatricem inducētibus longe præstat. debet enim id quod probe cicatricem induciturū sit , modice adstringere, atque siccare. quâ ob rem spinę Aegyptiæ fructus, & mali granati putamina sicca , & cætera omnia quæ sunt generis eiusdem, medicamenta sunt ad cicatricem inducendam accommodata.

Vlcus in summa cute inducunt rubi canini folia, betæque, & ranunculi, allium, pulegium, hyssopū, origanum, sepia testa, asphodeli radices, & capparis, & veneris vmbilicū. itē- que hippocampus vstus, apij semen, cæteraque falsa, acris, & amara quæcunque possunt, vbi admota, aut illita fuerint, si- milia permanere diutius. Inter adurentia vero numerari vi- detur cantharis, pityocampe, buprestis, calx viua, diphryges, fex combusta, acetum, anemone, quæ puniceo flore est, alliu- m, ranunculus, cinis, & magis ficulnus, nitrum tostum, æs vstum, alumen, combusta buccinarum testa, mœnularum ca- put, chamæleon animal, auripigmētum, cachry, vua agrestis, sesamoides. Putrefacientibus adnumerantur quædam ho- rum, & præterea veratrum nigrum, elaterium, cucumerum a- grestium radix, vua, liquor, squama eris, ochra, portulaca, papaueris liquor, mandragora. eadem quoque nomas in vl- ceribus, & crustas, quas vocant, sistunt.

Galenus, de attrahentibus, & repercutientibus.

Cap. 59.

Attrahentes facultates sunt, quæ ex alto vehementius ex- trahunt: repercutientes vero, quæ in altum vicinos eisdem succos repellunt. essentia illis calida, tenuiūque partium est: his contra, frigida, & partium crassarum: siquidem calor per- petuo attrahit, frigus vero repellit. verum quod partium te- nuitatem habet cum calore coniunctam, trahit vehemen- tius: quod vero cum frigore crassas habet partes, cuius modi est adstringens, id violentius propellit, quam ob rem ex ve- hementia actionis vtrisque est impositum nomen. ac mate- ria quidem adstringentiū est plane perspicua: attrahentiū vero est huiusmodi: anemonæ omnes, vtraque anagallis, di- ctamnium, cicer, agreste cicer, thapsia violente, cyclaminus, narcissi radix, xyreos, aut xyridis radix, & magis fructus, gla- dioli radix, & præsertim superior, propolis valide, pycnoco- mæ radix, & fructus, & folia, fermentum, stercus omne attra- hentis quidem est facultatis, sed nō exigua inest differentia. nam columbinum abunde trahit: ex equo autem vtrinque ab hoc recesserunt, ad calidius quidem anserinum, ad frigi- dius vero gallinaceum. ab hoc etiam magis superantur hu-

manum & suillum. caninū vero simile est medicamentis ex-
tergentibus, & præcipue si ossibus vescantur. crocodilorum
quoque terrestrium stercus id etiam exquisitius facit. Iam &
sagapenum attrahendi vim habet, cyrenaicusque, ac Medi-
cus liquor, & si quis alius est qui sit his similis: sulphij item li-
quor & radix, spartum, quo vites ligant, eiusque fructus, &
virgarum succus egregie trahit: terebinthina præ ceteris re-
sinis: tragij cretensis folia, fructus, & lachryma: phorbiū, sul-
fur, stercus boum, & præsertim eorum, qui eruum comed-
runt. Quædam autem qualitatis proprietate attrahunt, hoc
est totius essentię similitudine: hæcque calida esse omnia ne-
cesse est. nam inter ea, quæ similis essentię sunt, quod cali-
dus est, id trahit potentius: utpote quod similitudini calo-
rem auxiliarium assumpsit: nepita quoque attrahit illita, &
costus cum eo confrictus humores ex imis partibus trahit:
viscum valide trahit, nec tenues solum humiditates, sed etiā
crassiores: easque diffundit, & per halitum digerit.

De iis, quæ per halitum digerunt. Cap. 60.

Vicinæ inter se sunt facultates, quæ ea quæ in alto sunt at-
trahunt, & quæ attracta discutunt, quæ nanque trahunt
eæ etiam omnino discutunt: quæque discutunt, eadem
etiam trahunt: sed in medicamentis attrahentibus vis at-
trahens excellit, in discutientibus vero discutiens. Cæte-
rum materia discutientium est hæc, abrotonum, agaricum,
ageratum, adiantum, ægilops, vrticę semen & folia abunde.
acanthi folia, sambucus & ebulus, alyssum, amnium, anagyri
folia, & magis sicca, & radices cortex, androsaces, anthemis,
vel chamæmelū, anisi semen. canina brassica, illita valide: ar-
gemone, aristolochiæ radix, & magis rotundę. hastulæ regiæ
radix, & magis eius vltæ cinis: atriplex leniter: bulbus, bu-
phthalmum potius, quam chamæmelum, herba sabina, quam
pro cinnamomo quidam duplicem imponunt: muscus, cui
splachno etiam est nomen: daucus herba foris imposita, ei-
usque semen magis: ibiscus, vel althæa, (est autem agrestis
malua) eius etiam radix & semen eodem modo faciunt: o-
leum dulce peruetus, oleum ex lychno, cicinum, sabinum, ra-
phaninum, & quod ex liquida pice conficitur. his omnibus
cedrinū præstat, helxine, thapsia, canne vallis cortex vltus,
abun-

abunde: casia, ricini fructus, folia, radix læuigata, & oleum, quod ex eo fit. crocodilij semen & radix, cyclaminus, cyrtis folia, ladanum, lampfana illira, laparium modice, leontopetali radix, leuces fructus, libanotidines tres: mercurialis, malua agreftis, hortensis vero est imbecillior: earumque validius est semen. est etiam validior quæ anadendromalache vocatur: mastiche Chia, magis vero Aegyptia, mel, persicæ germina, & folia, citrii semen & folia, nereum, aut rhododaphne superdata. Xanthii aut phasgani fructus. Xyreos, aut xyridis radix, & magis etiam fructus, gladioli radix, & superior maxime: primæ ficus, onobrychis, opobalsamum citra insignem caliditatem: liquor Cyrenaiicus vehementissime: paliuri folia, & radix, opopanax, paronychia abunde: peucedani liquor, ruta, pix, melissophyllon, marrubium illita: ptarmice frutex: pycnocomi radix, fructus, & folia, cataplasma ex pane, magis quam quod ex tritico fit: fermentum, radícula, eiusque semen, agreftis radícula: terebinthina magis, quam mastiche: & magis quam hæc, larynx: mastiche Aegyptia, oleum rosaceum. rhodia radix, sordes è statuis, sordes ex gymnasio, sampsuchus, cucumeris agreftis radix, & elaterium: sium, sisymbrium, myrrha, ex caricis aciores. ficus caprificorum, fici domesticæ, prima ficus: beta sine caliditate: alba autem est validior: Cretensis tragii folia, fructus, lachryma: galbanum, ocimum superdatum: sal vltus magis, quam non vltus: & magis etiam salis flos, salis spuma, nitrum, nitri spuma, omnia alcyonia, terra Samia, faba modice: altercum, cinnabaris, chrysocolia, caseus ex acido lacte modice, butyrum modice, coagulum, stercus omne, multum: æsypus modice, carnes viperarum valide. quoniam vero ad cutim excrementa exigunt, efficitur, vt in quibus mali succi redundant in corpore, ingens vis pediculorum exoriat. adeps leoninus magis digerit, quam alii qui in quadrupedibus insunt: taurinus vero minus: suillus adeps citra morsum: vitulinus vero minus: hoc quoque magis bubulus. adeps porro qui inueterarit, magis quam ipsemet recens: ossa combusta, abunde: lanæ crematæ, echini vtriusque cinis.

Zopyri, quæ adstringunt.

Cap. 61.

Adstringunt vero myrti folia, itémque oxymyrthes, ma-

lus, rubus, oleaster, oliuæ cultę rami, rosę, vitis, lentiscus, verbascum, cupressus, semperuiuum, papauer, sempermanens, puni-
corum flores, balauustum, aloë, Cypriũ spodiũ, vrtica, hypocistis agrestis, achrades, acini, pira, mala, crocus, althęa, astragali radix, & verbasci: clauiculi vitis: myrti bacca, mespila, terebinthi fructus, dryopteris, corna, ephemerũ, glås quercina, agrestis lapatii fructus, altercum, & pęonię ruffa grana, castaneę, hederę, nymphęa, palmulę crudę melius, earũque flos, & caulis: papaueris radix, oui vitellus assus: acacię expressio. faba Aegyptia, pastinaca. ferulę pollen, paliurus, caudę equinę radix, lysimachia herba, alumen, sanguis concretus, cyperis, cęnanthe, brassica percocta, leporis coagulum, spongia combusta, ononis, suber, rhamnus, piceę cortex, pinique, & fructus, myrica, rhus, quo vescimur, vinum austerũ, mari non mistum, vinacea. Adstringunt quoque nonnulla eorum, quę crustas inducunt, vt diphryges, chalcitis, misy, cadmia, vstum æs, à quibus defluxio omnis, præter vrinę defluxum, cohibetur, & comprimitur.

Quę res per halitum digerunt. Cap. 62.

Ad digerendum vero illita, aut persusa valent asphodeli radices, & vitis Chironię nigra, & archeostis, quam ampe-
lin quidam, alii madonium viscum vocant, & viticis, & cucumeris, & magis etiam agrestis, & capparis, & anemones puniceum florę habentis, & chamęleontis, & fęniculi. itẽque thapsia, anthericum, cyperus, apium, hederę alba, lapatium agreste, altercum, asparagus brassicę, & folia, & semen, pastinaca, trichomenes, amomum, nasturtiũ, iuncus odoratus, gladiolus, nardus, ocimoides, echion, ammoniacum, costus, piper, pulegium, arum, farina triticea, hordeacea, loliaceęque. Sulfur quoque, nitrum, eruum, pæderos, testiculus herba, omphacium, omnis cinis, recrementum, balsamum, lepus marinus, lapis Assius, elichrysum, absinthiũ leuigatum, serpyllum, sinapi, sisymbrium aquatile, menta, conyza, nepi-
ta, glans vnguentaria, vua taminia, pumex, squama æris, sty-
rax, cucumis agrestis, ranunculus, rhinę marinę combustum corium, struthion, balsamũ, lactuca agrestis, propolis, alcyonium, marina aqua, thuris cortex, raphanus, mel passum, panaces heraclium, strigmentum, sordes ex palæstra, aristolochia, simus muris, cuminum, cochleā cum testa leuigata, abro-

abrotonum, cācrorum integumentum, arisarum, lupini pollen: gluten taurinum, verbascum, sesamum, melanthium, meliloti semen, cæpa, polium, crysimum, bulbus, & magis etiam in aqua elixatus, nasturtium, oleæ Aethiopicæ lachryma, chryfocolla, veratrum album, & nigrum, sesamoides, marrubium, thymum, absinthium, rubus caninus, asphodelus, hypericon, resina, lichen in petris nascens, piper, faba Græca, fœnugræcum, atriplex, albæ violæ folia, origanum, herâthemum, salis spuma, sal, myrrha, terra halmýritis & ampelitis, cedri bacca, nuges, beta alba, excrementitia pars silphii, balsami, sagapeni, & panacis, pisselæum, eboris deraçio, itémque argenti, auri, æris, aluminis Aegyptii, pôtica radix, pinguium ficuum decoctum, & dilutum, fel bubulum, defrutû, lycium, malus, porrum, anthemum, gypsum, sauridion, quam cardamida vocant: lingua canis herba, quam plantaginem appellant, caro bubula, caprillâque: hordeum, & olyra combusta: alga, oleum, lana, pinarium vltum, acetû, tēdinum, ladanum, orminum, anthile, cortex fabæ, plumbago, granû Cnidium, elenium, artemisia, narcissus, adiantum, squama ferri, cyclaminus, bubulus sanguis, & suillus eodem modo: rubrica sinopica, sandaracha nô læuigata, ochra, fex aceti, & vini combusta: furfuris decoctum, & dilutum: & ipsum quoque furfur, calx, atramentum sutorium, smyrnium, fori, fimus columbarum, hirundinis, gallorum, murium, lapis pyrites, combusta ungula equi, bouis, aselli: libanotis quæ fructum non fert: vmbilicus veneris, chamæsyce, & micæ, quibus vestes tinguntur, orobanche, coracini marini caro, & filuri quoque sale conditi: colocynthis agrestis, parthenium vel perdiciû. Atque hæc quidem omnia quo ordine descripta sunt, ad discutiendum valent: sed simul etiam concoquunt aliquid, quod alio in loco sit: & quæ in locis ipsis habentur, accommodatè pertractant. quam ob rem & concoquunt, & discutunt, & eorum nonnulla attrahunt, & sudores mouent, & aperiunt, quocirca diuidere etiam possunt. squamas vero maxime educunt aristolochia, atramentum sutorium, silphium, filuri caro, & leporis coagulum.

Galenus, de facultatibus lac gignentibus, & mensuras purgationes promouentibus.

Cap. 63.

Facultates, quæ lac efficiunt, partim in medicamentis tan-

tum, partim etiam in alimentis sunt, in medicamētis, ubi succos pituitosos calfacientes in sanguinem commutamus; in alimentis autem ex totius substantiæ similitudine: cum videlicet boni sunt succi, & modice humida, & tepida caliditate, quali est etiam lac: siquidem sanguis particeps est caloris, qui animali commoderatus: magis vero, quā moderati, flaua bilis: ut frigoris particeps est pituita. in medio vero pituitæ ac sanguinis est lac, quantum ad calorem attinet: non tamen pari interuallo ab utroque recedit, sed longius abest à pituita, propius accedit ad sanguinem, cum ergo minus, quā expedit, lac ad vbera peruenit, velis autem copiosorem venire, tum sanguinem contemplator. aut enim minor est, quam par sit, aut certe peior, itaque is qui parcius sit, vniuersam victus rationem humectantem, calfacientemque exposcit. qui vero est peior, si biliosus fuerit, in primis purgationem, mox cum victum, quē modo diximus: si pituitosus, medicamenta exigit excalfacientia aut primo aut secundo ordine, non tamen exsiccantia, sed potiora sunt ea, quæ non tantum sunt medicamenta, sed & alimenta, ut eruca, ut fœniculū, ut anethum: ipsas inquam herbas adhuc virentes, & humidas. nam siccæ magis, quam oportet, excalfaciunt, & exsiccant. Huius quoque generis est fœnyonium, apium, & sium, herbæ etiamnum virentes: quippe cum exsiccantia omnia sanguinis humiditatem depascentia ipsum & crassiores, & pauciores reddunt: siquæ calida sint natura, iusto calidiorem, si frigida, frigidiorem. Debet enim sanguis modice calidus esse & nō crassus, ut ex eo lac gignatur. quocirca quæ sunt eiusmodi, extinguūt potius lac, quam procreent. quæ vero ita, ut dictum est, calfaciunt, neque villam insignem siccitatem adiunctam habent, merito vim procreandi lactis habere dicta sunt. verum hæc sunt perpauca: neque enim facile comperias quæ prædictā temperiei mediocritatem sint sortita: cæterum infinita propemodum sunt, quæ lac lædunt. nam & quæ plus, quam expediat, calfaciunt, quæque siccant, aut refrigerant, partim sanguinis qualitatem vitiantia, partim eius substantiam minorem reddentia, ne lac gignatur, impediunt. similem porro his quæ dicta sunt, vim obtinent, quæcunque prouocare, aut sistere menstruas purgationes possunt. vtrorūque enim communis est materia, sanguis, qui venis continetur. Is ergo ubi fluxilis fuerit, & æqua litate con-

tem-

temperatus, abundantem vtrique copiam suppeditat. quin etiam venas non exiguas mammis & vtero communes esse, alibi dictum est. ergo cum ad alterutram partem sanguis fertur, altera siccescit. itaque haud mirabile est, si & vitus, & medicamenta similia sint, nimirum quæ generant, sedant singulorum mensium ex vtero purgationem, & quæ lac in vberibus gignunt. quanquam hætenus differunt, quod & calidioribus & magis incidentibus purgatio menstrua nonnunquam indigeat: quippe cum venæ in ea parte sitæ magis debeant aperiri, quam quæ in mammas pertinent, & sanguinem magis fluxilem requirant: cum nimirum vterus ad eius lationem nihil conferat. nam menses in venas, quæ illic sunt, mittuntur, non autem attrahuntur: at in vbera sanguis non mittitur modo, sed etiam trahitur. ac proinde leuiore medicamentorum auxilio eidem est opus, cum non quod satis est in mamas confluit. Et medicinæ, quæ faciunt, vt sanguis mamillas ingrediatur, imperfectas quoque purgationes adiuuant, sin autem multum oblesæ sint, aut plane retetæ, nihil huiusmodi sanare eas potest: sed sabina, & meû, & iris, & nepita, & pulegium, & dictamnium, & costus, & cassia, & cinnamomum, & aristolochia, & bunium, & cætera huius generis absolutas vteri purgationum retentiones sanant.

Zopyri, de eisdem.

Cap. 64.

Lac prouocare consuevit sesamum potui datum, cucumeris semen, terræ lumbrici, cachry, myrrha, polypodium, heryngium, cyrcææ fructus & folia, noctuæ cerebrum: ipsæque noctua elixa, & glaux herba, trimestre triticum, hordeum, fœniculum virens, eiusque radix, & fructus, libanoides, anisum, hippomarathrum, lini fructus, cuminû, eruum, polygonum, humor vero vnique facultati accommodatus miscendus est: vt tritici decoctû, fœniculi elixati aqua, ptissanæ cremor, & triticæ ptissanæ eodem modo, illinitur vero fœniculum, melanthium, myrrha, expressio ex hordeo macerato, muris simus, portulaca, adeps anserinus, vlmî folia, cera, sulfur, recrementum, fel taurinum.

Quæ res menstruas purgationes ducunt, ex eodem.

Cap. 65.

Ducunt autem menstruas purgationes admota hæc, adeps

K ij

L I B E R

cervinus recēs, itēmque asininus, & anserinus, fex arida cō-
busta, fel taurinum, chondrila, mastiche, sal, oleum, vnguen
narcissi, cyperus, spuma nitri, testa attica, murium simus, la-
nugo ex pomis cydoniis, irinum vnguentum. mandragoræ
liquor, styrax, absinthium, silphij semen, artemisia, sampsu-
chus, tenellæ radices anchusæ, & pentaphylli, & cyclamini,
& cirææ, centaurium, sisymbrium, iuncus, odoratus calamus,
elenium, heliotropium, veratrum nigrū, granum Cnidium,
mercurialis, cuminum, capparis semen, scenum græcum, vua
abiectis acinis: moly, cedri fructus, amygdala, sesamū lotum.
extima baccarū lauri maturarum pars. In potu sumpta men-
ses ducunt ruta agrestis, & sativa, & vtriusque semen: itēm-
que semen actes, medij, sceniculi, bryoniæ, crethmi, cymini,
piperis vsti, sinapi, ari, porri, tragij, scenigræci, cachryos, apij
montani, smyrnij, dauci, thlaspeos, melanthij, albæ violæ, ri-
cini, daphnæ, seseleos, balsami, pæoniæ. vrticæ radix, brassicæ
agrestis semen: similique modo lapatij, menthæ, silphii, & se-
feli: flos anemones, abrotonū, hippomarathum, erysimum,
falsodictamnium, helychrysum, artemisia, vitex, costus, trifo-
lium, cardamomum, tragacantha, centaurium, libanotis, am-
moniacum, brassicæ decoctum, & fucus, marrubium, lac bu-
bulum, trifolij expressio, & tithymali, qui cyparissias nomi-
natur. Communiter vero tum pota, tum admota purgatio-
nem menstruam cient hæc: myrrha, nasturtium, cyclaminus,
cinnamomum, nardus, origanum, mercurialis, pulegium, ni-
gella, semen apij, vrticæque: piper longum similiter, & item
reliquum: anisum. Album vero fluorē muliebrem educunt,
eodem modo erysimi semen, hederæ fructus, actæ herba, por-
rum elixum, cumini folia, salvia alba, absinthium, hypericum,
allium, cancri fluviatiles, pulmo marinus, leporis coagulum,
portulaca, cneoron, cornu cervinū, nigella, anagallis, liquor,
pix, adeps anseris, taurinum fel, veratrum album, elaterium,
nitrum, scenum græcum, piper, nasturtiū, resina, myrrha, thus,
misf, galbanum, fex, pulegium, atramentum futorium, aqua
aromatum. Bibitur autē ad huiusmodi purgationem cien-
dam oleum, lini folia, lapathi semen, salviæque, portulaca,
adiantum, hypocistis, cyperus, pulmo marinus aridus, rutæ
radix, cneorum, liquor, hippophaës, decoctum fluviatilium
cancrorum, qui vino fuerint suffocati: nigra pæoniæ grana,
atque absinthium. Communiter vero tum pota, tum im-
posita

ſita educunt, lini fructus, granum Cnidium, ocini ſemen, cuminum Aethiopicum, ſaluia, ſeſamum * crudum, & aniſum.

Galenī, quæ ſemen gignunt, & extinguunt.

Cap. 66.

Quemadmodum in lacte, ita etiam in ſemine dicere conſueuerunt, quædam ſemen generare, & quæ his ſunt contraria, reſtinguere: quædam prouocare, & eiſdem cōtraria, ſupprimere, ac generare quidem volunt ea, quæ procreant quod ante non erat: extinguere vero, quæ corrumpunt: prouocare autem quæ in apertum proferunt id, quod in alto deliteſcebat, & his contraria, quæ ſupprimunt. Semen ergo gignunt cibi, qui probe nutriunt, & flatuoſi ſunt: & totis ſubſtantiis ſunt familiares: medicamenta vero, flatuoſa & calida. extinguunt autem ſiccantia omnia, refrigerantiæque, & quæ totis ſunt contraria ſubſtantiis. porro prouocant quæcunque calida ſunt, & flatuoſa citra deſiccationem: ſupprimunt vero contraria. Etenim cum ſemen ex vtili excremento gignatur, ſitque id flatuoſum, quæcunque ſemen procreare, prouocare ve poſſunt, bene nutriant, flatuoſaque ſint neceſſe eſt, itaque bulbi, cicer, fabæ, polypodes, conī, edulia multi ſeminis & dicuntur, & ſunt: ſcincus vero & ſatyriō ſunt medicamenta. cibi vero, & medicamenta ſimul, viticis ſemen, & eruca. Ceterum quæ edulia, medicamentaque refrigerare poſſunt, increaſſantia, & cogentia, & ſtabile ſemen reddentia, eiſus ſupprimendi non autem corrumpendi vim obtinent: vt lactuca, blitum, triplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres ſeu maturi, ſeu non maturi fuerint. Quæ vero ſiccant, ea prorsus ne eſſe quidem ſemen permittunt: etiā ſi calida ſint ſuaſpente natura, vt ruta: ſi autem non calfaciant, multo minus, vt nymphaea, atque haec ſane conſentaneum eſt, ſubſtantię proprietate eſſe eiſusmodi, vt contra, quā ſemē affecta ſit. eādem porro tum eſculentorum, tum medicamentorū proportionem in lacte & menſtruis purgationibus licet inuenire. Ceterum alia ratione ſub idem genus cadunt, quæ reſciciendis reſpirantium instrumentorum excreationibus auxiliantur: quæque ciere vrinam poſſunt. hæc enim omnia attenuandi, ſicut contraria increaſſandi vi ſunt prædita.

FINIS LIBRI DECIMI QVARTI.

K ij

LIBER
ORIBASII MEDICI-
NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER DECIMVSQVINTVS.

*Ex Galeno, vniuerſe cuiuſque medicamenti
facultates. Cap. I.*

Implicium medicamentorum, & facultatum, quæ in eis inſunt, cognitio ita neceſſaria eſt, vt ſine ea nemo rite medicari queat. ita enim magna nobis ſuppetit copia, & nos in quacunque temporis opportunitate medicamēta facile comperimus. valet etiam eadem notitia ad compoſita remedia conficienda. præterea vero ad eorum vires vniuerſales inueniendas pertinet, & quod artis eſt, apud omnes patefacit. quam ob rē dabo operam, vt rem à capite arceſſam, & ducto ab elementis initio ſic progrediar, vt ſimplicium medicamentorum facultates percurram, ita enim fiet, vt qui eas norint, ad memoriam reuocent, qui vero eas ignorant, nunc perdiſcant. Et vero vniuerſalis de iis ſermo totus iam finem videtur conſequutus, tempuſque eſt, vt ad res ſingulas noſtra ſe conuertat oratio: quæ quidem priuatim in vnoquoque medicamento perficietur. Nunc vero particulares actiones non ſcribam: ſed hoc perſequar cum de curandi ratione diſſeram, cum vſus expoſcet. hoc vero loco vniuerſales ſimplicium medicamentorum facultates tantum recenſebo.

A

Abrotonum calidum eſt & ſiccum facultate, in tertio ordine conſtitutum. cūque amarum ſit, vi quadam digerendi, atque incidendi eſt præditum, & quoniam pauca acerbis eſt particeps, idcirco ſtomacho inimicum eſt. oſenſum enim eſt amarum per ſe omnino ſtomacho alienum eſſe: auſterum vero, aut acerbum, aut ad ſummum adſtringens, eſſe ſtomacho

stomacho idoneum: mistis porro inter se qualitatibus, præstare vehementiorem. Idem quoque abrotonum vltum calidum, siccumque est: valétque ad rarefaciendum, & tenuium est partium, & mordax.

Agni, hoc est viticis folia & fructus, & flos calidæ, siccæq; facultatis in tertio ordine in recessu sunt. verum multum tenuium partium est eorum substantia, & nescio quid exigue adstrictionis ex eis percipitur.

Agrosteos, hoc est graminis radix sicca & frigida est. ipsa vero herba refrigerat, sed non valide, estque in medio humiditatis & siccitatis constituta, at radix mordacitatem, & partium tenuitatem exiguam obtinet: interdum tamen lapides frangere consuevit. Semen autem alterius imbecillum est, cuius vero, quod in parnaso nascitur, vis est exsiccans, tenuiumque partium, & subacerba.

Anchusæ quatuor sunt, non omnium tamen eadem facultas est, quæ nanque onoclea dicitur, adstringentem & subamaram radicem habet: quæ etiam condensandis corporibus & modice attenuandis, & abstergendis, & abluendis biliosis falsisque succis non pota solum, sed etiam foris admota sufficiat: quæque ex pollenta illita possit refrigerare, herbæ autem folia sunt radice imbecilliora, ab eis tamé siccandi & adstringendis vis non abest. Quæ vero Lycopsis nominatur, radicem habet magis quam superior, adstringentem, eius autem quæ onochilon, & alcibiadion vocât, facultas est magis medicata, & acris: ut eos, qui à viperis morfi sunt, tum illita, tum suspensa, tum esâ valde iuvet. quarta denique quæ restat, parua est, & alcibiadio persimilis: sed & magis amara, & magis medicata.

Agarici radix primo quidê gustu dulcis quodâ modo, sed paulo post apparet amara: & quâdâ acrimoniæ, leuîsque adstrictionis speciei spatio téporis inducit. quâ ob ré perspicuû est, hoc medicamentum esse compositum ex aëria, & terrea substantia, quæ à calore extenuata est: aqueæ vero essetia minime est particeps. hac ratione vim habet digerendi, & crassitudinem incidendi, & viscerum obstructions expurgandi.

Agaratum facultatis est digerentis, & leniter quodam modo inflammatione liberandi.

Adiantum exsiccat, extenuat, digerit: nullum tamen perspicuum calorem, aut frigus inducit. sed propter

oppositionem, quam in his facultatibus habet, rite in medio constituetur.

Aizoon, hoc est semperuium vtrunque siccatur leniter, mediocriter adstringit, omnis alterius validæ qualitatis expers, ut aquea essentia in eo cæteris antecellat. non modice autem, sed in tertio ordine refrigerat.

Aegilops leniter acris est: ideoque vim habet per halitum digerendi.

Aera, hoc est lolium, desiccatur & calcatur efficaciter, ut proxime ad acria accedat: quocirca ponet hoc quispiam in tertio ordine calcaciendum, & in secundo extremo siccantium.

Aegyri flores calidi sunt in tertio recessu. in differetia vero, quæ in siccando, atque humectando est: paululum à temperato ad siccum deflexerunt: & subtiliorum potius, quàm crassiorum sunt partium. ipsius quoque folia sunt floribus quodammodo similia: nisi quod ad omnia imbecilliora, minusque efficacia sunt. quin etiam resina similem floribus facultatem habet, atque etiam calidiorem. semen vero subtiliorum est partium, magisque exsiccat, quam resina, & flores: non tamen est admodum efficax.

Acaciæ & planta acerba est, & fructus, & succus, qui lotus, imbecillior, & minus mordax redditur: ut pote acrimoniam lauando deponat. ex quo planum est, medicamentum hoc frigidum esse, atque terreum, quadam etiam aquea assentia immixta. Coniectura quoque est, non ex similibus inter se particulis constare: sed quasdam in se dispersas tenues, calidasque habere partes, quæ abluendo segregantur. loceturque hoc in tertio siccantium ordine, & secundo refrigerantium, ubi fuerit elotum. non lotum vero in primo.

Acalephes, hoc est vrticæ fructus, & folia valde digerentis sunt facultatis. sed & quiddam statuosum habent. temperies eius est tenuium partium & sicca: non tamen usque adeo calida, ut iam mordeat. porro status, cuius esse participem eam diximus, nascitur, dum concoquitur. aluum autem magnopere subducit ipsa duntaxat abstersione, & veluti titillatione.

Acanthus folia habet facultatis modice digerentis: radicem vero siccantem, leuiter incidentem: & tenuium partium.

Acanthii radix & folia tenuium partium, & calidæ sunt facultatis.

Acanthæ leucæ, hoc est spinæ albæ radix sicca, & modice adstringit,

adstringit, semen vero tenuium partium est, & calidum.

Acátha Aegyptia magis adstringentem siccantemque facultatem habet, quam spina alba.

Acori radix acris, & modice gustu subamara est. itaque calidæ est facultatis, & tenuis consistentiæ. deterget ergo & extenuat ceratoidis crassitiem. ad quod etiam eius succus est accommodatior. esto autem tertij ordinis & in calfaciendo & in siccando.

Aconitū, siue pardalianches putrefacientis, venenosæque facultatis est, ad putrefaciendum tamen quædam extra corpus herbę radix est utilis.

Aconitum, seu lycoctonum similis superiori facultatis est: sed peculiariter lupos interficit, sicut illud pardos.

Acte tum arborea, tum chamæacte, hoc est ebulus, & sambuchus, utraque potentiam habet siccandi, conglutinandi, & modice digerendi.

Allium, cum ex dissimilibus inter se particulis constet, salsum quidpiam, subadstringens gustu habet. maior autē eius substantiæ pars est moderate calida, cum humiditate, quæ nō conficitur, & leniter flatum excitat.

Aloë adstringit quidē modice, sed egregie amara est: subducitque aluum: siccatque citra mordicationem in tertio gradu, & calfacit in primo intenso. potest etiam simul repellere, & digerere, & paulum etiam extergere.

Alyssum solum datum sæpenumero à cane rabioso morfos sanauit. id quod ex totius substantiæ similitudine potest efficere. Facultatem habet modice siccantem, & digerentem, & nonihil etiam abstergentem.

Alfine, vel auricula muris essentia est aqueæ & frigide, quare citra adstrictionem refrigerat.

Amaracus in calore tertij est ordinis: in siccitate vero secundi.

Ambrosia illita vim habet adstringendi, & repellendi.

Ami semen vim habet exsiccandi & calfaciendi in tertio ordine intenso. est etiam tenuium partium, & digerens, gustatque acre, & subamarum. ideoque vrinam mouet.

Amaranthum attenuantis est facultatis, stomacho que infestum est.

Amurca terrestris est substantiæ, calidæ, non tamē ut perspicue mordeat. si coquatur, multo crassiorum partium, red-

ditur, & sicca fueritque ex secundo ordine calfacientium, & siccantium intenso.

Ampeloprasum calidum sic est, ut illitum exulceret. est enim acrius & siccus porro, crassosque ac leutos humores magis incidit: & obstrueta instrumenta liberat obstructione.

Ampelu, hoc est vitis agrestis racemi abstergendi vim habent: ipsaque & extrema germina adstrictionem quandam obtinent. Vitis vero culte similis est facultas, sed imbecillior.

Albae autem vitis prima germina subamaram, & modice acre adstrictionem obtinent. radix vero abstergetem & siccantem, & tenuium partium, & modice calidam.

Ampelos vero melæna, hoc est vitis nigra in omnibus est supradictae similis, sed imbecillior.

Amygdala amara attenuantis, abstergentis, & obstructione liberatis est facultatis. porro & ipsa arbor similem vim est sortita. quæ vero dulces sunt, leuiculam ipsæ quoque amaritiam possident: sed cum dulcedo superet, occultatur. est enim ostensum, qualitatem moderate dulcem esse moderate calidam.

Ammoniacum emolliendi vim intensam habet.

Amomon acoro similem facultatem obtinet: nisi quod acorum est siccus, amomum vero maiore quodammodo vi concoquendi est præditum.

Anagallis utraque admodum extergētis facultatis est: habetque non nihil etiam caloris, & attrahendi vim quandam. ad summam autem siccandi vim citra mordicationem obtinet.

Anagyris graueolens est, & acer, digerentisque & calfacientis facultatis. eius folia sicca vehementer incidunt, & siccant non secus, quam radice cortex. semen est partium magis subtilium, & vomitum prouocat.

Androsæmon alterum ascyron vocatur, estque hyperici species: alterum dionysias. semen eorum vim purgandi habet. foliorum vero siccans, & extergens modice facultas est.

Androsaces amara & acris herba est, digeritque, & siccatur.

Andrachne, hoc est portulaca refrigerat in tertio excessu, humectat in secundo. est etiam cuiusdam austeritatis participes: itemque eius succus, itaque non foris modo impositus, sed epotus etiam refrigerat. præterea dentium stuporem herba sanat: quippe quæ prædita viscosa humiditate leniat, impleatque ea, quæ ab acidorum contactu asperuerant exsiccata.

Anemone

Anemonæ omnes acris, abstergentis, attrahentis, & ora
vasorum aperientis sunt facultatis.

Anethum ita calefacit, vt in secundo ordine intenso, aut
in tertio remisso statuendum esse videatur. exiccantium ve-
ro secundi ordinis est. itaque merito in oleo decoctum di-
gerit, dolorem sedat, somnum conciliat, crudos, & incoctos
tumores concoquit, fit ex eo oleum, cuius temperies propin-
qua est pus mouētibus, & cōcoquētibus appellatis medica-
mentis: nisi quod paulo illis est calidius, subtilius, & dige-
rens. vñtum vero fit tertij ordinis calfacientium, & siccant-
ium. cæterum viride adhuc & succi plenum, humidius est,
& minus calidum, itaque magis concoquit, & somnum ma-
gis, quam siccum, conciliat: sed minus digerit.

Anthillis vtraq; mediocriter siccatur. altera vero, quæ cha-
mæpityi est similis, est subtiliorum partium, quam altera: &
magis absterget.

Anisi semen acre est, & subamarum, vt prope ad vrētium
facultatem accedat. est tertij ordinis exsiccantium, vt etiam
calfacientium: atque etiam digerit.

Aparine modice extergit, & siccatur. habet etiam quandam
partium tenuitatem.

Apij, hoc est piri, folia, & summa germina austera sunt:
fructus vero aliquid etiam aqueæ dulcedinis habet. proin-
de pirum, si edatur, stomacho conuenit, sitimque prohibet: si
illius radix, siccatur, modicèque refrigerat.

Achrades magis quam alia pira & adstringunt, & exsic-
cant.

Apocynum, aut brassica canina est venenum. mirū in mo-
dum grauiter olens herba est. proinde omnino non ignauiter
calida est: non tamen proportionem desiccatur. quam obrem
illita digerentis est facultatis.

Argemona abstergens, digerensque est.

Arisarum acrius multo est, quam arum.

Aristolochiæ radix amara, & subacris est. tenuiorum par-
tium est rotunda, & ad omnia efficacior, quam duæ reliquæ.
quæ clematidis dicitur, odorator est. itaque vnguentarij ea
ad vnguenta vtuntur: sed ad medicinas est imbecillior. At
longa minus est tenuium partium, quā rotunda, veruntamē
nō est inefficax, sed & abstergēdi & calfaciēdi vi prædita est:
minus quidem quā rotunda abstergens, ac digerens: sed non

minus calfaciens, imo vero æque, aut fortasse magis.

Arceuthus, hoc est iuniperus, calida & sicca vtrunque tertij ordinis. eius fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus: verum primi in siccando ordinis.

Arction, quod est verbasco simile, facultatis est partium valde tenuium, & siccantis, modice tamen abstergit. Alterum vero, quod prosopitida vocant, digerit ipsum quoque, & siccatur, sed modice itidem adstringit.

Arnoglossum, hoc est plantago, mistæ temperaturæ est. habet enim quiddam aqueum frigidum. habet vero & austerum quiddam, quod est terrenum frigidum. quocirca refrigerat & siccatur in secundo ordine. siccitatem autem obtinet morsus expertem, frigiditatem vero, quæ nondum stupefaciat. eius quoque fructus & radix parem vim habet: præter quàm quod sicciores, & minus frigide sunt, at enim fructus est tenuiorum partium, radices vero crassiorum. quinetiam herbarum ipsius folia siccata, tenuioris substantiæ, & minus frigidæ facultatis redduntur: cum aqueum eorum excrementum per halitum sit digestum.

Aron terrena & ipsum essentia constat, & calida. itaque extergentis facultatis est, non tamen validæ, ut dracontium. est igitur in exsiccando, & calfaciendo primi ordinis. radices eius utiles sunt vel maxime.

Artemisia vtraque in calfaciendo secundi est ordinis, in siccando primi intensi, est etiam modice tenuium partium.

Asari radices vim habent acori radicibus similem, magis tamen intensæ sunt.

Aspalathus gustu acer est, & astringens. ex facultatibus vero quæ ex dissimilibus inter se particulis constant, est confusus: ut sui partibus acris calefaciat: austeris refrigeret: vtrarumque autem ratione desiccat.

Asparagus myacanthinus abstergentis facultatis est. non tamen perspicue calfacit, nec refrigerat.

Asplenium tenuium partium est, non tamen est calida facultate præditum.

Astragalus radices habet adstringentes, quocirca ex numero non debiliter exsiccantium est.

Aster Atticus, alij bubonion vocant, habet quiddam digerens: habet vero non minime & refrigerans quippiam, & repellens, ut mistæ sit potentia, ut etiam rosa. verum id

non

non adstringit.

Astaphis, hoc est vua, culta quidem concoquendi, adstringendi, & leniter digerendi vim habet : at agrestis acrem vehementer, ex quo fit, ut valenter abstergeat, & quadam etiā vrendi facultate sit prædita.

Asphodeli radix digerentis, abstergentisque facultatis est : eius vstæ cinis acrior, sicciorque efficitur.

Atractylis siccantis, & modice calidæ facultatis est.

Atriplex humida & frigida téperie est. atque humida quidem in secundo ordine, frigida vero in primo. adstrictionis vero non est particeps : sed aquea est, & minime terrena non secus, quam malua. quin & ventrem celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatem, parum præterea in ea est, quod digerat. hortenses autem humidiores, multo, & frigidiores agrestibus sunt, fructus vero atriplicis abstergendi vim habet.

Aphace vim habet adstringentem, sicut lenticula. hæc tamen ægrius concoquitur, & validius siccatur. particeps vero est moderati caloris.

Absinthium adstringentem, amaram, acremque habet qualitatem : calefacitque, & absterget, & roborat, & siccatur. at si oporteat generatim comprehensam eius temperiem conuenienter primis facultatibus determinare, & si cōstat ex partibus inter se dissimilibus, tamen calidum primi excessus, siccumque tertij dixerim. succus vero eius multo est, quam herba calidior.

B

Balani, hoc est glandis, quæ vnguentaria dicitur, reliquæ unde expressus succus est, qualitatem amaram in eis cæteris præstantem habent : sed & quædam admista est adstrictio. quocirca extergentem simul, & incidentem, contrahentemque, & stipantem vim habent. cortex vero admodum adstringens est.

Balsamum secundi ordinis est exsiccantium, & calfacientium. estque subtilioris facultatis. non tamen tanta in eo caliditas inest, quantam nonnulli arbitrantur, partium tenuitate decepti. Eius fructus persimilis facultatis est : cæterum multo in subtilitate partium inferior.

Balaustium valide gustum adstringit. aliarum vero qualitatum nullius indicium præ se fert. quā ob rem statuat quispian, siccare ipsum, & non instrenue refrigerare.

L I B E R

Bati, hoc est rubi folia, & germina, & flos, & fructus, & radix, non obscure adstringentis qualitatibus sunt participes: sed inter se differunt, quod folia & præsertim mollia, & recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum vero adstrictionis. eadem de germinibus habenda ratio est. fructus vero si maturus sit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, cum moderata adstrictione cōiunctus. at immaturus à frigida substantia terrea vincitur, & proinde acerbus est, & valde exsiccat. & sane uterque exsiccatus magis exsiccat, quam recens. flos vero eiusdem est facultatis, cuius est immaturus fructus, at radix præterquàm quod adstringit, non mediocris substantiæ quæ tenuium partium sit, participes est.

Batrachia quatuor omnia vehemèter acris facultatis sunt, & cum dolore exulcerant. calida igitur, siccæque est vehemèter radix, & tota herba.

Bdellium, quod Scythicum nominant, emollientis admodum & efficacis virtutis est. at Arabicum magis desiccatur, quàm emollientia. quod autem recens, humidumque est, & contusum facile mollescit, ad omnia, ad quæ Scythicum, est accommodatum. quod vetustius est, & gustu perquam amarum, & acre, & siccum, id excidit ab eorum mediocritate, quæ indurata molliunt.

Bechij, hoc est, russilaginæ herbe vis est modice acris.

Blitum humidum, frigidumque secundo ordine censetur.

Bulbus illitus, quia amaroris & adstrictionis est participes, ideo absterget, glutinat, & ficit.

Bulbus vomitum proritans multo est calidioris temperaturæ, quam superior.

Buglossum humidæ, calidæque temperiei est.

Buphthalmus acrior est quam anthemis: idcirco magis etiam digerit.

Brathy, hoc est herba sabina, participes est acrimoniæ, amaritiei, & adstrictionis, idque medicamentum in tertio excessu statuatur excalfacientium & exsiccantium, & in eorum numero quæ vel maxime tenuium partium sunt. quidam pro cinnamomo duplum eius subiiciunt. attenuantis enim, digerentisque facultatis est.

Bretanicæ folia adstringentia sunt, eiusque succus pariter adstringit. itaque coctum nonnulli reponunt, ut inter stomatica

matica medicamenta, efficacissimū: & quod ad putrefacientia faciat.

Bromus illitus exsiccat, modicēque digerit, & citra mordicationem, est etiam leniter frigidiore temperie: & nonnihil habet adstrictionis.

Bryon thalassion, hoc est alga, compositum est ex terrestri, & aquea substantia, quarum vtraque est frigida, nam & gustum adstringit, & illitum refrigerat.

Bryon, quidam splanchnon, hoc est muscus, vim adstringentem, non validam habet. neque enim est admodum frigidum, sed ferme mediis proximum, cum & digerēdi & molliendi facultatis sit particeps. præsertim vero, quod in cedris lignis reperitur.

r

Gallium vim habet exsiccantem, & subacrem,

Gentianæ radix multum est efficax, cum attenuatione, purgatione, absterfione, & obstructionis liberatione opus est, amara enim est vehementer.

Gigarta, hoc est acinorum vix nuclei sicci in secundo ordine sunt, frigidi vero in primo. eorū essentia crassarum est partium, & terrestris: siquidem acerbi sunt.

Gingidiū amaritiei, adstrictionisque particeps est. ex vtraque autem qualitate deficcatur. & tamē est aptum stomacho. calorem vero non admodum perspicuum est natum. cæterum secundo ordini deficcantium adscribitur.

Glaucium adstringit, & refrigerat euidenter: eiūsque composita est temperies ex aquea, terrenaque substantia, vtraque sane frigida: sed non summe, verum vt aqua fontana.

Glaux herba calidæ, humidæque temperaturæ est.

Glechon, hoc est pulegiū herba est acris, subamaræque, calefaciens, vehementerque extenuans.

Glæos, hoc est strigmentum balneorum, modice emollit.

Glycyrrhizæ succus est maxime utilis, æque ac eius radices, dulcis cum leui adstrictione quadam, quocirca fuerit sane eius natura nostræ familiaris. tale enim esse dulce, ostensum est. & quoniam temperie humida est, iure etiam sicim arcer: nimirum modice humidum, & hominis temperatura frigidius.

Glycyssides, hoc est peconiz radix, leniter cum dulcedine quadam, & subamara acrimonia adstringit: eius vero tem-

L I B E R

periem tenuium esse partium, & exsiccantem censendū est, non tamen insigniter calidam.

Gnaphalium modice adstringit.

Gongilidos, hoc est rapi semen & radix spiritum flatus plenum gignit.

A

Damasonium abstergendi vi præditum est,

Daucus, qui pastinaca etiam nominatur, agrestis est, satiuo in omnibus vehementior, acrem vero, calfacientemque, & attenuantem vim habet,

Dauci herbæ semen validam calefaciēdi vim habet. & in iis, quæ præcipua sunt, numeratur, & foris admotum valide digerit. eius herba eiusdem facultatis est: sed humiditas admista imbecilliores eam facit. est tamen ipsa quoque calidæ temperiei.

Daphnæ hoc est lauri arboris folia, & bacce siccant, & calfaciunt vehementer: & bacce magis etiam, quam folia. Cortex vero radices minus est acer, & calidus: sed amarus magis, & quidpiam adstrictionis habet.

Daphnes herbæ temperies est euidenter calida, acrisque ac subamara. similem quoque vim habet chamædaphnæ, sicut etiam daphnoides.

Dictamnium subtilioris essentia est, quam pulegiū, in cæteris rebus ei similis. quod vero falsodictamnium vocant, ad omnia est dictamno imbecillius.

Dipsaci radix secundi ordinis siccantium est. absterfionis quoque cuiusdam est particeps.

Dorycnium temperie est simili papaveri, & mandragoræ. & quæcunque talem habent refrigerandi vim. excellit in eo frigidas aquea valde efficax, si parum sumatur, soporē inducit, si largius, interimit.

Dracontium habet aliquid aro persimile: est tamen eo acrius, & amarius, ideoque magis calfacit, & tenuiorum est partium. habet etiam leuiculam adstrictionem, quæ cū duabus prædictis qualitatibus amara, & acri coniuncta, medicamentum efficax est effectum. fructus vero non solum foliis, sed & radice est valentior.

Dryopteris, id est filicula, qualitatis dulcis est, acris, subamara: in radice vero, etiam acerbæ. ei vero putrefaciendi facultas inest.

Elææ,

E

Elææ, hoc est oliuæ rami quantum adstrictionis, tantum etiam refrigerationis obtinent. fructus vero, siquidem exquisitè maturus sit, moderate calidus est. at immaturus magis adstringit, magisque refrigerat.

Elæon, hoc est oleum, quod ex oliuis conficitur, humectandi, & moderate calfaciendi vim habet. eiusmodi est quod dulcissimū est, & ex oliuis maxime drupis. quod vero omotribes, & omphacinum vocatur, quantæ adstrictionis, tantæ quoque frigefactionis est particeps. Vetus autem oleū, quod ex dulci inueterato conficitur, calidius est, & magis digerit, quod ex crudo, id vsquedum quippiam adstrictionis seruauit, mistæ facultatis est: vbi eam plane abiecerit, reliquo simile redditur. Dulce vero si tenuium partium appareat, (tale autem est quod purum, pellucidum est) ac modicum eius inunctum, latissimèque per corpus extensum sibi ipsum cōtinuum manet, & à cute combibatur, hoc pro optimo habendum est, & olei virtute præstare, vel maxime: quale est Sabinum. oleum porro lotum minime omnium mordax est. cætera olei genera iis differentiis varia inter se sunt, quæ in fructibus, ex quibus oleum exprimitur, comperiuntur. Cicinum enim tenuius est, & ad discutiendum valētius, vetusto oleo ex oliua confecto maxime simile. Raphaninū in cæteris huic simile, sed calidius. hoc etiā calidius est sinapinum. cui simile est, quod ex melanthio fit. contraria sunt his myrtinum, sesaminum, & balaninum, tum quod ea adstringunt, tum quod crassas partes habent. mistæ facultatis sunt lentiscinum, & terebinthinum, & mastichinum, non enim emolliunt modo, sed etiam adstringunt. Amygdalinū vero amaritiem habet exuperantem: estque adstrictionis cuiusdam particeps. non tamen caryinum, sed hoc maxime simplicis digerendi facultatis est. calidius eo est laurinum, & ad digerendum potentius. hoc etiam magis cedrinū. proximum ei est, quod ex liquida pice fit: tadinum est minus calidum laurino: sed magis exsiccat. hyoscyaminum vero mistæ potestatis est emollientis & refrigerantis. quod ex cnico fit, ventrem subducit: eoque magis, quod ex grano Cnidio conficitur. Iam quod ex agresti oliua exprimitur, non simplicis temperaturæ est: sed abster-

gentis, vnâque adstringētis. squalidissimum est id inter omnia olei genera. post hoc, Istincum: deinceps Hispanum. pinguisimum est Libycum, & Cilicium. simul vero pingue & tenue est Sabinum. in medio horum omnium est, quod in Cycladibus insulis nascitur, quôdque in Græcia, atque Asia conficitur. Cæterum pingue oleum lentore æstimatur: tenue, si pellucidum, purumque sit: si quæ minima eius portione corpus plurimum vngatur, si denique à cute facile ebibatur. Ex his quæ dicta sunt, licebit tibi de aliis oleis iudicare, quæ eodem, quo vnguenta nomine appellantur: quale est rosaceum, liliaceum, & quæcunque sunt huius generis, quæ ex fructibus, germinibus, foliis, floribusque oleo maceratis sunt. oleum enim pro cuiusque iniectionis rei natura variabitur. Ex iis ergo, quæ toto hoc opere de quacunque re iniicienda perdisce, singillatim quoque confectum ex eadem re oleum, quale sit, poteris cognoscere.

Elatine moderate refrigerat, & adstringit.

Elaphoboscus calidæ, subtilisque facultatis est. itaque etiâ exsiccat, secundo maxime ordine excessuum.

Elenium. huius herbe radix non primo statim impulsu calefacit, quam ob rem non est dicenda calida, & sicca exquirite, ut piper: sed cum excrementitio humore.

Eleliphacus, id est salvia, euidenter excalfacit, & leniter subadstringit.

Elleborus vterque abstergentis, calidæque facultatis est. esto autem tertij ordinis calfacientium, & siccantium. ceterum niger est gustanti calidior, albus vero subamarus.

Elxine, alij perdicium nominant, facultatem habet exterigentem, & leniter adstringentem cum modice frigida humiditate.

Elimos aut meline, id est panicum, emplastri modo positum siccatur, atque refrigerat.

Epithymum habet thymi facultatem, ad omnia efficacius: tertio gradu exsiccat, & calefacit.

Epimedium vim habet modice refrigerantem cum aquea humiditate: quare nulla ei qualitas insignis inest.

Epimelium plâta acerbata est, ut quæ dixerit quispiam, malus agrestis. fructus eius acerbus est, & stomacho insensus.

Erebinthus, hoc est cicer, vi attrahendi, digerendi, incidendique pollet. calidum enim & modice humidum est: & amaritiei est particeps.

Erebin-

Erebinthus vero agrestis ad omnia valentior est fatiwo: hoc est, calidior, & siccior, quanto & acrior est, & amarior.

Erice facultatis est digerentis citra morsum, flore eius potissimum, ac foliis vtendum.

Eryllum, hoc est serpyllum calfacientis facultatis, & gustu multum acre.

Erysimi semen sicut gustu nasturtio simile apparet, ita facultate igneum est, & calfaciens.

Erythrodanū, hoc est rubia, radice acerba, amarāque est. itaque quæcūque agere dicta sunt, vbi eiusmodi qualitates coiuert, ea omnia in hac radice euidenter conspiciet.

Eupatoriū herba est subtili, incidente, & abstergente qualitate citra insignem calorem prædita. modicæ quoque adstrictionis est particeps.

Euphorbium vrentis & tenuium partium est facultatis.

Ephemerum non letale, quod colchicum vocant, sed alterum, quod irin agrestem nominant, radicem habet adstringentē, odoratāque, ex quo planum est, temperaturæ mixtæ esse, repellentis, & digerentis.

Echini herbę fructus acerbus est: ac proinde repellit, & exsiccat.

Z

Zinziberis radix valide excalfacit, sed non primo occurfu, vt piper: quam ob rem minus tenuium partium, quā piper, eam esse censendum est. videtur autem illaborata quædam, & crassior substantia ei inesse: eaque humida potius & aquea. quocirca facile perforatur, cum scilicet excrementitia humiditas insit. neque quicquam eorum, quæ aut exquisitè sicca sunt, aut humida, sed quæ elaboratā humiditatē continent, hoc patiūtur. idē vero piperi longo cōtingit, inde fit, vt calor qui à Zinzibere, & pipere lōgo manat, diutius, quam qui ab albo aut nigro, perseveret. hincq; est, vt vtriusq; medicamenti vsus sit diuersus. nam cum totum corpus excalfacere celeriter volumus, ea tum sunt offerenda, quæ celerissime à caloris nostri contactu incalescant, & in omnes partes cito ferantur: cum vero particulam aliquam refrigeratā calfacere oporteat, contra est agendum: vt quæ tardè calfaciētia plurimum temporis perdurant, adhibeamus.

L I B E R

Zythus acrior est non parum quā hordeum , & prauī fucci, vtpote qui ex corruptela proueniens , flatus quoque excitat: estque partim acer, & calidus: parte vero plurima frigidus, aqueus, & acidus.

Zyme, hoc est fermentum tenuium est partium, & mediocriter calidum . ob eam causam & sine morfu quæ in profundo sunt extrahit, & digerit . ex contrariis autem facultatibus est temperatum. nam & aciditatis est particeps , & caliditatis ex putredine contractæ: cui accedit ea quæ ex salis, farinæque natura existit.

H

Hedyosmon, mentam odoratam quidam vocant: est enim alia quedā non odorata, quā calamintham appellant. vtraque gustu acri, & facultate calida ex tertio ordine. sed quæ odorata est, imbecillior est quam calamintha. vt autem vno verbo complectar, hæc ceu sylvestris quædam est, illa satiuæ. cæterum menta quid habet amarum, & acerbum.

Hedyfarum, aut pelecinius, semen habet quod amarū, subadstringensque videtur, quam ob rem epotum est stomacho idoneum, viscerum obstructions expurgat. id quod etiam fructicis virgulta præstant.

Hemerocalles radicem habet lilij radici similem, & figura & viribus: leniter autem digerentem facultatem habet, & non nihil etiam repellentem.

Hemionitis adstrictionis, amarorisque est particeps.

Herigeron vim habet refrigerandi , & modice digerendi.

Heryngium calore, aut nihil , aut certe parum superat ea, quæ temperata sunt : siccitatem tamen & partium tenuitatē non paruam habet.

Θ

Thalietri facultas est exsiccans sine mordicatione.

Thapsia acris est, & valide siccat: cum humiditate facultatis est, trahit proinde ex alto violente, idque quod trahit, digerit. longiore autem tempore id facit: vtpote quæ longa humiditate excrementitia sit expleta.

Thermus, hoc est lupinus, qui estur, medicamentum est ex genere emplasticorum. qui vero innatam adhuc amaritiam habet, absterget, & digerit, & citra morsum siccatur.

Lupi

Lupinus vero agrestis, & magis amarus, & ad omnia valentior, quam domesticus. eiusdemque est genere cum ipso facultatis.

Thlaspi semen acrem facultatem obtinet.

Thridax, id est lactuca humidū, frigidūque olus est, non tamen ad summum: sed maxime ad aqueę fontanę, ut ita dicam, frigiditatem.

Thymum euidēter incidit, calfacitque & siccatur tertio ordine.

I

Idrea radix gustanti vehementer acerba est, & re ipsa experto idem præ se fert.

Ixos, hoc est viscum, ex multa aërea & aquea substantia calida, paucissimāque terrena constat. acrimoniāque in eo amaritiei excellit. itaque vehementer humores ex alto attrahit, eosque non tenues tantū, sed & crassiores, eosque diffundit, ac digerit.

Ios, hoc est viola folia habet, quorum substantia aquea est, & subfrigida exuperans.

Hippuris, hoc est cauda equina qualitatem adstringentem habet cum amaritie: proinde valenter simul, ac citra morsum exsiccantem.

Isatis fatiua facultatis est, quę valenter siccatur, & neutiquā mordet. est enim simul amara, atque adstringēs. agrestis vero manifeste iam acre quippiam tum gustu, tum actione præfert: quocirca magis, quam fatiua, siccatur.

Isopyron, aut phasiolum semen habet amarum, & subadstringens. extergit itaque, & crassos humores incidit: corporaque contrahit, & constringit.

Itea, hoc est salicis foliorum vis est citra morsum exsiccas. habent etiam aliquid adstrictionis. sunt etiam qui succum ex eis exprimant, medicamentūque mordacitate vacās, & exsiccas ad multas res utile feruent. nihil enim est ad plures res utilius, quam medicamentum citra mordacitatem exsiccas. quod parum etiam adstringat. Iam vero cortex quoque arboris similem foliis, & floribus facultatem obtinet: nisi quod siccioris temperature est: velut omnes nimirum sunt cortices. sed cum quidam comburunt, cinerēque utuntur ad ea omnia, quę siccare valenter oporteat, quidam etiam, dum salix floret, corticem eius incidunt, liquorēque colligunt

extergentem, & tenuium partium.

K

Calamintha, hoc est nepita substantiam habet tenuiũ partium, & calidam, siccãque temperiem ex tertio quodammodo ordine. acris enim est gustu, & paululum omnino habet amaritudinis, attenuat, incidit, & discutit.

Calamus aromaticus tum adstrictionis levis, tum minimæ acrimonię est particeps. plurima eius pars ex terrena substantia, atque æria constat, in caliditatis frigiditatisque cõiugatione tẽperata, statuatur ergo secundi ordinis calfacientium, & exsiccantium; quę tamen vehementius desiccant, quã calfaciunt. habet quinetiam tenuium partium aliquid, vt alia aromata omnia: sed illorum cõpluribus tenuitatis partium plurimum, calamo vero non multum inest.

Calami vallis radix non mediocris abstergentis facultatis, minime vero acris est particeps. virentia vero folia modice refrigerant: in quibus etiam vis abstergens inest. eius cortex vltus valde tenuis, digerentisque facultatis redditur: qui etiam aliquid habet abstergens, vt calfaciat atque exsiccet in tertio fere ordine: magisque siccet, quam calfaciat. Vitandus eius flos est. nam si in aures incidat, ita tenaciter adhæret, vt auelli non possit, & auditum viciet. quam obrem sæpenumero surdos homines facit.

Cancani radix facultatem non mordentem habet, & modice siccantem. essentia vero crassarum partium ei inest, atque emplastica.

Canabis semen flatu vacat, & exsiccans est.

Capnios, hoc est fumus, acris simul & amarę qualitatis est particeps: nec omnino est ab acerbitate alienus.

Capparis radice cortex vincentem habet amaram qualitatem: proximam acrem: deinde acerbam. ex quo liquet, eũ ex diuersis pugnantibusque nonnihil qualitatibus constare. potest enim extergere, purgare, incidere, & digerere sua amaritie: calfacere vero, incidere, & digerere acrimoniã: contrahere, densare, constringere acerbitate. similem cortici radice vim fructus habet: nisi quod est ad omnia imbecillior. quinetiam folia, eorũque caules similis sunt facultatis. Capparis vero, quę in admodũ calidis regionibus provenit,

uenit, vt in Arabia, multo est noſtrate acrior : adeo vt plurimum etiam adurentis facultatis habeat.

Cardami, hoc eſt naſturtij ſemen adurentis facultatis eſt particeps: velut napy. herba quoque ſiccata vim eandē, quā ſemen, obtinet. at humida adhuc & virēs, propter aqueę humiditatis miſtionem, eſt ſemine multo inferior, vt cum pane ea, tanquam obſonio vti liceat.

Cardamomum & ipſum ſane facultatis eſt valde calidā, non tamen ita validā, vt naſturtium, poteſt tamen & ipſum exulcerare. habet autem quiddam etiam amaritudinis adiunctum.

Caron calefacit, & ſiccāt tertio ferme ordine, habetque modice acrem qualitatem.

Casia tertiū ordinis eſt calfacientium & exſiccantium: eſtque valde tenuium partium. guſtu vero multum acrimonię præfert, & parum quid adſtriſtionis: ac proinde incidit, digerit, & robur inſtrumentis indit.

Corya arbor, hoc eſt nux, habet in folijs & germinibus adſtriſtionem quandam, cæterum euidentem, multāque in nucis putamine recenti, & ſicco. In nuce præterea id quod edendo eſt, oleoſum eſt, & tenuium partium: & quo diutius reconditum fuerit, eo maiorem vim habet. tūque per haliū valde digerit. cum vero recens eſt, qualitatem quandam adſtringentem habet. quod vero imperſectum eſt, & nōdum ſiccum, ſimile eſt cæteris fructibus, qui cum virides ſunt, pleni ſunt ſemicoctę humiditatis. at eius putamē ſiccum uſtura tenuium partium, ſiccānsque, & morſus expers medicamentum efficitur. at leptocaryon, quę pontica nux nominatur, plus terreſtris eſſentię frigidę habet, ideoque guſtanti magis auſtera & plantā, & fructus, & cortex apparet. cætera nuci, quę regia dicitur, ſunt ſimilia.

Carpeſium ſimile eſt ei, quod phu vocatur, & guſtu, & facultate: ſed plus tenuitatis habet. non tamen ita eſt tenue, vt pro cinnamomo vti eo poſſimus, vt Quintus faciēbat. præſtantius autem eſt Ponticum Carpeſium, quam Lærtium. eorum magna copia in Syria tibi ſuppetet.

Caucalis calefacit, & exſiccāt.

Cenchros, hoc eſt milium, primo ordine refrigerat, exſiccāt autem in tertio exoluto. habet etiam paululum tenuitatis.

L I B E R

Cedrus vtraque tēperatura est calida & sicca ex tertio ordine. cedrea vero quartum etiam ordinem videtur attingere, eaque & egregie calida est. & simul tenuium partium. ceterum quod eius est pinguisimum, & plane oleosum, tenuiorum est, quam tota cedria, partium, minus tamē acre, at non minus calfaciens. porro cedri fructus moderatiore vi sunt præditi vsque adeo, vt comedi quoque possint.

Centaurij maioris radix acris simul & adstringens cum leuicula dulcedine gustui apparet. calfacit igitur crasse & terree frigiditatis particeps: digeritque, & robur particulis indit, eadem facit succus, quæ radix. ac quidam sunt, qui hoc medicamento pro lycio vtuntur. qui vero aiunt rheum esse magnum centaurium, ij mihi sentire melius videntur.

Centaurii minoris virgulta, ac magis etiam folia, & flores maximo vsui sunt. superat reliquas in eis amara qualitas: eaque est etiam adstrictionis cuiusdam particeps. ac proinde medicamentum egregie citra morsum exsiccat. eius quoque succus similem habet siccandi & abstergendi facultatem.

Cerañ arboris fructus dulcis potius per intestinū secedit: sed stomacho minus accommodatus est: austerus contra. acridus vero pituitosis stomachis, & in quibus excrementa redundant, conuenit: magis enim, quam austerus desiccet: & non nihil etiam incidit.

Ceratoniam exsiccantis & adstringentis facultatis est, sicut ceratia quoque eius fructus, qui dulcedinis cuiusdā est etiam particeps.

Cestrum, aut psychrotrophon, Romani vero betonicam vocant, vim habet incidendi. amara enim est, & subacris.

Cecis, id est galla, quæ omphacitis dicitur, medicamentū est admodum acerbum: plurima sui parte terrenæ frigida substantiæ particeps: cuius beneficio siccatur, repercutitur, contrahitur, confringitur, & particulas infirmas roborat. statuatur hæc in tertio siccantium, in secundo vero refrigerantiū ordine. Altera autē galla flaua, laxa, magnaque siccatur ipsa quoque, sed tanto minus, quāto minus acerbæ qualitatē est particeps. Gallæ autem combustæ vim suppressendi sanguinis acquirunt. & calorem etiam, atque acrimoniam vrendo contrahunt: & maiore siccandi vi redduntur.

Cera medium quodammodo inter vtranque coniugationem locum tenet. habet quiddam etiam crassarum partium, &

& emplasticum. quam ob rem aliorum medicamentorum excalfacientium, & refrigerantium materia est. at ipsa per se ex genere vtiq; sit, debiliter concoquentium, quæ foris imponuntur. habet etiam paulum quid digerentis, calidæque potentiz: quæ in melle inerat plurima.

Ciceos, hoc est ricini fructus vim habet extergendi, & per halitum euaporandi. ita quoque eius folium, sed imbecillus.

Cinnamomum summe tenuium partium est, non tamen summe calidum: sed ex tertio quodammodo ordine. nam propter essentiz tenuitatem nihil est eorū quæ æque calfaciunt, quod ita, vt cinnamomum, exsiccer.

Cinnamomis vero est velut cinnamomum imbecillum. nonnulli vero pseudocinnamomum ipsam nominant.

Circeæ radix odorata est, & excalfacit.

Cisthus, aut citharus frutex est adstringens. folia vero, & parua germina trita adeo desiccant, atque adstringunt, vt vlcera glutinent. flores efficaciores sunt, desiccant fere in secundo excessu absoluto. frutex vero ipse adeo est frigidus, vt tepidi caloris sit particeps. Ceterū hypocistis aut hyposchisthis magis adstringit quam folia.

Cisthus aut ladanū. In calidis regionibus hic cisthus proueniens in vtroque à nostrate differt, tum quod adstrictionem deposuit, tum quod caliditatem acquisiuit: quod vero ladanum vocant, ex eodem prouenit, medicamentum calidum primo excessu iam completo, habens etiam parum adstrictionis. est etiam tenuium partium essentiz. quibus quidem sit rebus, vt modice molliat, & digerat, ac nimirum etiā concoquat.

Cissos, hoc est hedera ex contrariis facultatibus constat. habet enim quippiam substantiz adstringentis, quam esse terrenam frigidamque ostendimus. habet etiam nonnihil acris, quam calidā esse vel gustus ipse comprobat. tertia quoque ei virenti inest aquea substantia tepida quædam.

Clinopodium tertii est ordinis calfacientium & exsiccantium.

Comarus, hoc est arbutus, arbor acerba est vna cum fructu: quem memecylum vocant.

Commī, hoc est gummi, siccantem, emplasticamque vim habet: quæque asperitatibus medeatur.

Coma, hoc est lixiūm, omnium maxime absterget & ex-

siccatur id lixiuum, quod ex cinere ficulno, & tithymalorum conficitur: ferèque putrefacientis est facultatis.

Conyza & maior & minor cum acris, amarèque sit temperaturæ, in calfaciendo & siccando tertiæ temperiei censetur. Est etiam tertium conyze genus in locis humidioribus proueniens, vtrisque superioribus graueolentius, & imbecillius.

Coriannum, aut corion, hoc est coriandrum, ex contrariis constat facultatibus: habetque multum amaræ substantiæ, quam tenuium partium, & terrenam calidam esse ostendimus: nec parum etiam aqueæ humiditatis, quæ tepentis facultatis est, habet etiam parum adstrictionis.

Costus leuiculam plane amaram, plurimam autem acrem, & calidam in se qualitatem habet, adeo ut etiam vlcus excitet, ei quoque statuosa humiditas inest.

Coryledon, hoc est vmbilicus veneris facultatis est humida subfrigida, & cuiusdã obscure adstringētis, & cum ea leuiter amarè, vnde refrigerat, repercutit, absterget, ac digerit.

Crania hoc est cornus arbor fructu fert egregie acerbum, folia quoque & germina eiusdem acerba sunt, & mirum in modum exsiccant.

Crambe, hoc est brassica exsiccantis facultatis est, non tamen etiam euidenter acris, caules brassicæ combusti cinerem faciunt valde exsiccantem: ut iam adurentis quoque facultatis sit particeps.

Crambe vero agrestis siccior, calidiórque est, quam satiua. proinde intra corpus citra noxam nõ assumitur, eadem vehementius quam satiua extergit, ac digerit.

Crambe marina præterquam quod aluum lenit, est etiam subsalsa, & subamara.

Cratægoni herbæ fructus acer est, & vehemens.

Crethmon salsum quodammodo est cum leui amaritie coniunctum, quam ob rem ius est eius abstergens, & siccans.

Crithe, hoc est hordeum primi est ordinis in exsiccando, & refrigerando: habetque paucillum absterfionis, polenta vero multo magis, quam hordeum desiccatur.

Crini, hoc est lilii, flos ex mista temperie constat, quæ partim ex tenui quadam terrena essentia constata est, ex qua gustui amaritiam præfert: partim ex aquea temperata, ex qua oleum quod ex eo conficitur, itémque vnguentum facultatis red-

redditur morsus expertis, digerentis, & molliētis, radices autem, & folia per se lauigata siccant, abstergent, digerūtque modice.

Crocodilij semen acre est: calideque, & digerentis, ac siccantis facultatis est. Succus caulis, & seminis eadem vi est pręditus.

Crocus parum etiam quid adstringens habet: quod terrenum frigidū esse docuimus: sed superat in eo calfaciens qualitas, ex quo fit, vt tota eius substantia secūdi sit ordinis calfacientium; primi vero exsiccantium. quam ob rem habet etiam vim quandam concoquendi.

Crommyon, hoc est cępa, est ex quarto calfacientium ordine. essentia vero eius crassarum est partium.

Cyamos, hoc est faba, medię est temperaturę, proxime ad vtranque partem accedens in exsiccado, & refrigerado. Caro eius paulum quoque abstergentis facultatis est particeps, si cut putamen nonnihil adstringentis.

Cyclaminus varias habet vires, nam & absterget, & incidit, & aperit, & attrahit, & digerit. radix est succo imbecillior: est tamen vehementior. Altera vero cyclaminus, quam etiam cissanthemon vocant, quęque radicem habet inutilem, fructum habet egregie efficacem: eiusque amarities acris est, & modice lenta.

Cymini semen tertii est ordinis calfacientium, statimque extinguit.

Cynos batos, hoc est rubus caninus, huius fructus nō ignauiter adstringit, folia vero moderate, cauendum ab eo, quod in eius fructu lanę speciem gerit, quippe quod arteriam vi-tiet.

Cyparissi folia, germina, & pilulę recentes, ac molles siccandi vim habent, absque insigni acrimonia, & calore, sicut etiam gustus ostendit, apparet enim in ea levis quidem acrimonia, sed amarities plurima, multoque etiam maior in tota planta acerbitas. tanta autem ei inest acrimonia, tantumque calor, quanta satis sit ad acerbitatem in altum deducendam: nullum tamen calorem & morsum excitet.

Cyperī radices absque morfu calfaciunt, & exsiccāt, inestque eis adstringendi, & incidendi vis quedam.

Cypri folia, & summa germina misce facultatis sunt, habet enim quiddam digerens ex aquea substantia modice calida.

L I B E R

habet etiam aliquid adstrictionis ex frigida terrestri, quâ ob rem citra molestiam & morsum siccatur, & inciditur.

Cytisi folia digerunt, vimque mistam, & aqueâ possident.

Conion, hoc est cicutam extremâ refrigerantis facultatis esse norunt omnes.

Coni fructus totus viridis habet cum humiditate amaritudinem quampiam, & acrimoniam, esculētus vero maceratus minime mordax, & maxime emplasticus redditur. & in medio calidâ, & frigidâ qualitatis consistens, ex aqueâ, & terrea substantia temperatus, aëriæ minimum est particeps.

Λ

Lagopus siccantis facultatis est.

Lampfana illita quandam abstergerendi, & digerendi vim habet.

Lapatium modice digerentem habet vim. Oxylapathum vero præterquam quod digerit, habet etiam quid reperiatur. eorum semen est euidenter adstringens Porro hippolapathum cum eo, quod digerit, ipsum quoque etiam reperit, sed imbecillius.

Limonij fructus austerus est.

Lichen in petris nascens abstergentis & modice refrigerantis facultatis est: & vtriusque exsiccantis.

Leontopetali radix digerit, siccatur, calfacitque tertio ordine.

Lepidium ex quarto calfacientium est ordine.

Leucas acris qualitatis est: calfacit autem & siccatur tertio ordine.

Leucacanthi radix amara est, ideoque inciditur, & siccatur tertio ordine. at in calfaciendo primi est ordinis.

Leucoij frutex vniuersus abstergentis & tenuium partium est facultatis: magis tamen flores. & inter eos qui sicciores sunt, magis quam virentes. est hoc, si quid aliud, amarum, fructus quoque eiusdem facultatis est, itémque radices: nisi quod crassiorum sunt partium, & magis terreæ.

Leuce arbor, hoc est populus alba, mixtè quodammodo temperaturæ est ex aqueâ tepida, & terrena extenuata essentia: quam ob rem abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus, hoc est thus, calfacit secundo ordine, siccatur vero in primo. habet quoque parum adstrictionis. eius cortex vim habet euidenter adstringentem: ac proinde quoque exsiccatur, adeo, ut in secundo ordine completo collocetur.

tur. constat etiam ex crassioribus, quam thus, partibus, minimeque acrimonię particeps. ramus eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quam thus: vt ad tertium vsque excessum perueniat. habet etiam quidpiam abstergentis.

Libanotides tres mollientis sunt digerentisque facultatis, habent etiam aliquid abstergentis, atque incidentis.

Lignys, hoc est fuligo, omnis exsiccans est. ideóque terrestris est essentia: habens quasdam etiam ignis, qui materiam combussit, reliquias, easque pusillas. tota autem eius natura terrena est, tenuium partium. speciales vero in ea differentię sunt, quę ex materia combusta eueniunt: cum ex acriore & calidioris talis etiam fuligo proueniat, ex acriore vero & nõ mordente similis quoque fuligo conficiatur.

Libystici radix & semen ex genere calfacientium sunt, & flatus discutientium.

Linifemen calidum est in primo ordine quodammodo: estque in medio ferme humiditatis & siccitatis constitutũ.

Lycium egregie discutit, siccatur vero in secundo excessu. in calore vero mediis quodammodo est proximum. habet etiam quidpiam adstringentis. quocirca abstergit, & cõtrahit.

Lyfimachios adstringentem qualitatem superatẽ habet. herbam hanc Lyfimachus rex ad sanguinis eruptiones cõhibendas facere casu quodam comperit. cum enim equus eius vulnus accepisset, sanguisque erumperet, hanc herbam, quę erat ad manus, quãque rex ignorabat, vulneri admouit. ea eruptione sedata, omnes postea ad sanguinis eruptiones ea vsi sunt: & ab inuentore Lyfimachii herbam appellauerunt.

Lychnidis, quę ad coronamenta adhibetur, semen calidũ est in secundo ordine, aut iam etiam in tertio: & eodẽ quoque modo siccum.

Lotos domestica, quam trifolium quidam vocant, abstergentis modice qualitatis est particeps: itẽque siccantis. in calidi, frigidique coniugatione media quodammodo est. Lotus autem agreitis plurimum in Libya prouenit. eius semen secundo ordini calfacientium adscribitur. absterget etiã nonnihil: ex Aegyptiæ vero loti semine panes etiam conficiuntur.

Lorus vero arbor adstringentis pauculę qualitatis est particeps: est etiam partium tenuium, & exsiccans.

Macer cortex est multum acerbus cum leui quadam acrimonia, videtur itaque ex mista essentia constare, plurima terrena frigida, paucula vero calida & tenuium partium. quam obrem in tertio ordine siccantium est: in caloris frigorisque differentia neutrum insigniter efficiens.

Malabathri folium similem habet vim spicæ nardi.

Malua, agrestis quidem parum digerentis qualitatis est, & leniter mollientis: hortensis vero imbecillior est. earum fructus eo est valentior, quo etiam sicciora. nadendromalache vero quæ etiam althæa dicitur, magis digerit quam superiores.

Mandragora ex tertio ordine refrigerantium est. & tamen cuiusdam caloris est particeps. & in pomis inest quippiâ humiditatis: proinde grauem soporem inducunt. radicis vero cortex, qui est valentior, non refrigerat modo, sed etiam siccatur. reliqua interna pars imbecilla est.

Marathon, hoc est fœniculum, calfacit in tertio, siccatur in primo. Agrestis vero, quod hippomarathum vocant, radix & semen siccioris est facultatis quam sativi. alterum hippomarathum est, cuius semen rotundum est, & acre, cuius facultas est hippomarathum similis, sed imbecillior.

Mastiche alba, & Chia adstringit, molliat secundo ordine, calfaciens & exsiccans. nigra vero & Aegyptia magis quam superior siccatur, sed minus adstringit.

Melanthium calfacit, & siccatur in tertio. videtur etiam tenuium esse partium, inciditque & absterget, cum amaritiem contineat.

Melilotum habet partem adstringentem, sed & digerit, & concoquit, copiosior enim in eo est substantia calida, quam frigida.

Mel calfacit, & siccatur in secundo ordine. est autem simplicis, quoad maxime fieri potest, facultatis extergentis. coctum minus acre, & abstergens redditur. Cæterum si quod mel amarum est, clarum est id esse mistæ facultatis, tanquam si nostrum quispiam ei absinthium miscuisset. Sed & sacchar, quod vocant, mellis est species sed minus est dulce, quam nostra: in cæteris ei simile. quatenus vero non est insensum, nec sitim affert, eatenus ab eo differt.

Melissophyllon vim habet marrubio simile, sed est illo multo inferius. ex quo fit, ut cum magna ubique marrubij suppetat copia,

ecopia, melissophyllo vti fit plane superuacaneum.

Mespili arboris fructus multum acerbus est. in germinibus quoque eiusdem & foliis acerba qualitas inest non exigua.

Medij radix austera est, & fluxiones cohibet. semen tenuiū partium, incidentisque est facultatis.

Meconis, hoc est papaueris omnis est vis refrigerans. fatiui semen mediocriter somnum conciliat. aspectu candidum. eius, cuius flos celeriter defluit, semē valentius refrigerat. quo circa eo solo nemo innoxie vretur.

Ex agrestibus vero quod velut sedens caput habet, id medicamentum iam semen habet, valde frigidum, & nigrum. Alterum quod oblongius caput gerit, maxime omnium est medicamentum in semine, tum in capitibus, tum in foliis, tum in liquore. valenter enim refrigerat, & vsque ad stuporem, & mortem perducit. Cornutum vero papauer abstergentem, & incidentem vim habet.

Malus nō omnis est vna natura, veluti nec etiam fructus. quædam enim mala dulcia sunt, quædam austera, quædam acerba, quædam acida, quædam plene exoluta, & aquea: & sane in eis aqueū exuperat, vt eorū magis aquea, magisq; frigida sit téperatura: in acerbis autē terrenū frigidū: in austervis vero tum hoc, tum aqueum dulce: in acidis aqueum frigidum, vt in dulcibus aqueum temperatum. Eadem ratio est foliorum succi, corticis arborum, quæ omnia inter se differūt.

Malus persica in fructu, foliis, & germinibus superantem habet amaritiam. est etiam medicamentum digerens. eius fructus frigidiore humidiorēque temperatura est.

Malus armeniaca fructum fert secundi ordinis humidonū & frigidorum.

Malus medica est, cuius fructum citrium vocant: quod in semine exuperantem habet qualitatem acidam & siccam, vt tertij sit ordinis siccantium & refrigerantium: in cortice vero itidem exsiccantem temperaturam habuit, non parum tamen acrimoniæ habentem. idcirco in secundo ordine exsiccatur, non tamen refrigerat, sed vel temperatus est, vel paulo inferior. Eius caro crassi est succi, pituitosa, & frigida. nucleus vero, qui re vera est semē, amarus est, ideóq; digerit, siccaturq; in secundo. folia quoq; facultatis sūt digerētis & exiccātis.

Mei radices calidæ in tertio excessu sunt: siccæ vero in secundo.

L I B E R

Milacis asperę folia acris quidpiam obtinēt, & calfaciūt.
Milax vero levis similem vim superiori possidet.

Mori fructus cuiusdam adstrictionis est particeps. at immaturus præter acerbitem est etiam aciditatis particeps. tota arbor in omnibus eius partibus mistam habere facultatem videtur ex cohibente, & repurgante cōpositam. in radicis cortice exuperat purgans cum amaritie quadam. in moris vero immaturis cohibens. in foliis & germinibus media quodammodo temperatura est.

Myagri semen oleum effundit, quod emplasticę facultatis est.

Mycetes, hoc est fungi, frigida, humidąque admodum temperatura sunt, & proxime ad veneni naturam accedunt.

Myles radix contrahentis est facultatis.

Myos ota, hoc est auricula muris siccatur in secundo, calore vero nullum insignem possidet.

Myrice, incidentis est, abstergetisque facultatis absque insigni siccitate. habet vero etiam quid adstrictionis, at fructus & cortex non paucam adstrictionem obtinent, cum partium tenuitate & vi abstergēdi. porro myricę combustę cinis facultatis egregie exsiccantis sit: habetque plurimam incidendi & abstergēdi vim, at adstringendi perexiguam.

Myriophyllon exsiccantis est facultatis,

Myrrhis dulcem radicem habet, quę ex secundo calfacientium est ordine, adiuncta quadam partium tenuitate.

Myrrhine, hoc est myrtus ex contrariis substantiis cōstat. in ea tamen terrestre frigidum exuperat. habet quoque aliquid tenuium partiū calidum: ex quo valenter exsiccatur. Iam vero & folia & fructus, & germina, & succus non admodum inter se differunt. Cæterum quod ramis & trunco adnascitur tuberosum, quod myrtada nominant, quo siccus est prædictis, eo etiam adstringit & siccatur vehementius. præterea vero folia sicca maiore exsiccandi vim habent, quā viridia.

Moly, huius radix tenuium partium est, & in tertio excessu calida. quam ob rem & incidit, & digerit.

N.

Nardi spuma calfacit excessu primo, siccatur vero secundo complero. constat autem ex adstringente satis substantia, & acri calida non multa, & quadam leniter amara.

Nardus Celtica similis est quodammodo in genere facultatis ei,

tatis ei, quæ prædicta est: sed est ad omnia imbecillior, præter quam ad vrinam prouocandâ. calidior enim cæteris est, sed minus adstringit.

Nardus montana est superioribus infirmior.

Narthex, id est ferula. eius semen exalfacit, & attenuat. quod intus est, medullamque vocant, cum adhuc virens est, adstringentis qualitatis est particeps.

Napy calfacit, & siccatur quarto ordine.

Narcissi radix siccante facultate prædita est. habet etiam quid abstergentis, atque attrahentis.

Neuras siccantis absque morfu facultatis est.

Nerium foris illitum digerendi vim habet, intra corpus assumptum, perniciosum est.

Nymphaeæ radix, & semen vim habet siccantem absque morfu, quæ vero candidam radicem habet, vehementiore vi prædita est: eaque nonnihil etiam extergit.

≡

Xanthij fructus digerendi vim obtinet.

Xiris tenuium est partium, attrahentis, digerentis, siccantisque facultatis, cum radix, tum multum etiam magis fructus.

Xiphij, hoc est gladioli radix, & maxime altera, quæ superius est, attrahendi, digerendi, & siccandi vim habet.

○

Oë, hoc est sorbum arbor adstringentis qualitatis est particeps.

Oënos, hoc est vinum in secundo calfacientium est ordine. quod valde vetus est, in tertio, ut mustum ex primo. siccitas vero caliditati eius proportionem respondet.

Olostium deficcandi vim habet.

Olynthi, hoc est grossi, acrem, digerentemque cum adstrictione vim habent.

Onagrum, aut onothera, aut onothuris facultatis vini est maxime.

Onoma, aut Sinonis ex acri & amara substantia constat.

Onobrychis rarefacientis, digerentisque facultatis est.

Ononis radicem habet quodammodo tertio ordine calfacientem. eius cortici nescio quid etiam abstergentis inest.

Oxos, id est acetum, ex mista substantia frigida & calida & utraque tenuium partium constat. sed calidæ præstat frigidam. Siccatur in tertio completo, cum utique validum fuerit.

M

L I B E R

Oxyacanthi fructus acerbus est: habetque partium tenuitatem, & parum etiam incidit.

Opos, id est liquor, Cyrenaicus est omnium calidissimus, & tenuissimarum partium est, maximeque digerit, quam & alij quoque abunde calidi sunt, & spirituosi.

Origani genus omne incidentis, attenuantis, exsiccantis, & calfacientis est facultatis in tertio, tragorigano vero quipiam etiam adstrictionis inest.

Orobis, hoc est eruum in secundo excessu intenso deficit: calfacit in primo, incidit, & absterget, & obstructione liberat.

Orobanche sicce, frigidaque facultatis est primo ordine.

Orchis, aut Cynosorchis, hoc est testiculus canis, huius radix calida, humida, dulcisque est. maior vero radix multam habere humiditatem excrementitiam & flatuosam videtur: quae minor est, contra, valde elaboratam.

Orchis, quam etiam serapiada vocant siccioris est facultatis, quam primi ordinis censeatur. Siccatus is multo magis exsiccat, habetque aliquid adstringentis.

Osiridis herbae amara qualitas est, & obstructione liberandi facultas.

II

Panacraeae radix gustum & vim habet scillae persimile, sed est multo inferior.

Paliuri radix & folia non obscuram adstringendi facultatem obtinent: nonnihil etiam digerunt. fructus vero incidentis facultatis particeps est.

Papyrus combusta medicamentum siccans efficitur, ut charta combusta. sed papyri cinis est imbecillior.

Panaces heracleum. ex hoc fit opopanax, quem vocant: qui excalfacit, emollit, ac digerit. in calfaciendo vero ex tertio ordine est: in siccando, ex secundo. Cortex vero radice deficcans simul & calfaciens medicamentum est: sed minus, quam liquor. quin etiam abstergentis quid habet. eius etiam fructus calidus est.

Panaces asclepium minus calidum superiore.

Panaces Chironium & ipsam similem habet praedictae facultatem.

Paronychia tenuium partium est, & siccatis absque morfu facultas.

fu facultatis in tertio ordine, itémque calfacientis.

Pentaphylli radix deficcatur in tertio, perspicue tamen caliditatis non est particeps. cæterum tenuium partium est, & morsu vocat.

Piperis radix vires habet costo maxime similes. fructus nuper eius germinatis longum piper est, ideo fit, ut maturo sit humidius. quare facile perforatur, fructus qui velut omphax est, albū est piper, idque est acrius nigro. nam illud est quasi superassatum iam, & super siccatum. utrunque autem exsiccat, calfacitque valenter. Cæterū si longū vitiatum fuerit, deprehendes aqua macerans. nam in quo vitium est, soluitur: non soluitur autem id, quod naturā habet suam, id vero quo piper adulteratur, herba quædam flaua est, ab externis aduecta regionibus, quæ piperi longo aspectu quidē est similis, sed gustu discrepat: quo etiā ab eo facillime discernitur.

Perfæ folia adstringentem vim sortita sunt.

Periclymeni fructus & folia incidunt, & calfaciunt.

Peristereon vim habet exsiccandi.

Petasites ex tertio ordine exsiccantium est.

Petroselinī semen quemadmodum gustu acre est adiuncta amaritie, ita & actione flatus extinguit. tertio ordine calfacientium, & siccantium continetur.

Peucedani radix, & liquor, & succus eiusdem specie facultatis sunt. Valentior tamen est liquor, egregie calfaciēs, digerens, attenuans, & incidens.

Peganū, id est ruta, sylvestris ex quarto iam ordine est ex calfacientium & siccantium, satius ex tertio. estque non solum acris gustui, sed etiam amara. ex quo incidit, digerit, tenuiumque est partium, & flatus restinguit.

Pix sicca quidē siccatur, calfacitque, secundo excessu. cæterū siccare potest magis quam calfacere. Liquida vero contra, calfacere magis, quam siccare. habet etiam partium tenuitatem quandam. Sed & abstergerendi vim quandam, & concoquendi, & digerendi: veluti etiam leuem amaritiem, & acrimoniam obtinet.

Pisselæum genere quidem est pici simile, sed ex subtilioribus partibus constat.

Pistacij fructus tenuium est partium, subamarus, aromaticus. ex quo obstructione liberat, & expurgat.

Pityides, hoc est fructus pini, mistæ sunt facultatis, ut adstringit

L I B E R

gant, & acrimoniā quandā, cum amaritie cōiunctā habeāt.

Pini cortex exuperantem habet facultatem adstringētem. piceæ vero cortex est huic similis : sed moderatiore vi prædictus est, in cono vero maior vis est, & in cortice, & in foliis

Platanus humidioris frigidiorisque essentia est non ita multo, quam moderata . eius cortex & pilulæ magis exsiccant. sunt qui combusto cortice medicamentum conficiant. cauenda est lanugo foliis arboris insidens : siquidem spiritu attracta, lædit arteriam, & vocem: aspectūque & auditum vitiat, si in oculos, aut aures incidat.

Polygonon, hoc est herba sanguinalis, adstrictionem quandam habet, vincitque in eo aqueum frigidum, vt ad secundum gradum completum perueniat . cumque refrigeret ac repercutiat, videtur etiā exsiccare, mas vero est ad omnia efficacior, quam fœmina.

Polygalum folia habet modice austera. superare autem in eo calidum, & humidum videntur.

Polygonatū mistæ facultatis est. habet enim quid etiā adstrictionis, acrimoniæ, amaroris, & insuauitatis cuiusdā, quæ explicari satis verbis nō potest, itaque vsui admodū non est.

Polemonium, quidam phileterium vocant, tenuiū partiū, & siccantis facultatis est.

Polii gustatibus amarū est, & modice acre. obstrictiones itaque adimit. Polium vero, quo in antidotis vtimur, magis amarum est, magisque acre, quam maius : vt ex tertio sit ordine exsiccantium: ex secundo vero, eoque completo calfacientium.

Polycnemon calfacit & siccatur secundo ordine.

Potamogiton adstringit, & refrigerat æque ac polygonū. hoc tamen crassiorum est partium.

Polypodium dulcem, simulque austeram qualitatem exuperantem habet adeo, vt facultate sit valenter exsiccante, & morfu vacante.

Prasū, hoc est marrubium, amarum est. idcirco tollit obstructions, absterget, digeritque. hoc statui potest in calfaciendo in secundo fere ordine iam completo: in siccando vero, in tertio.

Propolis facultatis est non valenter abstergentis: satis tamen valide attrahentis. eius nanque essentia tenuium est partium. calfacit autem secundo excessū iam completo.

Ptarmices

Ptarmices flores vim sternutamenti ciendi habent: totus vero frutex digerit, eiúsque calida, & sicca temperatura est, eum virescit, secundi fere ordinis: cum aruerit, tertij.

Pteleæ, hoc est vlmī, folia adstringentem, & abstergentem habere facultatem præ se ferunt. Cortex vero est magis amarus, & adstringens. radices quoque eiusdem sunt facultatis.

Pteris, hoc est filix, amara est, parúmque habet adstrictio- nis, ac proinde facultatis est valenter exsiccantis, non tamen mordacis. thelypteris vero ei similem vim habet.

Pycnocomi & radix, & fructus, & folia, quæ acria sunt, di- gerendi, atque attrahendi vim habent.

Pyrethri radix adureatis facultatis.

Pyros, hoc est triticum, in primo calfacientium ordine cēsetur: non tamen siccare, aut humectare insigniter potest. habet vero etiam quidpiam létoris, obstruentisque nature. Quod vero ex eo conficitur amyllum tritico frigidius, & sic- cius redditur. quódque ex pane cataplasma fit, maiore habet vim digerendi, quam quod ex tritico constat, cum panis & falem & fermentum adiunctum habeat: siquidem fermento vis inest attrahendi, euocandi que ea, quæ in visceribus corporis partibus delitescunt.

P

Rhamnus desiccatur secundo excessu: refrigerat vero in pri- mo completo.

Raphanis, hoc est radícula, in primo excessu calfacit, in se- cundo siccatur. agrestis est efficacior in utraque facultate. iam & semen efficacius est, quam planta. facultas porro digerendi in eis inest.

Rheum mistæ facultatis est, habet enim quid terrenum fri- gidum, ut eius declarat adstrictio: ei quoque acrimonia quæ- dam inest: si que plusculum mandatur, leniter calida conspi- citur. est etiam substantiæ cuiusdam aëreæ, tenuiumque par- tium particeps.

Resinæ omnes siccant, & calfaciunt, inter se vero discrepant quod plus, minusve in gustu acrimoniæ, in facultate caloris sint naturæ: quódque aliæ plus, aliæ minus tenuium sint par- tium: quod denique aliæ adstrictiones sortitæ sint, aliæ non item. Iure autem in omnibus sibi prima vindicavit lentescen- tia, quam mastichen vocant. nam præterquam quod pauca

ei inest adstringitio, hoc etiam accedit, ut sine molestia siccet. minimum vero acris est, & maxime tenuium partium. inter alias primas tenet terebinthina: non tamē æque perspicuam ut mastiche, adstrictionem continet. cum vero amaritiam quandam habeat, magis quam mastiche, digerit, ob quam etiam qualitatem vis abstergendi eidem inest. præterea vero ex alto magis, quam aliæ resine, trahit, quippe cum è partibus etiam tenuioribus constet. Peucina vero, & magis etiam strobilina sunt prædictis acriores: non tamen magis digerunt, nec magis attrahunt. mediæ inter eas sunt pinæ, & abiegna: quæ sunt terebinthina quidem acriores, minus tamen acres quam peucina, & strobilina. terebinthina vero habet etiam mollientem vim: secundo loco in molliendo lentiscina censetur: sicut & cyparissina in acrimonia.

Rosarū vis ex aquea substantia calida duabus aliis qualitatibus adstringenti, & amara commixtis est cōposita. flos earum magis, quam rosæ, absterget, & proinde siccet.

Rhodia radix tenuium partium, digerentisque facultatis est, & in principio tertij excessus calfacit.

Rhododaphne, tota eius substantia perniciosa est. temperatura vero tertij ordinis incipientis calfacientium est: primi vero siccantium.

Rhœa, hoc est malum granatum, omnis adstringentem qualitatem habet non tamen in omnibus ea exuperat: quædam enim granata acida sunt, quædam dulcia magis, quam austera. & sane quæ ex vnoquoque utilitas fertur, ea ex vincente qualitate proveniat necesse est. porro acini magis, quā succus, adstringunt: magis vero quam hi, adstringunt etiam putamina, quæ malicoria vocant. punici vero flores illis ad similem vim habent.

Rhus adstringit, siccâtq;: eius vero fructus maxime & succus ad usum adhibentur, in quibus valida austera qualitas inest. siccatur igitur in tertio, refrigeratur in secundo.

Rhypos, hoc est sordes ea quæ ex statuis est, digerit, mollit habetque aliquid acrimoniæ, propter æruginem, quam sumit à statua. Sordem vero ex palæstra *πάρεν* nominant. constat hæc ex rebus differentibus, ex pulvere inquam, oleo, humana sorde, & sudore, ergo pulvis emplastice vim, & refrigerantem & reperlucientem habet: oleum mollient: sudor & sordes digerentem.

Sagapenum liquor est calidus, tenuiū partium, non secus quam alij liquores, sed & abstergerendi vim quandam habet.

Sampsuchus facultatis est tenuium partium, & digerentis, siccátque & excalfacit tertio ordine.

Sarcocolla lachryma est quæ mistam facultatem habet ex emplastica substantia quadam, & paucula amara. quam ob rem sine morfu exsiccat.

Satyriū humidū est & calidū sua téperie: ideoq; gustantibus dulcē videtur. ei tamen excremētitia, flatuosaque humiditas inest, eadem quoque facere potest herbæ ipsius radix.

Selinon, hoc est apium, calidum est, & flatus discutit, & semen magis, quam herba. similis facultas est in orcofelino. hippofelinon vero imbecillius est, vt orcofelinon va lentius.

Seris subamara est, idque magis agrestis, quam picrida vocant, aliqui vero etiam cichorium: éstque frigida, & sicca téperaturæ in primo excessu. Satiua autem magis, quam agrestis refrigerat, sed humiditatis externæ multa copia admista siccitatē restringit. vtraque adstringentis facultatis est particeps, velut chondrila.

Seriphum simile est absinthio. ab eo tamen diuersum est, quod non æque, vt illud, adstringit, magisque calfacit, & amarorem quandam cum salsedine recipit, & stomacho est insensum. quin calfacit etiam in secundo ordine intenso, in tertio vero exsiccat.

Seseleos & radix, & multo magis fructus de numero calfacientium est, & tenuium itidem est partium.

Sesamum emplasticum est, & molliens, & modice calidum. eiusdem quoque facultatis est oleum, quod ex ipso conficitur.

Sesamoides magnum, quod etiam Anticyricum veratrum appellatur, propterea quod eius semen perinde, vt veratrū, purget, cum in aliis facultatibus est veratro simile, tum vero in abstergerendo, calfaciendo, & siccando, similes illi vires habet.

Sesamoideos albi semen quandam etiam qualitatem acré habet. mulcum nanque amarum est. calfacit igitur, extergit, & rumpit.

Sideritis habet etiam quiddam abstergentis : sed plurima eius pars est humida & frigida modice . pauce quoque adstrictionis est particeps . quidam hanc vocant Achillion si-
deritim:in hacque maior adstringendi vis,quam in superio-
re inest.

Sycios, hoc est cucumis, esculétus, qui iam est maturus , te-
nuiorum partium substantiæ est . qui vero non est eiusmodi, crassiorum: non est tamen abstergentis , & incidentis fa-
cultatis particeps. in eis vero superat humida, frigidæque té-
peratura: vt in secundo ordine collocentur . attamen si quis
semen, aut radicem arefaciat, iam primi ordinis cõpleti sic-
cantium reddentur . in his quoque maior abstergenti vis,
quam in carne fructus inest.

Syciu vero, hoc est cucumeris agrestis succus qui ex fructu
exprimitur, quem elaterium vocant, extreme est amarus , &
tenuium partium, & leuiter calidus, vt ex secundo ordine cé-
featur: est etiam digerens . radices vero succus , atque is qui
ex foliis colligitur, licet similem elaterio vim habeat. imbe-
cillior tamen est. radix quoque similem facultatem possidet:
siquidem extergit , digerit, emollit. cortex tamen magis ex-
siccet.

Silphij liquor calidissimus est, quinetiâ folia, fructus, cau-
lis, & radix egregie calfaciunt. sed omnia sunt magis, fiatuo-
sæ substantiæ, & foris imposita sunt efficaciora : & præci-
pue liquor, in quo valde trahendi facultas inest . attamen &
excreſcentia amoliendi, & liquandi vim quandam habet.

Sinon calidus est, subamarusque, & obſtructiones difficit.
Sion calfacit, & digerit.

Sifari radix calfacit secundo ordine, habetque amaroris &
adſtrictionis quidpiam.

Sisymbrium tenuium partium, digerentis, calfacientis, &
ſiccantis in tertio ordine facultatis est . eius semen est par-
tium tenuium, & calidæ facultatis.

Sisymbrium , quod cardaminem etiam vocant , cum ari-
dum est, tertij ordinis est calfacientium & ſiccantium : cum
viride, ſecundi.

Scandix ſubacre, & ſubamarum est: & ſecundi ordinis in-
tenſi est calfacientium & ſiccantium.

Scilla valde incidentis est facultatis, & ſecundo ordine ca-
leſfacit.

Scolymi,

Scolymi, hoc est cardui radix calida est in secundo ordine iam completo, aut initio tertij, sicca vero in secundo.

Scordium habet quid amaroris, acerbitatísque, & acrimoniæ, ideóque viscera expurgat, & excafcacit.

Scorodon, hoc est allium calefacit & exsiccat in quarto excessu. quod vero ophioscorodon dicitur, agreste alliũ est, ac domestico valentius.

Scordoprasum vero sicut gustu, & odore mistam ex scorodo, & praso, hoc est ex allio & porro qualitatem obtinet, ita etiam viribus.

Scorpioides calefacit in tertio ordine: siccatur in secundo.

Smilax perniciosæ facultatis est planta.

Smyrna, hoc est myrrha, secundi gradus est caleficietium, & siccantium. est etiam non exiguæ amaritiei particeps. eiq; abstergerendi vis inest.

Myrrha vero Bæotica vim habet caleficiendi, molliendi, & diffundendi.

Smyrnum calidum, siccumque est in tertio ordine.

Sonchus ex aquea & terrestri essentia, vtraque leniter frigida constat: est etiã cuiusdam particeps adstrictionis, & eui denter refrigerat. cum vero plane exaruerit, eius temperatura terrestris redditur cum mediocri calore coniuncto.

Sparganium exsiccantis facultatis est.

Sparti, hoc est genistæ, quo etiam vires alligant, tum fructus, tum virgarum succus non instrenue attrahentis facultatis est.

Stachys frutex marrubio similis, acer est & amarus, tertioque ordini calefacientium attribuitur.

Stœbes fructus & folia adstringentem sine morfu vim habent, in siccando vero tertij quodammodo ordinis principium attingit.

Stœchadis amara qualitas est, & modice subadstringens: temperatura vero composita ex frigida terrena essentia exigua, vnde adstringit, & extenuat altera terrena copiosior: ex qua amara est. ex vtriusque congressu tollit obstructionem, attenuat, extergit, & roborat.

Stratiotes aquatilis humidus & frigidus est: terrestris vero non nihil adstrictionis habet.

Struthij radix acris gustu est, ex quarto quodammodo ordine, atque etiam absterget.

LIBER

Styrax calfacit, siccatur, mollior, concoquit. fuligo eius combusta est thuris fuligini quodammodo similis.

Syca, id est ficus arida vim habent ex calfaciendi in secundo fere ordine iam completo. habent etiam quid partium tenuitatis. ex caricis quæ pinguioribus sunt, magis concoquere possunt: quæ acriores, magis abstergere, & digerere. quod vero ex iis plurimum in aqua coctis conficitur, simile est mellis non solum consistentia, sed etiam facultate. Caprifici autem ficus acris & digerentis sunt facultatis. sic quoque domesticarum plantarum primæ ficus.

Syce, hoc est ficus arbor, temperaturæ est calidæ, & tenuium partium. ut & eius liquor, & succus, qui ex foliis exprimitur, attestantur. agrestis vero fici liquor, & succus valentior est. coliculi vero eius adeo sunt calidi, ac tenuium partium, ut carnibus bubulis duris adiecti teneras eas faciant.

Symphytum petrum habet secandi vim quampiam, habetque etiam quampiam contrahendi. & tertio præterea loco humiditatem quandam non immodice calidam: ex qua dulce videtur, & odoratu iucundum. Commansum vero sitim extinguit, potest ergo digerere, & contrahere, & constringere. *Symphytum* vero alterum magnum similem prædicto vim habet. gustantibus tamen non dulce est, nec odoratum. quatenus vero lentum est, & pruritus excitat, scilla est simile. utuntur eo ad omnia, ad quæ superiore.

Spondylii fructus & radix acris, incidentisque facultatis est.

Schinos, id est lentiscus ex aquea substantia leniter calida, & terrena frigida non multa compositus est: ob quam etiam modice adstringit. siccatur igitur in tertio ordine iam completo. in differentia vero caloris, & frigoris est quodam modo medius. similem porro habet adstrictionem in omnibus eius partibus, in radicibus, in ramis, in extremis turionibus, in germinibus, in foliis, in fructu, & cortice denique. succus vero qui ex foliis exprimitur, similis quodammodo temperaturæ est, ut modice adstringat.

Schinu anthos calfacit moderate, & adstringit moderatius, nec plane à tenuitatis abest natura. eo magis adstringit radix, quem vero florem vocant, calidior est.

Schœnos leia, id est iuncus lævis. huius quædam *oxyshœnos*, quædam *holoschœnos*. fructus autem *holoschœni* somnum

num inducit: oxyſchœni vero fructum ferentis, ſomnum ipſe quoque, ſed minus affert. conſtant autem ex terrena ſubſtantia leniter frigida, & aquea leniter calida.

T

Terebinthi cortex, folia, & fructus quiddam habent adſtringentis: ſed & ſecundo ordine calfaciūt, ex quo iam plañum eſt, ea ſiccare. recentia vero hæc, humidæque adhuc modo dice, ſiccata vero, ſecundo ordine. fructus vero ſiccus eſt, vt prope ad tertium ordinem ſiccantium accedat.

Teutlōn, hoc eſt beta nitroſæ cuiuſdam facultatis eſt particeps: qua abſterget, & digerit. ad hæc tamé valentior eſt beta alba. nam nigræ adſtriſtionis quidpiã accedit. idque potius in radice eſt.

Teucrium incidendi, tenuiũque partium facultatis eſt, ponátque ipſum quiſpiam in ſecundo ordine calfacientium, & tertio exſiccantium.

Tephra cinis habet in ſe partim terrenum, partim velut fuliginofum. hæque partes tenues ſunt, & maceratis aqua cineribus & colo traieſtis ſimul abeunt: quod vero reſtat, terrenum, & infirmum, & morſu vacans efficitur, calida vi in lixiuio depoſita. Non omnis tamen cinis eiſdem exquiſite temperaturæ cenſetur: ſed pro materiæ combuſtæ differentia variatur. ergo ex lignis acerbis cinis non parum contrahit adſtriſtionis. ex iis vero, quæ talia non ſunt, vt ex ficulnis, cinis abſtergentis facultatis efficitur.

Titanoſ, hoc eſt calx, eſt etiam cineris ſpecies quædam, qui tenuiorum partium eſt, quam qui ex lignis conficitur. calx lora medicamentum ſiccans ſine morſu facit. magiſque ſi bis, terve lauetur, ſit autem valde digerens, ſi marina ablatur.

Telephium abſtergentis eſt facultatis, calidæque in primo ordine: ſiccæ vero in ſecundo intenſo.

Teliſ, hoc eſt ſcœnum græcum calfacit ſecundo ordine, & primo exſiccata.

Tithymali omnes acrem qualitatem vincentem habent: ſuntque ex quarto calfacientium ordine. ineſt eiſdem amarities, eorũ vero liquor eſt validiſſimus: deinde fructus & folia, ſed & radix earundé facultatum eſt particeps: non tamen

L I B E R

æque. Cùmque septem numero sint, validissimus omnium est, qui caracias dicitur, & qui myrsinites, & qui in petris arboris instar nascitur. deinde is, qui verbasco est similis, & cyparissias: tum qui paralios, post eos, qui helioscopius nominatur. prædictæ vero horum facultatis proportioni cineris, ac lixiuij ab eis confecti facultas respondebit.

Tragacantha similem gummi vim habet emplasticâ quâdam, & quæ acrimoniam obtundit: atque etiam æque ac illud, exsiccat.

Tragij folia, fructus, & lachryma trahentis, digerentisque facultatis sunt. ac tenuium partium & calidum tragium est in tertio quodammodo ordine. alterum vero quod est minus, non parum habet facultatis adstringentis.

Tribulus ex substantia humida modice, eaque frigida constat. in terrestri vero excellit terrestre frigidum, quod adstringens esse comprobauimus. in aquatili vero, aqueum. cæterum terrestris fructus tenuium est partium.

Tripolij radix acris, calidâque in tertio excessu est.

Trifolium, aut asphaltion in calfaciendo, & exsiccando tertij est ordinis.

Trichomanes eadem potest omnia, quæ adiantum.

Trychnon, hoc est solanum, esculentum adstringit ac refrigerat in secundo excessu. Ex cæteris quæ vesca non sunt, vnum halicacabum nominatur, quod rufum habet fructum, acino vix tum figura, tum magnitudine similem. idque in facultate foliorum est hortensi persimile, fructum ferens, qui ad ciendam vrinam valet. Alterum vero fruticosum, & soporiferum simile est papaueris liquori, sed imbecillius. tertium præterea est furiosum, quod ad medicinas, quæ intra corpus sumuntur, est inutile. nam si quis drachmas eius quatuor summat, mortem afferent: si pauciores, furorem, vna certe innoxie sumitur. & tamen nec ipsa utilitatis quidpiam obtinet. radicis cortex foris admotus siccat secundo ordine completo, & incipiente secundo refrigerat.

Y

Hyacinthi radix in primo siccantium, in secundo iam completo refrigerantium ordine constituitur. fructus leniter extergit, & adstringit, tertio ordine desiccans: & in medio caloris & frigoris positus.

Hydna,

Hydna, hoc est tubera, vincentem habent terrenam essentiam, exigua quadam tenuium partium adiuncta portione.

Hydropiper calidum est illud quidem, sed non æque, ut *piper*. itemque digerit.

Hyoscyamus, hoc est altercum, qui nigrum semen fert, insaniam, soporémque affert. proximam ei facultatem obtinet is, qui semen modice flauum gerit, vterque autem vitandus est, ut inutilis, & perniciosus. Cæterum cuius semen & flos candidus est, qui ex tertio est ordine refrigerantium, ad medicinam est maxime accommodatus.

Hypericon calfacit, & siccatur, estque essentia tenuium partium.

Hypecoon ex tertio est refrigerantium ordine, ut à papauere parum absit.

Hypoglossum & radicem & succum mollientis facultatis habet.

Hyssopum calfacit, siccaturque in tertio ordine: est item tenuium partium.

Phaci, hoc est lentes, non valenter adstringunt. medium vero caliditatis, & frigiditatis tenent: atque etiam in secundo ordine siccant.

Lens vero palustris humidæ, frigideque temperaturæ ex secundo gradu est.

Phaleridis succus, & semen, & folia aliquid tenuium partium, & calidi possident.

Phalangites facultatem habet tenuium partium, & siccantem.

Phlomi, hoc est verbasci, cuius alba, & cuius nigra sunt folia, radix acerba est: folia vero digerunt. Sic & aliorum folia siccandi, & modice extergendi vim habent.

Phoenix, hoc est palma arbor, in omnibus eius partibus adstringentis facultatis est particeps, ac ramorum quidem succus austerus est ex aquea essentia tepida, & terrestri frigida compositus. Similis quoque naturæ est medulla, quam cerebri nomine appellant, eius fructus, ac præcipue dulcis non exigue caliditatis particeps est, isque foris admotus roborat, siccatur, contrahit, stipatur, & densatur. quod vero elaten vocant, hoc est tenerum palmæ germen, eandem vim habet, quam

LIBER

cerebrum. quod denique velut proprium eius est tegmen, adstringentem ipsum quoque facultatem obtinet, cæterum magis quam omnia antedicta exsiccat. est etiamnum plantæ radix siccantis sine morfu facultatis, eique aliquid adstrictio- nis inest.

Phorbion vim habet tenuium partium, trahentem, atque extergentem.

Phu radix vires habet nardo similes, sed in plerisque infe- rior est. vrinæ autem ciet magis, quam Indica, aut Syriaca nardus: eque vero ac Gallica.

Phycos, id est alga, humens adhuc alga, & viridis in secun- do ordine siccatur & refrigeratur, aliquid etiam modice adstrin- gentis obtinet.

Phyllitis acerbæ qualitatis est.

Phyllon hoc est folium malabathri iure prætermisit: ait e- nim ipsum vim nardo similem obtinere: qua de iam prius est dictum.

x

Chalbane. Galbanum mollientis, digerentisque facultatis est. in calcaciendo fuerit sane ex tertio ordine incipiente: in siccando vero in principio secundi statuatur.

Chamædrys amaram qualitatem cæteras superantem ha- bet, est & quodammodo acris, inciditque, & obstructions pellit. ponat eam quis in tertio siccantium, & calcacientium ordine, magis tamen calcacit, quam siccatur.

Chamæcissi flos cum valde amarus sit, obstructione iecur liberat.

Chamælea amaram qualitatem cæteris excellentem habet.

Chamæleuces calida facultas in tertio ferme ordine est: sicca vero in primo.

Chamæleontis radix, nigri quidem letale quiddam possi- det, quæ ob rem ea foris vitur: est enim sicca in tertio iam gradu ferme. calcacit vero in secundo completo. albi vero radix valet etiam ad partes internas, eandemque temperatu- ram, quam nigri habet: nisi quod hæc est magis amara, quam illa sit.

Chamamelum partium tenuitate est rosæ simile: calore vero ad olei vires animanti familiares & temperatas magis accedit. proinde lassitudini, siquid aliud, in primis confert:

doloresq; mitigat, tēsa remittit, & laxat: modice dura emol-
lit, constipata rarefacit, & febres, quæ citra visceris alicuius
inflammationem mortales vexant, discutit, ac præsertim quæ
ex humoribus biliosis, aut cutis densitate exoriuntur. has er-
go febres sanare chamæmelum potest: easque cum iam con-
coctæ fuerint, & tamē ceteris omnibus egregie prodest, quæ
melancholicæ sunt, aut pituitosæ, & ex inflammatione visce-
ris exortæ. nam & harum remedium præstantissimum est,
cum iam concoctis adhibetur. ideo fit, vt hypochondriis, si
quid aliud, pergratum sit. sed & lini semen visceribus, quæ in
hypochondriis sunt, gratum est, sed tamen minus, quam cha-
mæmelum: siquidem & minus est calidum, & est etiam par-
tium crassarum. attamen in ascensu, atque incrementis in-
flammationis, & præsertim earum, quæ in externis sunt par-
tibus, rosaceum chamæmelo præstat: quippe cum tepida ca-
liditate, & leui adstrictione eiusmodi indigeant.

Chamæpitys amarū sapore habet acri validiorem. quam
ob rem expurgat, abstergetque viscera magis, quā calfaciat.
præterea siccatur in tertio, calfacit in secundo.

Chamæsyce abstergentem, acremque vim possidet.

Chelidonium, valide abstergentis, & calidæ facultatis est
ordine tertio, similiterque siccantis. Minus vero chelidoniū,
cum acrius maiore sit, cutim statim exulcerat, itaque quarto
iam ordini incipienti calfacientium assignabitur.

Chondrila, hanc etiam serin quidam nominant. est enim
eiusdem fere cum illa facultatis: nisi quod gustu amariuscu-
la est: quam etiam ob rem magis siccatur.

Chondrus, alica emplasticæ, concoquentisque naturæ est,
æquæ ac triticum: estque ceu materia quædam ad vehemen-
tiora medicamenta excipienda accommodata.

Chrysocomes, aut chrysitidis radix acrem simul, atque ad-
stringentem qualitates vincentes habet. quam ob rem non
est ad multas res utilis.

Psyllij semen secundi ordinis est refrigerantium. inter sic-
cantia & humectantia medium tenet locum.

Pseudodictamnnum iure pertransiuit, quoniam dictamni
vim obtinet, de quo iam differuimus.

Ocimum ex secundo ordine calfacientium est. ei quoque excrementitia humiditas inest. quocirca nec etiam commodum est, ut intra corpus assumatur. extrinsecus vero illitum ad digerendum, & concoquendum valet.

Ocimoides huius semen tenuium partium, & siccantem sine morfu facultatem habet.

DE TERRAE DIFFERENTIIS, & facultatibus.

Terra omnis siccandi vim habet. cumque nulla penitus ignea substantia eidem sit admixta, tum citra ullum omnino morfum siccatur ad quam etiam rem ei adiumento est lotio.

Samia refrigerandi modice vim habet, abstergendi vero valde moderate, Selinusia, & Chia: itemque sine calfactione, & refrigeratione insigni.

Cimolia cum mixtae facultatis sit, & refrigerans habet quippiam, & nonnihil etiam digerens. quocirca lota hoc abiicit. non lota vero utrisque his facultatibus agit. utraque vero facultatem facile indicat, cum illi humores naturae contrariae miscentur. nam reperiuntur, ac refrigerantibus mixta, lutum quod ex ea, atque illis fit, reperiuntur, & refrigerantur, si digerentibus misceatur, digerit.

Ampelitis terra magis medicata est: siccaturque & digerit. non est autem ita morfus expers, nec ita mitigandi vim habet, ut Samia, Chia, & Selinusia. at Cimolia, quae his est paulo valentior, est etiam morfus expers, ac praesertim elota.

Cretica vero est his quodam modo similis: verum satis imbecilla, multumque habet aëriae substantiae. abstergendi tamen ei vis inest.

Lemnia valentissimas harum omnium vires habet: estque adstrictionis particeps.

Eretrieasis hac etiam valentior est: non tamen usque adeo ut mordeat. si laetetur, valde moderata efficitur. non secus, quam supradictae. sunt qui eam comburunt, & tenuiorum partium faciunt: ut & ad vim digerendi transeat. si vasa laetetur, acrimoniam in aqua deponet: subtilitatem vero, quam ex vitione acquisivit, retinet, magisque desiccatur.

Est alia quoque terra, quae pignitis vocatur, tota quidem facult-

facultate Cimolizæ similis, sed colore nigra, quali s est ampe-
litis.

Alia quoque terra ex Armenia, quæ Cappadociæ finitima
est, affertur, maxime siccans, colore pallido, facillimæque in
leuorem soluitur, vt calx, vocatur autem eorum lingua, za-
rina: in Syria vero zarnacha nominatur. mons in quo pro-
uenit, est ciuitatis, quæ Bagauona appellatur: ager vero in
quo est mons, Agarra dicitur. Cæterum terram ipsam exper-
tem missionis substantiæ, quæ sit alterius generis, vim habe-
re citra morsum exsiccandi censendum est. Sed cum nullum
corpus missionis exquisitè expers reperire non queas, inspi-
cienda commissio est eorum, quæ illi accidunt: idque & in
leuitatis, & in grauitatis differentiis, & iis, quas gustus affert.
nam si qua adstrictio appareat, tantum assumpsit frigidita-
tis, quantum habet adstrictionis: sin etiam acrimonia quæ-
dam appareat, tantum consequitur caloris, quantum ei inest
acrimoniæ. in leuitate & grauitate idem considerandum est:
cum leuitas inde oriatur, quod in tota eius temperatura co-
piofa sit aërea substantia: grauitas vero quo maior sit, eo e-
tiam magis sincera terra habeatur. terre autè proprium est,
vt igni admota non fundatur, & vt aqua irrigata in lutum
facile soluatur.

DE LAPIDIBVS.

Lapis hæmatites tantum frigiditatis, quantum etiam ad-
strictionis possidet.

Melitites vero calorem temperatum habet propter dulce-
dinem temperatam.

Galactites mediam inter hos vtrosque temperiæ obtinet.
Schistos vero hæmatiti persimilem vim habet: sed imbe-
cilliozem. Porro cum lapidibus omnibus cõmune sit, vt ex-
siccant, quotquot ex eis in succum soluti nullam euidentem
qualitatem gustui afferunt, hos esse infirmissimos, & minime
mordaces putandum est: at qui perspicuam gustui qualita-
tem offerunt, hos pro qualitatis proportionem vim habere: vt
si adstringant, ad comprimendum, constringendum, conden-
sandum, & contrahendum: si mordeant, ad calfaciendum, ad-
digerendum, & ad liquandum valeant. medij vero sint, qui
citra morsum & adstrictionem solum abstergeant. Ergo hæ-
matites, schistos, galactites, & melitites in succum soluantur

LIBER

ad mortarium, aut cotem attriti: cum sint etiam alij lapides, qui in succum soluantur: vt qui in Aegypto nascitur, quo vtiuntur ad splendorem linteis indendum. est autem minime omnium prædictorum qualitatibus particeps, neque adstricti-
nem, neque morsum, neque abstersionem vllam ostendit. idcirco id solum huic lapidi inest, vt exsiccet.

Omnium autem prædictorum lapidum valentissimā vim habet, qui ex Aethiopia affertur, quodam modo subuiridis iaspis. soluitur hic lapis in succum lactei coloris: mordaci tamen gustu est.

Est & alius lapis, cuius valentes vires sunt, qui in Palestina Syriæ nascitur, & Iudaicus appellatur.

Pyrites quoque ex his est, qui valentē vim habent, ad summam vero acres accommodati sunt ad abstergendum, detergendum, detrahendum, extenuandum, digerendum, vehementer siccandum, & colliquandum.

Huius facultatis habetur etiam Phrygius. nam valenter siccatur, habetque nonnihil adstrictionis, & mordicationis.

Ageratus quoque lapis ex mista facultate abstergente, & digerente constat.

Asiæ petrae flos tenuium est partium, vt fluidas carnes sine morfu eliquet. petra vero, in qua nascitur, quamvis illi similem vim habeat, actionis tamen vehemētia illi cedit. flos enim est petra multo potior, non solum quod magis colliquet, & digeratur, & velut sale condit: sed etiā quod hæc absterge vehemēti morfu faciat. præterea hic asiæ petrae flos nescio quid salis habet in gustu, vt possimus facere cōiecturam, ipsum nasci ex rore quodam ex mari in petra residenti, qui postea solis radiis tactus inarescat.

In lapidibus continetur etiam magnes, quem herculeum vocant: habetque vim hæmatitæ similem.

At Arabius quem vocant, elephanti similis, siccandi & abstergendi vi præditus est.

Itemque is, qui Alabastrites appellatur, vsus in medicine vsu venit.

Smiris quoque valenter abstergendi vim habet.

Pumex etiam inter lapides numeratur: estque eiusdem facultatis, quatenus ad abstergendū pertinet: quemadmodum etiam testa figulina: & multo magis clibanorum: sed smiris habet etiam aliquid acrimoniae: ideo fit, vt nonnulli eundem
medi-

medicamentis addant, quæ adurendi & exsiccandi vi præstant, sed si pumex comburatur, nulla re erit ad eosdem vfus fmiri inferior.

Lapides quoque in spongiis reperti frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt ii, qui ex Cappadocia conuehantur: quos in Argæo nasci perhibent. soluuntur hi in succum lactei coloris, ex quo perspicuum est, eos extenuandi vim habere, nec insigniter calefacere.

Ostracitem vero lapidem laudari à quibusdā audio, quasi desiccandi valenter facultatem habeat, ex adstrictione & acrimonia temperatam: vt etiam eum, qui Geodes vocatur, abstergere.

Naxiæ vero cotis ramentum refrigerantis est facultatis.

Ophites lapis abstergendi, & frangendi vim habet: ceu etiam vitrum, ipsum enim ex vino albo & tenui epotum lapides, qui in vesica sunt, valenter confringit.

Proprietatem vero quibusdam lapidibus nonnulli inesse attestantur: qualam re vera viridis Iaspis habet: qui stomachum, & os ventriculi suo adhæsu iuuat. huius etiam lapidis ego quoque periculum abūde feci. torquem enim ex huiusmodi lapillis confeci, & collo suspendi ita, vt lapides ventriculi os attingerent. perspicue nanque prodesse videbantur.

Ophitem vero lapidem vir quidam, cui adhiberi fides potest, re vera asseuerauit, appositum iuuare eos, qui à serpentibus icti fuissent.

DE METALLICIS.

A

Ales, sales siue fossiles sint, siue ex mari oriātur, similem facultatem obtinent. eāque ex duabus qualitatibus abstergente, & adstringente mista est. vtrunque vero siccare, supra fuit perspicue declaratum. differunt autem quod sales, qui ex terra fodiuntur, sunt densioris essentię: ex quo fit, vt crassiorum sint partium, magisque adstringant. sales vero vsti magis digerunt, quam ignem non experti: quatenus eorum corpus tenuiorum partium est redditum. non tamen æque ac non vsti, contrahere, densareque etiam firmam substantiam possunt.

Armeniacum vim habet abstergentem adiuncta leui acrimonia, & adstrictione leuissima.

L I B E R

Arsenicum tam combustum, quam non combustum adurentis facultatis est. id vero vitione reddi tenuiorū partium plane constat.

Aphronitrum à spuma nitri differt. nitri enim spuma exsiccans medicamentum est, aspectu triticeæ farinæ similis: aphronitrum vero farinæ speciem non habet: neque solutum est, sed est concretum, & coactum. quo omnes, qui in balneis sordes detergunt, viuntur: habetque abstergerendi, ac digerendi facultatem. at spuma nitri eiusdem quidem est naturæ, sed tamen essentię tenuioris est. nitrū vero mediam habet vim inter aphronitrū, & salem. aphronitro enim sola abstergerendi vis inest: sili vero etiā adstringendi: nitro insunt utraque: sed minima adstringens, multo vero maior abstergens.

F

Gypsum præter communem omnium terrenorum, lapidosorumque corporum facultatem, per quam ficcare dicta sunt, hoc etiam est consequutum, ut sit emplasticæ facultatis. at combustum non eque est emplasticū, cæterum tenuiorum partium, & magis siccans redditur. quinetiam repercutiendi vim habet, & præsertim oxycrato maceratum.

A

Diphryges ex mista qualitate, & facultate constat. habet enim in se quiddam adstringens, & acre mediocriter.

Θ

Theon. sulfur omne trahendi vim habet. temperatura calidum, essentię vero tenuis est.

I

Ios. ærugo gustantibus acrem qualitatem offert. digerens vero, & detrahēs est, & liquans non teneram modo, sed duram etiam carnem.

K

Cadmia siccantis & leuiter abstergentis facultatis est. in caliditatis autem & frigiditatis differentia est quodam modo temperata. tenuior autem est, quæ botryitis, crassior vero quæ placitis appellatur.

Cinnabaris acris modice facultatis est. habet vero etiam quidpiam adstrictionis.

Cisse.

Cisseris, pumex quid habet abstergens, si comburatur, tenuiorum fit partium: sed vrendo parum acrimonię contrahit: eamque lauando deponit.

Cœruleus acris est facultatis, detrahentis que, ac digerētis potioris, quam cinnabaris, est etiam adstrictionis particeps.

A

Lepis, squama quædam ferri est, quædam eris, & stomomatis, quidam etiam helitim squamam nomināt. omnes autem valenter siccant, sed differunt inter se, & quod magis, minúsve siccant: & quod tenuioris, aut crassioris sint essentia: & denique quod maioris, minorisve adstrictionis sint participes. A Eris ergo squama in siccādo primas tenet, consistat enim ex partibus subtilioribus: utpote quę nōnihil æruginis assumpsit, maiorem vero adstrictionem squama ferri obtinet, maioremque quam hæc, squama stomomatis, detrahitis autem & liquat carnem magis, quam squama eris: & hac etiam valentius helitis, omnes autem squamę nō infrenue sunt mordaces. Est que perspicuum, ipsarum consistentia substantiam nō tenuium, sed crassarum potius esse partium, nam inter ea, quę eandem vim habent, id quod partium tenuiorum est, minus est mordax.

Lithargyrus desiccat, ut cætera metallica omnia: sed hoc efficit moderatissime, in cæteris vero qualitatibus, ac facultatibus quodammodo in medio est, neque manifesto calfaciens, neque refrigerans, modicę quoque absterfionis & adstrictionis est particeps, quam ob rem mediij ordinis in metallicis iure nominatur, proinde vsus eius est frequēs ceu materię, ut misceamus iis, quę valentem vim, aut mordentem, aut adstringentem, aut tale quippiam facientem habent.

Litrum, nitrum siccāt & digerit: si quę intra corpus assumatur, crassos humores magis quam aphronitrum incidit, atque attenuat. Aphronitrum vero, nisi magna vrgeat necessitas, deglutendum non est: nimirum stomacho intensum: siquidem plus etiam quam nitrum incidit.

M

Melanteria est de numero medicamentorū valde adstringentium: ut etiam omnia propemodum adstringentia tenuitate partium exuperet.

L I B E R

Melan. atramentum scriptorium desiccet ipsum quoque mirum in modum.

Misy, fori, & chalcitis sunt facultatis eiusdem generis. differuntque partium tenuitate, & crassitudine. omnium eorum crassissimum est fori: tenuissimum misy. mediâ inter ea vim chalcitis tenet. adurunt hæc tria omnia, & crustas inducunt, & quanquam vrunt, tamen etiam adstringunt. Ceterum misy nudis corporibus admotum minus, quam chalcitis mordet: quamvis non sit chalcitide minus calidum. sed hoc ex tenuitate suæ substantiæ eidem ineft.

Molybdæna vim habet lithargyro persimilem: à media tamen temperatura paulum quid ad frigidius vergens. sed nec abstergentis facultatis est.

Molybdos. Plumbum vim habet adstringentem, & refrigerantem. ei que ineft non solum humida essentia copiosa à frigore concreta, sed aëria quoque, & pauca terrea. humidæ igitur essentiæ plurimum in eo esse, id signo est. Plumbum autem solum omnium eorum, quæ nouimus, tum mole, tum pondere augetur, si in ædibus subterraneis condatur, quæ aërem turbidum habeant: vti quæcunque illic ponantur, situ celeriter impleantur. Vltimum vero plumbum, vbi lotum fuerit, facultatis refrigerantis est. antequam vero abluatur, mistam vim habet.

O

Ostracon, testa vim abstergentē, & exsiccantem obtinet: præcipue vero quæ caminorum est, eo quod tosta fuerit.

Π

Pompholyx, si elota fuerit, medicamentum est prope omnium, quæ citra morsum siccant, primum. vbi vero hæc superpetar, nemo est qui spodio vti velit, nedum antispodio.

Σ

Sandaracha facultatis adurentis est. quam ob rem digerētibus, & abstergentibus eam merito indunt.

Scoria omnis medicamentum est valenter siccans, præ cæteris vero ferri, argenti vero recrementum proprie helcysma vocant, siccantēque facultatem habet.

Stimmi ad communem exsiccandi facultatem habet etiam adstrictionem.

Stypteria, alumen vehementissimam adstrictionem habet: cumque crassarum sit partium, tenuiorum partium, quâ alia, erit id.

erit id, quod scissile vocant. deinde rotundum, & astragalote. Liquidum vero est abunde crassarum partium: itémque quod placitem, & quod plinthitem nominant.

T

Titanos. calx viua adeo vehementer vrit, vt crustam exciter: extincta vero non protinus ipsa quoque crustam inducit sed post vnum, aut duos dies. minus quoque vrit, & minus crustas excitat. at vero temporis progressu ne crustam quidé molitur omnino: calfacit tamé, eliquátque carnes. si lauetur, morsum in aqua deponit, efficitque id, quod lixiuiú vocant. cæterum ipsa sine morsu exsiccat. si etiam bis, terve, & sæpius elota fuerit, morsus fit plane expers: & egregie citra morsum exsiccat.

X

Chalcanthos. atramentum futorium. Mirabile est in hoc medicamento, quomodo valentissime adstrictioni non ingnaua caliditas sit admista. planú ergo est, hoc maxime omnium condire, seruaréque carnes humidas posse: siquidem caliditate humiditaté absorbit: adstrictione vero substantiam contrahit, atque constipat.

Chalcitis mistam habet adstringentem, acréque facultatem. superat vero acris, vt que adeo vehemens est, vt carnem exurat, & crustam gignat. hoc medicamentum vltum minus quidem mordet, sed non minus tamen exsiccat. sed & adstrictionis non parum amittit. proinde fit, vt chalcitis vsta potior omnino sit, quam ignem nó experta, est enim tunc partium tenuiorum facta, nec assumpsit acrimoniá, vt alia per multa faciunt. Nosti præterea omnia vsta, vbi lota fuerint, moderatiora, minúsque mordacia reddi.

Chalcos. æs combustum habet quidpiam acrimoniæ, & adstrictionis est particeps.

Chalcu anthos. Flos æris tenuioris facultatis est, quá vstrú æs, & squama.

Chryfocolla. & hoc medicamentum ex iis est, quæ carné liquant. non tamen valenter mordet. est autem abunde digrens, & exsiccans.

Y

Psimythion. Cerussa emplasticum, refrigeránque medicamentum est, hæc adusta in Sandycæ, quera vocant, transfuit: medicamentum se tenuius, nondum tamen calfaciens.

Phycos autem seruata ceruffæ frigiditate partium tenuitatē assumpsit: vt eius ope in altas partes corporum, quibus admouetur, eius penetrare vis queat.

Psoricum magis siccatur, minúsque mordet, quam chalcitis, & nimirum etiam ex partibus tenuioribus constat.

Ex Galeno, de vtilitate, qua sumitur ex animalibus.
Cap. 2.

Lac saluberrimum est, quod neque amarum est, neque acidum, neque falsum, neque acre, neque foetidum: sed quod suauis est & parum habet dulcedinis, tale vero ad acres, & mordaces fluxiones est accommodatissimum, eas non solum abluens, sed corpora etiam illinens, ne in ea nuda cadat quod defluit, præterea lac omne ex tribus substantiis est compositum, casei, feri, & pinguedinis.

Serū extergendi vim habet, extergit enim, atque abluunt citra morsum acrimonias. pars vero caseosa, & crassa quæ in lacte est, emplastri modo adhæret, & eo nomine acrimonias retundit, totum vero lac, vt vno verbo complectar, medicamentum est leniens, cuius tota quidem substantia morsu vacat, sed multo etiam magis, vbi moderata coctione maior humiditatis serosæ pars fuerit consumpta.

Lactis tractationi caseus annectendus est, quoniam lac concretum est. non tamen tota lactis substantia in caseum concreuit: sed crassa tantum, tenui & serosa excreta & seuerata. mollis autem & recens caseus vim habet reperiendi, & leniter refrigerat, qui vero ex acido lacte conficitur, præter nunc allatam facultatē, leuē etiam digerēdi vim obtinet.

Butyrum fit ex eo, quod in lacte pinguisimum est, quemadmodum scriptum reliquit Dioscorides ex ouillo, atque etiam caprillo lacte. concoquentis facultatis est: habetque leuem digerendi vim in iis corporibus, quæ inter duritiem, & molliem sunt media.

Coagulum omne acris, attenuantis, digerentisque facultatis est, & nimirum etiam exsiccantis. hoc enim ex superioribus consequitur necessario.

Fel, aut bilis. hunc succum omnium succorum qui sunt in corpore calidissimum esse ostensum est, itaque in calidissimis necesse est fel ceterorum animalium felli antecellere, iis vero quæ non ita sunt calida, hunc etiam succum in illis calidum esse

esse proportionem, ut quatenus in cæteris inferiora sunt, catenus in hoc itidem succo sint inferiora. Quinetiam in animalibus, quæ magis sunt calida, flaua bilis apparet: quæ vero minus, pallida. serosa enim humiditate flauæ bili admixta, pallida fit: vbi autem calida animalia aut fame, aut siti vexantur, ad colorem atrum vergit. interim æruginoso colore, interim cœruleo interim, isatidis, qui magis fuscus est, quam brassicæ color. igitur & tu fellis colori diligenter animum attendito, cum medicamentum quod fel accipiat conficies. Scito ergo si præparando medicamento fel impense flauum iniicias, te illud calidius esse facturum: si pallidum, mediocriter calidum. Quorundam autem taurorum fel ipse conspexi cœruleum, flauo nimirum superaffato, quod in id medicamentum, quod parabatur, iniici prohibui: sed eius loco alterum mediocriter flauum accepi. ille enim taurus vinculis vitæ tractus supra modum fuerat defatigatus, & calidiorem temperaturam acquisiuit. Volatiliū vero animalium biles omnes aciores, & sicciore sunt, quā quadrupedum, & inter ipsas quoque volucres gallinarum & perdicum biles sunt vsui medicinæ accommodatiores. miluorum vero & aquilarum impedio sunt acres, atque etiam erodunt: ideoque æruginis colorem imitantur: ac nonnunquam atræ sunt. His igitur earum differentiis perspectis, itémque affectionibus, quæ magis quæque minus exsiccatione indigent, cognitis, si vnam modo quam volueris re expertus fueris, inde ad alias via & ratione transire poteris, ut semper eam quæ affectioni conueniat, accipias.

Sudor eius qualitatis est particeps, quæ falsa, & falsuginosa nominatur, & sepe etiam in eo apparet amarities.

Vrina omnium animalium calida est, minus vero frigidiorum. Urina hominis omnium prope aliarum est imbecillissima exceptis porcis domesticis, quibus execti sunt testes. illorum enim totius corporis temperatura est hominis temperatura persimilis: & eque debilis urina. cæterum urina hominum, ut si quid aliud, extergendi vim habet, quod fullones præcipue indicant, qui sordes vestium ea expurgant, atque extergunt.

Saliva imbecillior est eorum qui comederunt, atque bibebunt: valida & acris eorum, qui ingenti fame premuntur, aut siti eneecti sunt. Saliva autem tota sui substantia aduersissima est bestiis hominem interficientibus. Vidi ego scorpionem,

in quem saliuam solam homo conspuisset, occisum fuisse. Idque protinus à saliuā esurientium & sitientium: tarde autē à saliuā eorum, qui potu, pastūque se expleuerant.

Stercus omne maxime digerentem habet vim. quoddam autem assiduo in usu habetur, quoddam vero rariore. frequē tissime vero caprillo utimur (σάβρον proprie nominant) digerentis atque acris facultatis est usque adeo, ut induratis tumoribus conueniat. hoc autem combustū tenuiorum quidē partium, sed non tamen acrius perspicue apparet. Eiusdem autem tum combusti tum non combusti vis est abstergens, digerens, ac digerens quidem non exigua. Generalis autem & communis facultas eadem omnibus inest: verum pro animalium naturis variatur. quorum enim est temperatura siccior, eorum siccius stercus est: quemadmodum calidiorum calidius. sed nullum est, quod refrigeret, sicut nullum etiam humectat. quin pro natura quoque eorum, quibus animates vescuntur, multa inerit differentia. proinde in hominibus potius, quā cæteris animantibus est etiam maior. quādoquidem ij diuersissimis alimentis utuntur. quid enim simile habeant, qui allium, capāque comedant, & qui cucurbitam, si ita fors ferat? Stercus vero bubulum vna cum exsiccante, trahentem quoque facultatem obtinet. crocodilorum vero, & sturnorum, qui solam oryzam comederint, abstergentem, exsiccantēque vim habent vtrāque moderatam: & multo moderatiorem, & hebetiorem stercus sturnorum.

Sordes hominum siccantis facultatis est, habetque caliditatis aliquid. sordes vero, quæ lanis ouium inhæret, ex qua cæsyum, ut vocant, conficiunt, vim habet concoquendi butyro similem. habet vero etiam parum facultatis digerentis.

Carnes viperarum digerentem & siccantem valenter vim habent, simulque moderate calfaciunt. properat enim earum vis, ut videtur, ad cutem, per eam videlicet euacuans excrementa, quæ sunt in corpore. quibus ergo mali succi copiose in corpore redundant, magnus pediculorum numerus exoritur: & à cute squama abscedit, ac decidit extrema cuticula, ad quam retinentur crassi, terreique humores, qui ad cutem protruduntur. à quibus scabies, lepræ, atque elephantiasis exoriuntur.

Cochlearum caro contusa prius in mortario , deinde læuigata maxime exsiccans fit omnium partium , quæ humiditatem excrementitiā habent , atque adeo , vt hydropibus etiam conueniat.

Adeps à pinguedine differt , quod sit crassior , quā ob rem animantibus , quorum tota natura magis terrestris est , adeps prouenit : quemadmodum iis , quorum est humidior , pinguedo . proinde pinguedo igni admota celeriter liquefcit . eliquata vero non facile concrefcit . adeps non facile liquefcit , & fusus celerrime coit , multoq̃ue pinguedine durior videtur . sus ergo bene habitus multam habet pinguedinē , propter naturalem temperaturę humiditatem . Boues autem & capræ , & cetera huius generis cornigera plurimum adipem ob siccitatem gignunt . tu vero si vis , oleosam & pingue in animalibus substantiam omnem adipem appellato , vt plerique medici solent , simili quoque modo pinguedinem nominare tibi licebit . Cæterum adeps suillus est omnium ferme aliorū humidissimus . ac proinde vicinā oleo vim actione sua possidet : sed oleo magis emollit , & concoquit : ob eamque causam cataplasmatibus , quæ ad inflammationes valēt , cōmiscetur . qui vero mordicationes sentiūt aut in recto intestino , aut in colo , iis potius caprinum adipē , quā suillū iniicimus : nō quod acrimonias magis obtundat , sed quod caprillus ob crassitiem celerius concrefcat . porro ob essentia tenuitatem nonnulla acrimonias magis obtundunt : vbi in alto mordicatorū corporum molestia inhæserit . quod enim tenuium partium est , tota corpora penetrat : & omni saniei ipsum mordicanti permiscetur . hęcque ratione adeps anserinus quæ in imis corporū partibus mordicant , magis obtundit . est etiam suillo calidior . inter hos medius est gallinaceorum , & gallinarū adeps . ac calidior semper , ficior- que est masculorum animalium . & ex his ipsis , exectorum minus calidus est , & siccus . mas enim castratus eiusdem generis feminæ semper est similis . omnis igitur pinguedinis facultas est , vt humana corpora humectet , & calfaciat . singularum autem pinguedinum differentię ex maiore , & minore sumuntur . suis enim pinguedo , vt ad nos referatur , humectare largius potest , sed non eque exalfacere : sed talis est calor pinguedinis suis , qualis spectatur in nobis . taurinus adeps est suillo multo calidior & siccior . Vitulinus

& calore & siccitate est taurino inferior: & hœdinus, caprillo, sed & caprinus hircino: & taurinus leonino. is enim adeps omnium prope quadrupedum adipe maxime digerit, nam & calidissimus & partium tenuissimarum est. omnis vero adeps ubi inueterarit, se ipso fit calidior, & tenuiorum partium. atque ita ad euocandum & digerendum est potior.

Medullæ facultas est, ut indurata & scirrhusa corpora emolliat: siue musculus, siue ligamentis, siue visceribus id eueniat, optimam vero semper expertus sum ceruinam, deinde vitulinam, taurina vero & hircina acrior, sicciorque est, ex quo fit, ut duritias scirrhusas dissoluere non queat. non modo autem medulla ex ossibus sumitur, quæ re vera medulla est, sed etiam ex spina, quam spinalem medullam vocat, quæ & siccior, & squalidior est, quam reliqua. est enim illa mollior, & pinguior. quam ob rem ego spinalem seorsum per se absque illa recondo.

Capitum mœnularum vstorum vis esse videtur desiccans, & non admodum acris, hoc enim alicui ex combustis conuenit, quemadmodum omnibus communis est exsiccatio.

Cornu ceruinum & caprinum vstum, & elotum siccantis facultatis est.

Castorium exsiccatur, calfacit, & digerit: idque ei cum multis aliis medicamentis est commune, quoniam vero est abunde tenuium partium, idcirco eius vis maior est quam ceterorum, quæ eque calfaciunt, & exsiccant. nam quæ tenuium partium sunt medicamenta, efficaciora sunt, quam quæ sunt crassarum: etiã si parem vim sint sortita: propterea quod ingrediantur, & in imas ad motorum corporum partes penetrer: ac potissimum ubi densæ illæ fuerint, ut sunt neruæ, est igitur perspicuum eas à castorio vel ob hanc causam magnopere iuari.

Renes scincorum bibunt quidam, ut qui penem intendunt. cuius rei contrarium efficere videtur lactuæ semen ex aqua potum.

Caprinæ vngulæ cinis attenuandi vim habet: asininæ vero strumas digerendi, si oleo subigantur: si vero siccus fuerit inspersus, sanare perniones potest.

Ossa combusta valde digerentem, atque exsiccantem vim obtinent.

Senectam serpentis, si aceto ferbuerit, dentium curare dolorem quidam memoriæ prodiderunt.

Ouilla pellis recens detracta, & ijs qui quoquo modo fuerint flagris cæsi, iniecta, maxime omnium adiuvat: adeo, ut vna die & nocte eosdem curet.

Equorum lichenas ex aceto læuigatas ad comitiales & ferarum morsus efficaces esse nonnulli literarum monumentis consignarunt.

Telam aranearum vlcera summæ cutis ab inflammatione tueri, sunt qui scribant.

Veterum coriorum cinis vlcera ambusta, & quæ vocantur intertrigines, curat.

Buccinarum & purpurarum testa combusta vim exsiccandi obtinet.

Ostreorum testa combusta similis facultatis est, testæ buccinarum: sed quæ sit tenuiorum etiam partium, vel, ut dicam verius, minus crassarum, habet etiam contrahendi vim quâdam.

Sepiæ testa absterget & siccat non secus, quam alię testæ eorum, quæ testa conteguntur. cæterum in ea est tenuitas partium præ cæteris eximia.

Lanæ combustę vim acrem, calidamque habent, partium tenuitate adiuncta.

Pili vsti æque ac lanæ combustæ calfaciendi & exsiccandi vim habent egregiam.

Ouorum album & tenue est omni morfu vacans: neque vnquam nos frustratur, ut lac, in animalibus cruditate perpetientibus, aut fame, siti que enectis, aut quę cibis pasta sunt prauis. Ovis autem vnicum inest malum, quod eis verustas affert. quod facillime quis vitabit, si recentibus vtatur. vstitissimum vero est, ac facillime nobis suppetit ouum gallinarum. idcirco nihil aliorum ovis indigentes, eo vtimur: quauis eandem cum illo naturam habeant. temperatura vero eius est paulo frigidior quam commodata. Ipse itidem vitellus similis naturæ est. quam ob rem ovis elixis, aut asfis morsus expertibus ceratis miscetur. Est tamen perspicuum leuem inde differentiam ovis accedere, ut paulo magis exsiccent assa, quam elixa, & quantum huius facultatis nanciscuntur, tantum etiam eius amittunt, quę ad mitigandum valet. refrigerat enim modice ouum, & citra morsum exsiccat.

Erinacei vtriusque tam marini, quam terreni corpus totū combustum cinerem efficit, cuius facultas abstergat, euocet, ac detrahat.

Cochlearum combustarum cinis egregie siccantis facultatis est: quæ etiam ex combustionē caloris quidpiā acqui-
sivit. Cæterum hæ non combustæ siccant etiam egregie.

Cancrorum fluuiatilium combustorū cinis æque, ac præ-
dictus, exsiccat.

Gallarum simplex ius retinendi vim habet: vt veterum
gallorum aluum subducendi. coquendi autem sunt cum sa-
le diutissime.

Adarcion acerrimū, calidissimūque est: proinde ipsum
per se inutile est, cōmiscetur autē iis, quæ vim eius rerundūt:
atque ita magni vsus redditur ad eas affectiones, quibus ex-
calfactione opus est, foris ad morum: nam intra corpus ob-
nimiarum virium vehementiam sumi nullo modo potest.

Alcyonia extergunt omnia, atque digerunt: habentque
acrem qualitatem, & calidam facultatem, sed non paulo ma-
iorem vel minorem, & in his ipsis, quæ diximus, pro totius
essentiæ tenuitate,

*Ex Xenocrate, quæ buccinæ & purpureæ emplastri modo
iuvant.*

Cap. 3.

Huius capitis principium desideratur, medium imperfe-
ctum est, & finis non extat.

* * *

illitæ vero maculas, quæ mulierū ora deturpant, detrahūt, &
detergūt. malagmatis vero modo impositæ, ad testitiū tumo-
res tollēdos, & tophos minuēdos sunt accommodatissimæ.
itemq; ad eos, in quibus iam humores sunt, aut futuri sunt.
* & ad omne abscessus, & tuberculi genus. ergo si inungan-
tur, scrotum cōtrahunt, abscessūsque ad diuisionē apti, absq;
euidēti sensu digerūtur, sed efficacius est id, quod habet hoc
modo. Argēti spumæ drach. 106. cineris buccinarum drach.
17. olei veteris ciath. 30. cerussæ drach. 20. resinę terebinthi-
næ drach. 13. thuris drach. 8. aquæ cyath. 4. Argēti spumā, ce-
russam, buccinas, & thus singillatim leuigato in mortario:
tum

tum aqua & oleo affusis diligenter omnia commisceto, & cōfricato, & in olla noua decoquito continenter rudicula cōmiscēs, ne aduratur. vbi semicocta hæc videbis. resinā, deinde thus adiecito. & ad probā cōsistentiā, non tamē ad multā duritiē coques. postremo loco cinerē iniicies. vbi paululū ferbuerit, ollā ab igni auferes, & medicamētū exceptū ad vſū seruato, & recōdito. Hoc præter omniū opinionē facit tum ad supradicta, tum vel maxime ad maligna vlcera, & depascētia, & quæ egre sanescūt. Egdē buccinæ ex melle ad parotidas faciūt, quæ etiā mamas obsideant. idēque præstant ex aqua illitæ. valent etiam ad capitis vlcuscula dēsa, rubra, paruis mammis similia, quæ faui nominantur. magnæ quoque & duræ purpure idem, quod buccinæ, præstant.

* * *

Si enim solo auxilio simplicium medicamentorum omnes affectiones, quæ præter naturam nobis accidunt, curare possemus, profecto compositis medicinis nunquam indiguissimus. nunc vero non ita res est: sed sæpenumero simplex medicamentum ad nullam rem est vtile: siquæ excalfacere corpus velimus, nullum tale nobis simplex suppetet. Est autem vnus compositorum medicamentorum vsus, cum ex iis, quæ sunt eiusdem generis, vehemens molli cōmiscemus, vbi nobis medium desit: alius est ex mitione eorum, quæ sunt generis diuersi: quæ apta ratione conficitur. Raro enim affectionem inuenias, quæ vel digerentia, vel repellentia solum postulet, idcirco fit, vt sæpenumero, idque statim inter initia, omnino vero paulo post, aliquid digerens cōmiscere cogamur. Si vero etiā vehemens dolor adsit, mitigātia indemus: ac medicamenta quidem, quæ ad vsus quāplurimos valent, sunt quæ præstantissima, contrarias facultates in se continēt. at nonnulla ex simplicibus, ne ad vsum quidem perducī sine alterius cuiuspiam admitione possunt: veluti cum medicamentum parandum est, quod agglutinandi vim habeat.

Cætera perire.

FINIS LIBRI DECIMI QVINTI.

ORIBASII MEDICI-

NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER XXIIII.

In quo habetur totius humani corpo-
ris dissectio.

Ioanne Bap. Rafario Nouariensi medico interprete.

*Ex Galeni commentariis, de cerebro, atque eius
membranis.*

Cap. I.

Cerebrum diligenter, commodèque nudā-
dum in primis est: quod ubi feceris, mem-
branam duram iuxta mediam ipsius lon-
gitudinem multo crassiorē videbis, atque
ita ad aliquem locum vsque descendente,
qua potissimum parte media caluariæ fu-
turarum habetur. eodémque modo sub futura Labdoide
crassam membranam duplici plexu firmatam simul, & cere-
brum aliquatenus ingredientem conspicias. venę quoque
per ipsam vtrinque singulæ iuxta futuræ labdoidis latera
excurrunt, ubi vero hæ in idem inter se conuenerint, is lo-
cus est fere altissimus eorum, qui in orbem circūiacent: nec
etiā æqualis ab eo tum anterior, tum posterior cerebri pars
existit, sed anterior est multo maior. verum ad id, quod ha-
betur elatissimum, accedit etiam altera crassæ membranæ
conduplicatio, vt aliarum partium omnium, quæ cerebrum
in orbem comprehendunt, crassitie quadrupla esse videat-
ur. quinetiam tertia alia vena præter duas antedictas, per
longitudinem porrigitur, in anteriora excurrēs. quid enim
aliud, quam venam appellabis eiusmodi, quo sanguinem cō-
tineri appareat? Videbis autem ipsas cauitates non habere
venę tunicam, quæ simul per ossa capitis ascendat: sed cum
primum venæ caluariam attingunt, crassam membranā ibi-
dem duplicari, internamque regionem iuxta fistulæ sinuatā

in

in vasis formam, sanguinem recipere, & qualem acceperit, conseruare. vbi vero duę venę inuicem congregiuntur, eam regionem Herophilus $\lambda\eta\nu\acute{o}\nu$, hoc est torcular nominauit. ea porro, quā ipse sic vocat, magis profunda, altera vero venarum exiguarū torculari incumbentiū congressio in superficie est sita: quæ prope crassam membranā non secus est facta. cæterum hic processus in ea parte oritur, vbi futura labdoides squamatis ossibus cōnectitur. At tenuis membrana stabilit simul, ac tegit cerebrū, & præterea vasa quæ in ipso sunt, ligat omnia. Est autē similis secūdis foetuum, & animalis mesaræo: siquidem vtrunque horum ex multis arteriis, atque venis sibi ipsis propinquis, & membrana tenui intermedia spatia contexente factum est. ad eundemque modum membrana omnes cerebri arterias, & venas connectit: eaque non modo cerebrum complectitur, verum etiam in profundum eius sese insinuat, ac in omnes partes peruat, totūque pertexit, ac quoquo versus se ad internam vsque ventriculorum capacitatem extendit. Est etiam cerebri tegumentum crassa membrana: aut potius non simpliciter tegumentum nominari debet, sed quoddam veluti propugnaculum propulsandis caluarie offensionibus obiectū. at tenuis membrana innatum eius operimentum est. Crassa enim ab eo seiuncta est, tantum vasculis excidentibus cohærens, itaque tenuis mēbrana prius, deinde vero dura, fuit locata: quæ quāto osse est mollior, tanto est tenui durior: quanto vero tenuis est hac mollior, tanto cerebrum est tenui mollius. quibus quidem sit rebus, vt choroides membrana innatum cerebri operimentum sit: vt in animali corium, huius præterea crassa nō est illa quidem innatū operimentum, sed multis tamen locis adherescit. ipsius rursus crasse integumentum est os, extrinsecus circumdatum, quod $\kappa\rho\acute{\epsilon}\nu\acute{o}\nu$ appellant, quod quasi $\kappa\rho\acute{\epsilon}\nu\acute{o}\varsigma$, hoc est galea quædam superiaceat. sed cum natura connatam cranio membranam facere non posset, multa vincula ad eius securitatem est machinata. quęnam inquit hæc sunt vincula? ab ipsa membrana exoriuntur tenues mēbranæ quædam. viæ autem, vt foras erūpant, futuræ capitis sunt. Hęc enim vincula extenduntur, singula versum cranij partē sibi directam, vnde originē traxerūt, atque inde progressa sibi mutuo concurrunt, & decussantur, & coalescūt, & plane in vnum conducuntur, communemque ex se ipsis

LIBER

omnibus membranam procreant, quæ περιεφάντος nominatur. hæcque ipsa crassa membrana craniū succingit, ac cerebrum dilatando tum accedit, tum recedit, in media regione, quæ inanis est. ipsum vero cerebrum substantia est nervis simillimū, quorum erat futurum principium: nisi quod illis est mollius, ac mollius quidem anterius, durius vero posterius, quod ἑγκεφάλιον, καὶ περιεγκεφαλίδας anatomici nūcupant: quæ dura membrana duplicata dirimuntur, & per solum meatum, qui sub capitis vertice est, ac per corpora meatum ipsum ambientia coniunguntur. Ventriculi autem cerebri duo sunt anteriores inspirationem, expirationemque, & efflationem ex cerebro facientes: quod alibi demonstravimus. vbi etiam probatum à nobis est, eosdem prius conficere, ac præparare spiritum animale cerebrum, & etiam infernis eius partibus, quæ ad nares spectant, olfaciendi instrumentum esse, & simul veluti ductus & canalis ad excrementorum effluxionem accommodati vicem præstare. vnus autem ventriculus in ceribello est, qui spiritum animale in anterioribus ventriculis confectum transmittit. quam ob rem vnum meatum ab iis ventriculis in hunc pertinere fuit necesse. quocirca meatus, qui ab anterioribus ventriculis in ipsum prorumpit, maximus conspicitur: per quem solum paracephalis est cum cerebro connexa. sic enim vtranque partem appellare Herophilus consuevit: & posteriorem partem περιεγκεφαλίδας vocat. Cum igitur cerebrum, vt ante diximus, à paracephalide crassæ membranæ duplicatione sit directum, ipsumque oporteat aliqua ex parte illi coniungi, vt antedictum meatū generaret, in vnum prius locū utroque ventriculos terminavit: quem etiā quartū totius cerebri ventriculum aliqui anatomici vocant. ex hac nanque cavitate profectus meatus, spiritumque ea contentum excipiens, paracephalidi transmittit. pars autem cerebri, quæ supra cavitatem est, veluti domus tectum quoddam in cauz spheræ superficie circumacta nō immerito videtur appellata καμάριον καὶ ψαλλιδόειδης, quod huius generis ædificia architecti καμάρας, καὶ ψαλλιδας, hoc est restudines, & fornices solent nominare. Corpus vero hoc, quod ad principium meatus est situm, qui ventriculum medium cum posteriore cerebro coniungit, quod ab anatomicis κωνάριον appellatur, substantia quidē est glandula: figura autē est cono persimile: vnde ei nomen

nomen est ductū. hancque glandulā cono similē, magnæ venæ diuisionem opplentem, à qua omnes fere, qui in anterioribus ventriculis sunt, plexus choroides consistunt, in eundē vsum, in quem reliquæ glandulæ venarum diuisionem firmantes, factam fuisse arbitror. Epiphysis vero quæ per totū meatum extenditur vermi similis, spiritus transitui præest, ac dominatur: cuius sane positio, & natura, & communio cum vicinis partibus, sic habet. Ex vtraque meatus parte tenues, ac prælongæ sunt cerebri eminentiæ, quæ *χαστρία*, hoc est paruæ nates appellantur: quarū concursus, hominū femoribus inter se coniunctis præcipue cōparares, sunt etiā qui *Διδυμιοις*, id est testiculis eas assimilent, & didymia nominēt.

Nonnulli vero corpora conario vicina vocant didymia, quæ vero deinceps sequuntur, glutia. sinistræ igitur, dextræque meatus partes, horum ipforum sunt corpora: superiores vero à tenui quadam membrana, non tamen imbecilla operiuntur, quæ vtrinque glutiiis coniungitur. quæ quidem membrana ad posteriorem vsque ventriculū exporrecta, finis inferior est epiphyseos vermi similis: quæ nihil habet didymis, & glutiiis simile. etenim ipsa varie articulata est, hæc autem vbique sunt similia: sed non ybique composita. nam præterquam quod varie articulata hæc epiphysis est, videturque ex quamplurimis particulis per tenues membranas connexis composita, id quoque habet præcipuum, vt connexa eius, ac tenuis sit ad ventriculum posteriorem extremitas: quo loco in superiacentem membranam desinere eam diximus. Inde autem aucta paulatim, atque amplificata, dorsum habet glutiorum distantie propemodum æquale. quam ob rem longa secundum meatum exporrecta, ipsum totum perfecte obstruit: retro autem in orbem reflexa, membranā suis conuexis partibus connatam simul ita abstrahit: totūque meatum tantum aperit. quantum ipsa retro cesserit. Cū enim reflectendo in sphaeræ modum fiat rotunda, & in seipsa cōsistat, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo adaugetur. Quocirca consentaneum est, vt ea paululum reflexa, & ideo paulo magis amplificata, fines eius inferiores in solas meatus partes, quæ ad basim sunt, quæ angustissime sunt, ingredi nequaquam possint: at si fiat maior refractio, & ob id latitudo augeatur, maior etiā meatus poro aperiat: quoniā semper tantum aperitur, quantum con-

L I B E R

ueritas in ipsum ingressura continuo minuitur. Natura autem eam dorsis glutiorum ligamentis adnexuit: quæ diffractionū periti vocant tendones, à quibus utrinque constricta, & coercita sic continetur, ut errare non possit. Perro natura magnā curam adhibuit, ut excrementa cerebri excernantur. cum enim eorū sit duplex genus, ut alia sint tanquā vaporosa & fumosa, quæ suapte natura in sublime feruntur, alia vero tanquam aquosa, & limosa, quæ suo impetu deorsum feruntur, duplices quoque ipsorū excretioni meatus adhibuit: atque eos quidem, qui leuia excrementa erant vacuaturi, in altum adduxit: qui vero grauia, & deorsum repentia, decliues effecit. Caput enim omnibus corporis partibus veluti tectum quoddam calidæ domui est superpositum. idcirco fit, ut cum omnia, quæ à partibus subiectis sursum efferuntur, fuliginosa, ac vaporosa excrementa caput excipiat, ei multas transpirationes natura machinata sit. simul quidē os capitis efficiens fistulosum, simul etiam futuris, quas vocant, varie coarticulatum: per quas vaporosorū, & fumosorum excretiones fierent, quæ nec semper perspicue cerni possunt, nec cum in toto corpore, nec cum in capite sunt, ut pote quæ præ tenuitate interdum nos lateant. Cæterum decliues cerebri meatus tum per palatum in os, tum per nares conspicuis, magnisque orificiis sensui manifesti, crassaque excrementa eructant. Ac duorū quidē meatuū, qui in nares pertinent, fabrica est huiusmodi. Ipsa dura membrana quæ cerebrum contegit, instar cribri est perforata: atque etiā magis varie perforata sunt ossa, quæ sunt ei præposita, & quemadmodum spongiæ, neque recta sibi ipsi meatus respondent, neque recti plane sunt omnes: sed plerique sunt tortuosi, atque anfractibus pleni, ut alia quædam longa circuitio, longūque error prius conficiendus sit ei, quod per eos ad cerebrum sit peruenturum. quam ob rem fit, ut neque aliud quidpiā durum corpus extrinsecus cerebro incidat, neque aer frigidus nobis inspirantibus recta in cerebri ventriculos sese sincerus insinuet. Postquā autem semel hæc propugnacula spongiis similia, quæ ab anatomicis à cribri similitudine *Μοεδία* vocātur, tutelæ ipsius cerebri causa extiterunt, etiam transpirationem per ipsa perfici necesse fuit. nam per inspirationem odorū sit dignotio, per expirationē vero

vero excrementorum expulsio. in huiusmodi actionibus im-
 petus motionis ipsius spiritus, multa eorum quę pertransire
 per se non possunt, vna secum attrahit. Ex aliis vero duo-
 bus meatibus, qui ad palatum perueniunt, alter ex profundo
 medij cerebri ventriculi profectus, fertur deorsum: alter vero
 emergit quidem à meatu, qui cerebrum parencephalidi con-
 nectit, sed ad cerebrum deorsum obliquus fertur. Cum pri-
 mum vero in idem inter se conuenerint, locus quidam com-
 munis utrosque excipit cauus, ac decliuus, cuius labrum su-
 pernū est circulus absolutus. inde autē semper magis ac ma-
 gis arctatus descendens in subiectum adenē inseritur amplę
 sphærę similē, qui manifestā ipse quoque cavitatē habet. hūc
 autem excipit os, cribro cuidam simile, per quod via crasso-
 rum incrementorum in palatum est facta. Vtilitas vero sin-
 gulorum instrumentorum, quę vię ipsi insunt, est cavitās,
 quę meatus excipit: quam nonnulli à figura $\pi\tau\acute{\epsilon}\lambda\omicron\nu$, hoc est
 peluum, nonnulli vero ab vsu $\chi\omicron\acute{\sigma}\epsilon\nu\nu$, hoc est infundibulum
 nominant: quę supernis quidem partibus quasi cisternę cu-
 iusdam vsum præbet, infernis autem, vt etiam nomen ipsum
 indicat, infundibulum imitatur: parte autem decliui meatum
 habet sensibilem vsque ad ventriculum adenis. Quoniā au-
 tem hoc cerebro superne coniungi oportebat, inferne au-
 tem in adenem inferi, iure factum est, vt membranofum ex-
 titerit. ergo portio membranę tenuis protensa hoc corpus
 peluis constituit. quem vero plexum retiformem vocāt, ma-
 xime omnium, quę illic sunt, admirabilem, ibi est constitu-
 tus complectens in orbe adenem ipsum, & retro longissime
 pertingens. toti enim propemodum cerebri basi hic plexus
 subiicitur: estque non simplex rete, sed eiusmodi, vt si vulga-
 ria piscatorum retia plura alia aliis accumulata supericiat.
 Naturali autē huic reti hoc ipsum inest, vt alterius replica-
 tiones alterius replicationibus sint connexę: neque ex eis se-
 iunctum vllum capere queas. cum enim omnia continua se-
 rie connexa inter se sint, efficitur, vt id vnum, quod ceperis,
 alia consequantur. non est autem ex quauis materia confe-
 ctum, sed maximam portionem earum arteriarum, quę à cor-
 de sursum ad caput feruntur, natura materiam huic admira-
 bili plexui subiecit. nam exigue propagines quædam ab ip-
 sis in collum, ac faciem, partesque externas capitis abierunt:
 reliquam autem omne, vt à principio fuit, rectā per thora-

cem & collum sublimē ad caput fertur: excipitque amica, quæ ea parte est, cranij portio: & aperto in se foramine intra caput sine molestia deducit: excepisset autem & crassa membrana, eratque iam perforata recta ad illarum imperiū: & opinari ex iis omnibus quispiam potuisset, ipsas ad cerebrum properare, sed non ita erat. nam cranium prætergressæ medio inter hoc, & crassam membranam loco, primum quidem in longas admodumque exiles arterias diuiduntur, deinde vero pars earum in capitis anteriora, aliæ in posteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram inter se mutuo complexæ feruntur, vt aliam de se opinionem faciant, quasi itineris ad cerebrum oblitæ videantur. veruntamen non ita se res habet, nam rursus ex multis illis arteriis, velut radicibus in truncum coalescentibus, alia coniugatio arteriarum nascitur, ei, quæ initio à corde sursum ferebatur, æqualis, atque eo modo per crassæ membranæ foramina ad cerebrum subit. Cæterum quoddam tandem hoc miraculum fit, dictum est ante, quam sapissime. Vbi enim natura diligenter materiam conficere vult, diuturnam ei moram in cōfectionis instrumentis parat. quocirca cū spiritus animalis qui in cerebro est magis exquisita indigeret cōfectione, plexum retiformem natura flexuosiorē effecit. Totum enim cerebrum iis arteriis multifariam diuisis est pertextum: & multæ ipsarum diuisiones in eius ventriculos desinunt, vt etiam venarum ex vertice ipsius descendunt, ex oppositis enim locis arteriis occurrunt, & in omnes eodem modo cerebri partes, atque adeo in ventriculos distribuuntur. ac superuacanea quidem excernunt, sanguinem vero cōtinent: quemadmodum arteriæ spiritum maxime omnium respirant: qui longo tempore in eis contentus, ac confectus in cerebri ventriculos incidit. Atque à corde sursum per thoracem, ac totum collum venas & arterias vsque ad caput natura perduxit, inde arterias ad retiformem plexum, vt diximus: venas autem ad summum capitis verticem intra cranium perduxit: vbi crassa mēbrana duplicata intra se ipsam mediam venas recipit.

De cerebri diminutione.

Cap. 2.

Cerebri imminutio, quemadmodum Hippocrates auctor est, in caluescentibus efficitur. vt ossa sincipitis fistulosa, tenuioraque ceteris, & superadiacētia ob cerebri defec-
tionem

tionem exarescant : cum ad ea vsque cerebrum non pertineat, neque ea possit attingere. subsidet enim, & depressum in suam basim concidit. his autem ossibus resiccatis consequitur, vt ipsa quoque pratenta cutis inarescat: quę quidem in caluis vel ipsi sensui mirum in modum sicca apparet. cum igitur cerebrum valde siccum factum est, vt quibusdam in extrema senectute cōtigit, tunc etiam nervorum exortus inarescere est necesse. quā ob rem, neque perinde vident, ac prius, neque audiunt, neque aliud quicquam aut sensibus, aut motibus, qui à voluntate profisciscuntur, valenter perficiunt: sed omnia earum actionum instrumenta, per quę prius fiebant, exoluta, infirma, debiliąque redduntur.

De spinali medulla. Cap. 3.

Spinalis medulla duas mēbranas habet, crassam & tenuem, à membranis cerebrum contegentibus exortas. quibus est etiam coniuncta. sed his tertium corpus extrinsecus est obductum, veluti operimētum quoddam, & propugnaculum medullę ipsius, quod initium exortus à capitis coronis ducit. eius natura eadem est cum natura ligamentorum : * quatenus ex osse, perinde ac ligamentum, est confectum : quamquam hoc colligat quodammodo totam faciem in corpus pertinens duplicatum intermediis earum regionibus. simile porro est tum crassitudine, tum colore, tum durtia, crassę mēbranę. sectum vero hoc ligamentum, siue per longitudinem, siue per latitudinem, siue vtroque modo, nihil noxę animanti affert: quemadmodum etiam, si dura membrana fecetur, nullum detrimentum animal sentiet. quin etiam si medullam ipsam spinalem per longitudinem secueris, nihil damni inuehis. vterque enim nervus, qui ex coniugatione oritur ex spinali medulla, obliquus per vertebrarum compages exoritur, vt dexter in dextram, sinister in sinistram partem vergat. sin autem sectio oblique adhibeatur, tum animalis partes motu priuantur, quęcunque principium nervorum in eas pertinentium habent infra spinalis medullę sectionem. idcirco fit, vt ex nervorum dissectione facillime possis dignoscere, quanam affectiones ex cuiusque partis medullę spinalis sectione consequantur. nunc vero tantummodo addam, si sectio in ea parte fiat, quę est inter caput & primam spinalis medullę vertebram media,

qua membrana finem posterioris cerebri ventriculi contingens inciditur, animal statim totius corporis vires, & sensum amittere. quam etiam partem in tauris ab iis, qui boues immolant, videmus præcidi. At sectio, quæ post primam vertebra fit, eadem inducit symptomata, non quia solum eum ventriculum contingat, sed etiam quia & artus omnes animalis dissolvit, & omnem præterea respirationem adimit. Idem quoque eveniet, si eam quæ est post secundam, tertiamque, & quartam vertebra secueris: si modo eam ita diligenter præcidas, ut nervum qui in eius compage est, & ad quintam usque vertebra propagatur, incidas: sed colli initium animalibus ita dissectis movetur. at sectione quæ in spina post quintam vertebra fit, cum cæteræ pectoris partes dissolvuntur, tum vero septum transversum ferme innocuum servatur, & excelsi muscoli parum quippiam ostenduntur: at quæ post sextam fit, superiores quidem pectoris musculos pari modo lædit, septum vero transversum minus, quam ea, quam modo diximus, quæ deinde post septimam, atque etiam magis quæ post octavam, nullam omnino fert motioni septi transversi noxam. & sublimium musculorum, & colli etiam totius motui nihil fere nocet: at musculorum intercostalium aufertur motus omnis, facta in omnibus colli vertebra sectione. & quemadmodum facta spinalis medullæ sectione post primam colli vertebra, totius thoracis motus amittitur: ita etiam omnis intercostalium musculorum actio deperditur, omnino vero paululum eius servatur, facta in secundo intercostali sectione, atque ita pro portione deinceps semper fit, ut intercostales muscoli qui supra sectionem sunt, actionem suam obeant, inferiores vero resolvantur.

De oculis.

Cap. 4.

In utrumque oculum productiones à cerebro immittuntur: quæ dum per ossa transeunt, compactæ quidem sunt, quo ab iniuriis sint tutiores, sed cum primum ad oculos ipsos pervenerint, solutæ iterum atque amplificatæ, & in orbem, instar tunicæ, humorem vitreum complexæ, in crystallinum humorem inferuntur: qui quidem crystallinus humor est primum videndi instrumentum, isque albus, splendens, clarus, & purus est factus: siquidem hac solum ratione futurum erat, ut à coloribus immutaretur. at nutriri ab ipso sanguine pla-

plane non licebat, vt qui multum ab eo qualitatibus differret: sed alimentum quoddam familiarius postulabat. id quod ei nimirum contigit: cōparatūque ei à natura fuit alimentum accommodatum, humor vitreus, qui quanto crassior est sanguine, & magis albus, tanto ipse à crySTALLINO tum crassitie tum perspicuitate superatur. neutri autem horum humorum vena est. ex quo perspicuum est, vtrunque per transsumptionem nutriri, crySTALLINUM à vitreo, & vitreum à corpore ipsum ambiente, quod ex cerebri portione superne descendente constat: idque nonnulli tunicam retiformem vocant, quod figura sit reti similis. ceterum tunica non est, nec colore, nec substantia: sed si exemplum ipsum seposueris, & in vnum acervum conieceris, tibi plane cerebri portionem quandam exemptā videberis intueri. Est autem eius utilitas prima quidem ac maxima, propter quā superne fuit demissa, vt crySTALLINI humoris alterationes sentiat: præterea vero, vt humori vitreo alimentum aduehat, & afferat: quippe quæ arteriis ac venis multo pluribus, & quam suæ moli conueniat, maioribus, plena conspicitur. Quinetiam ex ipsa choroide tunica, quæ corpus hoc retiforme continet, tenues quædam productiones, & araneis similes ad ipsum extensæ ligamenta illi simul sunt, simulque alimentum afferunt. nam & hæc ipsa choroides tunica plurima vasa habere in se tota conspicitur. hanc igitur ipsam utilitatem hæc tunica præbet: estque tunica re vera, & corporibus subiectis operimentum, atque amiculum, & huic etiam tunicæ principium est membrana tenuis, quæ cerebrum ambit. Cūque insertio prædicta in medium humorem crySTALLINUM, qui rotundus est, ex omni parte sit facta, absolutus circulus necessario est confectus, qui certe maximus in crySTALLINO est, & ipsum in duo distribuit. ad eundem hunc circulum consentaneum erat, humorem vitreum motu vltiore inhibere. quocirca medius vehitur in ipso crySTALLINUS, tanquam semisecta quædam sphaera in aqua. Atque etiam parte alia interna, quæ est velut ipsius crySTALLINI hemisphaerion, securitatis gratia ea coniunxit vnus circulus, quem ante diximus maximum esse eorum, qui in crySTALLINO insunt: estque terminus vtriusque communis, ligamentūque his ipsis, & præterea corpori retiformi, & quarto choroide tunicæ efficitur. hæc enim tunica inter ea est robustissima, & quæ ipsa stabilire maxime

queat, & tegere : sed quemadmodum ad illa tuenda satis firma erat, ita ad se ipsam tuendam non erat satis : & circumiacentium ossium duritiam ferre citra noxam non poterat. ut igitur in cerebro , ita hic quoque à crassa membrana circumuehitur , distatque sane hæc tunica ab ea in omnibus partibus, solisque vasorum productionibus ipsi connexa, in eo tamen circulo prædicto, qui in crySTALLINO inest, coniungitur: & quinta præter quatuor antedictas , in vno hoc loco hæc est coniunctio, quæ subiectis omnibus commoditatem non mediocrem affert. dura igitur membrana toti choroidi est applicata, hæcque rursus retiformi, & crySTALLINO: illi quidem per ipsum totum, huic autem per solam iridem . itaque per corpora media humor vitreus tunicæ omnium extremæ coniunctus est , mollissimæ durissimus . huic eidem circulo sexta quædam tunica extrinsecus prope accedit in durâ tunicam inserta, in qua muscutorum oculos mouentium aponeuroses sunt . Septima autem præter has alia est periosij insertio : quæ simul totum oculum cum ossibus colligat , simul autem mouentes ipsum musculos tegit. Quin tibi membranam hanc etiam ante dissectionem licet intueri , albam sane, prout etiam cernitur, desinentem vero in circulo, ubi & aliæ omnes subiectæ sunt , & ubi album nigro coniungitur, qui sane locus iris nominatur, eamque nonnulli coronâ vocant. si hæc probe diuiseris , & nihil confundens consideraris, circulos septem videbis, sibi ipsis deinceps insidentes, crassitie tamen, coloréque discrepantes, ut ne, si velis quidè, hunc locum aliter quam irim, queas appellare. Ad mediam igitur usque humoris crySTALLINI regionem septem circulos sibi ipsis illic incumbentes, ac coherentes oratione iam perduximus. quod autem id sequitur , maxime admiraberis. ut enim crySTALLINUS humor propria sensibilia exquisite sentiret, simulque tuto conseruaretur: corneam tunicam valde crassam & minus densam , quam vsus postulabat , densiorem simul, ac tenuiorem natura coepit producere, tum paulatim promouens, partem eius maxime mediam longe tenuissimam , ac densissimam effecit, ac tibi quidem cornibus in tenues partes dissectis similis apte videbitur . unde etiam ei nomen à cornu similitudine conuenire existimantes , corneam tunicam appellauerunt. hæc igitur cornea tunica tenuis, dura, & valde densa facta, protinus utique splendida erat futura: cuius-

iufmodi ad splendorem transmittendum eife poffet oppor-
tuniffima non fecus, quam cornua accurate derafa, atque ex-
tenuata. Choroidem vero tunicam, quæ à tenui membrana
producitur, natura multis partibus nigram, multis fufcam,
multisque cœruleam effecit. eamque ab iride vna cum cor-
nea promouit: cum vt corneam fua vicinitate aleret, tum vt
prohiberet ne cornea, quæ dura eft, humori cryftallino inci-
deret, ac denique fpectaculum foret, quod afpectui laboran-
ti remedio efferet. quod in caufa eft, vt ego quidem puto, vt
omnes, cum lucis splendore offendimur, natura ducti palpe-
bras repente claudamus, ad innatum nobis remedium pro-
perantes. Atque ego quidem non poffum non vehementer
admirari hūc cœruleum colorem, quo hæc tunica tinéta eft.
nec minus eo admiror afperitatem, quæ intus à tunica hu-
morem vitreum contétura nutritur. cum enim hæc humida,
ac mollis infar fpongiæ fit, humorem cryftallinum contin-
gens, totius tunicæ vicinitatem ipfi innoxiam præftat: quo
adhuc multo magis externam eius denfitatem demiror, qua
duram tunicam corneam contingit, ne ipfa à cornea quic-
quam læderetur. fed præterea magis admirabile eft tunicæ
huius foramen ad pupillam. ibi enim tunicam cœruleam v-
ueam, quam ita appellant, opinor, acino vix læuitatem eius
externam, & afperitatem internam comparantes, pertudit, &
qua duntaxat hoc foramen eft, nulla tunica alia eft inter cor-
neam & cryftallinum media: fed veluti per cornu tenue ad-
modum, atque album fplendor internus cum externo com-
municat, & commifcetur. Et ne per hoc foramen cornea tu-
nica aliquando cryftallinum humorem contingeret, opifex
nofter prouidit, fimul portionem hanc corneæ foras lōgius
abducens, fimul autem humorem quendam tenuem & fince-
rum, qualis in ouis cernitur, cryftallino circumfundens, ac ter-
tio præter hæc, fpiritu ætherio ac fplendido omnem pupillæ
implens regionem. de quo quidem fpiritu in commentariis
de afpectu fatis diximus: & quam lucidus fit, & quam maxi-
mum, præcipuūque ad oculorum actionem momētum af-
ferat, demonftrauimus. de humore vero ex his poteris intel-
ligere, eum non modo ad implendum inane fpacium, verum
etiam ne humor cryftallinus, ac portio vix interna exficce-
tur, maxime neceffariū eife: fi tamen prius percipias, in com-
punctionibus ex copiofiore eius euacuatione, oculos læ-

di : & affectionem, quæ glaucedo à medicis nominatur, esse
 siccitatem, ac nimiam humoris crySTALLINI concretionem, &
 cæcitatem maxime, præ omnibus morbis, qui oculis accidunt.
 inferre. Atque hæc quidem omnia admirabilem quandam
 prouidentiam arguunt : & eorum maxime innatū crySTALLI-
 ni humoris amiculum, nam ea tunica est tenuibus araneis te-
 nuior, atque candidior : & quod etiam maius est, non est to-
 ti humori crySTALLINO prætenfa, sed quæ eius pars vitreo hu-
 mori coniungitur, prorsus sine munimento est, ac tunicæ ex-
 pers. ea enim parte humores coniungi inter se erat melius :
 quæ vero eius pars omnis extra prominet, tangitque vteam,
 tenuem hanc, lucidamque tunicam est induta : atque etiam
 ipsius pupillæ imago in ea, veluti in speculo quodam confi-
 sit : siquidem tunica hæc læuis est, & supra omnia specula ful-
 gens, atque ita videndi instrumentum ex omni parte à natu-
 ra fuit exornatum. Neros autem sensifcos à cerebro ad
 oculos descendentes natura prius intra cranium coniungēs
 ac reflectens, ipsorumque meatus exiguos vniens, & figuram
 X literæ similem faciens, postea vtrunque rursus ad supernæ
 rectitudinis productionem ad oculum produxit : vt spiri-
 tus, qui à cerebro ad vtrunque oculum proficiscitur, si quan-
 do eorum alter clausus fuerit, aut omnino mutilus, in alterū
 plane commearet. videndi enim facultate eo modo duplica-
 ta, acrius erat visurus.

De naso.

Cap. 5.

Cum nasus in medio septum, duoque foramina satis con-
 spicua habeat, quæ cernuntur, & in singulis naribus singula,
 scire conuenit, eorum vtrunque supra media nasi loca in du-
 as partes esse diuisum : quarū altera pars intima oris excipit,
 altera recta, vt à principio ferebatur, ad cerebrum conscen-
 dit. vbi sunt exortus anteriorum cerebri ventriculorum, qua
 etiam parte ossium coli similium est situs. membrana autem
 crassa, quæ ossibus hisce substernitur, minutis est foramini-
 bus traiecta : per quam primam cerebri excrementa crassiora
 transmittuntur, vt mucus & destillatio primum per crassam
 membranam, egressæ, postea vero per ossa coli similia traie-
 ctæ, denique in ipsas nares incidunt, sed dū hæc ita desluunt,
 pars eorum in os per ea foramina, quæ à naribus in ipsum
 diximus

diximus pertransire, quandoque delabuntur: nasi autem foraminibus, quæ & recta sunt, & ad ossa colo similia ascendunt, itémque iis quæ obliqua sunt, & in ipsum os definire diximus, tunica exanguis crassior, quâ membrana, substernitur: quæ ei tunicæ continua est, quæ totam oris circumferentiam internam, linguamque, & fauces, & larynga, & asperam arteriam, & gulam complectitur. Facta auté in ore perforatio in palato est, ne principium inspirationis recta ad asperam arteriam fieret: sed deflectio quædam esset, ac veluti ambages prius quam spiritus ad arteriam perveniret. ne cum ambiens nos aër nimis sit frigidus, pulmo aliquo tēpore refrigeraretur: & ne admixtæ moles pulveris, aut cineris, aut alterius eiusmodi ad arteriâ usque pervenirent, sed in illis flexibus corporibus humidis & mollibus prius inciderent.

De odoratus instrumento.

Cap. 6.

Odoratus autem instrumentum, quo res, quæ sub odoratum cadunt, diiudicamus, primo quoque intuitu nasus esse videbitur, ac cum ore quidem inspiramus, nasumque obturamus, nullum odorem sentimus: cum primum vero naribus apertis spiritum trahimus, sentimus. nulla vero fieri videtur odorum dignotio sine inspiratione. etiam si quandoque nares vapore, qui vehementissimam vim habeat, expleantur. ex quo fit, ut si quis in parva domo suffitum ex bitumine, aut calia faciat, eamque vehementissimo odore repleat, deinde ingrediens eundem naribus excipiat, & attrahere per longum temporis spatium conetur, huiusce rei veritatem intelligat. Siquidem eo tantum tempore odorem percipiet, quo spiritum attrahet: reliquo vero, nullum sentiet: quanquam nares vapore sunt repletæ. quam ob rem alia corporis pars esse videtur, quæ odores dignoscit: eaque interius in corpore constituta, & consentaneum est, odorum sensum in anterioribus cerebri fieri vetriculis. cū tota respiratio à cerebro fiat, ut modus caloris, qui in corpore est, cōseruetur, cōsentaneum est, ipsū, prius quā hoc ei à cerebro tribuatur, statim lædi, cum immoderatus sit redditū aut à calfaciētibus, aut à refrigerantibus, quomodo igitur natura ad hæc motū aliquē nō dedit, qui ei esset ingentus, qui in inspirationibus vētilaret, & cōstringeret, in expirationibus vero effūderet quādoq; spiritū

L I B E R

flammeum, mucumque & pituitam, ac talis perspicue videtur esse motus, qui in cerebro conficitur: quem sane motum in infantibus, & iis, qui educantur, persentiscimus: qui quidem motus ei & natura, & semper inei. sed alter quoque accedit, qui euidenter in omnibus animantibus conspicitur. nam incisis capitis ossibus, videmus motum edi, dum filetur, pulsantem eodem rhythmico, quo & arteriæ, & cor pulsant: dum clamatur vero, exeri, & exsufflari totum cerebrum. id quod mihi videtur contingere propter nimium calorem vocis elatione accensum, & propter materias ad superna detrusas. ergo cerebrum cordis curam gerit, sed prius sibi ipsum prouidet: cura pulmonem causa cordis deducat, & suos ventriculos causa sui ipsius aperiat, quibus sane ventriculis aërem ex naribus trahit: ex thorace vero, ex arteria aspera, & faucibus, quem etiam aër extrinsecus necessario consequitur. quibus quidem fit rebus, ut à nobis inuentum sit, & respirationem cerebri, & odorum instrumentum esse cerebri ventriculos. & præsertim eorum fines inferiores, qui vicini sunt iis ossibus, quæ colo similia nominantur.

De auribus.

Cap. 7.

Instrumentum sensus auditus est eiusmodi, ut in ipso primum meatus qui est in osse lapidoso inuolucrum habeat: ne quid eorum, quæ extrinsecus incidunt, ei noceat: postea vero quemadmodum superciliorum pilos supra oculos natura constituit, qui prius, siquid à capite in ipsos deflueret, exciperent, eodem modo voluit aures auditui præponere: quæ non solum prohiberent, sed aliquid etiam afferre simul possent.

De lingua, deque iis, quæ ei sunt adnata.

Cap.

8.

Hoc caput fortasse sumptum est ex libro, quem de voce Galenus conscripsit, qui nunc desideratur: estque id tot mēdis refertum, ut elici verus sensus non queat.

Lingux continua sunt ea, quæ tota oris amplitudine ad fauces usque continentur, isque processus & gulam, & asperam arte-

ram arteriam permeat : estque continuus cum iis omnibus, quæ diximus, & communis linguæ, oris totius, epiglottidis, pharyngis, gulæ, ventriculi, laryngis, atque arteriæ. Ceterum ea linguæ pars quæ in ore est, superne quidem tota videtur: at inferne, non tota, sed id solum ex ea cernitur, quod est extra vinculum, quod ex tunica eius exteriori cum gena efficitur. quod sane vinculum sæpenumero plus quam par est extensum, linguam multiplici motu cieri non sinit: quocirca necesse est, vt vinculum ipsum secemus, & linguam deligatione absoluiamus: vt dissoluta ad palatum, & omnes obliquas oris partes extrudatur. Ad hoc autem vinculum vtrinaque ex obliquis partibus ora vasorū, quæ saliuam excipientia dicuntur, inuenies. in quæ descendere stylus posset. initiū ducunt hæc vasa ab radice linguæ, vbi eiusdem quoque glandulæ sunt. exoriuntur enim ex eis forma arteriis persimili: per quæ humor pituitosus comportatus & linguam ipsam, & partes inferiores, & item obliquas, & denique omnes oris partes in orbem humectat. nam superiores partes habet meatus qui à cerebro descendunt, de quibus dicitur. Radix porro omnibus ferme vicinis corporibus coniungitur. atque etiā id fit per tunicam quæ ei est cum toto ore communis: cuius beneficio ceteris omnibus, quibus adnata est, vnitur. Nunc vero linguam & ad differendum, & ad dignotionem saporum esse accommodatam, inter omnes constat. eadē quoque ad mandendū facere videtur, cū cibos quo quispiā voluerit conuoluat, atque commutet.

De larynge, & epiglottide.

Cap. 9.

Corpus quod sub gena inferiore in media primarum colli partium regione constitutum est, & propensum in faciem videtur, cum omnes norunt, tum vero etiam larynga nominant. idque frangere pancratiastæ conantur, siquidem animalia eo fracto, quamprimū suffocantur: cum ob eam causam angustissimus transitus respirando aëri efficiatur. Larynx autē ex tribus magnis cartilaginibus cōstat: quarū maxima est anterior, quā etiā contingimus, extrinsecus quidem conuexa, intrus vero caua, scuto maxime similis, quod prælōgius sit, quod θυρεὸν vocant: vnde huic cartilagini ab huius scuti similitudine nomen est impositum, vt thyreoides appelletur.

Secunda vero cartilago quanto minor est hac, tanto est maior quam tertia, in partibus quidem internis, qua stomachus est, collocata: & quantum magna deficit, ut in circulum perfecte feratur, hæc adiicit. latera enim thyroideos, quæ partes obliquas determinant, semper lateribus secundæ cartilaginis propinqua conspiciet: & totam partem infernam infernæ per musculos cõiunctam. Superior vero vtriusque cartilaginis pars ita ex aduerso constituta est, ut si duo scuta se se lateribus ita cõtingentia animo coniicias, ut media quædam regio relinquatur. Cum vero quatuor linearum ipsum definitum, duo inferiores finibus inferioribus humilium laterum labdois per vinculum nerueum & cartilagineum connectuntur. id vero fini superiori primæ cartilaginis superiacet: rectam, & mediam ipsius lineam per spinæ rectitudinem habens, tum thyroideos, tum lineæ quæ in linguæ partibus infernis est: duo vero latera humilia ad superiores primæ cartilaginis angulos extendens. quam cartilaginem siue thyreoidem, siue primam appelles, nihil interest. articulatur autem inter se primæ cartilagine partibus obliquis. atque etiam ligamenta quædam membranosa, & neruea à prima ad secundam perveniunt. ubi vero minor, quæ intus est, cessat, duæ longæ conuexitates superiacent. inde autem incipit tertia cartilago conuenientes exquisite illius eminentis cavitates habens: adeo ut harum duarum cartilaginum coniunctio duplicem articulationem faciat. Secunda autem cartilago angustior est, quam basis inferior. ex quo fit, ut ora totius laryngis inferior, quæ arteriam asperam attingit, amplior sit orificio superiore, quod in pharyngem definit. etenim & tertia cartilago in valde angustum ipsa quoque definit: cuius oram superiorem arytenoidem plerique anatomici nominant, quia hæc pars figuram gutturionis afferat, quem aliqui *ἀρυτηνών* etiā appellant. huius quoque cartilaginis cavitas ad meatum spiritus cõuersa est: ut veluti fistula quædam fiat id quod ex istis tribus est cõstitutum. atque hanc quidem habet fabricam propriam laryngis substantiam, tunica vero, quæ ipsi intus substernitur, est communis & arteriæ & gulæ. porro eius motum ex animalis voluntate pendere necesse fuit, siquidem futurus erat ad respirationes, expirationes, totius respirationishibitiones, efflationes, & voces accommodatus, quæ omnia
fatius

fatius erat à nostra volùtate proficisci. Cartilaginee vero duplices habent articulationes & motus: alios, qui eas dilatent, & compriment: alios, qui easdem claudant, atque aperiant. atque ad priorum motuum constitutionem primæ ad secundam facta est articulatio: ad secundorum vero, secundæ ad tertiam. ac de cartilaginibus hæc dicta sint nobis. In spacio autem laryngis interno, per quod spiritus foras, & intus feratur, corpus quoddam est positum, quod neque substantia, neque figura cuiquam eorum, quæ in toto animali sunt, simile est: sed linguae alicuius fistule est simile: si supernam, infernamque eius partem intuearis, infernam dico, ubi arteria & larynx inter se cōnectuntur: supernam vero, ad orificiū, quod à finibus arytenoideis cartilaginis & thyreoideis, qui ibi sūt, efficitur, id quod adipatæ & membranose substantiæ est. ceterū princeps & maxime præcipuū vocis instrumentū est. nam ut vocem edat animal, indiget omnino ea spiritus motione, quæ ab infernis partibus repete simul erūpat, indigetque nihilo minus hac etiā angustiore trāsitu, qui in larynge est: nō tamen simpliciter angustiore, sed qui paulatim ex amplo ad angustius tendit, paulatimque ex angusto amplificatur, ut in libris de voce fuit ostensum: id quod plane facit corpus id, quo de agitur, quod modo lingulam, & laryngis linguam voco. ceterum hoc corpus linguae non modo laryngis ad vocem necessarium est, sed etiam ad spiritus cohibitionem, quam vocant, ita autem nominant, nō solum cum nō respiramus, sed cum præterquam quod thoracem ex omni parte contrahimus, musculos etiam omnes qui ad hypocondria, & costas sunt, vehementer intendimus, violentissima enim tunc est actio tum thoracis totius tum claudentium larynga musculorum. hi namque magna vi pulso spiritui obstitunt, arytenoidem cartilagine claudentes: ad quam actionem nō parum etiam prædictæ linguae natura conducit. nam ipsius particule tum dextræ, tum sinistræ in idem coeunt adeo, ut sibi ipsæ exquisitè incidant, & meatum occludant, quod si parū quidpiam apertum relinquantur, ne id quidem improvidum manet, cum natura foramen in utraque linguae parte vnum fecerit, & foramini ipsi parte interna ventriculū non parū apposuerit. cumque aer vias amplas nactus in animal ingreditur, rursusque exit, nihil in ventrem propellitur. obstructo autem transitu, ibi aer obstructus violenter pellitur in obli-

quum, ac foraminis linguæ orificium aperit: quod labiis ad motis claudebatur, impletis autem spiritu ventriculis, qui in lingua laryngis sunt, molem in spiritus meatum diffundi necesse est, & exquisitè ipsum angustari, etiam si parum antea apertum erat. Larynge vero ita diligenter occluso, vt ne spiritus quidem, qui à thorace vi exprimitur, eum recludat, nõ est alia causa indaganda, cur potius in pulmonem non feratur. natura enim prouide laryngis orificio epiglottida velut operculum quoddam admouit, quæ quidem omni alio tempore, quo respirant animantes, recta est, cum vero aliquid deglutit, ipsa laryngi accumbit. id enim quod transglutitur, ceu primum eius radici incidens, postea vero dorso inuectũ inclinare ipsam cogit, & collabi. hancque productionem natura est fabricata, non quo nihil prorsus incideret, sed ne multum, neue affatim. nam modicum potionis in asperam arteriam importatur in orbem circum eius tunicas expressum, non per mediam capacitatem iter faciens: tantæque huius humoris est copia, vt repente ad pulmonem madefaciendum arripiatur. Sed cum larynx cartilagineus, rotundusque ex omni parte sit, angustari stomachum in transitu ciborum necesse est. qui fit igitur, vt stomachus non arctetur nobis transglutientibus? an aliter, quam vt cibus deorsum trahatur, larynx vero sursum recurat? siquidem ita eorum positio commutatur, vt stomachi initium ad asperam arteriam sit, larynx vero sursum ad fauces recurat. scire autem conuenit, quo modo epiglottis in laryngis meatum à cibis compellitur, ita ab iis, quæ euomuntur, cartilagineam arytenoidem. vergit enim & illa in laryngis capacitatem, vt impetu eorum, quæ sursum feruntur è stomacho, dorso ipsius incidens, totam cartilagineam in cedentem locum facile conuertat.

De Gurgulione.

Cap. 10.

Gurgulio ad vocis magnitudinem, atque elegantiam facit. aer enim ingrediens ab ipso prius inciditur, & impetus ipsius uehementia frangitur. & ob id etiam vis frigoris retunditur. proinde nonnulli, quibus ad basim vsque fuerat amputatus, non modo noxam in voce perspicue senserunt, verũ etiam frigidiores inspirationem: ex quibus plerique pulmone, ac thorare refrigerato perierunt. quocirca non est temere, neque

re, neque vt fors ferat, præcidendus: sed pars quædam basis relinquenda est. cæterum gurgulio non mediocriter confert, ne puluis, aut alia quepiam natura generis eiusdem in laryngem cadat.

De aspera arteria.

Cap. II.

Particula quædam simplex in corpore animalis est, quæ aliarum omnium est durissima quidem, sed solo ossè est mollior: quam omnes propemodum medici cartilaginem vocauerunt, qua quidem cartilagine plurima natura vsu ad asperam arteriam construendam, totam in exquisitum circuli ambitum contorsit, vt eius pars conuexa, quam etiam tangimus, extra promineat, intus vero caua sit: post autem in longitudine colli sit continuata serie constituta, & toto eo spacio quod inter laryngem & pulmonem interiacet, interim referto, validis ligamentis membranosis eos connexit, quæ ostracis Scarabeorum sunt simillima, quæ vero eorum pars erant subiectum stomachum contactura, eam non item cartilaginem fecit: sed hac parte deest quidpiam ad circulum efficiendum, & vnaquæque cartilago figuram literæ sigma Σ refert, communiter autem his ligamentis, & aliis orbiculatis, & ipsis præterea cartilaginibus alia quædam tunica intrinsecus obtesa est quæ plane rotunda est, & omnibus substrata, de qua illa quidè & constricta, sed fibras in longitudine rectas habens, quam scio me ante commemorasse, continuam esse ei, quæ toti ori, & stomacho, ac toti ventriculo intrinsecus subternitur. Atque etiâ hæc omnia extrinsecus cõplectitur membrana quædam velut indumentum quoddam, & arteriæ totius amiculum. Hæc igitur natura est eius arteriæ quæ in collo inest: per quâ inspirant, & itè expirant animalia: vocè quæ edunt, atque efflât. Vbi vero primum clauis prætergressa, in thoracis amplitudinem peruenit, ibi diuiditur, & in omnem pulmonis partem fertur cum vasculis, quæ à corde oriuntur, in omnes eius lobos distributa. Et tamen non discedit à natura, quam parte superna obtinet, neque omnes eius soboles vlla in re dissident, sed similiter omnes cartilaginee multæ sigma formam referentes, membranosis ligamentis connectæ vsque ad extremos visceris lobos cõseruâtur. Hoc solum vas in pulmone est exacte vacans sanguine, cum animal secundam naturam sit affectum, at si ruptio aliqua, aut oris apertio,

aut vasis erosio in pulmone contingat, tunc aliquid sanguinis in hanc etiam arteriam effunditur, qui spiritui molestus est, eius vias occupans: eoque modo ruffis habet iam animal infestum, & sanguis sursum per pharynga ad os fertur. Atque hanc quidem tunicam in transglutiendo maxime opitulari stomacho, ostendimus: in aspera vero arteria etiam cartilaginibus parte interna subiterni, ipsasque sursum, dum animal transglutit, cum larynge ad pharynga trahere modo simillimo, quo instrumenta, quæ ciconiæ dicuntur. talis quidem pulmonis arteriæ est natura, quæ ex bronchiis constat, sic enim appellare eius cartilagines medici consueverunt, quæ admodum & ipsam totam, bronchon, & caput, summâ eius partem: quæ etiam larynx nominatur.

*De succingente, & thoracem intersepimentibus
membranis.* Cap. 12.

Membrana succingens eadem habet cum peritonæo substantiam, & endem usum omnibus spiritus instrumentis, non fecus, quam illud cibi, præstat. succingens vero membrana vocatur, quia costas totas intrinsecus succingit: estque araneæ modo prætenuis, & ex toto sibi similis costas succingit. est etiam indumentum, veluti quædam tunica, omnibus spiritus instrumentorum, & omnibus intra thoracem partibus, obducitur, quemadmodum peritonæum his, quæ infra septum habentur, obrenditur. Atque etiam ab ipsa nascuntur membranæ, quæ thoracem intercipiunt. quæ per eius longitudinem superne deorsum feruntur, tuto autem insignuntur, parte quidem posteriore spinæ vertebris, anteriore vero, medio ossis pectoris: cuius extrema ora inferna est cartilago, quæ ab ensis similitudine xiphoides nominatur, quæ ad os ventriculi est: superna vero clavium compago. Membranarum vero prima, & maxima utilitas est, ut duos ventres thoracis efficiant, & si forte magno vulnere in alterutram eius partem accepto respirationis munus eius partis perierit, alter venter incolumis dimidium actionis conseruet, quam ob rem à magnis vulneribus intro in alterutram pulmonis partem penetrantibus, animal dimidia parte vocis & respirationis repente priuatur: voce autem ac respiratione omnino destituitur, si vterque venter fuerit confossus. cum igitur hanc adeo magnam utilitatem intercipientes thoracem membranæ mortali-

mortalibus afferant, eiusque potissimum rei causa extiterint, natura etiam abusa est ad vtilitatem ex ipsis tanquam operimentis, ac ligamentis, omnibus, quæ thorace continentur, instrumentis tribuenda. nam & arterias quæ in eo sunt, & venas, & nervos, & , cesophagum & denique totum ipsum pulmonem toti thoraci colligant, & vndique obductæ contegunt.

De pulmone.

Cap. 13.

Thoracis capacitatem implevit pulmo vocis ac respirationis instrumentum, cuius motus initium à thorace existit. v. sus vero respirationis in animatibus causa cordis inest, tum quod ipsū aëris substantia indigeat, tū quod feruido calore effervesces, refrigeriū expetat, ipsū autē refrigerat inspiratio frigida ei qualitatē affūdēs: expiratio vero, quod in ipso feruet & quasi combustum, ac fuliginosum est, ex ipso profundens. ex quo fit, vt duplicem habeat. motum, ex contrariis partibus constatum. attrahit enim dum dilatatur, inanitur vero, dum contrahitur. quo loco mihi subijt naturæ providentiæ admirari. cum enim vocem in nobis esse satius esset, fieri vero ipsā sine aëre nullo modo posset, quicquid ociosum alioqui, atque inutile erat expirandum, id in materiam vocis convertit: & cor non protinus per fauces externum aërem trahere voluit, sed utriusque mediū pulmonem, quasi spiritus propriarium quoddam locavit, qui ambabus simul actionibus feruire posset. eius porro talis est constitutio. venæ totius corporis ex vna peculiari tunica constant. nam exterior membrana ipsis nonnunquam adhærescens, ubi colligari quibusdam, aut firmari, aut regi debent, illuc solum accedit. arteriæ vero binæ peculiare sunt tunicæ: exterior qualis venæ est: interior vero huius crassitie fere quintupla. quin & durior quoque, & in transversas fibras dissoluta. exterior autem, quæ venis etiam inest, rectis fibris, & quibusdam mediocriter obliquis, nullisque transversis est contexta. Interior vero arteriæ tunica crassa, duraque ceu cutē quandam interna superficie continet, telæ aranearum manifesto persimilem, in magnis quidem arteriis perspicuam, quam nonnulli tertiam arteriæ tunicā statuunt, quarta vero alia peculiaris ei nulla est, sed veluti quibusdā venis, ita etiā arteriis alicubi adhærescit,

& circumtenditur membrana tenuis, quæ eas tegit, stabilit, & propinquis partibus connectit. quales igitur toto corpore sunt arteriæ, tale vas ex dextro cordis sinu progrediens, in totum pulmonem diffunditur: quales autem venæ, tale ex sinistro procedit: ut ex tribus vasis pulmonem intertextentibus, quod à sinistro cordis ventriculo oritur, arteria venosa nominetur, quod vero ex dextro, vena arteriosa dicatur: tertium quod à pharynge proficiscitur, aspera arteria, ex cartilaginibus Σ literam referentibus conflata, nuncupetur. Quod vero orbiculatum est in cartilagine magnæ arteriæ, quæ in collo est, quæque caudicis rationem obtinet, ad pulmonis arterias comparata, & in illis ipsis tanquam ramos quosdam, ex se mittit, in priore parte est collocatum, ubi vero cartilago deest ad circulum perficiendum, in posterioribus partibus situm est: in collo quidem gulæ continuum, in pulmone vero ei venæ, quam paulo ante arteriosam appellauimus. Vasorum autem intercapedines à propria substantia pulmonis implentur: quam Erasistratus parenchyma nominat. Porro lobos pulmonis non impares numero esse, ut iecoris sunt, sed in omnibus animantibus, de quibus loquimur, duos in dextra eius parte haberi, duosque in sinistris, constat inter omnes, nec minus etiam inter omnes conuenit, ac si non inter omnes, saltem inter eos qui diligentius confectiones administrant, in dextra thoracis parte quintum quandam lobum exiguum veluti alterutrius sobolem existere. quem sane facillime comperies ad venam cauam animum aduertens: siquidem illi subiacet: qua primum in thoracem relicto septo incidit: nonnunquam etiam cauitatem quandam in eius superficie clare conspiciamus: cui vena, dum viuunt adhuc animal, affirmatur. nam post obitum, pulmo semper collapsus, & paruus apparet, non exigua ipsius & thoracis facta intercapedine, contra quam viuo animali haberet. Hunc vero lobum natura non ut respirandi instrumentum, sed ut venæ caue molle aliquod stratum pararet, à septo transuerso usque ad cordis auriculam extendit. Iam vero pulmonis caro aërea, spiritusque plena conspicitur, plane indicans se ad aëris, ut iecoris caro ad cibi concoctionem, esse comparatam. etenim consentaneum est non confertum, nec repente aërem externum spiritus, qui animali inest, fieri alimentum, sed pau-

sed paulatim immutatū, quemadmodū etiā cibi, familiarémq; innato spiritui qualitatē diuturniore tempore recipere: huiusque immutationis carnem pulmonis primum esse instrumentum, quēadmodum iecoris carnem cibi in sanguinem mutationis causam esse ostendimus. Cæterum spiritus, qui ab asperis arteriis extrinsecus intro trahitur, in pulmonis carne primum conficitur: deinde in corde, atque arteriis, & iis præsertim, quæ plexu retiformi cōtinentur. postremo vero ac perfectissime in cerebri ventriculis, vbi utique animalis exacte efficitur.

De thymo.

Cap. 14.

Adenē maximū, & molliissimū, quē thymū vocant, natura partibus superioribus medijs pectoris ossis, quod *σιφον* vocatur, subiecit, cū vt ne venam cauam os attingeret, tum etiā, vt omnia eius germina, quę hoc ipso in loco sunt quā plurima, qua primum emergunt, fulta stabilirentur. Vbicunque enim natura vas sublime diuidit, ibi semper mediam glandulam quæ diuisionem oppleat, interponit.

De corde.

Cap. 15.

Cor caro est dura, quæ ægre patitur, ex fibris multiplicibus conflata. ipsum quē in media thoracis capacitae collocatum pulmones ambiunt, idque suis lobis ceu digitis quibusdā in orbē amplectuntur. Motus autē eius indicat, quasi in parte sinistra potius sit collocatum, duplici causā: primum quia in ea animalis parte ventriculus, quo spiritus continetur, est situs: deinde quia totum ad eam partem magis inclinatur. nō enim vt basis ipsius media exquisita est læuæ, dextręque thoracis partis, ita etiā vertex: quoniam neque declius omnino à propria basi ad finem inferiorem exporrectum est: sed ad sinistram regionem, vt diximus, deflectit. Cordis autem aures ad quandam aurium proprie nominatarum similitudinē maiores nostri vocauerūt. duo autem orificia sunt in vtroque vasorum materiam inuehentium: in dextra quidem parte, qua vena in cordis sinum inibi inferitur, in sinistra vero, qua venosa arteria. cūque has aures aperueris, tum ipsum cordis corpus apparebit, tum vtrūque ex dictis orificiis: deinde membranę insertioni ipsorum incumbentes, tres in sinu dextro, duæ in sinistro:

quarum structuræ figura similis est telorum cuspidi, ideòque trifulcas nonnulli anatomici eas vocauerunt. duo alia sunt oriificia vasorū materias educentium, ex dextro quidem ventriculo in pulmonem, venæ arteriosæ: ex sinistro vero in totum animantis corpus, grandis arteriæ. in quibus iterū tres membranas vtrinque ad literæ Σ similitudinem factas conspicias, extra cor tendētes, veluti trifulcas intro. Communis autem omnium ipsarum est vsus, vt materias retro cedere prohibeant. In pulmone autem natura tunicas vasorum commutauit, nec frustra venam arteriosam, & arteriam venosam est fabricata. Vnumquodque enim alimento sibi simili nutritur. pulmonis autem corpus leue est, ac raram, & velut è spuma quadam sanguinea concreta cōstatum: ob eamque causam puro sanguine, vaporoso, & tenui indiguit, non autem, quo modo iecur, limoso, atque crasso. quocirca vasa habet contraria, maxime quidem iis, quæ sunt in iecore, post autem & aliis animantis particulis. in his enim cum tunica vasīs, quod sanguinem suppeditat, rara sit, ac tenuis, plurimū crassi sanguinis, atque celeriter partibus circumfusus distribuit: in pulmone vero cū crassa sit, nihil nisi tenue finit elaborari. ac ceteris quidē partibus arteriæ crassæ, & densæ generate paucum omnino, eundemque vaporosum sanguinem vicinis partibus trahere permittunt: pulmōni vero solum, copiosissimum huiusmodi impartiunt. quippe quæ præ raritate, ac tenuitate continere ipsum non possint. ex quo fit, vt nutriendi ratio pulmōni plane contraria sit, ac ceteris omnibus partibus animantis: quemadmodum etiam corporis substantia. Vt igitur magna huius alimenti copia pulmōni suppetere, ad eum sanguis exquisitè elaboratus, & extenuatus à corde transmittitur. Quod vero in capite cordis os inuenitur, non in cunctis animalibus os exquisitum est: sed in grandioribus est exacta cartilago, in valde grandibus cartilago ossea, in maximis vero, etiam magis ossea. Arteriæ autē & venæ totum cordis corpus in orbem complectuntur. nullus vero nervus in ipsum videtur distribui, sicut neque in iecur, neque in renes, nec lienem. solum enim eius inuolucrum pericardion propagines neruorum tenuium recipere videtur. Cæterum toto corde nudato, videbis sinistrum eius ventriculum ad summum verticem ascendere, dextrum inferius multo cessare, & circumscriptionem propriam sæpe habere:

re: idque magis in magnis animalibus: nonnunquam vero etiam in paruis, nonnulli igitur duos quandoque vertices in cortice comperientes, duo corda esse existimant. Orificia autem quatuor vasorum esse quatuor dicimus. Cæterū cordis auriculæ extra ventriculos ipsius consistunt, verū si quis eas visceris partes statuēs, numerum orificiorum maiorem faciat, is à nobis discrepabit: siquidem vnum venosæ arteriæ os in sinistro ventriculo habetur, quod tamen non diutius permanet, sed statim ima amplitudine in quatuor particulas discissum est, quarum singulæ in singulos pulmonis lobos porriguntur. Vtrique autem cordis ventriculi thorace patefacto pulsare videntur: non eodem tamen modo vtriusque sanguis & spiritus continetur. copiosior enim multo est, in dextro quidem sanguinis, in sinistro autem spiritus substantia. Nūc vero quoniam cor natui caloris, quo animal regitur, quasi focus quidam, & fons est, omnis hoc modo ipsius pars principem locū tenet: sed magis eæ, quarum utilitas omni animanti vitam conseruat. sunt autē huiusmodi, duo vasorum orificia in sinistro ipsius ventriculo, quem medici spirituosum appellare consueuerunt. per hæc autem duo orificia cor per minus continuum est arteriis iis, quæ sunt in pulmone, per maius vero omnibus, quæ in toto animali sunt diffusæ. minus autem erunt principalia, quæ altero ventriculo continentur, quem sanguineum vocant. & tamen hæc quoque præstantiora sunt cæteris: quorum alterum sanguinem in cor intromittit, alterum vero ex ipso in pulmonem deducit.

De pericardio.

Cap. 16.

Cordis tunica peculiaris pericardios appellata diuersa ab vtraque harum est, in vtriusque medio constituta, non tamen ipsi cordis corpori hæc tunica pericardios connexa est: verū in aliis omnibus non parua quædam interiecta est regio morui cordis accommodata. ad basim vero ipsius, quæ circulus est, prodeuntibus ex ea vasis connexa est: quorum alterum est, maxima arteriarum, in sinistra videlicet parte sita: alterum, vena à iecore sursum tendens, ad dextram regionē posita. aliorum duorum alterum arteriam venosam, alterum venam arteriosam nomino.

O Esophagus spinæ vertebris adiectus, ac colligatus, ita totum permeat thoracé, cum totius positionis stabilitate, ac securitate, vt nullá cordi, neque pulmóni, neque alicui earum particularû, quæ thorace cõtinentur, molestiâ præbeat. obliquus nanque eius est situs, in mediis enim ad perpendicularû quatuor primis dorsi vertebris extenditur, nusquâ deflectens, ad quintâ vertebrâ deflectit ab eo cursu, quem rectum facere deorsum cœperat, & ad dexterâ digreditur: vt melioré sedē tribuat, cedâtque præstâtiori instrumento, maximæ omnîû arteriæ: hanc enim ex sinistro cordis ventriculo exortam, & in totum corpus animantis distributâ, consentaneû fuit per opportunissimû locum vertebrarum, qui sane medius est, ferri. Ceterû ventriculi stomachus quatuor primis vertebris thoracis inuehitur: propter autem reliquas octo, ad dextrum fertur ob causas antedictas. cum primum vero phrenas attingit, quæ sunt fines inferiores thoracis, membranâ robustis sublime admodum elatus supra magnam arteriam rursus transít in alteram partem, quo loco phrenas prætergressus ori ventriculi infigitur.

De ventriculo.

Cap. 18.

Aliis omnibus animátibus natura nõ indidit sensum eorû, quæ defunt: sed instar plantarû à venis semper alimentû attrahentes nutriuntur. soli autem ventriculo, & præsertim eius partibus iis, quæ ad os pertinent, sensum rerum, quarum indigens est, tribuit, qui animal ad cibû sumendû excitaret, & stimularét. Cuius etiam rei causa eidem impartita est par neruorû haud paruorû, quod superne defertur, disseminaturque, & contextit, maxime quidê os eius, & partes ipsi continuas, & in alias etiâ partes vsque ad fundû ventriculi protenditur. Positus autem est ventriculus potius in sinistris animalis partibus. eiusque fundum ad dexterâ partes protenditur. ei vero à dextris adiacet iecur: quod ipsum suis lobis, quasi digitis ad vnguem complectitur: lien vero à sinistris, sed iecur sublimem positionem habet adeo, vt septum trãuersum contingat: lien vero inferiorem. sinistra igitur, dextræque ventriculi partes ab iis calefiunt: retro vero à musculis spinæ, cû pinguedine sibi ipsis adnata: ante denique ab omento, quod vocant. id quod eius calfaciendi gratia factû esse,

esse, perspicue licet cognoscere ex iis, qui vulnus in abdomi-
 ne acceperunt: in quibus omentum per vulnus excidit, deinde
 de liuidum factum cogit medicos partem læsam abscindere.
 omnes enim hi frigidiores ventriculum sentiunt, minúsque
 concoquunt. & plurimis operimentis extrinsecus egent: &
 præsertim si magnitudo insignis fuerit abscissa. Ventriculus
 rotunda, atque oblonga figura est. qua vero incumbit verte-
 bris, comprimitur, & ob id ipsum eius vitata est conuexi-
 tas. Ac fundū quidem in hominibus est orificio latius. porro
 manifesta iam tibi erit figura eius vniuersa. spheram nāque
 perfectam animo complexus, ipsam parte inferiore latiore
 puta, deinde duplicem productionem facito, latiore quæ
 ad œsophagum est, strictiorem vero infernam. tum com-
 primendo, & simam faciendō gibbositatem posteriorem,
 totam ventriculi figuram didiceris. contrario autem modo
 se habent ipsæ partes, & explantationes: superne enim, vbi
 ventriculus est strictior, stomachus factus est amplior, infer-
 ne autem vbi est latior, implantatio ad intestinum strictior
 est facta. paulatim quidem à stomachi implantatione dilata-
 tur. quæ res perspicue docet, partem ventriculi quandā præ-
 longam, ab ipso extensam, œsophagum esse: non paulatim
 autem, sed repente & semel ex fundo ventris explantatū in-
 testinum, ipsius ventriculi non esse partem, sed aliud quip-
 piam ei connatum. Iam vero tunicarum natura ventriculo
 quidem & stomacho est similis: dissimilis autem intestinis.
 nam interna tunica in ventriculo, & stomacho membranosa
 villos rectos superne deorsum tendentes habet: externa ve-
 ro carnosior, transversos, quales habent etiam binæ tunicae
 intestinorum. orbiculati namque sunt plerique villi intesti-
 norum: cum in eis pauci admodum recti sint protensi: ven-
 triculus enim ad se ipsum per stomachum cibum & potum
 tanquam manibus, rectis his villis trahat oportet, transuer-
 sis vero propellat, quæ circulo contrahunt: quippe siagula
 instrumenta quæ mouentur in corpore, pro villorum posi-
 tione motus habent. intestinis autem (attractrice enim non
 indigebant facultate) soli ad propellendum idonei villi sunt
 facti. Villis autem transversis tensis, latitudinem contentæ
 inter ipsas cavitatis minorem fieri necesse est. rectæ autem
 dum trahuntur, ac in se ipsas coguntur, fieri nequit, ut non
 minuatur longitudo: at vero deglutientibus nobis, liquido

cernitur sublata, & larynx sursum tantum recurrens, quantum gula deorsum trahitur. cumque completa iam deglutiendi functione gula se laxauerit, perspicuo iterum cernitur larynx descendere. quandoquidem interna ventriculi tunica, quæ rectas fibras habet, quæque tum gulam intrinsecus vestit, tum os ipsum: ea super laryngis partibus extenditur. ex quo fieri nequit, ut cum ipsa à ventriculo deorsum trahitur, non simul etiam larynx attrahatur. at breuiare longitudinem, munus instrumentorum, quibus recti sunt villi, quo aliquid attrahatur, est proprium. atqui ostensum est gulam attrahere, cum alias larynga non traheret. perspicuum igitur est ventriculū per gulam cibos attrahere. Quinetiam in vomitione, eorum quæ vomuntur impetus, qui usque ad os fertur, omnino partes eas gulæ, quæ à subeuntibus dilatantur, hiantes habet: partium vero, quæ à fronte occurrunt, quamcunque apprehendit, hanc hiare incipientem: quæ vero à tergo est, hanc utique contractam relinquit: adeo ut gulæ affectus hac in parte sit omnino deglutientium affectui consimilis. verum ubi tractus nullus est, longitudo in talibus symptomatis seruatur. atque idcirco deglutire facilius est, quam vomere. causa est, quoniam deglutitur vtrisque ventriculi tunicis agentibus, interna quidem trahente, externa vero se contrahente, & vna trudente: vomitur vero, altera tantum, quæ foris est, agente, nec vlla in os trahente. non enim sicut venter deglutire cibos expetit, sic etiam in vomitionibus oris pars vlla excitati affectus quippiam appetit. neque enim ea quæ deglutuntur, ad infernas partes sua grauitate deferuntur, ut nonnulli putauerunt. id quod clare intelligitur ex iis animalibus, quibus longum collum est, quæ quidem inclinata deglutunt. Quæ res nobis argumento est, facultate quadam vtemen gulam, aut per ipsam ventriculum deglutire. quæ facultas quandoque sine inflammatione resoluta non finit ut animal non modo duri aliquid, sed ne aquam quidem transglutiat. ex quo perspicuum est, hanc resolutionem euenire salubri partium constitutione laesa, cum intemperies quædam contingit. quam quidem ita denique corrigemus, si partes ad naturalem statum redigamus. siue autem interna, siue externa ventriculi tunica affecta sit, vna adhibetur curatio tum eorum quæ foris imponuntur, tum eorum, quæ ore deglutuntur: & quandoque eorum, quæ eandem vim habentia loco applicantur.

De intestinis.

Cap. 19.

Quemadmodum venis, quas natura distributionis instrumenta fecit, facultatem gignendi sanguinis indidit, ne dum per eas fertur, tempus ipsi alimento frustra periret, ad eundem modum intestinis gratia distributionis in venas institutis facultas quædam concoquendi cibos inest. Ceterum intestina facta sunt, non ut superuacanea prorsus deferantur, aut concoctionis causa, sed ut id omne, quod in ventriculo in succum est mutatum, assumatur in venas. quocirca cum intestinorum circumuolutiones innumerabilem quandam venarum multitudinem ex hepate sibi habeant insertâ, omnem in ventriculo concoctum succum sursum mittunt. Quoniam vero vnum genus motionis inest intestinis, quo propellunt, ita vnum etiam râtummodo tunicæ genus in transuersos, & rotundos villos dissolutum nata sunt. sed cur tandem binæ tunicæ extiterunt, siquidem similes ambæ sunt? superuacanea nanque videtur esse altera. at non ita est. nâ duplex eorum est tunica, tum ut facultas ipsorum expultrix esset valentior, tum vero ut ipsa instrumenta essent ab iniuriis tutiora. quod vel maxime indicant morbi dysenterici.

Multos sane, ac sæpe vidimus, quibus, cum morbis grauibz & diuturnis fuissent confictati, maxima intestini pars putresceret: adeo ut cōplurimis locis tunica omnis interior esset exesa: qui tamen vixerunt, & superstites fuerunt: quod alioqui non esset factum, nisi secunda quædā alia extrinsecus corruptæ illi tunicæ accessisset. Cur autem externo alimento non continuo egeamus, inuolucra intestinorum in causa sunt: quemadmodum cur non subinde, sed longo interuallo egeramus, causa est crassi intestini latitudo, ceu secundus quidam venter eis subiectus. nam ne egerent assidue, neue meierent animalia, humidis excrementis vesica subiacet, siccis vero intestinum, quod crassum nominant. quod etiam inferiorem ventrem quidam vocant. principium autem eius est cæcum intestinum. vbi enim tenue intestinum definit, illic ad dextram quidem cæcum, ad sinistram autem colon emergit, dextra prius ilia præteruectū. ac cæcum quidem prorsus, ut venter quidam, est crassum, excrementis recipiendis aptum, cui colon proportionē respondet. Primum igitur exortus, quem ex pyloro intestinum excipit, satis est

angustus: nec in orbes circumflectitur, & ad spinæ partes extenditur. ab hoc, quod à duodecim digitorum longitudine δωδεκάδ' ἄκτυλον appellant: vt Herophilus vere memorauit, varie in orbes conuoluitur, vasorum complurium serie contextos: quod ieiunum nuncupant, quia semper cibo vacans inuenitur. inde tenue intestinum est, substantia quidem huic simile, sed differens, quia neque vacuum reperitur, neque tantā vasorum habeat multitudinem. deinde sequitur id, quod cæcum vocant: postea colon: ab hoc denique in extremo rectum appellatum intestinum ad sedem vsque porrigitur.

De Peritoneo.

Cap. 20.

Si musculos omnes, qui abdominis sunt, ab ea cartilagine, quæ ensis formam habet, vsque ad ossa pubis diuides, in corpus quoddam tenue, latæ aranearū telæ simile incidēs, quod peritonæum vocant. hoc enim ei nomen est inditum, ἀπὸ τοῦ περιτεταθαι, hoc est, quia cunctis visceribus, cunctisque intestinis prætendatur: itēque vasis, quæ inter septū transversum & crura habentur. ita vero & alius, quæ his interioribus, omnibus obducitur, quorum numero vlua, & vesica continetur. Hanc tenuissimam membranā haud facile est detrahēre citra diuulsionem, præsertim septi transversi, & duorum musculorum abdominis transversorum eam attingentium, singulorum quidem in vtraque parte, sinistra atque dextra. vbi enim hi latum, tenuēque tendinem, puta aponeurosin ediderint, peritonæos membrana solutu cōtumacius eis cohærescit, vt etiam abdominis futurā, quæ γαστροπαγία dicitur, quam solius peritonæi facere licet, cum dicta aponeurosi administrari nouerimus. Peritonæi utilitates plures sunt animantibus. prima quidem vt operimenti omnium subiectarum partium: secunda autem, vt septi transversi inter hæc ipsa, & musculos extra incumbentes: tertia, vt excrementa siccā alimenti citius subeant. velut enim à duabus quibusdam manibus, à peritonæo & septo transverso superne quiddam coniunctis, inferne autem distantibus constricta ea, quæ in medio sunt, exprimunt, deorsumque alimenti excrementa pellunt: quarta, ne intestina, & vētriculus flatibus facile impleantur, prætenso enim hæc membrana stringit, & contrahit, ac facile flatū partim infra, partim supra exprimit: quinta denique utilitas, vt omnia quæ sub septo transverso sunt,

ab ea colligentur, & velut pelle quadam vnumquodque priuatim tegatur.

De Omento.

Cap. 21.

Omentum, quod epiploon vocât, ex duabus tunicis densis & subtilibus, sibi ipsi incumbentibus, quamplurimis vero arteriis & venis & pinguedine non pauca constat. componitur enim ex duabus veluti plicis peritonæi, tum ex vasis, quæ media inter ipsas continentur: eaque ipsum operit, conregit, atque stabilit.

Alii autem epiploon fuisse nominatum, quia intestinis supernaret. Figurâ maxime marsupij, peræ, & sacculi habet: quod orificium ex ventriculo exortum superius, & inferius obtinet. totum vero eius spatium vsque ad fundum, quatenus ex prædictis principiis consistit, deorsum procedit. id quod ita esse euidentius cognoscet, si ipsum inibi abscissum, & nulla alia parte aut perforatum, aut diuulsum cupias implere aut liquida, aut solida re. implebitur enim, si integrum sit, & sibi totum continuum, instar marsupiorum. Iam vero facile erit id etiam ab animali perfecte eximere. breues enim adhuc connexus supersunt ad lienem, & colon. postquam ipsum à totis primis processibus fuerit separatum.

Adnascitur id etiam nonnunquam, sed raro iecoris fibræ, alias alij, & cuidam costæ spurix: neque huic vni perpetuo, sed vt fors tulerit. Ceterum plerunque ab aliis omnibus liberatur, ac seiungitur, præterquam ab his tribus, ventriculo, liene, & colo, quibus est perpetuo connexum.

De Mesenterio.

Cap. 22.

Mesenterium quoque à peritonæo ortum habet. id etiam meseræon appellant, utroque nomine ab accidētibus eidem imposito: vt mesenterium à situ, meseræon vero à peculiari substantia nominetur. medium enim inter intestina situm est, & omnes venas è iecore in ipsum descendentes vna cum vicinis arteriis & nervis in orbem complectitur, quemadmodum singula intestina. Ergo vbi vasis & intestinis obtenditur, simplex est: vbi vero ipsis medium interiacet, non amplius indumenti, sed ligamenti vsum præbet. est enim duplex.

Vena à iecore descendens, mediâque inter ventriculum & intestina adducta, subiectis vertebris supergreditur, atque in eundem locum vadit ea, quæ cum ipsa in ramos, in totum miserèon spargenda est, itémque arteria, & neruus, qui cum arteria atque vena sese per totum mesenterium diffundit, in hunc locum est perductus: quemadmodû meatus excrementum biliosum ex ea vesica, quæ hepatis inhaeret, vacuatu- rum, cum igitur oporteret venam, arteriam, neruum, & quartum cum eis vas bilem continens in hunc locum à natura perduci, earum quoque diuisionis principium ibidem consistere necesse erat. hic igitur locus magno præsidio indigebat, quo vasa in ipso distribuenda, ac discindenda munirentur, quam ob rem natura glandulosum quoddâ corpus fabricata, quod πένκρεας appellamus, substravit, ac in orbem omnibus circumdedit, diuisionesque repleuit, vt nihil ipsorum facile findatur, aut sine munitione sit: sed cum in molli, & mediocriter cedente corpore conquiescant, si motu cieantur paulo vehementiore, illæsa, inconcussa, infractâque perpetuo conseruentur. quinetiam robustas membranas tum priuatis singulis vasibus, tum communiter ipsis omnibus circumposuit, ea vestientes ac iungentes non modo cum glandula, sed præter eam, in primis ac maxime subiectis corporibus, quæ ad spinam sunt posita: post illa autem, cum aliis etiam omnibus instrumentis circumfusus.

De septo transuerso.

Cap. 24.

Vnus est thoracis musculus non vilissimus, quem phrenas, aut diaphragma, id est septum transuersum nominant. medium vero in phrenibus est musculus, qui in tendinem latum ex omni parte à carnosus comprehensum definit. ex vtraque enim parte inferiore, & superiore tenuis membrana obhaerescit, & à membranis hisce thorax intercipitur. Duo autem sunt septi transuersi foramina, alterum qua vertebris via exhibetur, stomacho & magnæ arteriæ præparatum, alterum vero minus, cauam venâ supernis animalis partibus sanguinem deriuantem excipit, & magna cum securitate transmittitur. ei enim nexu fere indissolubili cohæret: & membranam simul, quæ in dextra thoracis habetur, emittit, porro ventriculi

culi orificium propter septum transversum est positum: non tamen valide connexum, veluti vena cava spectatur, sed est laxis membranis interceptum.

De Iecore.

Cap. 25.

Iecur in cunctis hominibus nec magnitudine, nec fibrarum numero simile spectatur: deque eo diligentissime scribens Herophilus, hæc memorie commendavit: Iecur humanum perquam magnum est, & maius, quàm sit iecur quorundam aliorum animalium, quæ eiusdem cum homine magnitudinis sunt: & qua septum transversum attingit, gibbum est, atque læve: qua vero ventriculum, simum est, & inæquale. assimilatur autem cuidam rupium intervallo, qua etiam scetibus ex umbilico vena in ipsam innascitur. non tamen in omnibus est simile: sed & latitudine, & longitudine, & crassitudine, & altitudine, & fibrarum numero, & inæqualitate ex parte anteriore, qua crassissimū est, & summitate orbiculata, qua extenuatur, invicē diuersum est. etenim in quibusdam fibras non habet sed totum rotundū, & minus rectum: in quibusdam duas, in aliis plures, in multis vero etiam quatuor, atque hæc quidem Herophilus recte, præterea iecur sinistram occupare partem in paucis hominibus, non autem in paucis aliis animalibus, idem vere conscripsit. hoc autem viscus venas à mesenterio ad concavam ipsius partem pertinentes excipit: huncque locum, in quem venæ omnes colliguntur, portas iecoris vocant. ubi etiā inuenies maximum venæ os. à portis vero in singulas fibras, quotquot fuerint, venam vnam magnā porrigi comperies, qua in multas exiles diffusa, quantum vasā interiacer, totum est carne visceris repletum. eam Erasistratus parenchyma nominat, Cæterum vniuscuiusque iecoris venæ tunica admodū tenuis est, qualis nulla alia in toto animanti. statim vero, si accurate locum ad portas situm intuebere, meatum ex vesica fel excipientem non multo inferius, quam pylorus habetur: ut bilis separetur. præterea exiguum quandoque de se ramum supra pylorum emittit. quinetiam neruum admodum paruum vna cum vena ad viscus ferri conspicias in membranam extrinsecus ambientem delatum, præterquam quod profundius cum ea diffunditur, ne viscus omnino sensus expers esset.

Q

Caro autē iecoris, quæ est primū ipsius corpus, primū sanguinalis gignēdi instrumentū est. quapropter & venis quæ ad ventriculum, & vniuersa intestina perueniunt, facultas efficiendi sanguinis inest: quæ succum, qui ex cibis distribuitur, prius quam is ad iecur perueniat, in sanguinem permutare aptæ sunt. Coniunctū est iecur ventriculo intestinisque omnibus per venas, & colligantem ipsas tunicā: aliis vero proximis corporibus per tunicam ea contegentem, quæ originem à peritoneo ducit, ut ita omnibus internis coniungeretur: siquidem omnia tunica hac obuoluuntur. magno præterea vinculo cum septo transuerso, aliisque membranosis & paruis quibusdam connexum spuris collis fecit. Verum id vinculum, quo septo transuerso coniungi dictum est, ipsum quoque est corporis substantia peritoneo simile: quippe quod ortum habeat ex tunica ipsum iecur ambiente, & ea quæ septum transuersum inferne succingit. Copiatur enim iecur non solum septo transuerso ibi, sed etiam cordi per septum transuersum. nam venæ caux ad cor ascendentes per septum transuersum, ut quod in medio vtriusque visceris est, vinculum vnum durū, & crassum natura præparauit, quod & venæ indumentum, & commune ligamentum ad septum transuersum tum venæ, tum toti visceri esset.

De Liene.

Cap. 26.

Lien instrumentum est, quod purgat limosos, & melancholicos succos, qui in iecore gignuntur: hos enim attrahit per vas venosum, tanquam per gulam quandā, attractos autem non protinus in ventriculum excernit, sed ipse prius per multum ocium eosdem conficit, atque commutat, quicquid igitur eorum in succum huic visceri maxime accommodatum fuerit translatum, id spleni fit alimentum. quod autem ab ea confectioe, quæ in liene fit, exciderit, neque in sanguinis tenuis atque utilis speciem transmutari potuerit, omninoque fuerit ad nutriendum inutile, hoc ad ventriculum per aliam quandam venosam gulam lien eructat, utilitatem ipsum quoque non mediocrem præstans. Proprium autem lienis corpus, quod parenchyma à quibusdam dicitur, rarum admodum, & laxum est, insiar spongiæ cuiusdam, ut succos crassos facile trahat, & excipiat. Lien in sinistris est situs, semperque conuersa sunt eius sima ad dexteram ad iecur & ven-

tricu

triculum: gibba videlicet fimis opponuntur.

De renibus.

Cap. 27.

Dexter ren in omnibus animalibus eminet elatior, is nonnunquam magnam iecoris fibram contingit: sinister autem est inferior. à spinæ autem vasis vena inquam, & arteria inferuntur in renes non exiguae magnitudinis vasa. insuper vero concava in sese conuersa habent, gibba verò ad animalis latera aduersa. sinum tamen renis perspicue cernes corpore quodam membranoso circumdatum: qui in aliqua ipsius parte non procul à vasorum insertione aliud quoddam corpus habeat concavum, & oblongum, nominatur autem meatus urinaris: qui renem vesicæ committit, huiusque meatus os sensui patet, licet non adeo grande animal fuerit. Porro hic meatus vnica peculiari tunica obductus est, sicut alia omnia, quæcunque peritonæo suspensa sunt. Cæterum urinae à sanguine separantur, renibus urinam attrahentibus, indeque ad vesicam per vreteres transmittentibus. quæ postea inde excernuntur eo tempore, quo analogismus iubet. Iam vero neruum habent renes, quantum lien, iecur, & vesica quæ sellis capax nominatur. hæc enim omnia nervos omnino exiles recipiunt, in suis ipsorum tunicis extrinsecus conspicuos: naturæque sensus cuique tantum elargita est, quatum par erat, ut à plantis seiungerentur, & particule animalis essent.

De vesicis.

Cap. 28.

Vesicæ, quæ urinam excipit, nervos à spinali medulla, qua parte os, quod latum siue sacrum vocant, situm est, natura infixit. proxime namque ipsam ea medulla fuit collocata: venas autem, & arterias, à propinquis ipsi vasis: qua scilicet primum arteriæ, & venæ à magnis spinæ incumbenibus crura subeunt. Alteri vero vesicæ, quæ ad iecur sita est, arteriam & neruum ab iis, quæ in viscus ipsum inferuntur, deducēs, paruum vtrunque admodum, ac vix conspicuum at sensibile, & perspicuam venam ab iis, quæ sunt ad portas producens, tria hæc omnia corpori vesicæ vno in loco, ad id quod collū vocant, infixit. pari quoque modo in vesicâ aliâ maiorem ad ipsum collū vasa sex infixit, vtrinque videlicet tria. Cæterum modus quo vreteres quidē in vesicâ, in intestinū vero meatus qui

bilem continet, infigitur, admirationē omnem excedit. nam oblique in ipsa inditi & intro vsque amplitudinē obliqui, ac prælongi pertinentes velut membranam quandam eorum, quæ intus sunt, succidunt: quæ ab excrementorum intro irumpentium impetu euertitur, atque aperitur, reliquo vero omni tempore concidit, & contrahitur: atque ita firmum operculum meatui efficitur, vt non solū humoribus, sed etiam flatibus reditus sit omnis interclusus.

De vulua.

Cap. 29.

Vulua intra peritonæum sita est inter vesicam, & rectum intestinum: vt recto intestino toti fere incumbat: ad vmbilicum vero, qua parte fundum eius est, maiore ex parte vesicam excedit: ad cunnum vesicæ collo superatur. Fœminarum vesica ad pubē collocata est, breuiorēque virili ceruicem, & latiore habet, quæ inter ossa, quæ pubis vocatur, in cunnum iuxta exteriorē, superiorēque eius finem pertingit. rectum vero intestinum ossi, quod sacrum appellatur, & quibusdam vertebis lumborum insidet. sinuatur enim hac in parte intrinsecus spina dorsi. quocirca extrinsecus gibba videtur. Vuluæ magnitudo in omnibus æqualis non est. multo enim minor enixæ est, maior vero prægnantis, eius vero, quæ nunquam concepit, est etiā multo minor. quod in ætatibus etiam iis, quæ nōdum venereorum annos attigerunt, vsu venit. nam alioqui iis, quæ rebus venereis non vtuntur, minor semper esse consuevit, atque eius quidem moderatam magnitudinem describere conabimur. superiorē eius partem vterus, hoc est fundum, iuxta vmbilicum: inferiorē ad cunnum protendit. à loco autem vnde incipit, ad cunni terminum exteriorē, non æquale in omnibus est: plerunque tamen spatium moderatum est nouem, aut decem digitorum. in latitudinem vero ad vtraque ilia suis cornibus exporrigitur. de finibus eius, quantum ad profundum pertinet, iam dictum est, vesicam & rectum intestinū vuluam terminare, illam supra, hoc infra. Cunnum vero ea inanitas est, quæ intra ossa pubis penetrat, extrinsecus pelliculam quandam innatam habens, quæ virorum præputio proportionē responderet. Vuluæ figura cum in reliquo corpore, tum præcipue in eius fundo, vesicæ est similis. nam quatenus à lateribus pro-

cessus quosdā mamillis similes ad vtraque ilia emittit, in eo à vesica differt: quorum figuram Herophilus dimidiati globi reuolutioni assimilat: Diocles vero cornibus exorientibus, vnde κέρατος hoc est cornua, nomine ἀπὸ τῶ κέρατος, id est à cornu deducto appellauit.

De pudendis.

Cap. 30.

Corpus neruosum ex ossibus, quæ pubis dicuntur, exorietas, cauum simul, & ab omni humore vacuum genus pudendorum efficit. cum vero hic neruus cauus spiritu impletur, tum euenit, vt in coitu membrum intendatur, idque non solum coitus causa, quod forte quispiam existimarit, renditur, sed quo meatu diducto & directo semen quam longissime eiacularur. quam ob rem in vtraque parte huius caui nerui natura duos musculos collocauit, quo meatus, ceu à manibus quibusdam in vtranque partem distractus dilataretur, toto pudendo stabili permanente. Futurum sane erat, vt meatus latitudo huiusmodi constructione conseruaretur. Vtile autem est, dum semen excernitur, meatum & latissimum, & rectissimum exquisitè teneri, quo semen totum sibi ipsi continuum, confertim quam celerrime ad vuluæ sinus perueniat, cumque vesica prope esset constituta, non erat melius ad excernendum lotium, alium meatum efficere, quam eo, quo semen importaretur, simul vti. Iure igitur & ipsius collum totum perineum occupauit, vt quod sursum ab ano, cui primo incubabat, vsque ad pudendi exortum feratur. In mulieribus vero, quibus pudendum non est prælongum, ceruix vesicæ huiusmodi exortum non habet: sed pudendum ipsum muliebri ano imminet: in finem vero eius superiorem collum vesicæ desinit, vnde lotium profunditur: quod non magnopere inflexum esse oportuit, vt in viris, neque adeo longum, ceterum vt pharyngi gurgulio propugnaculum est, ita vteris, quam nympham vocant: quæ tegit simul, & prohibet ne ceruicis orificium, quod ad muliebri pudendum pertingit, refrigeretur.

Ex Sorano, de vulua, & pudendo muliebri.

Cap. 31.

Vulua dicitur μήτρα, & ὤσις, & δειφός. ac μήτρα quidem,

LIBER

hoc est matrix, quia mater est fortuum, qui ex ipsa eduntur: vel quia eas, quæ vuluam habent, matres efficiat, vel ex quorundam sententia, quia constitutum & definitum tempus ad purgationes, & partus habeat. *ἡ μήτρα* vero nominatur, quod omnium viscerum sit extrema, idque cum exquisita, tum vero latitudine. *Μήτρα* porro nuncupatur, quia *ἀδελφοὺς*, hoc est fratres gignat. sita est vulua in coxendicum amplitudine, intra vesicam, & rectum intestinum. huic autem supraposita, vesicæ vero subiecta, quandoque tota, quandoque eius pars: quandoquidem pro eius magnitudine commutatur, nam in infantibus minor est, quam vesica, quocirca tota est vesicæ supposita, in virginibus vero, quæ etatem florentem agunt, vesicæ est æqualis in iis partibus, quæ supra sunt sitæ. quæ vero ætate progressæ, & venerem expertæ sunt, ac multo magis, quæ iam pepererunt, in iis est maior. ut plerisque ad finem coli intestini conquiescat. * sed dum uterus gestatur, videre licet peritonæum in magnam molem elatū, itæque abdomen. quod etiam ex eo fit, quia tantus est foetus, una cum suis tunicis, atque humoribus, postquam vero foetus est in lucem editus, contrahitur quidem vulua, sed ita, ut sit maior, quam ante partum. tunc igitur est maior quam vesica, sed non tanto, quantum sub eam graditur, nam in partibus anterioribus ceruix vesicæ est palmo maior, sinemque habet vrinaculum, & tota in muliebrem sinum porrigitur: ab hystera vero ante secessit, in posteriore vero parte, supra vesicæ fundum, vuluæ fundum est, vmbilico subiectū, ex quo fit, ut vesicæ amplitudo collo matricis adhæreat, fundū vero, vesicæ. Cæterum vulua connexa est tenuibus membranis partibus quibus subiecta est, vesicæ, iis vero que ei subiiciuntur, recto intestino: à lateribus vero, connexa est iis, quæ à coxendicibus & osse sacro exoriuntur. quibus sane partibus simul vlceratis inflammatione quadam, trahitur, & retro cedit, iis vero resolutis, & laxatis, concidit. Non est autem, ut quidam putauerunt, animal: loci tamen sensum, æque ac alia est consecuta, quam ob rem à refrigerantibus contrahitur, à rarefacientibus vero relaxatur. Vuluæ figura in mulieribus nō est circūuoluta, ut in animalibus quæ sunt rationis expertia: sed est cucurbitulæ, qua medici vtuntur, ad similes. rotundo enim & lato fine, qui ad fundum est, incipiens ad proportionem in angustum oscillum redigitur, oscillum nanque

nāque appellant primam & prominētē eius partem. quod sequitur, collum dicitur: quod remanet, ceruix. horum concursus, coles: quæ vtrinque post colli angustia dilatata primæ partes, humeri hystera, quæ post hæc sita sunt, latera: quod subiectum est, basis, tota regio, conceptaculum, & venter & sinus. oscillum vero in medio cunno est. collum enim à labris genitalis muliebris constringitur, ab iis vero seiunctum est os, in quibusdam magis, in quibusdam minus pro ætatis ratione: plerūque vero in adultis, quinque aut sex digitis. magis autem depromitur sub pariendi tempus, cum collum protenditur. Est vero eius etiā diuersa magnitudo, quāquam in plurimis secundum naturam tantum est, quantum externa ora amplitudinis audiendi sensus patet. dehiscit etiam quibusdam temporibus, vt cum corporis commiscendi libidine ducitur, vt semen excipiat, & in purgationibus, vt sanguinam excernat. Itēque in conceptionibus, pro ratione fœtus incrementi. in partu autem plurimum dilatatur, ita vt manum etiam totam intra se recipiat. suapte tamen natura delicatum & carnosum est. sed in iis, quæ venereis rebus ad satietatem vtuntur, inanitati pulmonis, aut linguæ mollitiei simile redditur. in iis vero quæ sæpe conceperunt, callosius efficitur, capiti polypi, aut summæ gutturis parti, vt Herophilus scribit, persimile. callum enim contrahit tum eorum quæ excernuntur, tum fœtum exeuntium attritu. Vulua ex maiore eius facultate nervosa est. componitur enim non solum ex nervis, sed etiam ex venis, carne, & arteriis. ex quibus nervos à spinali mēbrana ad spinam accipit: venæ autem & arteriæ à vena caua spinæ adhærēte, itēque à crassa arteria in eam deferuntur. nam à vena cauda duæ venæ diuariantur: ab arteria vero crassa, duæ arteriæ, ex quibus vna vena, vnāque arteria ad vtrunque renem feruntur: deinde prius quam renibus committantur, in duos ramos discissæ duobus quidem processibus in vtrunque renem inferuntur, duobus autem vuluam circumplectuntur. ita fit, vt quatuor sint vasorum in eam insertiones, duo arteriarum, duoque venarum. ex iis ipsis in vtrunque testiculum vna vena, vnāque arteria simul implātatur. adnati enim extrinsecus sunt testes prope ceruicem in vtroque latere singuli. constant hi molli carne, & glandosa: & propria membrana conteguntur. figura, non vt

in viris, sed oblongi sunt, modice simi, & rotundi, & ad basim paululum dilatantur. Meatus vero feminis à vulua in vtrunque testem procedit: [& * apparatus adiunctus, vsque ad vesicam,] eius collo committitur. hinc videtur fecundinarū semen ad gignendum non recipi, quia foras effundatur. qua de re dictum à nobis est in libro de semine. Nōnulli vero, inter quos etiam est Chius, volunt æquales testiu appendices, qui cremasteres dicuntur, eis committi. id quod nos propriis oculis intuiti in muliere, cui intestina in scrotū descenderant, historia mandauimus. in qua cum chirurgiam exerceremus, testiculus ante cecidit, laxatis videlicet vasis ipsam continentibus & circumdantibus, & cum eo cremaster concidit. Tota autem vulua ex duabus constat tunicis inter se ita formatis, vt chartarum villis sint persimiles. quarum exterior, neruosior, perfectior, durior, leuior, candidior, que est: interior vero carnosior, hirsutior, mollior, & rubicundior: per totum vasis intertexta: sed pluribus & notabilibus in fundo: cum ibi semen agglutinetur, & inde purgatio progrediatur. Dux autem hæ tunicæ sibi mutuo adherent, membranis gracilibus & neruis coniunctæ ita, vt sæpenumero his protensis, vterus concidat, cum scilicet neruosa tunica suo loco maneat, interna vero inuersa procidat. Est etiam hoc commune, vt in sterilibus vterus in fundo duo habeat amacula vt plurimum variis modis conduplicata. in iis vero, quæ pepererunt, tota extenditur, & rotunda efficitur. Iam vero Diocles vult in veteri amplitudine & acetabula, vel cirros, & cornua esse: qui processus quidam mamillares sunt, lati quidem ad basim, in summo vero minoribus terminis definiti: vtrique lateri à natura magna prouidentia adiuncti, vt foetus ante assuescat papillas mammarum exsugere. sed qui ita sentiunt, in dissectionibus falsi sunt. neque enim acetabula comperiuntur: & omnino superuacanea est de eis instituta oratio. vt in commentariis de genitura animalium est demonstratum. Nunc vero minime existimandum est, vterum principatum ad vitam obtinere: quia is non solum procidit, sed in quibusdam etiam præciditur, nec tamen mortem affert, vt Themiso literarum monumentis commendauit. Præterea in Gallia suæ habitiores, & valentioris alimenti fieri aiunt, postquam vterus abscissus fuerit. cum tamen vulua patitur, stomachum & membranas per consensum pati

sum pati constat. eadem habet cum mammis naturalem consensum quendam. ex quo fit, ut cum florenti ætate vulua magna efficitur, mamme quoque vno & eodem tempore intumescant: ipsa quoque semen perficit: mamme vero ad foetum alendum lac parant. mensibus porro procurrentibus lac euanescit: vbi vero lac in mammis est, menstrue purgationes nullæ apparent: quemadmodum etiam in iis, quæ ætus iam sunt, contracta vulua mamme itidem quodammodo arefiunt. si item foetus patiat, vbera quoque angustantur. Ex quo conficitur, ut cum in prægnantibus mamas diuulsas, & contractas videamus, futurum abortum prædicamus. atque huiusmodi quidem est vuluæ natura.

De pudendo muliebri.

Cap. 32.

Muliebre pudendum, sinus etiam nominatur. membrana est nervosa, & modice rotunda, instar intestini, amplius tamen intus est, & foris angustius. in quo coitus fieri consueverunt, eius porro interior pars collo matricis, quemadmodum etiam in viris, externa cunni labris, inferior ano: eius latera carnosæ coxendicum partibus, superior denique vesicæ collo adnascitur. hoc enim, ut ante dixi, incidens sub ore vuluæ, & superne cunno adiunctum, in summo in urinarii meatum inferitur. apparet ergo sinum muliebrem collo vesicæ subiectum esse, ano vero, & constrictiori, & summæ parti recti intestini superstare. eius longitudo, ut supra demonstrauimus, est inæqualis. idque non solum habita ratione ætatum, aut concubitus, in quibus extensum vteri collum, ut est etiam virilis coles, partem quandam sinus occupat: sed etiam naturæ ipsius: quippe cum nonnullæ collum habeant propensius, nonnullæ vero admodum curtum, aut mutilum. plurimis vero earum quæ ad perfectam ætatem peruenerunt sex digitorum est, concidit tamen, angustiusque est in virginibus, amiculis occultatum coniunctis inter se per vasa, quæ productiones à vulua capiunt. quæ quidem in concubitu dolorem afferunt apertis ipsis amiculis, rumpuntur enim, & sanguis eo importatus de more excernitur. Putare autem tenuem membranam quandam exortam esse, quæ sinum intercipiat, eamque in excretionibus rumpi, & dolorem afferre, aut citius purgationes commouere, cumque in corpus euaserit, eum morbum gignere, quæ ἄτερτον, hoc est cum genitalia con-

creta sunt, nec foramen vllum habent, falsum est, primum enim ex dissectione nihil tale inuenitur . præterea in virginibus deberet hæc membrana aliquantulum specillo resistere, sed specillum in profundum vsque ingreditur . tertio si cum vitiantur , hæc membrana rupta doloris est causa , necesse profecto erat, vt in virginibus antequam vitiantur , cum purgationes apparerent, dolor quoque sequeretur: in ipsa vero excretionem, non item. Iam vero si mēbrana corporea red dita morbum creat, quo genitalia coalescunt, opus esset, vt id perpetuo eodem modo inueniretur , quo cæteras partes suo quasque certo & definito loco sitas intuemur, at in nõ perforatis mulieribus membrana hæc intersepiens quandoque in partibus labrorum, quæ in promptu sunt, inuenitur, quandoque vero in medio cunno, quandoque in medio ore vuluæ. Eiusmodi ergo cūnus est. Quæ vero extrinsecus videtur *περιεργώματα*, hoc est ābitus genitalis muliebris, tanquam labra sinus adstant . hæcque labra crassa sunt carnosaque: & ad partes inferiores in vtrunque femur desinunt, veluti inter se abscissa : ad superiores vero partes in eam , quæ nympha vocatur, pertinent: quæ est horum duorum labrorū initiū. suapte vero natura est caruncula, veluti foetus. Nympha autem appellatur, quia collo vesicæ subsultet. Vrinaculum vero nominatur, quod intus rugosum, asperū, cauumque est , porro vesica virorum diuersa est à fœminarum vesica: siquidem illa maior est, & collum habet flexuosum: hæc vero cum minor est, tum vero etiam rectum eius est collum.

*Lyci. moderatum viri pudendum ad os vuluæ non
peruenire.* Cap. 33.

Ante vuluæ amplitudinem eius collum, & os est situm, eius ori cunnus adiacet, cuius tāta magnitudo est, vt magnitudo priapi, qui maximus non sit, ad semen in os vuluæ eiacularum non sufficiat: sed quadam etiam agglutinatione opus esse videatur.

FINIS LIBRI VIGESIMI QUARTI.

ORIBASII

ORIBASII MEDICI-

NALIVM COLLE-
CTORVM,

LIBER XXV.

Ex Rufi commentariis, de nominibus partium hu-
mani corporis.

Cap. I.

Vemadmodum singule corporis humani particule nominentur perdiscere, maxime est ad medicinalem artem necessarium. maxime autē corporis partes sunt, caput, ceruix, thorax, manus, cruraque. thoracē vero non solum eam partē, quē à clauiculis ad hypochondria pertinet, sed etiā id totū quod à clauiculis ad pudēda pertingit, appellamus. Caput vero dicimus, quod capillis tegitur, & simul etiam cum facie. Capillos habētis pars anterior sinciput, qua coronalis sutura sita est, vbi coronę capiti imponuntur. posterior pars occiput nominatur. Latera sincipitis, tēpora appellātur. quod in medio capite est, vbi capilli maxime inuoluuntur, verticis vocabulo gaudet. sub sincipite frons est, iuxta tēpora pilorū exortus, lanugo, crines vero ij, qui retro ad occiput sunt, nuncupantur: vltima vero frōtis ruga, episceniū; hirsutę frontis partes, supercilia: corū interuallū, mesophryon. postea nasus collocatus est: cuius extrema pars globulus, subiecta vero septū nominatur. à globulo carnosum illud, quod in labia descēdit, colūna. cavitates vero myxoteres, hoc est per quos mucus excernitur. in vtraque nasi parte, vnde odoratus efficitur, pinnae. Spina vero, quę has cavitates continet, cavitās sub columna supra labrum philtrum, quasi amatorium dicitur. totum id quod post nasum labri superioris est, hyporinō, hoc est sub naso vocatur. duo deinde sunt labia, quorū extrema prolabia dicuntur: vbi committuntur, prostomion. sub superciliis oculi positi sunt, quę oculos tegunt, palpebrę, vna superior, inferior altera, nexus vero, qui claudendo sunt, tarsī: ē palpebris exorti pili, cilia, tarsorum fines, an-

L I B E R

guli: quorū alter qui ad nasum est situs, magnus: alter qui tēpori adiacet, minor vocatur. pupilla, aspectus, & glena dicitur id quod in medio oculo est, per quod aspicimus. alij vero aspectū dicunt, quo cernimus, pupillā vero & glenā imaginem in aspectu esse volunt. quæ deinceps sequuntur nigra, cœcia, aut flava à colore nomen trahunt. circulus album contingens, iris dicitur: sub oculis exorientia, hypopia: quibus subiacent eminentiæ quædā, quæ malæ dicuntur, quibus erubescimus. post malas, maxillæ sunt. quarū genæ desinūt in acutā maxillæ inferioris partē. inde vsque ad labiū inferius, quod rotundū eminenſque est, barba. hypion quod sub barba est. carnosam partem mentū voco. alij leucaniā. quidam hoc mentū, leucaniā vero cauum iugulo proximum vocant. Aures vocantur eminentiæ, quæ in vtraque temporum parte ad foramina sunt exortæ. earū foramina, meatus audiēdi, quibus audimus. pendulæ partes & carnosæ, fibræ. cartilagineæ, & supremæ, prinnæ. helices, quæ inde ambitum attingūt: anthelices quæ post helicem, cavitatem in medio extollunt: cauum post anthelicem, concha. eminentiam oppositā conchæ iuxta fines temporis, hircū vocant, quod contra hunc est, crassus anthelicis finis antitragus, id est, contra hircū dicitur. Os vocatur prima labiorum sectio, & amplitudo, quæ vsque ad fauces pertinet. in ore cum alia quedam sunt, tum præcipue dentes: quorum anteriores, quia secāt, *τεμνικοί* nominantur, suntque octo numero. hi deinde quatuor caninis dentibus cinguntur: vltra quos reliqui omnes viginti maxillares sunt, horum intimi atque vltimi sophronisteres, id est moderatores quaterni vocantur, quod eo tempore quo moderati esse incipimus, exoriantur. carunculæ dentes continētes, gingiue, maxillarum colligatio, habena, mensæ molarium sumitates: mortariola, & præsepia, cavitates maxillarum, in quibus dentes sunt infixi. vnde lingua exoritur, radix appellatur. ceruix id quod sequitur. prælingua pars anterior: parafyra, quæ ab vtroque linguae sunt latere. hipoglossis pars inferior, epiglossis vero intimum gutturis operculū ad asperam arteriā, ne deglutiendo quippiam in pulmones delabatur. Cum spiritum ducimus, sublimis epiglossis attollitur, ne aëris transitus impediatur. quod orbiculatū in parte, quæ supra linguam est, cœlum, & palatum dicitur. inde ad partes internas pendens caruncula, columella nominatur.

hanc

hæc alij gurgulionē, alij vuā vocant. ei subiectū est bronchi caput: tum collum. eius pars anterior bronchus, & aspera arteria, eminentia quæ in medio est, larynx. posterior ceruix, & occiput, clauiculis proximū cauum iugulum, & anticardion quasi cordi oppositum vocant. hoc tendines excipiūt, quæ in humeros pertinent, epomidas, humeros vero brachij caput. Scapulæ vero lata ossa sunt dorso incumbentia. eorū intermedia eminentia, spina. acromion vero clauicularū & scapularum est copula. deinceps catachides sequūtur. ala vero est cavitās sub humero, in quā sæpe humerus luxatus cōcidit. brachiū consequitur. angulus articuli, cui reclinati incumbimus, ancon, aut olecranon. deinde cubitus sequitur. is in carpum definit: post quem metacarpium est: tum vlna manus. hypothenar vero, quod sub pollice est: quod excipit vola manus. Ex digitis vnus pollex dicitur, seiunctusque est à cæteris, alter qui primus aliorum quatuor est, index tertius medius, quartus anularis, quintus paruus appellatur. horum vero ossa scuticulæ, aut phalanges vocantur. eorum inflexus condyli dicuntur: quorum primi procondyli, qui deinceps consequuntur, metacondyli nuncupantur. vnguium initia, radices vnguium vocant: fines digitorum, acinos aut vertices. thenar, spatium, quod inter indicem, pollicemque est. totum enim hunc locū Hippocrates nominasse thenar, hoc est volam videtur. & clauiculis quod ante est, pectus, & os pectoris, retro vero dorsum. à ceruice, qua metaphrenum est, lumbi extrema spinæ ora. carnosæ in pectore eminentiæ, mammarum extrema papillæ. latus id totum quod sub ala est: ossa costarum & spatharum. earum primæ se mutuo contingunt, in ossis pectoris extremo: vbi cor est, tum septum transversum, alij præcordium, alij cor vocant. ex quo est os ventriculi. spatia inter costas, intercostalia vocantur. Spuriæ costæ, quæ sese non tangunt. earum extremitates, cartilagines. musculosæ partes sub cartilaginibus sitæ, hypochondria, tum aliud, quæ venter dicitur, quod in medio est, epigastrium, cutis ventri imposita est. media eius cavitās, vmbilicus. cutis vmbilico circumdata, verula, quæ inde nomen inuenit, quod corrugata senectutem significet. sub vmbilico abdomen est, & aqualiculus. huic continua pars ad pudendum vsque, pecten, aut pubes nominatur. Ex genitalibus mēbris virilibus pro-pendens pars, colis, & stema: quæ non pender, hypostema,

aut perinæū. colis extremitas est præputiū: scrotū in quo testiculi sunt. pars superior, caput: inferior, fundū vocatur. pars scroti laxior, laccopedon est. In mulieribus, quod supra est; pecten. prima sectio dicitur scissura: musculosa in medio caruncula, myrton, aut nympha: myrtochila vero, labia utrinque cōstituta. Ossā dorsi vertebræ sunt. tota vertebrarū cōpago, spina: cuius inferior pars lūbus: spinæ terminus, os sacrum: quod alij hypospondylum vocant. huius vltimum os, coccyx, id est, cuculus nominatur. Partes utrinque lūbis adiectæ nates dicuntur: clunes vero carnosæ partes sub lumbis sunt: quæ sedilia quoque nominantur. initia femorum, inguina: internæ partes, femina vocātur. quæ intermedia sunt ad perinæum vsque, interfeminia. musculi genibus inhærentes, epigunides: ossa vero, patella. Hippocrates mylen vocat. genu articulus est, quo femur cruri committitur. inflexio, poples dicitur. magnus musculus anterior cruris, sura: vnde latus nervus exoritur ad calcem protenditur. ossium cruris quod posterius est, tibia: quod anterius, anticnemium. extrema pedum, malleoli. tali vero non rite vocantur. sunt enim illi quidem, sed tamen non apparent. pars postrema pedis, rotundaque, calx. quæ deinde sequitur, cauum: consequens vero pedion vocatur, cuius superior pars tarsus. planta denique totius pedis postura. digiti vero eisdē nominibus, quibus digiti manus, nuncupantur.

Ex Galeni lib. de ossibus.

Cap. 2.

Tota omnium corporis humani ossium inter se coniunctorum compages sceletos nominatur. eorum coniungendorum duplex est ratio: altera per articulum, altera per symphyisin, ac per articulum quidem ossium compactio naturalis est: symphysis vero est ossium vnio naturalis. Vtrique autem definitioni additum est verbum naturalis, quoniam quæ de articulo deciderunt, quæque articulum sunt præteruecta, coherent quidem inter se, sed non natura. in quo genere sunt ea quoque, quæ fracta callum obduxerunt: siquidem vniuntur, sed non tamen natura. Cæterum ceruices sunt tenues ossium processus: & in crassum, rotundūque finem terminantur: idque caput appellatur. at cum processus in acutum finem desinat, non iam amplius ceruix, sed coron

corone, vel coronon nuncupatur. Ex cavitatibus, quæ caput excipiunt, quæ altius descendit, coryla, quæ in superficie est, glena ab aliquibus vocatur. Ossa autem tanquam fundamenta quædam ad vniuersam corporis substantiam sustinendam subiciuntur, & quasi subternuntur. siquidem in eis omnia adnascuntur, & stabiliuntur. ex iis quæ grandia sunt, maximasque cavitates habent, medullæ sunt plena, parua autem, plenæque tota sunt, alia, cavitatem nullam habent, quæ sensu dignoscatur. Grandibus magna ex parte in extremo, aliorum ossium appendices adnascuntur: vt brachio superius, cubito inferius: radio vero, ac femori, & cruri, ac suræ, ab vtraque parte. maxillæ vero inferiori medulla inest: sed appendix non adnascitur. verum eius finium alter, qui inferior est, per symphyfin, hoc est coalitum vnitur: superior in duos processus, in coronem, ac ceruicem tantum definit. Differt autem ἀπὸ φωνῆς, hoc est processus, τῆς ἐπιφύσεως, id est ab appendice, quia epiphysis est vnio ossis cum alio: apophysis vero est totius ossis pars.

De ossibus capitis.

Cap. 3.

Os capitis caluaria nominatur. naturalis vero figura capitis, est oblongæ sphaeræ potissimum similis: alia vero acuminata est, naturale autem caput anteriorem ac posteriorem partem prominentiorem habet: tresque habet futuras in se, duas transuersas, quarum altera in occipite est, altera in syncipite, tertia porro à medio posterioris per capitis longitudinem vsque ad mediam anteriorem extenditur. anteriorem vero coronalem nominant: quod coronæ in ea præcipue capitis parte collocentur: posteriorem labdoidem, propter similitudinem, quam habet ad A litteram, vocauerunt. harum trium futurarum figura literæ H est maxime similis. Caluarię igitur, quæ figuram naturalem habet, futuræ sunt huiusmodi, at acuminatæ, sic constitutę sunt. vbi posterior eminentia perit, ibi etiam sutura labdoides aboletur. vbi non est anterior, tum ne coronalis quidem: sitque vtraque remanentium futurarum figura T literæ persimilis. harum autem eminentia, quæ vtrinque est, deperdita, duæ futuræ quæ seruantur, ad rectos angulos decussantur ad X literæ figuram. altera namque transuersa per medium caput potissimum extenditur: altera vero à parte posteriore per longitudi-

nem in anteriorem fertur : quemadmodum in aliis omnibus caluariis conspicitur: siquidē ea semper conseruatur : at reliquę cum totius capitis figura variantes intercidūt. Duę præterea ab hac pari interuallo distantes lineę per capitis longitudinem à posteriore in anteriorem partem tendunt. sunt hæ duobus ossibus inter se cohærentibus, non per futuram, sicut quę ante diximus, sed cum os sincipitis paulatim attenuatum in squamā descēdens in id os, quod infra ab auribus ascendit, subintrat. quam ob rem quidā non absolute futuras has, sed futuras lepidoides à squamę similitudine, aut agglutinationes squamis similes vocauerūt. à nobis vero clarioris doctrinę causa futurę squamis similes ad aures nominentur, vt quinque sūt proprię capitis futurę, labiodoides, coronalis, quę recta per longitudinem fertur : duę æque distantes, quę in ossibus squamę similibus sunt. Duę quoque alię cōmunes sunt superiori maxillę, & ossi, quod ambarū medium est: quod os aliqui inter ossa capitis numerant, alij vero superiori maxillę attribuunt. situm enim est medium inter caput, & maxillā superiorem tanquam cuneus quidam. huius igitur futurę quicquid sursum ad coronalis finem fertur, id est commune cum capite : quicquid vero ex utroque latere ad palatum descendit, id superiorem maxillā differtinat ab osse, quod à cunei similitudine, qui σφην dicitur, sphenoides appellatur. atque ita à nobis, vt clarior doctrina sit, nominetur. Id os processus quosdam habet, qui ab alarum similitudine pterigodes vocantur, vna cum iis cavitatibus, quę eis ab utroque latere adiacent. Alia autem futura capitis, quę ipsum à superiore maxilla discernit, ex cuius temporum initium ducit. atque inde ad oculorum sedes progreditur: & per ipsos medios tendens iuxta medium superciliorum sibi ipsū coniūgitur. Quę cum ita habeant, totius capitis ossa, sphenoide excepto, sex sunt: duo sincipitis, quibus cōmunis est ea futura, quę recta per longitudinem porrigitur: duo infra ad utranque aurem: quintum post hæc, os occipitis: sextū frontis est. porro sincipitis ossa quatuor habent latera : quę ad utranque aurem, tria latera: quintum os capitis, quod occiput est, maximum omnium, quę sunt in capite, foramen iuxta primam vertebam habet. Ceterū ex his sex, quę commemorauimus, ossa sincipitis sunt rarissima: densissimum vero firmissimūque occiput. inter hæc

mediū locum tenet os frontis, duo reliqua inferiora sunt varia. eorum enim pars quædam lapidosa, vt etiam re vera est, nominatur: idque protensis labdoidos futuræ finibus terminatur. in hoc est processus styloides à columnæ similitudine appellatus, quem nos ab acus, aut styli scriptorij forma belenoidem, aut graphoidem vocamus. & in eodē meatus auditus cōtinetur. altera deinceps eius pars iuxta eos exortus est, quorū alter mamillaris vocatur, alter ossis iugalis est. tertia præterea pars est, quæ à temporibus occupatur.

De osse iugali.

Cap. 4.

Musculo temporis prepositum est os, quod obliquam futuram habet in medio ita, vt omnis eius pars posterior cum osse capitis, quod ad aurem est, anterior cum extrema supercilij parte ad paruum oculi angulum cōtinuetur. id vero os totum iugale nuncupatur.

De ossibus maxillæ superioris.

Cap. 5.

Maxillæ superioris in vtraque parte & dextra, & sinistra tria sunt ossa, quibus capiti adiungitur. eorum maximum est, quod ad iugale est situm. nam & aliquid temporis, & supercilij, & sedis oculorum, & totum paruum angulum in se complectitur, & ad eam vsque partem, cui malo nomen est, procedit. deinceps situ, ac magnitudine os in ipso oculo habetur, quo nerui ad superiorem maxillam tendentes continentur. omniū minimū ad magnū angulū oculi est locatum. His omnibus tribus in vtraque parte os notabilis magnitudinis subiacet. hæc enim pars malum dicitur: & dentium, præterquam incidentium, alueoli. His item ossibus, quæ maxima sunt, vt diximus, duo alia parua adiacent: qua narium foramina ad palatum tendunt. quinetiam nasi ossa duo sunt. horum ora inferior exortum habet corporum cartilagineorum, atque tenuium, quæ alæ vocantur. vnum os restat in fine maxillæ, in quo radices dentium incidentium, & alueoli continentur. id quod plerunque simplex videtur, quod ossa, ex quibus constat, exquisitissime committantur: quandoque tamen in sceleto mirum in modum exsiccatis futura manifesto cōspicitur: quæ illi directæ est, quæ per totum palatum fertur.

De dentibus.

Cap. 6.

Dentes sexdecim vtraque maxilla continet: ex his quaterni primi, qui vnicam radicem habet, incisores nominantur. hi deinde caninis dentibus ex vtraque parte cinguntur. quorum vnica etiam est radix. vltra quos vtrinque maxillares quini sunt: qui in superiore maxilla ternis, in inferiore binis radicibus nituntur. præter eos, qui in superiore quaternis radicibus fulti sunt, & in inferiore tribus hærent: ac præsertim duo omnium primi interiores. tertius autem per raro ita inuenitur. quibusdam vero non quini maxillares, sed quaterni, aut feni oriuntur. hos vero non solum maxillares, sed etiam molares vocant. omnes autem in fuorum ossium cauis infiguntur. nam ossa eos continentia phatnia dicuntur, caua autem, quæ subeunt, bothria nominantur. Ex ossibus porro dentes tantummodo mollium cerebri neruorum sunt participes: quam ob rem ipsi soli perspicue sentiunt.

De maxilla inferioris ossibus.

Cap. 7.

Neque etiam inferioris maxillæ os simplex est, vt alicui fortasse videbitur. siquidem etiam costum dissoluitur in summa meti extremitate: vt ipsum coaluisse plane appareat. eius pars quæ quasi ad caput protenditur, in duo extrema definit: quorum altero, quod acutum est, tendinem ex musculo temporis descendente recipit: altero vero articulatur capitis ossi sub eo exortu, quem mamillarem vocant: atque ibi in paruulum sinum rotundo quasi tuberculo sese inserit.

De osse labdoide.

Cap. 8.

Os labdoides hac forma est præditum, vt media eius pars, quæ ad occiput est, collum & totum corpus in duas partes fecet. ipsum vero os breui longitudine videbis. latitudinem vero, altitudinemque ita habet exiguam, vt à partibus finis inferioris duo latera ad sublimes angulos cartilaginis, quæ scuti formam præfert, obliqua, vt nuper dicebam, procedat. superior vero labdoidis ossis terminus duo alia habet latera processus mutuos facientia, infernis partibus tenuia, angusta, orbiculata, crassa instar acus, aut styli scriptorij extremitatis. substantia vero horum laterum obliquorum, quæ ipsa quo-

quoque leuiter deorsum versum vergunt, est exquisita membrana, & quoddam teres, vt nerui sunt. ligamētum, quod ab extremo vtriusque exoritur. finisque ad processus capitis styli scriptorij similes, qui simillimi sunt sublimibus labdoideos lateribus, extenditur: siquidem eorum substantia ex cartilaginibus cōstat: eadēque figura in omnibus cernitur. Sed exortus styli scriptorij similis, minor est, quam laterum labdoidis ossis longitudo.

De spina.

Cap. 9.

Totius spinę vertebrę sunt quatuor & viginti. si vero plures aut pauciores fuerint, id præter naturam erit, vt etiā sunt acuminata capita. eorum compago omnis in collum, dorsum, lumbos, & os sacrum diuiditur. collum capiti annexitur, collo deinceps dorsum, quod tanta longitudine est, quanta est etiam thorax. quod reliquum subest, lumborum nomine continetur. quorum pars vltima sacro, aut vt quibusdam placet, lato osse finitur. Vertebrę aut ad collum, aut ceruicem (ita enim etiam appellatur) septem sunt numero: ad dorsum duodecim: ad lumbos quinque. Ex colli vertebri primę duę inter se vndique articulantur: reliquarum vero quinque pars anterior vinculo constricta firmo coalescit. neque enim (vt quidam arbitrantur) per cartilagine[m] coalescunt, sed ea tunica, quę geminas spinalis medullę membranas extrinsecus complectitur, sese in mediam ipsarum sedem insinuans, commune vtriusque vinculū efficitur, eodēque modo vertebrę omnes se habent, præter duas primas, vt diximus. Cūque capitis duplex sit motus, alter qui annuendo, abnuendōque fit, alter, quo in latera caput mouetur: primum secundę vertebrę processus qui pyrenoides, id est turbinatus dicitur, potissimum efficit: alterum vero primę vertebrę ad capitis coronem articulatio: oblique scilicet partes & ipsius primę vertebrę, & item capitis. Processus autem pyrenoides accliu[s] est: & ab anterioribus secundę vertebrę partibus initium ducēs, valido quodam, rotundōque ligamento capiti alligatur: eiūque prima vertebra locum, in quo apte, & tuto innitatur, præbet: & ex eadem prima vertebra transuersum quoddam ligamentum oritur, quod ei intus obducitur. hęc nonnulli à dētis similitudine odondoidē processum vocāt. Hippocrates vero to-

tam vertebram aliquando dentem nominat. sunt etiam in parte primæ vertebræ inferiore duæ cavitates, quas ab oculi sinus similitudine glenoidas vocant, similes superioribus. suntque non ab re maiores superne, ut capiti articulata: inferne autem minores: quibus secunda vertebra obducta est. prima vertebra est latissima: secunda angustior, validiorque est, atque ita deinceps cæteræ omnes. quanto enim spinalis medulla, dum in nervis gignendis consumitur, fit tenuior, tanto vertebrarum inferiorum foramina minuuntur: quorû singula medullæ, quam ambiunt, crassitudini respondent: id quod in omnibus vertebriis est commune: quemadmodum transverso quoque processuum, eorûque qui deorsum sursumque versum spectant, quibus inter se articulantur, cõmunis est ratio.

De osse sacro.

Cap. 10.

Hoc etiam os, quæ cum vertebra, quæ supra est posita, articulat, vertebriis proportionem respondet. nã declives eius vertebræ processus ab osse sacro excipiuntur, sicut ipsa recipit eos, qui supra se sunt siti. quin etiam eius spina est similis ei, quam reliquæ itidem vertebræ habent. ipsius autem processus, qui ad latera pertinent, grandes, latique sunt: quibus in parte exteriori sinus est quidam glenoides, in eumque ossa ilium ingrediuntur. id os ex tribus particulis, tanquam ex propriis quibusdam vertebriis constat. quibus in extremis accedit quantum aliud os, quod coccyx dicitur. Hæc si coquendo dissolvantur, eorum compages vertebrarum constructioni similis videbitur.

De coccyge, id est cuculo osse.

Cap. 11.

Ad imum sacri ossis alterum os est, quod coccyx nominatur: quod ex tribus propriis particulis est cõstatum. sunt tamen magis cartilaginose, ac præsertim in extremo, quam os sacrum sit.

De ossibus thoracis.

Cap. 12.

Os pectoris, costæ, & vertebræ spinæ dorsi ossa thoracis sunt. costæ ab utroque latere duodecim sunt. sicut etiam vertebræ: singulæ enim singulis articulantur. ossa vero pectoris per synarthrosim inter se copulantur. eaque septem sunt numero:

numero: quot etiam costæ, quæ cum eo articulantur. imo pectoris ossi triangula cartilago adnascitur. tota vero ossis pectoris figura ensi est similis, quam ob rem Xiphoides à nonnullis appellatur. quidam vero non totum sed eam tantum cartilaginem, quæ in imo eius est, ita nominant. costarum non vna, simplèxque figura est. nam vbi vertebris articulate sunt, in anteriora & inferiora pariter feruntur, atque ita multum progressæ, ad os pectoris protinus versæ recurrunt. quam ob rem quicquid cum pectoris osse committitur, non os est, sed cartilago. quinque autem reliquæ costæ nothæ appellantur: eæ cum septo transuerso atque inter se connatæ in exquisitam cartilaginem desinunt: postrema ab aliis tantum in imo distinguitur: & re vera est spuria. longitudo vero neque his, neque aliis costis est eadem: sed supernæ, atque infernæ breuiores sunt, mediæ longiores.

De ossibus scapularum.

Cap. 13.

Scapulæ post thoracem sunt sitæ. eæ cum osse occipitis, & spinæ apice, & thoracis costis, & eo osse, quod ante laryngem est, per musculos copulatur. os vero scapulæ à spina initium ducens, humile est, paulatimque augefcit, donec ad acromij locum peruenerit: ibique cum iugulo connectitur. hanc compagem nonnulli anatomici acromion vocant. alij præter hæc ambo, quæ coniunguntur, aiunt aliud tertium os esse, quod in hominibus tantum inueniatur: quod cataclida, & acromion appellant. ea vero parte, scapularum ossi processus quidam subest: quem scapulæ cervicem vocant. isque in extremo in acetabulum desinens, cum humeri capite articulatur. Est etiam huic ossi alter exiguus, acutusque in parte interiore processus, qui quoniam anchoræ similitudinem refert, ideo à nonnullis ancyroides, nuncupatur. ab aliis vero coracoides, quia extrema eius pars, vt corniculæ rostrum exterius vergitur.

De iugulis.

Cap. 14.

Iugula ab vtrâque parte supernæ pectoralis ossis extremi-
tati articulantur: eaque fistulosa sunt, & figura, & crassitudine inæquali.

Manus in tres maximas partes diuiditur, in brachium, cubitum, & eam, quæ extrema manus appellatur. ergo brachij os, excepto femore, est omnium maximum. estque vtrinque supra, infraque articulatam. nam ad humerum habet caput grandiusculum parue ceruici adnatum. in eo iuxta partem anteriorem sinus quidam est, cuidam quasi latæ scissuræ similis: qui totum caput in duo quasi tubercula bipartito diuidit. pars inferior in tubercula inæqualia definit: quorum ei, quod extrinsecus est, radij capitulum articulat. cum eo vero quod interna in parte est, nullum os penitus committitur. rotundum autem brachium est, non rectum tamen, & vndique simile: sed in anteriore, exterioræque parte gibbū, posteriore vero, & interna, sinum.

Id totum, quod inter brachium & carpum situm est, cuiusque etiam partis os maius, cubitus appellatur, isque alteri subest os, i, quod radium nominant. huius autem extrema pars superior leniter caua exterius brachij tuberculum completitur. huius autem articulationis id munus est, vt totam manum modo in pronum, modo in supinum adducat. Cubitus duarum coronarum processus habet: quorum anterior est minor: alter maior: & ab iis cubiti sinus signæ literæ similis circumdatur. in hunc sinum orbita brachij, quæ trochleæ similis inter eius tubercula est posita, inseritur. huius articulationis officium est, vt totam manum extendat, & incuruet. Cubitus vero infra, supraque validis copulis radio alligatur. media inter se omnino dehiscunt. vterque ipsorum habet appendicem iuxta brachialis partes, in parte exteriori gibbā, interiore vero cauā. cubitus minimo digito, radius pollicis responderet, brachiale nanque in eiusmodi sinum sese insinuat, & articulat. Inest etiam cubito ex abundantia quadam processus, qui à columnæ similitudine styloides nominatur: qui brachiali itidem articulat. huius munus est, brachiale in latera perducere, alterius in rectum: cuius opera summam manum extendimus, atque inflectimus.

Brachiale ex octo ossibus duplici ordine distinctis constat.

ea vero dura, paruaque sunt, nec medullosa, multiplicisque figure. pars brachialis superior ex tribus ossibus est constructa: quæ in rotundam quasi formam redacta, cum cubito, radioque articulatur: pars vero inferior quatuor suis ossibus metacarpio articulatur. quintum denique iis brachialis partibus insidet, quæ ad processum styloidei cubiti potissimum sunt sitæ.

De metacarpio, & digitis.

Cap. 18.

Inter digitos & brachiale ossa interiecta metacarpij vocabulo gaudent. metacarpion vero primæ digitorum phalangi (sic enim ossa digitorum nominantur, alique scuticulas vocant) adnectitur, & coalescit. pollicis solum primum internodium à lateribus brachiali est articulatum. quare singuli digiti ex tribus ossibus sunt conflati, priore semper internodio in sinum subsequenti subeunte. Estque consentaneum, ut pollicem quoque ex tribus constructum esse ossibus asseramus: primumque eius internodium cum metacarpio non esse numerandum, cum ab utraque parte articuletur: quod primis digitorum ossibus accidit, ossibus vero metacarpij non item. quinque autem digitorum ossa sunt quindecim. at qui tertium pollicis os metacarpio adscribant, digitorum ossa quatuordecim esse volunt, metacarpium vero ex quinque constare.

De ossibus nomine vacantibus.

Cap. 19.

Rectis ab utroque latere, magnisque lati ossis processibus duo quædam ossa adiacent, quibus integris nullum est nomen impositum. superiores eorum amplæ partes, ilium ossa: exteriores vero post femoris ingressum, inferioresque coxendicum: quæ inde in anteriora protenduntur, tenuesque sunt, ac perforatæ, quæque inter se in extremo coalescunt, ossa pubis nuncupantur. Utrique autem coxendici prægrande acetabulum inest, quod cum femoris capite nexu validissimo coalescit.

De Femore.

Cap. 20.

Femoris os maximum est eorum omnium, quæ in animalibus sunt. id vero supra coxendici, infra tibiæ articulatur. Totius autem femoris forma in parte anteriore, exteriorisque gibba, posteriore vero, & interiore lima est. Duos processus

habet, quos trochanteras vocant: minorem sub ceruice, multo maiorem vero exteriorem, quem *χάρτιν*, hoc est natem appellant.

De tibia.

Cap. 21.

Tibia vocatur tota pars cruris, quæ inter genu, & talum intercedit: eodémque nomine os grandius eiusdem, appellatur. tibia autem exteriore in parte fira est, eisque tantummodo femur articuletur. os quod extrinsecus est, sura nominatur: quæ crassitudine tibie mirum in modum cedit, nec ita protenditur, ut genu attingat: sed infra, supràque tibie per synarthrosin annectitur. media vero inter se penitus dehiscent. quicquid autem tibie in parte anteriore tenue, & carnis est experte, ocrea dicitur: imà ab utraque parte tibie & suræ, partes malleoli dicuntur, qui gibbi rursus, & omnino carnis expertes, extra alia prominent. hos plerique talos vocant: sed errant vehementer. nam talus sub his utrinque continetur, & vndeque contegitur, ut ne cum tangere quidem possis. porro malleoli sunt extremæ partes tibie, suræque processum: gibbæ quidem in parte exteriore, ut etiam patet, interiore caux.

De Patella.

Cap. 22.

Ad tibie femorisque articulationem os cartilaginofum, rotundumque extrinsecus est, quod gibba & veluti tubercula subiectorum ossium accommodatis sinibus comprehendit: paulumque intumescens eam amplitudinem quæ inter femur tibiæque est, complectitur. hoc os à nonnullis patella, à nonnullis vero mola nominatur.

De ossibus pedis.

Cap. 23.

Ab iis processibus, de quibus nuper dixi, qui in ima tibia, suræque sunt, talus comprehenditur. eius pars, quam *τίτραπον*, hoc est quattrionem vocant, sursum vergit. huic subest os pedis maximum, quod calcem vocant. idque & rotundas partes à talo recipit, & geminas eminentias, quas habet, in sinu eius commode inserit. Ex partibus eius anterioribus, quæ è regione magni digiti fira est, ipsius tali capiti subiacet: nec cum altero osse copulatur: eius vero extremitas, quæ minimo digito respondet, cum eo osse, quod à tessere similitudi-

ne cyboides vocatur, per synarthrosin connectitur. hoc autem positum est à parte exteriori iuxta scaphoides: sed hoc qua cū talo articulatur, cauū est: cyboides vero gibbū. Deinceps sequuntur tria ossa parua, quæ inferiori scaphoidis parti per synarthrosin iunguntur: cum quibus etiam exteriori ex parte cyboides pariter exporrigitur, post autem hæc quatuor ossa, tarsus pedis finitur, atque inde incipit planta, quæ ex quinis ossibus constituitur. quæ deinceps digiti pedis excipiunt: qui singuli ex tribus internodiis, non secus quam digiti manus, constant: pollice tamen excepto, qui solus inter eos ex duobus est ossibus confectus. Atque hæc quidem satis esse puto, quæ de ossibus sciantur. nam si quod osiculum alibi comperiat, ut in corde, aut aliud huius generis, minime necesse est, ut hoc loco à nobis exponatur.

De musculis labiorum.

Cap. 24.

Musculi labrorum, qui ipsi etiam cuti exquisitè permiscentur, quatuor numero sunt, superne quidem utrinque à malis obliqui duo deferuntur: inferne autem à summa maxilla quæ est id, quod mentum vocat, totidem sunt, ibique in utraque parte singuli collocati, alter à dextris, à sinistris alter, si enim ambo superiores tendantur, labrum superius sursum trahitur: si alter duntaxat, versum illum attrahitur. eadem inferiorum est ratio, nam si ambo tendantur, labrum inferius infra trahitur: si alter tantum, ad illum attrahitur. Iam vero si villi exteriores extendantur, fit, ut labra inuertantur: ab interioribus vero conuertantur, & in rugam contrahantur. ex quo conficitur, ut ab his quatuor musculis octo motus, quatuor obliqui, & recti totidem edantur.

De musculis sub colli cute latentibus, ac buccas mouentibus.

Cap. 25.

Ut autem non solum labia plurimum diducerentur, sed etiam motus buccarum perficerentur, latum, tenuemque musciculum natura foris produxit, & vnum in utraque parte collocauit: qui cum in buccas, labraque desinant, ab omnibus anatomice disciplinæ peritis sunt ignorati. initium enim sumunt à spina quæ ad collum est sita: totique cuti, quæ circa collum est, in orbem subtenditur. ij musculi vna cum labris quiescente maxilla inferiore buccas mouent. Licet etiam ei

qui velit dentes inter se committendo ambas buccas in contrarias partes, ad latera colli distorquere. in quo eueniet, vt ipsa etiam cutis tendatur. & potissimum ad humeri caput, & extremū inibi clauiculæ, denique ad omnia colli latera. Præterea qui conuellendi sunt, in eis hi muscoli primi omnium intenduntur, & conuulsiones quæ caninæ dicuntur, sunt horum præcipue musculorū affectiones, hæc autem pars clarioris doctrinæ causa, musculosa dilatatio à nobis appelletur.

De nasi musculis.

Cap. 26.

Musculos, qui nariū pinnas mouent, tales natura esse pronunciare perspicue oportet, qualis est & latus musculus, quæ nos inuenimus. nam & hic villi subter cutem coherescunt, à quibus mouetur. sunt autem admodum perexigui: & à malis ipsi quoque sumunt initium, & vnus vtrinque in suam quisque nasi pinnam inseritur, ipsamque aperit. ac nasus quidem à nullo musculo contrahitur: veruntamen cum prædicti muscoli cessant ab actione, tunc medium statum nasus acquirit. extra prædictam vero apertionē à nullo musculo nasus adducitur: sed in vehementioribus inspirationibus pinnae spiritus impetum sequuntur. Cæterum nasus deorsum trahitur labra ex appensione consequens.

De musculosa frontis natura, quæ sub cute est.

Cap. 27.

Quinetiam frontis cuti musculosa quædā natura, tenuisque subtenditur, quæ cum ea coalescit. quocirca tota frontis cutis, maxilla etiam quiescente, mouetur.

De musculis oculorum.

Cap. 28.

Musculus, qui ad basim est, siue quis vnus, siue duplicem, siue etiam duos, aut tres, qui coalescant, esse dicat, ad firmandum oculum valet: vbi præsertim exiguum aliquod corpus directo cernere diligenter oporteat. Præterea vero constringit, munitque nerui mollis immissionem. quod si vnquam allicuius oculum prominētiorem vidisti, si quidem cernit adhuc, & affectus ipse absque plaga occidit, scito hunc mollem neruum propter musculi resolutionem extensum esse: sin vero amplius non videt, iam ipse itidem neruus affectus est.

est. si vero propter vehementem percussionem prominere oculum contigerit, siquidem adhuc aspicit, musculus ipse solus: si non, neruus quoque est ruptus. Ceteri omnes, qui oculum mouent, sex numero sunt: quorum quatuor rectis motibus præfunt: duo reliqui totum orbem circumuertunt. sed hi à maioris anguli partibus prodeuntes ad minorem perueniunt: ex cæteris quatuor vnus sursum attollit, alter deorsum trahit, tertium naso admouet, quartus foras versus oculum extrahit.

De musculis palpebræ mouentibus.

Cap. 29.

Sub cute palpebræ contegente membranæ tenues sunt, quæ musculos etiam palpebræ mouentes, qui parui plane sunt, tegunt. extenduntur autem ipsæ ab aponeurosis, quæ in tarsum inferuntur. porro alter musculorum in maiore angulo oculi, apud nasum ad latera constitutus, ad tarsi partem dimidiam, quæ illic est, peruenit. alter vero obliquus & ipse, sed ad minorem angulum extensus, ad reliquam tarsi partem dimidiam sibi propinquam prorumpit. Cum igitur musculus qui prius est dictus, agit, partem palpebræ sibi cõtinuam quæ est ad nasum, deorsum trahit: cū vero alter, reliquā sursum trahit, si vero ambo vno tempore iuxta palpebram tendant, sursum quidem ea ipsius pars, quæ ad minorem angulum est, trahetur: quæ vero ad maiorem, deorsum, adeo ut oculus nō magis clausus sit, quam apertus. eaque palpebra est quam καμπύλον, hoc est reflexā Hipocrates appellauit. quam in morbis magni mali signum statuit. quinetiā hanc palpebræ euerisionem alibi ἄλσιν vocat: sitque huiusmodi affectio cum vterq; musculus conuellitur, & sibi continuā tarsi partē ad se trahit. si vero alter musculus agat, & ad se palpebrā trahat, alter vero prorsus quiescat, aperiri tunc, & claudi totam palpebram contingit. semper enim pars altera tarsi, quæ mouetur, trahit secum & reliquā. ita ergo in superiore palpebra res habet, inferior autē non est motus particeps: sed est oculo semper adstricta, atque appressa, & ad vnguem circumplectens, & excrementa omnia facile potest exprimere. Præstantissimi autem anatomicorum naturæ artificio in palpebris inuenisse, & recte exposuisse mihi videtur, ut nunc diximus: quibus ego omnino assentiret, si mihi persuadere possem, me perspicue cum musculo, qui est ad maiorem angulum,

confpexiffe. nunc autem neque illum aperte vnquam vidi, & in egilopum chirurgica curatione non modo plerunque abfcinditur, fed totus etiam ille locus fic adurit, vt squamæ à subiectis offibus abfcendant: cum interim motui palpebræ nullum impedimentum afferatur. ex quo fit, vt animaduersione indigere, mihi videatur.

De musculis maxillam inferiorem mouentibus.

Cap.

30.

Quatuor coniugationes musculorum inferiorem maxillam mouent, qui fursum eam tendunt, temporales vocantur, & qui intra os fiti sunt. qui vero ad latera adducunt, in buccis sunt, quos masticatores vocant, nomine eis ab vfu, quem præstant, imposito. reliqui duo deorsum trahunt. sed hi cum angusti sunt, tum etiam oblongi: & post, infrâque aures incipiunt, & per collum prorsum tendunt: deinde in idem mutuo, quæ maxillæ inferuntur, coeunt ipfam aperiunt, cum tenduntur. hi soli inter omnes musculos carnosas habet ambas partes extremas, mediam vero, tendinem exquisitum, ex tribus reliquis coniugationibus, quæ & valide, & magnæ sunt temporales singuli in extremas maxillæ cornices & in ipsam maxillam pertingunt, ad cornicis vero exortum validis aponeurosis, quibus tum fursum maxillam trahunt, tum os ipsum claudunt, inferuntur. quocirca hos musculos quidam masseteres vocant. Maxime autem hi muscoli, qui oculorum sunt vbi patiuntur, & conuulsiones, & febres, & caros, & deliria inuehere consueuerunt: propterea quod proxime principio neruorum oriuntur. Musculi vero, qui ore continentur, latis, concauisque maxillæ inferioris partibus incumbunt, ad palatum vero ascendunt inserti cauis offibus, quæ inibi sunt, quæ ab exortibus, qui ab alarum similitudine pterigoides vocantur, ambiuntur. ibidem etiam validus quidam tendo est situs. Tota porro horum musculorum pars, quæ vergit ad latera, cum temporibus coalescit: & eandem, quam illi actionem obeant: inferiorem scilicet maxillam in parte inferiore fursum trahentes. reliqui duo muscoli extrinsecus longitudini maxillæ inferioris insident: præteruesti autem, atque inserti ad mandibulæ in masticationibus circumactionem à natura comparati, carnosam quoque buccarum partem

tem constituunt. Conuenienter igitur hos musculos masti-
catores nominant: tametsi hæc etiam musculis temporali-
bus non minus conueniat appellatio. illi enim eam vnâ ac-
tionem in masticationibus tantum obeunt, vt dentes inter
se vehementer committant, ex quo consequitur, vt siquid in-
ter eos fuerit, id comminatur. cibum præterea læuigari ac
conteri à molaribus, quasi molis, est masticatorum musculo-
rum actio. hi enim ipsi & cibos mutant, & qui à dentibus
exciderunt, rursus eisdem commissis adducunt densi, ac con-
tracti, cum interim temporales musculi nihil ad masticatio-
nem conferunt, lingua vero non mediocriter ad hanc actio-
nem confert: vt quæ instar manus cuiusdam cibos in ore sem-
per transfert, ac voluit, quo pars omnis ipsorum æque con-
teratur. Extrinsecus vero vnus vtrunque masticator hic mus-
culus, vt alia quædam manus linguae adiutor est compara-
tus. maximo autem ad eam rem ei adiumento sunt fines buc-
carum inferiores, qui cutacei sunt, & ad labia spectant: ad quos
tenues, ac lati musculi perueniunt.

De musculis quia à capite in scapulas inferuntur.

Cap.

31.

Ablata prima omnium musculosa latitudine duo musculi
ex osse capitis, quod in occipite est, vtrunque vnus, à dextris
alter, alter à sinistris animalis partibus, sese contingentes ori-
ri conspiciuntur. gracilis autem eorum exortus est, latiusque
per lineam transuersam ad aures procedens, ad vtranque ta-
men non peruenit: est multo breuior. hinc prorumpentes
duo musculi, semper magis amplificantur: & tandem spinis
scapularum vsque ad vtrunque humeri caput inferuntur, &
aliquid etiam clauicularum comprehendunt. Hos autem
musculos, ante dissectionem in gymnasticis euidenter cerne-
re possumus, fiunt enim plenissimi, & totam ceruicem com-
prehendunt. Eorum munus est, vt scapulas ad caput trahant.
Post dissectionem horum musculorum exortum altera quædam
musculorum exilium, & longorum subiacer conjugatio,
quæ tenuis quidem & lata in exortu est: sed tamen dum pro-
greditur, semper magis fit teres. longitudo est prædictis æ-
qualis. hi namque ex loco occipitis ossis capitis incipientes
in angulum inferiorem basis, quæ ad scapulas est, inferuntur.

eorum non est æqualis latitudo . sed in aliquo multum minuitur. porro masculus vterque ad finem tenuem tendinem producit, ad principium basis scapularum, exquisitè teretem instar nerui: qui tendo ab interioribus partibus prope basim prouectus, & vsque ad eius dimidium progressus ita demum in ipsius basis os inseritur. Huius utilitas est, basim scapularum è directo capitis extollere. at priores muscoli non solū basim, sed totas etiam scapulas sursum tollunt.

De musculis scapulas mouentibus.

Cap.

32.

Musculi vtrunque scapulam mouentes septē numero sunt: duo ab occipite deorsum ferūtur, de quibus supra est dictū. tertius ex obliqua eminentia primę vertebrę exoritur: quartus ab ossē laryngē continente: alij duō exortū habent à spina dorsi: septimus à lumbo in articulationem inferiorē ascendit maximus musculus, cuius omnem naturam in ea libri parte exponam, in qua de musculis articulum humeri mouentibus agetur. Exoritur enim à prima vertebra, & in extremitatem spinę scapularum, qua elatior est, apud humeri caput in tertiam fere ipsius vniuersę partem inseritur. Hic musculus carnosus est, minimèque latus: & scapulam in latera ad partes colli adducit, qui vero ex ossē laryngem continente exortum habet, is in eam præcipue altioris costę scapularum partem inseritur, vbi est processus illius initium, qui ab anchorę similitudine ancyroides nominatur. angustus, longusque hic musculus est, & scapulam ad anteriorem colli partem versus proprium principium adducit, quod est commune musculorum omnium, qui vero à costis, & à lumbo in humeri articulationem ascendit, ac toti basi, simisq; scapulę partibus ad humiliorem costam adhæret, ex inferiore atque anteriore parte totam scapulam his apprehensionibus deorsum, atque antorsum in seipsum trahit. Ex reliquis vero duobus musculis, alter in superficie ex omnibus thoracis vertebriis exoriens in partem ipsius spinę inferiorem inseritur. alter qui huic subiacet, tū ex septem vertebriis thoracis, tum vero etiam ex quinque ceruicis exoritur: inseritur vero in totam cartilaginosa basis partem. vterque autem ipsorum scapulam retro abducit. sed is, de quo primo loco dixi,

trahit

VIGESIMVS QVINTVS. 320
trahit etiam deorsum, secundus veluti ad cervicem sursum
trahit. si ambo simul tendantur, retro versus spinam totam
scapulam ad septē priores thoracis vertebrae, quibus etiam
ipsi sunt exporrecti, abducunt.

De musculis caput moventibus.

Cap.

33.

Capitis proprii motus, citra colli motum, brevissimi, dupli-
cesque insunt: quemadmodum duplices quoque articulatio-
nes habet: alteram, qua ad latera circumvertitur: alteram, qua
in anteriora anuit, in posteriora renuit. Capitis vero motus,
qui una cum ceruice eduntur, multo plures sunt, de quibus
paulo post agetur copiosius. in praesentia vero de propriis
eius musculis loquar. praedictę igitur coniugationi graciliū
musculorum, quos ex occipitis osse exorientes scapulam di-
ximus sursum tollere, succedit altera, quę trāuersum, carno-
sumque, & latum exortum habet vsque in aures pertinentē:
cui etiam altera coalescit, quę principium à parte, quę sub
auribus est, ducit. hæ per totum collum ad anteriorem par-
tem obliquę feruntur: atque in primo quidē exortu medio-
criter coalescūt, at in loco deinceps subsequētī magis dehi-
scunt. quam ob rem nonnullis fortasse duo musculi in vtro-
que cervicis latere, nō vnus, esse videbuntur. amborum vero
& vsus, & motus, & villorum positura est similis. nā & eorū
obliquus est motus, & vsus, vt animalis caput antorsum cir-
cumagant. huius igitur coniugationis muscoli admodū ma-
gni sunt adeo, vt etiam ante dissectionem in hominibus, ac
praesertim in gymnasticis perspicue internoscantur. Qui ve-
ro retro ex occipite exoriuntur, sunt his multo minores, &
numero quāplures, ac dicet quispiam, eorū esse genera duo:
quorū alterū collo & capiti cōmune sit, alterū vero solius ca-
pitis propriū. Quod vero colli, capitisq; cōmune est, in octo
musculos diuiditur: in vtroq; spinę latere quatuor: quorum
prima cōiugatio latos in occipite exortus habēs descēdēdo
āgustatur, vt fiat vtriusque musculi figura triāgulo, cuius re-
cti sint āguli, similis, hi sane musculi, ex vtraque parte vnus,
tāquā plicę quædā aliis superiacēt, quibus sublatis tres ali-
quādo musculorū cōiugationes euidenter apparēt. plerūquē
vero duæ: quarum altera secundum spinā extensa musculo,

LIBER

leniter latos habet, qui obliqui ab offe occipitis ad spinę latera feruntur. altera teretes, cum illi muscoli villos ex partibus capitis, quę ad latera sunt, vnde etiam exoriuntur, e contrario habeant in spinę apicem tendentes. quos vbi sustuleris, sub aspectum perspicue cadent ij, qui ex capitis articulatione nascuntur: qui ex communi principio ad occipitis finem articulationem contingunt. quorum qui robustior est, in posteriorem processum secundę vertebrę, alter obliquus in latera primę porrigitur. tertius vero musculus hos ambos coniungit, à latere processus primę vertebrę in posteriorem secundę pertingens. inseritur autem hic musculus in ipsius exortus latera. alius, qui prius est dictus, in ipsum processum apicem, quam acantham vocant. Huic alius musculus parvus subiaceret qui ex occipite prodiens in primam vertebram pertinet. Horum octo musculorum exiguorum, quos postremo loco memorauimus, actio est, vt solum capitis articulus: eorum vero, qui his incumbunt, totum collum vna cum capite moueāt. Caput igitur abnuendo recta solum musculi mouent, qui in primam ac secundam vertebram recti procedunt: cum parua autem in latera inclinatione ceteri quatuor: quorum duo à capite exorti lenitęque obliqui in latera abducunt. ceteri duo huic etiam motui adiumento sunt: & eam obliquam extensionem quę ex musculorum sibi oppositorum, quos modo diximus, motu facta fuerat, in caput cum partibus continuis primę vertebrę ad naturalem situm reducunt. Est autem perspicuum ex vno tantum musculo agente motiones obliquas effici: si vero vterque vnus coniugationis musculus agat, vnum rectum motum reddi. simili quoque modo in musculis, qui his incumbunt, totum collum occupantibus, obliqui obliquum abnuendo mouent, recti vero rectum faciunt. Duo præterea ex prioribus partibus musculi sunt caput vna cum ceruice mouentes, robusti, & longi. hi que ad quintam vsque thoracis vertebram progrediuntur, omnibus ceruicis vertebri parte anteriore incumbentes, & sternocho subiecti. horum exortus ab inferioribus capitis partibus existit: isque carnosus est, eamque occupat regionē, quę capitis articulatione & inferiore labdoidis future sine continetur: cum toti agunt hi musculi, caput cum ceruice flectunt: cum vero superior tantum eorum pars, quę à capite in primam & secundam vertebram inseritur, ipsum solum caput

caput annuendo mouet. hæcque pars quandoque propriam & perspicuam descriptionem habet, quæ posterioribus par- uis musculis proportionem responder. sunt etiam ad latera circa articulum capitis aliæ duæ paruorum musculorum cō- iugationes: quarum altera primam vertebra[m] capitis ad- necit, altera secundam primæ coniungit: eaque non semper est perspicua. Horum actio est, vt ipsas solas primæ verte- bræ articulationes ad latera annuendo moueant. Horum om- nium paruorum musculorum, qui articulationem capitis tanquam chorus ambientes, coronant, alius aliam esse actio- nem ignorauit.

De musculis asperæ arteriæ Cap. 34.

Asperæ arteriæ proprii muscoli sunt quatuor à quibus ar- ctatur, & comprimitur, cum hi fuerint extenti: & os hyoides, & larynx reuellitur. quorum maiores initium sumunt ab inferiore rectæ linæ ossis hyoidis termino: tum in totam arteriæ longitudinem porriguntur, & in os pectorale inte- rius inferuntur. Quandoque etiam hi duo muscoli tibi esse bifidi videbuntur. alij vero duo ex partibus, quæ ad late- ra sunt scutiformis cartilaginis, & ex partibus eius inferiori- bus exorti ad os pectorale terminantur, & arteriam à lateri- bus comprehendunt.

De propriis laryngis musculis. Cap. 35.

In anterioribus partibus eius cartilaginis, quæ scuti formâ præfert, duo muscoli sunt, alter ad dextram, alter ad sinistram constitutus, hi recti ad eius longitudinem incumbunt, atque ex humilioribus ossis labdoideos lateribus exoriuntur. hi sursum prorsumque cartilaginem trahunt. Duo autem alij muscoli à finibus posterioribus cartilaginis scuti formâ re- ferentis singuli vtrinque exorientes gulæ inferuntur, ipsam- que perinde vt constrictores, comprehendunt. hi cartilagi- nem cogunt, & contrahunt. Alij duo bifidi primæ & secun- dæ cartilaginis fines cōiungūt, & cogunt. post quos alij qua- tuor ex secunda cartilagine in tertiâ se insinuant: qui partim retrorsum, partim in latera articulationē contrahūt: superio- rem laryngis extremitatē aperientes. hos sequuntur alij duo, qui prius quam larynx apertus sit, non apparent. hi cartila- ginē scuti formam referentem aritenoidi perpetuo coniun- gunt: ei vero quæ vacat nomine, non perpetuo. habent autē hi muscoli actionem prædictorum quatuor actioni contra-

riam. diligenter enim stringunt vna cum duobus bifidis in-
feriorem laryngis extremitatem. Iam vero ad basim tertiæ
cartilaginis musculus est bifidus, aut duo coalescentes, qui
cartilaginem cogunt, & laryngis partem eis proximam
claudunt.

De propriis musculis ossis Labdoideos, quod etiam
hyoides nominatur. Cap. 36.

Duo lati musculi os hyoides inferiori maxillæ coniun-
gunt, ex partibus quæ sunt ad latera rectæ lineæ ipsius hyoi-
deos enati: atque in partes quæ ad latera sunt inferioris ma-
xillæ, post exortum musculorum, qui maxillæ sunt proprii,
inferuntur. Alij duo musculi in extremam maxillam mutuo
coniuncti se insinuant. horum principium est superior extre-
mitas ossis labdoideos. alij vero duo à radice ossis quod à
styli scriptorij similitudine graphoides dicitur incipiunt, at-
que in rectas labdoideos ossis lineas infernæ extremitati, v-
trinque vnus, inferuntur. Hæ solæ tres conjugationes sunt
soliis labdoideos propriæ: eique breues quosdam motus im-
pertinent. atque vna quidem à basi belenoideos processus in-
cipiens in posteriorem regionem ipsum abducit: alia ad late-
ra maxillæ ascendunt, atque id ad maxillam sursum trahunt.
Cæteri musculi ex osse hyoide orientes, aliarum particularū
causa potius sunt facti, hi quidem in scapulas, vt eas moue-
rent, vt ante docuimus, hi vero in linguam, vt de ea diceretur:
& reliquus deinde post hos ad fauces extrinsecus adiectus: si
ue quis vnum bifidum, siue duos coalescentes, quod mihi
quidem potius probatur, malit dicere. hi nanque asperam ar-
teriam contrahunt, & os labdoides infra retrahunt.

De musculis mouentibus linguam. Cap. 37.

Ex musculis, qui linguam mouent, duo à basibus proces-
suum, qui belenoides ab acus similitudine appellantur, initiū
ducentes, angusti & longi progrediuntur, & in partes quæ
sunt ad latera linguæ vtrinque singuli, inferuntur, ac moti-
bus obliquis præsent. cæteri omnes ex osse caput laryngis
ambiēte, quod hyoides appellatur, exoriuntur: tū in linguam
per duas conjugationes sese quatuor inferunt: eamque eui-
denter mouent. quintus qui bifidus est, qui quæ à superio-
re sine rectæ hyoideos lineæ principium sumit, sub linguam
inferitur secundum eius longitudinem ad extremum vsque
maxillæ inferioris in id quod mentum vocant, qua maxillæ
ossa

offa coalescunt, perrings. hic musculus sursum ad maxillā os hyoides retrahit: illisque oppositus est, qui os ipsum ad pectorale os deorsum trahunt: nullum tamen in lingua perspicuum motū facit. alii vero quibus euidenti motu cietur, quatuor sunt: quorū duo ē finibus superioribus hyoideos exoritur, vnde etiā musculus ille bifidus, de quo diximus, verū ad eius latera potius fere: ceteri duo deinceps ex obliquis recte lineæ, & humilibus eiusdem ossis lateribus enascuntur: quorum maiores in mediā linguæ regionem sese perpetuo cōtingentes inferuntur, & ad eum anteriorem linguæ locum perueniunt, quem *Δεδεμνον*, hoc est ligatum vocant: minores vero in latera inter hos & eos, qui ab vtraque basi processus belenoideos procedunt. ceterum horum musculorum motus posituræ proportionē respondent, vt obliquorum obliqui, rectorūque recti sint motus: quemadmodum eorum, de quibus prius diximus, ad latera. Prædictis autem omnibus musculis subiiciuntur ab imis partibus ii, qui transuersos villos habent, à tota lingua exerti, & in totum fere maxillæ os, præterquam in mentum inserti. hi musculi extenti extollere, & curuare linguam possunt.

De musculis faucium.

Cap. 38.

Locus quidam gulæ & laryngi communis est antepositus, in quem vtriusque os ascendit. cum locum isthmū, quia angustus, oblongusque est. vocant corpus eum ambiens fauces nominant, ad cuius vtranque partem musculus est, qui in edenda voce, & in deglutiendo munere fungitur suo.

De musculis collum mouentibus.

Cap. 39.

Hoc loco de propriis colli musculis agemus. duo ab vtraque eius parte musculi sunt: quorum alter posterior potius, anterior alter censetur. ac posterior quidem ex eminentia quæ ad latera est primæ vertebræ, exoritur ea parte præcipue, quæ ipsa conuexa est, vel maxime. nam ex anteriore eminentia potius musculus, de quo supra verba sunt facta, exortum ducit, qui ad scapulæ principium ascendit. hic vero posterior colli musculus, de quo instituta oratio est, ad scapulas vsque peruenit, ex omnibus vertebris per ligamenta valida exortus, vt multi esse musculi videantur: inferiorque ipsius oratoracis musculo in scapulæ simis posito est exquisitè continuus. alter vero colli musculus anterior, initium ducit à perforato secundæ vertebræ processu, & simul cū aliis muscu-

lis ceruicis exoritur. illinc autem per axillas ad quintam vsque thoracis costam peruenit, sextam etiam nonnunquam attingens. eius etiam portio quedam in primam clauiculæ costam, quæ deinceps succedit, inseritur. rotundus autem est potius hic musculus, & longus. eius vero actio, in eo quod ceruici admotus est, eo pertinet, vt ipsam ad anteriora obliquam flectat, in eo vero, quod ad vertebrae thoracis peruenit, vt thoracem dilatet. quocirca præstabit, vt vel duos musculos inter se unitos eo modo, quo prædictos, existimemus, vel si vnus censendus est, vt in numerum musculorum thoracis referatur. euidenter enim thoracem dilatare perspicitur: collum vero annuendo, non ita euidenter mouere. oppositam vero ei motionem habet prædictus musculus: qui & ipse in latera, & ad posteriora magis totum collum flectit. Si vero ambo vna tendantur, media colli totius inflectio in latera efficitur. Si vero anteriores duntaxat qui ad vtrumque latus sunt, nimirum dexter & sinister, tendantur, totum collum anterius annuere: si posteriores, totum retrorsum reuoluere cogunt. Si vero omnes quatuor simul tendantur, collum in nullam partem vergens tum euadit, quemadmodum itidem in ea affectione contingit, quæ tetanus nominatur.

De musculis in simis scapularum thoracem dilatantibus Cap. 40.

Musculum qui magna dilatatione thoracem diducit in vtraque parte vnum, siue scapulæ, & thoracis communem appellare ipsum quis velit, siue thoracis solius ex iis, qui ad scapulam sunt, nullum erit discrimen. exoritur hic à basi scapulæ, toti simæ parti extensus. siquidem hæc ipsius pars delitescit. quod vero deinceps sequitur, totum patet. quod quidem thoraci ad eum vsque musculus, qui à ceruice in sextam costam descendit, inseritur. quinetiam hic musculus duas costas ex iis, quæ nothæ dicuntur, iam prope cartilagosos processus conscendit. non est autem continua eius insertio: sed tanquam in quosdam paruos discissos musculos: qui singulatim singulis costis attribuuntur. deinceps vero post omnes huiusce musculi anteriores extremitates principium exortus sumit maximus abdominis musculorum, qui discissis ipse quoque simili modo exortibus appenditur.

Vbi musculos scapulæ mouentes abstuleris, tum eum, qui in simis scapulæ partibus est, de quo nuper dictum est, facillime numerum omnium brachium mouentium musculorū consequere. Cum enim omnes vndecim sint, tres à pectore in brachium ascendentes, duos ex illius sedibus, quinque ex ipsa scapula prodeuntes, & vndecimum postea præter hos omnes, qui epomida occupat, intueberis. paruum vero muscolum, qui ad articulationem est, ab hoc omni sermone reiiicio. horum motus sunt hi. musculus epomida occupās brachium sursum potissimum ad rectam lineam attollit. ex iis, qui ad vtranque huius partem sunt, ab ipsa exorti scapula, is qui prope altiorem costam est, attollit quidem, sed inclinat ad anteriora: ex iis autem qui prope humiliorem costā siti sunt, maior supra ipse quoque tollit, sed ad exteriora vergit. qui vero est tanquam eius pars, oblique ad exteriora brachium abducit. hos motus excipiūt intrinsecus quidem musculi à pectore ascendentes, hique, siue tres siue quatuor esse dicuntur: extrinsecus vero is qui ab inferiore humilioris costæ termino sursum fertur. ergo ex omnibus musculis, qui à pectore nascentes ad interiora brachium adducunt, qui altissimus est, caput brachij magis attrahit: qui vero maximus est, & bifidus, totum artum pectori adducit. Si ergo vterque eius musculus æque tendatur, motus equalis efficietur: si alter tantum agat, altior altiorem, humiliorūque humiliorem adductionem molietur. Musculus vero qui secundū mammā est, cū brachiū ad pectus adducit, tū deorsū detrahit. post hos vero qui in superficie est tenuis musculus versus illa leniter ad latera trahit: qui post hunc est maximus, brachium recta ad costas extendit. reliqui postea duo musculi ab ipsa scapula excepti, brachium ad exteriora, posterioraque circūagūt: alter qui à simis enascitur, eius caput retrorsum circumuertit: alter ab inferiore humilis costæ extremitate, eam potissimū partem in quam inseritur, extrorsum abducit. Si vterque munere suo simul fungatur, brachij circūductionē, quæ fit in duplicatione, quam vocant, efficiunt.

De paruo musculo, qui in articulatione humeri est. Cap. 42.

Hunc musculū aliquis partem magni illius, qui in brachio est, & etiam ipsum per se muscolum esse statuet. potest enim oblique extensioni aliquantulum conducere.

LIBER

*De musculis articulationem, quæ in gibbo cubiti est,
mouentibus.*

Cap. 43.

Articulatio quæ in gibbo cubiti est, à quatuor musculis totum brachij os in orbem cōplectentibus mouetur. duo priores articulum non recto exquisitè flexu vtrique, sed alter extorsum, alter introrsum inclinando flectunt. si vtrique tendantur, medius flexus fit, qui carpum ad humeri caput adducit, qui vero introrsus magis flectit maior musculus, euidenter etiam ante dissectionem, totam anteriorem brachij partem complectens conspicitur: incipit autem à sublimiore cervicis scapulæ supercilio: inde per anteriores brachij partes descendens, ipsum vsque ad medium tangit. hinc sublimis alteri musculorū, qui inibi sunt, incūbens, in gibbi cubiti articulationem se insinuat: alter vero ex brachio solo exoritur, & initium à posterioribus partibus habet prope brachij caput. & illinc per externas partes obliquus ad anteriores partes vsque ad gibbi cubiti articulationem progrediens, in os cubiti inseritur: quemadmodum prædictus ille maior, in os radii, per trochæorum, qui articulationem in gibbo cubiti extendunt, alterum principium ab humilis costæ scapularum dimidio, quod versus humerum ascendit, incipit: alterum vero post brachij caput ex posterioribus eius partibus exoritur. ambo autem hi musculi articulationem quæ in gibbo cubiti est, extendunt: sed primus vna etiam extorsum inclinat, secundus vero introrsum & ipse inclinationem facit. musculi autem, quem secundo loco nominauimus, pars (est enim vt bifidus quidam) carnosus tota permanens in posteriore gibbi cubiti partē inseritur: & rectā quodā modo magis extensionē ad os cubiti, introrsum leniter vergentem efficit.

De cubiti musculis.

Cap. 44.

In cubiti partibus internis septem musculi sunt constituti: in exteriore autem parte minimus numerus ad octo peruenit. Si vero conpati musculi distinguantur, maximus numerus erit denarius, medius nonarius. quatuor igitur digitos, excepto pollice, vnus musculus magnus extendit in media præcipue totius brachij regione constitutus, & quatuor tendines in vnunquenque digitum singulos producens. duo autē musculi ab vtraque huiusce musculi parte collocati sunt, quorum alter paruum digitum oblique ab aliis abducit, alter huic adducit reliquos. Si exquisitè loqui velis, duos musculos

sculos esse hos dices sibi mutuo connatos. Alij præterea ab utraque horum parte musculi sunt. quorum alter cubito extrinsecus porrectus in metacarpium, quæ ante parvum digitum est, per vnum tendinem inferitur: alter in eâ metacarpij partem, quæ ante indicem, & medium digitum est, per duos tendines: tertius denique per vnum tendinem in primum os carpi apud magnum digitum. Ac carpus quidem ab his tribus magnis musculis extenditur, ad parvum quidem digitum, vbi extrema manus, veluti in pronam figuram inclinatur: ad pollicem vero, vbi in supinam. qui autem inter hos est medius interiectus musculus, is carpi extensionem inter vtrunque mediam facit: ut etiam mediam constitutionem summa manus acquirit, si reliqui duo musculi simul actionem obeant. ceterum ei musculo, qui carpum ad pollicem, ut dictum est nobis, mouet, alter est adnatus ita, ut ambos vnum esse plane appareat, qui in primum os pollicis peruenit, ipsumque in alteram partem ea motione mouet, quæ oblique quinque digitorum motioni, quam à tribus musculis fieri diximus, proportionem responderet. Restant adhuc ex cubiti musculis exterioribus & is, qui superioribus radij partibus obliquus inferitur, totus carnosus, & is, qui superius ei prolixus incubitus: qui nec ipse in exquisitum tendinem definit. eamque actionem plerunque obit, ut supinam manum reddat. reliquus vero musculus, qui ante hunc est dictus, in superiores radij partes, non ut is, qui postremo fuit memoratus, in inferiores inferitur. quâ ob rem vterque eorum illam radij partem mouet, in quam insinuatur. si ambo simul agant, totius manus constitutionem supinam reddent. post primum autem exortum conscendens hic musculus, toti cubito adnascitur. cuiusmodi igitur est exteriorum musculorum positus, atque morus. Cum autem interni musculi septem numero sint, duo carpum flectunt, duo digitos, alii duo radium pronum circumagunt: reliquus vero qui est omnium gracillimus, sub cute summa porrigitur, per medium præcipue artum superne deorsum tendens, nec vllum articulum mouens.

De musculis, qui in summa sunt manu.

Cap. 45.

Musculorum, qui in internis summæ manus partibus sunt, duplex est genus. parui quidē necessario omnes sunt, attamen

inter se nō parum cū in aliis, tum vero in magnitudine differunt, quinque igitur sunt, qui oblique introrsum, sursumque digitos mouent, singuli singulis distributi: sextus pollicē, qui magnus vocatur, ad indicem adducit: septimus parū digiti ab aliis longissime abducit. Alij autem musculi in metacarpio siti sunt, qui omnibus dissectionis peritis, mihi que etiam diu fuerunt ignoti, qui cum quadam in latus inclinatione primum cuiusque digiti articulum flectunt: binique sunt in singulis digitis. In magno vero digito nō est æqualis numerus, est enim vnus minor, digitoque prope secundā articulationem inseritur, eam non admodum perspicue, sed magis primam mouens. Reliqui deinceps duo secundam articulationem flectunt, alter quidem ipsum maiorem, qui prædictus est, tangens, & sursum versus flexionem faciens, alter post hunc, in latus leniter inclinans, horum autem omnium vndecim musculorum commune est munus, vt coarticulationem quæ ab vnoquoque osse metacarpij cum carpo est, eo vsque flectat, quousque vnaquæque flecti suapte natura, queat, id quod est sane breuissimum, quæ enim ibi sunt ossa, inter sese coarticulata sunt, nec quemadmodū ossa digitorū, sunt dearticulata. quocirca prima pollicis dearticulatio euidentē habet motū: quæ vero est metacarpij cū carpo, latente penitus, atque obscurum, in magno nāque digito nonnunquā duo soli musculi apparent: qui affecti sunt æque ac musculi aliorum digitorū: iidemque ita sæpe coalescunt, vt in vnoquoque digito vnus esse videatur.

De musculis, qui sub clauiculis sunt. Cap. 46.

Sub vnaquaque clauicula musculus subiacet: qui perspicue videri, antequam auferatur clauicula, non potest, habent eandem actionem hi, quam intercostales habent, quemadmodū enim quilibet eorum suis villis exterioribus humiliorē costam ad superiorem attrahit, ita hi primi costam ad clauiculam attrahunt.

De musculis thoracis. Cap. 47.

Ex musculis thoracis ij, qui in locis, quæ intercostalia dicuntur, positi sunt, duo & viginti sunt, quorū villi sunt longitudine cōtrarij. neque enim vt musculi à spina in os pectoris desinūt, ita etiā eorū villi eo pertinēt: sed ex costā in costam ob

obliquæ cōtraria inter se pōitione exteriores, & interiores ad X literæ similitudinē inferuntur. Atq; exteriores quidem villi à superioribus in inferiores costarū partes procedentes thoracē dilatāt: qui vero in profundo sunt, ipsum cōtrahūt. his contrarij sunt, qui ad cartilagineas costarū partes, quæ ad os pectorale sunt, vergunt. nam qui in superficie sunt pōiti, dilatāt: qui in imo sunt, cōstringunt. At in musculis costarū notharū ad extremū vsque, eadē est villorū natura: siquidē inflexionē nullā habent. Altera porro exiguoŕū musculorū coniugatio primas costas sursum trahit: vt etiā aliæ duæ, decimā, & vndecimā trahunt deorsum. nam duodecima costa extra septū transuersum obliquo abdominis musculo minori cōnata est: quandoq; tamen circūscriptionē proprii musculi, à quo deorsum trahitur, habere cōspicitur. alię vero tres musculorū coniugationes à collo descendētes, thoracē dilatāt: maxima, quæ in sinus scapularū est: minor, quæ ante ipsā coniugationē est sita: minima quæ posterius est pōita: atq; hi muscoli omnes thoracē dilatāt: & præter musculos, etiam phrenes. intercostales vero dimidiis ipsorum villis contrahunt, itēque ij, qui spinalibus ad radices costarum sunt exporrecti: & superior rectorum musculorum abdominis pars, & denique ij, qui costas vltimas deorsum trahunt, quin thoracis etiam contractioni nonnunquā musculus abdominis aliquantulum conducunt.

De musculis spinæ.

Cap. 48.

Musculi spinales à secunda vertebra ceruicis incipiunt illi quidem, sed vel tot sunt, quot & ipsę vertebræ, à secunda initium ducendo, sibi inuicē connati, aut vnus maximus est ab vtraque spinæ parte ex multis musculis compositus. omnium autem villi sunt leuiter obliqui, siquæ parum tendantur, singulas vertebrae sibi continuas ad seipsos inclinant: si vero ambo tū qui à dextris, tum qui à sinistris cuiusque vertebræ sunt, tendantur, tunc recta permanens, & in nullam partem vergens spina ad posteriora recuratur: siquæ per totam spinam ita fiat, cum moderata tensione tota extenditur: violētius autē tensis retrorsum recuratur: & statum gibbositati contrariū acquirit. At in tota parte superiore ad quartā vsque, & quādoque etiā quintā thoracis vertebram, duo muscoli sunt, qui stomacho subiecti spinā flectunt. par-

tibus vero inferioribus, quæ ad lumbos sunt, tota interior lumborū regio binos maximos musculos habet: quos omnes anatomici *ψῶας* vocāt. hi supra septū trāsuerſum ad decimam, aliquando ad vndecimam thoracis vertebam inferuntur, eam spinæ partem, quæ ad eos est, flectentes. Id vero quod inter hos & antedictos interiacet, quod medium thoracis est, nullum proprium musculum est nactum: sed simul cum partibus quæ vtrinque sunt, mouetur.

De musculis abdominis.

Cap. 49.

In abdomine octo sunt musculi, quatuor vtrinque. omnium exteriores ac primi sunt, qui à thorace obliqui descendunt vsque ad ossa pubis, maximi musculorum, qui ibi sunt, omnium: secundi sub his, qui ab illis ascendunt: tertij, qui hos contingunt, recti sunt: quarti, qui peritonæo connati, tranſuerſum situm habent. idque corpus quod ex his & peritonæo conflatum est, multos medicos latuit, qui peritonæum esse existimabant. quinetiam in ventris futuris, quas *γαστροπαγίαις* vocant, tanquam membranā ipsū corpus cōſuunt, sed in partibus inferioribus peritonæū hæc aponeurosis relinquit, ipsūque solum nudum ibidem apparet. vtilēs hi musculi sunt ad exsufflationes, & ad spiritus cohibitiones, quas vocant, magnas item voces, & acutas, vomitūsque, & ventris deiectiones. eorū præterea pars inferior, ac præcipue illorum, qui vesicæ incumbunt, hypogastrium introrsum contrahendo mingendi actionem adiuvat.

De musculis in testes descendentibus.

Cap. 50.

Duo graciles musculi in vtrunque testiculum perueniūt. exoriuntur autem alter à pubis, alter ab ilium ossē per teauē ligamentum membranofum. deorsum autem illuc feruntur per meatum, qui ad testem deuenit: tum dilatati arthroidem membranā complectūtur. ipsorum munus est, testem sursum attollere, vnde nonnulli cremasteras, hoc est suspensores eos nominant.

De musculo, qui in collo vesicæ est.

Cap. 51.

Musculus carnosus collo vesicæ circūiectus est. maior ipsius pars inferius subiecta est. hic musculus vesicæ os claudit, ne quid contra voluntatem effluat: & vrinam quæ per ipsum

ipsum fertur, simul propellit.

De musculis pudendi.

Cap. 52.

Pudendum duos musculos obliquos admodum paruos habet, qui in eius exortum inferuntur. duos item alios conatos, aut vnum bifidum carnosum, inferne quidem ipsi magis subiectos, nihilo tamen secius ipsum in orbem complectentes, cæterum horum capita in nullum os manifeste perueniunt; aliorum vero duorum, in ossa, quæ pubis nominantur. Omnes hi musculi tum rigidum facere pudendum, cum intenditur, tum motiones, cum in latera, & ad superiora mouetur, suppeditare possunt.

De musculis sedis.

Cap. 53.

Vnus est musculus qui parem non habet, rotundus, transversus, sed circumiectus, qui si tendatur, diligenter & valide rectum intestinum claudit: & in medio sui ipsius os coccyga tangit: ex omni vero parte in pudendi exortum terminatur. huic ipsi ad vltimam oram incumbit musculus cutaceus, cuiusmodi est labiorum pars vltima: quem vel cutaceum musculum, vel musculosam cutim licet appellare. huius quoque vsus idem fere, ac musculi est: præterquam quod viribus, & robore actionis à musculo superatur, porro ceteri duo musculi, qui membranosi sunt, supra rotundum musculum sunt locati. exoriuntur hi ex internis partibus ossis pubis, & ossis, quod latum, aut sacrum appellatur, fursúmque sedem retrahunt, cum in magnis contentionibus sedem euerti contingerit: cum enim à musculis hypogastrij vna cum phrenibus intestina comprimuntur, & illorum opera quicquid etiam in eis continetur, euenit, vt sedes quoque foras propellatur, & sæpe adeo euertatur, vt à prædictis duobus musculis fursum retrahi statim non queat. cùmque huiusmodi musculi resoluti aut alioqui imbecilli sint reddit, ægre, & vix sedem fursum retrahi contingit: quin etiam omnino euersa maneat, vt etiam subsidio manuum sit opus. Iam vero propter communicationem ante dictam hi musculi pudendi exortum simul fursum attrahunt.

De musculis coxendicis articulationem mouentibus. Cap. 54.

Musculi, qui coxendicis articulationem mouent, decem

sunt . psoa enim quæ non parvus est musculus, incipitque à decima thoracis costa , flectit simul , & * extrorsum magis totum femur inuertit. alius quoque exiguus musculus inferitur ab ossis coxendicis basi incipiens prope eam partem natium, quæ nuda, carnisq; expers est. hic musculus adductionis est auctor. maximus autem musculus qui ad femur est, qui omnes eos qui sunt in corpore, magnitudine superat, toti ossi pubis incumbit, & partem etiam quandam coxendicis ex lateribus , & inferne ad nudam usque & carnis expertem regionem comprehendit . & in totum femur in orbem carnosus ansis ipsum complectens inferitur : atque iis fibris, quæ ex imis partibus apud nudam, & carnis expertem regionem nascuntur , & proxime ad genu articulationem perueniunt, retrorsum magis femur abducit. ad alterum simul femur leniter adducens, iis autem quæ altiores sunt, adducit solum: iis vero, quæ altissimæ sunt, & superne incipiunt, atque in primas femoris partes inferuntur, & adducit, & sursum etiam ipsum attollit. hoc musculo intersecto, is qui ante dictus est, euidenter sub aspectum cadit : & aliæ quedam musculorum descriptiones, quæ non euidentes sunt, apparent, aliquando duorum, aliquando vero trium . quos si quis inter musculos numerarit, is plures quam decem esse musculos coxendicis articulationem mouentes dixerit. Ex posterioribus vero natium partibus primus est, qui extrema in cute collocatus est musculus, qui femur exquisite extendit, & retrorsum trahit . post musculum, quem in extrema situm esse cute diximus, secundus est alius musculus admodum crassus, & carnosus, qui totum ipsum femur simul extendit, & introrsum eius caput trahit. Huic musculus alius subnascitur, qui extendit simul, & extrorsum caput trahit femoris. alius præterea musculus exiguus, crassusque ab exterioribus, & imis ilii coxendicis ossis partibus exorietis prædicto magno musculo subnascitur. qui ipse quoque attollit & caput femoris euertit extrorsum. Reliqui sunt duo musculi femur mouentes, qui ex totis pubis ossibus exoriuntur, alter intrinsecus, extrinsecus alter. hi musculi naturale etiam ossis pubis foramen occupant, quorum media pars membranofum ligamentum est. parte vero posteriore in idem inter se coeunt, coxendicis ossi carnosus ansis adnati. horum musculorum unus est, ut caput femoris circumagant, introrsum quidem &

antore.

antorsum vno eodémque tempore primus, extrorsum vero & retrorsum alter. Decimus præter eos, qui commemorati sunt, musculus ab internis femoris partibus locatus est: qui fortasse etiam tibiā nonnihil mouet. is totum femur introrsum adducit, sed qualis quantusque sit, mox, cum de musculis genu articulationem mouentibus loquar, cum is in eorum sit numero constitutus, exponam.

De musculis genu articulationem mouentibus. Cap. 55.

Musculi, qui tibiæ inferioris articulationem mouent, novem sunt, primus qui angustissimus, longissimusque est, ex media, rectaque ossis ilium spina exortum habet, & per interna femoris ad genu delatus illic in ocreā, non multo post articulationem, inseritur. hic musculus ad interiora tibiā flectit, & sursum altam quodammodo attollit: atque ad eam figuram totum crus agit, in qua præcipue statuitur, cū nos & euertentes ipsum attollimus super femur alterius. qui huic proximus est, ab ossibus pubis incipit, & in ipsam ocreā potissimum inseritur. introrsumque tibiā hic quoque inuertit, & eandem in rectum attollit. qui vero plerunque ab internis partibus, & quandoque paulo infra musculum prædictum illi continuus est, & per tendinem in ocream pariter inseritur, is & flectit tibiā, & extrorsum eam inuertit oblique, ut etiā eius obliquus est situs. Huic autem musculo continentem habent exortum alij tres musculi: alius ab exterioribus partibus cruris admodū validus extrorsum tibiā euertit: reliqui duo superiorē originē ex internis partibus duorum, qui nunc dicti sunt, habent. descendunt vero, alter deinceps post duos ante dictos in internam tibiæ regionem non multo post articulationem, flectens simul, & ad exteriora ipsam per tendinem leniter rotundū euertens: alter vero post hunc deinceps internis femoris partibus primis ad genu articulationem inseritur, femurque introrsum, & parum etiam retrorsum abducit. hunc ego decimum supra nominaui eorum, qui coxendicis articulationem mouent, eius ego tractationem in hunc locum reieceram, ut quoniam in musculis collocatur, qui genu articulationem mouet, de eo vna cum his ipsis dislicerem. Reliqui autem tres musculi femoris anteriores articulationem genu extendunt. qui vero in superficie sunt duo robusti in robustum, latumque tēdinem de-

finunt, qui vero sub his delitescit, is & in principium inferitur patellæ, & ligamenti, quæ ad articulationem sunt, inhe-
rescit. omnes hi musculi superne deorsum lati per femur ar-
ticulationem genu mouent. & vt mea fert opinio, melius no-
uem dicerentur : sed ne in minimis rebus ab antiquioribus
differtire videamur, octo, alius vero quidam exiguus sub ar-
ticulatione latet, in ipso poplite ligamentum habens, capite
valido, ac rotundo, quod prope externum femoris tubercu-
lum exoritur. hic in tibiæ os se insinuat, obliquus magis
quodammodo per partes posteriores articulationi superue-
ctus, & ad ipsam flectendam natus.

*De musculis, qui in tibia insunt, à quibus totus pes,
& digiti mouentur.* Cap. 56.

Tibiæ circumiecti sunt in orbem musculi quatuordecim,
septem ex posterioribus partibus, totidemque ex anteriori-
bus. ex iis qui positi in posteriore parte sunt, tres in calcis os
finiunt: tres alij totius pedis digitos flectunt: septimus in tē-
dinem desinens sub nuda & carnis experte tota pedis parte
in latitudinem expansus nascitur: & ossi calcis inferne dilata-
tus, deinde, vt dixi, toti pedi substernitur. Huius utilitas est,
vt solidum, ac tensum, & durum, & pilis nudum, & facile sen-
tiens pedis vestigium efficiat: eorum vero qui in calcem se
insinuant, vsus est, vt simul cum calce totum pedem retror-
sum abducant. atque ita quidem posteriores tibiæ musculi
sunt locati. Ex anterioribus vero, qui totum pedem sursum
tendit & in tarsum inferitur, omnium anteriorum musculo-
rum est maximus: qui vero ei adiacet, eiusque pars esse exi-
stimatur, in primum magni digiti os inferitur, ipsumque le-
niter sursum trahit oblique. post hos sequitur aponeurosis,
quæ in totum magnum digitum à qua extenditur, per lon-
gitudinem inserta est. huius autem aponeuroseos exortum
musculus admodum gracilis ex media inter fibulam tibiam
sede molitur, ambo hæc ossa comprehendens. cūque pro-
pe magnum digitum fuerit, ligamentum quoddam præter-
greditur, quod eundem vsum præstat, quod in curribus cir-
culi, per quos habenas aurigæ traiciunt. possētque hos tres
musculos quispiam vnum censere, qui post hunc est, à quo
digiti extenduntur, medius inter omnes anteriores muscu-
los est situs. Post hos alii tres musculi sunt, qui ab osse fibu-

le exoriuntur. vnus magnum pedis digitum flectit: alter gracilis paruum extrorsum abducit: tertius denique totum pedem sursum tendit. post hunc vero, fere proximum iam est fibulæ medium, vnde tertius musculus exoritur, qui pedem sursum reddit. hicque bifidus in exortu fit, inæqualibus fere partibus, cumque medium transit is, qui paruum digitum extrorsum abducit. hi tres musculi propter exortus cōmunionem tres fuerunt à quibusdam existimati. Est etiam in poplite musculus breui quidem longitudine, non tamen imbecillus est, & leniter quodammodo obliquus. & tibie flexionem non plane rectam, sed leniter extrorsum inclinantem facit. hic autem quintusdecimus musculus numeratur eorum, qui in tibia sunt: qui vltimo loco fuit memoratus inter eos, qui articulationem genu mouent.

De musculis, qui sunt in pede.

Cap. 57.

In pede sunt quatuor genera musculorum, nō duo, quemadmodū in manu. tria in partibus pedis inferioribus: vnum in superioribus, quod tarso exporrigitur. ex iis musculis quinque sunt, qui obliquis digitorum pedis motibus præsent, & proportionē respondent iis, qui in exteriorē manus regione sunt locati. septem vero qui in parte inferiorē pedis sunt, & cum septenis qui in manu visuntur, conueniunt, motus singulorum digitorum obliquos gignunt. quorum duo, vt in manu à primis carpi ossibus exoriebantur, ita hi in pede à primis tarfi ossibus enati, exteriores digitos plurimum ab aliis abducunt. reliqui autem quinque paulo post explicabuntur. alij vero musculi in partibus inferioribus existunt: qui ex tendinibus digitos flectentibus prius, quam tendines singillatim discindantur, procedunt. eorum musculorum munus est, vt medium articulum cuiusque digiti flectant. nam scissis iam tendinibus alij musculi adhærescunt, iis qui intus in manu motum obliquum singulis digitis suppeditant, proportionē consimiles. hi nō secus quam illi sunt numero quatuor: duobus autem accedentibus, qui digitos extremos ab aliis plurimum abducunt, de quibus diximus, vnōque qui magnum digitum ad secundū, qui fere index est, adducit: totus numerus septenarius efficitur. Est aliud tertium genus musculorum, qui subter pedem ipsis ossibus inherescunt, & musculis in manu plane incognitis proportionē respondent. eos conspicias, si omnes tendines, quemadmo-

dum etiam in manu excindas. Eorum vero positura omnis, figuræque, & utilitas eadem est, quæ prædictorum in manibus, duo enim cuiusque digiti articulo prepositi, leniter ipsos flectunt. si quæ simul agant, in nullum latus inclinando mouent: si priuatim alteruter, in latus sensim declinat. quandoque vero ita continui inter se comperiuntur, ut vnum in singulis digitis esse plane putes.

De nervorum distributione.

Cap. 58.

Nulla est animantium particula, quæ aut motum, quem voluntarium vocant, aut sensum habere, sine nervis queat, si quæ nervus præcidatur, particula & motu, & sensu statim priuatur. cerebrum vero est nervorum, quæ admodum etiam spinalis medullæ, principium. alii porro à cerebro, alii à spinali medulla oriuntur. nam anteriores ventriculi cerebri ad partes anteriores delati, paulatim conistat, angustantur, quousque ad nasi principium perveniant: qui quidem inter se ita coniuncti sunt, & perpetuo se contingunt, ut nihil inter eos medium, nisi membrana tenuis, intercedat. Hanc ipsam membranam inter processus non statuunt, quia neque nervi ex ipsa exoriuntur, ut ab aliis, neque extra ossa excidit. ab utraque autem horum ventriculorum parte & dextra, & sinistra nervus est crassitudine notabili ex ipso cerebro exoritur in oculos extra calvariam per foramen quoddam, cuius tanta exquisite latitudo est, quanta est nervi crassitudo, progreditur, hoc autem foramen est situm, qua primum sedes oculorum incipit oriri: tibi quæ intuiti veluti radices quædam oculorum huiusmodi nervi esse videbuntur. non tamen in multos villos dissoluuntur, sicut alii nervi omnes, qui instrumentis eos suscipiendis distribuuntur. sed alio quodam modo admirabili, quæ nec oratione facile est exponere, nec qui audierit, fortasse credet, nisi prius suis ipsemet oculis hoc mirificum spectaculum perlustrarit. Dum enim uterque intra oculum, qui directo ad eum est situs, immergitur, in latitudinem extenditur: & humorem, qui vitreus appellatur, in orbem instar globi circuit, nihil quicquam à cerebri natura ibidem diuersus. sed solis his nervis, antequam in oculos inserantur, meatus quidam sensibilis intus aperte est. quam ob rem nonnulli dissectionum professores hos ipsos meatus, non nervos, appellaverunt: nonnulli vero nervos opticos, ab actione nomen eis imponentes, nominant: hancque primam

con-

coniugationem neruorum à cerebro originem trahentium numerant, quæ ceterorum omnium est mollissima. Altera coniugatio est, quæ musculis oculos mouentibus est distributa: quæque & durior, & longior multo est, quam prædicta: & ex caluaria prope illam, ossè tenuissimo ab illa distincta, emergit. huic non in primo quidem eius exortu, sed dum per caluariam fertur, tertia neruorū adiacet coniugatio, quæ initium ducit, qua anterior cerebri pars cum posteriore coniungitur, hos neruos molles vocant, qui ad primam radicem quamplures esse videntur. & quemadmodum ex multis primis radicibus videtur constare hæc coniugatio, ita quoque multifariam discinditur. prima igitur ipsorum particula secedit, in partem capitis inferiorem tendens: quæ quidem anatomicos latuit. Commune autem est caluariæ foramen, per quod ea pars deorsum fertur, & ipsius carotidis arteriæ reliquæ ad cerebrum conscendunt: vna sane ab utroque latere. Quomodo igitur hi nerui per collum & thoracem in partes, quæ infra septum transversum sunt, ferantur, & quænam sit eorum distributio, progrediens declarabit oratio. nunc ad reliquas tertiæ coniugationis partes reuertamur. eius namque pars etiam apud maxillæ articulationem in anteriorem partem aurium emergit, quæ quomodo neruis à quinta coniugatione orientibus misceatur, paulo post intelliges. cæterum hæc est exigua eius particula quædam. at qui veluti truncus est omnium partium ab ipsa nascentium, quæ & ramorum, & virgultorum rationem obtinent, in duas partes primum scinditur: quarum singulæ rursus in multas particulas diducuntur: alteraque in musculos qui temporales, quique masticatores nominantur, & in eos, qui à maxilla exoriuntur, distribuitur. gingiuis præterea, dentibus, palpebris, superciliis, toti cuti faciei, & nasi tunice interiori, quæ ei substrata est, hi nerui sensum suppeditant: altera vero pars ad radices dentium, qui inferiori maxillæ insunt, scinditur, eadem prope modum ratione, qua pars altera in superioris maxillæ musculos scindebatur: & in gingiuas, & labra inferiora perinde atque illud in superiora propagatur. plurima tamen eius pars in linguæ tunicam dispergitur. hocque pars neruorum aliqui gustatorios appellant, quia per eos gustandi sensus efficitur. Nerui autem qui maxillæ inferiori & linguæ insiguntur, viis decliuis merito sunt vsi, propter partium eos excipien-

tium positionem. qui vero in maxillam superiorem ferebantur, tis natura viam aliam conuenientem secuit, ac primum quidem prorsum etiam eos traduxit, ac propter oculorum regiones deduxit, tum autem illic foramine simul est vsa, per quod nervi oculorum musculis infigebantur. vt duo nervi per vnum foramen ferrentur: quorum alter in musculos diuiditur oculorum, alter ad superiorē maxillam peruenit: qui simul excidit cum altero. cūque ad oculorū cavitatem peruenerit, recta ad appellatū malum fertur, perforatis illic ossibus, quæ sub oculis sunt, ac transitum ei præbētibus. atque hæc quidem est tertie coniugationis distributio. Quarta vero neruorum coniugatio, paulo posterius est locata: atque in totam palati tunicam inseritur. nervi autem hi sunt admodum exigui, ac nervis tertie coniugationis paulo duriores. Alia deinceps coniugatio neruorum sequitur, quæ processus ex partibus quæ ad latera sunt, habet: quam Marinus quintam vocat. & tamen non ex vna exquisite radice expululatur: sed sibi inuicem sunt vicinæ: aliūque nervus exoritur ex altero: & in parte magis anteriore, qui vocatur auditorius, vna cum dura cerebri membrana simul exoriente, in foramen auditus excidit: cum qua dilatatus illinit meatum. ex posteriore vero parte alter in aliud quoddam lapidosi ossis foramen incidit, quod cæcum nominatur. veteres enim anatomici foramen hoc ita nuncupauerunt, cum perfecte perforare anfractum illum non possent, per quem nervus post aures foras excidit. atque hic nervus statim illi nervo tertie coniugationis, qui foras excidere ad maxillæ articulationem dictus est, commiscetur: non quod ille ad hunc perueniat, sed quod hunc ipsum expectet, dum ad se aduenit. Ex vtrisque autem mixtis maxima pars, vel vt melius dicam, omnis scinditur in latum musculus, qui sub cute nascitur, & buccam sine maxilla mouet. qui à nobis quoque vnus vtrunque inuentus est. Hic igitur nervus maxima sui parte latum buccarum musculus aperit, exiguum autem eius quippiam nervis auxiliatur, qui à tertia coniugatione ad musculos temporalis progrediuntur. quantum enim illis, utpote minus duris, quam par erat, ad robur motionis decerat, tantum eis à seipso adiungit. Feruntur autem quædam eius propagines ad glandulas, & alias partes, quæ circa aures sunt, & ad partes buccarum tenues: ipsa vero pilosa cutis sensus gratia dun-

taxat, veluti reliqua quæ in toto animali est, propagines paucas, tenues, raras, instar filorum aranearum cuiusdam ex omnibus subiectis partibus recipit. Quoniam vero tunicam, quæ nares intus subliniit, dicebamus eius nervorum portionis, quæ ad oculorum cavitatem fertur, esse participem, viam tamen ipsorum non indicauimus, consentaneum fuerit, eam etiam adiacere. In maioribus igitur vtriusque oculi angulis videre est os in narium capacitates pertusum, quod & naribus, & oculis est commune, ferrique per vtrunque foramen nervum non exiguum ab oculorum cavitare scissum, cum primum nerui tertiæ coniugationis in eam peruenerint. porro nervus is cernitur non solum in membrana, quæ naribus inest, dispergi, sed etiam ad palatum vsque progredi. hæc enim vna tunica communis est naribus, & ori ob eam communionem, & continuitatem, quam habet ex foraminibus in idem desinentibus: per quæ etiam spiritum ducimus. Sed licet hæc coniugatio euidenter duplex sit, vna tamen esse in Marini gratiam statuatur. Sexta vero nervorum à cerebro orientium coniugatio vno foramine vititur, quod prope infernam extremitatem futuræ, quæ labdoides appellatur, est situm. statim vero ex basi cerebri oriens habet trium nervorum principia: qui cum extra caluariam emergunt, multifariam inter se, & cum vicinis, de quibus paulo post dicam, commiscuntur. Descendit autem vna pars horum nervorum vsque ad os latum in omnia fere intestina, & viscera distributorum, maxima vero sui parte in ventriculum, atque eius os prorumpere apparent: quam ob causam hæc pars acutissimo sensu est prædita: naturæque nervis septimæ coniugationis eos aggregavit: & simul atque à capitis osse excesserint, membranis fortibus circumdedit, & ex omni parte ad vnguë munivit. Iam vero quoniã hos nervos ad stomachum accedentes, ubi paululum progressi essent, ad linguam delatos à septimæ coniugationis nervis scindere necesse erat, rursus eos cum arteriis carotidibus, quæ prope erant, coniunxit, & cum illis per collum perduxit, communibus membranis cum illis colligans: in thorace vero cum arteriæ ad sinistram cordis ventriculum essent locatæ, rursus eos diuisit, ubi denuo stomacho vtrinq; connexuit, & cum ipsos primum in ventriculum diuisura esset natura, qui dextra in parte erat, ad linguam: qui vero in sinistra erat, ad dextram obliquos, vt tutio-

res essent, circumegit. Ab his igitur nervis etiam musculi laryngis propagines suscipiunt, reliquorum vero duorum alterum in musculos faucium, tum in linguae radicem peruenit: alter in latum scapulae musculus, & nonnullos alios, qui inibi sunt. Laryngis vero musculi, qui cum aliis partibus sunt communes, non semper à sexta coniugatione nervos capiunt: quæadmodum nec in os labdoides, & hyoides, quod appellant, ossi pectorali connectunt. quanquam nervorum carotidibus arteriis adherescentium non pauca propagines multos latuerunt: quos quidem solos sextam esse coniugationem sunt rati: quas sane propagines illi dum per collum & thoracem feruntur, faciunt, antequam in os ventriculi incidant, ac ne id etiam sciunt, vicissim ex medio thorace nonnullas horum nervorum particulas ad quosdam laryngis musculos venire: nec etiam quam vim habeant: quanquam si ledantur, in causa sunt, ut animal voce destituatur. Varia quoque est horum nervorum infra septum transversum distributio. nam & quasdam particulas à spinali medulla, quæ in ea parte est, suscipit, & in viscera quæ ibi sunt, diffeminatur: & iis, quos à tertia coniugatione per collum ac thoracem deferri supra diximus, admiscetur. & tamen hi ipsi nervi, qui ad costarum radices procedunt, sextæ coniugationis propagines omnibus esse videtur. varia quoque est horum nervorum permixtio cum nervis intercostalium, & cum iis fere omnibus, qui ad intestina omnia, lumbosque parvi feruntur, & cum reliquis nervorum, qui ad os ventriculi perueniunt. Varia denique est ea quoque distributio, quæ intra peritonæum continetur. quam nunc exquisitè tractare, non est propositum. Satis autem erit id solum scire, ad iecur, ad lienem, ad renes, itemque ante hæc, ad totum venter, & ad omnia intestina nervos à cerebro partim à tertia coniugatione, ut diximus, partim à sexta provenientes conspici. pulmonem vero & cor à sexta quoque coniugatione quadam nervorum portionem suscipere, omnes sane rectè dixerunt. Vtrum vero stomachus & arteria, & venæ maximæ earum, quæ in collo sunt, suscipiant, omnes norunt. Reliqua est septima nervorum à cerebro exorientium coniugatio, quæ distributionem habet, ubi cerebrum desinit, & medulla spinalis incipit. progredientes enim nervi quoadtenus una cum iis, qui sextæ coniugationis sunt, tum à seipsis sciuncti maxima sui parte in linguae musculos distri-

distribuantur. nam quædam parua ipsorum particula in eos semper venit musculos, qui cartilagini laryngis, quæ scuti speciei præfert, & humilibus ossis labdoideos lateribus sunt communes, in alios autem quosdam, non semper. Inter se autem, uti diximus, commiscuntur nervi infra caput tendentes, tum qui à tertia coniugatione, tum etiam qui à duabus nunc dictis proveniunt. Præterea vero prima, & secunda nervorum à spinali medulla orientium, coniugatio magnopere cū hisce ipsis nervis commiscuntur. Nervi autem septimæ coniugationis primi inter nervos exquisiti sunt iam duri. nam prædictorum omnium alij minus, alij magis sunt molles: nullus tamen eque, ac hi, durus est. quin & illorum quoque nervorum, qui musculis inferuntur, manifesto sunt alius duriores. Sensifici autem nervi simul, atque in linguam inferuntur, dilatati, exteriorem eius tunicam pertexunt, musculós. que subiectos minime contingunt: ibi enim nervi motorii septimæ coniugationis in multas fibras soluti, omnes lingue musculos pertexunt.

De nervis à spinali medulla nascentibus.

Cap.

59.

Prima horum nervorum coniugatio nascitur perforata prima vertebra. quæ unam radicem apud medullam habet: mox in duas partes scinditur: alteraque eius particula retro, altera ad latus procedit. prima autem coniugatio in eos solum musculos qui ad capitis articulationem sunt, distribuitur. Secunda vero à spinali medulla nascentium nervorum coniugatio à posterioribus ipsa quoque partibus emergit: non tamè per vilia foramina, veluti prima, in utraque enim spinæ parte locus quidam est in medio primæ & secundæ vertebræ nudatus ossibus vertebrarum, in quo nervi exoriuntur: qui & ipsi quadam sui parte ad anteriora per latera feruntur, nervis primæ & tertiæ coniugationis à cerebro nascentibus, ut etiam tertia coniugatio, complicati. maxima vero portione in posteriores colli musculos distribuuntur, à quibus primarum vertebrarum inter se, & cum capite motiones sunt, iidem simul quidpiam latissimis musculis buccas moventibus impertiunt. quicquid vero ex eis superest, ad caput ascendit, tota eius parte posteriorem pertexens: nemine partes, quæ circa aures sunt, quæque usque ad verticem & frontis ossis initium pertinent. Tertia nervorum coniugatio à spinali medulla nascentium ex partibus quæ ad latera

sunt, oritur: vbi secunda & tertia vertebra inter se congregantes commune, rotundumque foramen efficiunt, cuius latitudo nervi crassitudini equalis est. ea statim scissa, altera parte retrorsum fertur, distributiones quasdam imis partibus musculorum, qui ibi sunt, impertiens, deinde ad spinæ apicem exurgit: atque illinc iterum hic nervus obliquus antorsum fertur, in musculos, qui secundum aures sunt, disseminatus: musculisque buccas moventibus, & his, qui collum totum cum capite retro erigunt, distribuitur. pars vero quæ prorsum fertur, utrique coniugationi secundæ scilicet, cuius iam meminimus, & quartæ, de qua mox loquemur, permiscetur. porro exquisitam distributionem, quam in anterioribus colli partibus habet earum coniunctio, alibi explicabimus. nunc vero id modo intellexisse satis erit, tertiam, quartamque coniugationem nervos communibus colli, capitisque musculis ac præterea musculis buccas moventibus: quemadmodum certe & partibus quæ sunt post aures, suppeditare. Coniugationes vero, quæ subsequuntur, id commune omnes habent foramen, per quod nervi emergunt. commune etiam eis hoc est, ut statim in exortu scindantur, & ut altera parte, quæ minor est, antorsum, altera quæ maior est, per fundum feratur. ac primum quidem ad spinæ apicem, inde vero rursus ad anteriora feruntur per latum musculus, qui buccas una cum labiis, maxillæ inferioris os non movendo, ad latera abducit. præterea hoc etiam commune est omnibus coniugationibus, quæ deinceps consequuntur, ut statim post primum exortum, quandam brevem nervorum distributionem in musculos spinales præbeant, atque etiam commune omnibus his nervis est, ut ad spinam retrorsum ferantur: ac nonnullos processus communibus colli capitisque musculis impertiant. omnes enim tum qui in partibus colli anterioribus, tum qui ad eiusdem latera sunt musculi, nervos ab his coniugationibus capiunt, præter eos musculos, in quos à cerebri coniugationibus, distribui nervos diximus. Hæc igitur omnium nervorum, qui in collo habentur, communia sunt, quod sane collum ex septem vertebra constitat. Quæ cum ante cognoverimus, iam perspicuum erit, quicquid in singulis deinceps coniugationibus sit proprium: cui nunc animum adhibeto. A quarta coniugatione, quæ inter tertiam, & quartam vertebra nascitur, brevis admodum nervus

uulus ad consequentem coniugationem peruenit: illi, qua
 primum emergit, permixtus. quintæ vero cōiugationis post
 quartam vertebram exortæ portio quædam exigua dechius
 fertur: quæ si paruas quasdam à succedentibus coniugatio-
 nibus portiunculas assumpserit, in septi transuersi neruum
 euadet. ex quarta vero coniugatione pertionem quandam
 telæ araneorum similem ad septum transuersum natura trās-
 misit: ex quinta vero notabilem: deinde aliam ex sexta: sed
 huius minorem, prioris vero maiorem: altera vero hac ma-
 ior particula ad summū scapulæ ascendit. reliqua vero om-
 nia, cum cōmunis scissionis sermo haberetur, exposita sunt.
 Ceterum ex coniugationibus, quæ deinceps consequuntur,
 sexta post quintam vertebram, octaua post septimam, ex
 communibus, ut dictum est, foraminibus emergentes, sibi
 ipsæ permixtæ ad sumā scapularū, & ad brachium per alam
 tendunt, alię vero coniugationes iis quæ ex thoracis iam
 vertebris inter primam & secundam exoriuntur, plurimam
 sui partem permiscent. nec parua sane portio ipsius coniu-
 gationis tum in primum intercostale, tum in musculos tem-
 porales posteriores peruenit: altera vero supra primam costā
 extensa neruo, qui post septimā colli vertebrā est, connecti-
 tur. tū hoc modo ambæ hæ, & ceteræ partes antedictæ per
 alam in sumā scapularū, & brachium feruntur, inter se quo-
 dammodo mixtæ, & complicatę: ac magna eorum pars in
 brachij & cubiti musculos distribuitur. quod vero adhuc
 est reliquum, in summā manū disseminatur. è directio autem
 maxime sunt extremo exortui ex his, qui prædicti sunt, ij
 nerui qui ad summam manum pertingunt. ei vero, qui supra
 hunc ad cubitū est, nerui qui sunt in brachio, & qui adhuc
 sublimiores sunt, ad scapulāsque perueniunt, è directio supe-
 riorum coniugationum sunt locati. Eodémque modo ex
 omnibus thoracis vertebris nerui exoriuntur, qui similē di-
 stributionē sortiti sunt omnes, eo excepto, qui ad secundū
 intercostale progreditur, inde enim perspicuo neruus exci-
 dit, ad brachij cutim tendens. ceterę vero omnes coniuga-
 tiones simul atque exortæ sunt, portionē quandā spinalibus
 musculis tribuunt: itémque aliis, qui sunt in dorso: velut iis
 quoque à quibus scapulæ mouetur, & iis, qui ad humeri ar-
 ticationē ascendūt, ad summā vero reliqua, & maxima sui
 parte per intercostalia ad os pectoris vsque progredientes

LIBER XXV.

tum eos musculos, qui sunt in intercostalibus, tum eos, qui extrinsecus thoraci sunt obducti, suas ipsarum particulas per medium eorum emittentes, pertexunt. Quæ porro à spinali medulla ad spurias costas pertingunt nervorum cōiugationes, propterea quod costę nothę ad os pectoris non excurrunt, parum quidpià intercostali, quod prope eas singulas est, distribuunt. reliqua vero tota sui parte ad hypochondriū excidunt, tum in eos musculos qui primi extrinsecus adhærescunt obliqui, superne ex thorace deorsum lati, distribuę, tum in eos, qui declives descendunt, carnosę que sunt. Post has coniugationes, sunt ij nervorum exortus, qui ex lumbis progrediuntur: qui non ex cōmuni foramine, quemadmodū qui in collo sunt, prodeunt. hic enim superne tantum vertebra perforata commodū exitū nervo suppeditat. Est autē his nervis omnibus commune, vt & in spinales musculos, & in eos qui in abdomine sunt, & ad carnes lūborū, quæ *Adæ* dicuntur, progrediantur. à coniugationibus vero quæ ex primis post septū transversum vertebri exoriuntur: & nervis qui à cerebro superne deorsum feruntur, cōplicantur, nervus parvulus in vnaquaque distribuitur. In vltimis autem lumborum vertebri duo maximi nervorum processus nascuntur, qui ad crura pertinent: quibus alij parvi exortus commiscuntur: quorum vnus superpositus est, alter vero inferior priore, ex foramine, quod in osse, quod iatum vocatur, est, exoritur: hique statim secedentes in primos musculos coxędici articulationem mouentes inferuntur. reliqua pars omnis ad crura descendit, discissa ad finem vsque ipsorū in singulos musculos eadem proportionē, quā in manū musculis vsu venit. Simili quoque modo, quicunque nervi per lati ossis foramina exoriuntur, in musculos, qui inibi sunt, disseminantur.

FINIS VIGESIMI QVINTI LIBRI,

ET VLTIMI.

